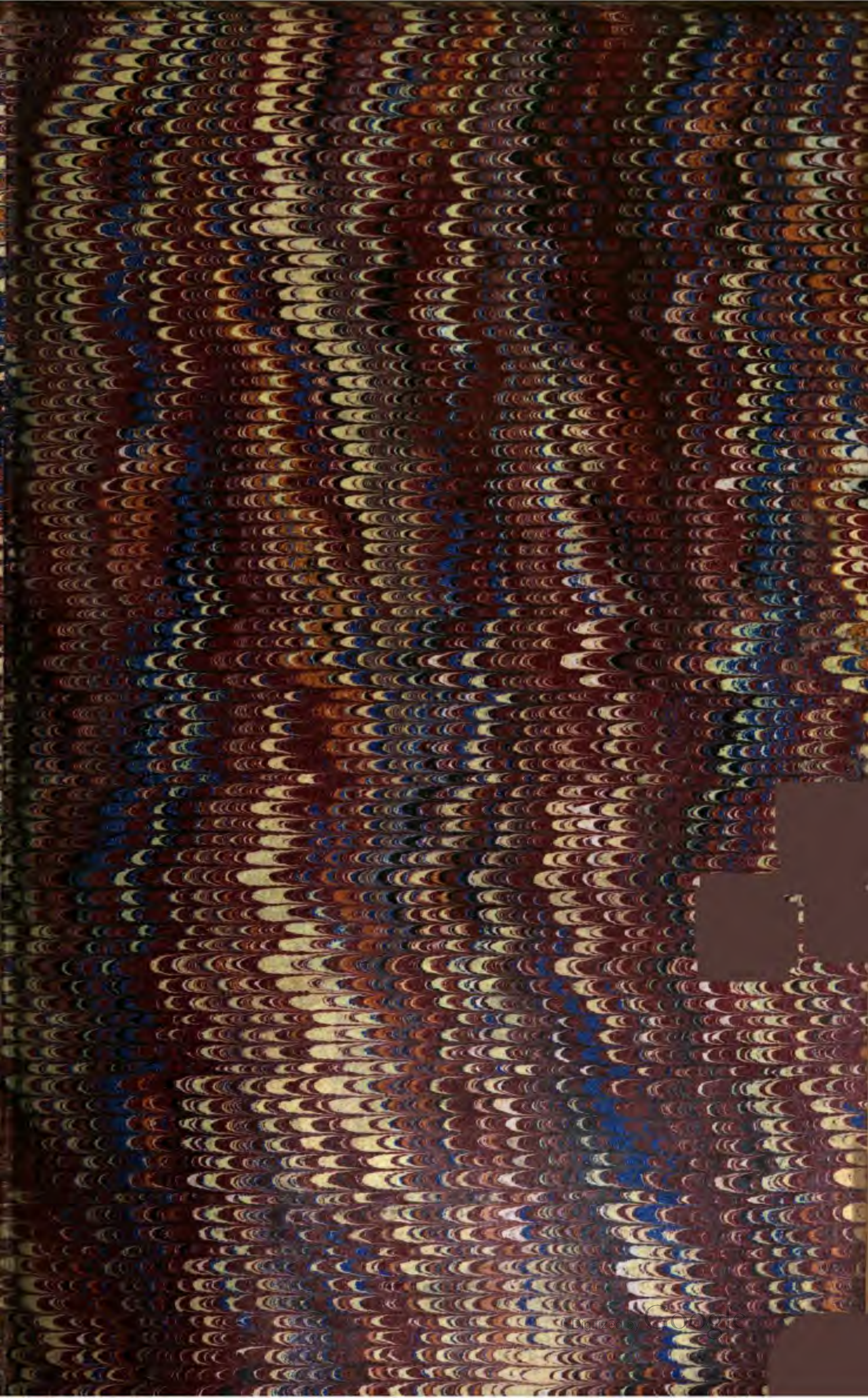

TAYLOR INSTITUTION
DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA

15

ΠΑΡΕΡΓΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑ,

ΕΚΔΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΑΝΤΟΣ Α. Κ.,

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

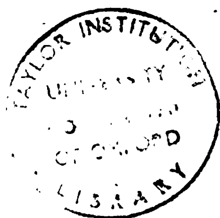
ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΊΑΣ Κ. ΕΒΕΡΑΡΤΟΥ.

SE TROUVE CHEZ

F. DIDOT, PÈRE ET FILS, RUE JACOB, N° 24.

1827.

« Ὁ νόμος μοι πάντα ἐστὶ, καὶ ἄλλο οὐδέν. »
'Επικτ. Διατρ. σελ. 251.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Τὰς Διατριβὰς τοῦ Ἐπικτήτου, γραμμένας ἀπὸ τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἀῤῥιανὸν, ἐπεθύμουν, ἀλλὰ δὲν ἤλπιζα νὰ ἐκδώσω, μετὰ τὸ Ἐγχειρίδιον. Ἡ καλὴ ἔκδοσις τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου σοφοῦ ἀνδρὸς (Schweighaeuser), ὅςις ἐξέδωκε πρὸ ἐμοῦ τὸ Ἐγχειρίδιον, μ' ἐθάῤῥυνε νὰ ἀναδεχθῶ καὶ τὸ πολύκοπον ἔργον τοῦτο. Αὐτοῦ λοιπὸν, ὡς εἰς ἐκεῖνο, ἠκολούθησα τὴν ἔκδοσιν, κ' ἔβαλα βάσιν τῆς παρούσης ἐκδόσεως.

Παρ' ἐκείνην εὑρέθη κατὰ τύχην εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου, ἀντίτυπον τῶν πρώτως (1535) ἐκδοθεισῶν ἀπὸ τὸν Τριγκανέλλον εἰς τὴν Βενετίαν Διατριβῶν τοῦ Ἐπικτήτου. Εἰς τοῦ Ἀντιτύπου τούτου τὸ περιθώριον δὲν ἐξεύρω τίς ἀπὸ τοὺς πρὸ ἐμοῦ κτήτορας ἐσημείωσε διαφόρους γραφὰς, καὶ σπανιωτάτας τινὰς τυπογραφικῶν τὸ πλέον παρὰ γραφικῶν σφαλμάτων διορθώσεις. Τῶν διαφόρων γραφῶν αἱ πλειότεραι συμφωνοῦν μ' ὅσας ἐσυνάθροισεν ἀπὸ ἀντίγραφα ὁ πρὸ ἐμοῦ ἐκδότης· καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ἔκριν' ἀναγκαῖον νὰ τὰς φανερώσω εἰς τὰς σημειώσεις μου. Ἀπὸ τὰς ἀσυμφώνους δὲν φανερόνω σχεδὸν πλὴν ὅσας ἔμβασα εἰς τὴν ἔκδοσίν μου· τὰς ὁποίας καὶ διακρίνω μὲ τὸ

σημεῖον ΤΡ (1). Παρὰ τὰς διαφόρους ταύτας γραφὰς, ἐτόλμησα, ὡς καὶ εἰς ἄλλων συγγραφέων ἐκδόσεις, ὀλίγας τινὰς διορθώσεις ἰδίας μου. Ἂν εὐτυχήσωσι τινὲς ἐξ αὐτῶν νὰ κυρωθῶσιν ἀπὸ τὴν κρίσιν τῶν σοφῶν, δὲν θέλει κριθῆν οὐδ' ἡ ἔκδοσίς μου περιττή.

Ὁ Ἐπίκτητος ἦτον ἀπὸ τὴν Ἱεράπολιν τῆς Φρυγίας, τὴν σήμερον ὀνομαζομένην ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τυράννους τῆς Ἑλλάδος Βαμβοὺκ-Καλεσί. Ἐπωλήθη δοῦλος εἰς ἕν' ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακας τοῦ Νέρωνος, τὸν Ἐπαφρόδιτον, ὅστις τὸν ἀπελευθέρωσεν ἔπειτα. Τοιούτων μεγαλοδούλων δεσποτῶν, κατὰ τὸν Ἐπαφρόδιτον, ὡς ἀστείως τοὺς ὀνομάζει αὐτὸς ὁ Ἐπίκτητος (2), καὶ ὡς ἔπειτα τὸ ἔδειξεν ἡ τύχη (3), τοιούτων λέγω δεσποτῶν ἀπελεύθεροι, εἰς τὴν καταφθαρμένην τὰ ἤθη Ῥώμην, δὲν ἔμεναν πένητες. Ὁ Ἐπίκτητος ὅμως ἔζησεν εἰς ἄκραν πενίαν, κ' ἐπέρασε τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του διδάσκων τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν· ἥτις οὐδ' αὐτὴ ἐδυνήθη νὰ τὸν πλουτίσῃ, μ' ὅλον ὅτι πολλοὶ πολλῶν πλουσίων οἴκων τῆς Ῥώμης νέοι

---

(1) Τὸ Τριγκαυελλιανὸν ἀντίτυπον τοῦτο μέλλει νὰ παρατεθῇ εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν Παρισίων βιβλιοθήκην, εὐθὺς ἀποῦ λάβῃ τέλος ἡ τύπωσις τῆς παρούσης ἐκδόσεως.

(2) Διατριβ. IV, σελ. 239.

(3) Ἐσφάγη ὁ Ἐπαφρόδιτος ἀπὸ τὸν ὄχι ἡμερώτερον τοῦ Νέρωνος τύραννον Δομιτιανὸν, μὲ πρόφασιν, ὅτι ἀντὶ νὰ σώσῃ τὸν Νέρωνα ἀπὸ τὸν θάνατον, καὶ τὸν ἐβοήθησε νὰ θανατωθῇ ταχύτερον. (Ἴδε SUETON. *Ner.* 49, et *Domit.* 15.)

ἐσύχναζαν τὸ σχολεῖόν του εἰς τὴν Νικόπολιν, ὅπου ἐξωρίσθη μὲ τοὺς ἄλλους φιλοσόφους ἀπὸ τὸν τύραννον Δομιτιανόν.

Διὰ τὴν πενίαν, καὶ πολὺ πλέον ἀπὸ ζῆλον νὰ συνεργήσῃ τι διδάσκων εἰς θεραπείαν τῆς κατεχούσης τότε φθορᾶς τοὺς Ῥωμαίους, ἔμεινεν ἄγαμος. Τόση φθορὰ εἶχε χρείαν ὄχι ἑνὸς, ἀλλὰ πολλῶν ἰατρῶν, ἀπερισπάστων ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην φροντίδα, καὶ ἀσχολουμένων νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς μονώτατον τῆς διδασκαλίας τὸ ἐπάγγελμα.

Ὁ Ἐπίκτητος, ἀντὶ νὰ μισήσῃ, ἐσυμβούλευεν εἰς ἄλλους (1) τὸν γάμον, ὡς ἓν ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ χρηστοῦ πολίτου, κ' ἐκατηγόρει τοὺς συμβουλεύοντας τὴν ἀγαμίαν (2). Αὐτὸς ἀνέθρεψε μισθώσας τροφὸν, βρέφος φίλου, ὅστις διὰ πτωχείαν ἐμελέτα νὰ τὸ ἀποῤῥίψῃ (3).

Ἀλλὰ δὲν τὸν ἐλάνθανεν, ὅτι συμβαίνουν εἰς τὸν βίον καὶ

---

(1) Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 146. Ἕνας ἀπὸ τούτους ἦτο καὶ ὁ φιλόσοφος Δημῶναξ. Ὅταν ὁ Ἐπίκτητος τὸν παρεκίνει νὰ λάβῃ γυναῖκα καὶ νὰ τεκνοποιήσῃ, ὡς πρέπον εἰς ἄνδρα φιλόσοφον, ν' ἀφήσῃ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, « Πρέπον γάρ καὶ τοῦτο φιλοσόφῳ ἀνδρὶ, ἕτερον » ἀνθ' αὑτοῦ καταλιπεῖν τῇ φύσει, » τὸν ἀπεκρίθη εὐστόχως ὁ Δημῶναξ, Δός με λοιπὸν, Ἐπίκτητε, μίαν ἀπὸ τὰς θυγατέρας σου, « Οὐκοῦν, ὦ Ἐπίκτητε, δός μοι μίαν τῶν σαυτοῦ » θυγατέρων. » Ἴδε τὸν Λουκιαν. Δημώνακτ. §. 55.

(2) Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 54.

(3) « Γυναῖκα προσελάβετο παιδίου τροφὸν, ὅπερ ἐκτίθεσθαι μέλλον » ὑπό τινος τῶν αὐτοῦ φίλων διὰ πενίαν, αὐτὸς λαβὼν ἀνεθρέψατο. » Συμπλικ. Ἐξηγ. Εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρίδ. σελ. 272.

περιστάσεις, ὅτε ὁ πολίτης πλειότερον ὠφελεῖ τὴν πατρίδα μένων ἄγαμος, παρὰ ἀφίνων εἰς αὐτὴν τέκνα, πολλάκις τοῦ πατρὸς ἀνομοιότατα· ὅθεν καὶ ἐρωτᾷ, ἐὰν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους ὅσοι ἐτεκνοποίησαν, ὠφέλησαν πλέον τὰς Θήβας παρὰ ὁ ἄγαμος Ἐπαμινώνδας, ἢ ἂν ὁ πεντήκοντα γεννήσας υἱοὺς Πρίαμος συνήργησε πλέον εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, παρὰ ὁ ἄγαμος Ὅμηρος (1).

Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, πόσους ὠφέλησεν ἀκουόμενος ζῶν, καὶ πόσους μετὰ θάνατον ἀναγινωσκόμενος ὁ Ἐπίκτητος, πρέπει νὰ ἐρωτήσῃ τὴν κοινὴν περὶ αὐτοῦ μακροχρόνιον ὑπόληψιν. Τῶν παλαιῶν τὰ παραγγέλματα, ὅταν μάλιστα συνοδεύωνται μὲ τὸ παράδειγμα τῆς διαγωγῆς τοῦ παραγγέλλοντος, εἶναι σπέρματα ἀρετῆς, ὄχι πάντοτε σπειρόμενα εἰς πέτρας. Αὐτοὶ ἔφεραν κατὰ μικρὸν τὸν πολιτισμὸν τῶν σημερινῶν ἐθνῶν· αὐτοί, ἐκδιδόμενοι, διαδιδόμενοι καὶ ἀναγινωσκόμενοι, τὸν προβιβάζουν καθ' ἡμέραν, καὶ αὐτοὶ μέλλουν νὰ τὸν τελειώσωσι, διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐλευθερίας, χωρὶς τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς τρέχει πάντοτε τὸν κίνδυνον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν προτέραν ἀγριότητα.

; Ποίαν ὅμως παιδείαν νοοῦν καὶ παραγγέλλουν οἱ ἠθικοὶ οὗτοι φιλόσοφοι; Ὄχι τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν τὴν μάθησιν·

---

(1) « Καὶ Θηβαίους μείζονα ὠφέλησαν ὅσοι τεκνία αὐτοῖς κατέλιπον, » Ἐπαμινώνδου τοῦ ἀτέκνου ἀποθανόντος; καὶ Ὁμήρου πλείονα τῇ » κοινωνίᾳ συνεβάλετο Πρίαμος ὁ πεντήκοντα γεννήσας περικαθάρματα, » ἢ Δαναὸς, ἢ Αἴολος; » Διατριβ. σελ. 204-205. Παράβαλε καὶ τὴν σελ. 203, § 69, μὲ τὰς εἰς αὐτὴν σημειώσ. σελ. 390-391.

αὐτὴ χρησιμεύει ἀναμφιβόλως πολὺ εἰς τὴν πρόβασιν τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ δὲν φέρει τὴν εὐδαιμονίαν εἰς τὰ ἔθνη, ὅταν δὲν συνοδεύεται μὲ τὴν ἀληθινὴν παιδείαν, τὴν τελειοποίησιν τοῦ λογικοῦ. Δυνατὸν (λέγει ὁ Ἐπίκτητος) νὰ παραβάλλεται τὶς μ' αὐτὸν τὸν Δημοσθένην εἰς τὴν δεινότητα τοῦ λέγειν, καὶ ὅμως νὰ κακοδαιμονῇ (1). Καὶ τοῦτο πάσχουν ὅσοι, ὡπλισμένοι τὸ πολύτιμον ὅπλον τοῦτο, ἀντὶ νὰ τὸ μεταχειρισθῶσιν, εἰς συνηγορίαν τῶν ἀδικουμένων, τὸ πωλοῦν εἰς τοὺς ἀδικοῦντας· ἀντὶ νὰ ὑπερασπίζωσι μ' αὐτὸ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, σπουδάζουν ἀναισχύντως νὰ τὴν ὑποτάξωσιν εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ κολακεύουν, ὡς ἀνδράποδα, ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Δυνατὸν νὰ κατασταθῇ πανεπιστήμων, καὶ ὅμως νὰ δυστυχῇ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν ἀληθινῶν ἈΝΘΡΩΠΊΝΩΝ ἈΓΑΘΩ͂Ν (2). Δυνατὸν νὰ ἐπαγγέλλεται καὶ φιλόσοφος, καὶ ὅμως νὰ μωραίνῃ (3), ἂν δὲν ἔμαθε τὴν ἐπιστήμην τῆς Βιωτικῆς, μόνην δυνατὴν, νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας.

¿ Ποίαν ἐλευθερίαν νοοῦν καὶ παραγγέλλουν οἱ ἠθικοὶ οὗτοι

---

(1) « Τί γὰρ κωλύει, φράζοντα ὡς Δημοσθένης, ἀτυχεῖν...ἄθλιον » εἶναι, πενθεῖν, φθονεῖν, ἁπλῶς ταράσσεσθαι, κακοδαιμονεῖν; » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 146-147.

(2) « Φρονίμους δ' οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ » συμφέρονθ' αὐτοῖς· καὶ περιττὰ μὲν καὶ θαυμαστὰ καὶ χαλεπὰ καὶ » δαιμόνια εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ', ὅτι οὐ τὰ ἈΝΘΡΩΠΙΝΑ » ἈΓΑΘᾺ ζητοῦσιν. » Ἀριστοτελ. Ἠθικ. Νικ. VI, 7, σελ. 113.

(3) « Δεῖ μὲν καὶ φιλοσοφεῖν, δεῖ δὲ καὶ ἐγκέφαλον ἔχειν. » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 54.

φιλόσοφοι; ὄχι νὰ πράσσῃ τις ὅ,τι θέλει· τοῦτο εἶναι μανία, καὶ ὄχι ἐλευθερία (1)· ἀλλ' ὅ,τι βούλεται ἡ τελειωμένη ἀπὸ τὴν παιδείαν λογική του ψυχή. Πρῶτον αὐτῆς βούλημα σωτήριον εἶναι νὰ χαλινώσῃ τὰς ἀλόγους αὐτῆς ἐπιθυμίας, καὶ τὰς ὀρέξεις, ἤγουν νὰ μὴν ὀρέγεται μηδὲ νὰ ἐπιθυμῇ πλὴν ὅ,τι δύναται ν' ἀποκτήσῃ χωρὶς νὰ ἀδικήσῃ κἀνένα, ἢ νὰ προσκυνήσῃ ὅμοιόν του ἄλλον διὰ τὴν ἀπόκτησιν. Ἄνθρωπος ἀπ' ἄνθρωπον δὲν δεσπόζεται (2), ἐνόσῳ δὲν ἐπιθυμεῖ, πλὴν ὅσα ἐμπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ χωρὶς δεσπότην. Τὰ ἐπιθυμούμενα ἀπὸ τὴν ἀπαίδευτον ψυχὴν εἶναι ἄπειρα· ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα δὲν ἀποκτῶνται χωρὶς νὰ τὰ ϛερηθῇ ἀδίκως ἄλλος, καὶ ἄλλα κρέμονται ἀπὸ θέλησιν ἄλλων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐξανάγκης πρέπει νὰ ὑποταχθῇ ὅστις δὲν μάθῃ νὰ χαλινόνῃ τὰς ἐπιθυμίας του (3). Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα διδάσκουν αἱ πολύτιμοι Διατριβαὶ τοῦ Ἐπικτήτου, διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως ἤθελέ τις τὰς ἐπονομάσειν ΒΙΒΛΙΟΝ ἘΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ βιβλίον χρεωστεῖ ν' ἀναγινώσκῃ συχνὰ ὅϛις ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦτο ἔχει νὰ διδαχθῇ,

---

(1) « Τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἡ ἐλευθερία; Μὴ γένοιτο! Μανία γὰρ » καὶ ἐλευθερία εἰς ταὐτὸν οὐκ ἔρχεται. » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 33.

(2) « Ἄνθρωπος ἀνθρώπου κύριος οὐκ ἔστι. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 73.

(3) « Ὁ τὰ μὴ ἐφ' αὐτῷ ποθῶν ἢ φεύγων, οὔτε πιστὸς εἶναι δύναται, » οὔτ' ἐλεύθερος, ἀλλ' ἀνάγκη μεταπίπτειν καὶ μεταῤῥιπίζεσθαι ἅμα » ἐκείνοις καὶ αὐτὸν, ἀνάγκη δὲ καὶ ὑποτεταχέναι ἄλλοις ἑαυτὸν τοῖς » ἐκεῖνα περιποιεῖν ἢ κωλύειν δυναμένοις. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 12.

ὅτι διὰ μόνης τῆς ἀληθινῆς παιδείας (1) ἀποκτᾶται ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Ἀπὸ τοῦτο θέλει μάθειν, ὅτι ὡς λογικὸς χρεωστεῖ φυσικὰ νὰ ἀποστρέφεται ὅ,τι εἶναι ἄλογον (2). Δὲν εἶν' ἄλογον νὰ μὴν ἐμπορῇ τις νὰ κρατῆται ὀρθὸς εἰς τοὺς πόδας του, ἂν δὲν τὸν στηρίζῃ ἄλλος; νὰ μὴ δύναται νὰ ζήσῃ, χωρὶς νὰ κρεμάσῃ τὰς ἐλπίδας τῆς ζωῆς του ἀπὸ θέλησιν ἄλλου; Ἡ φύσις μᾶς ἔκαμε νὰ συνεργῶμεν εἰς ἀλλήλων τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' ὄχι νὰ γινώμεθα κύριοι ἢ δοῦλοι ἕνας τοῦ ἄλλου, εὐεργετούμενοι χωρὶς νὰ ἀντευεργετῶμεν, ἢ μεταφέροντες τὰς εὐεργεσίας ἡμῶν ἀπὸ τοὺς ἀξίους εἰς τοὺς ἀναξίους νὰ συνεργήσωσι τίποτε εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν. Ὅσα ἐναντιοῦνται τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὄχι μόνον ἄλογα, ἀλλὰ καὶ ὀλέθρια εἰς αὐτόν· διότι γεννῶσι τὴν ἀνισότητα, φέρουν κατὰ μικρὸν τὰς πόλεις εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, καὶ τὰς παραδίδουν τελευταῖον εἰς ἑνὸς μόνου δεσπότου ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Τόσον ἀναντίῤῥητον ἀλήθειαν, ἂν δὲν τὴν ἐσκότιζαν τὰ πάθη, εὔκολον ἦτο νὰ τὴν καταλάβωσι καὶ αὐτοὶ οἱ παντάπασιν ἀγράμματοι.

Τῆς παιδείας λοιπὸν ἔργον καὶ ἐπάγγελμα εἶναι νὰ σύρῃ τὸ

---

(1) « Πιστευτέον.... τοῖς φιλοσόφοις μᾶλλον, οἳ λέγουσι μόνους » τοὺς παιδευθέντας ἐλευθέρους εἶναι. » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 77.

(2) « Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνον ἀφορητόν ἐστι τὸ ἄλογον, τὸ δ' εὔλογον » φορητόν.... Διὰ τοῦτο μάλιστα παιδείας δεόμεθα, ὥστε μαθεῖν » τὴν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου πρόληψιν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις » ἐφαρμόζειν συμφώνως τῇ φύσει. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 6.

Λογικὸν ἀπὸ τὸ σκότος, νὰ τοῦ διασκεδάσῃ, ὡς ἡ Ὁμηρικὴ Ἀθηνᾶ, τὴν ἀχλὺν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς (1), διὰ νὰ διακρίνῃ τὰ ἀληθῶς συμφέροντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὰ βλαβερά. Συμφέρει εἰς αὐτὸν νὰ ὠφελῇ τὸ κοινὸν, ἂν θέλῃ νὰ ὠφελῆται καὶ αὐτός (2). Τὸν συμφέρει νὰ κερδαίνῃ, καὶ ὄχι νὰ ζημιοῦται (3). Τὸν συμφέρει νὰ γαληνιάζῃ ἡ ψυχή του, καὶ ὄχι νὰ ταράσσεται ἀπὸ μεριμνῶν πόλεμον ἀκατάπαυστον (4). Ἀλλὰ τοιαύτην γαλήνην μὴν ἐλπίσῃ ν' ἀπολαύσῃ, ἂν δὲν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς ματαίους φόβους, ἂν δὲν ἀποχαιρετίσῃ τὰς ματαίας ἐλπίδας, ἂν δὲν ἐνεργῇ πᾶσάν του πρᾶξιν μ' ὅσην χρειάζεται ἡ πρᾶξις φροντίδα, χωριστὴν ἀπ' ἄλλας φροντίδας, ὥστε, καθὼς λέγει ὁ Ἐπίκτητος, νὰ κοιμᾶται, ὅταν κοιμᾶται, καὶ νὰ ἦναι ἔξυπνος, ὅταν ἐξυπνῇ (5). Ἐνόσῳ δὲν προξενήσῃ τοιαύτην γαλήνην εἰς τὴν ψυχήν του, μὴ κομπάζῃ ὅτι εἶναι εὐδαίμων, μηδ' ἂν ἤθελ'

(1) Ἰλιάδ. ε', 127.

(2) « Καθόλου τε τοιαύτην τὴν φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, » ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ » κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 48.

(3) « Οὐδεὶς δίχα ἀπωλείας καὶ ζημίας κακός ἐστι. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 98.

(4) « Πᾶν ἁμάρτημα μάχην περιέχει. . . . Πᾶσα δὲ ψυχὴ λογικὴ » φύσει διαβέβληται πρὸς μάχην. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 151.

(5) « Ὑπὲρ τοῦ καθεύδοντα καθεύδειν, ἐγρηγορότα ἐγρηγορέναι, » μὴ φοβεῖσθαι μηδὲν, μὴ ἀγωνιᾷν ὑπὲρ μηδενός. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 286. « Πότε ἀταραχώτερον ἐκάθευδες; νῦν, ἢ πρὶν γενέσθαι φίλος » τοῦ Καίσαρος; » σελ. 237.

ἀποκτήσειν ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς, καὶ προσκυνεῖσθαι ἀπ' ὅλους τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ὡς βασιλεὺς τῆς οἰκουμένης. Ἐρώτησε τοὺς δυνατοὺς τῆς γῆς περὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῶν καταστάσεως. Ἂν δὲν ἐξομολογῶνται, ὡς ὁ βασιλεὺς Σέλευκος (1), εἰλικρινῶς τὴν κακοδαιμονίαν των, ὅλοι βασανίζονται ἀπὸ τὴν αἴσθησιν αὐτῆς. Ἐρώτησε μάλιστα τούτους τοὺς ἐσχάτως τολμήσαντας νὰ κατασταθῶσι διδάσκαλοι ληστῶν καὶ φονέων, διὰ νὰ ἐξολοθρεύσωσιν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἔθνος ὁλόκληρον, τοῦ ὁποίου τὸ μέγα ἁμάρτημα εἶναι, ὅτι δὲν ὑποφέρουν πλέον, οὔτε νὰ λῃστεύωνται οὔτε νὰ φονεύωνται· ἐρώτησέ τους, ποίαν ἡδονὴν ἀπολαύουν ἀπὸ τὰς συβαριτικάς των τραπέζας, ποῖον ὕπνον κοιμῶνται εἰς τὰ πολυτελῆ των ςρώματα· ἐρώτησέ τους, ἂν κοιμώμενοι κοιμῶνται, ἂν ἐξυπνούμενοι ἐξυπνῶσιν, ἂν αἱ φιλίαι των δὲν ἦναι καθαραὶ λυκοφιλίαι (2), ἂν αἱ ἔχθραι των δὲν τοὺς βασανίζωσι τόσον ὀδυνηρότερα, ὅσον ἀναγκάζονται νὰ τὰς σκεπάζωσι μὲ τὸ προσωπεῖον τῆς φιλίας· ἂν συνομιλοῦντες πρὸς ἀλλήλους, δὲν κολάζωνται ἀπὸ τὴν ἀκατάπαυστον ἐπιθυμίαν, πῶς νὰ παγιδεύσῃ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ ἀπὸ τὴν πολύπονον προσοχὴν, μὴ πέσῃ ἕνας εἰς τοῦ ἄλλου τὰς παγίδας. Ὄχι, ὄχι! μὴν ἀπατῶνται οἱ ταλαίπωροι. Ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς δὲν ἀγοράζεται μὲ τὴν ἐξουσίαν καὶ μὲ τὸν πλοῦτον· ἡ εὐδαιμονία εἶναι βραβεῖον τῆς ἀρετῆς (3) · αἱ μισάνθρωποι

---

(1) Ἴδε τὰ Πολιτικ. τοῦ Πλουτάρχ. σελ. 31.

(2) Ἴδε Πλάτων. Ἐπιστολ. III, σελ. 318, καὶ Μάρκ. Ἀντων. ΙΑ', ιε'.

(3) « Ὅπου γὰρ ταραχαὶ, καὶ λῦπαι, καὶ φόβοι, καὶ ὀρέξεις ἀτελεῖς,

ψυχαὶ κατεδικάσθησαν νὰ τρώγωνται ἀπὸ σκώληκα ἀκοίμητον, τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς.

Ἓν ἀκόμη παράγγελμα τοῦ Ἐπικτήτου ἂς μὲ συγχωρηθῇ νὰ ἐνθυμίσω τοὺς ἀναγνώστας, καὶ κατεξαίρετον τοὺς νέους μας. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι αἱ Διατριβαὶ θέλουν τοὺς ἀρέσειν πολὺ, διὰ τὸ ψυχαγωγικὸν (1) μάλιστα τοῦ ὕφους, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται, τὸ ἁπλοῦν, τὸ ἀπερίεργον, τὸ πατρικὸν καὶ φιλόστοργον ἦθος τοῦ διδάσκοντος, καὶ τὸ ὁποῖον θέλει τοὺς ἐνθουσιάσειν εἰς μίμησιν τῆς ἀρετῆς του, τώρα μάλιστα, ὅτε ἡ πατρίς των, ἐλευθερουμένη ἀπὸ τυράννους, ἔχει χρείαν ἀληθῶς ἐλευθέρων πολιτῶν.

Τοῦτον ὅμως τὸν ἐνθουσιασμὸν πρέπει νὰ προσέχωσι μὴ τοὺς φαντασιώσῃ, ὅτι δύνανται νὰ ἐλευθερωθῶσιν αὐθημερὸν ἀπ' ὅσα ἡ νεότης, ἢ ἡ κακὴ ἀνατροφὴ ἐφύτευσεν εἰς τὰς ψυχάς των πάθη. Ἐδῶ μάλιστα παρὰ ποῦ ποτ' ἀλλοῦ εἶναι ἀναγκαῖον τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. Ἂς ἀρκεσθῇ λοιπὸν ὁ νέος, ἀναγινώσκων τὰς Διατριβὰς, πρῶτον νὰ τὰς μελετήσῃ καὶ νὰ τὰς νοήσῃ καλῶς· ἔπειτ' ἂς σπουδάσῃ νὰ ἐκριζόνῃ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς ἐμποδιζούσας τὴν ἐλευθερίαν ἀλόγους ὀρέξεις μίαν του μετὰ τὴν ἄλλην, ὄχι ὅλας ἐντάμα· διὰ νὰ μὴ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθαν πολλοὶ

» καὶ ἐκκλίσεις περιπίπτουσαι, καὶ φθόνοι καὶ ζηλοτυπίαι, ποῦ ἐκεῖ » πάροδος εὐδαιμονίας; » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 202.

(1) Τὸ ψυχαγωγικὸν εἶναι, ὅ,τι οἱ διδάσκαλοι τῆς Ῥητορικῆς ὀνομάζουν Ηθος, καὶ ἴσως ὅ,τι οἱ Γάλλοι σημαίνουν κάποτε διὰ τῆς μεταφορικῆς λέξεως onction, τὴν ὁποίαν λεκτικῶς ἤθελέ τις ἑρμηνεύσειν Ἀρετάλειπτρον.

μαθηταὶ τοῦ Ζήνωνος, λειποτακτήσαντες αἰσχρῶς, διότι ἠθέλησαν νὰ κατασταθῶσιν αὐθημερὸν Ζήνωνες (1)· πολλοὶ μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους, διότι ἐφαντάσθησαν νὰ γενῶσι πάραυτα Σωκράται. Πολλοὺς τοιούτους ἐπαγγελλομένους Στωϊκοὺς ἐγνώρισε καὶ ὁ Ἐπίκτητος (2) συγχρόνους του, ἄνδρας κομπαστὰς καὶ φλυάρους· καὶ οἱ τοιοῦτοι πιθανὸν ὅτι ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν τύραννον Δομιτιανὸν νὰ ἐξορίσῃ ἀπὸ τὴν Ῥώμην καὶ τοὺς ἀληθεῖς φιλοσόφους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἐπίκτητος (3).

Ἀπὸ τὴν πεῖραν διδαγμένος ὁ σεβάσμιος οὗτος φιλόσοφος, παραγγέλλει τοὺς νέους νὰ βαδίζωσι πλέον παρὰ νὰ τρέχωσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀρετῆς. Ὅλα τὰ μεγάλα (λέγει) φέρουν κίνδυνον εἰς τὸν ἀρχάριον· τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἀποκτᾶται αἰφνιδίως (4)· τίποτε ἀπὸ τὰ βαρύτιμα δὲν ἀγοράζεται μὲ ὀλίγην τιμὴν, οὐδὲ κάμμία τέχνη ἀξιόλογος μανθάνεται εἰς μικρὸν χρόνου διάστημα (5). Ἀπὸ τὰ μικρὰ, τὰ εὔκολα καὶ πρόχειρα καθήκοντα πρέπει ν' ἀρχίσῃ, ὡς ἀπὸ τροφὴν λεπτὴν, ἁρμόζουσαν εἰς τὸν ἀκόμη ἀσθενῆ του στόμαχον, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὰ κατορθώματα τῆς ἀρετῆς.

---

(1) Ἰδ. Ἀθήν. σελ. 281 καὶ 565.

(2) Διατριβ. σελ. 127-128 καὶ 170.

(3) Sueton. *T. F. Domit.* § 10, Tacit. *Agricol.* § 2.

(4) « Πᾶσα μεγάλη δύναμις ἐπισφαλὴς τῷ ἀρχομένῳ » (Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 183). « Οὐδὲν τῶν μεγάλων ἄφνω γίνεται κ. τ. λ. » (Αὐτόθ. σελ. 39).

(5) « Τί οὖν; ἐλπίζεις, ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἐστὶν » ἀναλαβεῖν. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 51.

Δὲν εἶναι πολλὰ δύσκολον, παραδείγματος χάριν, νὰ ἀποσυνειθίσῃ κατὰ μικρὸν τὴν ὑπέρμετρον τροφὴν καὶ πόσιν, ὅστις ἐσυνείθισε τὴν πολυφαγίαν καὶ πολυποσίαν. Δὲν εἶναι δύσκολον νὰ ἀπαρνηθῇ τὰς ψευδολογίας, ὡς ἀσχημίας τοῦ Λογικοῦ. Δὲν εἶναι δύσκολον, νὰ φυλάσσῃ ὡς παρακαταθήκην ὅ,τι ἤθελέ τις τὸν ἐμπιστευθῆν ἀπόῤῥητον. Εὔκολον εἶναι νὰ μὴ σπεύδῃ νὰ κρίνῃ τῶν ἄλλων τὰς πράξεις, πρὶν γνωρίσῃ τὰς αἰτίας τῶν πράξεων· καὶ ἀκόμη εὐκολώτερον, νὰ μὴ λοιδορῇ, νὰ μὴν ὑϐρίζῃ, νὰ μὴ δαγκάνῃ, μηδὲ νὰ σπαράσσῃ ὡς θηρίον (1) τοὺς, ὅσοι δὲν τὸν ἔϐλαψαν μικρὸν ἢ μέγα τίποτε. Ὅστις πρὶν δυναμωθῇ κατὰ μικρὸν εἰς τὰ εὔκολα ταῦτα καὶ πρόχειρα καθήκοντα, τολμήσῃ νὰ γευθῇ τὰ δυσκολώτερα, κινδυνεύει νὰ τὰ ἐξεράσῃ, ὡς ἀδύνατος νὰ τὰ χωνεύσῃ (2).

Τοῦτον τὸν κίνδυνον τρέχουν μάλιστα ὅσοι δὲν εὐτύχησαν νὰ λάϐωσι χρηστὴν ἀνατροφὴν παιδιόθεν. ¿Καὶ πόσοι ἀπὸ τοὺς νῦν νέους ἀπέλαυσαν τοῦτο τὸ καλόν; Μὴν ἀπελπισθῶσιν ὅμως διὰ τοῦτο· ἂν ἡ ψυχή των δὲν ἔφθασεν ἀκόμη ν' ἀπολιθωθῇ τὴν ὁποίαν λέγει ὁ Ἐπίκτητος διπλῆν ἀπολίθωσιν (3), ἐμποροῦν νὰ

(1) « Τί γάρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, » ἤ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον. » Ἐπικτ. Διατριϐ. σελ. 10.

(2) « Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συντάξεις » ἀγοράζοντες ἐπιϐάλλονται ἐσθίειν. Διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπτοῦ- » σιν· εἶτα στρόφοι καὶ κατάῤῥοιαι καὶ πυρετοὶ κ. τ. λ. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 61.

(3) « Ἀπολιθώσεις δ' εἰσὶ διτταί· ἡ μὲν, τοῦ νοητικοῦ ἀπολίθωσις, » ἡ δὲ τοῦ ἐντρεπτικοῦ κ. τ. λ. » Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 14.

τὴν καθαρίσωσιν ἀπ' ὅσα ἐφύτευσεν εἰς αὐτὴν ἡ κακὴ ἀνατροφὴ σπέρματα τῆς κακοδαιμονίας, καὶ νὰ καταϛαθῶσιν αὐτοὶ ἑαυτῶν παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι.

Πρῶτον ἔργον ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἀποκλίνωσιν ἀπὸ τὸ μέγιστον τῆς εὐδαιμονίας ἐμπόδιον, τὴν οἴησιν (1). Ὅλα τῆς ψυχῆς τὰ πάθη μᾶς ἀποπλανοῦν ἀπὸ τὴν φέρουσαν εἰς εὐδαιμονίαν ὁδόν· ἀλλ' ἡ οἴησις (2) μᾶς ἀπομακρύνει τόσον ἀπ' αὐτὴν, ὥστ' οὐδὲ δυνάμεθα πλέον νὰ τὴν εὕρωμεν. Δεύτερον, νὰ φεύγωσι τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀχρείων ἀνθρώπων, καὶ νὰ προσκολλῶνται εἰς τοὺς φρονίμους ἄνδρας. Τρίτον, νὰ διαβάζωσι τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν τὰ παραγγέλματα, ὄχι ὡς ἀναγνῶσται, ἀλλ' ὡς παρόντες παρόντων διδασκάλων ἀκροαταί. Μόνος οὗτος ὁ τρόπος δύναται νὰ τοὺς κινήσῃ εἰς μίμησιν,

(1) « Τί πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος; Ἀποβαλεῖν οἴησιν » κ. τ. λ. » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 117.

(2) Présomption, πάθος τῶν νέων, καὶ διὰ τοῦτο πολλῆς προσοχῆς ἄξιον νὰ ἀποσπασθῇ, πρὶν κάμῃ ῥίζας βαθείας. Τὰ παθογνωμονικά του σημεῖα εἶναι, νὰ καβαλικεύῃ τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸν ἄλλον, νὰ ὑπτιάζῃ ἢ νὰ κυπτάζῃ συχνὰ τὸ σῶμα, νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας ἢ τὸ μέτωπον, πρὶν ἀνοίξῃ τὸ στόμα, νὰ λαλῇ γνωμοτυπικῶς (sententieusement), νὰ προφέρῃ τοὺς λόγους, ὡς ἀποφθέγματα, μηδὲ νὰ ὑποφέρῃ ἀντιλογίαν. Ἂν εὕρῃ τις τοιαῦτα σημεῖα εἰς ἑαυτὸν, μὴν ἀμφιβάλλῃ, ὅτι ἀῤῥωστεῖ τὴν δεινὴν ἀῤῥωστίαν τῆς κακοδαιμονίας, κ' ἔχει χρείαν καθαρσίου. Ἂς δράμῃ χωρὶς ἀναβολὴν εἰς τὸ XXXIII κεφάλαιον τοῦ Ἐγχειριδίου τοῦ Ἐπικτήτου, καὶ εἰς τὸ Plan d'amélioration morale τοῦ Ἀμερικανοῦ φιλοσόφου Φραγκλίνου.

μόνος νὰ γεννήσῃ εἰς τὰς ψυχάς των τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τὸν ἔρωτα.

Πρέπει ἀκόμη νὰ ἔχωσι καὶ τῆς μιμήσεως καθαρὰν ἔννοιαν, διὰ νὰ μὴν ὑπερβαίνωσι, χωρὶς ἀνάγκην, τὰ ὅριά της. Ἡ ἄσκησις τῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι ἄσκησις σκληραγωγίας, ἀκτημοσύνης, πτωχείας καὶ εἰς τὰ βουνὰ διαγωγῆς. Ἀρκεῖ εἰς τὸν μιμητὴν νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὴν ψυχήν του, ὥστε νὰ ὑποφέρῃ καὶ σκληραγωγίαν, καὶ πτωχείαν, ἂν δὲν δύναται νὰ τὴν ἀποφύγῃ, χωρὶς νὰ χάσῃ τὸν ἀτίμητον πλοῦτον τῆς ἐλευθερίας. Διὰ νὰ τὴν φυλάξῃ, δὲν χρεωστεῖ νὰ ἦναι πένης ὡς ὁ Σωκράτης, ἢ νὰ κατοικῇ γυμνὴν ἀπὸ σκεύη κατοικίαν ὡς ὁ Ἐπίκτητος (1)· ἀρκεῖ νὰ προετοιμάζεται, ἂν ἡ τύχη τὸν βάλῃ εἰς ὁμοίας περιστάσεις τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Ἐπικτήτου, νὰ προκρίνῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ (2) πενίαν, παρὰ νὰ ἀμαυρώσῃ τὸ Ἡγεμονικόν του (3), ὥστε καὶ νὰ πωλήσῃ (4) τὴν ἐλευθερίαν του

---

(1) Ἰδ. Συμπλίκ. Ἐξήγ. εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρίδ. σελ. 102.

(2) Τὸ παράξενον ἐπίθετον τοῦτο εἶναι τοῦ καλοῦ Πλουτάρχου (Αἰμ. Παυλ. § 5), ὅστις λέγει περὶ τοῦ Αἰλίου Τουβέρωνος, « Ἀνὴρ ἄριστος, » καὶ μεγαλοπρεπέστατα Ῥωμαίων πενίᾳ χρησάμενος. » Ἂν ἀμφιβάλλῃ τὶς, ὅτι ἔχει καὶ ἡ πενία τὴν μεγαλοπρέπειάν της, ἂς ἐρωτήσῃ τὸ λογικόν του, τίνα κρίνει μεγαλοπρεπέστερον, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον, πέμποντα δωρεὰν εἰς τὸν Φωκίωνα ἑκατὸν τάλαντα, ἢ τὸν ἀποστρεφόμενον τὴν δωρεὰν τοῦτον Φωκίωνα (Πλουταρχ. Φωκ. § 18).

(3) « Πρὸ πάντων δὲ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ δεῖ καθαρώτερον εἶναι » τοῦ ἡλίου. » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 206.

(4) Ὁ αὐτ. Ἐγχειριδ. XII καὶ XXV.

διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν πενίαν. Ἡ ἀρετὴ τοῦ φιλοσόφου, καὶ ἐξαιρέτως τοῦ χριστιανοῦ φιλοσόφου, δὲν ὁμοιάζει τὴν ἀρετὴν τῶν Γυμνοσοφιστῶν ἢ τῶν Βραχμάνων (1)· ἀλλὰ συγχωρεῖ εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς ἀβλαβεῖς ἡδονὰς, ἐὰν μόνον δύναται νὰ τὰς ἀπολαύσῃ, χωρὶς νὰ τὰς πληρώσῃ μὲ τὴν χρυσῆν ἐλευθερίαν του, ἐὰν μόνον θέλῃ νὰ τὰς συμμετέχωσι καὶ ἄλλοι μ' αὐτὸν, μηδὲ ταράσσῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἄλλων, διὰ νὰ τὰς ἔχῃ μόνος αὐτός.

Ταύτην τὴν ἀρετὴν ἐζήτει ἀπὸ τοὺς μαθητάς του ὁ ἐνάρετος Ἐπίκτητος, ταύτην ὁ θαυμαζόμενος ἀπὸ τὸν Ἐπίκτητον Σωκράτης· καὶ ταύτην θέλει ἀποκτήσειν ὅστις μιμηθῇ τοὺς μακαρίους τούτους ἄνδρας φρονίμως, μόνον σκοπὸν τῆς ἀποκτήσεως ἔχων νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα του, ὠφελούμενος πρῶτος αὐτὸς (2), καὶ νὰ τὴν καταστήσῃ εὐδαίμονα διὰ τῆς ἰδίας του εὐδαιμονίας.

---

(1) Ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τὰς ἀνοήτους σκληραγωγίας τῶν Ἰνδῶν τούτων ἀσκητῶν, ἂς ἀναγνώσῃ τὸν Στράβωνά (Γεωγραφ. XV, σελ. 712-719).

(2) « Δύναταί τις ὠφελῆσαι καὶ ἄλλους, μὴ αὐτὸς ὠφελημένος; » Ἐπικτ. Διατριβ. σελ. 209.

Ἐπειδὴ ἐζητήθην ἀπ' αὐτὰ τοῦ Διαλόγου τὰ πρόσωπα νὰ θέσω τὸν ἑξῆς Διάλογον εἰς τὰ Προλεγόμενά μου, ἠναγκάσθην νὰ διαιρέσω καὶ τὰς διατριβὰς τοῦ Ἐπικτήτου εἰς δύο μέρη. Τοῦ δευτέρου μέρους, περιέχοντος τὸ λειπόμενον τέταρτον τῶν Διατριβῶν βιβλίον, τὰς σημειώσεις καὶ τοὺς Πίνακας, ἡ τύπωσις μέλλει νὰ τελειωθῇ μετ' ὀλίγας ἡμερῶν ἑβδομάδας· ἀλλ' αἱ μετὰ τοῦτο τὸ μικρὸν διάστημα περιστάσεις, ἐνδέχεται νὰ ἦναι τοιαῦται, εἰς ὁποίας νὰ μὴν ἁρμόζῃ πλέον ὁ Διάλογος.

Τὰ πρόσωπα τοῦ Διαλόγου, ἂν καὶ τρόπον τινὰ ἐναντίου χαρακτῆρος, συμφωνοῦν ὅμως εἰς τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀποκτήσωσι πατρίδα ἐλευθέραν, κυβερνωμένην οὕτως, ὥστε πᾶς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολίτας αὐτῆς, μὴ γνωρίζων ἄλλον δεσπότην παρὰ τὸν νόμον, νὰ φωνάζῃ ἀφόβως, « Ὁ νόμος μοι πάντα ἐστὶ, καὶ » ἄλλο οὐδέν (1). »

Διὰ τούτου τοῦ καλοῦ τὴν ἀπόλαυσιν, ὡς βεβαίαν, χαίρει καὶ σκιρτᾷ ὁ Πασιχάρης· ὡς ἐλπιζομένης ἀκόμη, τρέμει τὴν ἀποτυχίαν ὁ Δημοχάρης.

---

(1) Διατριβ. IV, σελ. 251.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ.

ΔΗΜΟΧΑΡΗΣ, ΠΑΣΙΧΑΡΗΣ.

Π. Καλὴν ἡμέραν.

Δ. Καλὴν σὲ τὴν εὔχομαι κ' ἐγὼ, μ' ὅλον ὅτι ἀρχίζει δι' ἐμὲ κακίστη.

Π. ; Τί ἔπαθες πάλιν, τί σε συνέβη;

Δ. ; Δὲν βλέπεις, φίλε, τὸν καπνόν;

Π. Ἔχει τὰς χάριτάς του καὶ ὁ καπνός.

Δ. Τὰ συνειθισμένα, τὰ μαθημένα σου.

Π. Ἄνοιξε τὸ παράθυρον, ἂν σ' ἐνοχλῇ ὁ καπνός.

Δ. Ἀλλ' ὁ ἄνεμος!

Π. Δὲν εἶναι οὐδ' αὐτὸς ἀνωφελής· καθαρίζει τὸν ἀέρα τῆς κατοικίας.

Δ. Δὲν ὠνομάσθης, φίλε, τουκακοῦ, Πασιχάρης (1). Ὅλα καλὰ, ὅλα χαριτωμένα! Ὑπομονὴ, ἂν μόνος σὺ τὰ ἔκρινες τοιαῦτα· ἀλλὰ νὰ θέλῃς νὰ τὰ κρίνωσι κ' οἱ ἄλλοι κατὰ σὲ, τοῦτο μὲ φαίνεται παράξενον....

Π. Εἰς τὸν παρόντα κόσμον τίποτε δὲν συμβαίνει παράξενον. « Οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον. »

Δ. Ἂν μ' εὕρισκες εἰς χεῖρας τριῶν ἢ τεσσάρων λῃστῶν, ἤθελες ἴσως εὑρεῖν κ' εἰς τοῦτο χαρὰς καὶ χάριτας πολλάς.

---

(1) Optimiste.

Π. Ἐλπίδα κἂν καὶ ἀφορμὴν νὰ λυτρώσω φίλον ἀπὸ λῃστάς. Ἂν τὸ κατόρθωνα, χαρὰ μεγάλη εἰς τοὺς δύο μας· ἂν ὑπερίσχυαν, νὰ δέσωσι κ' ἐμὲ μαζῇ σου οἱ λῃσταὶ, μετὰ τὴν εὐχαρίστησιν, ὅτι ἐπλήρωσα τὸ χρέος μου, εἶχα νὰ χαίρω καὶ ὅτι ἤμην συνδεμένος μὲ φίλον, νὰ τὸν παρηγορῶ, παρηγορούμενος ἀπ' αὐτὸν, καὶ, κατὰ τοὺς δούλους τῆς σκηνῆς, νὰ ἐρωτῶ ἐγὼ ἐσένα,

———————Ω κακόδαιμον, πῶς ἔχεις;

καὶ ν' ἀποκρίνεσαι σὺ πρὸς ἐμὲ,

Κακῶς, καθάπερ σύ.———————

Δ. Θαυμαστὴ παρηγορία! ὁποίας εὑρίσκεις πολλὰς τοιαύτας, εἰς τοὺς γελωτοποιοὺς κωμικοὺς (1) τῶν Ἀθηνῶν, καλὴ ἴσως εἰς τοὺς τότε Ἀθηναίους, ὅτε καταφρονήσαντες τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, ἔτρεχαν εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας των· ἀλλ' εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀγωνιζομένους ν' ἀποτινάξωμεν ζυγὸν ἀγρίου τυράννου, καὶ χρείαν ἔχοντας μεγάλης προσοχῆς, μὴν ὑποπέσωμεν εἰς ἄλλου τινὸς ζυγὸν, τὰ γελοῖα, φίλε μου, εἶναι ἄκαιρα....

Π. Οὐδὲ τἀγέλαστα πάλιν εἶναι τοῦ καιροῦ.

Δ. Νομίζεις ἴσως, ὅτι ἡ ἀγανάκτησίς μου ἦτο διὰ μόνον τὸν καπνόν. Τὰς μεγάλας τῆς ψυχῆς θλίψεις, ὀλίγη τις ἐνόχλησις, τὰς κάμνει πολὺ θλιβερωτέρας, καθὼς εἰς τὸν ὑπέρμετρα φορτωμένον μικρὰ προσθήκη βάρους ἀρκεῖ νὰ τὸν γονατίσῃ. — Δὲν βλέπεις εἰς πόσην ἀταξίαν καὶ ταραχὴν εὑρίσκεται ἡ νέα μας πολιτεία;....

(1) Ἀριστοφάν. Ἱππ. 7.

Π. Ἴσως ὄχι ὅσην τὴν κρίνεις.

Δ. Τοὺς κυβερνῶντας λέγω τὰ κοινά· ὅσον διὰ τοὺς στρατιώτας καὶ πολλὰ ὀλίγους τινὰς, τρεῖς ἢ τέσσαρας ἴσως, στρατηγοὺς ἢ ναυάρχους, ἡ πατρὶς χρεωστεῖ νὰ τῶν στέψῃ τὰς κεφαλὰς μὲ στεφάνους τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος.

Π. ⸮ Ἐπρόσμενες λοιπὸν μὲ τοὺς Σαλαμινομάχους καὶ Μαραθωνομάχους τούτους νὰ φανῶσιν ἐντάμα καὶ Ἀριστεῖδαι, ἢ καὶ Σόλωνες; Ἂν ἐπεθύμεις τοῦτο, ἐπεθύμεις ἀδύνατα.

Δ. Οὔτε Σόλωνας οὔτ' Ἀριστείδας ἐπρόσμενα· εὐχαριστούμην εἰς ἀνθρώπους ἔχοντας ἐγκέφαλον λογικοῦ ζώου, τὸν λεγόμενον τοῦτον κοινὸν νοῦν.

Π. Μὴ φρόντιζε περὶ τούτου· κοινὸς νοῦς δέν μας ἔλειψε ποτέ.

Δ. Ὁποῖον εἶχεν ὁ Στρεψιάδης τῆς κωμῳδίας, ἐπειδὴ ἀγαπᾷς τὰς κωμῳδίας·

Ἐκεῖν', ἐκεῖνο, τὸν ἀδικώτατον λόγον (1).

Εἰς τὴν Κόρινθον ἐγεννήθη διχόνοια....

Π. Καὶ πολλὰ κωμική· τὴν ἤκουσα· ἀπὸ σταφίδας ἔλαβε τὰ γενέθλια.

Δ. Συγχρόνως, ἢ μικρὸν ἔπειτα μετὰ τὸν σταφιδοπόλεμον τοῦτον, ἐσυγκροτήθη ἡ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις, ἥτις ἐψήφισε τὴν Διοικητικὴν, ἢ, καθὼς ἤκουσ' ἄλλους νὰ τὴν ὀνομάζωσιν, Ἀντικυβερνητικὴν (2) ἐπιτροπήν· ⸮ μετὰ πόσην νομίζεις σκέψιν;

Π. Μετὰ μακρὰν βέβαια διαβούλευσιν.

---

(1) Ἀριστοφάν. Νεφ. 657.

(2) Ἤγουν, Ἀνατρεπτικὴν πάσης κυβερνήσεως.

Δ. Μόλις εἰς ἓν ὥρας τέταρτον....

Π. Δὲν εἶν' οὐδὲ τὸ ταχύβουλον κακόν· σημαίνει τῶν Ἀρεοπαγιτῶν μας τὴν ὀξύνοιαν. « Τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει. »

Δ. Διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! φίλε Πασιχάρη, ἄφες τὴν τόσην ἀδιαφορίαν εἰς πράγματα, ἐκ τῶν ὁποίων κρέμεται τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ κακοδαιμονία. — Ἀλλ' ἂς ἐλευθερωθῶμεν πρῶτον ἀπὸ τὸν καπνὸν, ἀνοίγοντες, ὡς μ' ἐσυμβούλευες, τὸ παράθυρον, ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι ἔπεσε καὶ ὁ ἄνεμος.

Π. Ὅπως ἀγαπᾷς· οὔτε καπνὸς, οὔτ' ἄνεμος μ' ἐνοχλεῖ· ἡ κρίσις σου ἤθελε μὲ λυπήσειν, ἂν ἀληθῶς ἐπίστευες ὅτι ἀδιαφορῶ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος. — Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τούτου εἶναι δίκαιον νὰ κεφαλοπονῶ. Ὅταν ἄλλοι μᾶς κρίνωσι κακὰ, τί μᾶς παραγγέλλει ὁ φίλος σου Ἐπίκτητος; τὸ Ἔδοξεν αὐτῷ (1).

Δ. Ἆ! Δὲν ἤξευρα ὅτι ἐπαγγέλλεσαι καὶ τὸν Στωϊκὸν φιλόσοφον.

Π. Ἄκουσε καὶ ἄλλο τοῦ φίλου σου Ἐπικτήτου· « Μὴ ζήτει » τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις· ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα ὡς » γίνεται, καὶ εὐροήσεις » (2). Ὁ βίος βραχὺς, φίλε μου. Τοῦτο δὲν εἶναι τοῦ Ἐπικτήτου· ἄλλος σου φίλος, Ἰατρὸς (3), τὸ εἶπεν· Ὁ βίος βραχύς· ἀρκοῦν ὅσα τὸν πολεμοῦν ὀδυνηρὰ ἀπαραίτητα κακά· μὴν ἀφίνωμεν τὴν φαντασίαν νὰ τὰ ζωγραφῇ ὀδυνηρότερα.

---

(1) Ἐγχειρίδ. XLII.

(2) Αὐτόθ. VIII.

(3) Ἱπποκράτ. Ἀφορισμ. § 1.

Δ. Μηδὲ πάλιν νὰ τὰ εἰκονίζῃ ὡς ἀνέμους καὶ καπνούς.

Π. Ὡς ἄνεμοι καὶ ὡς καπνοὶ, φίλε μου, πρέπει νὰ κρίνωνται, ἀφοῦ μίαν φορὰν συμβῶσι.

Δ. Ὄχι ὅταν συμβαίνωσιν ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν μας· ὅταν δυνάμενοι νὰ τὰ ἐμποδίσωμεν, τὰ τρέφωμεν ἐξεναντίας καὶ ταὐξάνωμεν.

Π. Παρηγοροῦ, ὅτι δὲν εἶσαι σὺ τοῦ τάγματος ἐκείνων, ὅσοι τὰ τρέφουν καὶ ταὐξάνουν· παρηγοροῦ, ὅτι τοὺς συμβουλεύεις τὰ ἐναντία, καὶ Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς αὐτῶν νεκρούς, ἂν δὲν ἀκούωσι τὰς συμβουλάς σου. Τόσον ὀλιγώτερον πρέπει νὰ μᾶς θλίβωσι τὰ παρόντα κακὰ, ὅσον οὐδ' ἦσαν ἀπροσδόκητα.

Δ. Ποτὲ δὲν ἐπροσδόκησα τόσα κακά.

Π. ; Δὲν εἶσαι σὺ, φίλε, ὅςις μ' ἔλεγες ἀπαρχῆς, ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἔγινεν ἄωρος, πρὶν ἀκόμη τὸ ἔθνος ἀποκτήσῃ παιδείαν ἱκανὴν, νὰ ὀργανίσῃ καὶ νὰ διατάξῃ νέαν πολιτείαν; Ἀπέβησαν ὅλα, ὡς τὰ ἐπρόβλεπες, καὶ ὡς ἔπρεπε νὰ τὰ προβλέψῃ πᾶς ἄνθρωπος φρόνιμος. Ἀλλ' ἐὰν ταῦτα ἦναι λυπηρὰ, ἔχομεν καὶ χαρμόσυνα ὄχι ὀλίγα· διὰ τὰ ὁποῖα χρεωστοῦμεν χάριτας ἀειμνήςους εἰς τοὺς πρώτους κινήσαντας τὴν ἐπανάστασιν.

Δ. ; Τοὺς μωροὺς τῆς Ἑταιρίας λέγεις, καὶ κρίνεις χάριτος ἀξίους; Μόλις εἶναι ἄξιοι συγχωρήσεως.

Π. Συγχωρήσεως οἱ ἐλευθερωταὶ τοῦ γένους!

Δ. Ναὶ, συγχωρήσεως· ἐπειδὴ μὲ αἵματα πολλῶν μυριάδων ἀνδρῶν, μὲ καταισχύνας ἀναριθμήτων γυναικῶν, καὶ φθορὰς παρθένων, μὲ πολλοῦ πλήθους κορασίων καὶ μειρακίων τουρκι-

σμὸν, μὲ ὁλοκλήρων πόλεων κατασκαφὴν, ἠγόρασαν ἐλευθερίαν, ἢ μᾶλλον εἴδωλον ἐλευθερίας, ἥτις μετὰ εἴκοσι, ἢ τοπολὺ τριάκοντα ἔτη, ἔμελλ' ἀληθῶς καὶ ἀπαραιτήτως νὰ ἀποκτηθῇ χωρὶς τὰ τόσα, ἢ κἂν μὲ ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα κακά.

Π. Ἡ ἐλευθερία, φίλε μου, εἶναι βαρύτιμον κτῆμα· ἀγοράζεται πολλάκις ἀκριβά. Ὁμολογῶ ὅτι συνέβησαν πολλὰ δεινά· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔτι ζῶντας ἀπὸ τοὺς ὑπομείναντας αὐτὰ ἂν ἐρωτήσῃς, θέλουν προκρίνειν νὰ πάθωσι χειρότερα διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ λοιποῦ γένους.

Δ. Ἤξευρα, ὅτι αἱ περιστάσεις δικαιολογοῦν κἄποτε τὸ « Συμφέρει ἕνα ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ· » ἀλλὰ πρώτην φορὰν ἀκούω τώρα, ὅτι συγχωρεῖται νὰ ἀπολέσωμεν μέγα μέρος λαοῦ, καὶ νὰ βάλωμεν εἰς κίνδυνον ἐξολοθρευμοῦ τοὺς λοιπούς, διὰ νὰ σώσωμεν λαόν.

Π. Δὲν λέγω τοῦτο· ἄπαγε!

Δ. ; Τί λοιπὸν λέγεις, ἂν δὲν λέγῃς τοῦτο; Τοῦτο ἔκαμαν οἱ ἀντάρται.

Π. Μὴ τοὺς ὀνομάζῃς ἀντάρτας.

Δ. Ἀντάρτης, φίλε μου, λογίζεται, ὅστις κινεῖ πολιτικὴν κατάστασιν ἔθνους, χωρὶς τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους.

Π. ; Ἀκόμη καὶ κατάστασιν τυραννικήν;

Δ. Ἀκόμη καὶ τυραννικὴν, ἐὰν τὸ ἔθνος τὴν ὑποφέρῃ.

Π. ; Ἀλλ' ἂν τὴν ὑποφέρῃ δι' ἀδυναμίαν ἢ δι' ἀπαιδευσίαν;

Δ. Μὴν ἐπιχειρήσῃς λοιπὸν τὴν λύτρωσίν του, ἐὰν πρῶτα δὲν τὸ παιδεύσῃς, ἂν δὲν τὸ δυναμώσῃς πρῶτα τόσον, ὥστε ν' ἀποτινάξῃ τὸν ζυγὸν μὲ μεγάλας ἐλπίδας, καὶ φόβους ὅσον

δυνατὸν μικρούς. Τοῦτο ἤθελ' εἶσθαι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἔλεγα εἰκοσαετοῦς ἢ τριακονταετοῦς χρονικοῦ διαστήματος. Εἰς τοῦτο τὸ διάστημα ἡ ἀπαιδευσία τοῦ τυράννου (χάρις εἰς τὴν μισόμουσον θρησκείαν του) ἔμενε πάντοτ' ἡ αὐτή, καὶ ἡ ἀδυναμία του ἐπροχώρει εἰς παράλυσιν· ὁπότ' ἐξεναντίας ἡμεῖς οἱ τυραννούμενοι ἐπροκόπταμεν καθημέραν εἰς τὴν παιδείαν, καὶ καθημέραν ἐπλουτιζόμεθα ἀπὸ τὸ ἐμπόριον.

Π. Εἰκονίζεις τὰ πράγματα....

Δ. Μή μου διακόπτης, φίλε Πασιχάρη, τὸν λόγον μὲ τὰς πασιχαρεῖς τῆς φαντασίας σου ζωγραφίας. Τώρα συμβαίνει ὅ,τι ἐπεθύμει ὁ τύραννος· πρῶτον ἐδυναμώθη ἕως νὰ συγκροτήσῃ καὶ τακτικὸν στράτευμα....

Π. ; Ἀλλ' ἡ ἀπαιδευσία του;

Δ. Ἔχε ὑπομονήν. Ἐθεράπευσε καὶ τὴν ἀπαιδευσίαν του ὁ βάρβαρος, ὑποτασσόμενος εἰς χειραγωγίαν παιδευμένων χριστιανῶν ἀντιχρίστων· ὁπότε τῶν ταλαιπώρων Γραικῶν, παρὰ τὴν ἐλάττωσιν τῶν χρηματικῶν πόρων, ἔπαυσε καὶ ἡ παιδεία, διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν παιδευτηρίων· οὐδὲ μᾶς ἔμεινε κἂν νοῦς ν' ἀκούσωμεν συμβούλους παιδευμένους, πῶς τάσσωνται καὶ πῶς κυβερνῶνται τὰ στρατεύματα· πῶς εὑρίσκονται χρηματικοὶ πόροι, μὲ δάνεια ἐμπιστευμένα εἰς καλοὺς οἰκονόμους, πῶς αὐξάνονται μὲ συνεισφορὰς πλουσίων, χωρὶς ἐλάττωσιν τοῦ πλούτου των, καὶ πτωχῶν, χωρὶς νὰ γενῶσι πτωχότεροι. Ἂν ἔλιπαν αἱ φιλάνθρωποι συνεισφοραὶ τῶν λαῶν τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, ἤθελ' ἡ πεῖνα ἀπολέσειν πολὺ πλειοτέρους ὅσων ἀπώλεσεν ἡ μάχαιρα τοῦ

τυράννου. — Εἰς τοιαύτην ἀδυναμίαν εὑρισκόμενον τὸ γένος, ἠθέλησαν νὰ τὸ κινήσωσιν ὀλίγοι τινὲς ἀκαίρως. Διὰ τοῦτο τοὺς ὠνόμασα ἀντάρτας.

Π. Ἀντάρται λοιπὸν ἦσαν, καὶ οἱ μεταβαλόντες τὸ πολίτευμά των Γάλλοι.

Δ. Νομίζων ὅτι μ' ἔκαμες ἀντίῤῥησιν ἰσχυρὰν, ἰσχυροποίησες ἐξεναντίας τοὺς λόγους μου. Δὲν ἀνέγνωσες, ὡς φαίνεται, τὴν ἱστορίαν τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῶν Γάλλων. Τὸ ἔθνος ὅλον ἐζήτει κ' ἐπεθύμει τὴν ἐλευθερίαν· καὶ τὴν ἐπεθύμει, ὅτε καὶ δύναμιν εἶχε νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, καὶ παιδείαν, νὰ τὴν φυλάξῃ.

Π. Καὶ ὅμως ἔπαθαν καὶ αὐτοὶ πολλὰ δεινά.

Δ. Ὅσοι τὰ ἔπαθαν, εἶχαν κἂν νὰ καταρῶνται τοὺς ἔπειτα γεννηθέντας φονικοὺς δημαγωγοὺς, καὶ ὄχι τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς στάσεως. Ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι πρῶτοι ἐπαναστάται, τί ἔχουν ν' ἀποκριθῶσιν, ἐάν τις ἀπὸ τοὺς μυρίους ἐκείνους ὅσοι ἴδαν τὴν καταισχύνην καὶ τὸν ὄλεθρον τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς κανένα ἀπ' αὐτούς· « Ἄνθρωπε, τί σ' ἔκαμα, διὰ νὰ
» πάθω τόσα κακὰ ἀπὸ τὴν μωρίαν σου; Διότι ἐδυστυχοῦσα,
» ἐσπούδασες νὰ μὲ κάμῃς δυστυχέστερον; Διότι ὁ τύραννος
» μ' ἔθλιβε, τὸν ἠρέθισες νὰ καταισχύνῃ, νὰ αἰχμαλωτίσῃ, νὰ
» σφάξῃ, τὴν γυναῖκα, τοὺς υἱοὺς, τὰς θυγατέρας μου;
» Μεγάλην χάριν, μὰ τὴν ἀλήθειαν, πρέπει νὰ σὲ γνωρίζω,
» ὅτι μ' ἔκαμες αὐτόπτην καὶ αὐτοπαθῆ μάρτυρα ὅσων κακῶν
» δὲν ἐγνώριζα πλὴν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν,

» Υἷάς τ' ὀλλυμένους, ἑλκηθείσας τε θύγατρας,

» Καὶ θαλάμους κεραϊζομένους, καὶ νήπια τέκνα
» Βαλλόμενα προτὶ γαίῃ, ἐν αἰνῇ δηϊοτῆτι,
» Ἑλκομένας τε νυοὺς ὀλοῇς ὑπὸ χερσὶν——(1) »

θηρίων, ὄχι ἀνθρώπων. Τοῦτα, βλέπεις, δὲν ὁμοιάζουν τὰ γελοῖα τῆς κωμῳδίας.

Π. Δὲν θέλουν ὅμως ἀργήσειν οὐδὲ τὰ θηρία νὰ κατασπαραχθῶσι, χάρις εἰς τὸν περίδοξον Κοχράνην.

Δ. Ἀφοῦ κατευωδώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ περίδοξος Κοχράνης, ἔπαυσε πλέον ν' ἀκούεται ὁ ἔνδοξος Μιαούλης, καὶ κατεσβέσθησαν αἱ φλόγες τοῦ γενναίου μας Κανάρη.

Π. Δὲν τὰς ἔσβεσεν ὁ Κοχράνης.

Δ. Οὐδ' ἐγὼ τὸν κατηγορῶ περὶ τούτου· καὶ τὴν ἀνδρίαν ἐπαινῶ, καὶ τὸν ζῆλόν του θαυμάζω. Ἱστορῶ μόνον χρονολογικῶς τὰ συμβαίνοντα ἓν ἐξοπίσω τἄλλου· εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπορεῖς νὰ προσθέσῃς καὶ τὴν πτῶσιν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ συνέβη μετὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Κοχράνου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν.

Π. ‘Ἀλλὰ τί ἔχεις νὰ εἴπῃς εἰς τὴν ἀπροσδόκητον συμφωνίαν τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων, καὶ εἰς τὰς στελλομένας ναυτικὰς αὐτῶν δυνάμεις εἰς τὴν Ἑλλάδα; ‘Ἢ δὲν ἀρκεῖ νὰ σὲ παρηγορήσῃ οὐδὲ τοῦτο;

Δ. Ὅταν ἔλθωσιν οἱ στόλοι τῶν ξένων ἡγεμόνων, τότε οἱ ὁμογενεῖς ἡμῶν ναυτικοὶ ἐμποροῦν νὰ σύρωσι καὶ τὰ πηδάλια

(1) Ἰλιάδ. χ', 62-65.

ἀπὸ τὰ πλοῖά των, καὶ ν' ἀναπαύωνται εἰς τοὺς λιμένας, θεωροὶ ἥσυχοι τῶν ξένων στόλων.

Π. Καὶ τί κακὸν ἐκ τούτου, ἐπειδὴ οὐδὲ χρείαν ἔχομεν πλέον Ἑλληνικοῦ στόλου;

Δ. Καθὼς οὐδὲ βουλῆς ἴσως, ἢ κυβερνήσεως Ἑλληνικῆς, μέλλει νὰ ἔχῃ πλέον χρείαν ἡ Ἑλλὰς, κυβερνωμένη ἀπὸ ἀλλογενῶν στόλους.

Π. Εἰς τοῦτο λανθάνεσαι...

Δ. Ἴσως, φίλε Πασιχάρη.

Π. Δὲν θυσιάζει ἡ Ἑλλὰς εἰς κανένα τὴν ὁποίαν μὲ τόσα αἵματα ἀπέκτησεν Αὐτονομίαν. Καὶ μαρτύριον τούτου ὅσα ἐψήφισεν ἐσχάτως ἡ τρίτη ἐθνικὴ συνέλευσις.

Δ. Ὅ,τι ἐξεύρω περὶ τούτων, τὸ ἔμαθα ἀπὸ τὰς Γαλλικὰς ἐφημερίδας καὶ ἀπὸ φίλου τινὸς ἐπιστολὰς, πολλὰ σπανίας καὶ αὐτάς. Γραικικαὶ ἐφημερίδες εἶναι σχεδὸν ἓξ μῆνες ἀποῦ δὲν μᾶς ἦλθαν πλέον. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς Γαλλικὰς (1) ἀναγινώσκω, ὅτι οἱ βουλευταί μας ἔκαμαν ὀλίγας τινὰς μεταβολὰς ἢ ἐξηγήσεις εἰς τὸ Πολιτικὸν σύνταγμα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ κατάργησις τῶν τίτλων.

Π. Τοῦτο μόνον, ἡ κατάργησις τῶν τίτλων, ἔπρεπε νὰ διασκεδάσῃ τὴν μελαγχολίαν σου, καὶ νὰ σ' ἐμπνεύσῃ χρηστοτέρας ἐλπίδας. Τοῦτο, ὅστις τὸ ἐπρόβαλε, καὶ ὅσοι τὸ ἐκύρωσαν μὲ τὰς ψήφους των, εἶναι μεγάλων ἐγκωμίων ἄξιοι, ἐπειδὴ ἐκύρωσαν τὴν ἰσονομίαν τῶν πολιτῶν.

---

(1) Le Courrier Français, 8 Août, 1827.

Δ. Εἰς τοῦτο κἂν εἶμαι, φίλε, κατὰ πάντα μὲ τὴν γνώμην σου.—Ἀπ' ἄλλην ἀρχαιοτέραν ἐφημερίδα, δὲν ἐνθυμοῦμαι ποίαν, εἶχα μάθειν, ὅτι ἐπροσκάλεσαν τὸν Καποδίστριαν κυβερνήτην τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας. Ἀλλ' ἀπὸ τίνας, πῶς καὶ διὰ πόσον καιρὸν ἐψηφίσθη κυβερνήτης, δὲν ἔχω οὐδεμίαν εἴδησιν.

Π. Ἔχω ἐγὼ νὰ σὲ εὐχαριστήσω περὶ τούτου τοῦ χαρμοσύνου ψηφίσματος, ἐκ τοῦ ὁποίου κρέμεται ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος.

Δ. Λέγε γρήγορα.

Π. Δὲν λέγω, ἀλλὰ διαβάζω, ἂν ἀγαπᾷς, τὴν ὁποίαν ἔλαβα Διακήρυξιν τοῦ Προέδρου τῆς τρίτης ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἐκδομένην τὴν 4 Ἀπριλίου τοῦ παρόντος ἔτους.

Δ. Ἂν ἀγαπῶ, λέγεις! διψῶ ν' ἀκούσω τί χαρμόσυνον, διὰ νὰ χαίρω μετὰ σοῦ, φίλε μου Πασιχάρη. Ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ ἀνέμου ἢ καπνοῦ, ἀλλὰ περὶ τῆς σωτηρίας τῆς φίλης μας πατρίδος. Διάβαζε.

Π. « Θαρσεῖτε συμπολῖται! ὁ δίκαιος Θεὸς δὲν μᾶς ἐγ-
» κατέλιπε, δὲν μᾶς ἐλησμόνησεν. Ἡ συνέλευσις ἐψηφίσατο
» κυβερνήτην ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἕνα καὶ
» μόνον, τὸν Κόμητα Ι'. Καπποδίστριαν, ἄνδρα πολιτικὸν
» κατά τε πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ προτερήματα
» ἐμπορεῖ δικαίως νὰ καυχηθῇ ἡ Ἑλλὰς, καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον
» ἐμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ θαῤῥούντως τὴν σωτηρίαν καὶ εὐδαιμονίαν
» της. Τὸν ἐπροσκάλεσε δὲ νὰ ἔλθῃ ὅσον τάχους εἰς τὴν πα-
» τρίδα, καὶ ἐν ταὐτῷ ἐσύστησε κυβέρνησιν, συγκειμένην
» ἀπὸ τοὺς κυρίους Γ. Μαυρομιχάλην, Ι. Μαρκῆν Μιλαΐτην

» καὶ Ι. Νάκον, ἥτις ὑπὸ τὄνομα, Ἀντικυβερνητικὴ τῆς
» Ἑλλάδος ἐπιτροπὴ, θέλει κυβερνήσει τὸ ἔθνος ἀντ'
» αὐτοῦ, ἕως οὗ ἔλθῃ ὁ ἴδιος. »

'Σοῦ ἐδιάβασα μόνην τὴν ἀρχήν· τὰ λοιπὰ δὲν μᾶς χρησιμεύουν εἰς τὸ παρόν. ʽΠῶς σε φαίνεται;

Δ. Δὲν ἐπλήρωσες, φίλε, τὴν ὑπόσχεσιν· εἰς ὅσα ἀνέγνωσες δὲν εὑρίσκω μεγάλας ἀφορμὰς χαρᾶς. Δὲν βλέπω εἰς αὐτὰ, πρῶτον, ἂν ὁ καλούμενος ἐκαλέσθη μὲ βουλὴν καὶ γνώμην τοῦ ἔθνους...

Π. ʽΤίς ἄλλος παρὰ τὴν βουλὴν τοῦ ἔθνους εἶχε νὰ τὸν καλέσῃ;

Δ. ʽΕἶναι τάχ' ἀπίθανον νὰ ἐκαλέσθη καὶ ἀπὸ κάμμίαν φατρίαν; ἀπ' ἐκείνην ἴσως, ἥτις δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀποῦ ἔπεμψεν ἀποςόλους εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ προσκαλέσῃ βασιλέα, μὴν ἀρκουμένη νὰ βασιλεύεται ἀπὸ νόμους; Δεύτερον, δὲν ἔχω πῶς νὰ ἐξηγήσω τὴν ἀντίφασιν, ἐπειδὴ ἐξ ἑνὸς μέρους κατήργησαν τοὺς τίτλους, ὡς λέγει τοὐλάχιστον ἡ Γαλλικὴ ἐφημερὶς, καὶ ἀπὸ τἄλλο προσκαλοῦν καὶ ὀνομάζουν ῥητῶς Κόμητα, καὶ παραδίδουν εἰς Κόμητα κυβέρνησιν πολιτείας αὐτονόμου. Τρίτον, δὲν διορίζει ἡ διακήρυξις, ἂν μέλλῃ ὁ προσκαλούμενος νὰ κυβερνήσῃ πρὸς καιρὸν, καὶ πόσον, ἢ νὰ ἦναι κυβερνήτης ἀΐδιος. Τέταρτον (καὶ τοῦτο εἶναι τὸ πλέον παράξενον) τὸν ψηφίζει, « Κυβερνήτην ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας ἕνα » καὶ μόνον, τὸν Κόμητα. » Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία, ὡς πᾶσα ἐλευθέρα πολιτεία, διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἀρχὰς ἀνεξαρτήτους μίαν τῆς ἄλλης, τὴν Νομοθετικὴν, τὴν Νομοτελεςικὴν, καὶ τὴν Δι-

καστικήν. Ὁ Νομοτελεστὴς λοιπὸν, ἢ Κυβερνήτης, δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἦναι ἢ νὰ λέγεται, πλὴν τοῦτο μόνον, Νομοτελεστὴς, ἢ Κυβερνήτης, ἢ καὶ Πρόεδρος τῆς πολιτείας, καὶ ὄχι Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πολιτείας ἕνας καὶ μόνος Κόμης. Τὸ πρᾶγμα, βλέπεις, εἶναι σκοτεινὸν, ἂν ὁ Ἐπὶ κεφαλῆς οὗτος μέλλῃ νὰ ἐνεργῇ τοὺς νόμους καὶ τὰ ψηφίσματα τῆς Βουλῆς, ἢ ἂν οὐδὲ Βουλῆς ἦναι πλέον χρεία, ἀφοῦ αὐτὸς λάβῃ τὴν ἐξουσίαν.

Π. Πιθανὸν ὅτι ὅλα ταῦτα διεκροτήθησαν εἰς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, ἂν καὶ δὲν μᾶς ἦναι γνωστὰ, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν Γραικικῶν ἐφημερίδων.

Δ. Φοβοῦμαι μὴν ἀπεφασίσθησαν καὶ εἰς ἓν ὥρας τέταρτον, ὡς καὶ τἄλλα. Φοβοῦμαι, καθὼς εἶπα, μὴν ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ κάμμίαν φατρίαν, χωρὶς ἄλλας συνθήκας παρὰ μὲ τὰς ὁποίας αἱ φατρίαι παραδίδονται εἰς δημαγωγοὺς, λέγουσαι πρὸς αὐτοὺς τὰ συνήθη εἰς ὅλας τὰς ἀτάκτους πολιτείας, τόσον ζωηρὰ ζωγραφημένα ἀπὸ αὐτόπτην τῆς Ἀττικῆς ἀταξίας·

Τούτων ἁπάντων αὐτὸς ἀρχέλας ἔσει,
Καὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῶν λιμένων καὶ τῆς Πνυκός.
Βουλὴν πατήσεις, καὶ στρατηγοὺς κλαστάσεις,
Δήσεις, φυλάξεις, ——————— (1).

Π. Ἂν ἔφθασαν εἰς τόσην παραφροσύνην, ὁ Καποδίστριας ὅμως εἶναι ἄνθρωπος πολὺ τιμιώτερος παρὰ νὰ δεχθῇ τοιαύτην πρόσκλησιν. Ἂν τὴν ἐδέχθη, μὴν ἀμφιβάλλῃς, ὅτι ὑπάγει εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ σκοπὸν καὶ τὰς δημαγωγίας νὰ παύσῃ, καὶ τὴν

(1) Ἀριστοφαν. Ἱππ. 164-167.

αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος νὰ σώσῃ· σκοπὸν ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχῃ, ἂν δὲν ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας τόσην πίςιν, ὅσην ἔχουν εἰς τοὺς γονεῖς τὰ τέκνα, καὶ τὴν ὁποίαν μὴν ἐλπίσῃ νὰ ἐμπνεύσῃ, ἂν δὲν προβάλῃ πρῶτος ἑαυτὸν ἰσονομίας παράδειγμα, ἀλλάσσων εἰς Ἕλληνα πολίτην τὸν Κόμητα, καὶ ἐκδυνόμενος ξένης αὐλῆς συντάξεις, τίτλους καὶ παράσημα, διὰ νὰ φαίνεται, ὡς εἶναι, Ἕλλην.

Δ. Τοῦτο ἐλπίζω κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ.

Π. Εὐτύχησα, τελευταῖον, νὰ διασκεδάσω τὴν μελαγχολίαν σου, καὶ νὰ σὲ κάμω συμμέτοχον τῆς χαρᾶς μου. Χαρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ἐμπιστεύθη τὴν τύχην της εἰς ἄνδρα τίμιον.

Δ. ;Τὸν γνωρίζεις, φίλε Πασιχάρη;

Π. Ἀπὸ τὴν φήμην μόνον.

Δ. Ἐγὼ δὲ καὶ προσωπικῶς· καὶ συνωμίλησα πολλάκις μ' αὐτόν.

Π. Χαίρω. ;Πῶς λοιπὸν τὸν ἔκρινες;

Δ. Ἀσυγκρίτως τιμιώτερον παρ' ὅ,τι τὸν ἤκουσες ἀπὸ τὴν φήμην.

Π. Ὢ πόση χαρά! ὢ πόση εὐτυχία!

Δ. Τόσον τίμιον, φίλε Πασιχάρη, ὥστε ἂν εἶχα γυναῖκα, θυγατέρας, υἱούς, κινητὰ καὶ ἀκίνητα ὑπάρχοντα νὰ ἐμπιςευθῶ εἰς κανένα, αὐτὸν ἤθελα κρίνειν τῆς πίςεώς μου ἄξιον.

Π. Δὲν ἔμεινε λοιπὸν οὐδεμί' ἀμφιβολία.

Δ. Μὴ τρέχῃς, φίλε Πασιχάρη. Ἡ πίςις τὴν ὁποίαν λέγω, ἔχει χώραν μεταξὺ τῶν κατὰ μέρος πολιτῶν. Ἐάν τινα, παραδείγματος χάριν, ἀπὸ τούτους κρίνῃς ἄξιον πίστεως, ἐμπορεῖς

νὰ ἐμπιςευθῇς εἰς αὐτὸν, καὶ μὲ κλειςοὺς τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ τιμιώτερά σου κτήματα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν κυβέρνησιν τῶν κοινῶν, χωρὶς νὰ ἀσφαλίσῃς πρῶτον τὴν πίστιν μὲ συνθήκας.

Π. ;Διὰ τί τοῦτο;

Δ. Θαυμάζω τὴν ἐρώτησίν σου. Διότι, εἰς τὴν πρώτην περίστασιν, ἔχεις ἀσφάλειαν τῆς πίςεως, πρῶτον τὴν ἰδίαν σου κρίσιν περὶ τοῦ πιστικοῦ φίλου· δεύτερον, ἄλλα παραδείγματα πιστῶν οἰκονόμων τῶν ἀλλοτρίων· τρίτον τὴν φρόνησιν καὶ ἀγρυπνίαν τῆς οἰκογενείας σου, καὶ τελευταῖον καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι καὶ ἐμποδίζουν καὶ κολάζουν τὰς ἀπιςίας· ὥστε οὔτ' ὁ φίλος σου πολεμεῖται ἀπὸ πειρασμὸν νὰ σὲ ἀδικήσῃ, οὔτε σὺ τρέχεις μέγαν κίνδυνον νὰ πέσῃς εἰς χεῖρας ἐχθροῦ ἀντὶ φίλου...

Π. Καταλαμβάνω τοῦτο.

Δ. Εὔκολον εἶναι νὰ καταλάβῃς καὶ τἀκόλουθον. — Ἀλλὰ νὰ πιστευθῇς εἰς ἕνα μόνον πολίτην, ὅσον πιστὸν καὶ ἂν τὸν ὑποθέσωμεν, τὴν κυβέρνησιν τῶν κοινῶν, τὴν ἐξουσίαν λέγω νὰ ἐνεργῇ τοὺς νόμους κατὰ τῶν λοιπῶν, χωρὶς νὰ τὸν ὑποβάλῃς εἰς συνθήκας ἀπαραβάτους, νὰ πείθεται πρῶτος αὐτὸς ὄχι μόνον εἰς τὸν Θεσμὸν τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθεξῆς νόμους τῶν νομίμως ἐκλεγομένων ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους, μηδὲ νὰ κρατῇ τὴν ἐξουσίαν, πλὴν ὅσον καιρὸν τοῦ τὴν συγχωροῦν οἱ νόμοι· τοῦτο ὑπερβαίνει πᾶσαν ἀνοησίαν. Παραδείγματα ἀνθρώπων ἀξίων τόσης πίστεως δὲν ἔχομεν πολλά. Ἄνοιξε τὸ μέγα, καὶ κατὰ δυστυχίαν εἰς πολλὰ ὀλίγους ὠφέλιμον, βιβλίον τῆς ἱστορίας· ἀρίθμησέ τους· κ' εἰπέ με, ;Πό-

σους εὕρηκες ἐμπιστευθέντας ἐξουσίαν ἀνυπεύθυνον, χωρὶς νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς δυναστείαν;

Π. Πολλὰ ὀλίγους, μὰ τὴν ἀλήθειαν.

Δ. Τόσον ὀλίγους, φίλε, ὥστ' οὐδ' εἰς αὐτὸν τὸν Σωκράτην ἤθελα τολμήσειν νὰ ἐμπιστευθῶ ἐξουσίαν ἀνυπεύθυνον...

Π. Τὸν Σωκράτην! τὸν Σωκράτην! Νόστιμον τοῦτο! φοβούμενος, ὡς φαίνεται, μὴ τὸν κάμῃς τύραννον.

Δ. Φοβούμενος κἂν μὴ τὸν βάλω εἰς πειρασμὸν τυραννίας. Μεταξὺ ὅλων τῆς ψυχῆς μας τῶν παθῶν ἡ φιλοπρωτεία, φίλε μου, κατέχει τὸν πρῶτον τόπον· ὅλοι εὐχόμεθα καὶ δεσποζόμεθα ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ δεσπόζωμεν τοὺς ἄλλους, κ' εὐθὺς ἀποῦ τὸ ἐπιτύχωμεν, ἡμᾶς πρώτους ἀλλοιόνει ἡ ἐξουσία, ἡμεῖς πρῶτοι ἀνδραποδιζόμεθ' ἀπ' αὐτὴν ὡς ἀπὸ δεινὴν μάγισσαν, ὥστε μηδὲ νὰ αἰσθανώμεθα πλέον, ὅτι ἐπεράσαμεν ἀπὸ τὸν κοινωνικὸν εἰς τῶν θηρίων τὸν βίον. Διὰ τοῦτο κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς συγχρόνους καὶ φίλους τοῦ Σωκράτους ἐπαρομοίαζε προσφυέστατα τὴν ἐξουσίαν μὲ τὰς πόρνας (1). Διὰ τοῦτο ὁ τίμιος ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ τὴν φεύγῃ, ὡς μέγαν καὶ δυσκαταμάχητον πειρασμόν, ἢ ἂν ἀναγκασθῇ νὰ τὴν δεχθῇ προσφερομένην ἀπὸ τὴν πατρίδα, νὰ μὴ τὴν δέχεται, πλὴν εἰς ὡρισμένον καιρόν, καὶ μὲ προθυμίαν νὰ τὴν ἀφήσῃ, ὅταν ὁ καιρὸς πληρωθῇ.

(1) « Οὐ γὰρ ᾔδεσαν τὴν ἐξουσίαν, ἧς πάντες εὔχονται τυχεῖν, ὡς » δύσχρηστός ἐστιν, οὐδ' ὡς παραφρονεῖν ποιεῖ τοὺς ἀγαπῶντας » αὐτήν, οὐδ' ὅτι τὴν φύσιν ὁμοίαν ἔχει ταῖς ἑταίραις, ταῖς ἐρᾷν μὲν » ἑαυτῶν ποιούσαις, τοὺς δὲ χρωμένους ἀπολλυούσαις. » Ἰσοκράτ. Συμμαχικ. § 33, σελ. 179.

Π. Τοῦτο μέλλει νὰ πράξῃ καὶ ὁ Καποδίςριας. Ἐπειδὴ τὸν γνωρίζεις κάλλιον ἐμοῦ χρηςὸν Ἕλληνα, Ἑλληνικὰς καὶ χρηςὰς πράξεις ἔλπιζ' ἀπ' αὐτὸν, τώρα μάλιστα ὅτ' εὐτύχησεν ἡ Ἑλλὰς νὰ κινήσῃ εἰς συμπάθειαν καὶ τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο σ' ἐφάνη (δὲν καταλαμβάνω διὰ τί) χαρᾶς ἄξιον εὐτύχημα, ἡ παρουσία λέγω τῶν στόλων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν θάλασσαν, πεμπομένων ἀπὸ ἡγεμόνας προθύμους νὰ μᾶς εὐεργετήσωσι.

Δ. Ἐσυλλογίσθης ποτὲ, φίλε Πασιχάρη, τί πρᾶγμα εἶναι εὐεργέτης συνωδευμένος μὲ καράβια πολεμικά; Τὴν πρώτην μικρὰν ἀντιλογίαν τοῦ εὐεργετουμένου κρίνει ἀχαριςίαν· τὴν δευτέραν, καταφρόνησιν· καὶ τὴν τρίτην, καθαρὰν ἐχθροῦ ἀντίστασιν. Σ' ἐφανέρωσα τὸν φόβον μου, μὴ ἡ παρουσία τῶν κραταιῶν στόλων παραλύσῃ τὸν ταπεινὸν, ἀλλὰ κυβερνημένον ἕως τώρα ἀπὸ ἥρωας Ἑλληνικὸν ςόλον, ἢ δὲν συγχωρήσῃ εἰς αὐτὸν παρὰ τόσην ἐνέργειαν, ὅση συμφέρει εἰς τοὺς εὐεργέτας μας. Τώρα δὲ συλλαμβάνω καὶ δεύτερον φόβον, μὴ καὶ αὐτὸς ὁ χρηστὸς (ὡς δικαίως τὸν ἐπωνόμασες) Καποδίστριας ἀναγκασθῇ νὰ κυβερνᾷ τὴν Ἑλλάδα, ὡς θέλουν οἱ πέμψαντες τοὺς στόλους κραταιοὶ ἡγεμόνες, καθὼς ἄλλοτε ἠναγκάσθη ὁ ἀναντιῤῥήτως χρηςὸς Φωκίων νὰ κυβερνᾷ τοὺς Ἀθηναίους, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν Μακεδόνων.

Π. Τὸ παράδειγμα μὲ φαίνεται ἀνάρμοστον. Οἱ Μακεδόνες ἦσαν δορικτήτορες, ὄχι πολλὰ μετριώτεροι τοῦ Σουλτάνου λησταί· σκοπὸν εἶχαν νὰ δουλώσωσι τὴν Ἑλλάδα· καὶ ὁ ἀληθῶς φιλόπατρις Φωκίων, μὴ δυνάμενος νὰ φυλάξῃ ὁλόκληρον τῆς

πατρίδος τὴν αὐτονομίαν, ἠναγκάζετο νὰ πολιτεύεται πρὸς τοὺς Μακεδόνας εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σώσῃ κἂν, ὡς ἀπὸ καταποντιζόμενον πλοῖον, ὅ,τι λείψανον ἐλευθερίας ἠδύνατο. Ἴσως ἠπατήθη κρίνας τοὺς συμπολίτας του πολὺ πλέον παρ' ὅ,τι ἀληθῶς ἦσαν φθαρμένοι.

Δ. Καὶ εἶχε δίκαιον νὰ ἀπατηθῇ.

Π. Καὶ μέγα δίκαιον, ἀναμφιβόλως. Παραβάλλων τὴν ἔντιμον αὐτοῦ πενίαν καὶ αὐτάρκειαν μὲ τὴν τρυφὴν πολλῶν συμπολιτῶν του, τὴν ἀποβολὴν τῶν πεμπομένων εἰς αὐτὸν δώρων (1), μὲ ἐκείνων τὴν ἀχόρταστον πλεονεξίαν, μὲ τὰς καθημερινὰς δωροδοκίας καὶ προδοσίας των, τί εἶχε πλέον νὰ ἐλπίζῃ ἀπὸ τοιούτους ἀνθρώπους;

Δ. Ἄραγε δὲν εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀπατηθῇ καὶ ὁ Καποδίστριας, ὡς ὁ Φωκίων;

Π. Ὄχι, φίλε. Οἱ χριστιανοὶ ἡγεμόνες δὲν πέμπουν εἰς τοὺς Ἕλληνας τοὺς στόλους των ὡς Μακεδόνες, οὐδ' οἱ Ἕλληνες ἔφθασαν εἰς τόσην ἀθλιότητα, ὥστε νὰ μὴν ἦναι ἱκανοὶ νὰ φυλάξωσι τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν μὲ τόσα αἵματα ἐλευθερίαν.

Δ. Ἱκανότητα καὶ προθυμίαν ἔδειξαν βέβαια μεγάλην εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς· περὶ δὲ τῆς φυλακῆς, ἡ ἕως τώρα διαγωγὴ τῶν προεστώτων, δὲν μας συγχωρεῖ νὰ τρέφωμεν μεγάλας ἐλπίδας.

(1) Ἀπέβαλε πρῶτον τὴν πεμφθεῖσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον δωρεάν, ἑκατὸν τάλαντα, καὶ δεύτερον τὰ προσφερθέντα ἀπὸ τὸν Ἅρπαλον ἑπτακόσια (Πλούταρχ. Φωκ. § 18 καὶ 21). Ὀκτακόσια τάλαντα δύνανται σχεδὸν 4,500,000 φράγκα.

Π. Ἡ κραταιὰ τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων προςασία θέλει φέρειν τὴν ὁμόνοιαν, καὶ στηρίξειν τὴν Ἑλληνικὴν αὐτονομίαν.

Δ. Διὰ νὰ ἐλπίσῃ τις ἀπὸ τοὺς ἀπροσδοκήτως φανέντας ἡμῶν προστάτας τὴν στήριξιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτονομίας, ὡς τὴν ἐλπίζεις, φίλε Πασιχάρη, ἔπρεπε νὰ ἦναι κοινὴ ἡ προςασία ἀπ' ὅλους τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης τοὺς ἡγεμόνας, ὁρκωμένους, ἐάν τις ἀπ' αὐτοὺς ἤθελε τολμήσειν νὰ ταράξῃ τὸ Ἑλληνικὸν πολίτευμα, νὰ μὴ τὸ συγχωρήσωσιν οἱ λοιποί· καὶ ὄχι ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς. ;Καὶ ποίους; Τοὺς ὑπομείναντας μέχρι τῆς παρούσης ὥρας νὰ βλέπωσι κατασφαζομένους τοὺς Ἕλληνας, δυνάμενοι νὰ ἐμποδίσωσι τὴν σφαγήν· τὸ χειρότερον, τοὺς συγχωρήσαντας εἰς τινὰς τῶν ἰδίων ὑπηκόων καὶ νὰ βοηθήσωσι τὸν σφαγέα τῶν Ἑλλήνων, μὲ μαχητάς, μὲ μάχης ὅπλα, μὲ πλοῖα, μὲ τροφάς....

Π. Λέγεις τὰ κοινὰ καὶ δίκαια παράπονα τῶν ταλαιπώρων Γραικῶν. Ἀλλ' ἔσο βέβαιος, φίλε, ὅτι δὲν εἶναι αἴτιοι οἱ ἡγεμόνες τῶν τόσων κακῶν. Ἄλλο τι ταράσσει καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς ὑπηκόους των, τὸ ὁποῖον δὲν θέλει παύσειν, ἂν δὲν παύσῃ ἡ κατέχουσα ἀκόμη τὴν Εὐρώπην ἄγνοια τῶν ἀληθῶς συμφερόντων.

Δ. Τώρα ἐσχάτως μᾶς ἀνεκάλυψεν ὁ μακελλάριος Σουλτάνος, καὶ ἄλλο φρικτὸν ἀπόῤῥητον.

Π. ;Ποῖον;

Δ. Ὅτι καὶ καταρχὰς τῆς ἀποστάσεως οἱ ἐν Βυζαντίῳ πρέσβεις τινῶν Χριςιανῶν ἡγεμόνων ἐπρόσφεραν εἰς τὸν λῃστὴν τῆς Ἑλλάδος δραστήριον βοήθειαν νὰ κολάσῃ τοὺς Ἕλληνας ὡς αντ-

άρτας, des secours efficaces pour punir les rebelles (1).

Π. *Μὴ τὸ πιστεύσῃς ποτέ.*

Δ. *Ὅπως ἂν ἦναι, τοῦτο κἂν δὲν χρειάζεται πίστωσιν, ὅτι μᾶς ἀφῆκαν ἕως τώρα νὰ σφαζώμεθα ἀνηλεῶς ἀπὸ τὸν ἄγριον τύραννον. ¡Πόθεν τώρα (παρακαλῶ σε) ἡ τόση μεταβολὴ, καὶ διὰ τί ἤργησαν τόσον νὰ σπλαγχνισθῶσι τοὺς Ἕλληνας;*

Π. « *Αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου* » (2).

Δ. *Εἴθε, φίλε Πασιχάρη, ἦν' ἀληθινὴ εἰς τὸ καλὸν ἀλλοίωσις, ὡς τὴν ἐλπίζεις, καὶ ὄχι αὔξησις τῆς δυστυχίας!*

Π. *Ὅσων ἐπάθαμεν χειρότερα εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ πάθωμεν. Τὸ χείριστον πάντων ἤθελ' εἶσθαι νὰ ὑποταχθῶμεν καὶ πάλιν εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου· ἀλλὰ περὶ τούτου πλέον οὐδεὶς φόβος.*

Δ. *Οὐδ' ἐγὼ τοῦτο φοβοῦμαι. Ὁ φόβος μου εἶναι, μὴ αἱ σιδηραῖ μας ἁλυσίδες (ὡς τὸ εἶπα καὶ ἄλλοτε) μεταμορφωθῶσιν εἰς χρυσᾶς, μὴ, ἐλευθερουμένους ἀπὸ δεσπότην ἀπαίδευτον καὶ θηριώδη, μᾶς ὑποτάξωσιν εἰς κἀνένα ἥμερον καὶ γραμματισμένον δεσπότην, ὅτινα κρίνουν εὔλογον οἱ προσμείναντες τὴν παντελῆ τῆς Ἑλλάδος ἐξασθένησιν, διὰ νὰ προστατεύσωσι τὴν Ἑλλάδα.*

Π. « *Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται* » *φίλε Δημοχάρη. Οὐδ'*

---

(1) *Ἴδε τὴν Γαλλικὴν ἐφημερίδα*, Le Constitutionnel, 7 Août, 1827.

(2) *Ψαλμ. οζ*, 10.

ἡ ἀνάγκη μας ὅμως εἶναι ἀπαρηγόρητος, ἂν ὁ δεσπότης ἦναι κἂν τοῦ βαρβάρου μας δεσπότου σοφώτερος.

Δ. Ὡς ὁ Περίανδρος, παραδείγματος χάριν, ὁ τύραννος τῆς Κορίνθου, ὅστις ἦτον εἷς ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος! ὡς ὁ Θρασύβουλος, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, σοφὸς καὶ αὐτὸς, καὶ φίλος ἄκρος τοῦ Περιάνδρου (1)! ὡς ὁ πρῶτος Διονύσιος τῆς Σικελίας τύραννος, οὐδ' αὐτὸς ἄσοφος, ἐκ προσαγῆς τοῦ ὁποίου ἐπωλήθη ὡς δοῦλος ὁ Πλάτων εἰς τὴν Αἴγιναν (2)! ὡς ὁ σοφώτερος διάδοχος αὐτοῦ, Διονύσιος ὁ δεύτερος, ὁ ἐπιβουλευθεὶς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τοῦ Πλάτωνος (3)! ὡς — Ἀλλὰ τί κοπιάζω ματαίως νὰ καταριθμῶ τόσους σοφοὺς δεσπότας; Εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἀποστασίας, ὅσων ἐπάθαμεν κακῶν τὰ πλειότερα μᾶς ἔθλιψαν, ἀφοῦ ὁ βάρβαρος ἡμῶν τύραννος ἐδανείσθη τὴν σοφίαν τῆς φωτισμένης Χριστιανικῆς Εὐρώπης. Τόσα κακὰ προξενεῖ ἡ σοφία, ὅταν...

Π. Ἡ σοφία!

Δ. Μὴν ἀπατᾶσαι, φίλε· τὴν ὁποίαν κοινῶς ὀνομάζουν οἱ πολλοὶ σοφίαν, δὲν εἶναι πλὴν ψευδοσοφία, ἀσυγκρίτως πλέον βλαβερὰ παρὰ τὴν παντελῆ ἀπαιδευσίαν. Δέν σε λανθάνει βέβαια, ὅτι ἀπ' αὐτὸ τοῦ Πυθαγόρου, ἀπ' αὐτὸ τοῦ Σωκράτους τὸ σχολεῖον ἐξεπήδησαν τύραννοι, πολὺ ἀγριώτεροι παρὰ τοὺς ἀπαιδεύτους τυράννους.

---

(1) Διογέν. Λαερτ. I, 94-100.
(2) Ὁ αὐτ. III, 18-19.
(3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 21, καὶ Πλούταρχ. Δίων. § 20.

Π. Ὄχι, δέν με λανθάνει· καὶ ἠπόρησα πάντοτε περὶ τούτου, ζητῶν τὸ Διατί.

Δ. Διότι χωρὶς προϋπάρχουσαν παιδικὴν ἀγωγὴν ἔδραμαν εἰς τῶν ἀληθῶς σοφῶν τὰ σχολεῖα, ὄχι νὰ μάθωσι τὴν ἀρετὴν τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ νὰ θεραπεύσωσι τὴν ἀργίαν των, ἢ ν' ἀποκτήσωσι δύναμιν νὰ πληρόνωσιν εὐκολώτερα τὰς ἐπιθυμίας των (1). Οἱ τοιοῦτοι σοφοὶ εἶν' ἀπ' ἐκείνους τοὺς σοφοὺς, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Ἀπόστολος « Φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμω-» ράνθησαν » (2).

Π. Τὸ εἶπε διὰ τοὺς ἐθνικοὺς, ὄχι διὰ Χριστιανούς. Ἡ φωτισμένη Εὐρώπη σιμὰ τῆς κοσμικῆς σοφίας ἐκατηχήθη καὶ τὴν Χριστιανικὴν σοφίαν, τὴν σοφίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἥτις ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἡ δικαιοσύνη.

Δ. Αἴ! φίλε Πασιχάρη. Κινδυνεύει σήμερον νὰ πάθῃ καὶ ὁ χριστιανισμὸς πολλῶν Εὐρωπαίων, ὅ,τι ἔπαθεν ἡ σοφία των. Ἂν ἐξαιρέσῃς τοὺς, ὅσοι μᾶς ἐβοήθησαν ἀπαρχῆς μέχρι τῆς σήμερον, καὶ μὲ τὰς χορηγίας καὶ μὲ τὰς εὐχάς των (καὶ

(1) « Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ὅδε μόνος [Ἀριστίων] Ἀθήνησι, οὐδὲ Κριτίας ἔτι » πρὸ τούτου, καὶ ὅσοι τῷ Κριτίᾳ συμφιλοσοφοῦντες ἐτυράννησαν· » ἀλλὰ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τῶν Πυθαγορισάντων, καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι τῶν » ἑπτὰ σοφῶν λεγομένων, ὅσοι πραγμάτων ἐλάβοντο, ἐδυνάστευσάν » τε καὶ ἐτυράννευσαν ὠμότερον τῶν ἰδιωτικῶν τυράννων· ὥστε καὶ » περὶ τῶν ἄλλων φιλοσόφων ἄπορον ποιῆσαι καὶ ὕποπτον, εἴτε δι' » ἀρετὴν, εἴτε πενίας καὶ ἀπραξίας τὴν σοφίαν ἔθεντο παραμύθιον. » Ἀππιαν. Μιθριδατικ. § 28.

(2) Πρὸς Ῥωμ. α', 22.

τούτων οἱ πολλοὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς, οὐδ' ἀπὸ τοὺς ἐπονομαζομένους Καθολικοὺς καὶ Ἀποστολικοὺς Χριστιανούς), ποῦ τοὺς ἴδες, ποῦ τοὺς εὕρηκες, τούτους τοὺς Χριστιανούς; καὶ ἀπὸ ποίους ἔχουν νὰ λάβωσι διδασκαλίαν καὶ παράδειγμα χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας; Ἀπὸ τοὺς ποιμένας των; Βλέπεις πολλοὺς ἐξ αὐτῶν πῶς ἐφέρθησαν, ἀφοῦ ἐπεθύμησεν ἡ Εὐρώπη κοινοβουλευτικὰς πολιτείας, καὶ πῶς φέρονται τὴν σήμερον. Πόλεμον ἄσπονδον ἐκήρυξαν κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν. Ὅπου κατεστάθη κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα (ἤγουν τὸ μόνον δίκαιον πολίτευμα), προθυμοῦνται νὰ τὸ καταστρέψωσιν· ὅπου δὲν ἐσυγκροτήθη ἀκόμη, κινοῦν πάντα λίθον νὰ τὸ ἐμποδίσωσι. Φιλαρχία καὶ Πλεονεξία, δύο ἀντικοινωνικὰ πάθη, κατακρινόμενα ἀπὸ τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ· τὰ δύο λέγω ταῦτα πάθη, ὡς δύο Ἐριννύες, τοὺς κεντοῦν καὶ τοὺς ταράσσουν, καὶ τῶν ἐσήκωσαν ὁλότελα τὸν νοῦν, ὥστε μηδὲ νὰ αἰσθάνωνται ὅτι ἀσεβοῦν εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν, καθὼς λέγει ὁ προφήτης Ἱερεμίας (1).

Π. Αὐτὰ ἁρμόζουν βέβαια εἰς πολλοὺς ἄφρονας ἱερωμένους τῆς Παπικῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ μή σε μέλλει, δὲν θέλουν ἀργήσειν νὰ πληρώσωσι τὴν ἀφροσύνην των, καταφρονούμενοι καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν λαὸν, τὸν ὁποῖον πλανοῦν σήμερον. Ὁ καιρὸς ἐγγί-

(1) « Οἱ ἱερεῖς οὐκ εἶπαν, Ποῦ ἐστι κύριος; καὶ οἱ ἀντεχόμενοι τοῦ » νόμου οὐκ ἠπίσταντό με, καὶ οἱ ποιμένες ἠσέβουν εἰς ἐμέ... οἱ » ποιμένες ἠφρονεύσαντο, καὶ τὸν κύριον οὐκ ἐζήτησαν. » Ἱερεμ. β' 8, ι', 21.

ζει, ὅτε θέλουν πάθειν ὅ,τι λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς προφήτης, νὰ διασκορπισθῶσιν ὡς ἀπ' ἄνεμον, ἀπὸ τὴν κοινὴν καταφρόνησιν (1).

Δ. Τοῦτον βέβαια τὸν κίνδυνον τρέχουν οἱ ταράσσοντες τὴν Εὐρώπην ἱερωμένοι. Ἀλλὰ πότε μέλλει νὰ φυσήσῃ ὁ σωτήριος οὗτος ἄνεμος, νὰ καθαρίσῃ τὰ φθοροποιὰ μιάσματα καὶ τῆς ἱερατικῆς καὶ τῆς κοσμικῆς ἀπολύτου ἐξουσίας; ....

Π. Ἡ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας μέλλει νὰ τὸν διεγείρῃ. Ὁποῖα ὅμως καὶ ἂν συμβῶσι τὰ μέλλοντα, οἱ νῦν προςάται μας, δὲν ὑπόκεινται εἰς τοιούτους ποιμένας. Ἡ Γαλλία κυβερνᾶται ἀπὸ κοινοβουλευτικὸν σύςημα· καὶ ἡ ἐκκλησία της δὲν ὑπετάχθη ποτὲ εἰς τὰς αὐτογνώμονας ἀποφάσεις τῆς ἱεροκοσμικῆς αὐλῆς τοῦ Πάπα. Ἡ Ἀγγλία ἀπετάχθη πρὸ πολλοῦ τὴν Παπικὴν δυναςείαν. Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας εἶναι, κατ' εὐτυχίαν, τέκνον τῆς ἡμετέρας Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· τῆς ὁποίας ὁ κλῆρος, ἂν καὶ ὄχι ἀναμάρτητος, οὔτε κοσμικὴν ἡγεμονίαν ὠρέχθη, οὔτε τοὺς κοσμικοὺς ἡγεμόνας ἐτόλμησε ποτὲ νὰ ταράξῃ. Θάῤῥει, φίλε, τοιούτους προςάτας εὐτυχήσαμεν νὰ λάβωμεν.

Δ. Εἴθε ἡ προςασία των μὴν ὁμοιάσῃ τὴν ὁποίαν ἔδειξαν οἱ Ῥωμαῖοι προςασίαν εἰς τὸ Ἀχαϊκὸν σύςημα! Ἐνθυμᾶσαι τὰ ἱςορούμενα. Καὶ ὅμως οἱ Ἀχαιοὶ ἐκυβερνῶντο ἀπὸ Ἀράτους, Φιλοποίμενας, καὶ ἄλλους τοιούτους ἀξιολόγους ἄνδρας καὶ πολίτας (2).

---

(1) « Πάντας τοὺς ποιμένας σου ποιμανεῖ ἄνεμος. » Ἱερεμ. κβ', 22.

(2) Ἴδε τὸν Πλούταρχον εἰς τοὺς Βίους Ἀράτου, Φλαμινίνου, Φιλοποίμενος καὶ Κλεομένους, καὶ τὰ ἱστορούμενα ἀπὸ τὸν Πολύβιον.

Π. Καὶ ἀπὸ πολλοὺς προδότας (1).

Δ. Προδότας τοὺς ἔκαμαν οἱ Ῥωμαῖοι.

Π. Δὲν ἔχομεν ἡμεῖς νὰ φοβώμεθα τὰ τοιαῦτα. Οἱ προστάται μας εἶναι καὶ Χριστιανοί, καὶ πολὺ σοφώτεροι τὴν ἀληθινὴν πολιτικὴν παρὰ τοὺς Ῥωμαίους. Θάῤῥει, σὲ λέγω· ὡς αὐτονόμους θέλουν μᾶς προστατεύσειν· τὴν αὐτονομίαν μας μέλλουν νὰ στηρίξωσι καὶ νὰ κηρύξωσιν.

Δ. Εἴθε μὴν ὁμοιάζῃ τὴν ὁποίαν ἐκήρυξαν εἰς τὴν πανήγυριν τῶν Ἰσθμίων, κ' ἐχάρισαν εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις αὐτονομίαν οἱ Ῥωμαῖοι (2)! Ἐκείνη ἡ κήρυξις παρέλυσε τὴν ἔτι μείνασαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὀλίγην δύναμιν, ηὔξησε καὶ τὰς διχονοίας καὶ τοὺς προδότας, καὶ κατεψύχρανε τὴν προθυμίαν τῶν δυναμένων νὰ ὑπερασπίσωσιν ἀκόμη τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν.

Π. Διότι ἐκηρύχθη ἀπὸ δολερὰν ἐπικράτειαν τὴν Ῥωμαϊκὴν, σκοπὸν ἔχουσαν νὰ κατακυριεύσῃ, ὡς καὶ κατεκυρίευσε μετ' ὀλίγον, ὅλην τὴν οἰκουμένην. Οἱ προστάται μας, παρεκτὸς ὅτι εἶναι ἰσχυρότεροι τῶν Ῥωμαίων, δὲν ἔχουν οὔτε τὸν δόλον, οὔτε τὴν πλεονεξίαν ἐκείνων. Δὲν τοὺς λανθάνει ὅτι τοιαύτη πλεονεξία εἶναι ἘΘΝΙΚῸΝ καὶ ὄχι Χριστιανικὸν ἔργον (3). Εἰς

---

(1) Πλουτάρχ. Φιλοπ. § 17.

(2) Ὁ αὐτ. Φλαμιν. § 10.

(3) « Οἱ ἄρχοντες τῶν ἘΘΝΩΝ κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ » μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν. » Ματθ. κ', 25.

τοὺς Ἄγγλους μάλιϛα ἔχω τὰς ἐλπίδας μου. Δὲν εἶναι ἔθνος ἄλλο τόσον φιλελεύθερον, ὅσον οἱ Ἄγγλοι.

Δ. Ἀλήθεια. Τόσον εἶναι σφοδρὸς ὁ κατέχων τὰς ψυχὰς τῶν Ἄγγλων ἔρως τῆς ἐλευθερίας, ὥστε τὴν ἐκόλασαν ὡς μοιχαλίδα, ὅπου τὴν ὑπωπτεύθησαν ὀρεγομένην νὰ συνοικήσῃ καὶ μ' ἄλλους.

Π. Ἐθεραπεύθησαν καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀπὸ τὸν μανικὸν ἔρωτα τοῦτον. Ἐκατάλαβαν, ὅτι τότε μόνον θέλουν ἀσφαλίσειν τὴν ἰδίαν ἐλευθερίαν, ὅταν τὴν περικυκλώσωσιν ἀπὸ πόλλὰ ἄλλα ἔθνη ἐλεύθερα.

Δ. ; Ἀνέγνωσες τὴν ἐπιϛολὴν τοῦ Λουσιτανοῦ Ἀϐραντέσου (Abrantès) πρὸς τὸν εἰς Λισϐόναν Ἀγγλικὸν πρεσϐευτὴν Ἀκοῦρτον (A' Court) (1);

Π. Τὴν ἀνέγνωσα. ; Τίς καὶ ποῖος ἄνθρωπος εἶναι ὁ Ἀκοῦρτος;

Δ. Δὲν τὸν γνώριζω οὐδ' ἐγώ· οἱ ἐφημεριδογράφοι τῆς Γαλλίας τὸν ἐπωνόμασαν Νεκροθάπτην τῶν κοινοϐουλευτικῶν πολιτειῶν (fossoyeur des constitutions). ; Πῶς ἔκρινες τὴν ἱστορουμένην ἀπὸ τὸν Ἀϐραντέσην διαγωγὴν τοῦ νεκροθάπτου;

Π. Πολλὰ παράξενος, μὰ τὴν ἀλήθειαν.

Δ. Εἰπὲ, καὶ ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν πομπώδη κήρυξιν τῶν ὑπουργῶν τῆς Ἀγγλικῆς αὐλῆς: Παγκόσμιος πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἐλευθερία (Liberté civile et reli-

(1) Ἐκαταχωρίσθη εἰς τὰς Γαλλικὰς ἐφημερίδας ἡ παράδοξος ἐπιστολὴ αὕτη.

gieuse dans tout l'Univers). Διὰ τοῦτο ἔλεγα, ὅτι ἡ βασιλικὴ προςασία, διὰ νὰ γενῇ δραςήριος ἐντάμα καὶ ἀνύποπτος, ἔπρεπε νὰ συγκροτηθῇ κοινῶς ἀπ' ὅλους τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης καὶ ὄχι ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσαρας. Ἂν ἡ προςασία ἦν' ἔργον δίκαιον καὶ φιλάνθρωπον, διὰ τί ν' ἀποκλεισθῶσιν ἀπ' αὐτὴν οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες ὡς Εἵλωτες; Ἐὰν ἀντὶ τριῶν πρεσβευτῶν ἐπαρουσιάζοντο ἐντάμα ὅλων τῶν ἡγεμόνων οἱ πρεσβευταὶ εἰς τὴν ἀλαζόνα Ὑψηλὴν πόρταν, δὲν ἤθελε τολμήσειν ν' ἀποκρίνεται εἰς αὐτοὺς ὁ τύραννος μὲ τόσην καταφρόνησιν· οὐδὲ χρεία ἦτο τότε νὰ στείλωσι πολυδαπάνους στόλους. Ἤρκει νὰ πέμψωσι κονσόλους, καὶ ὀλίγα πλοῖα νὰ ὑπερασπίζωσι τῶν ἰδίων ὑπηκόων τὸ ἐμπόριον....

Π. Τοῦτο εἶναι βέβαιον· ἀλλ' ὅμως....

Δ. Συγχώρησέ με νὰ τελειώσω τὸν λόγον μου. Ἔπειτα οὐδ' οἱ ὀλίγοι μας οὗτοι προςάται εἶναι ἀθάνατοι, οὐδ' εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ διάδοχοί των θέλουν δείξειν τὴν αὐτὴν εὔνοιαν εἰς τοὺς Ἕλληνας. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀποῦ ἀπέθαναν ὁ δέκατος ὄγδοος Λοδοβίκος, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος· πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔπαυσε νὰ ζῇ καὶ ὁ φιλελεύθερος πρῶτος ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλικῆς πολιτείας, τὸν ὁποῖον ἐνδέχεται νὰ διαδεχθῇ ἐχθρός τις τῆς ἐλευθερίας, παρόμοιος τοῦ περιβοήτου αὐτόχειρος Καςλερήγου. Παρατρέχω καὶ τὰς ἐνδεχομένας διχονοίας τῶν ζώντων προςατῶν μας.

Π. Τοῦτο μάλιςα ἔπρεπε νὰ διασκεδάσῃ τὰς ὑποψίας σου. Δὲν διχονοοῦν, φοβούμενοι μὴ τοὺς καταφρονήσῃ ὁλότελα ὁ ὑπερήφανος τύραννος, ὅςις ἕως τώρα, βλέπεις μὲ πόσην ὑπερ-

οψίαν ἀποκρίνεται εἰς τοὺς πρέσβεις των. Ἀλλ' ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι κ' ἐδιχονόησαν· αὐτή των ἡ διχόνοια θέλει ἐξυπνίσειν τοὺς Ἕλληνας, καὶ νὰ καταλάβωσι τὰς ἀφορμὰς τῆς διχονοούσης προςασίας, καὶ νὰ σβέσωσι τὰς ἰδίας των διχονοίας.

Δ. Καὶ πιθανώτερον ἴσως ὅτι θέλουν τὰς αὐξήσειν. Τοῦτο ἐγέννησαν πάντοτε αἱ προςασίαι τῶν δυνατῶν εἰς τὰς ἀδυνάτους πολιτείας. Μετὰ τὴν λαμπρὰν κατὰ τῶν Περσῶν μάχην, μόλις ἀνηγορεύθησαν προςάται τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν αἱ κραταιαὶ δύο δημοκρατίαι τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν Ἀθηναίων, κ' ἐγέννησαν (ὡς δὲν σε λανθάνει) εἰς ὅλας τὰς πόλεις δύο φατρίας, τοὺς Λακωνίζοντας καὶ τοὺς Ἀττικίζοντας. Τούτων ἡ διχόνοια ἔφερε νέους ἄλλους προςάτας τοὺς Μακεδόνας, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὁποίων ἐγεννήθησαν δύο νέαι ἄλλαι φατρίαι, οἱ Μακεδονίζοντες καὶ οἱ Ἑλληνίζοντες. Ἕως ἐδῶ κᾂν αἱ προςασίαι κατεπλάκωσαν τὴν Ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν, δὲν ἴσχυσαν ὅμως καὶ νὰ σβέσωσιν εἰς τῶν Ἑλλήνων τὰς ψυχὰς τῆς ἐλευθερίας τὸν ἔρωτα. Εἰς τοὺς τρίτους προςάτας ἐφύλασσεν ἡ τύχη τὸ μέγα τοῦτο κατόρθωμα.

Π. Τοὺς Ῥωμαίους, νομίζω, λέγεις.

Δ. Τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ νέοι οὗτοι προςάται τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, οἱ διαλαλήσαντες ῥητῶς τὴν αὐτονομίαν εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἐγέννησαν εἰς αὐτὰς δύο νέας φατρίας, τοὺς Ῥωμαΐζοντας καὶ τοὺς Ἑλληνίζοντας. Μόνος ὁ φιλόπατρις Φοιλοποίμην ἐκατάλαβεν ὅτι αἱ ξέναι προςασίαι καταντοῦν ὡσεπιπολὺ εἰς δεσποτίας· καὶ καθὼς ἀπέφευγε τὴν προςασίαν τῶν Μακεδόνων, ὡσαύτως ἐπροσπάθει νὰ παραμερίσῃ καὶ τοὺς

προςάτας Ῥωμαίους (1)· ἀλλὰ δὲν εὐτύχησε νὰ τὸ κατορθώσῃ. Οἱ Ῥωμαΐζοντες ἐπώλουν τὴν πατρίδα · οἱ Ἑλληνίζοντες δὲν εἶχαν δύναμιν ἱκανὴν νὰ τὴν φυλάξωσιν ἀπὸ τὰς προδοσίας τῶν ὁμογενῶν, ὡς οὐδ᾽ ἀπὸ τοὺς δόλους τῶν Ῥωμαίων· ἑωσοῦ, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος Νέρων ἐκύρωσε διὰ δευτέρας ἀνακηρύξεως τὴν Ἑλληνικὴν αὐτονομίαν, ὁ μετ᾽ ἐκεῖνον βασιλεύσας Οὐεσπασιανὸς τοὺς τὴν ἐστέρησεν ὁλότελα, λέγων, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐξέμαθαν νὰ ἦναι ἐλεύθεροι (2).

Π. Δὲν διαιρούμεθα πλέον εἰς δύο φατρίας.

Δ. Ἔχεις δίκαιον. Ἴσως τρεῖς, ἐπειδὴ καὶ τρεῖς εἶναι οἱ φανεροὶ προςάται μας. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο φόβος νὰ συμβῇ, ἐὰν, ὡς ἔλεγα, ἀντὶ τριῶν, μᾶς ἐπροςάτευαν ὅλοι ὁμοφώνως οἱ Χριςιανοὶ ἡγεμόνες. ¿ Ἐὰν καὶ ὅτε ἦσαν ἀκόμη οἱ βασιλεῖς κωφοὶ εἰς τὰς γοερὰς κραυγὰς τῶν σφαζομένων Γραικῶν ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα φατρία βασιλικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔςειλαν ἀποςόλους ζητοῦντας βασιλέα, πῶς θέλεις νὰ μὴ γεννηθῶσιν εἰς αὐτὴν τώρα Γαλλικοὶ, Ἀγγλικοὶ καὶ Ῥωσικοὶ φατριαςαί;

Π. Σώζεται ὅμως καὶ τετάρτη ἱερὰ φατρία, ἡ Ἑλληνικὴ, συγκροτημένη ἀπὸ ἀληθινοὺς φίλους τῆς πατρίδος, οἱ ὁποῖοι εὐχαριςοῦντες καὶ σεβόμενοι τοὺς προςάτας, δὲν συγκαταβαί-

---

(1) Ἴδε Πλούταρχ. Φιλοπ. § 8, καὶ 17.

(2) « Οὐεσπασιανοῦ γὰρ μετὰ Νέρωνα ἄρξαντος, εἰς ἐμφύλιον » στάσιν προήχθησαν [Ἕλληνες]· καὶ σφᾶς ὑποτελεῖς τε αὖθις ὁ » Οὐεσπασιανὸς εἶναι φόρων, καὶ ἀκούειν ἐκέλευσεν ἡγεμόνος, ἀπο- » μεμαθηκέναι φήσας τὴν ἐλευθερίαν τὸ Ἑλληνικόν. » Παυσαν. VII, 17. Ἴδε καὶ Πλουταρχ. Φλαμιν. § 12.

νουν ὅμως νὰ ἦναι οὐδὲ νὰ ὀνομάζωνται, οὔτ' Ἄγγλοι, οὔτε Ῥῶσοι, οὔτε Γάλλοι, ἀλλ' ἐπιθυμοῦν νὰ μείνωσιν Ἕλληνες· οὐδὲ νόμους ἄλλους ὑποφέρουν παρὰ τοὺς νομοθετημένους ἀπὸ τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων ψῆφον.

Δ. ¿Πόσοι εἶναι οἱ Ἑλληνικοί σου οὗτοι φιλοπάτριδες;

Π. Πολλοί.

Δ. ¿Θέλεις νὰ τοὺς ἀριθμήσωμεν; — Ἀλλὰ βλέπω ὅτι ἐντρέπεσαι καὶ σὺ νὰ γυμνώσῃς τὴν ἀπορίαν τῆς πατρίδος.

Π. Πολλοὶ ἢ ὀλίγοι, ὁ Καποδίστριας θέλει τοὺς ἑνώσειν· καὶ ἡ ἕνωσις ἔχει νὰ τοὺς κάμῃ δυνατούς.

Δ. Εἴθε τοὺς ἑνώσῃ!

Π. ¿Ἀμφιβάλλεις εἰς τοῦτο; μὲ τοιοῦτον σκοπὸν καταβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Δ. Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω περὶ τοῦ σκοποῦ του· τῶν τιμίων πολιτῶν ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ κοινὴ εὐδαιμονία τῆς πόλεως. Ἀμφιβάλλω, ἂν ἦναι πληρεξούσιος νὰ κτυπήσῃ τὸν σκοπόν.

Π. Οὐδ' ἤρχετο τηναρχὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἂν δὲν εἶχε τοιαύτην ἐξουσίαν· τὴν ἔλαβεν ὡς παρακαταθήκην ἱερὰν, ὄχι ἀπὸ Ῥώσους, Γάλλους, ἢ Ἄγγλους, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς προσκαλέσαντας Ἕλληνας, διὰ νὰ τὴν μεταχειρισθῇ εἰς φυλακὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Δ. Αὐτοὶ πρῶτοι οἱ προσκαλέσαντες σπουδάζουν νὰ τὸν φθείρωσιν, ἐπειδὴ προσκαλοῦν ὄχι πολίτην Ἕλληνα, ἀλλὰ Κόμητα (κατὰ τὴν ἀναγνωσθεῖσαν διακήρυξιν), ἐπιθυμοῦντες, ὡς φαίνεται, ν' ἀναστήσωσι τῆς νεκρωθείσης ἀπὸ τοὺς Τούρκους Γραικορωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοὺς Κόμη-

τας καὶ Πρωτοκόμητας, ἀκόμη καὶ τοὺς Κομητοπούλους (1). — ; Ἀλλὰ πῶς νοεῖς τὴν ὁποίαν ἔλεγες φυλακὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας;

Π. Νοῶ, διὰ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν κατάργησιν τῶν τίτλων, τὴν φυλακὴν καὶ τῆς καταργήσεως ταύτης, καὶ ὅλου τοῦ πολιτικοῦ μας καταστήματος.

Δ. Εὖγε!

Π. Τὴν παντελῆ ἀπόσχισιν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ὥστε νὰ μὴ συγχωρηθῇ εἰς αὐτοὺς μηδεμία σχέσις εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κυβερνητῶν ἢ προεστώτων μας, μηδ' ἐτήσιον ἀργυρολόγημα, ὡς δῶρον ἢ μισθὸς τῆς ἐλευθερίας, νὰ προσφέρετ' εἰς αὐτούς. Δι' ὅσους ἐφόνευσαν, δὲν τοὺς χρεωστοῦμεν δῶρα· δι' ὅσους ἐπιθυμοῦν ἀκόμη νὰ φονεύσωσι, θέλουν λάβειν τὴν ἀντιμισθίαν ἀπὸ τοὺς γενναίους μας στρατιώτας.

Δ. Εὖγε! ;Τί περιπλέον;

Π. Παρακαλῶ κ' ἐπιθυμῶ ἀπὸ τοὺς προστάτας, ἐπειδὴ τὸ ἐπιθυμεῖς καὶ σὺ, νὰ προσκαλέσωσιν εἰς κοινωνίαν τῆς ἐνδόξου ταύτης προστασίας καὶ τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, καὶ νὰ μᾶς προστατεύσωσιν, ὄχι κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἢ Ῥωμαϊκὴν προστασίαν, ἀλλ' ὡς Χριστιανοὶ ἡγεμόνες, καὶ ὡς διδαγμένοι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ὅτι αἱ Μακεδονικαὶ καὶ Ῥωμαϊκαί,

---

(1) Οὕτως ἐπωνομάζοντο οἱ υἱοὶ τῶν πολυπληθῶν καὶ πολυμόρφων Κομήτων τῆς Γραικορωμαϊκῆς αὐλῆς· δὲν ἐξεύρω ἂν καὶ αἱ γυναῖκές των ἐστολίζοντο μὲ τὸν τίτλον Κομήτισσα (Madame la Comtesse).

καθὼς ἀρχῄτερα αἱ Λακωνικαὶ καὶ Ἀττικαὶ προστασίαι, ἔβλαψαν καὶ τοὺς προστατευομένους καὶ τοὺς προστατεύοντας. Μόνη ἡ δικαιοσύνη εἶν' ἡ κραταιὰ προστάτις τῶν ἐθνῶν· αὐτὴ μόνη διαιωνίζει τοὺς θρόνους τῶν ἡγεμόνων, καὶ φέρει τὴν Εὐδαιμονίαν καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς λαούς των. Ἱκανὴν ἀσχολίαν ἔχουν τὴν πρόνοιαν τῶν ἰδίων ὑπηκόων· ἀς ἀφήσωσιν εἰς τοὺς Γραικοὺς τὴν φροντίδα νὰ συντάξωσι τὸ πολίτευμά των, ὡς συμφέρει εἰς αὐτούς. Μετὰ τὴν συνταγὴν, ἀς τὸ προστατεύσωσι, φυλάσσοντες αὐτὸ καὶ ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου, καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἀρνησιχρίστων Χριστιανῶν, ἐὰν ἀκόμη τινὲς ἐξ αὐτῶν, οὔτε θεὸν φοβούμενοι οὔτ' ἀνθρώπους εὐτρεπόμενοι, δὲν παύσωσι νὰ βοηθῶσιν ὄχι ἔθνος, ἀλλὰ κοινωνίαν φονέων καὶ λῃστῶν, « Τυράννων ἀπαν- » θρώπων (ὡς ἔλεγεν ὁ περίφημος Βάκων) βαπτιζομένων εἰς τὰ » αἵματα τῶν ἰδίων Αὐτοκρατόρων· συνάθροισμα δεσποτῶν » καὶ δούλων, στερημένων ἀπὸ πᾶσαν φυσικὴν συμπάθειαν, » ἀπὸ ἔλεον, ἀπὸ ἠθικὴν, ἀπὸ λόγους, ἀπὸ τέχνας, ἀπὸ ἐπι- » στήμας, εἰς βραχυλογίαν, ἀληθινὸν ὄνειδος τῆς ἀνθρωπίνης » φύσεως, τὸ ὁποῖον μετεμόρφωσε καὶ αὐτὰς τὰς καρποφόρους » πεδιάδας τῆς γῆς εἰς ἐρημίας (1). »

(1) « Cruel tyrants, bathed in the blood of their own Emperors upon every succession; a heap of vassals and slaves; a people that is without natural affection; without pity; without morality; without letters, arts, or sciences; in a word, a very reproach to human nature, and that has made the garden of the world a wilderness. » Lord Bacons' *Holy War*.

Δ. Εὖγε! Ὑπέρευγε! φίλε μου. Βλέπεις, ὅτι δέν σε στερεύω τὸν ἔπαινον, ὁσάκις σοῦ χρεωστεῖται ἔπαινος. Μὲ κάμνεις νὰ ἐλπίζω ὅλα ταῦτα τὰ καλὰ ἀπὸ τοὺς προστάτας μας. Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς ἔλεγα, δὲν εἶναι ἀθάνατοι, μόνον μέσον νὰ τὰ κάμωσι καὶ σταθερὰ ἦτο (πάλιν τὸ λέγω), νὰ τὰ ἐξαρτήσωσιν ἀπὸ τὴν κοινὴν προστασίαν ὅλων τῶν ἡγεμονικῶν αὐλῶν τῆς Εὐρώπης.

Π. Ἢ κἂν τῶν πλειοτέρων· διότι ἐνδέχεται νὰ εὑρεθῇ καὶ καμμία ἀποστρεφομένη τὴν προστασίαν.

Δ. Δὲν τὸ πιστεύω. Ἐὰν ὅμως εὑρεθῇ, ἂς μείνῃ ἔξω, μόνη ἐχθρὰ τῶν ἀδικουμένων, καὶ μόνη σύμμαχος τῶν ἀδικούντων. Ὁ ἐκδικῶν τὰς ἀδικίας Θεὸς θέλει ποτὲ τὴν ἐμπλέξειν καὶ αὐτὴν εἰς ἀπροσδόκητα κακά (1).

Π. Ἢ ὅλαι ἢ αἱ πλειότεραι, ἂς ἀρκεσθῶμεν, φίλε, εἰς τὰ παρόντα, μὲ ἐλπίδα μελλόντων χρηστοτέρων. Ἂς ἐλπίζωμεν μάλιστα εἰς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ζῆλον τοῦ νέου κυβερνήτου. Αὐτὸς δὲν εἶναι οὔτε Γάλλος, οὔτ' Ἄγγλος, οὔτε Ῥῶσος, ἀλλ' Ἕλλην· ἀνετράφη κ' ἐπαιδεύθη παιδείαν ἑλληνικήν· ἔχει παραδείγματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀνδρῶν ἀληθῶς μεγάλων, διότι ἐφύλαξαν τὴν μεγίστην ἀρετὴν, τὴν δικαιοσύνην. προσκαλεῖται ἀπ' αὐτήν του τὴν μητέρα τὴν Ἑλλάδα, ὡς μόνος ἄξιος νὰ τὴν σώσῃ· ἡ πατρὶς ἀνοίγει εἰς αὐτὸν στάδιον, ὄχι τῆς Ὀλυμπίας, ἀλλὰ τοῦ κατοικουμένου ἀπὸ ἀθανάτους Ὀλύμπου, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ τὸ δράμῃ, χωρὶς νὰ σκονδάψῃ· καὶ

(1) « Ὁ πορευόμενος δικαίως βεβοήθηται, ὁ δὲ σκολιαῖς ὁδοῖς » πορευόμενος ἐμπλέκεται. » Παροιμ. Σαλωμ. κη', 18.

τὸν προσμένει εἰς τὸ τέλος τοῦ σταδίου, νὰ τὸν στέψῃ ὄχι μὲ Βαρόνου, Κόμητος ἢ Δουκὸς, ἀλλὰ μὲ τῆς ἀθανασίας τὸν στέφανον. Τοιούτους στεφάνους δίδουν οἱ εὐδαιμονοῦντες δῆμοι· τοιαῦτα εἶναι τὰ παράσημα τῶν εὐνομουμένων πολιτειῶν...

Δ. Διὰ τί διέκοψες τὸν λόγον, φίλε Πασιχάρη; Τὸ Στάδιον, ὁ Δρόμος, ὁ Ὄλυμπος, εἰς ἕνα λόγον, ἡ ῥητορεία σου κἄπως ἤρχισε νὰ μὲ ἐνθουσιάζῃ.

Π. Ἐξεύρεις τί συλλογίζομαι τὴν ὥραν ταύτην;

Δ. Ὄχι βέβαια· διότι δὲν εἶμαι καρδιογνώστης.

Π. Ἀλλὰ δὲν τολμῶ νὰ τὸ ἐκφωνήσω· μή μου ἐτυμολογήσῃ πάλιν τὄνομα, τὸν Πασιχάρην, ὁ θερμότατος Δημοχάρης.

Δ. Τόλμα, χωρὶς κίνδυνον, ἐπειδὴ τολμᾷς τώρα νὰ ἐτυμολογῇς καὶ σὺ τὸ ἰδικόν μου.

Π. Δὲν εἶμαι οὐδ' ἐγὼ καρδιογνώστης. Μ' ὅλον ταῦτο τολμῶ νὰ μαντεύσω, τί διαλογίζεται, τί γράφει εἰς τὰς πλάκας τῆς καρδίας του τὴν ὥραν ταύτην ὁ Καποδίστριας.

Δ. Πλάκας! Πλάκας! Νὰ ῥητορεύσῃς ἑτοιμάζεσαι πάλιν. Λέγε μόνον.

Π. Τὸν Τιμολέοντα τοῦ Πλουτάρχου ἀναγινώσκει, ἐκστηθίζει, κ' ἐκεῖνον ἀπεφάσισε νὰ ἀναστήσῃ ὁ Καποδίστριας εἰς τὰς ἡμέρας μας, διὰ νὰ δείξῃ εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ὅτι ἡ σημερινὴ Ἑλλὰς γεννᾷ ὄχι μόνον ἀγωνιστὰς ἐλευθερίας, ἴσους τῶν παλαιῶν αὐτῆς ἀγωνιστῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας ἱκανοὺς νὰ τὴν στηρίξωσι μὲ τιμολεοντικὴν φρόνησιν.

Δ. Ἕως ἐδῶ ὑπάγει καλά. Τί πλέον;

Π. Περίεργον ἴσως ἤθελες μὲ κρίνειν, ἐὰν ἐσημείονα ἀκόμη

καὶ αὐτόματον περίςασιν τινὰ, διὰ τὴν ὁποίαν ἀναγκάζεται ὁ Καποδίστριας νὰ μιμηθῇ τὸν Τιμολέοντα καὶ ὄχι ἄλλον. Ναί! εἰς ἀκαταμάχητον ἀνάγκην ἔπεσεν, ἢ νὰ ἀθανατισθῇ ὡς ἀνὴρ ὄχι ὑποδεέςερος τοῦ Τιμολέοντος, ἢ νὰ μείνῃ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν θνητῶν, ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλὰ κοινοὺς ἀνθρώπους...

Δ. Δὲν βλέπω ἀκόμη ποῦ ἔχουν νὰ καταντήσωσιν αἱ νέαι σου ῥητορεῖαι.

Π. Ἄκουε. ‘Ποῦ ἐγεννήθη ὁ Τιμολέων;

Δ. Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Π. Πρόσθες καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Δ. Γνωςόν.

Π. Πρόσθες καὶ εἰς τὴν Κόρινθον, ἥτις ἦτο μητρόπολις τῆς Κερκύρας (1).

Δ. Καὶ τοῦτο γνωςόν.

Π. Εἶναι λοιπὸν ὁ Κερκυραῖος Καποδίςριας συμπολίτης, ἢ μᾶλλον τέκνον τοῦ Τιμολέοντος. ‘Πότ’ ἐγεννήθη καὶ πότε ἤκμασεν ὁ Τιμολέων;

Δ. Ὅτε ἡ ἐλευθέρα καὶ εὐδαίμων αὐτοῦ πατρὶς, ἡ Κόρινθος, ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ τοὺς Συρακουσίους νὰ δράμῃ εἰς βοήθειαν αὐτῶν, νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ καὶ ἀπὸ τὸν τύραννον Διονύσιον, καὶ ἀπὸ τὰς χειροτέρας τοῦ τυράννου διχονοίας τῶν πολιτῶν.

Π. Ἔμαθες λοιπὸν ἀπὸ τὸν Πλούταρχον, ὅτι ἡ μὲν πεμφθεῖσα βοήθεια ἦτο μικρὰ, ἀλλὰ δὲν εὑρήκασιν ἄλλον ἱκανώτερον νὰ τὴν μεγαλύνῃ παρὰ τὸν Τιμολέοντα· καὶ ὅτι ὁ ἴσως

(1) Θουκυδίδ. I, 34 καὶ 38.

μόνος, εἰς ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον, μέγας ἀνὴρ οὗτος, ὄχι μόνον τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς νήσου, ἐξηγριωμένας, καὶ πολλὰς ἐρημωμένας ἀπὸ τυράννους, καὶ πολέμους ἐμφυλίους καὶ ξένους, βοηθούμενος ἀπὸ πολλὰ ὀλίγους ϛρατιώτας, ἠλευθέρωσεν, ἡμέρωσε καὶ μὲ κατοίκους πάλιν ἐξαρχῆς ἐστόλισε (1).

Δ. Τὰ ἐξεύρω, καὶ ὁσάκις τὰ ἀναγινώσκω, ἡ διαγωγὴ τοῦ Τιμολέοντος μὲ φέρει εἰς ἔκπληξιν...

Π. Καὶ τόσον λαμπρῶν κατορθωμάτων αἴτιος δὲν ἔγινε, πλὴν διότι ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἀρετὴ ἔμπνευσε τόσην πίϛιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Σικελιωτῶν, ὥστε νὰ μὴ πράσσωσι τίποτε χωρὶς τὴν συμβουλήν του (2). Ἐξεύρεις ὅτι ὁ καλὸς κριτὴς τῶν τοιούτων Πλούταρχος κρίνει τὸν Τιμολέοντα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐπαμινώνδου ἀνώτερον (3).

Δ. Καὶ δικαίως.

Π. Τὸ μάλιστα κινοῦν εἰς θαυμασμὸν τοῦ Τιμολέοντος

---

(1) « Τὴν δ' ὅλην νῆσον ἐξηγριωμένην ὑπὸ κακῶν, καὶ διαμεμισημένην ὑπὸ τῶν οἰκητόρων παραλαβὼν, οὕτως ἐξημέρωσε καὶ ποθεινὴν ἐποίησε πᾶσιν, ὥστε πλεῖν οἰκήσοντας ἑτέρους, ὅθεν οἱ πολῖται πρότερον ἀπεδίδρασκον. » Πλουτάρχ. Τιμολ. § 35.

(2) « Οὐ πολέμου τις λύσις, οὐ νόμων θέσις, οὐ χώρας κατοικισμὸς, οὐ πολιτείας διάταξις ἐδόκει καλῶς ἔχειν, ἧς ἐκεῖνος μὴ προσάψαιτο, μηδὲ κατακοσμήσειεν, ὥσπερ ἔργῳ συντελουμένῳ δημιουργὸς, ἐπιθεὶς τινα χάριν θεοφιλῆ καὶ πρέπουσαν. » Ὁ αὐτ. Αὐτόθ.

(3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. § 36.

εἶναι, ὅτι πρῶτος αὐτὸς ἔπραξεν, ὅ,τι οἱ σημερινοὶ πολιτικοὶ ἔκριναν περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, ὡς ἀπαραιτήτως ἀναγκαίου πράγματος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν. Τυπογραφία τότε δὲν ἦτον· ἦσαν ὅμως ἄνθρωποι, ὡς εἶναι καὶ τὴν σήμερον, ἐπιθυμοῦντες νὰ φανερόνωσιν ἐλευθέρως τοὺς λογισμούς των διὰ ζώσης φωνῆς. Ταύτην τὴν ἐλευθερίαν ἐσεβάσθη ὁ μέγας Τιμολέων, ὡς ἱερὸν δῶρον τοῦ δημιουργοῦ, ὅστις ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν προφορικὸν λόγον, ἐπακολούθημ' ἀναγκαῖον τοῦ ἐνδιαθέτου. Μετὰ τόσον λαμπρὰς εὐεργεσίας εἰς τοὺς Συρακουσίους, δὲν ἔλειψαν ἀναίσχυντοί τινὲς δημαγωγοὶ νὰ τὸν ἐνοχλήσωσι, νὰ τὸν κατηγορήσωσιν, ἢ μᾶλλον νὰ τὸν ὑβρίσωσιν εἰς αὐτὴν τῶν Πολιτῶν τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ἀντὶ νὰ παροξυνθῇ, ἀπὸ τόσην ἀχαριςίαν, « Ηὐχαρίςει (ἔλεγε) τοὺς θεοὺς, ὅτι τοῦ » ἐπλήρωσαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἴδῃ τοὺς Συρακουσίους ἐλευ- » θέρους νὰ λαλῶσι (1). » — ¿Ἀλλὰ τί διηγοῦμαι ματαίως, ὅσα ἐξεύρεις καὶ ἀνέγνωσες πολλάκις;

Δ. Ὀρθῶς κρίνεις ἓν ἀπὸ τὰ θαυμαςὰ τοῦ Τιμολέοντος τοῦτο. Ἐκατάλαβεν, ὅτι δὲν εἶναι πολίτης, οὐδ' ἄρχοντας ἔχει πλέον, ἀλλὰ δεσπότας, ὅστις δὲν εἶν' ἐλεύθερος νὰ κρίνῃ τὰς πράξεις τῶν ἀρχόντων του. ¿Τί ὠφελοῦσε τοὺς ἀνθρώπους νὰ συλλογίζωνται, ἂν δὲν εἶχαν τὴν ἐξουσίαν νὰ φανερόνωσι τοὺς λογισμούς των; — Ἀλλὰ τοιοῦτον ἄνδρα, ὡς τὸν Τιμολέοντα, εἰπέ με, εἰς ποίαν γωνίαν τῆς Ἑλλάδος κρυμμένον ἐλπίζεις νὰ εὕρῃς σήμερον;

---

(1) « Τοῖς δὲ θεοῖς ἔφη χάριν ὀφείλειν, ἧς εὔξατο, Συρακουσίους « ἐπιδὼν τῆς παῤῥησίας κυρίους γενομένους. » Πλουτάρχ. Τιμολ. § 37.

Π. Εἰς οὐδεμίαν, φίλε, τῆς νεωςὶ ἐλευθερωμένης ἀπὸ τὴν ἀνομίαν Ἑλλάδος. Τὸ ἐκατάλαβαν καὶ αὐτοὶ, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐπροσκάλεσαν ἔξωθεν.

Δ. Κ' ἐπροσκάλεσαν Κόμητα, καθὼς ἀρχήτερα ἐπροσκαλοῦσαν βασιλέα! Κ' ἑτοιμάζονται ἴσως νὰ τὸν περικυκλώσωσι, συνεριζόμενοι, ποία φατρία πλέον τῆς ἄλλης νὰ κολακεύσῃ τὸν Κόμητα, νὰ τὸν ἀπατήσῃ, νὰ τὸν φθείρῃ, διὰ νὰ τρέφῃ τὴν ἰδίαν της φθοράν· καὶ ποία πάλιν νὰ τὸν συκοφαντήσῃ, νὰ τὸν λοιδορήσῃ, νὰ τὸν ὑβρίσῃ, ἂν τὸν εὕρῃ ἀδυσώπητον εἰς τὰς ἐπιθυμίας της, ἂν τὸν εὕρῃ ἀληθῶς Ἕλληνα πολίτην, καὶ ὄχι Κόμητα.

Π. Τοὺς γνωρίζει.

Δ. Εἶναι ὅμως καὶ ἓν ἄλλο γένος κολάκων· τοὺς ὁποίους ἴσως δὲν ἐγνώρισεν ἀκόμη.

Π. Ποίους λέγεις;

Δ. Τοὺς ὀνομαζομένους Φαναριώτας. Ὅλοι φυσικὰ οἱ Ἕλληνες ἐμολύνθημεν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Μουσουλμάνων· ἀλλ' ὁ μολυσμὸς τῶν Φαναριωτῶν ἔγινε τόσον βαθύτερος, τόσον πλέον δυσέκπλυτος, ὅσον ἦσαν πλησιέςεροι εἰς τὸν τύραννον, ὅσον συχνότερα κατεφίλουν καὶ τὰ κράσπεδα καὶ τὰ ὑποδήματα τῶν δούλων αὐτοῦ, ψωμοζητοῦντες δωρεάς. — Καὶ ἂν ἦν' ἐσχάτως ἄδικον, νὰ εἴπω περὶ τῶν Φαναριωτῶν τὸ, « Πάντες » ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνὸς » τοῦτο ὅμως μένει ἀληθέςατον, ὅτι πολλὰ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἰατρεύθησαν ἀπὸ τὴν λύσσαν τῆς φιλοπρωτείας καὶ τῆς φιλοκερδείας. Μαθημένοι νὰ παχύνωνται ἀργοὶ ἀπὸ τὰ αἵματα τῆς Μολδοβλαχίας, καὶ ςερημένοι

τώρ' ἀπροσδοκήτως τὴν ἄκοπον ταύτην τροφὴν καὶ τρυφὴν, ἑτοιμάζονται, ὡς λιμοκτονημέναι μυῖαι, νὰ πετάξωσι πρὸς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, μὲ ἐλπίδα νὰ τὴν φλεβοτομῶσι. Τούτους, φίλε, φοβοῦμαι μὴ δὲν γνωρίζῃ ὁ Καποδίστριας. Ἐὰν, κατὰ δυστυχίαν, ἀπατηθεὶς, περικυκλωθῇ ἀπ' αὐτοὺς, μὴν ἐλπίσῃ πλέον νὰ φυλάξῃ τὴν ὁποίαν ἔμπνευσε πίστιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, καὶ τῆς ὁποίας χρείαν ἔχει, ἂν θέλῃ νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο μόνον ἀρκεῖ νὰ τὸν καταστήσῃ ὕποπτον εἰς ὅλους. Ἰησουῗται καὶ Φαναριῶται, ὅπου προχωρήσουν, ἄλλον σκοπὸν δὲν ἔχουν παρὰ νὰ δεσπόζωσι καὶ νὰ τρέφωνται ἀργοί.

Π. Διαφέρουν ὅμως κατὰ τοῦτο οἱ Φαναριῶται ἀπὸ τοὺς Ἰησουΐτας· καὶ τοῦτο μάλιςα συνεργεῖ εἰς τὴν γνώρισιν καὶ φυλακὴν αὐτῶν.....

Δ. Τὸ ποῖον;

Π. Φιλόπρωτοι καὶ φιλοκερδεῖς, ὡς οἱ Ἰησουῗται, δὲν ἔχουν ὅμως τὴν πανουργίαν τῶν Ἰησουϊτῶν. Οἱ Ἰησουῗται δὲν ἀνακαλύπτουν εὔκολα τοὺς σκοπούς των, πλὴν ὅπου καὶ ὅταν στερεωθῶσιν ἀκλόνητα. Οἱ Φαναριῶται ἐξεναντίας εἶναι τόσον ἁπλοῖ, καὶ ἀπόνηροι, ὥςτε στολίζονται ἀκόμη φανερὰ μὲ τὰ τουρκοδώρητα ἐπίθετα. Πρὸς ὅσους γράφουν, ὑπογράφονται μὲ τοὺς παλαιούς των τίτλους· ὅθεν περάσωσι ταξιδεύοντες, φροντίζουν νὰ γνωςοποιηθῇ ἡ διάβασίς των, διὰ τῶν ἐφημερίδων, εἰς τὴν διψῶσαν νὰ γνωρίζῃ τὰς πράξεις καὶ τὰ διαβήματά των φωτισμένην Εὐρώπην· οὐδὲ συλλογίζονται, ὅτι ὄντες ἤδη ὕποπτοι εἰς τοὺς Ἕλληνας, πασχίζουν νὰ γενῶσιν ὑποπτότεροι μὲ τὴν γελοίαν των δοξομανίαν.

Δ. Εἶχα λοιπὸν δίκαιον νὰ τοὺς φοβῶμαι.

Π. Φόβος μάταιος. Ἡ ὑποψία ἐκατήντησεν εἰς τόσον, ὥστ' ἐκινήθη λόγος εἰς τὴν Βουλὴν, ν' ἀποκλείσωσι διὰ ψηφίσματος ἀπὸ πᾶν ὑπούργημα τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, ἢ κἂν ἀπὸ τὰ ὑπέρτατα τρία, ὅλους τοὺς νῦν ζῶντας Φαναριώτας.

Δ. Σωτήριον ψήφισμα, καὶ πολὺ πολιτικώτερον τοῦ Ὀστρακισμοῦ, ἐπειδὴ χωρὶς νὰ ἀδικήσῃ τοὺς ζῶντας, προφυλάσσει τὰ ταλαίπωρά των μέλλοντα τέκνα ἀπὸ τὴν πατρικὴν ἀνίατον νόσον. Ἂν αὐτὸ δὲν ψηφισθῇ, τρέχει κίνδυνον ὁ Καποδίςριας νὰ πέσῃ εἰς τὰς παγίδας των.

Π. Μὴ φοβοῦ, φίλε, πάλιν σὲ λέγω. Τοὺς γνωρίζει καὶ αὐτοὺς, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς Ἑλλάδος, φατριαςάς· οὐδ' ἤθελε δεχθῆν τὴν πρόσκλησιν (καὶ τοῦτο ὠνόμαζα περίστασιν αὐτόματον, ἥτις ἀναγκάζει τὸν Καποδίστριαν νὰ μιμηθῇ τὸν Τιμολέοντα), οὐδ' ἤθελε, λέγω, τὴν δεχθῆν, ἂν δὲν τὴν ἔκρινε πρόσκλησιν τῆς πατρίδος τοῦ Τιμολέοντος, πρόσκλησιν αὐτοῦ τοῦ πατρός του Τιμολέοντος· ὄχι, δὲν ἤθελε τὴν δεχθῆν, ἂν δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ πράξῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ὅ,τι ἔπραξεν ὁ Τιμολέων εἰς τὴν Σικελίαν. Τούτου τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τὴν ψυχὴν φαντάζεται, μὴν ἀμφιβάλλῃς, τὴν ὥραν ταύτην, ὁ Καποδίςριας ὅτι παραστέκει ἀοράτως εἰς αὐτὸν, καὶ τὸν λέγει τοὺς ἑξῆς λόγους.

Δ. Ἡ προσωποποιΐα μόνη ἔλειπεν ἀκόμη εἰς τὸ ἐντελὲς τῆς ῥητορείας σου. Παράστησέ μας καὶ τὸν Τιμολέοντα.

Π. Μὴ σπεύδῃς νὰ μὲ κρίνῃς, πρὶν ἀκούσῃς τοὺς λόγους τοῦ Τιμολέοντος. Ἰδοὺ τί λέγει ἡ ψυχή του εἰς τὸν Καποδίστριαν:

« Σὲ προσκαλῶ νὰ σώσῃς τὴν πατρίδα μου, ὡς ἄλλοτ' ἔσωσα
» ἐγὼ τὴν Σικελίαν· σὲ προσκαλῶ εἰς ἔργον πολὺ βαρύτερον
» τοῦ ἔργου μου, διότι οὔτε ἡ ἀγωγή σου ἐχρημάτισεν ὁμοία
» τῆς ἀγωγῆς μου, οὔτ' ἡ πατρίς μου σήμερον ὁμοιάζει τὴν
» τότε Σικελίαν. Ἐγὼ ἀνετράφην παιδιόθεν εἰς πόλιν ἐλευθέραν.
» Εἰς σὲ ἐξεναντίας αἱ κοιναὶ τῆς Ἑλλάδος δυςυχίαι, τώρα
» πρῶτον συγχωροῦν νὰ φανερώσῃς ὅσον ἔρωτα ἐλευθερίας
» ἔτρεφεν ἕως τώρα ἡ ψυχή σου. Τῆς Σικελίας, ὅπου
» ἐστάλθην ἐγὼ, ἂν καὶ φθαρμένης ἀπὸ τυράννους καὶ δημα-
» γωγοὺς, καὶ ἐξαγριωμένης ἀπὸ πολέμους ἐμφυλίους καὶ ξέ
» νους, ἡ φθορὰ δὲν ἦτο πεπαλαιωμένη καὶ ἀνίατος πληγή. Αἱ
» Συρακοῦσαι ἦσαν πόλις Ἑλληνικὴ, κ' ἔσωζεν ἀκόμη εἰς τοὺς
» κόλπους της ὄχι ὀλίγους ἄνδρας καὶ τὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα
» Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι μ' ἐβοήθησαν νὰ τοὺς σώσω ἀπὸ τὴν
» τυραννίαν. Τῆς κοινῆς ἐμοῦ καὶ σοῦ πατρίδος, ἐξεναντίας, ὅπου
» σὲ προσκαλῶ, ἡ παροῦσα κατάστασις εἶναι πολλῶν ἑκατον-
» ταετηρίδων ἀῤῥωςία, γεννημένη ἀπὸ πολλὰς ἄλλας ἀῤῥω-
» στίας, ὅσας ἐπροσκόλλησαν εἰς αὐτὴν οἱ Μακεδόνες, οἱ Ῥω-
» μαῖοι, οἱ Γραικορωμαῖοι, καὶ τελευταῖον τὸ σαπρὸν καὶ
» ἀνίατον ἔθνος τῶν Τούρκων. Μὴν ἐλπίσῃς λοιπὸν νὰ εὕρῃς
» πολλοὺς βοηθοὺς τῶν πράξεων σου εἰς αὐτήν· δύνασαι
» ὅμως νὰ τοὺς δημιουργήσῃς, καὶ ν' αὐξήσῃς γρήγορα
» τὸν ἀριθμὸν τῶν χρηστῶν πολιτῶν, ἂν τοὺς πληροφο-
» ρήσῃς, ὅτι ἄλλον σκοπὸν δὲν ἔχεις παρὰ τὴν εὐδαιμονίαν
» αὐτῶν. Βλέπεις, εἰς πόσον βαρὺν ἀγῶνα σὲ ἀνακομβόνω· βλέ-
» πεις πόσον μακρὸν στάδιον ἀνοίγεται ἔμπροσθέν σου· ἀλλὰ

» καὶ ἡ δόξα σου θέλ' εἶσθαι ἀνωτέρα τῆς δόξης μου, ἂν ἀθλή-
» σῃς νομίμως τὸν ἀγῶνα· ἂν τρέξῃς τὸ στάδιον γυμνὸς ἀπὸ
» πᾶσαν ἄλλην ἐπιθυμίαν, πλὴν τῆς ἐπιθυμίας νὰ σώσῃς τὴν
» Ἑλλάδα. Βάλε προσέτι εἰς τὸν νοῦν σου καὶ τίνας ἔχεις θεα-
» τὰς, καὶ ποῖοι θέλουν εἶσθαι οἱ κριταί σου. Ὅλη ἡ φωτισμένη
» Εὐρώπη ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμούς της ἐπάνω σου· καὶ ἡ πα-
» ροῦσα γενεὰ σὲ θεωρεῖ παλαίοντα μὲ τὴν ἀνομίαν, καὶ προσ-
» μένει τὸ τέλος τῆς πάλης, διὰ νὰ κρίνῃ τῆς ψυχῆς σου τὴν
» δύναμιν, καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν κρίσιν εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῆς
» ἐπερχομένης γενεᾶς. Ἐπεθύμησες βέβαια καὶ σὺ, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ
» ἄνθρωποι, οὐδ' ἔπαυσες νὰ ἐπιθυμῇς τὴν (ἐξωρισμένην ἀπὸ
» τὰς αὐλὰς τῶν δυνατῶν) εὐδαιμονίαν. Δόξαζε τὴν Πρόνοιαν,
» ὅτι σοῦ ἔδειξε τὴν ἀληθῶς φέρουσαν εἰς εὐδαιμονίαν ὁδόν.
» Αὕτη εἶναι νὰ καταστήσῃς εὐδαίμονας τοὺς προσκαλοῦντάς
» σε, καὶ παρὰ ταύτην ἄλλη δὲν εἶναι. Διὰ νὰ τὴν προπατήσῃς
» χωρὶς πλάνην, τὴν Ἑλληνικὴν αὐτονομίαν χρεωστεῖς νὰ φυ-
» λάξῃς, ὡς νεόφυτον βλάστημα, ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ κατα-
» κλυσμοὺς τῶν ἐχθρῶν της, καὶ νὰ τὴν αὐξήσῃς εἰς δένδρον
» μέγα. Εἰς αὐτὴν μόνην χρεωστεῖς νὰ προσηλώσῃς τοὺς ὀφ-
» θαλμοὺς, χωρὶς νὰ τοὺς στρέφῃς οὔτ' εἰς τὰ δεξιὰ, οὔτ' εἰς
» τὰ ἀριστερά· καθὼς εἰς μόνον τὸ ἄροτρον τοὺς κρατεῖ προσ-
» ηλωμένους ὁ ἐργαζόμενος τὴν γῆν γεωργὸς, μὲ ἐλπίδα ν'
» ἀπολαύσῃ τοὺς καρπούς της (1). Πεντήκοντα σχεδὸν ἔτη τῆς

(1) « Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων » εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. » Λουκ. θ', 62.

» ζωῆς μου (πίστευσέ με, τέκνον) ἐδαπάνησα ματαίως ἐπι-
» θυμῶν νὰ εὐδαιμονήσω, καὶ δὲν ἀπέλαυσα εὐδαιμονίαν, πλὴν
» ἀφοῦ εὐτύχησα νὰ τὴν διασπείρω εἰς πολλὰς πόλεις καὶ πολλὰς
» μυριάδας Σικελιωτῶν, καὶ νὰ τὴν συγχαίρωμαι συγκατοικῶν
» ὄχι μὲ Ἱππέας, Μαρκεσίους, Βαρόνους, Κάμητας ἢ Δοῦκας,
» ἀλλὰ μὲ πολίτας εὐδαίμονας (1). Ἂν πράξῃς, ὡς ἔπραξα, θέλεις
» λάβειν πλειοτέρας ὅσων ἔλαβα τιμῶν ἐγὼ, καὶ ζῶν καὶ μετὰ
» θάνατον (2), καὶ ὅσων ἀκόμη σήμερον προσφέρει, μετὰ
» δύο χιλιάδας διακόσια σχεδὸν ἔτη, ὅλος ὁ κόσμος εἰς τὴν
» μνήμην μου (3). Ἂν καταφρονήσῃς τὸ παράδειγμά μου, οὐδ'
» οὕτω μέλλει νὰ ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἀπὸ τῆς γῆς.
» Ἀλλὰ ποῖον μνημόσυνον! ὁποῖον οὐδ' εἰς τοὺς ἐχθρούς
» σου τολμᾷς ἴσως νὰ εὐχηθῇς. »

Εἰπέ με τώρα, φίλε, ἂν ἦναι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Καποδίστρια νὰ καταφρονήσῃ τὸν πρόγονον καὶ μητροπολίτην τῆς πατρίδος του Τιμολέοντα. Εἰπέ με, ἂν αἱ ἐλπίδες μου ὁμοιάζωσι τοὺς καπνοὺς καὶ τοὺς ἀνέμους, διὰ τοὺς ὁποίους ἐθλίβεσο πρὸ μικροῦ.

Δ. Σοφιστὴς εἶσαι, φίλε Πασιχάρη. Μ' ὅλον τοῦτο μὲ

---

(1) « Μεταπεμψάμενος οἴκοθεν τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας....
» ἐκεῖ κατέμεινε, τοῖς ὑφ' ἑαυτοῦ μεμηχανημένοις ἀγαθοῖς χρώμενος·
» ὧν μέγιστον ἦν τὸ πόλεις τοσαύτας καὶ μυριάδας ἀνθρώπων δι'
» ἑαυτὸν ἐφορᾷν εὐδαιμονούσας. » Πλουτάρχ Τιμολ. § 36.

(2) Ἴδε τὸν αὐτ. αὐτόθ. § 38-39.

(3) « Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος. » Ψαλμ. ριϛʹ, 6.

πείθουν οἱ λόγοι σου. Καταλαμβάνω κ' ἐγὼ, ὅτι ἂν δὲν εἶχε σκοπὸν τὴν εὐδαιμονίαν τῆς Ἑλλάδος ὁ Καποδίστριας, δὲν ἤθελε τολμήσειν νὰ δεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἑλλήνων. Γνωρίζων τὴν φρόνησιν τοῦ ἀνδρὸς, πληροφοροῦμαι μετὰ χαρᾶς, ὅτι ἔκρινε τὰ ἀληθῆ του συμφέροντα, ἀχώριστα ἀπὸ τὰ συμφέροντα εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας· καὶ χαίρω. — ¿Τί γελᾶς;

Π. Διότι σὲ ἠνάγκασα, τέλος πάντων, νὰ ἐκφωνήσῃς τὸ *Χαίρω*· μηδὲ νὰ ὀνομάζῃς πλέον ἀντάρτας τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως. Αὐτοὶ ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ φανῇ ἄνθρωπος ἄξιος νὰ διαδεχθῇ τὸν Τιμολέοντα.

Δ. Περὶ τούτου, φίλε Πασιχάρη, σ' ἀποκρίνομαι ὅ,τι ἀπεκρίθη ὁ Φωκίων εἰς τοὺς ὀνειδίζοντας αὐτὸν ὡς ψευδοπροφήτην, διότι ὁ ἀνόητος πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἐζήτει νὰ ἐμποδίσῃ, ἔλαβεν εὐτυχῆ ἔκβασιν. « Ἐπεθύμουν (εἶπε) νὰ » πράξω ὅσα βλέπω σήμερον, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ τὰ συμβουλεύσω » πρὸ τοῦ νὰ πραχθῶσιν (1). » Αἱ πράξεις, φίλε, τῶν ἀνθρώπων, δὲν πρέπει νὰ κρίνωνται ἀπὸ τὴν καλὴν ἢ κακὴν ἔκβασιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν βουλὴν καὶ ἐπιχείρησιν. Ἡ ἔκβασις εἶναι πολλάκις τῆς τύχης ἔργον· ἡ βουλὴ διακρίνει τοὺς ἀνοήτους ἀπὸ τοὺς φρονίμους· παρεκτὸς ἂν κρίνῃς καὶ σὺ τὰ πράγματα κατὰ τοὺς πιστεύοντας ὅτι κρέμονται ὅλα ἀπὸ τὴν τύχην,

Τύχης τὰ θνητῶν πράγματ', οὐκ εὐβουλίας.

(1) « Ἐβούλετο ἂν αὐτῷ ταῦτα μὲν πεπρᾶχθαι, βεβουλεῦσθαι δ' » ἐκεῖνα. » Πλουτάρχ. Τιμολ. § 6, Φωκ. § 23.

Ἂν ἦτο κἂν καὶ αὐτή...Ἀλλὰ σιωπῶ, φοβούμενος μή σε σκανδαλίσω.

Π. Λέγε, μὴ σιώπᾳς· μὴ θρήνους ὅμως πάλιν καὶ κλαύματα.

Δ. Ἂν ἐπρόβλεπα, φίλε, ὅτι οἱ σεβαστοί μας προστάται, μέλλουν νὰ διατάξωσιν αὐτοὶ τὴν Ἑλληνικὴν πολιτείαν, ὡς τὴν κρίνουν εἰς αὐτοὺς συμφέρουσαν, ἤθελα προκρίνειν εἰκοσαετῆ ἢ καὶ τριακονταετῆ ἀκόμη δουλείαν εἰς τοὺς Τούρκους, παρὰ νὰ βλέπω τοὺς ἀποκτήσαντας τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὰ αἵματά των Ἕλληνας κυβερνωμένους ἀπὸ Ῥώσους, Γάλλους, ἢ Ἄγγλους.

Π. Κ' ἐγὼ, φίλε, τὸ αὐτὸ ἤθελα προκρίνειν· διότι κ' ἐγὼ Ἕλλην εἶμαι, οὐδ' ὑποφέρω νὰ ὑποτάσσωμαι εἰς κάμμίαν ἄλλην παρὰ εἰς Ἑλληνικὴν αὐτόνομον πολιτείαν. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ ματαίως. Τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔχουν καὶ οἱ προστάται μας, νὰ μᾶς ἀφήσωσιν αὐτονόμους· διότι, τοῦτο μόνον εἶναι δίκαιον, καὶ κατ' εὐτυχίαν, τοῦτο μόνον καὶ συμφέρει εἰς αὐτούς. Ἂν μᾶς ἀφήσωσιν αὐτονόμους, μᾶς εἰρηνοποιοῦν, καὶ εἰρηνεύουν καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους· ἂν μᾶς ἀναγκάσωσι νὰ δεχθῶμεν ἄλλο πολιτείας σύνταγμα παρὰ τὸ βουλευμένον καὶ κυρωμένον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, θέλουν φυτεύσειν ἀπὸ τῆς παρούσης ὥρας κόκκον διχονοίας, ὅστις μέλλει ν' αὐξηθῇ μὲ τὴν αὔξησιν τῆς Ἑλληνικῆς προκοπῆς εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας (τὰς ὁποίας οὐδ' αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἴσχυσαν νὰ ἐμποδίσωσι), καὶ νὰ προξενήσῃ ταραχὰς καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς προστάτας ἡμῶν, καὶ εἰς ὅλην ἴσως τὴν Εὐρώπην. Ἐπέρασε, φίλε, ὁ καιρὸς τῆς βίας· βλέπεις ὅτι καὶ λαοὶ καὶ ἡγεμόνες ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωνται τῶν ὀλιγαρχικῶν τὰς παγίδας, καὶ ὑποτάσσονται εἰς

μίαν μόνην βίαν, τὴν ἀκαταμάχητον βίαν τῆς κοινῆς ὑπολήψεως. Αὐτὴν ἀκολουθοῦν, αὐτὴν σέβονται· οἱ λαοὶ, ὅτι ἀπ' αὐτὴν ἀπολαύουν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν· οἱ ἡγεμόνες, ὅτι δι' αὐτὴν γίνονται ἀγαπητοὶ, καὶ ὄχι φοβεροὶ εἰς τοὺς λαούς. ¿Τίς ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἡγεμόνας, εἰπέ με, παρακαλῶ σε, ἂν δὲν ἔχασεν ὁλότελα καὶ αὐτὸν τὸν κοινὸν νοῦν, προκρίνει τὸν φόβον παρὰ τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων του;

Δ. Δὲν φοβοῦμαι τοὺς ἡγεμόνας, ἀλλὰ τοὺς συμβούλους αὐτῶν, τὴν διπλωματίαν, τὴν νομιζομένην ἀπ' αὐτοὺς ἐπιστήμην ἀξιόλογον, μ' ὅλον ὅτι, ἀφοῦ ἐγεννήθη, δὲν ἐπροξένησε πλὴν ταραχὰς εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ πολέμους.

Π. Μένε ἥσυχος. Ὁ Καποδίστριας γνωρίζει καλὰ τὰς παγίδας τῆς διπλωματίας, καὶ θέλει φυλάξειν τοὺς προστάτας ἡμῶν νὰ μὴν ἐμπλεχθῶσιν εἰς αὐτάς. Θέλει παραστήσειν ζωηρῶς εἰς αὐτοὺς, ὅτι τὸ ἀληθινὸν αὐτῶν συμφέρον εἶναι νὰ προστατεύσωσι τοὺς Ἕλληνας προστασίαν ὄχι διπλωματικὴν, ἀλλ' ἁπλῆν, δικαίαν καὶ ἔνδοξον εἰς αὐτούς.

Δ. ¿Ἀλλ' ἂν δέν τους καταπείσῃ;

Π. Αἴ! εὐλογημένε· δυνατώτερος, ἐλπίζω, θέλει δειχθῆν αὐτὸς παρ' ἐμὲ, ὅστις δὲν ἴσχυσα ἀκόμη νὰ σὲ καταπείσω νὰ ἀρκῆσαι εἰς τὰ παρόντα.

Δ. Μὴν ὀργίζεσαι, φίλε Πασιχάρη· σὲ λέγω πράγματα ἐνδεχόμενα.

Π. Ἂν δέν τους καταπείσῃ, ἐπειδὴ εἶναι ἄνθρωπος τίμιος

(ὡς καὶ σὺ τὸν ὡμολόγησες), ἐπιςρέφει ὅθεν ἦλθε, καὶ ἀφίνει εἰς ἄλλους τὴν αἰώνιον τιμὴν καὶ δόξαν, νὰ πωλήσωσι τὴν Ἑλλάδα. Πλειότερα δέν σε λέγω. Εὔχου με κατευόδιον.

Δ. Κατευόδιον! Ποῦ καὶ πρός τινας ταξιδεύεις; Δέν με εἶπες τίποτε πρότερον περὶ τούτου.

Π. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ προσμένω τὸν νέον Τιμολέοντα, καὶ νὰ γενῶ μάρτυς τῆς ὁποίας μέλλει νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὴν εὐδαιμονίας ἡ φρόνιμός του κυβέρνησις.

Δ. Κατευόδιον! φίλε. Μὴν ἀμελήσῃς, σὲ παρακαλῶ, νὰ μὲ γράφῃς τὰ χαρμόσυνα.

Π. Ἐλπίζω νὰ ἐνεργήσωσιν αἱ ἐπιςολαί μου εἰς τὴν ψυχήν σου, ὅ,τι δὲν ἐδυνήθην ἴσως νὰ κάμω διὰ ζώσης φωνῆς.

Δ. Καὶ πάλιν παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὲ δώσῃ, ὡς λέγει ὁ φίλος σου Ἀριςοφάνης·

——Εὐοδίαν ἀγαθὴν ἀπιόντι,——
Τῇ τε πόλει μεγάλων ἀγαθῶν ἀγαθὰς ἐπινοίας!
Πάγχυ γὰρ ἐκ μεγάλων ἀχέων παυσαίμεθ' ἂν οὕτως,
Ἀργαλέων τ' ἐν ὅπλοις ξυνόδων. Κλεοφῶν δὲ μαχέσθω,
Κἄλλος ὁ βουλόμενος τούτων πατρίοις ἐν ἀρούραις (1).

Π. Τὴν κατάραν σου νὰ ἔχωσιν οἱ Κλεοφῶντες!

Δ. Πολλὰ κακὰ μᾶς ἐπροξένησαν οἱ κατάρατοι.

---

(1) Ἀριστοφάν. Βατρ. 1528-1533.

Π. Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ θεία πρόνοια τὰ μεταβάλλει εἰς μεγάλα ἀγαθά. Ὑγίαινε!

Δ. Καὶ σὺ Ὑγίαινε! Μὴ λησμονήσῃς τὴν ὑπόσχεσιν· χαρμόσυνα προσμένω ἀπὸ τὰς ἐπιςολάς σου, φίλε μου Πασιχάρη.

Π. Ἄλλα παρὰ χαρμόσυνα δὲν θέλει μὲ δώσειν ἀφορμὴν νὰ σοῦ γράφω ὁ ἄποικος τῆς Κορίνθου, καὶ τοῦ μεγάλου Τιμολέοντος ἀπόγονος.

11 Αὐγούστου, 1827.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ.

Ἀῤῥιανὸς Λουκίῳ Γελλίῳ εὖ πράττειν.

ΟΥ̓ΤΕ συνέγραψα ἐγὼ τοὺς Ἐπικτήτου λόγους οὕτως,
ὅπως ἄν τις συγγράψειε τὰ τοιαῦτα· οὔτε ἐξήνεγκα εἰς ἀνθρώ-
πους αὐτὸς, ὅς γε οὐδὲ συγγράψαι φημί. Ὅσα δὲ ἤκουον αὐτοῦ 2
λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπειράθην, αὐτοῖς ὀνόμασιν ὡς οἷόν τε
ἦν γραψάμενος, ὑπομνήματα εἰς ὕστερον ἐμαυτῷ διαφυλάξαι
τῆς ἐκείνου διανοίας καὶ παῤῥησίας. Ἔστι δὴ τοιαῦτα, ὥσπερ 3
εἰκὸς, ὁποῖα ἄν τις αὐτόθεν ὁρμηθεὶς εἴποι πρὸς ἕτερον· οὐχ
ὁποῖα ἂν, ἐπὶ τῷ ὕστερον ἐντυγχάνειν τινὰς αὐτοῖς, συγγράφοι.
Τοιαῦτα δ' ὄντα, οὐκ οἶδα ὅπως, οὔτε ἑκόντος ἐμοῦ, οὔτε 4
εἰδότος, ἐξέπεσεν εἰς ἀνθρώπους. Ἀλλ' ἐμοί γε οὐ πολὺς 5
λόγος, εἰ οὐχ ἱκανὸς φανοῦμαι συγγράφειν· Ἐπικτήτῳ δὲ οὐδ'
ὀλίγος, εἰ καταφρονήσει τις αὐτοῦ τῶν λόγων· ἐπεὶ καὶ λέγων
αὐτὸς, οὐδενὸς ἄλλου δῆλος ἦν ἐφιέμενος, ὅτι μὴ κινῆσαι τὰς
γνώμας τῶν ἀκουόντων πρὸς τὰ βέλτιστα. Εἰ μὲν δὴ τοῦτό γε 6
αὐτὸ διαπράττοιντο οἱ λόγοι οὗτοι, ἔχοιεν ἂν, οἶμαι ὅπερ χρὴ

7 ἔχειν τοὺς τῶν φιλοσόφων λόγους. Εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἐκεῖνο ἴστω-
σαν οἱ ἐντυγχάνοντες, ὅτι, αὐτὸς ὁπότε ἔλεγεν αὐτούς, ἀνάγκη
ἦν τοῦτο πάσχειν τὸν ἀκροώμενον αὐτοῦ, ὅπερ ἐκεῖνος αὐτὸν
8 παθεῖν ἠβούλετο. Εἰ δ' οἱ λόγοι αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν τοῦτο οὐ
διαπράττονται, τυχὸν μὲν ἐγὼ αἴτιος, τυχὸν δὲ καὶ ἀνάγκη
οὕτως ἔχειν. Ἔρρωσο.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ά.

Περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

Τῶν ἄλλων δυνάμεων οὐδεμίαν εὑρήσετε αὐτὴν αὑτῆς θεωρητικήν· οὐ τοίνυν οὐδὲ δοκιμαστικὴν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. Ἡ 2
γραμματικὴ μέχρι τίνος κέκτηται τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. Ἡ μουσική; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὸ μέλος. Αὐτὴ οὖν αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' 3
ὅταν μέν τι γράφειν τῷ ἑταίρῳ δέῃ, τούτῳ τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ· πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἑταίρῳ, ἢ οὐ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ οὐκ ἐρεῖ. Καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική· πότερον δ' ᾀστέον νῦν καὶ κιθαριστέον, ἢ οὔτε ᾀστέον, οὔτε κιθαριστέον, οὐκ ἐρεῖ. Τίς οὖν ἐρεῖ; Ἡ καὶ 4
αὑτὴν θεωροῦσα, καὶ τ' ἄλλα πάντα. Αὕτη δ' ἐστὶ τίς; Ἡ Δύναμις ἡ Λογική· μόνη γὰρ αὕτη καὶ αὑτὴν κατανοήσουσα

παρείληπται, τίς τέ ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία
5 οὖσα ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. Τί γάρ ἐστιν ἄλλο τὸ
λέγον, ὅτι χρυσίον καλόν ἐστιν; αὐτὸ γὰρ οὐ λέγει. Δῆλον,
6 ὅτι ἡ χρηστικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. Τί ἄλλο τὸ μουσικὴν,
γραμματικὴν, τὰς ἄλλας δυνάμεις διακρῖνον, δοκιμάζον τὰς
χρήσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικνύον; οὐδὲν ἄλλο.
7 Ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ
Θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν, τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν ταῖς
8 φαντασίαις· τὰ δὲ ἄλλα, οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἆρά γε, ὅτι οὐκ ἤθελον;
Ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι, εἰ ἠδύναντο, κἀκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν·
9 ἀλλὰ πάντως οὐκ ἠδύναντο. Ἐπὶ γῆς γὰρ ὄντας, καὶ σώματι
συνδεδεμένους τοιούτῳ, καὶ κοινωνοῖς τοιούτοις, πῶς οἷόν τ' ἦν
εἰς ταῦτα ὑπὸ τῶν ἐκτὸς μὴ ἐμποδίζεσθαι;
10 Ἀλλὰ τί λέγει ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, εἰ οἷόν τε ἦν, καὶ τὸ σωμά-
τιον ἄν σου, καὶ τὸ κτησείδιον ἐποίησα ἐλεύθερον, καὶ ἀπαρα-
11 πόδιστον. Νῦν δὲ μή σε λανθανέτω, τοῦτο οὐκ ἔστι σὸν, ἀλλὰ
12 πηλὸς κομψῶς πεφυραμένος. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐκ ἠδυνάμην, ἔδω-
κά σοι μέρος τι ἡμέτερον, τὴν δύναμιν ταύτην, τὴν ὁρμη-
τικήν τε καὶ ἀφορμητικὴν, καὶ ὀρεκτικήν τε καὶ ἐκκλιτικὴν,
καὶ ἁπλῶς τὴν χρηστικὴν ταῖς φαντασίαις· ἧς ἐπιμελούμενος,
καὶ ἐν ᾗ τὰ σαυτοῦ τιθέμενος, οὐδέποτε κωλυθήσῃ, οὐδέποτ'
ἐμποδισθήσῃ, οὐ στενάξεις, οὐ μέμψῃ, οὐ κολακεύσεις οὐδένα.
13 Τί οὖν; μή τι μικρά σοι φαίνεται ταῦτα; μὴ γένοιτο.
14 Ἀρκοῦ οὖν αὐτοῖς, εὔχου δὲ τοῖς Θεοῖς. Νῦν δ' ἑνὸς δυνά-
μενοι ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἑνὶ προσηρτηκέναι ἑαυτοὺς, μᾶλλον
θέλομεν πολλῶν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ πολλοῖς προσδεδέσθαι, καὶ
τῷ σώματι, καὶ τῇ κτήσει, καὶ ἀδελφῷ, καὶ φίλῳ, καὶ τέκνῳ,
15 καὶ δούλῳ. Ἅτε οὖν πολλοῖς προσδεδεμένοι, βαρούμεθα ὑπ'
16 αὐτῶν καὶ καθελκόμεθα. Διὰ τοῦτο, ἂν ἄπλοια ᾖ, καθήμεθα
σπώμενοι, καὶ παρακύπτομεν συνεχῶς, τίς ἄνεμος πνεῖ;

Βορέας. Τί ἡμῖν καὶ αὐτῷ; πότε ὁ ζέφυρος πνεύσει; Ὅταν
αὐτῷ δόξῃ, ὦ βέλτιστε, ἢ τῷ Αἰόλῳ. Σὲ γὰρ οὐκ ἐποίησεν ὁ
Θεὸς ταμίαν τῶν ἀνέμων, ἀλλὰ τὸν Αἴολον. Τί οὖν; Δεῖ τὰ ἐφ' 17
ἡμῖν βέλτιστα κατασκευάζειν· τοῖς δ' ἄλλοις χρῆσθαι, ὡς
πέφυκε. Πῶς οὖν πέφυκεν; Ὡς ἂν ὁ Θεὸς θέλῃ.

Ἐμὲ οὖν νῦν τραχηλοκοπεῖσθαι μόνον; Τί οὖν; ἤθελες 18
πάντας τραχηλοκοπηθῆναι, ἵνα σὺ παραμυθίαν ἔχῃς; οὐ 19
θέλεις οὕτως ἐκτεῖναι τὸν τράχηλον, ὡς Λατέρανός *τις* ἐν
τῇ Ῥώμῃ, κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι;
ἐκτείνας γὰρ τὸν τράχηλον, καὶ πληγείς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν
πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν
ἐξέτεινεν. Ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ 20
ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίνοντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ
συγκρουσθῆναι, Ἄν τι θέλω, φησὶν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ.

Τί οὖν δεῖ πρόχειρον ἔχειν ἐν τοῖς τοιούτοις; τί γὰρ ἄλλο, 21
ἢ τί ἐμὸν, καὶ τί οὐκ ἐμόν· καὶ τί μοι ἔξεστι, καὶ τί μοι
οὐκ ἔξεστιν; Ἀποθανεῖν με δεῖ· μή τι οὖν καὶ στένοντα; 22
δεθῆναι· μή τι καὶ θρηνοῦντα; φυγαδευθῆναι· μή τις οὖν
κωλύει, γελῶντα καὶ εὐθυμοῦντα, καὶ εὐροοῦντα; Εἰπὲ τὰ 23
ἀπόρρητα. Οὐ λέγω· τοῦτο γὰρ ἐπ' ἐμοί ἐστιν. Ἀλλὰ δήσω σε.
Ἄνθρωπε, τί λέγεις; ἐμέ; τὸ σκέλος μου δήσεις, τὴν προαίρε-
σιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται. Εἰς φυλακήν σε βαλῶ.
Τὸ σωμάτιον. Ἀποκεφαλίσω σε. Πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι 24
μόνου ἐμοῦ ὁ τράχηλος ἀναπότμητός ἐστι; Ταῦτα ἔδει μελετᾷν 25
τοὺς φιλοσοφοῦντας, ταῦτα καθ' ἡμέραν γράφειν, ἐν τούτοις
γυμνάζεσθαι.

Θρασέας εἰώθει λέγειν, Σήμερον ἀναιρεθῆναι θέλω μᾶλλον, 26
ἢ αὔριον φυγαδευθῆναι. Τί οὖν αὐτῷ Ῥοῦφος εἶπεν; Εἰ μὲν ὡς 27
βαρύτερον ἐκλέγῃ, τίς ἡ μωρία τῆς ἐκλογῆς; εἰ δ' ὡς κουφότε-
ρον, τίς σοι δέδωκεν; οὐ θέλεις μελετᾷν ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ;

28 Διὰ τοῦτο γὰρ Ἀγριππῖνος ἔλεγεν, ὅτι Ἐγὼ ἐμαυτῷ ἐμπόδιος οὐ γίνομαι. Ἀπηγγέλθη αὐτῷ, ὅτι, Κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ.
29 Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἀλλὰ ἦλθεν ἡ πέμπτη· ταύτῃ δ' εἰώθει γυ-
30 μνασάμενο ςψυχρολουτεῖν· ἀπέλθῶμεν, καὶ γυμνασθῶμεν. Γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ ἐλθὼν, ὅτι, Κατακέκρισαι. Φυγῇ, φησὶν, ἢ θανάτῳ; Φυγῇ. Τὰ ὑπάρχοντα τί; Οὐκ ἀφῃρέθη. Εἰς Ἀρίκειαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσωμεν.
31 Τοῦτ' ἔστι, μεμελετηκέναι ἃ δεῖ μελετᾷν· ὄρεξιν, ἔκκλισιν,
32 ἀκώλυτα, ἀπερίπτωτα παρεσκευακέναι. Ἀποθανεῖν με δεῖ. Εἰ ἤδη, ἀποθνήσκω. Εἰ μετ' ὀλίγον, νῦν ἀριστῶ τῆς ὥρας ἐλθούσης, εἶτα τότε τεθνήξομαι. Πῶς; Ὡς προσήκει τὸν τὰ ἀλλότρια ἀποδιδόντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ β'.

Πῶς ἂν τις σώζοι τὸ κατὰ Πρόσωπον ἐν παντί.

Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνον ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον· τὸ δ'
2 εὔλογον, φορητόν. Πληγαὶ οὐκ εἰσὶν ἀφόρητοι τῇ φύσει. Τίνα τρόπον; Ὅρα, πῶς Λακεδαιμόνιοι μαστιγοῦνται, μαθόντες
3 ὅτι εὔλογόν ἐστι. Τὸ ἀπάγξασθαι οὐκ ἔστιν ἀφόρητον. Ὅταν
4 γοῦν πάθῃ τις ὅτι εὔλογον, ἀπελθὼν ἀπήγξατο. Ἁπλῶς, ἐὰν προσέχωμεν, ὑπ' οὐδενὸς οὕτως εὑρήσομεν τὸ ζῶον θλιβόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ ἀλόγου· καὶ πάλιν ἐπ' οὐδὲν οὕτως ἑλκόμενον, ὡς ἐπὶ τὸ εὔλογον.

5 Ἄλλῳ δ' ἄλλο προσπίπτει τὸ εὔλογον καὶ τὸ ἄλογον, καθάπερ καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἄλλῳ ἄλλο, καὶ συμφέρον καὶ
6 ἀσύμφορον. Διὰ τοῦτο μάλιστα παιδείας δεόμεθα, ὥστε μαθεῖν τὴν τοῦ εὐλόγου καὶ ἀλόγου πρόληψιν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις
7 ἐφαρμόζειν συμφώνως τῇ φύσει. Εἰς δὲ τὴν τοῦ εὐλόγου καὶ

ἀλόγου κρίσιν, οὐ μόνον ταῖς τῶν ἐκτὸς ἀξίαις συγχρώμεθα,
ἀλλὰ καὶ τῷ κατὰ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ ἕκαστος. Τῷ μὲν γὰρ 8
τινι εὔλογον, τὸ ἀμίδα παρακρατεῖν, αὐτὸ μόνον βλέποντι, ὅτι,
μὴ παρακρατήσας μὲν, πληγὰς λήψεται, καὶ τροφὰς οὐ λήψεται·
παρακρατήσας δ' οὐ πείσεταί τι τραχὺ, ἢ ἀνιαρόν· ἄλλῳ δέ τινι οὐ 9
μόνον τὸ αὐτὸν παρακρατῆσαι ἀφόρητον δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλλου
παρακρατοῦντος ἀνασχέσθαι. Ἂν οὖν μου πυνθάνῃ, Παρακρα- 10
τήσω τὴν ἀμίδα, ἢ μή; ἐρῶ σοι, ὅτι μείζονα ἀξίαν ἔχει τὸ
λαβεῖν τροφὰς τοῦ μὴ λαβεῖν, καὶ μείζονα ἀπαξίαν τὸ δαρῆναι
τοῦ μὴ δαρῆναι. Ὥστ' εἰ τούτοις παραμετρεῖς τὰ σαυτοῦ,
ἀπελθὼν παρακράτει. Ἀλλ' οὐκ *ἂν* κατ' ἐμέ. Τοῦτο σὲ δεῖ 11
συνεισφέρειν εἰς τὴν σκέψιν, οὐκ ἐμέ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ σαυτὸν εἰδὼς,
πόσου ἄξιος εἶ σεαυτῷ, καὶ πόσου σεαυτὸν πιπράσκεις. Ἄλλοι
γὰρ ἄλλων πιπράσκουσι.

Διὰ τοῦτο Ἀγριππῖνος Φλώρῳ σκεπτομένῳ, εἰ καταβατέον 12
αὐτῷ ἐστιν εἰς Νέρωνος θεωρίας, ὥστε καὶ αὐτόν τι λειτουρ-
γῆσαι, ἔφη· Κατάβηθι. Πυθομένου δ' αὐτοῦ, Διὰ τί σὺ οὐ 13
καταβαίνεις; ἔφη, Ὅτι ἐγὼ οὐδὲ βουλεύομαι. Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς 14
τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκα-
θεὶς, καὶ ψηφίζων, ἐγγύς ἐστι τῶν ἐπιλελησμένων τοῦ ἰδίου
προσώπου. Τί γάρ μου πυνθάνῃ; θάνατος αἱρετώτερόν ἐστιν, 15
ἢ ζωή; Λέγω, ζωή. Πόνος, ἢ ἡδονή; Λέγω, ἡδονή. Ἀλλὰ, 16
ἂν μὴ τραγῳδήσω, τραχηλοκοπηθήσομαι. Ἄπελθε τοίνυν, καὶ
τραγῴδει· ἐγὼ δ' οὐ τραγῳδήσω. Διὰ τί; Ὅτι σὺ σεαυτὸν ἡγῇ 17
μίαν τινὰ εἶναι κρόκην τῶν ἐκ τοῦ χιτῶνος. Τί οὖν; Σὲ ἔδει
φροντίζειν, πῶς ἂν ὅμοιος ᾖς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὥσπερ
οὐδ' ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἔχειν ἐξαίρετον.
Ἐγὼ δὲ πορφύρα εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ στιλ- 18
πνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις αἴτιον τοῦ εὐπρεπῆ φαίνεσθαι καὶ καλά.
Τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι, Ἐξομοιώθητι τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι
πορφύρα ἔσομαι;

19 Ταῦτα εἶδε καὶ Πρίσκος Ἐλουΐδιος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε.
Προσπέμψαντος γὰρ αὐτῷ Οὐεσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς
τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο· Ἐπὶ σοί ἐστι, μὴ ἐᾶσαί με εἶναι
20 συγκλητικόν· μέχρι δ' ἂν ὦ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. Ἄγε, ἀλλ'
εἰσελθὼν, φησὶ, σιώπησον. Μή μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. Ἀλλὰ
21 δεῖ με ἐξετάσαι. Κἀμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. Ἀλλ' ἐὰν
εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. Πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι;
καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. Σόν ἐστιν, ἀποκτεῖναι·
ἐμὸν, ἀποθανεῖν μὴ τρέμοντα. Σὸν, φυγαδεῦσαι· ἐμὸν, ἐξελ-
22 θεῖν μὴ λυπούμενον. Τί οὖν ὠφέλησε Πρίσκος, εἷς ὤν; Τί δ'
ὠφελεῖ ἡ πορφύρα τὸ ἱμάτιον; τί γὰρ ἄλλο, ἢ διαπρέπει ἐν
αὐτῷ ὡς πορφύρα, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ καλὸν παράδειγμα ἔκ-
23 κειται; Ἄλλος δ' ἂν, εἰπόντος αὐτῷ Καίσαρος ἐν τοιαύτῃ
περιστάσει, μὴ εἰσελθεῖν εἰς σύγκλητον, εἶπεν· Ἔχω σοι χάριν,
24 ὅτι μου φείδῃ. Τὸν τοιοῦτον οὐδ' ἂν ἐκώλυεν εἰσελθεῖν. Ἀλλ'
ᾔδει, ὅτι ἢ καθεδεῖται ὡς κεράμιον· ἢ λέγων, ἐρεῖ ἃ οἶδεν ὅτι
ὁ Καῖσαρ θέλει, καὶ προσεπισωρεύσει ἔτι πλείονα.

25 Τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ἀθλητής τις, κινδυνεύων ἀποθανεῖν,
εἰ μὴ ἀποκόπῃ τὸ αἰδοῖον· ἐπελθόντος αὐτῷ τοῦ ἀδελφοῦ· ἦν
δ' ἐκεῖνος φιλόσοφος· καὶ εἰπόντος, Ἄγε, ἀδελφὲ, τί μέλλεις
ποιεῖν; ἀποκόπτωμεν τοῦτο τὸ μέρος, καὶ ἔτι εἰς γυμνάσιον
26 ἀπερχώμεθα· οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἐγκαρτερήσας ἀπέθανε. Πυ-
θομένου δέ τινος, πῶς τοῦτο ἐποίησεν; ὡς ἀθλητὴς, ἢ ὡς φιλό-
σοφος; Ὡς ἀνὴρ, ἔφη· ἀνὴρ δ' Ὀλύμπια κεκηρυγμένος καὶ
ἠγωνισμένος, ἐν τοιαύτῃ τινὶ χώρᾳ ἀνεστραμμένος, οὐχὶ παρὰ
27 τῷ Βάτωνι ἀλειφόμενος. Ἄλλος δ' ἂν καὶ τὸν τράχηλον ἀπε-
28 τμήθη, εἰ ζῆν ἠδύνατο δίχα τοῦ τραχήλου. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ κατὰ
πρόσωπον· οὕτως ἰσχυρὸν παρὰ τοῖς εἰθισμένοις αὐτὸ συνεισ-
29 φέρειν ἐξ αὐτῶν ἐν ταῖς σκέψεσιν. — Ἄγε οὖν, Ἐπίκτητε· διαξύ-
ρησαι. Ἂν ὦ φιλόσοφος, λέγω, οὐ διαξυρῶμαι. Ἀλλ' ἀφελῶ
σου τὸν τράχηλον. Εἴ σοι ἄμεινον, ἄφελε.

Ἐπύθετό τις, πόθεν οὖν αἰσθησόμεθα τοῦ κατὰ πρόσωπον 30
ἕκαστος; Πόθεν δ' ὁ ταῦρος, ἔφη, λέοντος ἐπελθόντος, μόνος
αἰσθάνεται τῆς αὑτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ
τῆς ἀγέλης πάσης; ἢ δῆλον ὅτι εὐθὺς, ἅμα τῷ τὴν παρασκευὴν
ἔχειν, ἀπαντᾷ καὶ συναίσθησις αὐτῆς. Καὶ ἡμῶν τοίνυν ὅς τις 31
ἂν ἔχῃ τοιαύτην παρασκευὴν, οὐκ ἀγνοήσει αὐτήν. Ἄφνω δὲ 32
ταῦρος οὐ γίνεται, οὐδὲ γενναῖος ἄνθρωπος· ἀλλὰ δεῖ χειμασκῆσαι, παρασκευάσασθαι, καὶ μὴ εἰκῆ προπηδᾷν ἐπὶ τὰ μηδὲν προσήκοντα.

Μόνον σκέψαι, πόσου πωλεῖς τὴν σεαυτοῦ προαίρεσιν· ἄν- 33
θρωπε, εἰ μηδὲν ἄλλο, μὴ ὀλίγου αὐτὴν πωλήσῃς. Τὸ δὲ μέγα
καὶ ἐξαίρετον, ἄλλοις τάχα προσήκει, Σωκράτει καὶ τοῖς τοιού-
τοις. Διὰ τί οὖν, εἰ μὲν τοιοῦτοι πεφύκαμεν, οὐ πάνυ πολλοὶ 34
γίνονται τοιοῦτοι; Ἵπποι γὰρ ὠκεῖς ἅπαντες γίνονται; κύνες
γὰρ ἰχνευτικοὶ πάντες; Τί οὖν; ἐπειδὴ ἀφυής εἰμι, ἀποστῶ τῆς 35
ἐπιμελείας τούτου ἕνεκα; Μὴ γένοιτο. Ἐπίκτητος κρείσσων Σω- 36
κράτους οὐκ ἔστιν· εἰ δὲ μὴ οὐ χείρων, τοῦτό μοι ἱκανόν ἐστιν.
Οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος· 37
οὐδὲ Κροῖσος, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως· οὐδ' ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιστάμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

Πῶς ἄν τις, ἀπὸ τοῦ τὸν Θεὸν πατέρα εἶναι τῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἐπέλθοι.

Εἴ τις τῷ δόγματι τούτῳ συμπαθῆσαι κατ' ἀξίαν δύναιτο, ὅτι γεγόναμεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάντες προηγουμένως, καὶ ὁ Θεὸς πατήρ ἐστι τῶν τ' ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν· οἶμαι ὅτι οὐδὲν ἀγεννὲς οὐδὲ ταπεινὸν ἐνθυμηθήσεται περὶ ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ἂν μὲν 2

Καίσαρ εἰσποιήσηταί σε, οὐδείς σου τὴν ὀφρὺν βαστάσει· ἂν δὲ
3 γνῷς, ὅτι τοῦ Διὸς υἱὸς εἶ, οὐκ ἐπαρθήσῃ; Νῦν δ' οὐ ποιοῦμεν·
ἀλλ', ἐπειδὴ δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμέμικται, τὸ
σῶμα μὲν κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη κοινὸν
πρὸς τοὺς θεούς· οἱ πολλοὶ μὲν ἐπὶ ταύτην ἀποκλίνουσι τὴν συγ-
γένειαν τὴν ἀτυχῆ καὶ νεκράν· ὀλίγοι δέ τινες ἐπὶ τὴν θείαν καὶ
4 μακαρίαν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἀνάγκη πάνθ' ὁντινοῦν οὕτως ἑκάστῳ
χρῆσθαι, ὡς ἂν περὶ αὐτοῦ ὑπολάβῃ· ἐκεῖνοι μὲν οἱ ὀλίγοι, ὅσοι
πρὸς πίστιν οἴονται γεγονέναι, καὶ πρὸς αἰδῶ, καὶ πρὸς ἀσφά-
λειαν τῆς χρήσεως τῶν φαντασιῶν, οὐδὲν ταπεινὸν, οὐδ' ἀγεν-
5 νὲς ἐνθυμοῦνται περὶ αὐτῶν· οἱ δὲ πολλοὶ, τἀναντία. Τί γάρ
εἰμί; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον. Καὶ, τὰ δύστηνά μου σαρκίδια.
6 Τῷ μὲν ὄντι δύστηνα. Ἀλλὰ ἔχεις τι καὶ κρεῖσσον τῶν σαρκι-
δίων. Τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προστέτηκας;

7 Διὰ ταύτην τὴν συγγένειαν, οἱ μὲν, ἀποκλίναντες, λύκοις
ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι, καὶ ἐπίβουλοι, καὶ βλαβεροί· οἱ δὲ
λέουσιν, ἄγριοι, καὶ θηριώδεις, καὶ ἀνήμεροι· οἱ πλείους δ'
8 ἡμῶν ἀλώπεκες, καὶ ὅσα ἐν ζώοις ἀτυχήματα. Τί γάρ ἐστιν
ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλώπηξ, ἤ τι ἄλλο
9 ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον; Ὁρᾶτε οὖν, καὶ προσέχετε, μή
τι τούτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ δ'.

Περὶ Προκοπῆς.

Ὁ Προκόπτων, μεμαθηκὼς παρὰ τῶν φιλοσόφων, ὅτι ἡ μὲν ὄρεξις ἀγαθῶν ἐστιν, ἡ δ' ἔκκλισις πρὸς κακά· μεμαθηκὼς δὲ καὶ ὅτι οὐκ ἄλλως τὸ εὔρουν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ,

ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐκκλίσει δὲ μὴ περιπί-
πτοντι· τὴν μὲν ὄρεξιν ἦρκεν ἐξ αὐτοῦ εἰς ἅπαν, καὶ ὑπερτέθει-
ται, τῇ ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα χρῆται τὰ προαιρετικά. Τῶν γὰρ 2
ἀπροαιρέτων ἄν τι ἐκκλίνῃ, οἶδεν ὅτι περιπεσεῖταί ποτέ τινι παρὰ
τὴν ἔκκλισιν τὴν αὐτοῦ, καὶ δυστυχήσει. Εἰ δ' ἡ ἀρετὴ ταύτην 3
ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπάθειαν, καὶ
εὔροιαν, πάντως καὶ ἡ προκοπὴ ἡ πρὸς αὐτὴν, πρὸς ἕκαστον
τούτων ἐστὶ προκοπή. Ἀεὶ γὰρ πρὸς ὃ ἂν ἡ τελειότης τινὸς κα- 4
θάπαξ ἄγῃ, πρὸς αὐτὸ ἡ προκοπὴ συνεγγισμός ἐστι.

Πῶς οὖν τὴν μὲν ἀρετὴν τοιοῦτόν τι ὁμολογοῦμεν, τὴν προ- 5
κοπὴν δ' ἐν ἄλλοις ζητοῦμεν καὶ ἐπιδείκνυμεν; Τί ἔργον ἀρετῆς;
Εὔροια. Τίς οὖν προκόπτει; ὁ πολλὰς Χρυσίππου συντάξεις 6
ἀνεγνωκώς; μὴ γὰρ ἡ ἀρετὴ τοῦτ' ἐστὶ, Χρύσιππον νενοηκέναι; 7
εἰ γὰρ τοῦτ' ἐστὶν, ὁμολογουμένως ἡ προκοπὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν,
ἢ τὸ πολλὰ τῶν Χρυσίππου νοεῖν. Νῦν δ' ἄλλο μέν τι τὴν ἀρε- 8
τὴν ἐπιφέρειν ὁμολογοῦμεν· ἄλλο δὲ τὸν συνεγγισμὸν, τὴν προ-
κοπὴν, ἀποφαίνομεν. Οὗτος, φησὶν, ἤδη καὶ δι' αὐτοῦ δύναται 9
Χρύσιππον ἀναγινώσκειν. Εὖ, νὴ τοὺς Θεοὺς, προκόπτεις, ἄν-
θρωπε. Ποίαν προκοπήν; — Τί δ' ἐμπαίζεις αὐτῷ; τί δ' ἀπά- 10
γεις αὐτὸν τῆς συναισθήσεως τῶν αὐτοῦ κακῶν; οὐ θέλεις
δεῖξαι αὐτῷ τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, ἵνα μάθῃ ποῦ τὴν προκοπὴν
ζητεῖ; — Ἐκεῖ ζήτησον αὐτὴν, ταλαίπωρε, ὅπου σοῦ τὸ ἔργον. 11
Ποῦ δὲ σοῦ τὸ ἔργον; Ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότευκτος
ᾖς, καὶ ἀπερίπτωτος· ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀναμάρτη-
τος· ἐν προσθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος. Πρῶτοι δ' εἰσὶν 12
οἱ πρῶτοι τόποι, καὶ ἀναγκαιότατοι. Ἂν δὲ τρέμων καὶ πενθῶν
ζητῇς ἀπερίπτωτος εἶναι, ἄρα οὔπω προκόπτεις.

Σὺ οὖν ἐνταῦθά μοι δεῖξόν σου τὴν προκοπήν. Καθάπερ, εἰ 13
ἀθλητῇ διελεγόμην, Δεῖξόν μοι τοὺς ὤμους· εἶτα ἔλεγεν ἐκεῖνος,
Ἴδε μου τοὺς ἁλτῆρας. Ὄψει σὺ, καὶ οἱ ἁλτῆρες· ἐγὼ τὸ ἀποτέ-

14 λεσμα τῶν ἀλτήρων ἰδεῖν βούλομαι. Λάβε τὴν περὶ Ὁρμῆς σύν-
ταξιν, καὶ γνῶθι πῶς αὐτὴν ἀνέγνωκα. Ἀνδράποδον, οὐ τοῦτο
ζητῶ, ἀλλὰ πῶς ὁρμᾷς καὶ ἀφορμᾷς, πῶς ὀρέγῃ καὶ ἐκκλίνεις,
πῶς ἐπιβάλλεις καὶ προτίθεσαι καὶ παρασκευάζῃ· πότερα συμ-
15 φώνως τῇ φύσει, ἢ ἀσυμφώνως. Εἰ μὲν γὰρ συμφώνως, τοῦτό
μοι δείκνυε, καὶ ἐρῶ σοι ὅτι προκόπτεις· εἰ δ' ἀσυμφώνως,
ἄπελθε, καὶ μὴ μόνον ἐξηγοῦ τὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ γράφε αὐτὸς
16 τοιαῦτα· καὶ τί σοι ὄφελος; οὐκ οἶδας, ὅτι ὅλον τὸ βιβλίον πέντε
δηναρίων ἐστίν; ὁ οὖν ἐξηγούμενος αὐτὸ δοκεῖ ὅτι πλείονος
17 ἄξιός ἐστιν, ἢ πέντε δηναρίων; Μηδέποτε οὖν ἀλλαχοῦ τὸ ἔργον
ζητεῖτε, ἀλλαχοῦ τὴν προκοπήν.
18 Ποῦ οὖν ἡ προκοπή; Εἴ τις ὑμῶν ἀποστὰς τῶν ἐκτὸς, ἐπὶ
τὴν προαίρεσιν ἐπέστραπται τὴν ἑαυτοῦ, ταύτην ἐξεργάζεσθαι
καὶ ἐκπονεῖν, ὥστε σύμφωνον ἀποτελέσαι τῇ φύσει, ὑψηλὴν,
19 ἐλευθέραν, ἀκώλυτον, ἀνεμπόδιστον, πιστὴν, αἰδήμονα· μεμά-
θηκέ τε, ὅτι ὁ τὰ μὴ ἐφ' αὑτῷ ποθῶν ἢ φεύγων, οὔτε πιστὸς
εἶναι δύναται, οὔτ' ἐλεύθερος, ἀλλ' ἀνάγκη μεταπίπτειν καὶ με-
ταῤῥιπίζεσθαι ἅμα ἐκείνοις καὶ αὐτὸν, ἀνάγκη δὲ καὶ ὑποτε-
ταχέναι ἄλλοις ἑαυτὸν, τοῖς ἐκεῖνα περιποιεῖν ἢ κωλύειν δυνα-
20 μένοις· καὶ λοιπὸν ἕωθεν ἀνιστάμενος, ταῦτα τηρεῖ καὶ φυλάσ-
σει, λούεται ὡς πιστὸς, ὡς αἰδήμων, ἐσθίει ὡσαύτως, ἐπὶ τῆς ἀεὶ
παραπιπτούσης ὕλης τὰ προηγούμενα ἐκπονῶν, ὡς ὁ δρομεὺς
21 δρομικῶς, καὶ ὁ φώνασκος φωνασκικῶς· οὗτός ἐστιν ὁ προ-
κόπτων ταῖς ἀληθείαις, καὶ ὁ μὴ εἰκῇ ἀποδεδημηκὼς οὗτός ἐστιν.
22 Εἰ δ' ἐπὶ τὴν ἐν τοῖς βιβλίοις ἕξιν τέταται, καὶ ταύτην ἐκπονεῖ,
καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐκδεδήμηκε, λέγω αὐτῷ, αὐτόθεν πορεύεσθαι εἰς
23 οἶκον, καὶ μὴ ἀμελεῖν τῶν ἐκεῖ· τοῦτο γὰρ, ἐφ' ὃ ἀποδεδήμηκεν,
οὐδέν ἐστιν· ἀλλ' ἐκεῖνο, μελετᾷν ἐξελεῖν τοῦ αὑτοῦ βίου πένθη,
καὶ οἰμωγὰς, καὶ τὸ Οἴμοι, καὶ τὸ, Τάλας ἐγὼ, καὶ δυστυχίαν, καὶ
24 ἀτυχίαν· καὶ μαθεῖν, τί ἐστι θάνατος, τί φυγὴ, τί δεσμωτήριον,

τὸ κώνειον· ἵνα δύνηται λέγειν ἐν τῇ φυλακῇ, Ὦ φίλε Κρίτων,
εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω· καὶ μὴ ἐκεῖνα, Τάλας
ἐγὼ, γέρων ἄνθρωπος, ἐπὶ ταῦτά μου τὰς πολιὰς ἐτήρησα; Τίς 25
λέγει ταῦτα; Δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἄδοξόν τινα ἐρῶ, καὶ ταπεινόν;
Πρίαμος αὐτὰ οὐ λέγει; Οἰδίπους οὐ λέγει; ἀλλ' ὁπόσοι βασι-
λεῖς λέγουσι. Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ Τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη, 26
τεθαυμακότων τὰ ἐκτὸς, διὰ μέτρου τοιοῦδ' ἐπιδεικνύμενα; Εἰ 27
δὲ ἐξαπατηθέντα τινὰ ἔδει μαθεῖν, ὅτι τῶν ἐκτὸς ἀπροαιρέτων
οὐδέν ἐστι πρὸς ἡμᾶς, ἐγὼ μὲν ἤθελον τὴν ἀπάτην ταύτην, ἐξ
ἧς ἤμελλον εὐρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. Ὑμεῖς δ' ὄψεσθε
αὐτοὶ, τί θέλετε.

Τί οὖν ἡμῖν παρέχει Χρύσιππος; Ἵνα γνῷς, φησὶν, ὅτι οὐ 28
ψευδῆ ταῦτά ἐστιν, ἐξ ὧν ἡ εὔροιά ἐστι, καὶ ἀπάθεια ἀπαντᾷ.
Λάβε μου τὰ βιβλία, καὶ γνώσῃ ὡς ἀληθῆ καὶ σύμφωνά ἐστι τῇ 29
φύσει τὰ ἀπαθῆ με ποιοῦντα. Ὦ μεγάλης εὐτυχίας! ὢ μεγάλου
εὐεργέτου, τοῦ δεικνύοντος τὴν ὁδόν! Εἶτα Τριπτολέμῳ μὲν 30
ἱερὰ καὶ βωμοὺς πάντες ἄνθρωποι ἀνεστάκασιν, ὅτι τὰς ἡμέρους
τροφὰς ἡμῖν ἔδωκε· τῷ δὲ τὴν ἀλήθειαν εὑρόντι, καὶ φωτίσαντι, 31
καὶ εἰς πάντας ἀνθρώπους ἐξενεγκόντι (οὐ τὴν περὶ τοῦ ζῆν,
ἀλλὰ τὴν πρὸς τὸ εὖ ζῆν), τίς ὑμῶν ἐπὶ τούτῳ βωμὸν ἱδρύσατο,
ἢ ναὸν, ἢ ἄγαλμα ἀνέθηκεν, ἢ τὸν Θεὸν ἐπὶ τούτῳ προσκυνεῖ;
Ἀλλ' ὅτι μὲν ἄμπελον ἔδωκαν, ἢ πυροὺς, ἐπιθύομεν τούτου ἕνεκα· 32
ὅτι δὲ τοιοῦτον ἐξήνεγκαν καρπὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ, δι' οὗ
τὴν ἀλήθειαν τὴν περὶ εὐδαιμονίας δείξειν ἡμῖν ἤμελλον, τούτου
δ' ἕνεκα οὐκ εὐχαριστήσομεν τῷ Θεῷ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ έ.

Πρὸς τοὺς Ἀκαδημαϊκούς.

ἌΝ τις, φησὶν, ἐνίστηται πρὸς τὰ ἄγαν ἐκφανῆ, πρὸς τοῦτον
2 οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν λόγον, δι' οὗ μεταπείσει τις αὐτόν. Τοῦτο
δ' οὔτε παρὰ τὴν ἐκείνου γίνεται δύναμιν, οὔτε παρὰ τὴν τοῦ
διδάσκοντος ἀσθένειαν· ἀλλ' ὅταν ἀπαχθεὶς ἀπολιθωθῇ, πῶς ἔτι
χρήσεταί τις αὐτῷ διὰ λόγου;

3 Ἀπολιθώσεις δ' εἰσὶ διτταί· ἡ μὲν, τοῦ νοητικοῦ ἀπολίθω-
σις· ἡ δὲ, τοῦ ἐντρεπτικοῦ· ὅταν τις παρατεταγμένος ᾖ, μὴ
ἐπινεύειν τοῖς ἐναργέσι, μήδ' ἀπὸ τῶν μαχομένων ἀφίστασθαι.
4 Οἱ δὲ πολλοὶ τὴν μὲν σωματικὴν ἀπονέκρωσιν φοβούμεθα, καὶ
πάντ' ἂν μηχανησαίμεθα ὑπὲρ τοῦ μὴ περιπεσεῖν τοιούτῳ τινί·
5 τῆς ψυχῆς δ' ἀπονεκρουμένης, οὐδὲν ἡμῖν μέλει. Καὶ, νὴ Δία, ἐπ'
αὐτῆς τῆς ψυχῆς, ἂν μὲν ᾖ οὕτω διακείμενος, ὥστε μηδενὶ παρα-
κολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδὲν, καὶ τοῦτον κακῶς ἔχειν οἰόμεθα·
ἂν δέ τινος τὸ ἐντρεπτικὸν καὶ αἰδῆμον ἀπονεκρωθῇ, τοῦτο ἔτι
καὶ δύναμιν καλοῦμεν.

6 Καταλαμβάνεις, ὅτι ἐγρήγορας; Οὔ, φησίν· οὐδὲ γὰρ, ὅταν
ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζωμαι ὅτι ἐγρήγορα. Οὐδὲν οὖν διαφέρει
7 αὕτη ἡ φαντασία ἐκείνης; Οὐδέν. — Ἔτι τούτῳ διαλέγωμαι;
καὶ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' αἴσθη-
ται, ὅτι νενέκρωται; αἰσθανόμενος οὐ προσποιεῖται· ἔτι χείρων
8 ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. Μάχην οὗτος οὐ συνορᾷ· κακῶς ἔχει. Συνορῶν
9 οὗτος, οὐ κινεῖται, οὐδὲ προκόπτει· ἔτι ἀθλιώτερον ἔχει. Ἐκ-
τέτμηται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἐντρεπτικόν· καὶ τὸ λογικὸν
10 οὐκ ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. Ταύτην ἐγὼ δύναμιν
εἴπω; μὴ γένοιτο· εἰ μὴ καὶ τὴν τῶν κιναίδων, καθ' ἣν πᾶν τὸ
ἐπελθὸν, ἐν μέσῳ καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Περὶ Προνοίας.

Ἀφ' ἑκάστου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκω-
μιάσαι τὴν Πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν
τε συνορατικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστου, καὶ τὸ εὐχάριστον. Εἰ 2
δὲ μὴ, ὁ μὲν οὐκ ὄψεται τὴν εὐχρηστίαν τῶν γεγονότων· ὁ δ'
οὐκ εὐχαριστήσει ἐπ' αὐτοῖς, οὐδ' ἂν εἰδῇ. Χρώματα ὁ Θεὸς 3
εἰ πεποιήκει, δύναμιν δὲ θεατικὴν αὐτῶν μὴ πεποιήκει, τί ἂν ἦν
ὄφελος; Οὐδ' ὁτιοῦν. Ἀλλ' ἀνάπαλιν, εἰ τὴν μὲν δύναμιν πεποιή- 4
κει, τὰ ὄντα δὲ μὴ τοιαῦτα, οἷα ὑποπίπτειν τῇ δυνάμει τῇ ὁρατικῇ,
καὶ οὕτω τί ὄφελος; Οὐδ' ὁτιοῦν. Τί δ', εἰ καὶ ἀμφότερα ταῦτα 5
πεποιήκει, φῶς δὲ μὴ πεποιήκει; Οὐδ' οὕτω τι ὄφελος. Τίς οὖν 6
ὁ ἁρμόσας τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο, κἀκεῖνο πρὸς τοῦτο; τίς δ' ὁ
ἁρμόσας τὴν μάχαιραν πρὸς τὸν κολεὸν, καὶ τὸν κολεὸν πρὸς
τὴν μάχαιραν; οὐδείς; Καὶ μὴν ἐξ αὐτῆς τῆς κατασκευῆς τῶν 7
ἐπιτετελεσμένων ἀποφαίνεσθαι εἰώθαμεν, ὅτι τεχνίτου τινὸς πάν-
τως τὸ ἔργον, οὐχὶ δ' εἰκῇ κατεσκευασμένον. Ἆρ' οὖν τούτων 8
μὲν ἕκαστον ἐμφαίνει τὸν τεχνίτην, τὰ δ' ὁρατὰ, καὶ ὅρασις, καὶ
φῶς οὐκ ἐμφαίνει; τὸ δ' ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ, καὶ προθυμία ἡ 9
πρὸς τὴν συνουσίαν ἑκατέρου, καὶ δύναμις ἡ χρηστικὴ τοῖς
μορίοις τοῖς κατεσκευασμένοις, οὐδὲ ταῦτα ἐμφαίνει τὸν τεχνί-
την; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔ; ἡ δὲ τοιαύτη τῆς διανοίας κατασκευὴ, 10
καθ' ἣν οὐχ ἁπλῶς, ἐπιπίπτοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ'
αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκλαμβάνομέν τι, καὶ ἀφαιροῦμεν, καὶ προστί-
θεμεν, καὶ συντίθεμεν τοιάδε τινὰ δι' αὐτῶν, καὶ, νὴ Δία, μετα-
βαίνομεν ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλα τὰ οὕτω πως παρακείμενα· οὐδὲ
ταῦτα ἱκανὰ κινῆσαί τινας καὶ διατρέψαι πρὸς τὸ μὴ ἀπολιπεῖν

11 τὸν τεχνίτην; Ἢ ἐξηγησάσθωσαν ἡμῖν, τί τὸ ποιοῦν ἐστιν ἑκά-
στον τούτων, ἢ πῶς οἷόν τε τὰ οὕτω θαυμαστὰ καὶ τεχνικὰ εἰκῇ
καὶ ἀπὸ ταὐτομάτου γίνεσθαι.
12 Τί οὖν; ἐφ' ἡμῶν μόνων γίνεται ταῦτα; Πολλὰ μὲν ἐπὶ
μόνων, ὧν ἐξαιρέτως χρείαν εἶχε τὸ λογικὸν ζῶον· πολλὰ δὲ
13 κοινὰ εὑρήσεις ἡμῖν καὶ πρὸς τὰ ἄλογα. Ἆρ' οὖν καὶ παρακο-
λουθεῖ τοῖς γινομένοις ἐκεῖνα; Οὐδαμῶς. Ἄλλο γάρ ἐστι χρῆσις,
καὶ ἄλλο παρακολούθησις. Ἐκείνων χρείαν εἶχεν ὁ Θεὸς, χρω-
μένων ταῖς φαντασίαις· ἡμῶν δὲ παρακολουθούντων τῇ χρήσει.
14 Διὰ τοῦτο ἐκείνοις μὲν ἀρκεῖ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, καὶ τὸ
ἀναπαύεσθαι, καὶ ὀχεύειν, καὶ τἄλλα ὅσα ἐπιτελεῖ αὐτῶν
ἕκαστον· ἡμῖν δ' οἷς καὶ τὴν παρακολουθητικὴν δύναμιν ἔδωκεν,
15 οὐκέτι ταῦτ' ἀπαρκεῖ. Ἀλλ' ἂν μὴ κατὰ τρόπον, καὶ τεταγμένως,
καὶ ἀκολούθως τῇ ἑκάστου φύσει καὶ κατασκευῇ πράττωμεν,
16 οὐκέτι τοῦ τέλους τευξόμεθα τοῦ ἑαυτῶν. Ὧν γὰρ αἱ κατασκευαὶ
17 διάφοροι, τούτων καὶ τὰ ἔργα, καὶ τὰ τέλη. Οὗ τοίνυν ἡ κα-
τασκευὴ μόνον χρηστικὴ, τούτῳ χρῆσθαι ὁπωσοῦν ἀπαρκεῖ· οὗ
δὲ καὶ παρακολουθητικὴ τῇ χρήσει, τούτῳ τὸ κατὰ τρόπον ἂν
18 μὴ προσῇ, οὐδέποτε τεύξεται τοῦ τέλους. Τί οὖν; ἐκείνων
ἕκαστον κατασκευάζει, τὸ μὲν ὥστ' ἐσθίεσθαι, τὸ δ' ὥστε
ὑπηρετεῖν εἰς γεωργίαν, τὸ δ' ὥστε τυρὸν φέρειν, τὸ δ'
ἄλλο ἐπ' ἄλλῃ χρείᾳ παραπλησίῳ· πρὸς ἃ, τίς χρεία τοῦ
παρακολουθεῖν ταῖς φαντασίαις, καὶ ταύτας διακρίνειν δύνασθαι;
19 Τὸν δ' ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν αὐτοῦ τε, καὶ τῶν ἔργων
20 τῶν αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. Διὰ
τοῦτο αἰσχρόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ, ἄρχεσθαι καὶ καταλήγειν ὅπου
καὶ τὰ ἄλογα· ἀλλὰ μᾶλλον ἔνθεν μὲν ἄρχεσθαι, καταλήγειν δ'
21 ἐφ' ὃ κατέληξεν ἐφ' ἡμῶν καὶ ἡ φύσις. Κατέληξε δ' ἐπὶ θεωρίαν,
22 καὶ παρακολούθησιν, καὶ σύμφωνον διεξαγωγὴν τῇ φύσει. Ὁρᾶτε
οὖν, μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε.

Ἀλλ' εἰς Ὀλυμπίαν μὲν ἀποδημεῖτε, ἵν' εἴδητε τὸ ἔργον τοῦ 23
Φειδίου· καὶ ἀτύχημα ἕκαστος ὑμῶν οἴεται τὸ ἀνιστόρητος
τούτων ἀποθανεῖν. Ὅπου δ' οὐδ' ἀποδημῆσαι χρεία ἐστὶν, ἀλλ' 24
ἔστιν ἤδη, καὶ πάρεστι τοῖς ἔργοις, ταῦτα δὲ θεάσασθαι καὶ
κατανοῆσαι οὐκ ἐπιθυμήσετε; οὐκ αἰσθήσεσθε τοίνυν, οὔτε 25
τίνες ἐστὲ, οὔτ' ἐπὶ τί γεγόνατε, οὔτε τί τοῦτ' ἔστιν, ἐφ'
ὃ τὴν θέαν παρειλήφατε; Ἀλλὰ γίνεταί τινα ἀηδῆ καὶ χαλεπὰ ἐν 26
τῷ βίῳ. Ἐν Ὀλυμπίᾳ δ' οὐ γίνεται; οὐ καυματίζεσθε; οὐ στενο-
χωρεῖσθε; οὐ κακῶς λούεσθε; οὐ καταβρέχεσθε, ὅταν βρέχῃ;
θορύβου δὲ καὶ βοῆς καὶ τῶν ἄλλων χαλεπῶν οὐκ ἀπολαύετε;
ἀλλ' οἶμαι, ὅτι ταῦτα πάντα ἀντιτιθέντες πρὸς τὸ ἀξιόλογον 27
τῆς θέας, φέρετε καὶ ἀνέχεσθε. Ἄγε, δυνάμεις δ' οὐκ εἰλήφατε, 28
καθ' ἃς οἴσετε πᾶν τὸ συμβαῖνον; μεγαλοψυχίαν οὐκ εἰλήφατε;
ἀνδρείαν οὐκ εἰλήφατε; καρτερίαν οὐκ εἰλήφατε; καὶ τί ἔτι μοι 29
μέλει, μεγαλοψύχῳ ὄντι, τῶν ἀποβῆναι δυναμένων; τί μ' ἐκ-
στήσει, ἢ ταράξει; ἢ τί ὀδυνηρὸν φανεῖται; οὐ χρήσομαι τῇ δυ-
νάμει πρὸς ἃ εἴληφα αὐτὴν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἀποβαίνουσι πενθήσω,
καὶ στενάξω;

Ναί· ἀλλ' αἱ μύξαι μου ῥέουσι. Τίνος οὖν ἕνεκα χεῖρας 30
ἔχεις; ἀνδράποδον· οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; Τοῦτο 31
οὖν εὔλογον, μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; Καὶ πόσῳ κρεῖττον
ἀπομύξασθαί σε ἢ ἐγκαλεῖν; ἢ τί οἴει ὅτι ὁ Ἡρακλῆς ἂν 32
ἀπέβη, εἰ μὴ λέων τοιοῦτος ἐγένετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος,
καὶ σῦς, καὶ ἄδικοί τινες ἄνθρωποι καὶ θηριώδεις, οὓς ἐκεῖνος
ἐξήλαυνε καὶ ἐκάθαιρε; καὶ τί ἂν ἐποίει, μηδενὸς τοιούτου 33
γεγονότος; ἢ δῆλον ὅτι ἐντετυλιγμένος ἂν ἐκάθευδεν; οὐκοῦν
πρῶτον μὲν οὐκ ἂν ἐγένετο Ἡρακλῆς, ἐν τρυφῇ τοιαύτῃ καὶ
ἡσυχίᾳ νυστάζων ὅλον τὸν βίον· εἰ δ' ἄρα καὶ ἐγένετο, τί
ὄφελος αὐτοῦ; τίς δὲ χρῆσις τῶν βραχιόνων τῶν ἐκείνου, καὶ 34
τῆς ἄλλης ἀλκῆς καὶ καρτερίας καὶ γενναιότητος, εἰ μὴ τοιαῦταί

35 τινες αὐτὸν περιστάσεις καὶ ὕλαι διέσεισαν καὶ ἐγύμνασαν; Τί
οὖν; Αὐτὸν ταῦτά γ' ἔδει κατασκευάζειν, καὶ ζητεῖν ποθεν λέοντα
36 εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν χώραν τὴν αὐτοῦ, καὶ σῦν, καὶ ὕδραν; Μω-
ρία τοῦτο καὶ μανία. Γενόμενα δὲ, καὶ εὑρηθέντα, εὔχρη-
στα ἦν πρὸς τὸ δεῖξαι καὶ γυμνάσαι τὸν Ἡρακλέα.

37 Ἄγε οὖν καὶ σὺ, τούτων αἰσθόμενος, ἀπόβλεψον εἰς τὰς
δυνάμεις ἃς ἔχεις· καὶ ἀπιδὼν, εἰπέ· Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἣν
θέλεις περίστασιν· ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην,
καὶ ἀφορμὰς, πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἀποβαινόντων ἐμαυ-
38 τόν. Οὔ· ἀλλὰ κάθησθε, τὰ μὲν, μὴ συμβῇ, τρέμοντες· τῶν
δὲ συμβαινόντων ἕνεκα ὀδυρόμενοι, καὶ πενθοῦντες, καὶ στέ-
39 νοντες. Εἶτα τοῖς Θεοῖς ἐγκαλεῖτε. Τί γάρ ἐστιν ἄλλο ἀκόλου-
40 θον τῇ τοιαύτῃ ἀγεννείᾳ, ἢ *καὶ* ἀσέβεια; καίτοι ὅ γε Θεὸς οὐ
μόνον ἔδωκεν ἡμῖν τὰς δυνάμεις ταύτας, καθ' ἃς οἴσομεν πᾶν
τὸ ἀποβαῖνον, μὴ ταπεινούμενοι, μηδὲ συγκλώμενοι ὑπ' αὐτοῦ·
ἀλλ', ὃ ἦν ἀγαθοῦ βασιλέως, καὶ ταῖς ἀληθείαις πατρὸς,
ἀκώλυτον τοῦτο ἔδωκεν, ἀνανάγκαστον, ἀπαραπόδιστον, καὶ
ὅλον αὐτὸ ἐφ' ἡμῖν ἐποίησεν, οὐδ' αὐτῷ τινα πρὸς τοῦτο ἰσχὺν
41 ἀπολιπὼν, ὥστε κωλῦσαι ἢ ἐμποδίσαι. Ταῦτα ἔχοντες ἐλεύ-
θερα, καὶ ὑμέτερα, οὐ χρῆσθε αὐτοῖς· οὐδ' αἰσθάνεσθε, τίνα
42 εἰλήφατε, καὶ παρὰ τίνος; ἀλλὰ κάθησθε πενθοῦντες, καὶ
στένοντες, οἱ μὲν πρὸς αὐτὸν τὸν δόντα ἀποτετυφλωμένοι, μηδ'
ἐπιγινώσκοντες τὸν εὐεργέτην· οἱ δ' ὑπ' ἀγεννείας εἰς μέμψεις
43 καὶ ἐγκλήματα τῷ Θεῷ ἐκτρεπόμενοι. Καίτοι πρὸς μεγα-
λοψυχίαν μὲν καὶ ἀνδρείαν, ἐγὼ σοὶ δείξω, ὅτι ἀφορμὰς καὶ
παρασκευὴν ἔχεις· πρὸς δὲ τὸ μέμφεσθαι καὶ ἐγκαλεῖν ποίας
ἀφορμὰς ἔχεις, σύ μοι δείκνυε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ζ'.

Περὶ τῆς χρείας τῶν Μεταπιπτόντων καὶ Ὑποθετικῶν, καὶ τῶν ὁμοίων.

Ἡ περὶ τοὺς μεταπίπτοντας καὶ ὑποθετικοὺς, ἔτι δ' ἐκ τοῦ ἠρωτῆσθαι περαίνοντας, καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς τοιούτους λόγους πραγματεία, λανθάνει τοὺς πολλοὺς περὶ καθήκοντος οὖσα. Ζητοῦμεν γὰρ ἐπὶ πάσης ὕλης, πῶς ἂν εὕροι ὁ καλὸς 2
καὶ ἀγαθὸς τὴν διέξοδον καὶ ἀναστροφὴν τὴν ἐν αὐτῇ καθήκουσαν. Οὐκοῦν ἢ τοῦτο λεγέτωσαν, ὅτι οὐ συγκαθήσει εἰς 3
ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν ὁ σπουδαῖος· ἢ ὅτι, συγκαθεὶς, οὐκ ἐπιμελήσεται τοῦ μὴ εἰκῆ, μηδ' ὡς ἔτυχεν, ἐν ἐρωτήσει καὶ ἀποκρίσει ἀναστρέφεσθαι. Μὴ τούτων δὲ μηδέτερον προσ- 4
δεχομένοις, ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν, ὅτι ἐπίσκεψίν τινα ποιητέον τῶν τόπων τούτων, περὶ οὓς μάλιστα στρέφεται ἡ ἐρώτησις καὶ ἀπόκρισις. Τί γὰρ ἐπαγγέλλεται ἐν λόγῳ; Τἀληθῆ τιθέναι, τὰ 5
ψευδῆ αἴρειν, τὰ ἄδηλα ἐπέχειν. Ἆρ' οὖν ἀρκεῖ τοῦτο μόνον 6
μαθεῖν; Ἀρκεῖ, φησίν. Οὐκοῦν καὶ τῷ βουλομένῳ ἐν χρήσει νομίσματος μὴ διαπίπτειν ἀρκεῖ τοῦτο ἀκοῦσαι, διότι, Τὰς μὲν δοκίμους δραχμὰς παραδέχου, τὰς δ' ἀδοκίμους ἀποδοκίμαζε; Οὐκ ἀρκεῖ. Τί οὖν δεῖ τούτῳ προσλαβεῖν; Τί δὲ ἄλλο, ἢ δύναμιν 7
δοκιμαστικήν τε καὶ διακριτικὴν τῶν δοκίμων τε καὶ ἀδοκίμων δραχμῶν; Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ λόγου οὐκ ἀρκεῖ τὸ λεχθὲν, ἀλλ' 8
ἀνάγκη δοκιμαστικὸν γενέσθαι, καὶ διακριτικὸν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς, καὶ τοῦ ἀδήλου; Ἀνάγκη. Ἐπὶ τούτοις τί παραγ- 9
γέλλεται ἐν λόγῳ; Τὸ ἀκόλουθον τοῖς δοθεῖσιν ὑπὸ σοῦ καλῶς, παραδέχου. Ἄγε, ἀρκεῖ οὖν κἀνταῦθα, τοῦτο γνῶναι; Οὐκ 10
ἀρκεῖ· δεῖ δὲ μαθεῖν, πῶς τί τισιν ἀκόλουθον γίνεται, καὶ πότε μὲν ἓν ἑνὶ ἀκολουθεῖ, πότε δὲ πλείοσι κοινῇ. Μή ποτε οὖν καὶ 11

τοῦτο ἀνάγκη προσλαβεῖν τὸν μέλλοντα ἐν λόγῳ συνετῶς ἀνα-
στραφήσεσθαι, καὶ αὐτόν τε ἀποδείξειν ἕκαστα ἀποδόντα, καὶ
τοῖς ἀποδεικνύουσι παρακολουθήσειν, μηδ᾽ ὑπὸ τῶν σοφιζομένων
12 διαπλανηθήσεσθαι, ὡς ἀποδεικνυόντων; Οὐκοῦν ἐλήλυθεν ἡμῖν
ἡ περὶ τῶν συναγόντων λόγων καὶ τρόπων πραγματεία καὶ γυμνα-
σία, καὶ ἀναγκαία πέφηνεν.
13 Ἀλλὰ δὴ ἔστιν ἐφ᾽ ὧν δεδώκαμεν ὑγιῶς τὰ λήμματα, καὶ
συμβαίνει τι ἐξ αὐτῶν· ψεῦδος δὲ ὄν, οὐδὲν ἧττον συμβαίνει.
14 Τί οὖν μοι καθήκει ποιεῖν; προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος; Καὶ πῶς
15 οἷόν τε; Ἀλλὰ λέγειν, ὅτι, Οὐχ ὑγιῶς παρεχώρησα τὰ ὡμολο-
γημένα; Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο δίδοται. Ἀλλ᾽ ὅτι οὐ συμβαίνει
16 διὰ τῶν παρακεχωρημένων; Ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο δίδοται. Τί οὖν
ἐπὶ τούτων ποιητέον; ἢ μή ποτε, ὡς οὐκ ἀρκεῖ τὸ δανείσασθαι
πρὸς τὸ ἔτι ὀφείλειν, ἀλλὰ δεῖ προσεῖναι καὶ τὸ ἐπιμένειν ἐπὶ
τοῦ δανείου, καὶ μὴ διαλελύσθαι αὐτό· οὕτως οὐκ ἀρκεῖ πρὸς
τὸ δεῖν παραχωρεῖν τὸ ἐπιφερόμενον, τὸ δεδωκέναι τὰ λήμμα-
17 τα, δεῖ δ᾽ ἐπιμένειν ἐπὶ τῆς παραχωρήσεως αὐτῶν. Καὶ δὴ
μενόντων μὲν αὐτῶν εἰς τέλος ὁποῖα παρεχωρήθη, πᾶσα
18 ἀνάγκη ἡμᾶς ἐπὶ τῆς παραχωρήσεως ἐπιμένειν, καὶ τὸ ἀκό-
λουθον αὐτοῖς προσδέχεσθαι· μὴ μενόντων δὲ αὐτῶν ὁποῖα
παρεχωρήθη, καὶ ἡμᾶς πᾶσα ἀνάγκη τῆς παραχωρήσεως
ἀφίστασθαι, καὶ τοῦ τὸ ἀνακόλουθον τοῖς αὐτῶν λόγοις προσ-
19 δέχεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἔτι, οὐδὲ καθ᾽ ἡμᾶς συμβαίνει τοῦτο
τὸ ἐπιφερόμενον, ἐπειδὴ τῆς συγχωρήσεως τῶν λημμάτων
ἀπέστημεν. Δεῖ οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν λημμάτων ἱστορῆσαι,
20 καὶ τὴν τοιαύτην μεταβολήν τε καὶ μετάπτωσιν αὐτῶν, καθ᾽
ἣν ἐν αὐτῇ τῇ ἐρωτήσει, ἢ τῇ ἀποκρίσει, ἢ τῷ συλλελογίσθαι,
ἤ τινι ἄλλῳ τοιούτῳ, λαμβάνοντα τὰς μεταπτώσεις, ἀφορμὴν
παρέχει τοῖς ἀνοήτοις τοῦ ταράσσεσθαι, μὴ βλέπουσι τὸ ἀκό-
21 λουθον. Τίνος ἕνεκα; Ἵν᾽ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ μὴ παρὰ τὸ
καθῆκον, μηδὲ συγκεχυμένως ἀναστρεφώμεθα.

Καὶ τὸ αὐτὸ ἐπί τε τῶν ὑποθέσεων, καὶ τῶν ὑποθετικῶν 22
λόγων. Ἀναγκαῖον γάρ ἐστιν ὅτε αἰτῆσαί τινα ὑπόθεσιν, ὥσπερ
ἐπιβάθραν τῷ ἑξῆς λόγῳ. Πᾶσαν οὖν τὴν δοθεῖσαν παραχωρη- 23
τέον, ἢ οὐ πᾶσαν; καί, εἰ οὐ πᾶσαν, τίνα; Παραχωρήσαντι δὲ, 24
μενετέον εἰσάπαν ἐπὶ τῆς τηρήσεως; ἢ ἔστιν ὅτε ἀποστατέον,
τὰ δ' ἀκόλουθα προσδεκτέον, καὶ τὰ μαχόμενα οὐ προσδεκτέον;
Ναί. Ἀλλὰ λέγει τις, ὅτι, Ποιήσω σε, δυνατοῦ δεξάμενον 25
ὑπόθεσιν, ἐπ' ἀδύνατον ἀπαχθῆναι. Πρὸς τοῦτον οὐ συγκα-
θήσει ὁ φρόνιμος, ἀλλὰ φεύξεται ἐξέτασιν καὶ κοινολογίαν;
Καὶ τίς ἔτι ἄλλος ἐστὶ λόγῳ χρηστικὸς, καὶ δεινὸς ἐρωτήσει 26
καὶ ἀποκρίσει, καὶ νὴ Δία ἀνεξαπάτητός τε καὶ ἀσόφιστος;
Ἀλλὰ συγκαθήσει μὲν, οὐκ ἐπιστραφήσεται δὲ τοῦ μὴ εἰκῆ καὶ 27
ὡς ἔτυχεν ἀναστρέφεσθαι ἐν λόγῳ; Καὶ πῶς ἔτι ἔσται τοιοῦτος,
οἷον αὐτὸν ἐπινοοῦμεν; Ἀλλ' ἄνευ τινὸς τοιαύτης γυμνασίας καὶ 28
παρασκευῆς φυλάττειν οἷός τε ἐστὶ τὸ ἑξῆς; Τοῦτο δεικνύτω- 29
σαν, καὶ παρέλκει τὰ θεωρήματα ταῦτα πάντα, ἄτοπα ἦν καὶ
ἀνακόλουθα τῇ προλήψει τοῦ σπουδαίου.

Τί ἔτι ἀργοὶ καὶ ῥάθυμοι καὶ νωθροί ἐσμεν, καὶ προφάσεις 30
ζητοῦμεν, καθ' ἃς οὐ πονήσομεν, οὐδ' ἀγρυπνήσομεν, ἐξεργα-
ζόμενοι τὸν αὐτῶν λόγον; — Ἂν οὖν ἐν τούτοις πλανηθῶ, μή 31
τι τὸν πατέρα ἀπέκτεινα; — Ἀνδράποδον, ποῦ γὰρ ἐνθάδε
πατὴρ ἦν, ἵν' αὐτὸν ἀποκτείνῃς; τί οὖν ἐποίησας; ὃ μόνον ἦν
κατὰ τὸν τόπον ἁμάρτημα, τοῦτο ἡμάρτηκας. Ἐπεί τοι τοῦτ' 32
αὐτὸ καὶ ἐγὼ Ῥούφῳ εἶπον, ἐπιτιμῶντί μοι, ὅτι τὸ παραλειπό-
μενον ἐν συλλογισμῷ τινι οὐχ εὕρισκον· Μὴ γὰρ, ἔφην, τὸ
Καπιτώλιον ἐνέπρησα; ὁ δ', Ἀνδράποδον, ἔφη, ἐνθάδε τὸ
παραλειπόμενον Καπιτώλιόν ἐστιν; Ἢ ταῦτα μόνα ἁμαρτήμα- 33
τά ἐστι, τὸ Καπιτώλιον ἐμπρῆσαι, καὶ τὸν πατέρα ἀποκτεῖναι;
τὸ δ' εἰκῆ καὶ μάτην καὶ ὡς ἔτυχε χρῆσθαι ταῖς φαντασίαις
ταῖς αὑτοῦ, καὶ μὴ παρακολουθεῖν λόγῳ, μηδ' ἀποδείξει,

μηδὲ σοφίσματι, μηδ' ἁπλῶς βλέπειν τὸ καθ' αὑτὸν καὶ οὐ καθ' αὑτὸν ἐν ἐρωτήσει καὶ ἀποκρίσει· τούτων δ' οὐδέν ἐστιν ἁμάρτημα;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ή.

Ὅτι αἱ Δυνάμεις τοῖς ἀπαιδεύτοις οὐκ ἀσφαλεῖς.

ΚΑΘ' ὅσους τρόπους μεταλαμβάνειν ἐστὶ τὰ ἰσοδυναμοῦντα ἀλλήλοις· κατὰ τοσούτους καὶ τὰ εἴδη τῶν ἐπιχειρημάτων τε
2 καὶ ἐνθυμημάτων ἐν τοῖς λόγοις ἐκποιεῖ μεταλαμβάνειν. Οἷον φέρε τὸν τρόπον τοῦτον· Εἰ ἐδανείσω, καὶ μὴ ἀπέδωκας, ὀφείλεις μοι τὸ ἀργύριον· οὐχὶ ἐδανείσω μὴν, καὶ οὐκ
3 ἀπέδωκας· οὐκ οὖν ὀφείλεις μοι τὸ ἀργύριον. Καὶ τοῦτο οὐδενὶ μᾶλλον προσήκει, ἢ τῷ φιλοσόφῳ, ἐμπείρως ποιεῖν. Εἴπερ γὰρ ἀτελὴς συλλογισμός ἐστι τὸ ἐνθύμημα, δῆλον ὅτι ὁ περὶ τὸν τέλειον συλλογισμὸν γεγυμνασμένος, οὗτος ἂν ἱκανὸς εἴη καὶ περὶ τὸν ἀτελῆ οὐδὲν ἧττον.
4 Τί ποτ' οὖν οὐ γυμνάζομεν αὑτούς τε καὶ ἀλλήλους τὸν
5 τρόπον τοῦτον; Ὅτι νῦν, καίτοι μὴ γυμναζόμενοι περὶ ταῦτα, μηδ' ἀπὸ τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἤθους ὑπό γε ἐμοῦ περισπώμενοι,
6 ὅμως δ' οὐδὲν ἐπιδίδομεν εἰς καλοκαγαθίαν. Τί οὖν χρὴ προσδοκᾷν, εἰ καὶ ταύτην τὴν ἀσχολίαν προσλάβοιμεν; καὶ μάλισθ', ὅτι οὐ μόνον ἀσχολία τις ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτέρων αὕτη προσγένοιτ' ἂν, ἀλλὰ καὶ οἰήσεως ἀφορμὴ, καὶ τύφου,
7 οὐχ ἡ τυχοῦσα. Μεγάλη γάρ ἐστι δύναμις ἡ ἐπιχειρητικὴ καὶ πιθανολογικὴ, καὶ μάλιστ' εἰ τύχοι γυμνασίας ἐπιπλέον, καί
8 τινα καὶ εὐπρέπειαν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων προσλάβοι. Ὅτι καὶ ἐν τῷ καθόλου πᾶσα δύναμις ἐπισφαλὴς, τοῖς ἀπαιδεύτοις καὶ ἀσθενέσι προσγενομένη, πρὸς τὸ ἐπᾶραι καὶ χαυνῶσαι ἐπ'
9 αὐτῇ. Ποίᾳ γὰρ ἄν τις ἔτι μηχανῇ πείσαι τὸν νέον τὸν ἐν

τούτοις διαφέροντα, ὅτι οὐ δεῖ προσθήκην αὐτὸν ἐκείνων γενέσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτῷ προσθεῖναι; οὐχὶ δὲ πάντας τοὺς 10
λόγους τούτους καταπατήσας, ἐπηρμένος ἡμῖν καὶ πεφυσημένος περιπατεῖ, μηδ' ἀνεχόμενος ἄν τις ἅπτηται αὐτοῦ, ὑπομιμνήσκων, τίνος ἀπολελειμμένος, ποῦ ἀποκέκλικε;

Τί οὖν; Πλάτων φιλόσοφος οὐκ ἦν; Ἱπποκράτης γὰρ ἰατρὸς 11
οὐκ ἦν; Ἀλλ' ὁρᾷς πῶς φράζει Ἱπποκράτης. Μή τι οὖν Ἱππο- 12
κράτης οὕτω φράζει, καθὸ ἰατρός ἐστι; τί οὖν μιγνύεις πράγματα, ἄλλως ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων συνδραμόντα; Εἰ δὲ 13
καλὸς ἦν Πλάτων καὶ ἰσχυρός· ἔδει κἀμὲ καθήμενον ἐκπονεῖν, ἵνα καλὸς γένωμαι, ἢ ἵνα ἰσχυρός· ὡς τοῦτο ἀναγκαῖον πρὸς φιλοσοφίαν, ἐπεί τις φιλόσοφος ἅμα καὶ καλὸς ἦν καὶ φιλόσοφος; οὐ θέλεις αἰσθάνεσθαι καὶ διακρίναι κατὰ τί οἱ ἄνθρωποι 14
γίνονται φιλόσοφοι, καὶ τίνα ἄλλως αὐτοῖς πάρεστιν; ἄγε, εἰ δ' ἐγὼ φιλόσοφος ἤμην, ἔδει ὑμᾶς καὶ χωλοὺς γενέσθαι; Τί οὖν; 15
ἀναιρῶ τὰς δυνάμεις ταύτας; μὴ γένοιτο· οὐδὲ γὰρ τὴν ὁρατικήν. Ὅμως δ', ἄν μου πυνθάνῃ, τί ἐστιν ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου· 16
οὐκ ἔχω σοι ἄλλο εἰπεῖν, ἢ ὅτι ποιὰ προαίρεσις φαντασιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ θ'.

Πῶς ἀπὸ τοῦ συγγενεῖς ἡμᾶς εἶναι τῷ Θεῷ, ἐπέλθοι ἄν τις ἐπὶ τὰ ἑξῆς.

Εἰ ταῦτά ἐστιν ἀληθῆ τὰ περὶ τῆς συγγενείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων λεγόμενα ὑπὸ τῶν φιλοσόφων· τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστιν, εἰπεῖν ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι Κόσμιος; Διὰ τί γὰρ λέγεις Ἀθηναῖον εἶναι σεαυτὸν, οὐχὶ δ' 2
ἐξ ἐκείνης μόνον τῆς γωνίας, εἰς ἣν ἐρρίφη γεννηθέν σου τὸ σώ-

3 μάτιον; ἢ δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου, καὶ περιέχοντος οὐ
μόνον αὐτὴν ἐκείνην τὴν γωνίαν καὶ ὅλην σου τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ
καὶ ἁπλῶς, ὅθεν σου τὸ γένος τῶν προγόνων εἰς σὲ κατελήλυ-
θεν, ἐντεῦθέν ποθεν καλεῖς σεαυτὸν Ἀθηναῖον καὶ Κορίνθιον;
4 Ὁ τοίνυν τῇ διοικήσει τοῦ κόσμου παρηκολουθηκὼς, καὶ μεμα-
θηκὼς, ὅτι τὸ μέγιστον καὶ κυριώτατον καὶ περιεκτικώτατον
πάντων τοῦτό ἐστι τὸ σύστημα τὸ ἐξ ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ, ἀπ'
ἐκείνου δὲ τὰ σπέρματα καταπέπτωκεν οὐκ εἰς τὸν πατέρα τὸν
ἐμὸν μόνον, οὐδ' εἰς τὸν πάππον, ἀλλ' εἰς ἅπαντα μὲν τὰ ἐπὶ γῆς
5 γεννώμενά τε καὶ φυόμενα, προηγουμένως δ' εἰς τὰ λογικὰ (ὅτι
κοινωνεῖν μόνον ταῦτα πέφυκε τῷ Θεῷ τῆς συναναστροφῆς, κατὰ
6 τὸν λόγον ἐπιπεπλεγμένα), διατί μὴ εἴπῃ τις αὑτὸν Κόσμιον; διατί
μὴ υἱὸν τοῦ Θεοῦ; διατί δὲ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώ-
7 ποις; Ἀλλὰ πρὸς μὲν τὸν Καίσαρα ἡ συγγένεια, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν
μέγα δυναμένων ἐν Ῥώμῃ, ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας
εἶναι, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ δεδοικότας μηδ' ὁτιοῦν· τὸ δὲ
τὸν Θεὸν ποιητὴν ἔχειν, καὶ πατέρα, καὶ κηδεμόνα, οὐκέτι ἡμᾶς
8 ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; Καὶ πόθεν φάγω, φησὶ, μηδὲν
ἔχων; Καὶ πῶς οἱ δοῦλοι, πῶς οἱ δραπέται, τίνι πεποιθότες
ἐκεῖνοι, ἀπαλλάττονται τῶν δεσποτῶν; τοῖς ἀγροῖς, ἢ τοῖς
οἰκέταις, ἢ τοῖς ἀργυρώμασιν; οὐδενὶ, ἀλλ' ἑαυτοῖς· καὶ ὅμως
9 οὐκ ἐπιλείπουσιν αὐτοὺς τροφαί. Τὸν δὲ φιλόσοφον ἡμῖν δεήσει
ἄλλοις θαῤῥοῦντα καὶ ἐπαναπαυόμενον ἀποδημεῖν, καὶ μὴ ἐπι-
μελεῖσθαι αὐτὸν αὑτοῦ, καὶ τῶν θηρίων τῶν ἀλόγων εἶναι χείρο-
να καὶ δειλότερον, ὧν ἕκαστον αὐτὸ αὑτῷ ἀρκούμενον, οὔτε
τροφῆς ἀπορεῖ τῆς οἰκείας, οὔτε διεξαγωγῆς τῆς καταλλήλου καὶ
κατὰ φύσιν;

10 Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὅτι ἔδει καθῆσθαι τὸν πρεσβύτερον ἐνταῦθα,
οὐ τοῦτο μηχανώμενον, ὅπως μὴ ταπεινοφρονήσητε, μηδὲ ταπει-
νοὺς μηδ' ἀγεννεῖς τινας διαλογισμοὺς διαλογιεῖσθε αὐτοὶ περὶ

ἑαυτῶν· ἀλλὰ μή τινες ἐμπίπτωσι τοιοῦτοι νέοι, οἳ ἐπιγνόντες 11
τὴν πρὸς τοὺς Θεοὺς συγγένειαν, καὶ ὅτι δεσμά τινα ταῦτα
προσηρτήμεθα, τὸ σῶμα καὶ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ, καὶ ὅσα τούτων
ἕνεκα ἀναγκαῖα ἡμῖν γίνεται εἰς οἰκονομίαν καὶ ἀναστροφὴν τὴν
ἐν τῷ βίῳ, ὡς βάρη τινὰ καὶ ἀνιαρὰ καὶ ἄστεκτα ἀποῤῥίψαι
θέλωσι, καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τοὺς συγγενεῖς. Καὶ τοῦτον ἔδει τὸν 12
ἀγῶνα ἀγωνίζεσθαι τὸν διδάσκαλον ὑμῶν καὶ παιδευτὴν, εἴ τις
ἄρα ἦν· ὑμᾶς μὲν ἔρχεσθαι λέγοντας, Ἐπίκτητε, οὐκέτι ἀνεχό-
μεθα μετὰ τοῦ σωματίου τούτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες
καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες, καὶ καθαίροντες, εἶτα δι' αὐτὸ
συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. Οὐκ ἀδιάφορα ταῦτα, καὶ 13
οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς; καὶ ὁ θάνατος οὐ κακός; καὶ συγγενεῖς τινες
τοῦ Θεοῦ ἐσμεν, κἀκεῖθεν ἐληλύθαμεν; ἄφες ἡμᾶς ἀπελθεῖν, 14
ὅθεν ἐληλύθαμεν· ἄφες λυθῆναί ποτε τῶν δεσμῶν τούτων, τῶν
ἐξηρτημένων καὶ βαρούντων. Ἐνταῦθα λῃσταὶ, καὶ κλέπται, καὶ 15
δικαστήρια, καὶ οἱ καλούμενοι τύραννοι, δοκοῦντες ἔχειν τινὰ
ἐφ' ἡμῖν ἐξουσίαν, διὰ τὸ σωμάτιον καὶ τὰ τούτου κτήματα·
ἄφες δείξωμεν αὐτοῖς, ὅτι οὐδενὸς ἔχουσιν ἐξουσίαν. Ἐμὲ δὲ ἐν 16
τῷδε λέγειν, ὅτι, Ἄνθρωποι ἐκδέξασθε τὸν Θεόν. Ὅταν ἐκεῖνος
σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότ' ἀπολύεσθε
πρὸς αὐτόν· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην
τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔταξεν. Ὀλίγος ἄρα χρόνος οὗτος 17
ὁ τῆς οἰκήσεως, καὶ ῥᾴδιος τοῖς οὕτω διακειμένοις. Ποῖος γὰρ
ἔτι τύραννος, ἢ ποῖος κλέπτης, ἢ ποῖα δικαστήρια φοβερὰ τοῖς
οὕτω παρ' οὐδὲν πεποιημένοις τὸ σῶμα καὶ τὰ τούτου κτήματα;
μείνατε, μὴ ἀλογίστως ἀπέλθητε.

Τοιοῦτόν τι ἔδει γίνεσθαι παρὰ τοῦ παιδευτοῦ πρὸς τοὺς 18
εὐφυεῖς τῶν νέων. Νῦν δὲ τί γίνεται; νεκρὸς μὲν ὁ παιδευτὴς, 19
νεκροὶ δ' ὑμεῖς. Ὅταν χορτασθῆτε σήμερον, κάθησθε κλάοντες
περὶ τῆς αὔριον, πόθεν φάγητε. Ἀνδράποδον, ἂν σχῇς, ἕξεις· 20

ἂν μὴ σχῇς, ἐξελεύσῃ· ἤνοικται ἡ θύρα. Τί πενθεῖς; ποῦ ἔτι τόπος δακρύων; τίς ἔτι κολακείας ἀφορμή; διατί ἄλλος ἄλλῳ φθονήσει; διατί [τοὺς] πολλὰ κεκτημένους θαυμάσει, ἢ τοὺς ἐν
21 δυνάμει τεταγμένους, μάλιστ' ἂν καὶ ἰσχυροὶ ὦσι καὶ ὀργίλοι; τί γὰρ ἡμῖν ποιήσουσιν; ἃ δύνανται ποιῆσαι, τούτων οὐκ ἐπιστρεψόμεθα· ὧν ἡμῖν μέλει, ταῦτα οὐ δύνανται. Τίς οὖν ἔτι ἄρξει τοῦ
22 οὕτω διακειμένου; Πῶς Σωκράτης εἶχε πρὸς ταῦτα; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ὡς ἔδει τὸν πεπεισμένον ὅτι ἐστὶ τῶν Θεῶν συγγενής;
23 Ἄν μοι λέγητε, φησὶ, νῦν, ὅτι ἀφίεμέν σε ἐπὶ τούτοις, ὅπως μηκέτι διαλέξῃ τούτους τοὺς λόγους οὓς μέχρι νῦν διελέγου,
24 μηδὲ παρενοχλήσῃς ἡμῶν τοῖς νέοις, μηδὲ τοῖς γέρουσιν· ἀποκρινοῦμαι, ὅτι γελοῖοί ἐστε, οἵ τινες ἀξιοῦτε, εἰ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν εἴς τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον αἱρεῖσθαι ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν· εἰ δ' ὁ Θεὸς ἔν τινι χώρᾳ καὶ
25 ἀναστροφῇ κατατέταχε, ταύτην δ' ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς. Τοῦτ'
26 ἔστιν ἄνθρωπος ταῖς ἀληθείαις συγγενὴς τῶν Θεῶν. Ἡμεῖς οὖν ὡς κοιλίαι, ὡς ἔντερα, ὡς αἰδοῖα, οὕτω περὶ αὐτῶν διανοούμεθα· ὅτι φοβούμεθα, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν· τοὺς εἰς ταῦτα συνεργεῖν δυναμένους κολακεύομεν, τοὺς αὐτοὺς τούτους δεδοίκαμεν.

27 Ἐμέ τις ἠξίωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ γράψαι εἰς τὴν Ῥώμην, ὡς ἐδόκει τοῖς πολλοῖς, ἠτυχηκὼς, καὶ πρότερον μὲν ἐπιφανὴς ὢν καὶ πλούσιος, ὕστερον δ' ἐκπεπτωκὼς ἁπάντων, καὶ διάγων
28 ἐνταῦθα. Κἀγὼ ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ ταπεινῶς. Ὁ δ' ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέδωκέ μοι αὐτὴν, καὶ ἔφη· ὅτι, Ἐγὼ βοηθηθῆναί τι ὑπό σου ἤθελον, οὐχὶ ἐλεηθῆναι· κακὸν δέ μοι οὐθέν ἐστιν.

29 Οὕτω καὶ Ῥοῦφος, πειράζων με, εἰώθει λέγειν· Συμβήσεταί
30 σοι τοῦτο καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ δεσπότου. Κἀμοῦ πρὸς αὐτὸν

ἀποκριναμένου, ὅτι ἀνθρώπινα· Τί οὖν, ἔφη, ἐκεῖνον παρακαλῶ, παρὰ σοῦ αὐτὰ λαβεῖν δυνάμενος; Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτοῦ τις 31
ἔχει, περισσὸς καὶ μάταιος παρ' ἄλλου λαμβάνων. Ἐγὼ οὖν ἔχων 32
ἐξ ἐμαυτοῦ λαβεῖν τὸ μεγαλόψυχον καὶ γενναῖον, ἀγρὸν παρὰ σοῦ λάβω, καὶ ἀργύριον, ἢ ἀρχήν τινα; μὴ γένοιτο. Οὐχ οὕτως ἀναίσθητος ἔσομαι τῶν ἐμῶν κτημάτων. Ἀλλ' ὅταν τις ᾖ δειλὸς 33
καὶ ταπεινὸς, ὑπὲρ τούτου τί ἄλλο, ἢ ἀνάγκη γράφειν ἐπιστολὰς, ὡς ὑπὲρ νεκροῦ; Τὸ πτῶμα ἡμῖν χάρισαι τοῦ δεῖνος, καὶ ξέστην αἱματίου. Τῷ γὰρ ὄντι πτῶμα ὁ τοιοῦτός ἐστι, καὶ ξέστης 34
αἱματίου· πλέον δ' οὐδέν. Εἰ δ' ἦν πλέον τι, ᾐσθάνετ' ἂν, ὅτι ἄλλος δι' ἄλλον οὐ δυστυχεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ι'.

Πρὸς τοὺς περὶ τὰς ἐν Ῥώμῃ προαγωγὰς ἐσπουδακότας.

Εἰ οὕτω σφοδρῶς συνετετάμεθα περὶ τὸ ἔργον τὸ ἑαυτῶν, ὡς οἱ ἐν Ῥώμῃ γέροντες περὶ ἃ ἐσπουδάκασι, τάχα ἄν τι ἠνύομεν καὶ αὐτοί. Οἶδα ἐγὼ πρεσβύτερον ἄνθρωπον ἐμοῦ, τὸν νῦν ἐπὶ 2
τοῦ σίτου ὄντα ἐν τῇ Ῥώμῃ, ὅτε ταύτῃ παρῆγεν ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀναστρέφων, οἷα εἶπέ μοι, κατατρέχων τοῦ προτέρου ἑαυτοῦ βίου, καὶ περὶ τῶν ἑξῆς ἐπαγγελλόμενος, ὅτι ἄλλο οὐδὲν ἀναβὰς σπουδάσει, ἢ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀταραξίᾳ διεξαγαγεῖν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου· Πόσον γὰρ ἔτι ἐστὶν ἐμοὶ τὸ λοιπόν; Κἀγὼ ἔλεγον 3
αὐτῷ, ὅτι οὐ ποιήσεις· ἀλλ' ὀσφρανθεὶς μόνον τῆς Ῥώμης, ἁπάντων τούτων ἐπιλήσῃ. Ἂν δὲ καὶ εἰς αὐλὴν πάροδός τις δίδωται, ὅτι χαίρων καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστῶν ὤσεται. Ἄν μ' 4
εὕρῃς, ἔφη, Ἐπίκτητε, τὸν ἕτερον πόδα εἰς τὴν αὐλὴν τιθέντα, ὃ βούλει ὑπολάμβανε. Νῦν οὖν τί ἐποίησε; πρὶν ἐλθεῖν εἰς τὴν 5
πόλιν, ἀπήντησαν αὐτῷ παρὰ Καίσαρος πινακίδες· ὁ δὲ λαβὼν,

πάντων ἐκείνων ἐξελάθετο, καὶ λοιπὸν ἓν ἐξ ἑνὸς ἐπισεσώρευκεν.
6 Ἤθελον αὐτὸν νῦν παραστὰς ὑπομνῆσαι τῶν λόγων, οὓς ἔλεγε
παρερχόμενος, καὶ εἰπεῖν, ὅτι, Πόσῳ σοῦ ἐγὼ κομψότερος
μάντις εἰμί;
7 Τί οὖν; ἐγὼ λέγω, ὅτι ἄπρακτόν ἐστι τὸ ζῶον; μὴ γένοιτο.
8 Ἀλλὰ διατί ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν πρακτικοί; Εὐθὺς ἐγὼ πρῶτος,
ὅταν ἡμέρα γένηται, μικρὰ ὑπομιμνήσκομαι, τίνα ἐπαναγνῶναί
με δεῖ. Εἶτα εὐθὺς ἐμαυτῷ· Τί δέ μοι καὶ μέλει πῶς ὁ δεῖνα
9 ἀναγνῷ; πρῶτόν ἐστιν, ἵνα ἐγὼ κοιμηθῶ. Καίτοι τί ὅμοια τὰ
ἐκείνων πράγματα τοῖς ἡμετέροις; Ἂν ἐπιστῆτε τί ἐκεῖνοι ποιοῦ-
σιν, αἰσθήσεσθε. Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὅλην τὴν ἡμέραν ψηφίζουσι,
συζητοῦσι, συμβουλεύουσι περὶ σιταρίου, περὶ ἀγριδίου, περί
10 τινων προκοπῶν τοιούτων; Ὅμοιον οὖν ἐστιν, ἐντευξίδιον παρά
τινος λαβόντα ἀναγινώσκειν, Παρακαλῶ σε ἐπιτρέψαι μοι σιτά-
ριον ἐξαγαγεῖν· ἤ, Παρακαλῶ σε παρὰ Χρυσίππου ἐπισκέψασθαι
τίς ἐστιν ἡ τοῦ κόσμου διοίκησις, καὶ ποίαν τινὰ χώραν ἐν αὐ-
τῷ ἔχει τὸ λογικὸν ζῶον· ἐπίσκεψαι δὲ καὶ τίς εἶ σὺ, καὶ ποῖόν
11 τι σοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Ταῦτα ἐκείνοις ὅμοιά ἐστιν;
ἀλλ' ὁμοίας σπουδῆς χρείαν ἔχοντα; ἀλλ' ὡσαύτως ἀμελεῖν
12 αἰσχρὸν τούτων κἀκείνων; Τί οὖν; ἡμεῖς μόνοι ῥᾳθυμοῦμεν
13 καὶ νυστάζομεν; Οὔ· ἀλλὰ πολὺ πρότερον ὑμεῖς οἱ νέοι. Ἐπεί
τοι καὶ ἡμεῖς οἱ γέροντες, ὅταν παίζοντας ὁρῶμεν νέους, συμ-
προθυμούμεθα καὶ αὐτοὶ συμπαίζειν· πολὺ δὲ πλέον, εἰ ἑώρων
διεγηγερμένους καὶ συμπροθυμουμένους, προεθυμούμην ἂν συ-
σπουδάζειν καὶ αὐτός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιά.

Περὶ Φιλοστοργίας.

Αφικομένου δέ τινος πρὸς αὐτὸν τῶν ἐν τέλει, πυθόμενος
παρ' αὐτοῦ τὰ ἐπὶ μέρους, ἠρώτησεν, εἰ καὶ τέκνα εἴη αὐτῷ
καὶ γυνή. Τοῦ δ' ὁμολογήσαντος, προσεπύθετο· Πῶς τι οὖν 2
χρῇ τῷ πράγματι; Ἀθλίως, ἔφη. Καὶ ὅς· Τίνα τρόπον; οὐ 3
γὰρ δὴ τούτου ἕνεκα γαμοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ παιδοποιοῦν-
ται, ὅπως ἄθλιοι ὦσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως εὐδαίμονες. Ἀλλ' 4
ἐγὼ, ἔφη, οὕτως ἀθλίως ἔχω περὶ τὰ παιδάρια, ὥστε πρώην
νοσοῦντός μου τοῦ θυγατρίου, καὶ δόξαντος κινδυνεύειν, οὐχ
ὑπέμεινα οὐδὲ παρεῖναι αὐτῷ νοσοῦντι· φυγὼν δ' ᾠχόμην,
μέχρις οὗ προσήγγειλέ τις μοι, ὅτι ἔχει καλῶς. Τί οὖν; ὀρθῶς 5
φαίνῃ σαυτῷ ταῦτα πεποιηκέναι; Φυσικῶς, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν
τοῦτό με πεῖσον, ἔφη, σὺ, διότι φυσικῶς· καὶ ἐγώ σε πείσω,
ὅτι πᾶν τὸ κατὰ φύσιν γινόμενον, ὀρθῶς γίνεται. Τοῦτο, ἔφη, 6
πάντες ἢ οἵ γε πλεῖστοι πατέρες πάσχομεν. Οὐδ' ἐγώ σοι ἀντι-
λέγω, ἔφη, ὅτι οὐ γίνεται· τὸ δ' ἀμφισβητούμενον ἡμῖν ἐκεῖνό
ἐστιν, εἰ ὀρθῶς. Ἐπεὶ τούτου γε ἕνεκα καὶ τὰ φύματα δεῖ λέγειν 7
ἐπ' ἀγαθῷ γίνεσθαι τοῦ σώματος, ὅτι γίνεται· καὶ ἁπλῶς, τὸ
ἁμαρτάνειν εἶναι κατὰ φύσιν, ὅτι πάντες σχεδὸν, ἢ οἵ γε πλεῖστοι,
ἁμαρτάνομεν. Δεῖξον οὖν μοι σὺ, πῶς κατὰ φύσιν ἐστίν. Οὐ 8
δύναμαι, ἔφη· ἀλλὰ σύ μοι μᾶλλον δεῖξον, πῶς οὐκ ἔστι κατὰ
φύσιν, οὐδ' ὀρθῶς γίνεται.

Καὶ ὅς· ἀλλ' εἰ ἐζητοῦμεν, ἔφη, περὶ λευκῶν καὶ μελάνων, 9
ποῖον ἂν κριτήριον παρεκαλοῦμεν πρὸς διάγνωσιν αὐτῶν; Τὴν
ὅρασιν, ἔφη. Τί δ', εἰ περὶ θερμῶν καὶ ψυχρῶν, καὶ σκληρῶν
καὶ μαλακῶν, ποῖόν τι; Τὴν ἁφήν. Οὐκοῦν, ἐπειδὴ περὶ τῶν 10

κατὰ φύσιν, καὶ τῶν ὀρθῶς ἢ οὐκ ὀρθῶς γινομένων ἀμφισβητοῦ-
11 μεν, ποῖον θέλεις κριτήριον παραλάβωμεν; Οὐκ οἶδ' ἔφη. Καὶ
μὴν τὸ μὲν τῶν χρωμάτων καὶ ὀσμῶν, ἔτι δὲ χυμῶν κριτήριον
ἀγνοεῖν, τυχὸν οὐ μεγάλη ζημία· τὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν, καὶ τῶν
κακῶν, καὶ τῶν παρὰ φύσιν καὶ κατὰ φύσιν τῷ ἀνθρώπῳ, δοκεῖ
12 σοι μικρὰ ζημία εἶναι τῷ ἀγνοοῦντι; Ἡ μεγίστη μὲν οὖν. Φέρε,
εἰπέ μοι, πάντα ἃ δοκεῖ τισιν εἶναι καλὰ καὶ προσήκοντα, ὀρθῶς
δοκεῖ; καὶ μὴν Ἰουδαίοις, καὶ Σύροις, καὶ Αἰγυπτίοις, καὶ Ῥω-
μαίοις, οἷόν τε πάντα τὰ δοκοῦντα περὶ τροφῆς, ὀρθῶς δοκεῖν;
13 Καὶ πῶς οἷόν τε; Ἀλλ', οἶμαι, πᾶσα ἀνάγκη, εἰ ὀρθά ἐστι [τὰ]
Αἰγυπτίων, μὴ ὀρθὰ εἶναι τὰ τῶν ἄλλων· εἰ καλῶς ἔχει τὰ Ἰου-
14 δαίων, μὴ καλῶς ἔχειν τὰ τῶν ἄλλων. Πῶς γὰρ οὔ; Ὅπου δ'
ἄγνοια, ἐκεῖ καὶ ἀμαθία, καὶ ἡ περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἀπαιδευσία.
15 Συνεχώρει. Σὺ οὖν, ἔφη, τούτων αἰσθόμενος, οὐδὲν ἄλλο τοῦ
λοιποῦ σπουδάσεις, οὐδ' ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τὴν γνώμην ἕξεις, ἢ
ὅπως τὸ κριτήριον τῶν κατὰ φύσιν καταμάθῃς, καὶ τούτῳ
προσχρώμενος διακρίνῃς τῶν ἐπὶ μέρους ἕκαστον.
16 Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος, τοσαῦτα ἔχω σοι πρὸς ὃ βούλει
17 βοηθῆσαι. Τὸ φιλόστοργον δοκεῖ σοι κατὰ φύσιν τε εἶναι, καὶ
καλόν; Πῶς γὰρ οὔ; Τί δέ; τὸ μὲν φιλόστοργον κατὰ φύσιν
18 τε καὶ καλόν ἐστι, τὸ δ' εὐλόγιστον οὐ καλόν; Οὐδαμῶς. Μὴ
τοίνυν μάχην ἔχει τῷ φιλοστόργῳ τὸ εὐλόγιστον; Οὐ δοκεῖ μοι.
Εἰ δὲ μὴ, τῶν μαχομένων ἀνάγκη θατέρου κατὰ φύσιν ὄντος,
19 θάτερον εἶναι παρὰ φύσιν. Ἦ γὰρ οὔ; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν ὅ
τι ἂν εὑρίσκωμεν ὁμοῦ μὲν φιλόστοργον, ὁμοῦ δ' εὐλόγιστον,
τοῦτο θαῤῥοῦντες ἀποφαινόμεθα ὀρθόν τε εἶναι, καὶ καλόν;
20 Ἔστω, ἔφη. Τί οὖν; ἀφεῖναι νοσοῦν τὸ παιδίον, καὶ ἀφέντα
ἀπελθεῖν, ὅτι μὲν οὐκ εὐλόγιστον, οὐκ οἶμαί σ' ἀντερεῖν. Ὑπο-
21 λείπεται δ' ἡμᾶς σκοπεῖν, εἰ φιλόστοργον. Σκοπῶμεν δή. Ἆρ'
οὖν σὺ μὲν ἐπειδὴ φιλοστόργως διέκεισο πρὸς τὸ παιδίον, ὀρθῶς

ἐποίεις φεύγων καὶ ἀπολείπων αὐτό; ἡ μήτηρ δ' οὐ φιλοστοργεῖ
τὸ παιδίον; Φιλοστοργεῖ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ἔδει καὶ τὴν μητέρα 22
ἀφεῖναι αὐτὸ, ἢ οὐκ ἔδει; Οὐκ ἔδει. Τί δ' ἡ τίτθη, στέργει
αὐτό; Στέργει, ἔφη. Ἔδει οὖν κἀκείνην ἀφεῖναι αὐτό; Οὐδα-
μῶς. Τί δ' ὁ παιδαγωγὸς, οὐ στέργει αὐτό; Στέργει. Ἔδει οὖν 23
κἀκεῖνον ἀφέντα ἀπελθεῖν· εἶθ' οὕτως ἔρημον καὶ ἀβοήθητον
ἀπολειφθῆναι τὸ παιδίον, διὰ τὴν πολλὴν φιλοστοργίαν τῶν γο-
νέων ὑμῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτό; ἢ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν οὔτε στερ-
γόντων, οὔτε κηδομένων ἀποθανεῖν; Μὴ γένοιτο. Καὶ μὴν 24
ἐκεῖνό γε ἄνισον καὶ ἄγνωμον, ὅ τις αὑτῷ προσῆκον οἴεται διὰ
τὸ φιλόστοργος εἶναι, τοῦτο τοῖς ὁμοίως φιλοστοργοῦσι μὴ
ἐφιέναι; Ἄτοπον. Ἄγε, σὺ δ' ἂν ἠβούλου νοσῶν, φιλοστόργους 25
οὕτως ἔχειν τοὺς προσήκοντας, τούς τ' ἄλλους, καὶ αὐτὰ τὰ
τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα, ὥστ' ἀφεθῆναι μόνος ὑπ' αὐτῶν καὶ
ἔρημος; Οὐδαμῶς. Εὔξαιο δ' ἂν οὕτω στερχθῆναι ὑπὸ τῶν 26
σαυτοῦ, ὥστε διὰ τὴν ἄγαν αὐτῶν φιλοστοργίαν ἀεὶ μόνος ἀπο-
λείπεσθαι ἐν ταῖς νόσοις; ἢ τούτου γ' ἕνεκα μᾶλλον ἂν ὑπὸ τῶν
ἐχθρῶν, εἰ δυνατὸν ἦν, φιλοστοργεῖσθαι ηὔχου, ὥστ' ἀπολεί-
πεσθαι ὑπ' αὐτῶν; εἰ δὲ ταῦτα, ὑπολείπεται μηδαμῶς ἔτι
φιλόστοργον εἶναι τὸ πραχθέν.

Τί οὖν; οὐδὲν ἦν τὸ κινῆσάν σε, καὶ ἐξορμῆσαν πρὸς τὸ 27
ἀφεῖναι τὸ παιδίον; καὶ πῶς οἷόν τε; ἀλλὰ τοιοῦτόν τι ἂν, οἷον
καὶ ἐν Ῥώμῃ τινὰ ἦν τὸ κινοῦν, ὥστ' ἐγκαλύπτεσθαι, τοῦ ἵππου
τρέχοντος ᾧ ἐσπουδάκει· εἶτα νικήσαντός ποτε παραλόγως,
σπόγγων δεῆσαι αὐτῷ πρὸς τὸ ἀναληφθῆναι λειποψυχοῦντα. Τί
οὖν τοῦτό ἐστι; Τὸ μὲν ἀκριβὲς οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ τυχόν. 28
Ἐκεῖνο δ' ἀπαρκεῖ πεισθῆναι, εἴπερ ὑγιές ἐστι τὸ ὑπὸ τῶν φιλο-
σόφων λεγόμενον, ὅτι οὐκ ἔξω που δεῖ ζητεῖν αὐτὸ, ἀλλ' ἓν καὶ
ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αἴτιον τοῦ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν,
τοῦ λέγειν τινὰ ἢ μὴ λέγειν, τοῦ ἐπαίρεσθαι, ἢ συστέλλεσθαι,

29 ἢ φεύγειν τινὰ ἢ διώκειν· τοῦθ' ὅπερ καὶ νῦν ἐμοί τε καὶ σοὶ
γέγονεν αἴτιον, σοὶ μὲν τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ἐμὲ, καὶ καθῆσθαι νῦν
30 ἀκούοντα ἐμοὶ δὲ, τοῦ λέγειν ταῦτα. Τί δ' ἔστι τοῦτο; Ἆρά γε
ἄλλο, ἢ ὅτι ἔδοξεν ἡμῖν; Οὐδέν. Εἰ δ' ἄλλως ἡμῖν ἐφάνη, τί ἂν
31 ἄλλο, ἢ τὸ δόξαν ἐπράττομεν; οὐκοῦν καὶ τῷ Ἀχιλλεῖ τοῦτο
αἴτιον τοῦ πενθεῖν, οὐχ ὁ τοῦ Πατρόκλου θάνατος· ἄλλος γάρ
32 τις οὐ πάσχει ταῦτα τοῦ ἑταίρου ἀποθανόντος· ἀλλ' ὅτι ἔδοξεν
αὐτῷ. Καὶ σοὶ τότε τοῦ φεύγειν, τοῦτο αὐτὸ, ὅτι ἔδοξέ σοι·
καὶ πάλιν, ἐὰν μείνῃς, ὅτι ἔδοξέ σοι. Καὶ νῦν ἐν Ῥώμῃ ἀνέρχῃ,
33 ὅτι δοκεῖ σοι· κἂν μεταδόξῃ, οὐκ ἀπελεύσῃ. Καὶ ἁπλῶς
οὔτε θάνατος, οὔτε φυγὴ, οὔτε πόνος, οὔτε ἄλλο τι τῶν τοιού-
των, αἴτιόν ἐστι τοῦ πράττειν τι, ἢ μὴ πράττειν ἡμᾶς· ἀλλ'
ὑπολήψεις καὶ δόγματα.

34 Τοῦτό σε πείθω, ἢ οὐχί; Πείθεις, ἔφη. Οἷα δὴ τὰ αἴτια ἐφ'
35 ἑκάστου, τοιαῦτα καὶ τὰ ἀποτελούμενα. Οὐκοῦν, ὅταν μὴ ὀρθῶς
τι πράττωμεν, ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας οὐδὲν ἄλλο αἰτιασόμεθα,
ἢ τὸ δόγμα, ἀφ' οὗ αὐτὸ ἐπράξαμεν· κἀκεῖνο ἐξαίρειν καὶ ἐκτέ-
μνειν πειρασόμεθα μᾶλλον, ἢ τὰ φύματα καὶ τὰ ἀποστήματα ἐκ
36 τοῦ σώματος. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ὀρθῶς πραττομένων ταὐτὸ
37 τοῦτο αἴτιον ἀποφανοῦμεν. Καὶ οὔτ' οἰκέτην ἔτι αἰτιασόμεθα,
οὔτε γείτονα, οὔτε γυναῖκα, οὔτε τέκνα, ὡς αἴτιά τινων κακῶν
ἡμῖν γινόμενα· πεπεισμένοι, ὅτι, ἂν μὴ ἡμῖν δόξῃ τοιαῦτά τινα
εἶναι, οὐ πράττομεν τὰ ἀκόλουθα· τοῦ δόξαι δὲ, ἢ μὴ δόξαι,
38 ἡμεῖς κύριοι, καὶ οὐ τὰ ἐκτός. Οὕτως, ἔφη. Ἀπὸ τῆς σήμερον
τοίνυν ἡμέρας, οὐδὲν ἄλλο ἐπισκοπήσομεν, οὐδὲ ἐξετάσομεν
ποῖόν τι ἐστὶν, ἢ πῶς ἔχει, οὔτε τὸν ἀγρὸν, οὔτε τὰ ἀνδράποδα,
οὔτε τοὺς ἵππους ἢ κύνας, ἀλλὰ τὰ δόγματα. Εὔχομαι, ἔφη.
39 Ὁρᾷς οὖν, ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι· τοῦτο τὸ ζῶον, οὗ
πάντες καταγελῶσιν· εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίσκεψιν τῶν σεαυτοῦ
40 δογμάτων ποιεῖσθαι. Τοῦτο δ' ὅτι μιᾶς ὥρας ἢ ἡμέρας οὐκ
ἔστιν, ἐπινοεῖς καὶ αὐτός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιϐ'.

Περὶ Εὐαρεστήσεως.

Περὶ Θεῶν οἱ μέν τινές εἰσι λέγοντες μηδ' εἶναι τὸ Θεῖον·
οἱ δ', εἶναι μὲν, ἀργὸν δὲ καὶ ἀμελὲς, καὶ μὴ προνοεῖν μηδενός·
τρίτοι δ', οἱ καὶ εἶναι καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ οὐρα- 2
νίων, τῶν δ' ἐπὶ γῆς μηδενός· τέταρτοι δὲ, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ
τῶν ἀνθρωπίνων, εἰς κοινὸν δὲ μόνον, οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκά-
στου· πέμπτοι δ', ὧν ἦν καὶ Ὀδυσσεὺς καὶ Σωκράτης, οἱ λέγον- 3
τες, ὅτι, Οὐδέ σε λήθω κινύμενος.

Πολὺ πρότερον οὖν ἀναγκαῖόν ἐστι, περὶ ἑκάστου τούτων 4
ἐπεσκέφθαι, πότερα ὑγιῶς ἢ οὐχ ὑγιῶς λεγόμενόν ἐστιν. Εἰ γὰρ 5
μή εἰσι Θεοὶ, πῶς ἐστι τέλος, ἕπεσθαι Θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μὲν,
μηδενὸς δ' ἐπιμελούμενοι· καὶ οὕτω πῶς ὑγιὲς ἔσται; ἀλλὰ 6
δὴ, καὶ ὄντων, καὶ ἐπιμελουμένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς
ἀνθρώπους ἐστὶν ἐξ αὐτῶν, καὶ νὴ Δία γε καὶ εἰς ἐμέ· πῶς ἔτι
καὶ οὕτως ὑγιές ἐστι; Πάντα οὖν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς 7
ἐπεσκεμμένος, τὴν αὑτοῦ γνώμην ὑποτέταχε τῷ διοικοῦντι τὰ
ὅλα· καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. Ὁ δὲ παι- 8
δευόμενος, ταύτην ὀφείλει τὴν ἐπιβολὴν ἔχων ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ παι-
δεύεσθαι· πῶς ἂν ἑποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τοῖς Θεοῖς; καὶ πῶς
ἂν εὐαρεστοίην τῇ θείᾳ διοικήσει; καὶ πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθε-
ρος; Ἐλεύθερος γάρ ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα κατὰ προαίρεσιν, 9
καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλῦσαι. Τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἡ ἐλευ- 10
θερία; Μὴ γένοιτο. Μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία εἰς ταὐτὸν οὐκ
ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκοῦν μοι ἀποβαίνειν, κἂν 11
ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ, παραφρονεῖς. Οὐκ οἶδας, ὅτι 12
καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ, καὶ ἀξιόλογον; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ με βού-

λεσθαι τὰ ὡς ἔτυχε δόξαντα γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει οὐ μόνον
13 οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. Πῶς γὰρ ἐπὶ
γραμματικῶν ποιοῦμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος
ὄνομα; Οὔ· ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν, ὡς δεῖ γράφεσθαι. Τί
14 ἐπὶ μουσικῶν; Ὡσαύτως. Τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τέχνη τις ἢ
ἐπιστήμη ἐστίν; εἰ δὲ μὴ, οὐδενὸς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίστασθαί τι,
15 εἰ ταῖς ἑκάστων βουλήσεσι προσηρμόζετο. Ἐνταῦθα οὖν μόνον,
ἐπὶ τοῦ μεγίστου καὶ κυριωτάτου, τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν
ἐφεῖταί μοι θέλειν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτ' ἔστι,
μανθάνειν ἕκαστα οὕτω θέλειν, ὡς γίνεται. Πῶς δὲ γίνεται; ὡς
16 διέταξεν αὐτὰ ὁ διατάσσων. Διέταξε δὲ, θέρος εἶναι καὶ χει-
μῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πά-
σας τὰς τοιαύτας ἐναντιότητας, ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων·
ἡμῶν τ' ἑκάστῳ σῶμα, καὶ μέρη τοῦ σώματος, καὶ κτῆσιν, καὶ
κοινωνοὺς ἔδωκε.

17 Ταύτης οὖν τῆς διατάξεως μεμνημένους, ἔρχεσθαι δεῖ ἐπὶ τὸ
παιδεύεσθαι, οὐχ ἵνα ἀλλάξωμεν τὰς ὑποθέσεις· οὔτε γὰρ δίδοται
ἡμῖν, οὔτ' ἄμεινον· ἀλλ' ἵνα, οὕτως ἐχόντων τῶν περὶ ἡμᾶς ὡς
ἔχει καὶ πέφυκεν, αὐτοὶ τὴν γνώμην τὴν αὐτῶν συνηρμοσμένην
18 τοῖς γινομένοις ἔχωμεν. Τί γάρ; ἐνδέχεται φυγεῖν ἀνθρώπους;
καὶ πῶς οἷόν τε; Ἀλλὰ συνόντας αὐτοὺς, ἐκείνους ἀλλάξαι; καὶ
19 τίς ἡμῖν δίδωσι; Τί οὖν ἀπολείπεται; ἢ τίς εὑρίσκεται μηχανὴ
πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν; Τοιαύτη, δι' ἧς ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι
τὰ φαινόμενα αὐτοῖς, ἡμεῖς δ' οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξομεν;
20 Σὺ δ' ἀταλαίπωρος εἶ, καὶ δυσάρεστος. Κἂν μὲν μόνος ᾖς,
ἐρημίαν καλεῖς τοῦτο· ἂν δὲ μετὰ ἀνθρώπων, ἐπιβούλους λέ-
γεις, καὶ λῃστάς· μέμφῃ δὲ καὶ γονεῖς τοὺς σεαυτοῦ, καὶ τέκνα,
21 καὶ ἀδελφοὺς, καὶ γείτονας. Ἔδει δὲ, μόνον μένοντα, ἡσυχίαν
καλεῖν αὐτὸ, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ὅμοιον τοῖς θεοῖς ἡγεῖσθαι
σαυτόν· μετὰ πολλῶν δ' ὄντα, μὴ ὄχλον καλεῖν, μηδὲ θόρυβον,

μηδ' ἀηδίαν, ἀλλ' ἑορτὴν καὶ πανήγυριν· καὶ οὕτω πάντα εὐαρέστως δέχεσθαι. Τίς οὖν ἡ κόλασις τοῖς οὐ προσδεχομένοις; τὸ 22
οὕτως ἔχειν ὡς ἔχουσι. Δυσαρεστεῖ τις τῷ μόνος εἶναι; ἔστω ἐν ἐρημίᾳ. Δυσαρεστεῖ τις τοῖς γονεῦσιν; ἔστω κακὸς υἱὸς, καὶ πενθείτω. Δυσαρεστεῖ τοῖς τέκνοις; ἔστω κακὸς πατήρ. —
Βάλε αὐτὸν εἰς φυλακήν. — Ποίαν φυλακήν; Ὅπου νῦν ἐστίν. 23
Ἄκων γάρ ἐστιν. Ὅπου δέ τις ἄκων ἐστὶν, ἐκεῖνο φυλακὴ αὐτῷ ἐστί. Καθὸ καὶ Σωκράτης οὐκ ἦν ἐν φυλακῇ, ἑκὼν γὰρ ἦν. —
Σκέλος οὖν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; — Ἀνδράποδον, εἶτα 24
δι' ἓν σκελύδριον τῷ Κόσμῳ ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; οὐκ ἀποστήσῃ; οὐ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι;
ἀγανακτήσεις δὲ, καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν, παρουσῶν καὶ ἐπι- 25
κλωθουσῶν σου τὴν γένεσιν, ὥρισε καὶ διέταξεν; Οὐκ οἶσθα, 26
ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τοῦτο δὲ κατὰ τὸ σῶμα· ὡς κατά γε τὸν λόγον οὐδὲ χείρων τῶν Θεῶν, οὐδὲ μικρότερος· λόγου γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν.

Οὐ θέλεις οὖν καθ' ἃ ἴσος εἶ τοῖς Θεοῖς, ἐκεῖ που τίθεσθαι 27
τὸ ἀγαθόν; Τάλας ἐγὼ, τὸν πατέρα ἔχω τοιοῦτον, καὶ τὴν μη- 28
τέρα. Τί οὖν; ἐδίδοτό σοι προελθόντι ἐκλέξασθαι, καὶ εἰπεῖν· Ὁ
δεῖνα τῇ δεῖνι συνελθέτω τῇδε τῇ ὥρᾳ, ἵνα ἐγὼ γένωμαι; Οὐκ 29
ἐδίδοτο. Ἀλλ' ἔδει προϋποστῆναί σου τοὺς γονεῖς, εἶτα οὕτω
γεννηθῆναί σε. Ἐκ ποίων τινῶν; ἐκ τοιούτων, ὁποῖοι ἦσαν. Τί 30
οὖν; τοιούτων αὐτῶν ὄντων, οὐδεμία σοι δίδοται μηχανή; εἶτ' εἰ μὲν τὴν ὁρατικὴν δύναμιν ἠγνόεις πρὸς τί κέκτησαι, δυστυχὴς ἂν ἦς καὶ ἄθλιος, εἰ κατέμυες, προσαγόντων σοι τῶν χρωμάτων· ὅτι δὲ μεγαλοψυχίαν ἔχων, καὶ γενναιότητα πρὸς ἕκαστα τού-
των, ἀγνοεῖς, οὐ δυστυχέστερος εἶ, καὶ ἀθλιώτερος; προσάγεταί 31
σοι τὰ κατάλληλα τῇ δυνάμει ἣν ἔχεις· σὺ δ' αὐτὴν τότε μάλιστα ἀποστρέφεις, ὁπότε ἠνοιγμένην καὶ βλέπουσαν ἔχειν ἔδει.

32 Οὐ μᾶλλον εὐχαριστεῖς τοῖς Θεοῖς, ὅτι σε ἐπάνω τούτων ἀφῆκαν, ὅσα μηδ' ἐποίησαν ἐπί σοι· μόνον δ' ὑπεύθυνον ἀπέφηναν
33 τῶν ἐπὶ σοί; γονέων ἕνεκα, ἀνυπεύθυνον ἀφῆκαν· ἀδελφῶν ἕνεκα, ἀφῆκαν· σώματος ἕνεκα, ἀφῆκαν· κτήσεως, θανάτου,
34 ζωῆς. Τίνος οὖν ὑπεύθυνόν σε ἐποίησαν; Τοῦ μόνου ὄντος ἐπὶ
35 σοι, χρήσεως οἵας δεῖ φαντασιῶν. Τί οὖν ἐπισπᾷς σεαυτῷ ταῦτα, ὧν ἀνυπεύθυνος εἶ; Τοῦτό ἐστιν, ἑαυτῷ παρέχειν πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιγʹ.

Πῶς ἕκαστά ἐστι ποιεῖν ἀρεστῶς Θεοῖς.

Πυθομένου δέ τινος, πῶς ἐστιν ἐσθίειν ἀρεστῶς Θεοῖς; Εἰ δικαίως ἐστὶν, ἔφη, καὶ εὐγνωμόνως, καὶ ἴσως, καὶ ἐγκρα-
2 τῶς, καὶ κοσμίως, οὐκ ἔστι καὶ ἀρεστῶς τοῖς Θεοῖς; Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σου, μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ' εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ· τὸ μὴ χαλεπαί-
3 νειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τοῖς Θεοῖς; — Πῶς οὖν τις ἀνάσχηται τῶν τοιούτων; — Ἀνδράποδον, οὐκ ἀνέξῃ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σαυτοῦ, ὃς ἔχει τὸν Δία πρόγονον, ὥσπερ υἱὸς ἐκ τῶν αὐτῶν σπερμάτων γέγονε, καὶ τῆς αὐτῆς ἄνωθεν κατα-
4 βολῆς; Ἀλλ' εἰ ἔν τινι τοιαύτῃ χώρᾳ κατετάγης ὑπερεχούσῃ, εὐθὺς τύραννον καταστήσεις σεαυτόν; οὐ μεμνήσῃ τίς εἶ, καὶ τίνων ἄρχεις; ὅτι συγγενῶν, ὅτι ἀδελφῶν φύσει, ὅτι τοῦ Διὸς
5 ἀπογόνων; Ἀλλ' ὠνὴν αὐτῶν ἔχω, ἐκεῖνοι δ' ἐμοῦ οὐκ ἔχουσιν. Ὁρᾷς ποῦ βλέπεις; ὅτι εἰς τὴν γῆν, ὅτι εἰς τὸ βάραθρον, ὅτι εἰς τοὺς ταλαιπώρους τούτους νόμους τοὺς τῶν νεκρῶν; εἰς δὲ τοὺς τῶν Θεῶν οὐ βλέπεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιδ'.

Ὅτι πάντα ἐφορᾷ τὸ Θεῖον.

Πυθομένου δέ τινος, πῶς ἄν τις πεισθείη, ὅτι ἕκαστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πραττομένων ἐφορᾶται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Οὐ δοκεῖ 2
σοι, ἔφη, ἡνῶσθαι τὰ πάντα; Δοκεῖ, ἔφη. Τί δέ; συμπαθεῖν
τὰ ἐπίγεια τοῖς οὐρανίοις οὐ δοκεῖ σοι; Δοκεῖ, ἔφη. Πόθεν γὰρ 3
οὕτω τεταγμένως, καθάπερ ἐκ προστάγματος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἐκεῖνος εἴπῃ τοῖς φυτοῖς ἀνθεῖν, ἀνθεῖ; ὅταν εἴπῃ βλαστάνειν, βλαστάνει; ὅταν ἐκφέρειν τὸν καρπὸν, ἐκφέρει; ὅταν πεπαίνειν, πεπαίνει; ὅταν πάλιν ἀποβάλλειν, ἀποβάλλει; καὶ φυλλοῤῥοεῖν, φυλλοῤῥοεῖ; καὶ αὐτὰ εἰς αὐτὰ συνειλούμενα ἐφ' ἡσυχίας μένειν καὶ ἀναπαύεσθαι, μένει καὶ ἀναπαύεται; πόθεν δὲ πρὸς τὴν 4
αὔξησιν καὶ μείωσιν τῆς σελήνης, καὶ τὴν τοῦ ἡλίου πρόσοδον καὶ ἄφοδον, τοσαύτη παραλλαγὴ καὶ ἐπὶ τὰ ἐναντία μεταβολὴ τῶν ἐπιγείων θεωρεῖται; Ἀλλὰ τὰ φυτὰ μὲν, καὶ τὰ ἡμέτερα 5
σώματα οὕτως ἐνδέδεται τοῖς Ὅλοις, καὶ συμπέπονθεν· αἱ ψυχαὶ δ' αἱ ἡμέτεραι οὐ πολὺ πλέον; ἀλλ' αἱ ψυχαὶ μὲν οὕτως 6
εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ Θεῷ, ἅτε αὐτοῦ μόρια οὖσαι καὶ ἀποσπάσματα· οὐ παντὸς δ' αὐτῶν κινήματος, ἅτε οἰκείου καὶ συμφυοῦς, ὁ Θεὸς αἰσθάνεται; Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας 7
διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστου τῶν θείων, ὁμοῦ δὲ καὶ περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμεῖσθαι δύνασαι, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δ' ἀνανευστικῶς, ἢ ἐφεκτικῶς· τύπους δὲ τοσούτους ἀφ' οὕτω πολλῶν καὶ ποικίλων 8
πραγμάτων ἐν τῇ σαυτοῦ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινούμενος, εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτως τετυπω-

κόσι, τέχνας τ' ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μνήμας ἀπὸ μυρίων
9 πραγμάτων διασώζεις· ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οἷός τ' ἐστὶ πάντα ἐφο-
ρᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχειν διά-
10 δοσιν; Ἀλλὰ φωτίζειν μὲν οἷός τε ἐστὶν ὁ ἥλιος τηλικοῦτον
μέρος τοῦ Παντὸς, ὀλίγον δὲ τὸ ἀφώτιστον ἀπολείπειν, ὅσον
οἷόν τ' ἐπέχεσθαι ὑπὸ σκιᾶς, ἣν ἡ γῆ ποιεῖ· ὁ δὲ καὶ τὸν ἥλιον
αὐτὸν πεποιηκὼς καὶ περιάγων, μέρος ὄντ' αὐτοῦ μικρὸν ὡς
πρὸς τὸ Ὅλον, οὗτος δ' οὐ δύναται πάντων αἰσθάνεσθαι;
11 Ἀλλ' ἐγὼ, φησὶν, οὐ δύναμαι πᾶσιν ἅμα τούτοις παρακο-
λουθεῖν. Τοῦτο δέ σοι καὶ λέγει τις, ὅτι ἴσην ἔχεις δύναμιν τῷ
12 Διΐ; Ἀλλ' οὖν οὐδὲν ἧττον καὶ ἐπίτροπον ἑκάστῳ παρέστησε,
τὸν ἑκάστου Δαίμονα, καὶ παρέδωκε φυλάσσειν αὐτὸν αὐτῷ, καὶ
13 τοῦτον ἀκοίμητον καὶ ἀπαραλόγιστον. Τίνι γὰρ ἂν ἄλλῳ κρείττονι
καὶ ἐπιμελεστέρῳ φύλακι παραδέδωκεν ἡμῶν ἕκαστον; ὥσθ',
ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε
14 μηδέποτε λέγειν ὅτι μόνοι ἐστέ· οὐ γάρ ἐστέ. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον
ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος Δαίμων ἐστί· καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς
15 εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; Τούτῳ τῷ Θεῷ ἔδει καὶ ὑμᾶς ὀμνύειν
ὅρκον, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ Καίσαρι. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν, τὴν
μισθοφορίαν λαμβάνοντες, ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν
τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν· ὑμεῖς δὲ, οἱ τοσούτων καὶ τηλικούτων
ἠξιωμένοι, οὐκ ὀμόσετε; ἢ ὀμόσαντες, οὐκ ἐμμενεῖτε; Καὶ τί
16 ὀμόσετε; Μὴ ἀπειθήσειν μηδέποτε, μηδ' ἐγκαλέσειν, μηδὲ
μέμψασθαί τι τῶν ὑπ' ἐκείνου δεδομένων, μηδ' ἄκοντες ποιήσειν
τι ἢ πείσεσθαι τῶν ἀναγκαίων. Ὅμοιός γε ὅρκος οὗτος ἐκείνῳ;
17 ἐκεῖ μὲν ὀμνύουσιν, αὐτοῦ μὴ προτιμήσειν ἕτερον· ἐνταῦθα
δ', αὑτοὺς ἁπάντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιεʹ.

Τί ἐπαγγέλλεται Φιλοσοφία.

Συμβουλευομένου τινός, πῶς τὸν ἀδελφὸν πείσῃ, μηκέτι χαλεπῶς αὐτῷ ἔχειν· Οὐκ ἐπαγγέλλεται, ἔφη, Φιλοσοφία 2
τῶν ἐκτός τι περιποιήσειν τῷ ἀνθρώπῳ· εἰ δὲ μὴ, ἔξω τι τῆς ἰδίας ὕλης ἀνέξεται. Ὡς γὰρ τέκτονος ὕλη, τὰ ξύλα· ἀνδριαντοποιοῦ, ὁ χαλκός· οὕτω τῆς περὶ βίον τέχνης ὕλη, ὁ βίος αὐτοῦ ἑκάστου. Τί οὖν ὁ τοῦ ἀδελφοῦ; Πάλιν τῆς αὐτοῦ ἐκείνου 3
τέχνης ἐστί· πρὸς δὲ τὴν σὴν, τῶν ἐκτός ἐστιν, ὅμοιον ἀγρῷ, ὅμοιον ὑγείᾳ, ὅμοιον εὐδοξίᾳ. Τούτων δ᾽ οὐδὲν ἐπαγγέλλεται Φιλοσοφία. Ἐν πάσῃ περιστάσει τηρήσω τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ 4
φύσιν ἔχον. Τὸ τίνος; Τὸ ἐκείνου, ἐν ᾧ εἰμί. Πῶς οὖν ἐκεῖνός 5
μοι μὴ ὀργίζηται; Φέρε μοι ἐκεῖνον, κἀκείνῳ ἐρῶ. Σοὶ δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ὀργῆς οὐδὲν ἔχω λέγειν.

Εἰπόντος δὲ τοῦ συμβουλευομένου, Ἔτι τοῦτο ζητῶ, πῶς 6
ἂν, ἐκείνου καὶ μὴ διαλλασσομένου, κατὰ φύσιν ἔχοιμι; Οὐδὲν, 7
ἔφη, τῶν μεγάλων ἄφνω γίνεται· ὅπου γε οὐδ᾽ ὁ βότρυς, οὐδὲ σῦκον. Ἄν μοι νῦν λέγῃς, ὅτι θέλω σῦκον· ἀποκρινοῦμαί σοι, ὅτι χρόνου δεῖ· ἄφες ἀνθήσῃ πρῶτον, εἶτα προβάλῃ τὸν καρπὸν, εἶτα πεπανθῇ. Εἶτα συκῆς μὲν καρπὸς ἄφνω καὶ μιᾷ ὥρᾳ 8
οὐ τελειοῦται· γνώμης δ᾽ ἀνθρώπου καρπὸν θέλεις οὕτω δι᾽ ὀλίγου καὶ εὐκόλως κτήσασθαι; μὴ δ᾽ ἂν, ἐγώ σοι λέγω, προσδόκα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ις'.

Περὶ Προνοίας.

Μὴ θαυμάζετε, εἰ τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις τὰ πρὸς τὸ σῶμα
ἕτοιμα γέγονεν, οὐ μόνον τροφαὶ καὶ πόματα, ἀλλὰ καὶ κοῖται,
καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι ὑποδημάτων, μὴ ὑποστρωμάτων, μὴ ἐσθῆτος·
2 ἡμεῖς δὲ πάντων τούτων προσδεόμεθα. Τὰ γὰρ οὐκ αὐτῶν ἕνεκα,
ἀλλὰ πρὸς ὑπηρεσίαν γεγονότα, οὐκ ἐλυσιτέλει προσδεόμενα
3 ἄλλων πεποιηκέναι. Ἐπεὶ ὅρα οἷον ἦν, ἡμᾶς φροντίζειν μὴ περὶ
ἑαυτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὄνων, πῶς
4 ἐνδύσηται, καὶ πῶς ὑποδήσηται, πῶς φάγῃ, πῶς πίῃ. Ἀλλ',
ὥσπερ οἱ στρατιῶται ἕτοιμοί εἰσι τῷ στρατηγῷ ὑποδεδεμένοι,
ἐνδεδυμένοι, ὡπλισμένοι (εἰ δ' ἔδει περιερχόμενον τὸν χι-
λίαρχον ὑποδεῖν, ἢ ἐνδύειν τοὺς χιλίους, δεινὸν ἂν ἦν)· οὕτω
καὶ ἡ φύσις πεποίηκε τὰ πρὸς ὑπηρεσίαν γεγονότα ἕτοιμα, παρε-
5 σκευασμένα, μηδεμιᾶς ἐπιμελείας ἔτι προσδεόμενα. Οὕτως
6 ἓν παιδίον μικρὸν καὶ ῥάβδῳ ἐλαύνει τὰ πρόβατα. Νῦν δ' ἡμεῖς
ἀφέντες ἐπὶ τούτοις εὐχαριστεῖν, ὅτι μὴ καὶ αὐτῶν τὴν ἴσην
7 ἐπιμέλειαν ἐπιμελούμεθα, ἐφ' αὐτοῖς ἐγκαλοῦμεν τῷ Θεῷ. Καί
τοι, νὴ τὸν Δία καὶ τοὺς Θεούς, ἓν τῶν γεγονότων ἀπήρκει πρὸς
8 τὸ αἰσθέσθαι τῆς Προνοίας, τῷ γε αἰδήμονι καὶ εὐχαρίστῳ. Καὶ
μή μοι νῦν τὰ μεγάλα· αὐτὸ τοῦτο, τὸ ἐκ πόας γάλα γεννᾶσθαι,
καὶ ἐκ γάλακτος τυρὸν, καὶ ἐκ δέρματος ἔρια. Τίς ἐστιν ὁ πεποιη-
κὼς ταῦτα, ἢ ἐπινενοηκώς; Οὐδὲ εἷς, φησίν. Ὢ μεγάλης
ἀναισχυντίας καὶ ἀναισθησίας.

9 Ἄγε ἀφῶμεν τὰ ἔργα τῆς φύσεως· τὰ πάρεργα αὐτῆς θεα-
10 σώμεθα. Μή τι ἀχρηστότερον τριχῶν τῶν ἐπὶ γενείου; τί οὖν;
οὐ συνεχρήσατο καὶ ταύταις ὡς μάλιστα πρεπόντως ἐδύνατο;

οὐ διέκρινε δι' αὐτῶν τὸ ἄῤῥεν καὶ τὸ θῆλυ; οὐκ εὐθὺς μακρόθεν κέκραγεν ἡμῶν ἑκάστου ἡ φύσις, Ἀνήρ εἰμι· οὕτω μοι προσέρχου, οὕτω μοι λάλει, ἄλλο μηθὲν ζήτει, ἰδοὺ τὰ σύμβολα; 11
Πάλιν ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὥσπερ ἐν τῇ φωνῇ τι ἐγκατέμιξεν ἁπαλώτερον, οὕτω καὶ τὰς τρίχας ἀφεῖλεν. Οὔ· ἀλλ' ἀδιάκριτον ἔδει τὸ ζῶον ἀπολειφθῆναι, καὶ κηρύσσειν ἕκαστον ἡμῶν, ὅτι, Ἀνήρ εἰμι. 12
Πῶς δὲ οὐ καλὸν τὸ σύμβολον, καὶ εὐπρεπὲς, καὶ σεμνόν; πόσῳ κάλλιον τοῦ τῶν ἀλεκτρυόνων λόφου; πόσῳ μεγαλοπρεπέστερον τῆς χαίτης τῶν λεόντων; 13
Διὰ τοῦτο ἔδει σώζειν τὰ σύμβολα τοῦ Θεοῦ, ἔδει αὐτὰ μὴ καταπροΐεσθαι, μηδὲ συγχεῖν, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, τὰ γένη τὰ διῃρημένα. 14

Ταῦτα μόνα ἐστὶν ἔργα ἐφ' ἡμῶν τῆς Προνοίας; καὶ τίς ἐξαρκεῖ λόγος οἰκείως αὐτὰ ἐπαινέσαι, ἢ παραστῆσαι; εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ Θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; 15
οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; 16
Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα τοιαῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα· μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. 17
Ταῦτα ἐφ' ἑκάστου ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτοις, καὶ ὁδῷ χρηστικήν. 18
Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποτετύφλωσθε, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ ὑπὲρ πάντων ᾄδοντα τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; 19
τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γοῦν ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν [ἂν] τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. 20
Νῦν δὲ λογικός εἰμι, ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν· τοῦτό μου τὸ ἔργον ἐστὶ, ποιῶ αὐτό· οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἂν δίδωται· καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. 21

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιζ'.

Ὅτι ἀναγκαῖα τὰ Λογικά.

Ἐπειδὴ λόγος ἐστὶν ὁ διαρθρῶν καὶ ἐξεργαζόμενος τὰ λοιπά,
2 ἔδει δ' αὐτὸν μὴ ἀδιάρθρωτον εἶναι· ὑπὸ τίνος διαρθρωθῇ; δῆ-
λον γάρ, ὅτι ἢ ὑφ' αὑτοῦ, ἢ ὑπ' ἄλλου. Ἤτοι οὖν λόγος ἐστὶ
3 κἀκεῖνος, ἢ ἄλλο τι κρεῖσσον τοῦ λόγου· ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ
λόγος, ἐκεῖνον πάλιν τίς διαρθρώσει; εἰ γὰρ αὐτὸς ἑαυτόν, δύ-
ναται καὶ οὗτος. Εἰ δ' ἄλλου δεηθησόμεθα, ἄπειρόν ἐστι τοῦτο,
4 καὶ ἀκατάληκτον. — Ναί· ἀλλ' ἐπείγει μᾶλλον θεραπεύειν
5 καὶ τὰ ὅμοια. Θέλεις οὖν περὶ ἐκείνων ἀκούειν; ἄκουε. Ἀλλ', ἂν
μοι λέγῃς, ὅτι, οὐκ οἶδα πότερον ἀληθῶς ἢ ψευδῶς διαλέγῃ,
κἄν τι κατ' ἀμφίβολον φωνὴν εἴπω, καὶ λέγῃς μοι, διάστιξον,
6 οὐκ ἔτι ἀνέξομαί σου, ἀλλ' ἐρῶ σοι, Ἀλλ' ἐπείγει μᾶλλον. Διὰ
τοῦτο γὰρ οἶμαι προτάσσουσι τὰ λογικά, καθάπερ τῆς μετρήσεως
7 τοῦ σίτου προτάσσομεν τὴν τοῦ μέτρου ἐπίσκεψιν. Ἂν δὲ μὴ
διαλάβωμεν πρῶτον, τί ἐστι μόδιος, *μηδὲ διαλάβωμεν πρῶτον*,
8 τί ἐστι ζυγός, πῶς ἔτι μετρῆσαί τι ἢ στῆσαι δυνησόμεθα; ἐν-
ταῦθα οὖν, τὸ τῶν ἄλλων κριτήριον, καὶ δι' οὗ τἆλλα κατα-
μανθάνεται, μὴ καταμεμαθηκότες, μηδ' ἠκριβωκότες, δυνησόμεθά
9 τι τῶν ἄλλων ἀκριβῶς καταμαθεῖν; καὶ πῶς οἷόν τε; Ναί·
10 ἀλλ' ὁ μόδιος ξύλον ἐστί, καὶ ἄκαρπον. Ἀλλὰ μετρητικὸν σί-
του. — Καὶ τὰ λογικὰ ἄκαρπά ἐστι. — Καὶ περὶ τούτου μὲν
ὀψόμεθα. Εἰ δ' οὖν καὶ τοῦτο δοίη τις, ἐκεῖνο ἀπαρκεῖ, ὅτι
τῶν ἄλλων ἐστὶ διακριτικὰ καὶ ἐπισκεπτικά, καί, ὡς ἄν τις εἴποι,
11 μετρητικὰ καὶ στατικά. Τίς λέγει ταῦτα; μόνος Χρύσιππος καὶ
12 Ζήνων καὶ Κλεάνθης; Ἀντισθένης δ' οὐ λέγει; καὶ τίς ἐστιν ὁ
γεγραφώς, ὅτι ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις;

Σωκράτης δ' οὐ λέγει; καὶ περὶ τίνος γράφει Ξενοφῶν, ὅτι ἤρχετο ἀπὸ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐπισκέψεως, τί σημαίνει ἕκαστον;

Ἆρ' οὖν τοῦτό ἐστι τὸ μέγα καὶ τὸ θαυμαστὸν, νοῆσαι Χρύ- 13
σιππον, ἢ ἐξηγήσασθαι; Καὶ τίς λέγει τοῦτο; Τί οὖν τὸ θαυ-
μαστόν ἐστι; Νοῆσαι τὸ βούλημα τῆς φύσεως. Τί οὖν; αὐτὸς 14
διὰ σεαυτοῦ παρακολουθεῖς; καὶ τίνος ἔτι χρείαν ἔχεις; εἰ γὰρ
ἀληθές ἐστι τὸ, πάντας ἄκοντας ἁμαρτάνειν· σὺ δὲ καταμεμάθη-
κας τὴν ἀλήθειαν, ἀνάγκη σε ἤδη κατορθοῦν. Ἀλλὰ, νὴ Δία, οὐ 15
παρακολουθῶ τῷ βουλήματι τῆς φύσεως. Τίς οὖν ἐξηγεῖται αὐ-
τό; Λέγουσιν, ὅτι Χρύσιππος. Ἔρχομαι, καὶ ἐπιζητῶ τί λέγει 16
οὗτος ὁ ἐξηγητὴς τῆς φύσεως. Ἄχθομαι μὴ νοῶν τί λέγει· ζητῶ
τὸν ἐξηγούμενον. Ἴδε, ἐπίσκεψαι πῶς τοῦτο λέγεται, καθάπερ
εἰ Ῥωμαϊστί. Ποία οὖν ἐνθάδ' ὀφρὺς τοῦ ἐξηγουμένου; οὐδ' 17
αὐτοῦ Χρυσίππου δικαίως, εἰ μόνον ἐξηγεῖται τὸ βούλημα τῆς
φύσεως, αὐτὸς δ' οὐκ ἀκολουθεῖ· πόσῳ πλέον τοῦ ἐκεῖνον ἐξη-
γουμένου; οὐδὲ γὰρ Χρυσίππου χρείαν ἔχομεν δι' αὐτὸν, ἀλλ' 18
ἵνα παρακολουθήσωμεν τῇ φύσει. Οὐδὲ γὰρ τοῦ θύτου δι' αὐ-
τὸν, ἀλλ' ὅτι δι' ἐκείνου κατανοήσειν οἰόμεθα τὰ μέλλοντα, καὶ
σημαινόμενα ὑπὸ τῶν Θεῶν· οὐδὲ τῶν σπλάγχνων δι' αὐτὰ,
ἀλλ' ὅτι δι' ἐκείνων σημαίνεται. Οὐδὲ τὸν κόρακα θαυμάζομεν, 19
ἢ τὴν κορώνην, ἀλλὰ τὸν Θεὸν τὸν σημαίνοντα διὰ τούτων.

Ἔρχομαι τοίνυν ἐπὶ τὸν ἐξηγητὴν τούτων, καὶ θύτην· καὶ 20
λέγω, ὅτι, Ἐπίσκεψαί μοι τὰ σπλάγχνα, τί μοι σημαίνεται.
Λαβὼν, καὶ ἀναπτύξας ἐκεῖνος, ἐξηγεῖται· ὅτι, Ἄνθρωπε, προαί- 21
ρεσιν ἔχεις ἀκώλυτον φύσει, καὶ ἀναναγκαστον. Τοῦτο ἐνταῦθα
ἐν τοῖς σπλάγχνοις γέγραπται. Δείξω σοι αὐτὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ 22
συγκαταθετικοῦ τόπου. Μή τίς σε κωλῦσαι δύναται ἐπινεῦσαι
ἀληθεῖ; Οὐδὲ εἷς. Μή τίς σε ἀναγκάσαι δύναται παραδέξασθαι
τὸ ψεῦδος; Οὐδὲ εἷς. Ὁρᾷς, ὅτι ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τὸ προαι- 23

24 ρετικὸν ἔχεις ἀκώλυτον, ἀνανάγκαστον, ἀπαραπόδιστον; Ἄγε,
ἐπὶ δὲ τοῦ ὀρεκτικοῦ καὶ ὁρμητικοῦ, ἄλλως ἔχει; Καὶ τίς ὁρμὴν
νικῆσαι δύναται, ἢ ἄλλη ὁρμή; Τίς δ' ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, ἢ ἄλλη
25 ὄρεξις καὶ ἔκκλισις; Ἂν μοι, φησὶ, προσάγῃ θανάτου φόβον,
ἀναγκάσει με. Οὐ τὸ προσαγόμενον· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ σοι κρεῖτ-
26 τον εἶναι ποιῆσαί τι τούτων, ἢ ἀποθανεῖν. Πάλιν οὖν τὸ σὸν
27 δόγμα σε ἠνάγκασε· τοῦτ' ἔστι, προαίρεσιν προαίρεσις. Εἰ γὰρ
τὸ ἴδιον μέρος, ὃ ἡμῖν ἔδωκεν ἀποσπάσας ὁ Θεὸς, ὑπ' αὐτοῦ ἢ
ὑπ' ἄλλου τινὸς κωλυτὸν ἢ ἀναγκαστὸν κατεσκευάκει· οὐκέτι
28 ἂν ἦν Θεὸς, οὐδ' ἐπεμελεῖτο ἡμῶν ὃν δεῖ τρόπον. Ταῦτα εὑρίσκω,
φησὶν, ἐν τοῖς ἱεροῖς. Ταῦτά σοι σημαίνεται. Ἐὰν θέλῃς, ἐλεύ-
θερος εἶ· ἐὰν θέλῃς, μέμψῃ οὐδένα, ἐγκαλέσεις οὐδενί· πάντα
29 κατὰ γνώμην ἅμα ἔσται τὴν σὴν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ. Διὰ ταύτην
τὴν μαντείαν ἔρχομαι ἐπὶ τὸν θύτην τοῦτον καὶ τὸν φιλόσοφον·
οὐκ αὐτὸν θαυμάσας, ἕνεκά γε τῆς ἐξηγήσεως, ἀλλὰ ἐκεῖνα ἃ
ἐξηγεῖται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιη'.

Ὅτι οὐ δεῖ χαλεπαίνειν τοῖς ἁμαρτανομένοις.

Εἰ ἀληθές ἐστι τὸ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων λεγόμενον, ὅτι
πᾶσιν ἀνθρώποις μία ἀρχὴ, καθάπερ τοῦ συγκαταθέσθαι,
τὸ παθεῖν ὅτι ὑπάρχει· καὶ τοῦ ἀνανεῦσαι, τὸ παθεῖν ὅτι
οὐχ ὑπάρχει· καὶ, νὴ Δία, τοῦ ἐπισχεῖν, τὸ παθεῖν ὅτι
2 ἄδηλόν ἐστιν· οὕτω καὶ τοῦ ὁρμῆσαι ἐπί τι, τὸ παθεῖν ὅτι
ἐμοὶ συμφέρει· ἀμήχανον δ', ἄλλο μὲν κρίνειν τὸ συμφέρον,
ἄλλου δ' ὀρέγεσθαι· καὶ ἄλλο μὲν κρίνειν καθῆκον, ἐπ' ἄλλο
3 δὲ ὁρμᾷν· τί ἔτι τοῖς πολλοῖς χαλεπαίνομεν; Κλέπται, φησὶν,
εἰσὶ, καὶ λωποδύται. Τί ἔστι τὸ κλέπται καὶ λωποδύται;

πεπλάνηνται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Χαλεπαίνειν οὖν δεῖ
αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; Ἀλλὰ δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει 4
πῶς ἀφίστανται τῶν ἁμαρτημάτων. Ἂν δὲ μὴ βλέπωσιν, οὐδὲν
ἔχουσιν ἀνώτερον τοῦ δοκοῦντος αὐτοῖς.

Τοῦτον οὖν τὸν λῃστὴν, καὶ τοῦτον τὸν μοιχὸν οὐκ ἔδει 5
ἀπολωλέναι; Μηδαμῶς, ἀλλ' ἐκεῖνος μᾶλλον· τοῦτον τὸν 6
πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ
ἀποτετυφλωμένον, (οὐ τὴν ὄψιν τὴν διακριτικὴν τῶν λευκῶν καὶ
μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν,
καὶ τῶν κακῶν·) μὴ ἀπολλύναι; κἂν οὕτω λέγῃς, γνώσῃ 7
πῶς ἀπάνθρωπόν ἐστιν ὃ λέγεις, καὶ ὅτι ἐκείνῳ ὅμοιον· τοῦτον
οὖν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύναι, καὶ τὸν κωφόν; Εἰ γὰρ μεγίστη 8
βλάβη, ἡ στέρησις τῶν μεγίστων· μέγιστον δ' ἐστὶ ἐν ἑκάστῳ
ἡ προαίρεσις οἵα δεῖ, καὶ τούτου στέρεταί τις· τί ἔτι χαλε-
παίνεις αὐτῷ; Ἄνθρωπε, οὐ σὲ δεῖ παρὰ φύσιν ἐπ' ἀλλοτρίοις 9
κακοῖς διατίθεσθαι· ἐλέει αὐτὸν μᾶλλον. [Ἄφες] τοῦτο τὸ προσ-
κοπτικὸν καὶ μισητικὸν, [καὶ] τὰς φωνὰς ταύτας ἃς οἱ πολλοὶ 10
[ἀφιᾶσι]. Τούτους οὖν τοὺς καταράτους καὶ μι[σητοὺς]! Σὺ [δὲ]
πῶς ποτ' ἀπεσοφώθης ἄφνω; [ὡς] χαλεπὸς εἶ. Διὰ τί οὖν χαλε- 11
παίνομεν; [διότι] θαυμάζομεν ὧν ἡμᾶς ἀφαιροῦνται. Μὴ θαύμαζέ
σου τὰ ἱμάτια, καὶ τῷ κλέπτῃ οὐ χαλεπανεῖς. Μὴ θαύμαζε τὸ
κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ τῷ μοιχῷ οὐ χαλεπανεῖς. Γνῶθι, ὅτι 12
κλέπτης καὶ μοιχὸς ἐν τοῖς σοῖς τόπον οὐκ ἔχει, ἐν δὲ τοῖς
ἀλλοτρίοις, καὶ τοῖς οὐκ ἐπὶ σοί. Ταῦτα ἂν ἀφῇς, καὶ παρὰ
μηδὲν ἡγήσῃ, τίνι ἔτι χαλεπανεῖς; μέχρι δ' ἂν ταῦτα θαυμά-
ζῃς, σεαυτῷ χαλέπαινε μᾶλλον ἢ ἐκείνοις. Σκόπει δέ· ἔχεις 13
καλὰ ἱμάτια· ὁ γείτων σου οὐκ ἔχει· θυρίδα ἔχεις, θέλεις
αὐτὰ ψύξαι. Οὐκ οἶδεν ἐκεῖνος τί τὸ ἀγαθόν ἐστι τοῦ ἀνθρώπου;
ἀλλὰ φαντάζεται ὅτι τὸ ἔχειν καλὰ ἱμάτια· τοῦτο ὃ καὶ σὺ φαν-
τάζῃ. Εἶτα μὴ ἔλθῃ, καὶ ἄρῃ αὐτά; Ἀλλὰ σὺ πλακοῦντα 14

δεικνύων ἀνθρώποις λύχνοις, καὶ μόνος αὐτὸν καταπίνων, οὐ
θέλεις ἵνα αὐτὸν ἁρπάσωσι; μὴ ἐρέθιζε αὐτούς· θυρίδα μὴ
15 ἔχε· μὴ ψύχε σου τὰ ἱμάτια. Κἀγὼ πρῴην σιδηροῦν λύχνον
ἔχων παρὰ τοῖς Θεοῖς, ἀκούσας ψόφου τῆς θυρίδος, κατέδραμον,
εὗρον ἡρπασμένον τὸν λύχνον. Ἐπελογισάμην, ὅτι ἔπαθέ
τι ὁ ἄρας οὐκ ἀπίθανον. Τί οὖν; Αὔριον, φημὶ, ὀστράκινον
16 εὑρήσεις. Ἐκεῖνα γὰρ ἀπόλλυσί τις, ἃ ἔχει. Ἀπώλεσά μου τὸ
ἱμάτιον. Εἶχες γὰρ ἱμάτιον. Ἀλγῶ τὴν κεφαλήν. Μή τι κέρατα
ἀλγεῖς; Τί οὖν ἀγανακτεῖς; τούτων γὰρ αἱ ἀπώλειαι, τούτων
οἱ πόνοι, ὧν καὶ αἱ κτήσεις.

17 Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. Τί; Τὸ σκέλος. Ἀλλ' ἀφελεῖ. Τί;
Τὸν τράχηλον. Τί οὖν οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; Τὴν προαίρεσιν.
Διὰ τοῦτο παρήγγελλον οἱ παλαιοὶ τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ.
18 Οὐκοῦν ἔδει, νὴ τοὺς Θεούς, μελετᾷν ἐπὶ τῶν μικρῶν· καὶ
ἀπ' ἐκείνων ἀρχομένους, διαβαίνειν ἐπὶ τὰ μείζω. Κεφαλὴν
19 ἀλγῶ. Οἴμοι, μὴ λέγε. Ὠτίον ἀλγῶ. Οἴμοι, μὴ λέγε. Καὶ οὐ
λέγω, ὅτι οὐ δέδοται στενάξαι· ἀλλὰ ἔσωθέν γε μὴ στενάξῃς.
Μηδ', ἂν βραδέως τὸν ἐπίδεσμον ὁ παῖς φέρῃ, κραύγαζε, καὶ
σπῶ, καὶ λέγε, Πάντες με μισοῦσι. Τίς γὰρ μὴ μισήσῃ τὸν
20 τοιοῦτον; Τούτοις τὸ λοιπὸν πεποιθὼς τοῖς δόγμασιν, ὀρθὸς
περιπάτει, ἐλεύθερος· οὐχὶ τῷ μεγέθει πεποιθὼς τοῦ σώματος,
ὥσπερ ἀθλητής. Οὐ γὰρ ὡς ὄνον ἀήττητον εἶναι δεῖ.

21 Τίς οὖν ὁ ἀήττητος; Ὃν οὐκ ἐξίστησιν οὐδὲν τῶν ἀπροαιρέτων.
Εἶτα λοιπὸν ἑκάστην τῶν περιστάσεων ἐπερχόμενος,
καταμανθάνω, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀθλητοῦ· Οὗτος ἐξεβίασε τὸν
πρῶτον κλῆρον· τί οὖν; τὸν δεύτερον; τί δ', ἂν καῦμα ᾖ; τί
22 δ' ἐν Ὀλυμπίᾳ; Καὶ ἐνταῦθα ὡσαύτως· ἂν ἀργυρίδιον προβάλῃς,
καταφρονήσει. Τί οὖν, ἂν κορασίδιον; τί οὖν, ἂν ἐν
σκότῳ; τί οὖν, ἂν δοξάριον; τί οὖν, ἂν λοιδορίαν; τί οὖν, ἂν
23 ἔπαινον; τί δ', ἂν θάνατον; δύναται ταῦτα πάντα νικῆσαι. Τί

οὖν, ἂν καῦμα ᾖ τούτῳ; τί, ἂν οἰνωμένος ᾖ; τί, ἂν μελαγχολῶν; τί ἐν ὕπνοις; οὗτός μοι ἐστὶν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιθ΄.

Πῶς ἔχειν δεῖ πρὸς τυράννους.

Ὅ τι ἄν τινι προσῇ πλεονέκτημα, ἢ δοκῇ γε προσεῖναι, μὴ προσόν· τοῦτον πᾶσα ἀνάγκη, ἐὰν ἀπαίδευτος ᾖ, πεφυσῆσθαι δι' αὐτό. Εὐθὺς ὁ τύραννος λέγει· Ἐγώ εἰμι ὁ πάντων 2
κράτιστος. Καὶ τί μοι δύνασαι παρασχεῖν; ὄρεξίν μοι δύνασαι περιποιῆσαι ἀκώλυτον; πόθεν σοι; σὺ γὰρ ἔχεις ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον; σὺ γὰρ ἔχεις ὁρμὴν ἀναμάρτητον; καὶ ποῦ σοι 3
μέτεστιν; Ἄγε, ἐν νηῒ δὲ σαυτῷ θαῤῥεῖς, ἢ τῷ εἰδότι; ἐπὶ δ' ἅρματος τίνι, ἢ τῷ εἰδότι; τί δ' ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις; Ὡσαύτως. Τί οὖν δύνασαι; Πάντες με θεραπεύουσι. Καὶ γὰρ 4
ἐγὼ τὸ πινάκιον θεραπεύω, καὶ πλύνω αὐτὸ, καὶ ἐκμάσσω, καὶ τῆς ληκύθου ἕνεκα πάσσαλον πήσσω. Τί οὖν; ταῦτά μου κρείττονά ἐστιν; Οὔκ· ἀλλὰ χρείαν μοι παρέχει τινά. Ταύτης οὖν ἕνεκα θεραπεύω αὐτά. Τί δέ; τὸν ὄνον οὐ θεραπεύω; οὐ νίπτω αὐτοῦ τοὺς πόδας; οὐ περικαθαίρω; Οὐκ οἶδας, ὅτι πᾶς 5
ἄνθρωπος ἑαυτὸν θεραπεύει; σὲ δὲ οὕτως, ὡς τὸν ὄνον; ἐπεὶ τίς σε θεραπεύει ὡς ἄνθρωπον; δείκνυε. Τίς σοι θέλει ὅμοιος γενέσθαι; τίς σου ζηλωτὴς γίνεται, ὡς Σωκράτους; Ἀλλὰ 6
δύναμαί σε τραχηλοκοπῆσαι. Καλῶς λέγεις. Ἐξελαθόμην ὅτι σε δεῖ θεραπεύειν, καὶ ὡς πυρετὸν, καὶ ὡς χολέραν· καὶ βωμὸν στῆσαι, ὡς ἐν Ῥώμῃ Πυρετοῦ βωμός ἐστι.

Τί οὖν ἐστὶ τὸ ταράσσον καὶ καταπλῆττον τοὺς πολλούς; ὁ 7
τύραννος, καὶ οἱ δορυφόροι; πόθεν; μὴ γένοιτο· οὐκ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ὑπ' ἄλλου τινὸς ταραχθῆναι, ἢ κωλυθῆναι,

8 πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. Ἀλλὰ τὰ δόγματα αὐτὸν ταράσσει. Ὅταν γὰρ
ὁ τύραννος εἴπῃ τινί, Δήσω σου τὸ σκέλος· ὁ μὲν τὸ σκέλος
τετιμηκὼς λέγει, Μή, ἐλέησον· ὁ δὲ τὴν προαίρεσιν τὴν
ἑαυτοῦ, λέγει, Εἴ σοὶ λυσιτελέστερον φαίνεται, δῆσον. Οὐκ
9 ἐπιστρέφῃ; Οὐκ ἐπιστρέφομαι. Ἐγώ σοι δείξω, ὅτι κύριός εἰμι.
Πόθεν σύ; ἐμὲ ὁ Ζεὺς ἐλεύθερον ἀφῆκεν. Ἢ δοκεῖς, ὅτι ἔμελλε
τὸν ἴδιον υἱὸν ἐᾷν καταδουλοῦσθαι; τοῦ νεκροῦ δέ μου κύριος
10 εἶ, λάβε αὐτόν. Ὥσθ', ὅταν μοι προσίῃς, ἐμὲ οὐ θεραπεύεις;
Οὔκ· ἀλλ' ἐμαυτόν. Εἰ δὲ θέλεις με λέγειν, ὅτι καὶ σέ· λέγω
σοι, οὕτως ὡς τὴν χύτραν.

11 Τοῦτο οὐκ ἔστι φίλαυτον· γέγονε γὰρ οὕτως τὸ ζῶον,
ὥστε αὑτοῦ ἕνεκα πάντα ποιεῖν. Καὶ γὰρ ὁ ἥλιος αὑτοῦ ἕνεκα
12 πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λοιπὸν αὐτὸς ὁ Ζεύς. Ἀλλ' ὅταν θέλῃ εἶναι
Ὑέτιος καὶ Ἐπικάρπιος, καὶ Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, ὁρᾷς
ὅτι τούτων τῶν ἔργων καὶ τῶν προσηγοριῶν οὐ δύναται τυχεῖν,
13 ἂν μὴ εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμος ᾖ. Καθόλου τε τοιαύτην [τὴν] φύσιν
τοῦ λογικοῦ ζώου κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν
δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται.
14 Οὕτως οὐκέτι ἀκοινώνητον γίνεται τὸ πάντα αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖν.
15 Ἐπεὶ τί ἐκδέχῃ; ἵνα τις ἀποστῇ αὑτοῦ, καὶ τοῦ ἰδίου συμφέ-
ροντος; Καὶ πῶς ἔτι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀρχὴ πᾶσιν ἔσται, ἡ πρὸς
ἑαυτὰ οἰκείωσις;

16 Τί οὖν; ὅταν ὑπῇ δόγματα ἀλλόκοτα περὶ τῶν ἀπροαιρέτων,
ὡς ὄντων ἀγαθῶν καὶ κακῶν, πᾶσα ἀνάγκη θεραπεύειν τοὺς
17 τυράννους. Ὤφελον γὰρ τοὺς τυράννους μόνον, τοὺς κοιτωνίτας
δ' οὔ. Πῶς δὲ καὶ φρόνιμος γίνεται ἐξαίφνης ὁ ἄνθρωπος, ὅταν
Καῖσαρ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ λασάνου ποιήσῃ; πῶς εὐθὺς λέγομεν,
18 Φρονίμως μοι λελάληκε Φηλικίων; Ἤθελον αὐτὸν ἀποβληθῆναι
19 τοῦ κοιτῶνος, ἵνα πάλιν ἄφρων σοι δοκῇ. Εἶχέ τινα Ἐπαφρό-
διτος σκυτέα, ὃν διὰ τὸ ἄχρηστον εἶναι ἐπώλησεν. Εἶτα

ἐκεῖνος κατά τινα δαίμονα ἀγορασθεὶς ὑπό τινος τῶν Καισα-
ριανῶν, τοῦ Καίσαρος σκυτεὺς ἐγένετο. Εἶδες ἂν, πῶς αὐτὸν 20
ἐτίμα ὁ Ἐπαφρόδιτος; Τί πράσσει Φηλικίων ὁ ἀγαθός; φιλῶ
σε. Εἶτα εἴ τις ἡμῶν ἐπύθετο, Τί ποιεῖ αὐτός; ἐλέγετο, ὅτι 21
μετὰ Φηλικίωνος βουλεύεται περί τινος. Οὐχὶ γὰρ πεπράκει 22
αὐτὸν ὡς ἄχρηστον; τίς οὖν αὐτὸν ἄφνω φρόνιμον ἐποίησε;
Τοῦτ' ἔστι τὸ τιμᾶν ἄλλο τι, ἢ τὰ προαιρετικά. 23

Ἠξίωται δημαρχίας; Πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται· 24
ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ
δοῦλοι τὰς χεῖρας· ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτο-
μένους· ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. Τίς οὖν 25
πώποτε ὑπὲρ τοῦ ὀρεχθῆναι καλῶς, ἔθυσεν; ὑπὲρ τοῦ ὁρμῆσαι
κατὰ φύσιν; ἐκεῖ γὰρ καὶ Θεοῖς εὐχαριστοῦμεν, ὅπου τὸ ἀγαθὸν
τιθέμεθα.

Σήμερόν τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τοῦ Αὐγούστου. 26
Λέγω αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἄφες τὸ πρᾶγμα, δαπανήσεις πολλὰ
εἰς οὐδέν. Ἀλλ' οἱ τὰ σύμφωνά, φησι, γράφοντες, γράψουσι 27
τὸ ἐμὸν ὄνομα. Μή τι οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρὼν,
Ἐμὲ γεγράφασιν; εἰ δὲ καὶ νῦν δύνασαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν 28
ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; Μενεῖ μου τὸ ὄνομα. Γράψον αὐτὸ εἰς
λίθον, καὶ μενεῖ. ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου μνεία;
Ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω. Εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνου, 29
ῥόδινον λαβὼν περίθου, ὄψει γὰρ κομψότερος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κ'.

Περὶ τοῦ λόγου, πῶς αὑτοῦ θεωρητικός ἐστιν.

ΠΑΣΑ τέχνη καὶ δύναμις, προηγουμένων τινῶν ἐστι θεω-
ρητική. Ὅταν μὲν οὖν ᾖ ὁμοειδὴς τοῖς θεωρουμένοις καὶ αὐτὴ, 2

ἀναγκαίως καὶ αὐτῆς γίνεται θεωρητική· ὅταν δ' ἀνομοιογενής,
3 οὐ δύναται θεωρεῖν ἑαυτήν. Οἷον, σκυτικὴ περὶ δέρματα
ἀναστρέφεται· αὐτὴ δὲ παντελῶς ἀπήλλακται τῆς ὕλης τῶν
4 δερμάτων· διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν αὐτῆς θεωρητική. Γραμμα-
τικὴ πάλιν, περὶ τὴν ἐγγράμματον φωνήν· μή τι οὖν ἐστι καὶ
αὐτὴ ἐγγράμματος φωνή; Οὐδαμῶς. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται
5 θεωρεῖν ἑαυτήν. Ὁ οὖν λόγος πρός τί ποτε ὑπὸ τῆς φύσεως
παρείληπται; Πρὸς χρῆσιν φαντασιῶν οἵαν δεῖ. Αὐτὸς οὖν τί
ἐστι; Σύστημα ἐκ ποιῶν φαντασιῶν. Οὕτω γίνεται φύσει καὶ
6 αὑτοῦ θεωρητικός. Πάλιν ἡ φρόνησις τίνα θεωρήσουσα παρε-
λήλυθεν; Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, καὶ οὐδέτερα. Αὐτὴ οὖν τί ἐστιν;
Ἀγαθόν. Ἡ δ' ἀφροσύνη τί ἐστι; Κακόν. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι ἀναγ-
7 καίως καὶ αὐτῆς γίνεται καὶ τῆς ἐναντίας θεωρητική. Διὰ
τοῦτο ἔργον τοῦ φιλοσόφου τὸ μέγιστον καὶ πρῶτον, δοκιμάζειν
τὰς φαντασίας, καὶ διακρίνειν, καὶ μηδεμίαν ἀδοκίμαστον
8 προσφέρεσθαι. Ὁρᾶτε καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ὅπου δοκεῖ τι
εἶναι πρὸς ἡμᾶς, πῶς καὶ τέχνην ἐξευρήκαμεν, καὶ ὅσαις ὁ
ἀργυρογνώμων προσχρῆται κατὰ δοκιμασίαν τοῦ νομίσματος·
9 τῇ ὄψει, τῇ ἁφῇ, τῇ ὀσφρασίᾳ, τὰ τελευταῖα τῇ ἀκοῇ· ῥίψας
τὸ δηνάριον, τῷ ψόφῳ προσέχει, καὶ οὐχ ἅπαξ ἀρκεῖται ψοφή-
σαντος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πολλῆς προσοχῆς μουσικὸς γίνεται.
10 Οὕτως, ὅπου διαφέρειν οἰόμεθα τὸ πλανᾶσθαι τοῦ μὴ πλα-
νᾶσθαι, ἐνταῦθα πολλὴν προσοχὴν εἰσφέρομεν εἰς διάκρισιν τῶν
11 διαπλανᾷν δυναμένων. Ἐπὶ δὲ τοῦ ταλαιπώρου ἡγεμονικοῦ
χάσκοντες καὶ καθεύδοντες, πᾶσαν φαντασίαν παραπροσδεχό-
μεθα. Ἡ γὰρ ζημία οὐ προσπίπτει.

12 Ὅταν οὖν θέλῃς γνῶναι, πῶς ἔχεις περὶ μὲν τἀγαθὰ καὶ
κακὰ ἀνειμένως, περὶ τὰ ἀδιάφορα δ' ἐσπευσμένως· ἐπίστησον,
πῶς ἔχεις πρὸς τὸ ἐκτυφλωθῆναι, καὶ πῶς πρὸς τὸ ἐξαπατη-
θῆναι· καὶ γνώσῃ, ὅτι μακρὰν εἶ τοῦ ὡς δεῖ πεπονθέναι περὶ ἀ-

γαθῶν καὶ κακῶν. Ἀλλὰ πολλῆς ἔχει χρείαν παρασκευῆς, καὶ 13
πόνου πολλοῦ καὶ μαθημάτων. Τί οὖν; ἐλπίζεις, ὅτι τὴν
μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἐστὶν ἀναλαβεῖν; καί τοι αὐτὸς μὲν 14
ὁ προηγούμενος λόγος τῶν φιλοσόφων λίαν ἐστὶν ὀλίγος. Εἰ
θέλεις γνῶναι, ἀνάγνωθι τὰ Ζήνωνος, καὶ ὄψει. Τί γὰρ ἔχει 15
μακρὸν, εἰπεῖν, ὅτι τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι Θεοῖς; οὐσία δ'
ἀγαθοῦ, χρῆσις οἵα δεῖ φαντασιῶν; Λέγε· Τί οὖν ἐστι Θεός; 16
καὶ τί φαντασία; καὶ τί ἐστι φύσις ἡ ἐπὶ μέρους, καὶ τί ἐστι
φύσις ἡ τῶν ὅλων; ἤδη μακρόν. Ἂν οὖν ἐλθὼν Ἐπίκουρος εἴπῃ, 17
ὅτι ἐν σαρκὶ εἶναι δεῖ τὸ ἀγαθόν· πάλιν μακρὸν γίνεται, καὶ
ἀνάγκη ἀκοῦσαι, τί τὸ προηγούμενόν ἐστιν ἐφ' ἡμῶν, τί τὸ
ὑποστατικὸν καὶ οὐσιῶδες. Ὅτι τὸ κοχλίου ἀγαθὸν οὐκ εἰκὸς
εἶναι ἐν τῷ κελύφει, τὸ οὖν τοῦ ἀνθρώπου εἰκός; Σὺ δ' αὐτός 18
τι κυριώτερον ἔχεις, Ἐπίκουρε. Τί ἐστιν ἐν σοὶ τὸ βουλευό-
μενον; τὸ ἐπισκεπτόμενον ἕκαστα; τὸ περὶ τῆς σαρκὸς αὐτῆς,
ὅτι τὸ προηγούμενόν ἐστι, τὸ ἐπικρῖνον; τί δὲ καὶ λύχνον 19
ἅπτεις, καὶ πονεῖς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τηλικαῦτα βιβλία γράφεις;
ἵνα μὴ ἀγνοήσωμεν ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν; τίνες ἡμεῖς; τί πρὸς
σὲ ὄντες; Οὕτω μακρὸς ὁ λόγος γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κα'.

Πρὸς τοὺς θαυμάζεσθαι θέλοντας.

ὍΤΑΝ τις ἣν δεῖ στάσιν ἔχῃ ἐν τῷ βίῳ, ἔξω οὐ κέχηνεν. Ἄν-
θρωπε, τί θέλεις σοι γενέσθαι; ἐγὼ μὲν ἀρκοῦμαι, ἂν ὀρέγωμαι 2
καὶ ἐκκλίνω κατὰ φύσιν, ἂν ὁρμῇ καὶ ἀφορμῇ χρῶμαι ὡς πέ-
φυκα, ἂν προθέσει, ἂν ἐπιβολῇ, ἂν συγκαταθέσει. Τί οὖν ἡμῖν 3
ὀβελίσκον καταπιὼν περιπατεῖς; Ἤθελον, ἵνα με καὶ οἱ ἀπαντῶν-
τες θαυμάζωσι, καὶ ἐπακολουθοῦντες ἐπικραυγάζωσιν, Ὦ μεγάλου

4 φιλοσόφου. Τίνες εἰσὶν οὗτοι, ὑφ' ὧν θαυμάζεσθαι θέλεις; οὐχ οὗτοί εἰσι, περὶ ὧν εἴωθας λέγειν ὅτι μαίνονται; Τί οὖν; ὑπὸ τῶν μαινομένων θέλεις θαυμάζεσθαι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κϐ'.

Περὶ τῶν Προλήψεων.

Αἱ προλήψεις κοιναὶ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰσὶ, καὶ πρόληψις προλήψει οὐ μάχεται. Τίς γὰρ ἡμῶν οὐ τίθησιν, ὅτι τὸ ἀγαθὸν συμφέρον ἐστὶ, καὶ αἱρετὸν, καὶ ἐκ πάσης αὐτὸ περιστάσεως δεῖ μετιέναι καὶ διώκειν; τίς δ' ἡμῶν οὐ τίθησιν, ὅτι τὸ δίκαιον κα-
2 λόν ἐστι, καὶ πρέπον; Πότ' οὖν ἡ μάχη γίνεται; Περὶ τὴν ἐφαρ-
3 μογὴν τῶν προλήψεων ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. Ὅταν ὁ μὲν εἴπῃ, ὅτι, Καλῶς ἐποίησεν, ἀνδρεῖός ἐστιν· ὁ δὲ, Οὔ, ἀλλ' ἀπονενοημένος· ἔνθεν ἡ μάχη γίνεται τοῖς ἀνθρώποις πρὸς ἀλλή-
4 λους. Αὕτη ἐστὶν ἡ Ἰουδαίων, καὶ Σύρων, καὶ Αἰγυπτίων, καὶ Ῥωμαίων μάχη· οὐ περὶ τοῦ, ὅτι τὸ ὅσιον πάντων προτιμητέον, καὶ ἐν παντὶ μεταδιωκτέον· ἀλλὰ πότερόν ἐστιν ὅσιον τοῦτο, τὸ
5 χοιρείου φαγεῖν, ἢ ἀνόσιον. Ταύτην τὴν μάχην εὑρήσετε καὶ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως. Κάλει γὰρ αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον. Τί λέγεις σὺ, ὦ Ἀγάμεμνον; οὐ δεῖ γενέσθαι τὰ δέοντα, καὶ τὰ
6 καλῶς ἔχοντα; Δεῖ μὲν οὖν. Σὺ δὲ τί λέγεις, ὦ Ἀχιλλεῦ; οὐκ ἀρέσκει σοι γενέσθαι τὰ καλῶς ἔχοντα; Ἐμοὶ μὲν οὖν πάντων
7 μάλιστα ἀρέσκει. Ἐφαρμόσατε οὖν τὰς προλήψεις. Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῆς μάχης. Ὁ μὲν λέγει, Οὐ χρὴ ἀποδιδόναι με τὴν Χρυσηΐδα τῷ πατρί. Ὁ δὲ λέγει, Δεῖ μὲν οὖν. Πάντως ὁ ἕτερος αὐ-
8 τῶν κακῶς ἐφαρμόζει τὴν πρόληψιν τοῦ δέοντος. Πάλιν ὁ μὲν λέγει. Οὐκοῦν, εἴ με δεῖ ἀποδοῦναι τὴν Χρυσηΐδα, δεῖ με λαβεῖν ὑμῶν τινος τὸ γέρας. Ὁ δέ· Τὴν ἐμὴν οὖν λάβῃς ἐρωμένην;

Τὴν σὴν, φησίν. Ἐγὼ οὖν μόνος; Ἀλλ' ἐγὼ μόνος μὴ ἔχω; Οὕτως μάχη γίνεται.

Τί οὖν ἐστι τὸ παιδεύεσθαι; Μανθάνειν τὰς φυσικὰς προ- 9
λήψεις ἐφαρμόζειν ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις καταλλήλως τῇ φύσει·
καὶ λοιπὸν, διελεῖν, ὅτι τῶν ὄντων τὰ μέν εἰσιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ 10
οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἐφ' ἡμῖν μὲν προαίρεσις, καὶ πάντα τὰ προαιρετικὰ ἔργα· οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ τὸ σῶμα, τὰ μέρη τοῦ σώματος, κτήσεις, γονεῖς, ἀδελφοί, τέκνα, πατρίς, ἁπλῶς οἱ κοινωνοί.
Ποῦ οὖν θῶμεν τὸ ἀγαθόν; ποίᾳ οὐσίᾳ αὐτὸ ἐφαρμόσωμεν; Τῇ 11
ἐφ' ἡμῖν; Εἶτα οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν ὑγίεια, καὶ ἀρτιότης, καὶ ζωή; 12
ἀλλ' οὐδὲ τέκνα, οὐδὲ γονεῖς, οὐδὲ πατρίς; καὶ τίς σου ἀνέξεται; Μεταθῶμεν οὖν ἐνθάδε πάλιν αὐτό. Ἐνδέχεται οὖν, βλα- 13
πτόμενον, καὶ ἀποτυγχάνοντα τῶν ἀγαθῶν, εὐδαιμονεῖν; Οὐκ ἐνδέχεται. Καὶ τὴν πρὸς τοὺς κοινωνοὺς ἔχειν οἵαν δεῖ ἀναστροφήν; Καὶ πῶς ἐνδέχεται; Ἐγὼ γὰρ πέφυκα πρὸς τὸ ἐμὸν συμ- 14
φέρον. Εἰ συμφέρει μοι ἀγρὸν ἔχειν, συμφέρει μοι καὶ ἀφελέσθαι αὐτὸν τοῦ πλησίον· εἰ συμφέρει μοι ἱμάτιον ἔχειν, συμφέρει μοι καὶ κλέψαι αὐτὸ ἐκ βαλανείου. Ἔνθεν πόλεμοι, στάσεις, τυραννίδες, ἐπιβουλαί. Πῶς δ' ἔτι [τηρεῖν] δυνήσομαι τὸ 15
πρὸς τὸν Δία καθῆκον; εἰ γὰρ βλάπτομαι καὶ ἀτυχῶ, οὐκ ἐπιστρέφεταί μου. Καὶ τί μοὶ καὶ αὐτῷ, εἰ οὐ δύναταί μοι βοηθῆσαι; καὶ πάλιν, τί μοὶ καὶ αὐτῷ, εἰ θέλει με ἐν τοιούτοις εἶναι, ἐν οἷς εἰμι; ἄρχομαι λοιπὸν μισεῖν αὐτόν. Τί οὖν ναοὺς ποιοῦ- 16
μεν; τί οὖν ἀγάλματα, ὡς κακοῖς Δαίμοσιν, ὡς Πυρετῷ, τῷ Διί; καὶ πῶς ἔτι Σωτήρ; καὶ πῶς Ὑέτιος; καὶ πῶς Ἐπικάρπιος; καὶ μὴν, ἂν ἐνταῦθά που θῶμεν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, πάντα ταῦτα ἐξακολουθεῖ.

Τί οὖν ποιήσωμεν; Αὕτη ἐστὶ ζήτησις τοῦ φιλοσοφοῦντος τῷ 17
ὄντι, καὶ ὠδίνοντος. Νῦν ἐγὼ οὐχ ὁρῶ τί ἐστι τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν· οὐ μαίνομαι; Ναί. Ἀλλ' ἐνταῦθά που θῶ τὸ ἀγαθὸν, 18

ἐν τοῖς προαιρετικοῖς; πάντες μου καταγελάσονται. Ἥξει τις
γέρων πολιός, χρυσοῦς δακτυλίους ἔχων πολλούς· εἶτα ἐπισεί-
σας τὴν κεφαλὴν ἐρεῖ, Ἄκουσόν μου τέκνον· δεῖ μὲν καὶ φιλο-
19 σοφεῖν, δεῖ δὲ καὶ ἐγκέφαλον ἔχειν· ταῦτα μωρά ἐστι. Σὺ παρὰ
τῶν φιλοσόφων μανθάνεις συλλογισμόν· τί δέ σοι ποιητέον ἐστί,
20 σὺ κάλλιον οἶδας ἢ οἱ φιλόσοφοι. Ἄνθρωπε, τί οὖν μοι ἐπιτιμᾷς,
εἰ οἶδα; Τούτῳ τῷ ἀνδραπόδῳ τί εἴπω; ἂν σιωπῶ, ῥήγνυται.
21 Ἐκείνως δεῖ λέγειν· ὅτι, Σύγγνωθί μοι, ὡς τοῖς ἐρῶσιν· οὐκ
εἰμὶ ἐμαυτοῦ, μαίνομαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κγ'.

Πρὸς Ἐπίκουρον.

ἘΠΙΝΟΕΙ καὶ Ἐπίκουρος, ὅτι φύσει ἐσμὲν κοινωνικοί· ἀλλ'
ἅπαξ ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, οὐκέτι δύναται ἄλλο
2 οὐδὲν εἰπεῖν. Πάλιν γὰρ ἐκείνου λίαν κρατεῖ, ὅτι οὐ δεῖ ἀπεσπα-
σμένον οὐδὲν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίας, οὔτε θαυμάζειν, οὔτ'
3 ἀποδέχεσθαι· καὶ καλῶς αὐτοῦ κρατεῖ. Πῶς οὖν ὑπονοητικοί
ἐσμεν, οἷς μὴ φυσικὴ ἐστι πρὸς τὰ ἔκγονα φιλοστοργία; διατί
ἀποσυμβουλεύεις τῷ σοφῷ τεκνοτροφεῖν; τί φοβῇ, μὴ διὰ ταῦτα
4 εἰς λύπας ἐμπέσῃ; Διὰ γὰρ τὸν μῦν τὸν ἔσω τρεφόμενον ἐμπί-
πτει; τί οὖν αὐτῷ μέλει, ἂν μυΐδιον μικρὸν ἔσω κατακλαίῃ αὐτοῦ;
5 Ἀλλ' οἶδεν, ὅτι ἂν ἅπαξ γένηται παιδίον, οὐκέτι ἐφ' ἡμῖν ἐστι,
6 μὴ στέργειν, μηδὲ φροντίζειν ἐπ' αὐτῷ. Διὰ τοῦτό φησιν, οὐδὲ
πολιτεύσεσθαι τὸν νοῦν ἔχοντα· οἶδε γάρ, τίνα δεῖ ποιεῖν τὸν
πολιτευόμενον. Ἐπεί τοι, εἰ ὡς ἐν μυίαις μέλλεις ἀναστρέφεσθαι,
7 τί κωλύει; Ἀλλ' ὁ μέν, εἰδὼς ταῦτα, τολμᾷ λέγειν, ὅτι μὴ ἀναι-
ρώμεθα τέκνα. Ἀλλὰ πρόβατον μὲν οὐκ ἀπολείπει τὸ αὑτοῦ ἔκ-
8 γονον, οὐδὲ λύκος· ἄνθρωπος δ' ἀπολείπῃ; Τί θέλεις; μωροὺς

ἡμᾶς εἶναι, ὡς τὰ πρόϐατα; Οὐδ' ἐκεῖνα ἀπολείπει. Θηριώδεις,
ὡς τοὺς λύκους; Οὐδ' ἐκεῖνοι ἀπολείπουσιν. Ἄγε, τίς δέ σοι πεί- 9
θεται, ἰδὼν παιδίον αὐτοῦ κλαῖον, ἐπὶ τὴν γῆν πεπτωκός; Ἐγὼ 10
μὲν οἶμαι, ὅτι εἰ καὶ ἐμαντεύσατο ἡ μητήρ σου, καὶ ὁ πατήρ
σου, ὅτι ταῦτα μέλλεις λέγειν, οὐκ ἂν σε ἔῤῥιψαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κδ′.

Πῶς πρὸς τὰς περιστάσεις ἀγωνιστέον.

Αἱ περιστάσεις εἰσὶν, αἱ τοὺς ἄνδρας δεικνύουσαι. Λοιπὸν,
ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μέμνησο, ὅτι ὁ Θεός σε, ὡς ἀλείπτης,
τραχεῖ νεανίσκῳ συμϐέϐληκεν. Ἵνα τί; φησίν. Ἵνα Ὀλυμπιονίκης 2
γένῃ· δίχα δ' ἱδρῶτος οὐ γίνεται. Ἐμοὶ μὲν οὐδεὶς δοκεῖ κρείσ-
σονα ἐσχηκέναι περίστασιν, ἧς σὺ ἔσχηκας, ἂν θέλῃς ὡς ἀθλη-
τὴς νεανίσκῳ, χρῆσθαι. Καὶ νῦν ἡμεῖς σε εἰς τὴν Ῥώμην κατάσκο- 3
πον πέμπομεν. Οὐδεὶς δὲ δειλὸν κατάσκοπον πέμπει, ἵν', ἂν
μόνον ἀκούσῃ ψόφου, καὶ σκιάν ποθεν ἴδῃ, τρέχων ἔλθῃ τεταραγ-
μένος, καὶ λέγων, ἤδη παρεῖναι τοὺς πολεμίους. Οὕτω νῦν καὶ 4
σὺ ἂν ἐλθὼν ἡμῖν εἴπῃς, φοϐερὰ τὰ ἐν Ῥώμῃ πράγματα, δεινόν
ἐστι θάνατος, δεινόν ἐστι φυγὴ, δεινὸν λοιδορία, δεινὸν πενία·
φεύγετε ἄνδρες, πάρεισιν οἱ πολέμιοι· ἐροῦμέν σοι, Ἄπελθε, 5
σεαυτῷ μαντεύου· ἡμεῖς τοῦτο μόνον ἡμάρτομεν, ὅτι τοιοῦτον
κατάσκοπον ἐπέμπομεν.

Πρὸ σοῦ κατάσκοπος ἀποσταλεὶς Διογένης, ἄλλα ἡμῖν ἀπήγ- 6
γελκεν. Λέγει, ὅτι ὁ θάνατος οὐκ ἔστι κακὸν, οὐδὲ γὰρ αἰσχρόν·
λέγει, ὅτι εὐδοξία ψόφος ἐστὶ μαινομένων ἀνθρώπων. Οἷα δὲ 7
περὶ πόνου, οἷα δὲ περὶ ἡδονῆς, οἷα περὶ πενίας εἴρηκεν αὐτὸς
ὁ κατάσκοπος; τὸ δὲ γυμνὸν εἶναι, λέγει, ὅτι κρεῖσσόν ἐστι πάσης
περιπορφύρου· τὸ δ' ἐπ' ἀστρώτῳ πέδῳ καθεύδειν, λέγει, ὅτι

8 μαλακωτάτη κοίτη ἐστί. Καὶ ἀπόδειξιν φέρει ἑκάστου, τὸ θάρσος
τὸ αὑτοῦ, τὴν ἀταραξίαν, τὴν ἐλευθερίαν, εἶτα καὶ τὸ σωμάτιον
9 στίλβον καὶ συνεστραμμένον. Οὐδείς, φησι, πολέμιος ἐγγύς ἐστι·
πάντα εἰρήνης γέμει. Πῶς, ὦ Διόγενες; Ἰδού, φησι, μή τι βέ-
βλημαι; μή τι τέτρωμαι; μή τινα πέφευγα; Τοῦτ' ἔστιν, οἷος
10 δεῖ κατάσκοπος. Σὺ δ' ἡμῖν ἐλθὼν, ἄλλα ἐξ ἄλλων λέγεις. Οὐκ
ἀπελεύσῃ πάλιν, καὶ ὄψει ἀκριβέστερον δίχα τῆς δειλίας;
11 Τί οὖν ποιήσω; Τί ποιεῖς, ἐκ πλοίου ὅταν ἐξίῃς; μή τι τὸ
πηδάλιον αἴρεις; μή τι τὰς κώπας; τί οὖν αἴρεις; τὰ σὰ, τὴν
λήκυθον, τὴν πήραν. Καὶ νῦν ἂν ᾖς μεμνημένος τῶν σῶν, οὐδέ-
12 ποτε τῶν ἀλλοτρίων ἀντιποιήσῃ. Λέγει σοι, Θὲς τὴν πλατύση-
μον; Ἰδοὺ στενόσημος. Θὲς καὶ ταύτην; Ἰδοὺ ἱμάτιον μόνον.
13 Θὲς τὸ ἱμάτιον; Ἰδοὺ γυμνός. Ἀλλὰ φθόνον μοι κινεῖς. Λάβε
τοίνυν ὅλον τὸ σωμάτιον. Ὦ δύναμαι ῥίψαι τὸ σωμάτιον, ἔτι
14 τοῦτον φοβοῦμαι; Ἀλλὰ κληρονόμον μ' οὐκ ἀπολείψει. Τί οὖν;
ἐπελαθόμην, ὅτι τούτων οὐδὲν ἐμὸν ἦν; Πῶς οὖν ἐμὰ αὐτὰ
λέγομεν; Ὡς τὸν κράββατον ἐν τῷ πανδοκείῳ. Ἂν οὖν ὁ πανδο-
κεὺς ἀποθανὼν ἀπολίπῃ σοι τοὺς κραββάτους· ἂν δ' ἄλλῳ, ἐκεῖ-
15 νος ἕξει, σὺ δ' ἄλλον ζητήσεις· ἂν οὖν μὴ εὕρῃς, χαμαὶ κοι-
μήσῃ, μόνον θαῤῥῶν καὶ ῥέγκων, καὶ μεμνημένος, ὅτι ἐν τοῖς
πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχου-
σιν· οὐδεὶς δὲ πένης τραγῳδίαν συμπληροῖ, εἰ μὴ ὡς χορευτής.
16 Οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν: Στέψατε δώματα·
εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος· Ἰὼ Κιθαιρὼν, τί μ' ἐδέχου;
17 Ἀνδράποδον, ποῦ οἱ στέφανοι; ποῦ τὸ διάδημα; οὐδέν σε
18 ὠφελοῦσιν οἱ δορυφόροι. Ὅταν οὖν ἐκείνων τινὶ προσίῃς, τού-
των μέμνησο, ὅτι τραγῳδῷ προσέρχῃ, οὐ τῷ ὑποκριτῇ, ἀλλ'
19 αὐτῷ τῷ Οἰδίποδι. Ἀλλὰ μακάριος ὁ δεῖνα· μετὰ πολλῶν γὰρ
περιπατεῖ. Κἀγὼ συγκατατάττω ἐμαυτὸν τοῖς πολλοῖς, καὶ
20 μετὰ πολλῶν περιπατῶ. Τὸ δὲ κεφάλαιον· μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα

ἤνοικται. Μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος· ἀλλ', ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἀρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι, Οὐκέτι παίξω· καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν ὅτι Οὐκέτι παίξω, ἀπαλλάσσου· μένων δὲ, μὴ θρήνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κε'.

Πρὸς τὸ αὐτό.

Εἰ ταῦτα ἀληθῆ ἐστι, καὶ μὴ βλακεύομεν, μηδ' ὑποκρινόμεθα, ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐν προαιρέσει, καὶ τὸ κακὸν, τὰ δ' ἄλλα πάντα οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· τί ἔτι ταρασσόμεθα; τί ἔτι
φοβούμεθα; περὶ ἃ ἐσπουδάκαμεν, τούτων ἐξουσίαν οὐδεὶς ἔχει· 2
ὧν ἐξουσίαν οἱ ἄλλοι ἔχουσι, τούτων οὐκ ἐπιστρεφόμεθα. Ποῖον
ἔτι πρᾶγμα ἔχομεν; Ἀλλὰ ἔντειλαί μοι. Τί σοι ἐντείλωμαι; ὁ 3
Ζεύς σοι οὐκ ἐντέταλται; οὐ δέδωκέ σοι τὰ μὲν σὰ ἀκώλυτα καὶ
ἀπαραπόδιστα, τὰ δὲ μὴ σὰ κωλυτὰ καὶ παραποδιστά; Τίνα οὖν 4
ἐντολὴν ἔχων, ἐκεῖθεν ἐλήλυθας; ποῖον διάταγμα; Τὰ σὰ τήρει ἐκ παντὸς τρόπου, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐφίεσο. Τὸ πιστὸν, σόν· τὸ αἰδῆμον, σόν· τίς οὖν ἀφελέσθαι δύναταί σου ταῦτα; τίς κωλύσει χρῆσθαι αὐτοῖς ἄλλος, εἰ μὴ σύ; σὺ δὲ πῶς; ὅταν τὰ
μὴ σαυτοῦ σπουδάσῃς, τὰ σαυτοῦ ἀπώλεσας. Τοιαύτας ἔχων 5
ὑποθήκας καὶ ἐντολὰς παρὰ τοῦ Διὸς, ποίας ἔτι παρ' ἐμοῦ θέλεις; κρείσσων εἰμὶ ἐκείνου; ἀξιοπιστότερος; ἀλλὰ ταύτας τηρῶν,
ἄλλων τίνων προσδέῃ; Ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἐντέταλται ταῦτα; 6
Φέρε τὰς προλήψεις, φέρε τὰς ἀποδείξεις τὰς τῶν φιλοσόφων, φέρε ἃ πολλάκις ἤκουσας, φέρε δ' ἃ εἶπας αὐτὸς, φέρε ἃ ἀνέγνως, φέρε ἃ ἐμελέτησας.

Μέχρις οὖν τίνος ταῦτα τηρεῖν καλῶς ἔχει, καὶ τὴν παιδιὰν 7
μὴ λύειν; Μέχρις ἂν κομψῶς διεξάγηται. Ἐν Σατορναλίοις λέ- 8

λογχε βασιλεύς· ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν· προ-
στάσσει, Σὺ πίε, Σὺ κέρασον, Σὺ ᾆσον, Σὺ ἄπελθε, Σὺ ἐλθέ.
9 Ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδιά. Ἀλλά, σὺ ὑπολάμ-
βανε, ὅτι ἐν κακοῖς εἶ. Οὐχ ὑπολαμβάνω· καὶ τίς μ' ἀναγκάσει
10 ὑπολαμβάνειν; Πάλιν, συνεθέμεθα παῖξαι τὰ περὶ Ἀγαμέμνονα
καὶ Ἀχιλλέα. Καταταγεὶς Ἀγαμέμνων, λέγει μοι· Πορεύου
πρὸς τὸν Ἀχιλλέα, καὶ ἀπόσπασον τὴν Βρισηΐδα. Πορεύομαι.
11 Ἔρχου. Ἔρχομαι. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ὑποθετικῶν λόγων ἀναστρε-
φόμεθα, οὕτω δεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. Ἔστω νύξ. Ἔστω. Τί οὖν;
ἡμέρα ἐστίν; Οὔ. Ἔλαβον γὰρ ὑπόθεσιν, τοῦ νύκτα εἶναι. Ἔστω
12 σε ὑπολαμβάνειν ὅτι νύξ ἐστιν. Ἔστω. Ἀλλά, καὶ ὑπόλαβε ὅτι
13 νύξ ἐστιν. Οὐκ ἀκολουθεῖ τῇ ὑποθέσει. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ἔστω
σε εἶναι δυστυχῆ. Ἔστω. Ἆρ' οὖν ἀτυχὴς εἶ; Ναί. Τί οὖν; κακο-
δαιμονεῖς; Ναί. Ἀλλὰ καὶ ὑπόλαβε, ὅτι ἐν κακοῖς εἶ. Οὐκ ἀκο-
λουθεῖ τῇ ὑποθέσει· καὶ ἄλλος με κωλύει.
14 Μέχρι πόσου οὖν ὑπακουστέον τοῖς τοιούτοις; Μέχρις ἂν οὗ
λυσιτελῇ· τοῦτο δ' ἔστι, μέχρις ἂν οὗ σώζω τὸ πρέπον καὶ τὸ
15 κατάλληλον. Λοιπὸν οἱ μέν εἰσι καταύστηροι καὶ κακοστόμαχοι,
καὶ λέγουσιν· Ἐγὼ οὐ δύναμαι παρὰ τούτῳ δειπνεῖν, ἵν' αὐτοῦ
ἀνέχωμαι καθ' ἡμέραν διηγουμένου, πῶς ἐν Μυσίᾳ ἐπολέμησε·
Διηγησάμην σοι, ἀδελφέ, πῶς ἐπὶ τὸν λόφον ἀνέβην· πάλιν
16 ἄρχομαι πολιορκεῖσθαι. Ἄλλος δὲ λέγει· Ἐγὼ δειπνῆσαι θέλω
17 μᾶλλον, καὶ ἀκούειν αὐτοῦ, ὅσα θέλει ἀδολεσχοῦντος. Καὶ σὺ
σύγκρινε ταύτας τὰς ἀξίας· μόνον μηδὲν βαρούμενος ποίει, μὴ
θλιβόμενος, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι· τοῦτο γὰρ
18 οὐδείς σε ἀναγκάζει. Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι; ἂν
μέτριον, μενῶ· ἂν λίαν πολύν, ἐξέρχομαι. Τούτου γὰρ δεῖ
μεμνῆσθαι καὶ κρατεῖν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. Ἀλλά, μὴ οἴκει ἐν
19 Νικοπόλει. Οὐκ οἰκῶ. Μηδ' ἐν Ἀθήναις. Οὐδ' ἐν Ἀθήναις. Μηδ'
20 ἐν Ῥώμῃ. Οὐδ' ἐν Ῥώμῃ. Ἐν Γυάροις οἴκει. Οἰκῶ. Ἀλλὰ

πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, τὸ ἐν Γυάροις οἰκεῖν. Ἀποχωρῶ,
ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν· ἐκείνη γὰρ ἡ οἴκησις παντὶ
ἤνοικται. Καὶ τὸ τελευταῖον χιτωνάριον, τοῦτ' ἔστι τὸ σω- 21
μάτιον, τούτου ἀνωτέρω οὐδενὶ οὐδὲν εἰς ἐμὲ ἔξεστι. Διὰ 22
τοῦτο ὁ Δημήτριος εἶπε τῷ Νέρωνι· Ἀπειλεῖς μοι θάνατον,
σοὶ δ' ἡ φύσις. Ἂν δὲ τὸ σωμάτιον θαυμάσω, δοῦλον ἐμαυτὸν 23
παραδέδωκα· ἂν τὸ κτησείδιον, δοῦλον. Εὐθὺς γὰρ αὐτὸς κατ' 24
ἐμαυτοῦ δηλῶ, τίνι ἁλωτός εἰμι· ὡς ὁ ὄφις ἐὰν συσπᾷ τὴν
κεφαλὴν, λέγω, ἐκεῖνο αὐτοῦ τύπτε ὃ φυλάσσει. Καὶ σὺ γίνω-
σκε, ὅτι ὃ ἂν φυλάσσειν ἐθέλῃς, κατ' ἐκεῖνο ἐπιβήσεταί σου ὁ
κύριος. Τούτων μεμνημένος, τίνα ἔτι κολακεύσεις, ἢ φοβήσῃ; 25

Ἀλλὰ θέλω καθῆσθαι ὅπου οἱ συγκλητικοί. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ 26
σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις· σὺ σαυτὸν θλίβεις. Πῶς οὖν 27
ἄλλως θεωρήσω καλῶς ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ; Ἄνθρωπε, *καὶ* μὴ
θεώρει, καὶ οὐ μὴ θλιβῇς. Τί πράγματα ἔχεις; ἢ μικρὸν ἔκδεξαι,
καὶ ἀχθείσης τῆς θεωρίας κάθισον εἰς τοὺς τῶν συγκλητικῶν
τόπους, καὶ ἡλιάζου. Καθόλου γὰρ ἐκείνου μέμνησο, ὅτι ἑαυ- 28
τοὺς θλίβομεν, ἑαυτοὺς στενοχωροῦμεν· τοῦτ' ἔστι, τὰ
δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. Ἐπεὶ τί ἐστιν αὐτὸ τὸ λοι- 29
δορεῖσθαι; παραστὰς λίθον λοιδόρει· καὶ τί ποιήσεις; ἂν οὖν
τις ὡς λίθος ἀκούῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδοροῦντι; ἂν δ' ἔχῃ τὴν
ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ὁ λοιδορῶν ἐπιβάθραν, τότε ἀνύει
τι. Περίσχισον αὐτόν. Τί λέγεις αὐτόν; τὸ ἱμάτιον λάβε, περί- 30
σχισον. Ὕβριν σοι πεποίηκα. Καλῶς σοι γένοιτο. Ταῦτα ἐμελέτα 31
Σωκράτης· διὰ τοῦτο ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. Ἡμεῖς δὲ
θέλομεν πάντα μᾶλλον ἀσκεῖν καὶ μελετᾶν, ἢ ὅπως ἀπαραπό-
διστοι καὶ ἐλεύθεροι ἐσόμεθα. Παράδοξα λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι. 32
Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐκ ἔστι παράδοξα; καὶ τί παραδοξό-
τερόν ἐστιν, ἢ κεντεῖν τινος τὸν ὀφθαλμὸν, ἵνα ἴδῃ; εἴ τις
ἀπείρῳ τῶν ἰατρικῶν τοῦτο εἶπεν, οὐκ ἂν κατεγέλα τοῦ

33 λέγοντος; Τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ πολλὰ τῶν ἀληθῶν παράδοξα φαίνεται τοῖς ἀπείροις;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κϛʹ.

Τίς ὁ βιωτικὸς νόμος.

Ἀναγινώσκοντος δὲ τοὺς ὑποθετικοὺς, ἔφη· Νόμος ὑποθετικός ἐςι καὶ οὗτος, τὸ ἀκόλουθον τῇ ὑποθέσει παραδέχεσθαι. Πολὺ δὲ πρότερον νόμος βιωτικός ἐςιν οὗτος, τὸ
2 ἀκόλουθον τῇ φύσει πράττειν. Εἰ γὰρ ἐπὶ πάσης ὕλης καὶ περιστάσεως βουλόμεθα τηρῆσαι τὸ κατὰ φύσιν, δῆλον ὅτι ἐν παντὶ στοχαστέον τοῦ μήτε τὸ ἀκόλουθον ἡμᾶς ἐκφυγεῖν, μήτε
3 παραδέξασθαι τὸ μαχόμενον. Πρῶτον οὖν ἐπὶ τῆς θεωρίας γυμνάζουσιν ἡμᾶς οἱ φιλόσοφοι, ὅπου ῥᾷον· εἶτα οὕτως ἐπὶ τὰ χαλεπώτερα ἄγουσιν· ἐνταῦθα γὰρ οὐδέν ἐςι τὸ ἀνθέλκον, ὡς πρὸς τὸ ἀκολουθῆσαι τοῖς διδασκομένοις· ἐπὶ δὲ τῶν βιω-
4 τικῶν, πολλὰ τὰ περισπῶντα. Γελοῖος οὖν ὁ λέγων, πρῶτον βούλεσθαί ἀπ' ἐκείνων· οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἄρχεσθαι ἀπὸ τῶν
5 χαλεπωτέρων. Καὶ τοῦτον ἀπολογισμὸν ἔδει φέρειν πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς ἀγανακτοῦντας ἐπὶ τῷ φιλοσοφεῖν τὰ τέκνα· Οὐκοῦν ἁμαρτάνω, πάτερ, καὶ οὐκ οἶδα τὸ ἐπιβάλλον ἐμαυτῷ καὶ προσῆκον; εἰ μὲν οὐδὲ μαθητόν ἐςιν, οὐδὲ διδακτὸν, τί μοι ἐγκαλεῖς; εἰ δὲ διδακτὸν, δίδασκε· εἰ δὲ σὺ μὴ δύνασαι,
6 ἄφες με μαθεῖν παρὰ τῶν λεγόντων εἰδέναι. Ἐπεὶ τί δοκεῖς; ὅτι θέλων περιπίπτω κακῷ, καὶ ἀποτυγχάνω τοῦ ἀγαθοῦ; Μὴ
7 γένοιτο. Τί οὖν ἐςι τὸ αἴτιον τοῦ ἁμαρτάνειν με; Ἡ ἄγνοια. Οὐ θέλεις οὖν ἀποθῶμαι τὴν ἄγνοιαν; τίνα πώποτε ὀργὴ ἐδίδαξε τὰ κυβερνητικὰ, τὰ μουσικά; τὰ βιωτικὰ οὖν διὰ τὴν ὀργήν σου δοκεῖς ὅτι μαθήσομαι;

Ταῦτα ἐκείνῳ μόνῳ λέγειν ἔξεστι, τῷ τὴν τοιαύτην ἐπιβολὴν 8
ἐννενοχότι. Εἰ δέ τις μόνον ἐπιδείκνυσθαι θέλων ἐν συμποσίῳ, 9
ὅτι οἶδε τοὺς ὑποθετικοὺς, ἀναγινώσκει ταῦτα, καὶ προσέρχεται
τοῖς φιλοσόφοις · οὗτος ἄλλο τι πράσσει, ἢ ἵνα αὐτὸν συγκλη-
τικὸς παρακατακείμενος θαυμάσῃ; Ἐκεῖ γὰρ τῷ ὄντι αἱ με- 10
γάλαι ὗλαι εἰσί · καὶ οἱ ἐνθάδε πλοῦτοι, ἐκεῖ παίγνια δοκοῦσι.
Διὰ τοῦτο ἐκεῖ δύσκολον κρατῆσαι τῶν αὐτοῦ φαντασιῶν, ὅπου
τὰ ἐκσείοντα μεγάλα. Ἐγώ τινα οἶδα κλαίοντα, Ἐπαφροδίτου 11
τῶν γονάτων ἁπτόμενον, καὶ λέγοντα ταλαιπωρεῖν, ἀπολελεῖ-
φθαι γὰρ αὐτῷ μηδὲν, εἰ μὴ ἑκατὸν πεντήκοντα μυριάδας. Τί 12
οὖν ὁ Ἐπαφρόδιτος; κατεγέλασεν, ὡς ἡμεῖς; Οὔ. Ἀλλ' ἐπιθαυ-
μάσας λέγει, Τάλας; πῶς οὖν ἐσιώπας; πῶς ἐκαρτέρεις;

Κράξας δὲ τὸν ἀναγινώσκοντα τοὺς ὑποθετικοὺς, καὶ γελά- 13
σαντος τοῦ ὑποθεμένου αὐτῷ τὴν ἀνάγνωσιν, Σεαυτοῦ, ἔφη,
καταγελᾷς · οὐ προεγύμνασας τὸν νεανίσκον, οὐδ' ἔγνως, εἰ
δύναται τούτοις παρακολουθεῖν. Ἀλλ' ὡς ἀναγνώστῃ αὐτῷ χρῇ;
Τί οὖν, ἔφη, τῇ [μὴ] δυναμένῃ διανοίᾳ συμπεπλεγμένου ἐπι- 14
κρίσει παρακολουθεῖν, ἔπαινον πιστεύομεν, ψόγον πιστεύομεν,
ἐπίκρισιν περὶ τῶν καλῶς ἢ κακῶς γινομένων; κἄν τινα κακῶς
λέγῃ, οὗτος ἐπιστρέφεται; κἂν ἐπαινῇ τινα, ἐπαίρεται, ἐν τοῖς
οὕτω μικροῖς ὁ μὴ εὑρίσκων τὸ ἑξῆς; Αὕτη οὖν ἀρχὴ τοῦ 15
φιλοσοφεῖν, αἴσθησις τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ, πῶς ἔχει · μετὰ
γὰρ τὸ γνῶναι ὅτι ἀσθενῶς, οὐκ ἔτι θελήσει χρῆσθαι αὐτῷ
πρὸς τὰ μέγιστα. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν κατα- 16
πίνειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἐσθίειν. Διὰ τοῦτο
ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπτοῦσιν · εἶτα στρόφοι, καὶ κατάρροιαι, καὶ
πυρετοί. Ἔδει δ' ἐφιστάνειν, εἰ δύνανται. Ἀλλ' ἐν μὲν θεωρίᾳ 17
ῥᾴδιον ἐξελέγξαι τὸν οὐκ εἰδότα · ἐν δὲ τοῖς κατὰ τὸν βίον,
οὔτε παρέχει ἑαυτόν τις ἐλέγχῳ, τόν τ' ἐξελέγξαντα μισοῦμεν.
Ὁ δὲ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ ζῆν. 18

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κζ'.

Ποσαχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται· καὶ τίνα πρόχειρα πρὸς αὐτὰς βοηθήματα παρασκευαστέον.

Τετραχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν· ἢ γὰρ, ὡς ἔςι
τινὰ, οὕτω φαίνεται· ἢ οὐκ ὄντα, οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἐςίν· ἢ
2 ἔςι, καὶ οὐ φαίνεται· ἢ οὐκ ἔςι, καὶ φαίνεται. Λοιπὸν, ἐν
πᾶσι τούτοις εὐστοχεῖν, ἔργον ἐςὶ τοῦ πεπαιδευμένου. Ὅ τι δ'
ἂν ᾖ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν· εἰ σοφί-
σματα ἡμᾶς Πυῤῥώνεια καὶ Ἀκαδημαϊκὰ τὰ θλίβοντά ἐςιν,
3 ἐκείνοις προσάγωμεν τὴν βοήθειαν. Εἰ αἱ τῶν πραγμάτων
πιθανότητες, καθ' ἃς φαίνεταί τινα ἀγαθὰ, οὐκ ὄντα, ἐκεῖ τὴν
βοήθειαν ζητῶμεν. Εἰ ἔθος ἐςὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοή-
4 θειαν ἀνευρίσκειν πειρατέον. Τί οὖν πρὸς ἔθος ἐςὶν εὑρίσκειν
βοήθημα; Τὸ ἐναντίον ἔθος. Ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων·
5 Τάλας ἐκεῖνος ἀπέθανεν· ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἡ μήτηρ·
6 ἐξεκόπη, ἀλλὰ καὶ ἄωρος, καὶ ἐπὶ ξένης. Ἄκουσον τῶν ἐναντίων
λόγων· ἀπόσπασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν· ἀντίθες τῷ
ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθος. Πρὸς τοὺς σοφιστικοὺς λόγους τὰ λογι-
κὰ, καὶ τὴν ἐν τούτοις γυμνασίαν καὶ τριβήν· πρὸς τὰς τῶν
πραγμάτων πιθανότητας, τὰς ἐναργεῖς προλήψεις ἐσμηγμένας
καὶ προχείρους ἔχειν δεῖ.

7 Ὅταν θάνατος φαίνηται κακὸν, πρόχειρον ἔχειν, ὅτι τὰ κακὰ
ἐκκλίνειν καθήκει, καὶ ἀναγκαῖον ὁ θάνατος. Τί γὰρ ποιήσω;
8 ποῦ γὰρ αὐτὸν φύγω; Ἔςω ἐμὲ μὴ εἶναι Σαρπηδόνα, τὸν τοῦ
Διὸς, ἵν' οὕτω γενναίως εἴπω· Ἀπελθὼν ἢ αὐτὸς ἀριστεῦσαι
θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀριστεῦσαι· εἰ μὴ
δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, οὐ φθονήσω ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί

τι γενναῖον. Ἔςω ταῦτα ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐκεῖνο οὐ πίπτει εἰς ἡμᾶς; 9
καὶ ποῦ φύγω τὸν θάνατον; μηνύσατέ μοι τὴν χώραν· μηνύσατε
ἀνθρώπους εἰς οὓς ἀπέλθω, εἰς οὓς οὐ παραβάλλει· μηνύσατε
ἐπαοιδήν· εἰ μὴ ἔχω, τί με θέλετε ποιεῖν; Οὐ δύναμαι τὸν 10
θάνατον ἀποφυγεῖν· τὸ φοβεῖσθαι αὐτὸν μὴ ἀποφύγω; ἀλλ'
ἀποθάνω πενθῶν καὶ τρέμων; Αὕτη γὰρ γένεσις πάθους, θέλειν
τι, καὶ μὴ γίνεσθαι. Ἔνθεν, ἂν μὲν δύνωμαι τὰ ἐκτὸς μετατιθέ- 11
ναι πρὸς τὴν βούλησιν τὴν ἐμαυτοῦ, μετατίθημι· εἰ δὲ μή, τὸν
ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι θέλω. Πέφυκε γὰρ ὁ ἄνθρωπος, μὴ 12
ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τοῦ ἀγαθοῦ, μὴ ὑπομένειν περιπίπτειν
τῷ κακῷ. Εἶτα τὸ τελευταῖον· ὅταν μήτε τὰ πράγματα μετα- 13
θεῖναι δυνηθῶ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, κάθημαι καὶ
ςένω, καὶ ὃν δύναμαι λοιδορῶ, τὸν Δία καὶ τοὺς Θεοὺς τοὺς
ἄλλους· εἰ γὰρ μὴ ἐπιστρέφονταί μου, τί ἐμοὶ καὶ αὐτοῖς;
Ναί· ἀλλ' ἀσεβὴς ἔσῃ. Τί οὖν μοι χεῖρον ἔσται, ὧν ἐςί μοι 14
νῦν; Τὸ σύνολον· ἐκείνου μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ
ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβὲς ἐν
τινί. Ταῦτα οὐ δοκεῖ ἐπείγοντα;

Ἐρχέσθω καὶ ἀπαντάτω Πυῤῥώνειος καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἐγὼ 15
μὲν γάρ, τὸ ἐμὸν μέρος, οὐκ ἄγω σχολὴν πρὸς ταῦτα, οὐδὲ
δύναμαι συνηγορῆσαι τῇ συνηθείᾳ. Εἰ καὶ περὶ ἀγριδίου πραγ- 16
ματίου εἶχον, ἄλλον ἂν παρεκάλεσα τὸν συνηγορήσοντα; Τίνι
οὖν ἀρκοῦμαι; Τῷ κατὰ τὸν τόπον. Πῶς μὲν αἴσθησις γίνεται, 17
πότερον δι' ὅλων, ἢ ἀπὸ μέρους, ἴσως οὐκ οἶδα ἀπολογίσασθαι·
ταράσσει δέ με ἀμφότερα. Ὅτι δ' ἐγὼ καὶ σὺ οὐκ ἐσμὲν οἱ
αὐτοί, λίαν ἀκριβῶς οἶδα. Πόθεν τοῦτο; Οὐδέποτε καταπίνειν 18
τι θέλων, ἐκεῖ φέρω τὸν ψωμόν, ἀλλ' ὧδε· οὐδέποτ' ἄρτον
θέλων λαβεῖν, τὸ σάρον ἔλαβον, ἀλλ' ἀεὶ ἐπὶ τὸν ἄρτον ἔρχο-
μαι, ὡς πρὸς σκοπόν. Ὑμεῖς δ' αὐτοί, οἱ τὰς αἰσθήσεις 19
ἀναιροῦντες, ἄλλο τι ποιεῖτε; Τίς ὑμῶν εἰς βαλανεῖον ἀπελθεῖν

20 θέλων, εἰς μυλῶνα ἀπῆλθε; Τί οὖν; οὐ δεῖ κατὰ δύναμιν καὶ
τούτων ἀντέχεσθαι, τοῦ τηρῆσαι τὴν ἀλήθειαν, τοῦ πεφράχθαι
πρὸς τὰ κατ' αὐτῆς; Καὶ τίς ἀντιλέγει; Ἀλλὰ τὸν δυνάμενον,
τὸν σχολάζοντα· τὸν δὲ τρέμοντα, καὶ ταρασσόμενον, καὶ
ῥηγνύμενον ἔσωθεν τὴν καρδίαν, ἄλλῳ τινὶ δεῖ προσευκαιρεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κή.

Ὅτι οὐ δεῖ χαλεπαίνειν ἀνθρώποις· καὶ τίνα τὰ μικρὰ καὶ μεγάλα ἐν ἀνθρώποις.

Τί ἐςιν αἴτιον τοῦ συγκατατίθεσθαί τινι; Τὸ φαίνεσθαι ὅτι
2 ὑπάρχει. Τῷ οὖν φαινομένῳ ὅτι οὐχ ὑπάρχει συγκατατίθεσθαι
οὐχ οἷόν τε. Διὰ τί; Ὅτι ἡ φύσις αὕτη ἐςὶ τῆς διανοίας, τοῖς
μὲν ἀληθέσιν ἐπινεύειν, τοῖς δὲ ψευδέσι δυσαρεςεῖν, πρὸς δὲ τὰ
3 ἄδηλα ἐπέχειν. Τίς τούτου πίςις; Πάθε, εἰ δύνασαι, νῦν, ὅτι
νύξ ἐςιν. Οὐχ οἷόν τε. Ἀπόπαθε ὅτι ἡμέρα ἐςίν. Οὐχ οἷόν τε.
Πάθε ἢ ἀπόπαθε ἀπὸ τοῦ ἀρτίους εἶναι τοὺς ἀστέρας. Οὐχ
4 οἷόν τε. Ὅταν οὖν τις συγκατατίθηται τῷ ψεύδει, ἴσθι ὅτι οὐκ
ἤθελε ψεύδει συγκατατίθεσθαι· πᾶσα γὰρ ψυχὴ ἄκουσα στε-
ρεῖται τῆς ἀληθείας, ὡς λέγει Πλάτων· ἀλλὰ ἔδοξεν αὐτῷ τὸ
5 ψεῦδος, ἀληθές. Ἄγε, ἐπὶ δὲ τῶν πράξεων τί ἔχομεν τοιοῦτον,
οἷον ἐνθάδε τὸ ἀληθὲς ἢ τὸ ψεῦδος; Τὸ καθῆκον καὶ [τὸ] παρὰ
τὸ καθῆκον, τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἀσύμφορον, τὸ κατ' ἐμὲ καὶ οὐ
6 κατ' ἐμὲ, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια. Δύναται οὖν τις δοκεῖν μὲν
7 ὅτι συμφέρει αὐτῷ, μὴ αἱρεῖσθαι δ' αὐτό; Οὐ δύναται. Πῶς ἡ
λέγουσα;

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾷν μέλλω κακά·
Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

Ὅτι αὐτὸ τοῦτο, τὸ θυμῷ χαρίσασθαι καὶ τιμωρήσασθαι

τὸν ἄνδρα, συμφορώτερον ἡγεῖτο τοῦ σῶσαι τὰ τέκνα; Ναί. 8
Ἀλλ' ἐξηπάτηται. Δεῖξον αὐτῇ ἐναργῶς, ὅτι ἐξηπάτηται, καὶ οὐ
ποιήσει· μέχρι δ' ἂν οὐ μὴ δεικνύῃς, τίνι ἔχει ἀκολουθῆσαι ἢ
τῷ φαινομένῳ; Οὐδενί. Τί οὖν χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλά- 9
νηται ἡ ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἔχις ἀντὶ ἀνθρώ-
που γέγονεν; οὐχὶ δ', εἴπερ ἄρα, μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς
τυφλοὺς ἐλεοῦμεν, ὡς τοὺς χωλοὺς, οὕτω καὶ τοὺς τὰ κυριώ-
τατα τετυφλωμένους καὶ ἀποκεχωλωμένους;

Ὅστις οὖν τούτου μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον 10
πάσης πράξεως τὸ φαινόμενον (λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ
κακῶς· εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν· εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται·
οὐ δύναται γὰρ ἄλλος μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένος, ἄλλος δ' ὁ
βλαπτόμενος)· οὐδενὶ ὀργισθήσεται, οὐδενὶ χαλεπανεῖ, οὐδένα
λοιδορήσει, οὐδένα μέμψεται, οὐ μισήσει, οὐ προσκόψει
οὐδενί. Ὥστε καὶ τὰ οὕτω μεγάλα καὶ δεινὰ ἔργα, ταύτην ἔχει 11
τὴν ἀρχὴν, τὸ φαινόμενον; Ταύτην, οὐδ' ἄλλην. Ἡ Ἰλιὰς οὐδέν 12
ἐστιν, ἢ φαντασία, καὶ χρῆσις φαντασιῶν. Ἐφάνη τῷ Ἀλεξάν-
δρῳ, ἀπαγαγεῖν τοῦ Μενελάου τὴν γυναῖκα· ἐφάνη τῇ Ἑλένῃ,
ἀκολουθῆσαι αὐτῷ. Εἰ οὖν ἐφάνη τῷ Μενελάῳ παθεῖν, ὅτι 13
κέρδος ἐστὶ τοιαύτης γυναικὸς στερηθῆναι, τί ἂν ἐγένετο; Ἀπο-
λώλει ἡ Ἰλιὰς οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ Ὀδύσσεια. Ἐκ τοιούτου οὖν 14
μικροῦ πράγματος ἤρτηται τὰ τηλικαῦτα; Τίνα δὲ καὶ λέγεις τὰ
τηλικαῦτα; Πολέμους, καὶ στάσεις, καὶ ἀπωλείας πολλῶν ἀν-
θρώπων, καὶ κατασκαφὰς πόλεων; Καὶ τί μέγα ἔχει ταῦτα;
Οὐδέν; Τί δ' ἔχει μέγα, πολλοὺς βοῦς ἀποθανεῖν, καὶ πολλὰ 15
πρόβατα, καὶ πολλὰς καλιὰς χελιδόνων ἢ πελαργῶν ἐμπρησθῆ-
ναι ἢ κατασκαφῆναι; Ὅμοια οὖν ἐστι ταῦτα ἐκείνοις; Ὁμοιότατα. 16
Σώματα ἀπώλετο ἀνθρώπων· καὶ βοῶν καὶ προβάτων. Οἰκη-
μάτια ἐνεπρήσθη ἀνθρώπων· καὶ πελαργῶν νεοσσιαί. Τί μέγα, 17
ἢ δεινόν; ἢ δεῖξόν μοι, τί διαφέρει οἰκία ἀνθρώπου, καὶ

νεοσσιὰ πελαργοῦ, ὡς οἴκησις· πλὴν ὅτι ὁ μὲν ἐκ δοκῶν καὶ
κεραμίδων καὶ πλίνθων οἰκοδομεῖται τὰ οἰκίδια, ὁ δ' ἐκ ῥάβδων
18 καὶ πηλοῦ. Ὅμοιον οὖν ἐςι πελαργὸς καὶ ἄνθρωπος; τί λέγεις;
Κατὰ τὸ σῶμα ὁμοιότατον.
19 Οὐδὲν οὖν διαφέρει ἄνθρωπος πελαργοῦ; Μὴ γένοιτο· ἀλλὰ
τούτοις οὐ διαφέρει. Τίνι οὖν διαφέρει; Ζήτει, καὶ εὑρήσεις ὅτι
20 ἄλλῳ διαφέρει. Ὅρα μὴ τῷ παρακολουθεῖν οἷς ποιεῖ; ὅρα μὴ τῷ
κοινωνικῷ; μὴ τῷ πιςῷ; τῷ αἰδήμονι; τῷ ἀσφαλεῖ; τῷ συνετῷ;
21 Ποῦ οὖν τὸ μέγα ἐν ἀνθρώποις κακὸν καὶ ἀγαθόν; Ὅπου ἡ δια-
φορά. Ἂν σώζηται τοῦτο, καὶ περιτετειχισμένον μένῃ, καὶ μὴ
διαφθείρηται τὸ αἰδῆμον, μηδὲ τὸ πιςὸν, μηδὲ τὸ συνετὸν, τότε
σώζεται καὶ αὐτός· ἂν δ' ἀπολλύηταί τι τούτων, καὶ ἐκ-
πολιορκῆται, τότε καὶ αὐτὸς ἀπόλλυται. Καὶ τὰ μεγάλα πράγ-
22 ματα ἐν τούτῳ ἐςίν. Ἔπταισέ, φησι, μεγάλα ὁ Ἀλέξανδρος,
ὅτε ἐπῆλθον οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅτε ἐπόρθουν τὴν Τροίαν, καὶ ὅτε
23 οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἀπώλλυντο. Οὐδαμῶς· δι' ἀλλότριον γὰρ
ἔργον πταίει οὐδείς. Ἀλλὰ τότε πελαργῶν νεοσσιαὶ ἐπορθοῦντο.
Πταῖσμα δ' ἦν, ὅτε ἀπώλεσε τὸν αἰδήμονα, τὸν πιςὸν, τὸν φι-
24 λόξενον, τὸν κόσμιον. Πότ' ἔπταισεν ὁ Ἀχιλλεύς; Ὅτε ἀπέθανεν
ὁ Πάτροκλος; Μὴ γένοιτο. Ἀλλ' ὅτε ὠργίζετο, ὅτε κοράσιδιον
ἔκλαεν, ὅτ' ἐπελάθετο ὅτι πάρεστιν οὐκ ἐπὶ τῷ ἐρωμένας κτᾶ-
25 σθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ πολεμεῖν. Ταῦτ' ἐςι τὰ ἀνθρωπικὰ πταίσματα,
τοῦτό ἐςιν ἡ πολιορκία, τοῦτό ἐςι κατασκαφὴ, ὅταν τὰ δόγματα
τὰ ὀρθὰ καθαιρῆται, ὅταν ἐκεῖνα διαφθείρηται.
26 Ὅταν οὖν γυναῖκες ἄγωνται, καὶ παιδία αἰχμαλωτίζηται, καὶ
27 ὅταν αὐτοὶ κατασφάττωνται, ταῦτα οὐκ ἔςι κακά; Πόθεν οὖν
τοῦτο προσδοξάζεις; κἀμὲ δίδαξον. Οὔ· ἀλλὰ πόθεν σὺ λέγεις,
28 ὅτι οὐκ ἔςι κακά; Ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς κανόνας· φέρε τὰς προ-
λήψεις. Διὰ τοῦτο γὰρ οὐκ ἔςιν ἱκανῶς θαυμάσαι τὸ γινόμενον.
Ὅπου βάρη κρῖναι θέλομεν, οὐκ εἰκῆ κρίνομεν· ὅπου τὰ εὐθέα

καὶ στρεβλὰ, οὐκ εἰκῇ. Ἁπλῶς ὅπου διαφέρει ἡμῖν γνῶναι τὸ 29
κατὰ τὸν τόπον ἀληθὲς, οὐδέποθ' ἡμῶν οὐδεὶς οὐδὲν εἰκῇ ποιή-
σει. Ὅπου δὲ τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐστι τοῦ κατορθοῦν ἢ 30
ἁμαρτάνειν, τοῦ εὐροεῖν ἢ δυσροεῖν, τοῦ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν,
ἐνθάδε μόνον εἰκαῖοι καὶ προπετεῖς· οὐδαμοῦ ὅμοιόν τι ζυγῷ,
οὐδαμοῦ ὅμοιόν τι κανόνι· ἀλλά τι ἐφάνη, καὶ εὐθὺς ποιῶ τὸ
φανέν. Κρείσσων γάρ εἰμι τοῦ Ἀχιλλέως, ἢ τοῦ Ἀγαμέμνονος· 31
ἵν' ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὸ ἀκολουθῆσαι τοῖς φαινομένοις τοιαῦτα κακὰ
ποιήσωσι καὶ πάθωσιν· ἐμοὶ δὲ μὴ ἀρκῇ τὸ φαινόμενον; Καὶ 32
ποία τραγῳδία ἄλλην ἀρχὴν ἔχει; Ἀτρεὺς Εὐριπίδου, τί ἐστι;
Τὸ φαινόμενον. Οἰδίπους Σοφοκλέους, τί ἐστι; Τὸ φαινόμενον.
Φοῖνιξ; Τὸ φαινόμενον. Ἱππόλυτος; Τὸ φαινόμενον. Τούτου 33
οὖν μηδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, τίνος ὑμῖν δοκεῖ; τίνες δὲ
λέγονται οἱ παντὶ τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; Μαινόμενοι.
Ἡμεῖς οὖν ἄλλο τι ποιοῦμεν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κθ'.

Περὶ Εὐσταθείας.

ΟΥ͂ΣΙΑ τοῦ ἀγαθοῦ, προαίρεσις ποιά· τοῦ κακοῦ, προαίρεσις
ποιά. Τί οὖν τὰ ἐκτός; Ὕλαι τῇ προαιρέσει, περὶ ἃς ἀναστρε- 2
φομένη τεύξεται τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ. Πῶς τοῦ ἀγαθοῦ 3
τεύξεται; Ἂν τὰς ὕλας μὴ θαυμάσῃ. Τὰ γὰρ περὶ τῶν ὑλῶν
δόγματα, ὀρθὰ μὲν ὄντα, ἀγαθὴν ποιεῖ τὴν προαίρεσιν· στρεβλὰ
δὲ καὶ διεστραμμένα, κακήν. Τοῦτον τὸν νόμον ὁ Θεὸς τέθεικε, 4
καὶ φησίν· Εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε. Σὺ λέγεις·
Οὒ, ἀλλὰ, παρ' ἄλλου. Μή· ἀλλὰ παρὰ σεαυτοῦ. Λοιπὸν, 5
ὅταν ἀπειλῇ ὁ τύραννος, καὶ με καλῇ, λέγω, τίνι ἀπειλεῖς; Ἂν
λέγῃ, Δήσω σε· φημὶ, ὅτι ταῖς χερσὶν ἀπειλεῖς, καὶ τοῖς ποσίν.

6 Ἂν λέγῃ, Τραχηλοκοπήσω σε· λέγω, Τῷ τραχήλῳ ἀπειλεῖς.
Ἂν λέγῃ, Εἰς φυλακήν σε βαλῶ· Ὅλῳ τῷ σαρκιδίῳ. Κἂν ἐξο-
7 ρισμὸν ἀπειλῇ· τὸ αὐτό. Σοὶ οὖν οὐδὲν ἀπειλεῖ; Εἰ πέπονθα
ὅτι ταῦτα οὐδέν ἐστι πρὸς ἐμὲ, οὐδέν· εἰ δὲ φοβοῦμαί τι τούτων,
8 ἐμοὶ ἀπειλεῖ. Τίνα λοιπὸν δέδοικα; τὸν τίνων ὄντα κύριον; τῶν
ἐπ' ἐμοί; οὐδὲ εἷς ἐστι. Τῶν οὐκ ἐπ' ἐμοί; καὶ τί μοι αὐτῶν
μέλει;

9 Ὑμεῖς οὖν οἱ φιλόσοφοι διδάσκετε καταφρονεῖν τῶν βασι-
λέων; Μὴ γένοιτο. Τίς ἡμῶν διδάσκει ἀντιποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς *
10 *τῶν* ὧν ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἐξουσίαν; Τὸ σωμάτιον λάβε, τὴν κτῆσιν
λάβε, τὴν φήμην λάβε, τοὺς περὶ ἐμὲ λάβε. Ἂν τινας τούτων
11 ἀναπείθω ἀντιποιεῖσθαι, τῷ ὄντι ἐγκαλείτω μοι. Ναί· ἀλλὰ καὶ
τῶν δογμάτων ἄρχειν θέλω. Καὶ τίς σοι ταύτην τὴν ἐξουσίαν δέ-
12 δωκε; Ποῦ δύνασαι νικῆσαι δόγμα ἀλλότριον; Προσάγων, φησίν,
αὐτῷ φόβον, νικήσω. Ἀγνοεῖς, ὅτι αὐτὸ αὑτὸ ἐνίκησεν, οὐχ ὑπ'
ἄλλου ἐνικήθη; προαίρεσιν δὲ οὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν
13 αὐτὴ ἑαυτήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος κράτιστός ἐστι, καὶ
14 δικαιότατος· Τὸ κρεῖσσον ἀεὶ περιγινέσθω τοῦ χείρονος. Κρείτ-
τονές εἰσιν οἱ δέκα τοῦ ἑνός. Πρὸς τί; Πρὸς τὸ δῆσαι, πρὸς τὸ
ἀποκτεῖναι, πρὸς τὸ ἀπαγαγεῖν ὅπου θέλουσι, πρὸς τὸ ἀφε-
λέσθαι τὰ ὄντα. Νικῶσι τοίνυν οἱ δέκα τὸν ἕνα ἐν τούτῳ, ἐν ᾧ
15 κρείσσονές εἰσιν. Ἐν τίνι οὖν χείρονές εἰσιν; Ἂν ὁ μὲν ἔχῃ δόγμα-
τα ὀρθὰ, οἱ δὲ μή. Τί οὖν; Ἐν τούτῳ δύνανται νικῆσαι; Πό-
θεν; εἰ δ' ἱστάμεθα ἐπὶ ζυγοῦ, οὐκ ἔδει τὸν βαρύτερον καθελ-
κύσαι;

16 Σωκράτης οὖν ἵνα πάθῃ ταῦτα ὑπ' Ἀθηναίων; Ἀνδράποδον,
τί λέγεις τὸ Σωκράτης; ὡς ἔχει τὸ πρᾶγμα, λέγε· Ἵν' οὖν τὸ
Σωκράτους σωμάτιον ἀπαχθῇ, καὶ συρῇ ὑπὸ τῶν ἰσχυροτέρων
εἰς δεσμωτήριον, καὶ κώνειόν τις δῷ τῷ σωματίῳ τοῦ Σωκρά-
17 τους, κἀκεῖνο ἀποψυγῇ; Ταῦτά σοι φαίνεται θαυμαστά; ταῦτα

ἄδικα; ἐπὶ τούτοις ἐγκαλεῖς τῷ Θεῷ; Οὐδὲν οὖν εἶχε Σωκράτης ἀντὶ τούτων; Ποῦ ἦν ἡ οὐσία αὐτῷ τοῦ ἀγαθοῦ; Τίνι προσ- 18
σχῶμεν; σοί, ἢ αὐτῷ; Καὶ τί λέγει ἐκεῖνος; Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δ' οὔ. Καὶ πάλιν· Εἰ ταύτῃ τῷ Θεῷ φίλον, ταύτῃ γενέσθω. Ἀλλὰ δεῖξον, ὅτι χεί- 19
ρονα ἔχων δόγματα, κρατεῖ τοῦ κρείττονος ἐν δόγμασιν. Οὐ δείξεις, οὐδ' ἐγγύς. Νόμος γὰρ τῆς φύσεως καὶ τοῦ Θεοῦ οὗτος, τὸ κρεῖσσον ἀεὶ περιγινέσθω τοῦ χείρονος. Ἐν τίνι; Ἐν ᾧ κρεῖσ- 20
σόν ἐστι. Σῶμα σώματος ἰσχυρότερον, οἱ πλείονες τοῦ ἑνός, ὁ κλέπτης τοῦ μὴ κλέπτου. Διὰ τοῦτο κἀγὼ τὸν λύχνον ἀπώλεσα, 21
ὅτι ἐν τῷ ἀγρυπνεῖν μου κρείσσων ἦν ὁ κλέπτης. Ἀλλ' ἐκεῖνος τοσούτου ὠνήσατο λύχνον· ἀντὶ λύχνου κλέπτης ἐγένετο, ἀντὶ λύχνου ἄπιστος, ἀντὶ λύχνου θηριώδης. Τοῦτο ἔδοξεν αὐτῷ λυσιτελεῖν.

Ἔστω. Ἀλλ' εἴληπταί μού τις τοῦ ἱματίου, καὶ ἕλκει με εἰς τὴν 22
ἀγοράν· εἶτα ἐπικραυγάζουσιν ἄλλοι, Φιλόσοφε, τί σε ὠφέληκε τὰ δόγματα; ἰδοὺ σύρῃ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἰδοὺ μέλλεις τραχηλοκοπεῖσθαι. Καὶ ποίαν ἔπραξα ἂν εἰσαγωγήν, ἵν', ἂν ἰσχυρό- 23
τερος ἐπιλάβηταί μου τοῦ ἱματίου, μὴ σύρωμαι; ἵνα, ἄν με δέκα περισπάσαντες εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβάλωσι, μὴ ἐμβληθῶ; Ἄλλο οὖν οὐδὲν ἔμαθον; Ἔμαθον, ἵνα πᾶν τὸ γινόμενον ἴδω, 24
ὅτι, ἂν ἀπροαίρετον ᾖ, οὐδέν ἐστι πρὸς ἐμέ. Πρὸς τοῦτο οὖν οὐκ 25
ὠφέλησαι; Τί οὖν ἐν ἄλλῳ ζητεῖς τὴν ὠφέλειαν, ἢ ἐν ᾧ ἔμαθες; Καθήμενος λοιπὸν ἐν τῇ φυλακῇ λέγω· Οὗτος ὁ ταῦτα κραυγά- 26
ζων, οὔτε τοῦ σημαινομένου ἀκούει, οὔτε τῷ λεγομένῳ παρακολουθεῖ, οὔτε ὅλως μεμέληκεν αὐτῷ εἰδέναι περὶ τῶν φιλοσόφων τί λέγουσιν ἢ τί ποιοῦσιν. Ἄφες αὐτόν. — Ἀλλ', ἔξελθε πάλιν ἀπὸ 27
τῆς φυλακῆς. Εἰ μηκέτι χρείαν ἔχετέ μου ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξέρχομαι· ἂν πάλιν σχῆτε, εἰσελεύσομαι. Μέχρι τίνος; Μέχρις ἂν 28
οὗ ὁ λόγος αἱρῇ συνεῖναί με τῷ σωματίῳ· ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ,

29 λάβετε αὐτὸ, καὶ ὑγιαίνετε. Μόνον μὴ ἀλογίστως, μόνον μὴ μα-
λακῶς, μὴ ἐκ τῆς τυχούσης προφάσεως. Πάλιν γὰρ ὁ Θεὸς οὐ
βούλεται· χρείαν γὰρ ἔχει κόσμου τοιούτου, τῶν ἐπὶ γῆς ἀνα-
στρεφομένων τοιούτων. Ἐὰν δὲ σημαίνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ
Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ.
30 Τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; Ἵνα τί; οὐ
31 γὰρ ἀρκεῖ τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσ-
ελθόντα κροτῇ καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθά· λέγομεν,
Οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦ-
32 μεν. Καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα μὴ δύνῃ, γίνωσκε
ὅτι παιδίον ἐστὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς,
σιώπα λοιπόν.
33 Τούτων δεῖ μεμνῆσθαι· καὶ κληθέντα εἴς τινα τοιαύτην πε-
ρίστασιν, εἰδέναι, ὅτι ἐλήλυθεν ὁ καιρὸς τοῦ ἀποδεῖξαι εἰ πεπαι-
34 δεύμεθα. Νέος γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἀπιὼν εἰς περίστασιν ὅμοιός
ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμοὺς ἀναλύειν. Κἂν τις εὔλυτον
αὐτῷ προτείνῃ, λέγει, Μᾶλλόν μοι πεπλεγμένον κομψῶς προ-
τείνατε, ἵνα γυμνασθῶ. Καὶ οἱ ἀθληταὶ τοῖς κούφοις νεανίσκοις
35 δυσαρεστοῦσιν· οὐ βαστάζει με, φησίν. Οὗτός ἐστιν εὐφυὴς νέος.
Οὔ· ἀλλὰ καλέσαντος τοῦ καιροῦ, κλάειν δεῖ καὶ λέγειν, Ἤθελον
ἔτι μανθάνειν. Τίνα; εἰ ταῦτα οὐκ ἔμαθες ὥστ' ἔργῳ δεῖξαι,
36 πρὸς τί αὐτὰ ἔμαθες. Ἐγώ τινα οἶμαι τῶν καθημένων ἐνταῦθα
ὠδίνειν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ λέγειν· Ἐμοὶ νῦν περίστασιν
μὴ ἔρχεσθαι τοιαύτην, ὁποία τούτῳ ἐλήλυθεν; ἐμὲ νῦν κατα-
τριβῆναι καθήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον στεφανωθῆναι Ὀλύμπια;
πότε τις ἐμοὶ καταγγελεῖ τοιοῦτον ἀγῶνα; Οὕτως ἔχειν ἔδει
37 πάντας ὑμᾶς. Ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρος μονομάχοις εἰσί τινες
οἱ ἀγανακτοῦντες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοὺς προάγει, οὐδὲ ζευγνύει,
καὶ εὔχονται τῷ Θεῷ, καὶ προσέρχονται τοῖς ἐπιτρόποις, δεό-
μενοι μονομαχῆσαι· ἐξ ὑμῶν δ' οὐδεὶς φανήσεται τοιοῦτος;

Ἤθελον πλεῦσαι ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, καὶ ἰδεῖν, τί μου ποιεῖ ὁ ἀθλη- 38
τὴς, πῶς μελετᾷ τὴν ὑπόθεσιν. Οὐ θέλω, φησὶ, τοιαύτην. Ἐπὶ 39
σοὶ γάρ ἐστι, λαβεῖν ἣν θέλεις ὑπόθεσιν; Δέδοταί σοι σῶμα
τοιοῦτον, γονεῖς τοιοῦτοι, ἀδελφοὶ τοιοῦτοι, πατρὶς τοιαύτη,
τάξις ἐν αὐτῇ τοιαύτη· εἶτα λέγεις μοι ἐλθὼν, Ἄλλαξόν μοι
τὴν ὑπόθεσιν. Εἶτα οὐκ ἔχεις ἀφορμὰς, πρὸς τὸ χρήσασθαι τῇ
δοθείσῃ; Σόν ἐστι, προτεῖναι· ἐμὸν, μελετῆσαι καλῶς. Οὔ, 40
ἀλλὰ μὴ τοιοῦτό μοι προβάλῃς τροπικὸν, ἀλλὰ τοιοῦτον· μὴ
τοιαύτην ἐπενέγκῃς τὴν ὑποφορὰν, ἀλλὰ τοιαύτην. Ἔσται χρόνος 41
τάχα, ἐν ᾧ οἱ τραγῳδοὶ οἰήσονται ἑαυτοὺς εἶναι προσωπεῖα,
καὶ ἐμβάδας, καὶ τὸ σύρμα. Ἄνθρωπε, ταῦτα ὕλην ἔχεις καὶ
ὑπόθεσιν. Φθέγξαι τι, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τραγῳδὸς εἶ, ἢ 42
γελωτοποιός· κοινὰ γὰρ ἔχουσι τὰ ἄλλα ἀμφότεροι. Διὰ τοῦτο 43
ἂν ἀφέλῃ τις αὐτοῦ καὶ τὰς ἐμβάδας καὶ τὸ προσωπεῖον, καὶ ἐν
εἰδώλῳ αὐτὸν προαγάγῃ, ἀπώλετο ὁ τραγῳδὸς, ἢ μένει; Ἂν
φωνὴν ἔχῃ, μένει.

Καὶ ἐνθάδε. Λάβε ἡγεμονίαν. Λαμβάνω· καὶ λαβὼν δεικνύω 44
πῶς ἄνθρωπος ἀναστρέφεται πεπαιδευμένος. Θὲς τὴν πλατύση- 45
μον, καὶ ἀναλαβὼν ῥάκη, πρόελθε ἐν προσώπῳ τοιούτῳ. Τί
οὖν; οὐ δέδοταί μοι καλὴν φωνὴν εἰσενεγκεῖν; Πῶς οὖν ἀνα-
βαίνεις νῦν; Ὡς μάρτυς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεκλημένος. Ἔρχου σὺ, 46
καὶ μαρτύρησόν μοι· σὺ γὰρ ἄξιος εἶ προαχθῆναι μάρτυς ὑπ' 47
ἐμοῦ. Μή τι τῶν ἐκτὸς τῆς προαιρέσεως, ἀγαθόν ἐστιν ἢ κακόν;
μή τινα βλάπτω; μή τι ἐπ' ἄλλῳ τὴν ὠφέλειαν ἐποίησα τὴν
ἑκάστου, ἢ ἐφ' αὑτῷ; Τίνα μαρτυρίαν δίδως τῷ Θεῷ; Ἐν δει- 48
νοῖς εἰμι, Κύριε, καὶ δυστυχῶ, οὐδείς μου ἐπιστρέφεται, οὐδείς
μοι δίδωσιν οὐδὲν, πάντες ψέγουσι, πάντες κακολογοῦσι. Ταῦτα 49
μέλλεις μαρτυρεῖν, καὶ καταισχύνειν τὴν κλῆσιν ἣν κέκληκεν, ὅτι
σε ἐτίμησε ταύτην τιμὴν, καὶ ἄξιον ἡγήσατο προσάγειν εἰς
μαρτυρίαν τηλικαύτην;

50 Ἀλλ' ἀπεφήνατο ὁ ἔχων τὴν ἐξουσίαν, Κρίνω σε ἀσεβῆ καὶ
ἀνόσιον εἶναι. Τί σοι γέγονεν; Ἐκρίθην ἀσεβὴς καὶ ἀνόσιος
51 εἶναι. Ἄλλο οὐδέν; Οὐδέν. Εἰ δὲ περὶ συνημμένου τινὸς ἐπικε-
κρίκει, καὶ ἐδεδώκει ἀπόφανσιν, Τὸ, εἰ ἡμέρα ἐςὶ, φῶς ἐςι,
κρίνω ψεῦδος εἶναι· τί ἐγεγόνει τῷ συνημμένῳ; Τίς ἐνθάδε
κρίνεται; τίς κατακέκριται; τὸ συνημμένον, ἢ ὁ ἐξαπατηθεὶς
52 περὶ αὐτοῦ; Οὗτος οὖν ποτε ὁ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ ἀποφήνασθαί
τι περὶ σοῦ, οἶδε τί ἐςι τὸ εὐσεβὲς ἢ τὸ ἀσεβές; μεμελέτηκεν
53 αὐτὸ, καὶ μεμάθηκεν; ποῦ; παρὰ τίνος; Εἶτα μουσικὸς μὲν
οὐκ ἐπιςρέφεται αὐτοῦ, ἀποφαινομένου περὶ τῆς νήτης, εἶναι
ὑπάτην· οὐδὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς
54 τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας· ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις
πεπαιδευμένος ἀνθρώπου ἀπαιδεύτου ἐπιςραφήσεται, ἐπικρί-
νοντός τι περὶ ὁσίου καὶ ἀνοσίου, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου;
Ὢ πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. Ταῦτα οὖν ἔμαθες
ἐνταῦθα;

55 Οὐ θέλεις τὰ μὲν λογάρια τὰ περὶ τούτων ἄλλοις ἀφεῖναι,
ἀταλαιπώροις ἀνθρωπαρίοις, ἵν' ἐν γωνίᾳ καθεζόμενοι μισθάρια
λαμβάνωσιν, ἢ γογγύζωσιν, ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς παρέχει οὐδὲν,
56 σὺ δὲ χρῆσθαι παρελθὼν οἷς ἔμαθες; Οὐ γὰρ λογάριά ἐστι, τὰ
λείποντα νῦν· ἀλλὰ γέμει τὰ βιβλία τῶν Στωϊκῶν λογαρίων.
Τί οὖν τὸ λεῖπόν ἐστιν; Ὁ χρησόμενος, ὁ ἔργῳ μαρτυρήσων
57 τοῖς λόγοις. Τοῦτό μοι τὸ πρόσωπον ἀνάλαβε, ἵνα μηκέτι
παλαιοῖς ἐν τῇ σχολῇ παραδείγμασι χρώμεθα· ἀλλὰ ἔχωμέν τι
58 καὶ καθ' ἡμᾶς παράδειγμα. Ταῦτα οὖν τίνος ἐστὶ θεωρεῖν;
Τοῦ σχολάζοντος. Ἔστι γὰρ φιλοθέωρον ζῶον ὁ ἄνθρωπος.
59 Ἀλλ' αἰσχρόν ἐστι θεωρεῖν ταῦτα οὕτως, ὡς οἱ δραπέται. Ἀλλ'
ἀπερισπάστως καθῆσθαι, καὶ ἀκούειν, νῦν μὲν τραγῳδοῦ, νῦν
δὲ κιθαρῳδοῦ· οὐχ ὡς ἐκεῖνοι ποιοῦσι. Ἅμα μὲν ἐπέστη, καὶ
ἐπῄνεσε τὸν τραγῳδὸν, ἅμα δὲ περιεβλέψατο· εἶτα ἄν τις

φθέγξηται Κύριον, εὐθὺς σεσόβηνται, ταράσσονται. Αἰσχρόν 60
ἐστιν, οὕτω καὶ τοὺς φιλοσόφους θεωρεῖν τὰ ἔργα τῆς φύσεως.
Τί γάρ ἐστι Κύριος; Ἄνθρωπος ἀνθρώπου κύριος οὐκ ἔστι,
ἀλλὰ θάνατος καὶ ζωὴ, καὶ ἡδονὴ καὶ πόνος. Ἐπεὶ χωρὶς τού- 61
των ἄγαγέ μοι τὸν Καίσαρα, καὶ ὄψει πῶς εὐσταθῶ· ὅταν δὲ
μετὰ τούτων ἔλθῃ, βροντῶν καὶ ἀστράπτων, ἐγὼ δὲ ταῦτα
φοβῶμαι, τί ἄλλο, ἢ ἐπέγνωκα τὸν κύριον, ὡς ὁ δραπέτης;
μέχρι δ' ἂν οὗ τινα ἀνοχὴν ἀπὸ τούτων ἔχω, ὡς δραπέτης 62
ἐφίσταται θεάτρῳ, οὕτω κἀγώ· λούομαι, πίνω, ᾄδω· πάντα
δὲ μετὰ φόβου καὶ ταλαιπωρίας. Ἐὰν δ' ἐμαυτὸν ἀπολύσω τῶν 63
δεσποτῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐκείνων δι' ἃ οἱ δεσπόται εἰσὶ φοβεροὶ,
ποῖον ἔτι πρᾶγμα ἔχω; ποῖον ἔτι κύριον;

Τί οὖν; κηρύσσειν δεῖ ταῦτα πρὸς πάντας; Οὔ, ἀλλὰ τοῖς 64
ἰδιώταις συμπεριφέρεσθαι, καὶ λέγειν· Οὗτος, ὃ αὐτῷ ἀγαθὸν
οἴεται, τοῦτο κἀμοὶ συμβουλεύει· συγγινώσκω αὐτῷ. Καὶ γὰρ 65
Σωκράτης συνεγίνωσκε τῷ ἐπὶ τῆς φυλακῆς, κλάοντι ὅτε ἔμελλε
πίνειν τὸ φάρμακον, καὶ λέγει, Ὡς γενναίως ἡμᾶς ἀποδε-
δάκρυκε. Μή τι οὖν ἐκείνῳ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο τὰς γυναῖκας 66
ἀπελύσαμεν; ἀλλὰ τοῖς γνωρίμοις, τοῖς δυναμένοις αὐτὰ
ἀκοῦσαι· ἐκείνῳ δὲ συμπεριφέρεται, ὡς παιδίῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ λ'.

Τί δεῖ πρόχειρον ἔχειν ἐν ταῖς περιστάσεσιν.

Ὅταν εἰσίῃς πρός τινα τῶν ὑπερεχόντων, μέμνησο, ὅτι καὶ
ἄλλος ἄνωθεν βλέπει τὰ γιγνόμενα, καὶ ὅτι ἐκείνῳ σε δεῖ μᾶλλον
ἀρέσκειν, ἢ τούτῳ. Ἐκεῖνος οὖν σου πυνθάνεται· Φυγὴν καὶ 2
φυλακὴν, καὶ δεσμὰ, καὶ θάνατον, καὶ ἀδοξίαν, τί ἔλεγες ἐν
τῇ σχολῇ; Ἐγώ; ἀδιάφορα. Νῦν οὖν τίνα αὐτὰ λέγεις; μή τι 3

ἐκεῖνα ἠλλάγη; Οὔ. Σὺ οὖν ἠλλάγης; Οὔ. Λέγε οὖν, τίνα ἐςὶν
ἀδιάφορα; Τὰ ἀπροαίρετα. Λέγε καὶ τὰ ἑξῆς, Τὰ ἀπροαίρετα,
4 οὐδὲν πρὸς ἐμέ. Λέγε καὶ, τὰ ἀγαθὰ τίνα ὑμῖν ἐδόκει; Προαί-
ρεσις οἵα δεῖ, καὶ χρῆσις φαντασιῶν. Τέλος δὲ τί; Τὸ σοὶ ἀκο-
5 λουθεῖν. Ταῦτα καὶ νῦν λέγεις; Ταῦτα καὶ νῦν λέγω. Ἄπιθι
λοιπὸν ἔσω, θαῤῥῶν, καὶ μεμνημένος τούτων· καὶ ὄψει, τί
6 ἐστι νέος μεμελετηκὼς ἃ δεῖ ἐν ἀνθρώποις ἀμελετήτοις. Ἐγὼ
μὲν, νὴ τοὺς Θεοὺς, φαντάζομαι, ὅτι πείσῃ τὸ τοιοῦτον· Τί
οὕτω μεγάλα καὶ πολλὰ παρασκευαζόμεθα πρὸς τὸ μηδέν;
7 τοῦτο ἦν ἡ ἐξουσία; τοῦτο τὰ πρόθυρα; οἱ κοιτωνῖται; οἱ ἐπὶ
τῆς μαχαίρας; τούτων ἕνεκα τοὺς πολλοὺς λόγους ἤκουον;
ταῦτα οὐδὲν ἦν· ἐγὼ δ' ὡς πρὸς μεγάλα παρεσκευαζόμην.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α΄.

Ὅτι οὐ μάχεται τὸ θαῤῥεῖν τῷ εὐλαβεῖσθαι.

Παράδοξον μὲν τυχὸν φαίνεταί τισι, τὸ ἀξιούμενον ὑπὸ τῶν φιλοσόφων· ὅμως δὲ σκεψώμεθα κατὰ δύναμιν, εἰ ἀληθές ἐστι τόδε· ἵν᾽ ᾖ ἅμα μὲν εὐλαβῶς, ἅμα δὲ θαῤῥούντως πάντα
ποιεῖν. Ἐναντίον γάρ πως δοκεῖ τῷ θαῤῥαλέῳ τὸ εὐλαβές· τὰ 2
δ᾽ ἐναντία οὐδαμῶς συνυπάρχει. Τὸ δὲ φαινόμενον πολλοῖς ἐν 3
τῷ τόπῳ παράδοξον, δοκεῖ μοι τοιούτου τινὸς ἔχεσθαι· εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὰ αὐτὰ ἠξιοῦμεν χρῆσθαι τῇ τ᾽ εὐλαβείᾳ καὶ τῷ θάρσει, δικαίως ἂν ἡμᾶς ᾐτιῶντο, ὡς τὰ ἀσύνακτα συνάγοντας.
Νῦν δὲ, τί δεινὸν ἔχει τὸ λεγόμενον; εἰ γὰρ ὑγιῆ ταῦτ᾽ ἐστὶ, 4
τὰ πολλάκις μὲν εἰρημένα, πολλάκις δὲ ἀποδεδειγμένα, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ἐστιν ἐν χρήσει φαντασιῶν, καὶ τοῦ κακοῦ ὡσαύτως, τὰ δ᾽ ἀπροαίρετα οὔτε τὴν τοῦ κακοῦ δέχεται φύσιν,
οὔτε τὴν τοῦ ἀγαθοῦ· τί παράδοξον ἀξιοῦσιν οἱ φιλόσοφοι, εἰ 5

λέγουσιν, ὅπου μὲν τὰ ἀπροαίρετα, ἐκεῖ τὸ θάρσος ἔστω σοι·
6 ὅπου δὲ τὰ προαιρετικὰ, ἐκεῖ ἡ εὐλάβεια; Εἰ γὰρ ἐν κακῇ
προαιρέσει τὸ κακὸν, πρὸς μόνα ταῦτα χρῆσθαι ἄξιον τῇ
εὐλαβείᾳ. Εἰ δὲ τὰ ἀπροαίρετα, καὶ μὴ ἐφ' ἡμῖν, οὐδὲν πρὸς
7 ἡμᾶς· πρὸς ταῦτα τῷ θάρσει χρηστέον. Καὶ οὕτως ἅμα μὲν
εὐλαβεῖς, ἅμα δὲ θαῤῥαλέοι ἐσόμεθα· καὶ, νὴ Δία, διὰ
τὴν εὐλάβειαν θαῤῥαλέοι. Διὰ γὰρ τὸ εὐλαβεῖσθαι τὰ ὄντως
κακὰ, συμβήσεται θαῤῥεῖν ἡμῖν πρὸς τὰ μὴ οὕτως ἔχοντα.
8 Λοιπὸν ἡμεῖς τὸ τῶν ἐλάφων πάσχομεν· ὅτε φοβοῦνται φεύ-
γουσαι αἱ ἔλαφοι τὰ πτερὰ, ποῦ τρέπονται; καὶ πρὸς τίνα
ἀναχωροῦσιν ὡς ἀσφαλῆ; Πρὸς τὰ δίκτυα· καὶ οὕτως ἀπόλλυν-
9 ται ἐναλλάξασαι τὰ φοβερὰ καὶ τὰ θαῤῥαλέα. Οὕτω καὶ ἡμεῖς,
ποῦ χρώμεθα τῷ φόβῳ; Πρὸς τὰ ἀπροαίρετα. Ἐν τίσι πάλιν
θαῤῥοῦντες ἀναστρεφόμεθα, ὡς οὐδενὸς ὄντος δεινοῦ; Ἐν τοῖς
10 προαιρετικοῖς. Ἐξαπατηθῆναι οὖν, ἢ προπεσεῖν, ἢ ἀναίσχυντόν
τι ποιῆσαι, ἢ μετ' ἐπιθυμίας αἰσχρᾶς ὀρεχθῆναί τινος, οὐδὲν
διαφέρει ἡμῖν, ἂν μόνον ἐν τοῖς ἀπροαιρέτοις εὐστοχῶμεν.
Ὅπου δὲ θάνατος, ἢ φυγὴ, ἢ πόνος, ἢ ἀδοξία· ἐκεῖ τὸ ἀνα-
11 χωρητικὸν, ἐκεῖ τὸ σεσοβημένον. Τοιγαροῦν, ὥσπερ εἰκὸς
τοὺς περὶ τὰ μέγιστα διαμαρτάνοντας, τὸ μὲν φύσει θαῤῥα-
λέον, θρασὺ κατασκευάζομεν, ἀπονενοημένον, ἰταμὸν, ἀναί-
σχυντον· τὸ δ' εὐλαβὲς φύσει καὶ αἰδῆμον, δειλὸν καὶ ταπει-
12 νὸν, φόβων καὶ ταραχῶν μεστόν. Ἂν γάρ τις ἐκεῖ μεταθῇ τὸ
εὐλαβὲς, ὅπου προαίρεσις καὶ ἔργα προαιρέσεως, εὐθὺς, ἅμα
τῷ θέλειν εὐλαβεῖσθαι, καὶ ἐφ' αὐτῷ κειμένην ἕξει τὴν ἔκκλισιν·
ἂν δ' ὅπου τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστι, καὶ ἀπροαίρετα, πρὸς τὰ
ἐπ' ἄλλοις ὄντα τὴν ἔκκλισιν ἔχων, ἀναγκαίως φοβήσεται,
13 ἀκαταστατήσει, ταραχθήσεται. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος,
φοβερόν· ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον, ἢ θάνατον. Διὰ τοῦτο
ἐπαινοῦμεν τὸν εἰπόντα, ὅτι

Οὐ κατθανεῖν γὰρ δεινὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.

Ἔδει οὖν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὸ θάρσος ἐστράφθαι, 14
πρὸς δὲ τὸν φόβον τοῦ θανάτου τὴν εὐλάβειαν. Νῦν δὲ τὸ
ἐναντίον, πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγήν· πρὸς δὲ τὸ περὶ
αὐτοῦ δόγμα, τὴν ἀνεπιστρεψίαν, καὶ τὸ ἀφειδὲς, καὶ τὸ
ἀδιαφορητικόν. Ταῦτα δ' ὁ Σωκράτης, καλῶς ποιῶν, μορ- 15
μολύκεια ἐκάλει. Ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται
δεινὰ καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν· τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχο-
μεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὥσπερ καὶ τὰ παιδία
πρὸς τὰς μορμολυκείας. Τί γάρ ἐστι παιδίον; Ἄγνοια. Τί ἐστι 16
παιδίον; Ἀμαθία. Ἐπεὶ ὅπου οἶδε κἀκεῖνα, οὐδὲν ἡμῶν ἔλαττον
ἔχει. Θάνατος τί ἐστί; Μορμολύκειον. Στρέψας αὐτὸ, κατά- 17
μαθε. Ἰδοὺ πῶς οὐ δάκνει. Τὸ σωμάτιον δεῖ χωρισθῆναι τοῦ πνευ-
ματίου, ὡς πρότερον ἐκεχώριστο, ἢ νῦν, ἢ ὕστερον. Τί οὖν
ἀγανακτεῖς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. Διὰ τί; Ἵνα ἡ 18
περίοδος ἀνύηται τοῦ κόσμου· χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνι-
σταμένων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἠνυσμένων. Πόνος τί
ἐστι; Μορμολύκειον. Στρέψον αὐτὸ, καὶ κατάμαθε. Τραχέως 19
κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. Ἂν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ
θύρα ἤνοικται· ἂν λυσιτελῇ, φέρε. Πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι 20
χρὴ τὴν θύραν· καὶ πρᾶγμα οὐκ ἔχομεν.

Τίς οὖν τούτων τῶν δογμάτων καρπός; Ὅνπερ δεῖ κάλλιστόν 21
τ' εἶναι, καὶ πρεπωδέστατον τοῖς τῷ ὄντι πεπαιδευμένοις·
ἀταραξία, ἀφοβία, ἐλευθερία. Οὐ γὰρ τοῖς πολλοῖς περὶ τούτων 22
πιστευτέον, οἳ λέγουσι μόνοις ἐξεῖναι παιδεύεσθαι τοῖς ἐλευ-
θέροις· ἀλλὰ τοῖς φιλοσόφοις μᾶλλον, οἳ λέγουσι μόνους τοὺς
παιδευθέντας ἐλευθέρους εἶναι. Πῶς τοῦτο; Οὕτω. Νῦν ἄλλο 23
τι ἐστὶν ἐλευθερία, ἢ τὸ ἐξεῖναι, ὡς βουλόμεθα, διεξάγειν;
Οὐδέν. Λέγετε δή μοι, ὦ ἄνθρωποι, βούλεσθε ζῆν ἁμαρτάνον-

24 τες; Οὐ βουλόμεθα. Οὐδεὶς τοίνυν ἁμαρτάνων, ἐλεύθερός ἐςι.
Βούλεσθε ζῆν φοβούμενοι; βούλεσθε λυπούμενοι; βούλεσθε
ταρασσόμενοι; Οὐδαμῶς. Οὐδεὶς ἄρα οὔτε φοβούμενος, οὔτε
λυπούμενος, οὔτε ταρασσόμενος, ἐλεύθερός ἐςιν· ὅςις δ'
ἀπήλλακται λυπῶν καὶ φόβων καὶ ταραχῶν, οὗτος τῇ αὐτῇ
25 ὁδῷ καὶ τοῦ δουλεύειν ἀπήλλακται. Πῶς οὖν ἔτι ὑμῖν πιστεύ-
σομεν, ὦ φίλτατοι νομοθέται; οὐκ ἐπιτρέπομεν παιδεύεσθαι, εἰ
μὴ τοῖς ἐλευθέροις; οἱ φιλόσοφοι γὰρ λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἐπι-
τρέπομεν ἐλευθέροις εἶναι, εἰ μὴ τοῖς πεπαιδευμένοις· τοῦτό
26 ἐστιν, ὁ Θεὸς οὐκ ἐπιτρέπει. Ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρα-
τηγοῦ τὸν αὐτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; Ἐποίησε. Τί; Ἔστρε-
ψε τὸν αὐτοῦ δοῦλον ἐπὶ στρατηγοῦ. Ἄλλο οὐδέν; Ναί· καὶ
27 εἰκοστὴν αὐτοῦ δοῦναι ὀφείλει. Τί οὖν; ὁ ταῦτα παθὼν, οὐ
28 γέγονεν ἐλεύθερος; Οὐ μᾶλλον, ἢ ἀτάραχος. Ἐπεὶ σὺ, ὁ ἄλλους
στρέφειν δυνάμενος, οὐδένα ἔχεις κύριον; οὐκ ἀργύριον; οὐ
κοράσιον; οὐ παιδάριον; οὐ τύραννον; οὐ φίλον τινὰ τοῦ
τυράννου; Τί οὖν τρέμεις, ἐπί τινα τοιαύτην ἀπιὼν περίςασιν;
29 Διὰ τοῦτο λέγω πολλάκις, ταῦτα μελετᾶτε, καὶ ταῦτα
πρόχειρα ἔχετε, πρὸς τίνα δεῖ τεθαῤῥηκέναι, καὶ πρὸς τίνα
εὐλαβῶς διακεῖσθαι· ὅτι πρὸς τὰ ἀπροαίρετα θαῤῥεῖν, εὐλα-
30 βεῖσθαι τὰ προαιρετικά. Ἀλλ' οὐκ ἀνέγνων σοι; οὐδ' ἔγνως τί
31 ποιῶ; Ἐν τίνι; Ἐν λεξειδίοις. Ἔχε σου τὰ λεξείδια. Δεῖξον πῶς
ἔχεις πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν· εἰ μὴ ἀποτυγχάνεις ὧν θέλεις,
εἰ μὴ περιπίπτεις οἷς οὐ θέλεις. Ἐκεῖνα δὲ τὰ περιόδια, ἂν νοῦν
32 ἔχῃς, ἄρας πού ποτε ἀπαλείψεις. Τί οὖν; Σωκράτης οὐκ ἔγραφε;
Καὶ τίς τοσαῦτα; Ἀλλὰ πῶς; Ἐπεὶ μὴ ἐδύνατο ἔχειν ἀεὶ
ἐλέγχοντα αὐτοῦ τὰ δόγματα, ἢ ἐλεγχθησόμενον ἐν τῷ μέρει,
αὐτὸς ἑαυτὸν ἤλεγχε καὶ ἐξήταζε· καὶ ἀεὶ μίαν γέ τινα πρόληψιν
33 ἐγύμναζε χρηστικῶς. Ταῦτα γράφει φιλόσοφος· λεξείδια δὲ * καὶ
ἡ ὁδὸς, ἣν λέγω *, ἄλλοις ἀφίησι, τοῖς ἀναισθήτοις, ἢ τοῖς

μακαρίοις, τοῖς σχολὴν ἄγουσιν ὑπὸ ἀταραξίας, ἢ τοῖς μηδὲν τῶν ἑξῆς ὑπολογιζομένοις διὰ μωρίαν.

Καὶ νῦν, καιροῦ καλοῦντος, ἐκεῖνα δείξεις ἐπελθὼν, καὶ 34
ἀναγνώσῃ, καὶ ἐμπερπερεύσῃ; Ἰδοὺ πῶς διαλόγους συντίθημι.
Μὴ, ἄνθρωπε· ἀλλ' ἐκεῖνα μᾶλλον· Ἰδοὺ πῶς ὀρεγόμενος οὐκ 35
ἀποτυγχάνω. Ἰδοὺ πῶς ἐκκλίνων οὐ περιπίπτω. Φέρε θάνατον, καὶ γνώσῃ. Φέρε πόνους, φέρε δεσμωτήριον, φέρε ἀδοξίαν, φέρε καταδίκην. Αὕτη ἐπίδειξις νέου ἐκ σχολῆς ἐληλυθότος. 36
Τἄλλα δ' ἄλλοις ἄφες· μηδὲ φωνήν τις ἀκούσῃ σου περὶ αὐτῶν ποτε· μηδ', ἂν ἐπαινέσῃ τις ἐπ' αὐτοῖς, ἀνέχου· δόξον δὲ μηδεὶς εἶναι, καὶ εἰδέναι μηδέν. Μόνον τοῦτο εἰδὼς φαίνου, πῶς 37
μήτ' ἀποτύχῃς ποτὲ, μήτε περιπέσῃς. Ἄλλοι μελετάτωσαν 38
δίκας, ἄλλοι προβλήματα, ἄλλοι συλλογισμούς· σὺ ἀποθνήσκειν, σὺ δεδέσθαι, σὺ στρεβλοῦσθαι, σὺ ἐξορίζεσθαι. Πάντα 39
ταῦτα θαῤῥούντως, πεποιθότως τῷ κεκληκότι σε ἐπ' αὐτὰ, τῷ ἄξιον τῆς χώρας ταύτης κεκρικότι, ἐν ᾗ καταταχθεὶς, ἐπιδείξεις τίνα δύναται λογικὸν ἡγεμονικὸν, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιταξάμενον. Καὶ οὕτω τὸ παράδοξον ἐκεῖνο οὐκέτι οὔτ' 40
ἀδύνατον φανεῖται, οὔτε παράδοξον, ὅτι ἅμα μὲν εὐλαβεῖσθαι δεῖ, ἅμα δὲ θαῤῥεῖν· πρὸς μὲν τὰ ἀπροαίρετα θαῤῥεῖν, ἐν δὲ τοῖς προαιρετικοῖς εὐλαβεῖσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ β'.

Περὶ Ἀταραξίας.

Ὅρα σὺ, ὁ ἀπιὼν ἐπὶ τὴν δίκην, τί θέλεις τηρῆσαι, καὶ ποῦ θέλεις ἀνῦσαι. Εἰ γὰρ προαίρεσιν θέλεις τηρῆσαι κατὰ 2
φύσιν ἔχουσαν, πᾶσά σοι ἀσφάλεια, πᾶσά σοι εὐμάρεια, πρᾶγμα οὐκ ἔχεις. Τὰ γὰρ ἐπὶ σοὶ, αὐτεξούσια καὶ φύσει 3

ἐλεύθερα, θέλων τηρῆσαι, καὶ τούτοις ἀρκούμενος, τίνος
4 ἔτι ἐπιστρέφῃ; Τίς γὰρ αὐτῶν κύριος; Τίς αὐτὰ δύναται
ἀφελέσθαι; Εἰ θέλεις αἰδήμων εἶναι, καὶ πιστὸς, τίς οὐκ
ἐάσει σε; Εἰ θέλεις μὴ κωλύεσθαι, μηδ' ἀναγκάζεσθαι, τίς σε
ἀναγκάσει ὀρέγεσθαι ὧν οὐ δοκεῖ σοι; τίς ἐκκλίνειν ἃ μὴ
5 φαίνεταί σοι; Ἀλλὰ τί; Πράξει μέν σοι τινὰ, ἃ δοκεῖ φοβερὰ
εἶναι· ἵνα δὲ καὶ ἐκκλίνων αὐτὰ πάθῃς, πῶς δύναται ποιῆσαι;
6 Ὅταν οὖν ἐπὶ σοὶ ᾖ τὸ ὀρέγεσθαι καὶ ἐκκλίνειν, τίνος ἔτι ἐπι-
7 στρέφῃ; Τοῦτό σοι προοίμιον, τοῦτο διήγησις, τοῦτο πίστις,
τοῦτο νίκη, τοῦτο ἐπίλογος, τοῦτο εὐδοκίμησις.

8 Διὰ τοῦτο ὁ Σωκράτης πρὸς τὸν ὑπομιμνήσκοντα, ἵνα παρα-
σκευάζηται πρὸς τὴν δίκην, ἔφη· Οὐ δοκῶ οὖν σοι ἅπαντι τῷ
9 βίῳ πρὸς τοῦτο παρασκευάζεσθαι; Ποίαν παρασκευήν; Τετή-
ρηκα, φησὶ, τὸ ἐπ' ἐμοί. Πῶς οὖν; Οὐδὲν οὐδέποτ' ἄδικον οὔτ'
10 ἰδίᾳ οὔτε δημοσίᾳ ἔπραξα. Εἰ δὲ θέλεις καὶ τὰ ἐκτὸς τηρῆσαι,
τὸ σωμάτιον, καὶ τὸ οὐσίδιον, καὶ τὸ ἀξιωμάτιον· λέγω σοι, Ἤδη
αὐτόθεν παρασκευάζου τὴν δυνατὴν παρασκευὴν πᾶσαν· καὶ
λοιπὸν σκέπτου καὶ τὴν φύσιν τοῦ δικαστοῦ, καὶ τὸν ἀντίδικον.
11 Εἰ γονάτων ἅψασθαι δεῖ, γονάτων ἅψαι· εἰ κλαῦσαι, κλαῦσον·
12 εἰ οἰμῶξαι, οἴμωξον. Ὅταν γὰρ ὑποθῇς τὰ σὰ τοῖς ἐκτὸς, δού-
λευε τὸ λοιπὸν, καὶ μὴ ἀντισπῶ, καὶ ποτὲ μὲν θέλε δουλεύειν,
13 ποτὲ δὲ μὴ θέλε· ἀλλ' ἁπλῶς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ἢ ταῦτα
ἢ ἐκεῖνα, ἢ ἐλεύθερος ἢ δοῦλος, ἢ πεπαιδευμένος ἢ ἀπαίδευτος,
ἢ γενναῖος ἀλεκτρυὼν ἢ ἀγεννὴς, ἢ ὑπόμενε τυπτόμενος μέχρις
ἂν ἀποθάνῃς, ἢ ἀπαγόρευσον εὐθύς· μή σοι γένοιτο πληγὰς
14 πολλὰς λαβεῖν, καὶ ὕστερον ἀπαγορεῦσαι. Εἰ δ' αἰσχρὰ ταῦτα,
αὐτόθεν ἤδη δίελε· ποῦ φύσις κακῶν καὶ ἀγαθῶν; οὗ καὶ ἀλή-
θεια. Ὅπου ἀλήθεια, καὶ οὗ φύσις, ἐκεῖ τὸ εὐλαβές· ὅπου ἡ
ἀλήθεια, ἐκεῖ τὸ θαῤῥαλέον, ὅπου ἡ φύσις.

15 Ἐπεὶ τί δοκεῖς; ὅτι τὰ ἐκτὸς τηρῆσαι θέλων Σωκράτης,

παρελθὼν ἂν ἔλεγεν, Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν
δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ; Οὕτω μωρὸς ἦν, ἵνα μὴ ἴδῃ ὅτι 16
αὕτη ἡ ὁδὸς ἐνταῦθα οὐ φέρει, ἀλλ' ἄλλῃ; τί οὖν ἐστιν, ὅτι οὐκ
ἔχει λόγον, καὶ προσερεθίζει; Ὡς ὁ ἐμὸς Ἡράκλειτος, περὶ 17
ἀγριδίου πραγμάτιον ἔχων ἐν Ῥόδῳ, καὶ ἀποδείξας τοῖς δικα-
σταῖς ὅτι δίκαια λέγει, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν ἐπίλογον, ἔφη· ὅτι, Ἀλλ'
οὔτε δεήσομαι ὑμῶν, οὔτ' ἐπιστρέφομαι τί μέλλετε κρίνειν· ὑμεῖς
τε μᾶλλον οἱ κρινόμενοι ἐστὲ, ἢ ἐγώ. Καὶ οὕτω κατέστρεψε τὸ
πραγμάτιον. Τίς χρεία; Μόνον μὴ δέου· μὴ προστίθει δ', ὅτι 18
καὶ οὐ δέομαι. Εἰ μή τι καιρός ἐστιν ἐπίτηδες ἐρεθίσαι τοὺς
δικαστὰς, ὡς Σωκράτει. Καὶ σὺ, εἰ τοιοῦτον ἐπίλογον παρα- 19
σκευάζῃ, τί ἀναβαίνεις; τί ὑπακούεις; Εἰ γὰρ σταυρωθῆναι θέ- 20
λεις, ἔκδεξαι, καὶ ἥξει ὁ σταυρός· εἰ δ' ὑπακοῦσαι λόγος
αἱρεῖ καὶ πεῖσαι τό γε παρ' αὐτὸν, τὰ ἑξῆς τούτῳ ποιητέον,
τηροῦντι μέντοι τὰ ἴδια.

Ταύτῃ καὶ γελοῖόν ἐστι τὸ λέγειν, Ὑπόθου μοι. Τί σοι ὑπο- 21
θῶμαι; Ἀλλὰ, ποίησόν μου τὴν διάνοιαν, ὅ τι ἂν ἀποβαίνῃ,
πρὸς τοῦτο ἁρμόσασθαι. Ἐπεὶ ἐκείνῳ γε ὅμοιόν ἐστιν, οἷον εἰ 22
ἀγράμματος λέγοι, Εἰπέ μοι τί γράψω, ὅταν μοι προβληθῇ τι
ὄνομα. Ἂν γὰρ εἴπω, ὅτι Δίων· εἶτα παρελθὼν ἐκεῖνος αὐτῷ 23
προβάλῃ μὴ τὸ Δίωνος ὄνομα, ἀλλὰ τὸ Θέωνος· τί γένηται;
τί γράψει; Ἀλλ' εἰ μὲν μεμελέτηκας γράφειν, ἔχεις καὶ παρα- 24
σκευάσασθαι πρὸς πάντα τὰ ὑπαγορευόμενα. Εἰ δὲ μὴ, τί σοι
ἐγὼ νῦν ὑποθῶμαι; ἂν γὰρ ἄλλο τι ὑπαγορεύῃ τὰ πράγματα,
τί ἐρεῖς, ἢ τί πράξεις; Τούτου οὖν τοῦ καθολικοῦ μέμνησο, καὶ 25
ὑποθήκης οὐκ ἀπορήσεις. Ἐὰν δὲ πρὸς τὰ ἔξω χάσκῃς, ἀνάγκη
σε ἄνω καὶ κάτω κυλίεσθαι, πρὸς τὸ βούλημα τοῦ κυρίου. Τίς 26
δ' ἐστι κύριος; Ὁ τῶν ὑπὸ σοῦ τινος σπουδαζομένων ἢ ἐκκλινο-
μένων ἔχων τὴν ἐξουσίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γʹ.

Πρὸς τοὺς συνιστάντας τινὰς τοῖς φιλοσόφοις.

Καλῶς ὁ Διογένης, πρὸς τὸν ἀξιοῦντα γράμματα παρ᾽ αὐτοῦ λαβεῖν συςατικὰ, Ὅτι μὲν ἄνθρωπος, φησὶν, εἶ, καὶ ἰδὼν γνώσεται· εἰ δ᾽ ἀγαθὸς ἢ κακὸς, εἰ μὲν ἔμπειρός ἐςι διαγνῶναι τοὺς ἀγαθοὺς καὶ κακοὺς, γνώσεται· εἰ δ᾽ ἄπειρος, οὐδ᾽ ἂν
2 μυριάκις γράψω αὐτῷ. Ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἰ δραχμὴ συςαθῆναί τινι ἠξίου, ἵνα δοκιμασθῇ. Εἰ ἀργυρογνωμονικός ἐςι, γνώ-
3 σεται· σὺ γὰρ σαυτὴν συστήσεις. Ἔδει οὖν τοιοῦτόν τι ἔχειν ἡμᾶς καὶ ἐν τῷ βίῳ, οἷον ἐπ᾽ ἀργυρίου, ἵν᾽ εἰπεῖν δύνωμαι καθάπερ ὁ ἀργυρογνώμων λέγει, Φέρε ἣν θέλεις δραχμὴν, καὶ
4 διαγνώσομαι. Ἀλλ᾽ ἐπὶ συλλογισμῶν, Φέρε ὃν θέλεις, καὶ διακρινῶ σοι τὸν ἀναλυτικόν τε καὶ μή. Διατί; Οἶδα γὰρ ἀναλύειν συλλογισμούς. Ἔχω τὴν δύναμιν, ἣν ἔχειν δεῖ τὸν ἐπιγνωςικὸν
5 τῶν περὶ συλλογισμοὺς κατορθούντων. Ἐπὶ δὲ τοῦ βίου τί ποιῶ; Νῦν μὲν λέγω ἀγαθὸν, νῦν δὲ κακόν. Τί τὸ αἴτιον; τὸ ἐναντίον ἢ ἐπὶ τῶν συλλογισμῶν, ἀμαθία καὶ ἀπειρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ δʹ.

Πρὸς τὸν ἐπὶ μοιχείᾳ ποτὲ κατειλημμένον.

Λέγοντος αὐτοῦ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρὸς πίςιν γέγονε, καὶ τοῦτο ὁ ἀνατρέπων ἀνατρέπει τὸ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου· ἐπεισῆλθέ τις τῶν δοκούντων φιλολόγων, ὃς κατείληπτό ποτε μοιχὸς ἐν
2 τῇ πόλει. Ὁ δ᾽, Ἀλλ᾽ ἂν, φησὶν, ἀφέντες τοῦτο τὸ πιστὸν, πρὸς ὃ πεφύκαμεν, ἐπιβουλεύωμεν τῇ γυναικὶ τοῦ γείτονος, τί ποιοῦμεν; Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἀπόλλυμεν καὶ ἀναιροῦμεν; τίνα;

τὸν πιστὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν ὅσιον. Ταῦτα μόνα; γειτνίασιν 3
δ' οὐκ ἀναιροῦμεν; φιλίαν δ' οὔ; πόλιν δ' οὔ; εἰς τίνα δὲ χώραν
αὐτοὺς κατατάσσομεν; Ὡς τίνι σοι χρῶμαι, ἄνθρωπε; Ὡς
γείτονι; ὡς φίλῳ; Ποίῳ τινί; Ὡς πολίτῃ; Τί σοι πιςεύσω;
Εἶτα σκευάριον μὲν εἰ ἦς οὕτω σαπρὸν, ὥςε σοι πρὸς μηδὲν 4
δύνασθαι χρῆσθαι, ἔξω ἂν ἐπὶ τὰς κοπρίας ἐρρίπτου, καὶ οὐδ'
ἐκεῖθεν ἄν τίς σε ἀνῃρεῖτο. Εἰ δ' ἄνθρωπος ὢν, οὐδεμίαν χώραν 5
δύνασαι ἀποπληρῶσαι ἀνθρωπικὴν, τί σε ποιήσωμεν; Ἔςω γὰρ,
φίλου οὐ δύνασαι τόπον ἔχειν, δούλου δύνασαι; Καὶ τίς σοι
πιςεύσει; Οὐ θέλεις οὖν ῥιφῆναί που καὶ αὐτὸς ἐπὶ κοπρίαν,
ὡς σκεῦος ἄχρηστον, ὡς κόπριον; Εἶτα ἐρεῖς, Οὐδείς μου 6
ἐπιστρέφεται, ἀνθρώπου φιλολόγου; Κακὸς γὰρ εἶ, καὶ ἄχρη-
στος. Οἷον εἰ οἱ σφῆκες ἠγανάκτουν, ὅτι οὐδεὶς αὐτῶν ἐπιςρέ-
φεται, ἀλλὰ φεύγουσι πάντες, κἄν τις δύνηται, πλήξας κατέ-
βαλε. Σὺ κέντρον ἔχεις τοιοῦτον, ὥςε ὃν ἂν πλήξῃς, εἰς 7
πράγματα καὶ ὀδύνας ἐμβάλλειν. Τί σε θέλεις ποιήσωμεν;
Οὐκ ἔχεις που τεθῇς.

Τί οὖν; οὐκ εἰσὶν αἱ γυναῖκες κοιναὶ φύσει; Κἀγὼ λέγω. 8
Καὶ γὰρ τὸ χοιρίδιον κοινὸν τῶν κεκλημένων· ἀλλ' ὅταν μέρη
γένηται, ἄν σοι φανῇ, ἀνάρπασον ἐλθὼν τὸ τοῦ παρακειμένου
μέρος, ἢ λάθρα κλέψον, ἢ παρακαθεὶς τὴν χεῖρα λίχνευε, κἂν
μὴ δύνῃ τοῦ κρέως ἀποσπᾶσαι, λίπαινε τοὺς δακτύλους, καὶ
περίλειχε. Καλὸς συμπότης, καὶ σύνδειπνος Σωκρατικός. Ἄγε, 9
τὸ δὲ θέατρον οὐκ ἔςι κοινὸν τῶν πολιτῶν; Ὅταν οὖν καθίσωσιν,
ἐλθὼν, ἄν σοι φανῇ, ἔκβαλέ τινα αὐτῶν. Οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες 10
φύσει κοιναί. Ὅταν δ' ὁ νομοθέτης, ὡς ἑςιάτωρ, διέλῃ αὐτὰς,
οὐ θέλεις καὶ αὐτὸς ἴδιον μέρος ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ ἀλλότριον ὑφαρ-
πάζεις καὶ λιχνεύεις; Ἀλλὰ καὶ φιλόλογός εἰμι, καὶ Ἀρχέδημον 11
νοῶ. Ἀρχέδημον τοίνυν νοῶν, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιςος, καὶ ἀντὶ
ἀνθρώπου λύκος, ἢ πίθηκος. Τί γὰρ διαφέρει;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ έ.

Πῶς συνυπάρχει μεγαλοφροσύνη καὶ ἐπιμέλεια.

Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι· ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. Πῶς
2 οὖν τηρήσει τις ἅμα μὲν τὸ εὐϛαθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ
ἐπιμελὲς, καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ' ἐπισεσυρμένον; Ἂν μιμῆται
3 τοὺς κυβεύοντας. Αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οἱ κύβοι ἀδιάφοροι. Πό-
θεν οἶδα τί μέλλει πίπτειν; Τῷ πεσόντι δ' ἐπιμελῶς καὶ τεχνι-
4 κῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐϛίν. Οὕτω τοίνυν τὸ
προηγούμενον καὶ ἐπὶ τοῦ βίου ἔργον ἐκεῖνο· δίελε τὰ πράγ-
ματα, καὶ διάστησον, καὶ εἰπέ· Τὰ ἔξω οὐκ ἐπ' ἐμοὶ, προ-
5 αίρεσις ἐπ' ἐμοί. Ποῦ ζητήσω τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν; Ἔσω
ἐν τοῖς ἐμοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἀλλοτρίοις μηδέποτε μήτ' ἀγαθὸν ὀνο-
μάσῃς, μήτε κακὸν, μήτ' ὠφέλειαν, μήτε βλάβην, μήτ' ἄλλο
τι τῶν τοιούτων.

6 Τί οὖν; ἀμελῶς τούτοις χρηστέον; Οὐδαμῶς. Τοῦτο γὰρ
πάλιν τῇ προαιρέσει κακόν ἐϛι, καὶ ταύτῃ παρὰ τὴν φύσιν.
7 Ἀλλ' ἅμα μὲν ἐπιμελῶς, ὅτι ἡ χρῆσις οὐκ ἀδιάφορον· ἅμα δ'
8 εὐϛαθῶς καὶ ἀταράχως, ὅτι ἡ ὕλη οὐ διαφέρουσα. Ὅπου γὰρ
τὸ διάφορον, ἐκεῖ οὔτε κωλῦσαι μέ τις δύναται, οὔτ' ἀναγκάσαι.
Ὅπου κωλυτὸς καὶ ἀναγκαϛός εἰμι, ἐκείνων ἡ μὲν τεῦξις οὐκ
ἐπ' ἐμοὶ, οὐδ' ἀγαθὸν ἢ κακόν· ἡ χρῆσις δ' ἢ κακὸν, ἢ ἀγα-
9 θὸν, ἀλλ' ἐπ' ἐμοί. Δύσκολον δὲ μίξαι καὶ συναγαγεῖν ταῦτα,
ἐπιμέλειαν τοῦ προσπεπονθότος ταῖς ὕλαις, καὶ εὐϛάθειαν τοῦ
ἀνεπιϛρεπτοῦντος· πλὴν οὐκ ἀδύνατον. Εἰ δὲ μὴ, ἀδύνατον τὸ
10 εὐδαιμονῆσαι. Ἀλλ' οἷόν τι ἐπὶ τοῦ πλοῦ ποιοῦμεν. Τί μοι δύ-
ναται; Τὸ ἐκλέξασθαι τὸν κυβερνήτην, τοὺς ναύτας, τὴν ἡμέραν,
11 τὸν καιρόν. Εἶτα χειμὼν ἐμπέπτωκε. Τί οὖν ἔτι μοι μέλει; τὰ

γὰρ ἐμὰ ἐκπεπλήρωται. Ἄλλου ἐςὶν ἡ ὑπόθεσις, τοῦ κυβερνήτου.
Ἀλλὰ καὶ ἡ ναῦς καταδύεται. Τί οὖν ἔχω ποιῆσαι; Ὃ δύναμαι, 12
τοῦτο μόνον ποιῶ· μὴ φοβούμενος ἀποπνίγωμαι, οὐδὲ κεκρα-
γὼς, οὐδ' ἐγκαλῶν τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἰδὼς, ὅτι τὸ γενόμενον καὶ
φθαρῆναι δεῖ. Οὐ γάρ εἰμι αἰὼν, ἀλλ' ἄνθρωπος, μέρος τῶν 13
πάντων, ὡς ὥρα ἡμέρας· ἐνςῆναί με δεῖ, ὡς τὴν ὥραν, καὶ
παρελθεῖν, ὡς ὥραν. Τί οὖν μοι διαφέρει, πῶς παρέλθω; πό- 14
τερον πνιγεὶς ἢ πυρέξας; διὰ γὰρ τοιούτου τινὸς δεῖ παρελ-
θεῖν με.

Τοῦτο ὄψει ποιοῦντας καὶ τοὺς σφαιρίζοντας ἐμπείρως. Οὐ- 15
δεὶς αὐτῶν διαφέρεται περὶ τοῦ ἁρπαστοῦ, ὡς περὶ ἀγαθοῦ ἢ
κακοῦ· περὶ δὲ τοῦ βάλλειν καὶ δέχεσθαι. Λοιπὸν ἐν τούτῳ ἡ 16
εὐρυθμία, ἐν τούτῳ ἡ τέχνη, τὸ τάχος, ἡ εὐγνωμοσύνη· ἵν' ἐγὼ
μηδ' ἂν τὸν κόλπον ἐκτείνω, δύναμαι λαβεῖν αὐτό· ὁ δὲ, ἂν
βάλω, λαμβάνει. Ἂν δὲ μετὰ ταραχῆς καὶ φόβου δεχώμεθα ἢ 17
βάλλωμεν αὐτὸ, ποία ἔτι παιδιά; ποῦ δέ τις εὐσταθήσει; ποῦ
δέ τις τὸ ἑξῆς ὄψεται ἐν αὐτῇ; Ἀλλ' ὁ μὲν ἐρεῖ βάλε, μὴ βάλῃς·
ὁ δὲ, μίαν ἔβαλες. Τοῦτο δὲ μάχη ἐστὶ, καὶ οὐ παιδιά.

Τοιγαροῦν Σωκράτης ᾔδει σφαιρίζειν. Πῶς; Παίζειν ἐν τῷ 18
δικαστηρίῳ. Λέγε μοι, φησὶν, Ἄνυτε, πῶς με φὴς Θεὸν οὐ νο-
μίζειν; Οἱ Δαίμονές σοι τίνες εἶναι δοκοῦσιν; οὐχὶ ἤτοι Θεῶν
παῖδές εἰσιν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων καὶ Θεῶν μεμιγμένοι τινές; Ὁμο-
λογήσαντος δέ· Τίς οὖν σοι δοκεῖ δύνασθαι ἡμιόνους μὲν ἡγεῖσθαι 19
εἶναι, ὄνους δὲ μή; Ὡς ἁρπαστίῳ παίζων. Καὶ τί ἐκεῖ ἐν μέσῳ
ἁρπάστιον; Τὸ ζῆν, τὸ δεδέσθαι, τὸ φυγαδευθῆναι, τὸ πιεῖν
φάρμακον, τὸ γυναικὸς ἀφαιρεθῆναι, τὸ τέκνα ὀρφανὰ κατα-
λιπεῖν. Ταῦτα ἦν ἐν μέσῳ οἷς ἔπαιζεν· ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἔπαιζε, 20
καὶ ἐσφαίριζεν εὐρύθμως. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, τὴν μὲν ἐπιμέλειαν
σφαιριστικωτάτην, τὴν δὲ ἀδιαφορίαν ὡς ὑπὲρ ἁρπαστίου. Δεῖ 21
γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ

ἐκείνην ἀποδεχόμενον· ἀλλ', οἷα ἂν ᾖ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν
φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύοντα. Οὕτω καὶ ὁ ὑφάντης, οὐκ ἔρια ποιεῖ,
22 ἀλλ', οἷα ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. Ἄλλος σοι δίδωσι
τροφὰς καὶ κτῆσιν, καὶ αὐτὰ ταῦτα δύναται ἀφελέσθαι, καὶ τὸ
23 σωμάτιον αὐτό. Σὺ λοιπὸν παραλαβὼν τὴν ὕλην, ἐργάζου. Εἶτα,
ἂν ἐξέλθῃς μηδὲν παθὼν, οἱ μὲν ἄλλοι ἀπαντῶντές σοι συγχαρή-
σονται, ὅτι ἐσώθης· ὁ δ' εἰδὼς βλέπειν τὰ τοιαῦτα, ἂν μὲν ἴδῃ
ὅτι εὐσχημόνως ἀνεστράφης ἐν τούτῳ, ἐπαινέσει καὶ συνησθή-
σεται· ἂν δὲ δι' ἀσχημοσύνην τινὰ διασεσωσμένον, τὰ ἐναντία.
Ὅπου γὰρ τὸ χαίρειν εὐλόγως, ἐκεῖ καὶ τὸ συγχαίρειν.
24 Πῶς οὖν λέγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν;
Ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. Τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ
τὸ καθαρῷ εἶναι· ἀλλ', ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ
ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας
πατῆσαι, καὶ ἔστιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τοῦ ὅλου· εἰ δὲ μὴ,
οὐκέτι ἐστὶ πούς. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. Τί εἶ;
25 Ἄνθρωπος. Εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐστὶ, ζῆσαι
μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν. Εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς,
καὶ μέρος ὅλου τινὸς, δι' ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι
καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι,
26 πρὸ ὥρας δ' ἔστιν ὅτε ἀποθανεῖν. Τί οὖν ἀγανακτεῖς; οὐκ οἶδας,
ὅτι ὡς ἐκεῖνος οὐκέτι ἐστὶ πούς, οὕτως οὐδὲ σὺ ἄνθρωπος; Τί
γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; Μέρος πόλεως, πρώτης μὲν τῆς ἐκ Θεῶν
καὶ ἀνθρώπων· μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ἥτις
27 ἐστὶ μικρὸν τῆς ὅλης μίμημα. Νῦν οὖν ἐμὲ κρίνεσθαι; Νῦν οὖν
ἄλλον πυρέσσειν; ἄλλον πλεῖν; ἄλλον ἀποθνήσκειν; ἄλλον
28 κατακεκρίσθαι; Ἀδύνατον γὰρ ἐν τοιούτῳ σώματι, ἐν τούτῳ
τῷ περιέχοντι, τούτοις τοῖς συζῶσι, μὴ συμπίπτειν ἄλλοις ἄλλα
29 τοιαῦτα. Σὸν οὖν ἔργον, ἐλθόντα εἰπεῖν ἃ δεῖ, διαθέσθαι ταῦτα
30 ὡς ἐπιβάλλει. Εἶτα ἐκεῖνος λέγει, Κρινῶ σε ἀδικεῖν. Εὖ σοι γέ-

νοιτο. Ἐποίησα ἐγὼ τὸ ἐμόν· εἰ δὲ καὶ σὺ τὸ σὸν ἐποίησας, ὄψει αὐτός. Ἔστι γάρ τις κἀκείνου κίνδυνος, μή σε λανθανέτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς'.

Περὶ ἀδιαφορίας.

Τὸ συνημμένον ἀδιάφορον· ἡ κρίσις ἡ περὶ αὐτοῦ οὐκ ἀδιάφορος, ἀλλ' ἢ ἐπιστήμη, ἢ δόξα, ἢ ἀπάτη. Οὕτω τὸ ζῆν ἀδιάφορον, ἡ χρῆσις οὐκ ἀδιάφορος. Μήτ' οὖν, ὅταν 2
εἴπῃ τις ὑμῖν ἀδιαφορεῖν καὶ ταῦτα, ἀμελεῖς γίνεσθε· μήθ', ὅταν εἰς ἐπιμέλειάν τις ὑμᾶς παρακαλῇ, ταπεινοὶ, καὶ τὰς ὕλας τεθαυμακότες. Καλὸν δὲ τὸ εἰδέναι τὴν αὑτοῦ παρασκευὴν 3
καὶ δύναμιν, ἵν' ἐν οἷς μὴ παρεσκεύασαι, ἡσυχίαν ἄγῃς· μηδ', ἀγανακτῇς, εἴ τινες ἄλλοι πλεῖόν σου ἔχουσιν ἐν ἐκείνοις. Καὶ 4
γὰρ σὺ ἐν συλλογισμοῖς πλεῖον ἀξιώσεις σεαυτὸν ἔχειν· κἂν ἀγανακτῶσιν ἐπὶ τούτῳ, παραμυθήσῃ αὐτούς· Ἐγὼ ἔμαθον, ὑμεῖς δ' οὔ. Οὕτω καὶ ὅπου τινὸς χρεία τριβῆς, μὴ ζήτει τὸ 5
ἀπὸ τῆς χρείας περιγινόμενον· ἀλλ' ἐκείνου μὲν παραχώρει τοῖς περιτετριμμένοις, σοὶ δ' ἀρκείτω τὸ εὐσταθεῖν.

Ἄπελθε, καὶ ἄσπασαι τὸν δεῖνα. Πῶς; Οὐ ταπεινῶς. 6
Ἀλλ' ἐξεκλείσθην. Διὰ θυρίδος γὰρ οὐκ ἔμαθον εἰσέρχεσθαι· ὅταν δὲ κεκλεισμένην εὕρω τὴν θύραν, ἀνάγκη μ' ἢ ἀποχωρῆσαι, ἢ διὰ τῆς θυρίδος εἰσελθεῖν. Ἀλλὰ καὶ λάλησον αὐτῷ. 7
Λαλῶ. Τίνα τρόπον; Οὐ ταπεινῶς. Ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχες. Μὴ γὰρ 8
σὸν τοῦτο τὸ ἔργον ἦν, ἀλλ' ἐκείνου. Τί οὖν ἀντιποιῇ τοῦ ἀλλοτρίου; ἀεὶ μέμνησο ὅ τι σὸν, καὶ τί ἀλλότριον· καὶ οὐ ταραχθήσῃ. Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Χρύσιππος λέγει, ὅτι, Μέχρις 9
ἂν ἄδηλά μοι ᾖ τὰ ἑξῆς, ἀεὶ τῶν εὐφυεστέρων ἔχομαι πρὸς τὸ

τυγχάνειν τῶν κατὰ φύσιν· αὐτὸς γάρ μ' ὁ Θεὸς τοιούτων
10 ἐκλεκτικὸν ἐποίησεν. Εἰ δέ γε ᾔδειν, ὅτι νοσεῖν μοι καθείμαρ-
ται νῦν, καὶ ὥρμων ἂν ἐπ' αὐτό. Καὶ γὰρ ὁ πούς, εἰ φρένας
εἶχεν, ὥρμα ἂν ἐπὶ τὸ πηλοῦσθαι.
11 Ἐπεί τοι τίνος ἕνεκα γίνονται ςάχυες; Οὐχ ἵνα καὶ ξηραν-
θῶσιν; Ἀλλὰ ξηραίνονται μέν, οὐχ ἵνα δὲ καὶ θερισθῶσιν; οὐ
12 γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. Εἰ οὖν αἴσθησιν εἶχον, εὔχεσθαι αὐτοὺς
ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ
13 σταχύων, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. Οὕτως ἰστέον, ὅτι καὶ ἐπ'
ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ, τὸ μὴ ἀποθανεῖν· ὅμοιον τῷ μὴ
14 πεπανθῆναι, μηδὲ θερισθῆναι. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ οἱ αὐτοί ἐσμεν,
ἅμα μὲν οὓς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ καὶ αὐτῷ τούτῳ παρα-
κολουθοῦντες ὅτι θεριζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. Οὔτε
γὰρ ἴσμεν τίνες ἐσμέν, οὔτε μεμελετήκαμεν τὰ ἀνθρωπικά, ὡς
15 οἱ ἱππικοὶ τὰ ἱππικά. Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παίειν μέλλων τὸν
πολέμιον, ἐπειδὴ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν ἀνακαλούσης, ἀνέ-
σχεν· οὕτω προὐργιαίτερον ἔδοξεν αὐτῷ, τὸ τοῦ στρατηγοῦ
16 πρόσταγμα, ἢ τὸ ἴδιον ποιεῖν· ἡμῶν δ' οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ
τῆς ἀνάγκης καλούσης, εὐλύτως ὑπακοῦσαι αὐτῇ· ἀλλὰ κλάον-
τες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν, καὶ περιστάσεις
17 αὐτὰ καλοῦντες. Ποίας περιςάσεις, ἄνθρωπε; Εἰ περιστάσεις
λέγεις τὰ περιεςηκότα, πάντα περιςάσεις εἰσίν· εἰ δ' ὡς δύσκολα
18 καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; Τὸ δὲ
φθεῖρον, ἢ μάχαιρά ἐςιν, ἢ τροχός, ἢ θάλασσα, ἢ κεραμίς,
ἢ τύραννος. Τί σοι μέλει, ποίᾳ ὁδῷ καταβῇς εἰς ᾅδου; Ἴσαι
19 πᾶσαί εἰσιν. Εἰ δὲ θέλεις ἀκοῦσαι τἀληθῆ, συντομωτέρα, ἣν
πέμπει ὁ τύραννος. Οὐδέποτ' οὐδεὶς τύραννος ἓξ μησί τινα
ἔσφαξε· πυρετὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. Ψόφος ἐςὶ ταῦτα
πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ὀνομάτων.
20 Τῇ κεφαλῇ κινδυνεύω ἐπὶ Καίσαρος. Ἐγὼ δ' οὐ κινδυνεύω,

ὃς οἰκῶ ἐν Νικοπόλει, ὅπου σεισμοὶ τοσοῦτοι; Σὺ δ' αὐτὸς ὅταν διαπλέῃς τὸν Ἀδρίαν, τίνι κινδυνεύεις, οὐ τῇ κεφαλῇ; Ἀλλὰ καὶ τῇ ὑπολήψει κινδυνεύω. Τῇ σῇ; πῶς; τίς γάρ σε 21
ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὧν οὐ θέλεις; Ἀλλὰ τῇ ἀλλοτρίᾳ; Καὶ ποῖός ἐςι κίνδυνος σὸς, ἄλλους τὰ ψεύδη ὑπολαβεῖν; Ἀλλ' ἐξορισθῆναι κινδυνεύω. Τί ἐςιν ἐξορισθῆναι; 22
ἀλλαχοῦ εἶναι ἢ ἐν Ῥώμῃ; Ναί. τί οὖν, ἂν εἰς Γύαρα πεμφθῶ; Ἂν σοι ποιῇ, ἀπελεύσῃ. Εἰ δὲ μὴ, ἔχεις ποῦ ἀντὶ Γυάρων ἀπέλθῃς, ὅπου κἀκεῖνος ἐλεύσεται, ἄν τε θέλῃ, ἄν τε μὴ, ὁ πέμπων σε εἰς Γύαρα. Τί λοιπὸν ὡς ἐπὶ μεγάλα ἀνέρχῃ; Μικρό- 23
τερά ἐςι τῆς παρασκευῆς· ἵν' εἴπῃ νέος εὐφυὴς, ὅτι, Οὐκ ἦν τοσούτου, τοσούτων μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦτα δὲ γεγραφέναι, τοσούτῳ δὲ χρόνῳ παρακεκαθικέναι γεροντίῳ οὐ πολλοῦ ἀξίῳ. Μόνον ἐκείνης τῆς διαιρέσεως μέμνησο, καθ' ἣν διορίζεται τὰ 24
σὰ, καὶ τὰ οὐ σά· μή ποτ' ἀντιποιήσῃ τινὸς τῶν ἀλλοτρίων. Βῆμα, καὶ φυλακὴ, τόπος ἐςὶν ἑκάτερον, ὁ μὲν ὑψηλὸς, ὁ δὲ 25
ταπεινός· ἡ προαίρεσις δ' ἴση, ἂν ἴσην αὐτὴν ἐν ἑκατέρῳ φυλάξαι θέλῃς, δύναται φυλαχθῆναι. Καὶ τότ' ἐσόμεθα ζηλω- 26
ταὶ Σωκράτους, ὅταν ἐν φυλακῇ δυνώμεθα παιᾶνας γράφειν. Μέχρι δὲ νῦν, ὡς ἔχομεν, ὅρα εἰ ἠνεσχόμεθα ἂν ἐν τῇ φυλακῇ 27
ἄλλου τινὸς ἡμῖν λέγοντος, Θέλεις ἀναγνῶ σοι παιᾶνας; Τί μοι πράγματα παρέχεις; οὐκ οἶδας τὰ ἔχοντά με κακά; ἐν τούτοις γάρ μοι ἐςίν; Ἐν τίσιν οὖν; Ἀποθνήσκειν μέλλω. Ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ζʹ.

Πῶς μαντευτέον.

ΔΙᾺ τὸ ἀκαίρως μαντεύεσθαι, πολλὰ πολλοὶ καθήκοντα
2 παραλείπομεν. Τί γὰρ ὁ μάντις δύναται πλέον ἰδεῖν θανάτου,
3 ἢ κινδύνου, ἢ νόσου, ἢ ὅλως τῶν τοιούτων; Ἂν οὖν δέῃ
κινδυνεῦσαι ὑπὲρ τοῦ φίλου, ἂν δὲ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ
καθήκῃ, ποῦ μοι καιρὸς ἔτι μαντεύεσθαι; οὐκ ἔχω τὸν μάντιν
ἔσω, τὸν εἰρηκότα μοι τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ;
4 τὸν ἐξηγημένον τὰ σημεῖα ἀμφοτέρων; Τί οὖν ἔτι χρείαν ἔχω
τῶν σπλάγχνων, ἢ τῶν οἰωνῶν; ἀλλ' ἀνέχομαι λέγοντος
5 ἐκείνου, Συμφέρει σοι; Τί γάρ ἐστι συμφέρον, οἶδε; τί ἐστιν
ἀγαθὸν, οἶδε; μεμάθηκεν, ὥσπερ τὰ σημεῖα τῶν σπλάγχνων,
οὕτω σημεῖά τινα ἀγαθῶν καὶ κακῶν; εἰ γὰρ τούτων οἶδε
σημεῖα, καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν οἶδε, καὶ δικαίων καὶ ἀδίκων.
6 Ἄνθρωπε, σύ μοι λέγε, τί σημαίνεται, ζωὴ ἢ θάνατος, πενία
ἢ πλοῦτος· πότερον δὲ συμφέρει ταῦτα, ἢ ἀσύμφορά ἐστιν, οὐ
7 σοῦ μέλλω πυνθάνεσθαι. Διὰ τί ἐν γραμματικοῖς οὐ λέγεις·
ἐνθάδ' οὖν, ὅπου πάντες ἄνθρωποι πλανώμεθα, καὶ πρὸς ἀλλή-
8 λους μαχόμεθα; Διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ καλῶς εἶπεν, ἡ πέμψαι
θέλουσα τῇ Γρατίλλῃ ἐξωρισμένῃ τὸ πλοῖον τῶν ἐπιμηνίων,
κατὰ τὸν εἰπόντα, ὅτι ἀφαιρήσεται αὐτὰ Δομιτιανός· Μᾶλλον
θέλω, φησὶν, ἵν' ἐκεῖνος αὐτὰ ἀφέληται, ἢ ἐγὼ μὴ πέμψω.

9 Τί οὖν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ συνεχῶς μαντεύεσθαι ἄγει; Ἡ δειλία,
τὸ φοβεῖσθαι τὰς ἐκβάσεις. Διὰ τοῦτο κολακεύομεν τοὺς μάν-
τεις· Κληρονομήσω, Κύριε, τὸν πατέρα; Ἴδωμεν· ἐπεκθυ-
σώμεθα. Ναὶ, Κύριε, ὡς ἡ τύχη θέλει. Ἐπὰν εἴπῃ, Κληρονο-
μήσεις· ὡς παρ' αὐτοῦ τὴν κληρονομίαν εἰληφότες, εὐχαρι-

στοῦμεν αὐτῷ. Διὰ τοῦτο κἀκεῖνοι λοιπὸν ἐμπαίζουσιν ἡμῖν.
Τί οὖν; Δεῖ δίχα ὀρέξεως ἔρχεσθαι, καὶ ἐκκλίσεως· ὡς ὁ 10
ὁδοιπόρος πυνθάνεται παρὰ τοῦ ἀπαντήσαντος, ποτέρα τῶν
ὁδῶν φέρει· οὐκ ἔχων ὄρεξιν πρὸς τὸ τὴν δεξιὰν μᾶλλον φέρειν
ἢ τὴν ἀριστεράν. Οὐ γὰρ τούτων τινὰ ἀπελθεῖν θέλει, ἀλλὰ τὴν
φέρουσαν. Οὕτως ἔδει καὶ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἔρχεσθαι, ὡς ὁδηγόν· 11
ὡς τοῖς ὀφθαλμοῖς χρώμεθα, οὐ παρακαλοῦντες αὐτοὺς, ἵνα
τοιαῦτα μᾶλλον ἡμῖν δεικνύωσιν, ἀλλ', οἷα ἐνδείκνυνται,
τούτων τὰς φαντασίας δεχόμενοι. Νῦν δὲ τρέμοντες τὸν ὀρνι- 12
θάριον κρατοῦμεν, καὶ τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενοι δεόμεθα αὐτοῦ·
Κύριε ἐλέησον, ἐπίτρεψόν μοι ἐξελθεῖν. Ἀνδράποδον, ἄλλο 13
γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο οὖν τι ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ
Θεῷ δοκοῦν; Τί, τὸ ὅσον ἐπὶ σοὶ, διαφθείρεις τὸν κριτὴν, 14
παράγεις τὸν σύμβουλον;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ η'.

Τίς ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ.

Ὁ Θεὸς ὠφέλιμος. Ἀλλὰ καὶ τἀγαθὸν ὠφέλιμον. Εἰκὸς οὖν,
ὅπου ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ εἶναι καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ. Τίς οὖν 2
οὐσία Θεοῦ; Σάρξ; Μὴ γένοιτο. Ἀγρός; Μὴ γένοιτο. Φήμη;
μὴ γένοιτο. Νοῦς, ἐπιστήμη, λόγος ὀρθός; Ναί. Ἐνταῦθα 3
τοίνυν ἁπλῶς ζήτει τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπεί τοι μή τι
αὐτὴν ἐν φυτῷ ζητεῖς; Οὔ. Μή τι ἐν ἀλόγῳ; Οὔ. Ἐν λογικῷ
οὖν ζητῶν, τί ἔτι ἀλλαχοῦ ζητεῖς, ἢ ἐν τῇ παραλλαγῇ τῇ
πρὸς τὰ ἄλογα; Τὰ φυτὰ οὐδὲ φαντασίαις χρηστικά ἐστι, διὰ 4
τοῦτο οὐ λέγεις ἐπ' αὐτῶν τὸ ἀγαθόν. Δεῖται οὖν τὸ ἀγαθὸν
χρήσεως φαντασιῶν. Ἆρα γε μόνης; εἰ γὰρ μόνης, λέγε, καὶ 5
ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις τὰ ἀγαθὰ εἶναι, καὶ εὐδαιμονίαν καὶ κακο-

6 δαιμονίαν. Νῦν δ᾽ οὐ λέγεις, καὶ καλῶς ποιεῖς· εἰ γὰρ καὶ τὰ
μάλιστα χρῆσιν φαντασιῶν ἔχει, ἀλλὰ παρακολούθησίν γε τῇ
χρήσει τῶν φαντασιῶν οὐκ ἔχει. Καὶ εἰκότως. Ὑπηρετικὰ γὰρ
7 γέγονεν ἄλλοις, οὐκ αὐτὰ προηγούμενα. Ὁ ὄνος ἐπὶ τί γέγονε;
μή τι προηγουμένως; οὔ· ἀλλ᾽ ὅτι νώτου χρείαν εἴχομεν, βαστά-
ζειν τι δυναμένου. Ἀλλὰ, νὴ Δία, καὶ περιπατοῦντος αὐτοῦ
χρείαν εἴχομεν· διὰ τοῦτο προσείληφε καὶ τὸ χρῆσθαι φαντα-
σίαις· ἄλλως γὰρ περιπατεῖν οὐκ ἐδύνατο. Καὶ λοιπὸν αὐτοῦ
8 που πέπαυται. Εἰ δὲ καὶ αὐτό που προσειλήφει τὸ παρακολου-
θεῖν τῇ χρήσει τῶν φαντασιῶν, δῆλον ὅτι κατὰ λόγον οὐκ
ἔτ᾽ ἂν ἡμῖν ὑπετέτακτο, οὐδὲ τὰς χρείας ταύτας παρεῖχεν,
ἀλλ᾽ ἦν ἂν ἴσος ἡμῖν καὶ ὅμοιος.

9 Οὐ θέλεις οὖν ἐκεῖ ζητεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ, οὗ μὴ
παρόντος, ἐπ᾽ οὐδενὸς τῶν ἄλλων θέλεις λέγειν τὸ ἀγαθόν;
10 Τί οὖν; οὐκ ἔστι Θεῶν ἔργα κἀκεῖνα; Ἔστιν, ἀλλ᾽ οὐ προη-
11 γούμενα, οὐδὲ μέρη Θεῶν. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ· σὺ
ἀπόσπασμα εἶ τοῦ Θεοῦ· ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκείνου. Τί
οὖν ἀγνοεῖς σου τὴν εὐγένειαν; Τί οὐκ οἶδας, πόθεν ἐλήλυθας;
12 Οὐ θέλεις μεμνῆσθαι ὅταν ἐσθίῃς, τίς ὢν ἐσθίεις, καὶ τίνα
τρέφεις; ὅταν συνουσίᾳ χρῇ, τίς ὢν χρῇ; ὅταν ὁμιλίᾳ, ὅταν
γυμνάζῃ, ὅταν διαλέγῃ, οὐκ οἶδας ὅτι θεὸν τρέφεις; θεὸν γυ-
13 μνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς. Δοκεῖς με
λέγειν ἀργυροῦν τινα ἢ χρυσοῦν ἔξωθεν; Ἐν σαυτῷ φέρεις
αὐτὸν, καὶ μολύνων οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι,
14 ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. Καὶ ἀγάλματος μὲν τοῦ Θεοῦ παρόντος,
οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ὧν ποιεῖς· αὐτοῦ δὲ τοῦ
Θεοῦ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακού-
οντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητε
τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλωτε.

15 Λοιπὸν ἡμεῖς τί φοβούμεθα, ἐκπέμποντες νέον ἐπί τινας

πράξεις ἐκ τῆς σχολῆς, μὴ ἄλλως ποιήσῃ τι, μὴ ἄλλως φάγῃ,
μὴ ἄλλως συνουσιάσῃ, μὴ ταπεινώσῃ αὐτὸν ῥάκη περιτεθέντα,
μὴ ἐπάρῃ κομψὰ ἱμάτια; Οὗτος οὐκ οἶδεν αὐτοῦ θεόν. Οὗτος 16
οὐκ οἶδε, μετὰ τίνος ἀπέρχεται. Ἀλλ' ἀνεχόμεθα λέγοντος
αὐτοῦ· Σὲ ἤθελον ἔχειν; Ἐκεῖ τὸν θεὸν οὐκ ἔχεις; εἶτ' ἄλλον 17
τινὰ ζητεῖς, ἐκεῖνον ἔχων; ἢ ἄλλα σοι ἐρεῖ ἐκεῖνος ἢ ταῦτα;
Ἀλλ' εἰ μὲν τὸ ἄγαλμα ἧς τὸ Φειδίου, ἡ Ἀθηνᾶ, ἢ ὁ Ζεύς, 18
ἐμέμνησο ἂν καὶ σαυτοῦ καὶ τοῦ τεχνίτου· καί, εἴ τινα
αἴσθησιν εἶχες, ἐπειρῶ ἂν μηδὲν ἀνάξιον ποιεῖν τοῦ κατα-
σκευάσαντος, μηδὲ σεαυτοῦ, μηδ' ἐν ἀπρεπεῖ σχήματι φαίνε-
σθαι τοῖς ὁρῶσι. Νῦν δέ σε ὅτι ὁ Ζεὺς πεποίηκε, διὰ τοῦτο 19
ἀμελεῖς οἷόν τινα δείξεις σεαυτόν; Καίτοι ὁ τεχνίτης τῷ
τεχνίτῃ ὅμοιος; ἢ τὸ κατασκεύασμα τῷ κατασκευάσματι; Καὶ 20
ποῖον ἔργον τεχνίτου εὐθὺς ἔχει τὰς δυνάμεις ἐν ἑαυτῷ, ἃς
ἐμφαίνει διὰ τῆς κατασκευῆς; οὐχὶ λίθος ἐστίν, ἢ χαλκός, ἢ
χρυσός, ἢ ἐλέφας; καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Φειδίου, ἅπαξ ἐκτείνασα
τὴν χεῖρα, καὶ τὴν Νίκην ἐπ' αὐτῆς δεξαμένη, ἕστηκεν οὕτως
ὅλῳ τῷ αἰῶνι. Τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ, κινούμενα, ἔμπνοα, χρηστικὰ
φαντασιῶν, δοκιμαστικά. Τούτου τοῦ δημιουργοῦ κατασκεύασμα 21
ὤν, καταισχύνεις αὐτόν; Τί δ', ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν,
ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε, καὶ παρακατέθετο; Οὐδὲ τούτου 22
μεμνήσῃ, ἀλλὰ καὶ καταισχυνεῖς τὴν ἐπιτροπήν; Εἰ δέ σοι
ὀρφανόν τινα ὁ Θεὸς παρέθετο, οὕτως ἂν αὐτοῦ ἠμέλεις;
Παραδέδωκέ σοι σεαυτόν, καὶ λέγει· Οὐκ εἶχον ἄλλον πιστό- 23
τερόν σου, τοῦτόν μοι φύλασσε τοιοῦτον, οἷος πέφυκεν, αἰδή-
μονα, πιστόν, ὑψηλόν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον.
Εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις.

Ἀλλ' ἐροῦσι· Πόθεν ἡμῖν οὗτος ὀφρὺν ἐνήνοχε, καὶ σεμνο- 24
προσωπεῖ; Οὔπω κατ' ἀξίαν. Ἔτι γὰρ οὐ θαῤῥῶ οἷς ἔμαθον,
καὶ συγκατεθέμην· ἔτι τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐμαυτοῦ φοβοῦμαι.

25 Ἐπεί τοι ἄφετέ με θαῤῥῆσαι· καὶ τότε ὄψεσθε βλέμμα οἷον δεῖ, καὶ σχῆμα οἷον δεῖ· τότε ὑμῖν δείξω τὸ ἄγαλμα, ὅταν τελειωθῇ,
26 ὅταν στιλπνωθῇ. Τί δοκεῖτε; Ὀφρύν; Μὴ γένοιτο. Μὴ γὰρ ὁ Ζεὺς ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ὀφρῦν ἀνέσπακεν; ἀλλὰ πέπηγεν αὐτοῦ τὸ βλέμμα, οἷον δεῖ εἶναι τοῦ ἐροῦντος·

Οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον, οὐδ᾽ ἀπατηλόν.

27 Τοιοῦτον ὑμῖν δείξω ἐμαυτὸν, πιστὸν, αἰδήμονα, γενναῖον,
28 ἀτάραχον. Μή τι οὖν ἀθάνατον, ἀγήρων, μή τι ἄνοσον; ἀλλ᾽ ἀποθνήσκοντα θείως, νοσοῦντα θείως. Ταῦτα ἔχω, ταῦτα δύ-
29 ναμαι· τὰ δ᾽ ἄλλα οὔτε ἔχω, οὔτε δύναμαι. Δείξω ὑμῖν νεῦρα φιλοσόφου. Ποῖα νεῦρα; Ὄρεξιν ἀναπότευκτον, ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. Ταῦτα ὄψεσθε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ θ'.

Ὅτι οὐ δυνάμενοι τὴν τοῦ Ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πληρῶσαι, τὴν τοῦ Φιλοσόφου προσλαμβάνομεν.

ΟΥΚ ἔϛι τὸ τυχὸν, αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πλη-
2 ρῶσαι. Τί γάρ ἐϛιν ἄνθρωπος; Ζῶον, φησὶ, λογικὸν, θνητόν. Εὐθὺς ἐν τῷ λογικῷ, τίνων χωριζόμεθα; Τῶν θηρίων. Καὶ
3 τίνων ἄλλων; Τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. Ὅρα οὖν, μή τί πως ὡς θηρίον ποιήσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. Ὅρα, μή τι ὡς πρόβατον·
4 εἰ δὲ μὴ, καὶ οὕτως ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. Τίνα οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; Ὅταν τῆς γαϛρὸς ἕνεκα, ὅταν τῶν αἰδοίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπιϛρέπτως· ποῦ ἀπεκλίναμεν;

Ἐπὶ τὰ πρόβατα. Τί ἀπωλέσαμεν; Τὸ λογικόν. Ὅταν μαχίμως, 5
καὶ βλαβερῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὠςικῶς· ποῦ ἀπεκλίναμεν;
Ἐπὶ τὰ θηρία. Λοιπὸν, οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ 6
δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἐφ' ὧν ἐςιν εἰπεῖν, Λέων με
καὶ φαγέτω. Διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τοῦ ἀνθρώπου 7
ἐπαγγελία. Πότε γὰρ σώζεται συμπεπλεγμένον; Ὅταν τὴν
ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. Ὥςε σωτηρία συμπεπλεγμένου ἐςὶ, τὸ
ἐξ ἀληθῶν συμπεπλέχθαι. Πότε διεζευγμένον Ὅταν τὴν 8
ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. Πότε αὐλοὶ, πότε λύρα, πότε ἵππος,
πότε κύων; Τί οὖν θαυμαςὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ὡσαύτως μὲν 9
σώζεται, ὡσαύτως δ' ἀπόλλυται; Αὔξει δ' ἕκαςον καὶ σώζει 10
τὰ κατάλληλα ἔργα· τὸν τέκτονα τὰ τεκτονικὰ, τὸν γραμματικὸν
τὰ γραμματικά. Ἂν δ' ἐθίσῃ γράφειν ἀγραμμάτως, ἀνάγκη
καταφθείρεσθαι καὶ ἀπόλλυσθαι τὴν τέχνην. Οὕτω τὸν μὲν 11
αἰδήμονα σώζει τὰ αἰδήμονα ἔργα, ἀπολλύει δὲ τὰ ἀναιδῆ· τὸν
δὲ πιςὸν τὰ πιςὰ, καὶ τὰ ἐναντία ἀπολλύει. Καὶ τοὺς ἐναντίους 12
πάλιν ἐπαύξει τὰ ἐναντία· τὸν ἀναίσχυντον ἀναισχυντία, τὸν
ἄπιςον ἀπιςία, τὸν λοίδορον λοιδορία, τὸν ὀργίλον ὀργὴ, τὸν
φιλάργυρον αἱ ἀκατάλληλοι λήψεις καὶ δόσεις.

Διὰ τοῦτο παραγγέλλουσιν οἱ φιλόσοφοι, μὴ ἀρκεῖσθαι μόνῳ 13
τῷ μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ μελέτην προσλαμβάνειν, εἶτα ἄσκησιν.
Πολλῷ γὰρ χρόνῳ τὰ ἐναντία ποιεῖν εἰθίσμεθα, καὶ τὰς ὑπο- 14
λήψεις τὰς ἐναντίας ταῖς ὀρθαῖς χρηςικὰς εἴχομεν. Ἂν οὖν μὴ
καὶ τὰς ὀρθὰς χρηςικὰς ποιήσωμεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐξηγηταὶ
ἐσόμεθα ἀλλοτρίων δογμάτων. Ἄρτι γὰρ τίς ἡμῶν οὐ δύναται 15
τεχνολογῆσαι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν
ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ' ἀδιάφορα· ἀγαθὰ μὲν οὖν ἀρεταὶ,
καὶ τὰ μετέχοντα τῶν ἀρετῶν· κακὰ δὲ, τὰ ἐναντία· ἀδιάφορα
δὲ, πλοῦτος, ὑγεία, δόξα. Εἶτ', ἂν μεταξὺ λεγόντων ἡμῶν ψόφος 16
μείζων γένηται, ἢ τῶν παρόντων τις καταγελάσῃ ἡμῶν, ἐξεπλά-

17 γημεν. Ποῦ ἐςι, φιλόσοφε, ἐκεῖνα ἃ ἔλεγες; Πόθεν αὐτὰ προ-
φερόμενος ἔλεγες; Ἀπὸ τῶν χειλῶν αὐτόθεν. Τί οὖν ἀλλότρια
18 βοηθήματα μολύνεις; Τί κυβεύεις περὶ τὰ μέγιςα; Ἄλλο γάρ
ἐςιν, ὡς εἰς ταμιεῖον ἀποθέσθαι ἄρτους καὶ οἶνον, ἄλλο ἐςὶ
φαγεῖν. Τὸ βρωθὲν ἐπέφθη, ἀνεδόθη, νεῦρα ἐγένετο, σάρκες,
ὀςέα, αἷμα, εὔχροια, εὔπνοια. Τὰ ἀποκείμενα, ὅταν μὲν θελή-
σῃς, ἐκ προχείρου λαβὼν δεῖξαι δύνασαι· ἀπ' αὐτῶν δέ σοι
19 ὄφελος οὐδὲν, εἰ μὴ μέχρι τοῦ δοκεῖν ὅτι ἔχεις. Τί γὰρ δια-
φέρει, ταῦτα ἐξηγεῖσθαι, ἢ τὰ τῶν ἑτεροδόξων; Τεχνολόγει νῦν
καθίσας τὰ Ἐπικούρου· καὶ τάχα ἐκείνου χρηςικώτερον τεχνο-
λογήσεις. Τί οὖν Στωϊκὸν λέγεις σεαυτόν; Τί ἐξαπατᾷς
20 τοὺς πολλούς; Τί ὑποκρίνῃ Ἰουδαίους, ὢν Ἕλλην; Οὐχ
ὁρᾷς, πῶς ἕκαστος λέγεται Ἰουδαῖος; πῶς Σύρος; πῶς Αἰ-
γύπτιος; καὶ ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν
λέγειν, Οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται. Ὅταν δ' ἀναλάβῃ
21 τὸ πάθος τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ᾑρημένου, τότε καὶ ἔςι τῷ
ὄντι, καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, παραβαπτιςαί,
λόγῳ μὲν Ἰουδαῖοι, ἔργῳ δ' ἄλλο τι· ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν
22 λόγον, μακρὰν ἀπὸ τοῦ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς
εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. Οὕτως οὐδὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπαγ-
γελίαν πληρῶσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου,
τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δέκα λίτρας ἆραι μὴ δυνάμενος,
τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαςάζειν ἤθελεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ι'.

Πῶς ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ καθήκοντά ἐστιν εὑρίσκειν.

ΣΚΕΨΑΙ, τίς εἶ. Τὸ πρῶτον, ἄνθρωπος· τοῦτο δ' ἔςιν,
οὐδὲν ἔχων κυριώτερον προαιρέσεως, ἀλλὰ ταύτῃ τὰ ἄλλα ὑπο-
2 τεταγμένα, αὐτὴν δ' ἀδούλευτον καὶ ἀνυπότακτον. Σκόπει οὖν,

τίνων κεχώρισαι κατὰ λόγον. Κεχώρισαι θηρίων, κεχώρισαι προβάτων. Ἐπὶ τούτοις, πολίτης εἶ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐ- 3
τοῦ· οὐχ ἓν τῶν ὑπηρετικῶν, ἀλλὰ τῶν προηγουμένων· παρακολουθητικὸς γὰρ εἶ τῇ θείᾳ διοικήσει, καὶ τῶν ἑξῆς ἐπιλογιςικός.
Τίς οὖν ἐπαγγελία πολίτου; Μηδὲν ἔχειν ἰδίᾳ συμφέρον, περὶ 4
μηδενὸς βουλεύεσθαι ὡς ἀπόλυτον· ἀλλ' ὥσπερ ἄν, εἰ ἡ χεὶρ ἢ ὁ ποὺς λογισμὸν εἶχον, καὶ παρηκολούθουν τῇ φυσικῇ κατασκευῇ, οὐδέποτ' ἂν ἄλλως ὥρμησαν, ἢ ὠρέχθησαν, ἢ ἐπανενεγκόντες ἐπὶ τὸ ὅλον. Διὰ τοῦτο καλῶς λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι, 5
ὅτι εἰ προῄδει ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς τὰ ἐσόμενα, συνήργει ἂν καὶ τῷ νοσεῖν, καὶ τῷ ἀποθνήσκειν, καὶ τῷ πηροῦσθαι· αἰσθανόμενός γε, ὅτι ἀπὸ τῆς τῶν ὅλων διατάξεως τοῦτο ἀπονέμεται, κυριώτερον δὲ τὸ ὅλον τοῦ μέρους, καὶ ἡ πόλις τοῦ πολίτου. Νῦν δ', 6
ὅτι οὐ προγινώσκομεν, καθήκει τῶν πρὸς ἐκλογὴν εὐφυεςέρων ἔχεσθαι· ὅτι καὶ πρὸς τοῦτο γεγόναμεν.

Μετὰ τοῦτο μέμνησο, ὅτι υἱὸς εἶ. Τίς τούτου τοῦ προσώπου 7
ἐπαγγελία; πάντα τὰ αὑτοῦ ἡγεῖσθαι τοῦ πατρὸς, πάντα ὑπακούειν, μηδέποτε ψέξαι πρός τινα, μηδὲ βλαβερόν τι αὐτῷ εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι, ἐξίςασθαι ἐν πᾶσι καὶ παραχωρεῖν, συνεργοῦντα κατὰ δύναμιν. Μετὰ τοῦτο ἴσθι, ὅτι καὶ ἀδελφὸς εἶ. Καὶ 8
πρὸς τοῦτο δὲ τὸ πρόσωπον ὀφείλεται παραχώρησις, εὐπείθεια, εὐφημία, μηδέποτ' ἀντιποιήσασθαί τινος πρὸς αὐτὸν τῶν ἀπροαιρέτων, ἀλλ' ἡδέως ἐκεῖνα προΐεσθαι, ἵν' ἐν τοῖς προαιρετικοῖς πλέον ἔχῃς. Ὅρα γὰρ, οἷόν ἐςιν ἀντὶ θίδρακος, ἂν οὕτω τύχῃ, 9
καὶ καθέδρας, αὐτὸν εὐγνωμοσύνην κτήσασθαι· ὅση ἡ πλεονεξία! Μετὰ ταῦτα εἰ βουλευτὴς πόλεώς τινος εἶ, ὅτι βουλευτής· 10
εἰ νέος, ὅτι νέος· εἰ πρεσβύτης, ὅτι πρεσβύτης· εἰ πατὴρ, ὅτι πατήρ. Ἀεὶ γὰρ ἕκαςον τῶν τοιούτων ὀνομάτων εἰς ἐπιλογισμὸν 11
ἐρχόμενον, ὑπογράφει τὰ οἰκεῖα ἔργα. Ἐὰν δ' ἀπελθὼν ψέγῃς 12
σου τὸν ἀδελφὸν, λέγω σοι, Ἐπελάθου τίς εἶ, καὶ τί σοι ὄνομα.

13 Εἶτα εἰ μὲν, χαλκεὺς ὢν, ἐχρῶ τῇ σφύρᾳ ἄλλως, ἐπιλελησμένος
ἂν ἦς τοῦ χαλκέως· εἰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπελάθου, καὶ ἀντὶ
ἀδελφοῦ ἐχθρὸς ἐγένου, οὐδὲν ἀντ' οὐδενὸς ἠλλάχθαι φανῇς
14 ἐπ' αὐτῷ; Εἰ δ' ἀντὶ ἀνθρώπου, ἡμέρου ζώου, καὶ κοινωνικοῦ,
θηρίον γέγονας βλαβερὸν, ἐπίβουλον, δηκτικὸν, οὐδὲν ἀπολώ-
λεκας; ἀλλὰ δεῖ σε κέρμα ἀπολέσαι, ἵνα ζημιωθῇς; ἄλλου δ'
15 οὐδενὸς ἀπώλεια ζημιοῖ τὸν ἄνθρωπον; Εἰ γραμματικὴν μὲν ἧς
ἀποβαλὼν, ἢ μουσικὴν, ζημίαν ἡγοῦ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς· εἰ
δ' αἰδῶ καὶ καταςολὴν καὶ ἡμερότητα ἀποβαλεῖς, οὐδὲν ἡγῇ τὸ
16 πρᾶγμα; Καίτοι ἐκεῖνα μὲν παρ' ἔξωθέν τινα καὶ ἀπροαίρετον
αἰτίαν ἀπόλλυται, ταῦτα δὲ παρ' ἡμᾶς· καὶ ἐκεῖνα μὲν οὔτ'
ἔχειν οὔτ' ἀπολλύειν αἰσχρόν ἐςι, ταῦτα δὲ καὶ μὴ ἔχειν καὶ
17 ἀπολλύειν αἰσχρόν ἐςι, καὶ ἐπονείδιςον, καὶ ἀτύχημα. Τί
ἀπολλύει ὁ τὰ τοῦ κιναίδου πάσχων; Τὸν ἄνδρα. Ὁ δὲ δια-
τιθείς; Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, καὶ αὐτὸς δ' οὐδὲν ἧττον τὸν ἄνδρα.
18 Τί ἀπολλύει ὁ μοιχεύων; Τὸν αἰδήμονα, τὸν ἐγκρατῆ, τὸν
κόσμιον, τὸν πολίτην, τὸν γείτονα. Τί ἀπολλύει ὁ ὀργιζόμενος;
19 Ἄλλο τι. Ὁ φοβούμενος; Ἄλλο τι. Οὐδεὶς δίχα ἀπωλείας καὶ
ζημίας κακός ἐςι. Λοιπὸν εἰ τὴν ζημίαν ζητεῖς ἐν κέρματι,
πάντες οὗτοι ἀβλαβεῖς, ἀζήμιοι, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ὠφελού-
μενοι καὶ κερδαίνοντες, ὅταν διά τινος τούτων τῶν ἔργων
20 κέρμα αὐτοῖς προσγένηται. Ὅρα δ', εἰ ἐπὶ κερμάτιον πάντα
ἀνάγεις, ὅτι οὐδ' ὁ τὴν ῥῖνά σοι ἀπολλύων ἐςὶ βεβλαμμένος.
21 Ναί· φησὶ, κεκολόβωται γὰρ τὸ σῶμα. Ἄγε· ὁ δὲ τὴν ὀσφρα-
σίαν αὐτὴν ἀπολωλεκὼς, οὐδὲν ἀπολλύει; Ψυχῆς οὖν δύναμις
οὐκ ἔςιν οὐδεμία, ἣν ὁ μὲν κτησάμενος ὠφελεῖται, ὁ δ' ἀπο-
22 βαλὼν ζημιοῦται; Ποίαν καὶ λέγεις; Οὐδὲν ἔχομεν αἰδῆμον
φύσει; Ἔχομεν. Ὁ τοῦτο ἀπολλύων, οὐ ζημιοῦται; οὐδενὸς
23 στερίσκεται; οὐδὲν ἀποβάλλει τῶν πρὸς αὐτόν; Οὐκ ἔχομεν
φύσει τι πιστόν; φύσει στερκτικόν; φύσει ὠφελητικόν; φύσει

ἀλλήλων ἀνεκτικόν; ὅςις οὐκ εἰς ταῦτα περιορᾷ ζημιούμενον
ἑαυτὸν, οὗτος ἦ ἀβλαβὴς καὶ ἀζήμιος;

Τί οὖν; μὴ βλάψω τὸν βλάψαντα; Πρῶτον μὲν ἰδοὺ, τί 24
ἐςι βλάβη· καὶ μνήσθητι ὧν ἤκουσας παρὰ τῶν φιλοσόφων.
Εἰ γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἐν προαιρέσει, καὶ τὸ κακὸν ὡσαύτως ἐν 25
προαιρέσει, βλέπε μὴ τοιοῦτόν ἐςιν ὃ λέγεις· Τί οὖν, ἐπειδὴ 26
ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, μὴ βλάψω
ἐγὼ ἐμαυτὸν, πρὸς ἐκεῖνον ἄδικόν τι ποιήσας; Τί οὖν οὐ τοιοῦ- 27
τόν τι φανταζόμεθα; Ἀλλ', ὅπου τι σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς
κτῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη· ὅπου δ' εἰς προαίρεσιν, οὐδεμία βλάβη;
οὔτε γὰρ τὴν κεφαλὴν ἀλγεῖ ὁ ἐξαπατηθεὶς ἢ ὁ ἀδικήσας, οὔτε 28
τὸν ὀφθαλμὸν, οὔτε τὸ ἰσχίον· οὔτε τὸν ἀγρὸν ἀπολλύει.
Ἡμεῖς δ' ἄλλο οὐδὲν ἐθέλομεν, ἢ ταῦτα· τὴν προαίρεσιν δὲ 29
πότερον αἰδήμονα καὶ πιστὴν ἕξομεν, ἢ ἀναίσχυντον καὶ ἄπιςον,
οὐδ' ἐγγὺς διαφερόμεθα, πλὴν μόνον ἐν τῇ σχολῇ μέχρι τῶν
λογαρίων. Τοιγαροῦν μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν· ἔξω δ' 30
αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ια'

Τίς ἀρχὴ Φιλοσοφίας.

ἈΡΧΗ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ καὶ κατὰ θύραν
ἁπτομένοις αὐτῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυ-
ναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. Ὀρθογωνίου μὲν γὰρ τριγώνου, ἢ διέ- 2
σεως, ἢ ἡμιτονίου, οὐδεμίαν φύσει ἔννοιαν ἥκομεν ἔχοντες,
ἀλλ' ἔκ τινος τεχνικῆς παραλήψεως διδασκόμεθα ἕκαςον αὐτῶν.
Καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὴ εἰδότες αὐτὰ, οὐδ' οἴονται εἰδέναι. Ἀγα- 3
θοῦ δὲ καὶ κακοῦ, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ, καὶ πρέποντος καὶ
ἀπρεποῦς, καὶ εὐδαιμονίας καὶ δυςυχίας, καὶ προσήκοντος καὶ

ἀποβάλλοντος, καὶ ὅ τι δεῖ ποιῆσαι, καὶ ὅ τι οὐ δεῖ ποιῆσαι,
4 τίς οὐκ ἔχων ἔμφυτον ἔννοιαν ἐλήλυθε. Διὰ τοῦτο πάντες χρώ-
μεθα τοῖς ὀνόμασι, καὶ ἐφαρμόζειν πειρώμεθα τὰς προλήψεις
5 ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. Καλῶς ἐποίησε, δεόντως, οὐ δεόντως,
ἠτύχησεν, εὐτύχησεν, ἄδικός ἐστι, δίκαιός ἐστι· τίς ἡμῶν φεί-
δεται τούτων τῶν ὀνομάτων; τίς ἡμῶν ἀναβάλλεται τὴν χρῆσιν
αὐτῶν μέχρι μάθῃ, καθάπερ τῶν περὶ τὰς γραμμὰς ἢ τοὺς
6 φθόγγους οἱ οὐκ εἰδότες; Τούτου δ' αἴτιον, τὸ ἥκειν ἤδη τινὰ
ὑπὸ τῆς φύσεως κατὰ τὸν τόπον ὥσπερ δεδιδαγμένους· ἀφ' ὧν
7 ὁρμώμενοι καὶ τὴν οἴησιν προσειλήφαμεν. Διὰ τί γάρ, φησίν,
οὐκ οἶδα ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔννοιαν αὐτοῦ;
8 Ἔχεις. Οὐκ ἐφαρμόζω τοῖς ἐπὶ μέρους; Ἐφαρμόζεις. Οὐ καλῶς
οὖν ἐφαρμόζω; Ἐνταῦθά ἐστι τὸ ζήτημα πᾶν, καὶ [ἡ] οἴησις
ἐνταῦθα προσγίνεται. Ἀφ' ὁμολογουμένων γὰρ ὁρμώμενοι τούτων,
ἐπὶ τὸ ἀμφισβητούμενον προάγουσιν ὑπὸ τῆς ἀκαταλλήλου ἐφαρ-
9 μογῆς. Ὡς εἴ γε καὶ τοῦτο ἔτι πρὸς ἐκείνοις ἐκέκτηντο, τί ἐκώ-
10 λυεν αὐτοὺς εἶναι τελείους; Νῦν δ' ἐπεὶ δοκεῖς, ὅτι καὶ καταλ-
λήλως ἐφαρμόζεις τὰς προλήψεις τοῖς ἐπὶ μέρους, εἰπέ μοι, πόθεν
τοῦτο λαμβάνεις; Ὅτι δοκεῖ μοι. Τοῦτο οὖν τινι οὐ δοκεῖ, καὶ
οἴεται καὶ αὐτὸς ἐφαρμόζειν καλῶς· ἢ οὐκ οἴεται; Οἴεται.
11 Δύνασθε οὖν, περὶ ὧν τὰ μαχόμενα δοξάζετε, ἀμφότεροι καταλ-
12 λήλως ἐφαρμόζειν τὰς προλήψεις; Οὐ δυνάμεθα. Ἔχεις οὖν
δεῖξαί τι ἡμῖν πρὸς τὸ αὐτὰς ἐφαρμόζειν ἄμεινον, ἀνωτέρω τοῦ
δοκεῖν σοι; Ὁ δὲ μαινόμενος ἄλλα τινὰ ποιεῖ ἢ τὰ δοκοῦντά οἱ
καλά; Κἀκείνῳ οὖν ἀρκεῖ τοῦτο τὸ κριτήριον; Οὐκ ἀρκεῖ.
Ἐλθὲ οὖν ἐπί τι ἀνωτέρω τοῦ δοκεῖν. Τί τοῦτό ἐστιν;

13 Ἴδ' ἀρχὴ φιλοσοφίας, αἴσθησις μάχης τῆς πρὸς ἀλλήλους
τῶν ἀνθρώπων, καὶ ζήτησις τοῦ παρ' ὃ γίνεται ἡ μάχη, καὶ
κατάγνωσις καὶ ἀπιστία πρὸς τὸ ψιλῶς δοκοῦν· ἔρευνα δέ τις
περὶ τὸ δοκοῦν, εἰ ὀρθῶς δοκεῖ· καὶ εὕρεσις κανόνος τινός,

οἷον ἐπὶ βαρῶν τὸν ζυγὸν εὕρομεν, οἷον ἐπὶ εὐθέων καὶ στρε-
βλῶν τὴν στάθμην. Τοῦτ' ἔστιν ἀρχὴ φιλοσοφίας. Πάντα 14
καλῶς ἔχει τὰ δοκοῦντα ἅπασι; Καὶ πῶς δυνατὸν τὰ μαχό-
μενα καλῶς ἔχειν; Οὐκοῦν οὐ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἡμῖν δοκοῦντα.
Τί μᾶλλον, ἢ τὰ Σύροις; τί μᾶλλον, ἢ τὰ Αἰγυπτίοις; τί 15
μᾶλλον, ἢ τὰ ἐμοὶ φαινόμενα, ἢ τὰ τῷ δεῖνι; Οὐδὲν μᾶλλον.
Οὐκ ἄρα ἀρκεῖ τὸ δοκεῖν ἑκάστῳ, πρὸς τὸ εἶναι. Οὐδὲ γὰρ ἐπὶ
βαρῶν, ἢ μέτρων, ψιλῇ τῇ ἐμφάσει ἀρκούμεθα, ἀλλὰ κανόνα
τινὰ ἐφ' ἑκάστου εὕρομεν. Ἐνταῦθ' οὖν οὐδεὶς κανὼν ἀνωτέρω 16
τοῦ δοκεῖν; καὶ πῶς οἷόν τε, ἀτέκμαρτα εἶναι καὶ ἀνεύρετα τὰ
ἀναγκαιότατα ἐν ἀνθρώποις; Ἔστιν οὖν. Καὶ διατὶ οὐ ζητοῦμεν 17
αὐτὸν, καὶ ἀνευρίσκομεν, καὶ ἀνευρόντες λοιπὸν ἀπαραβάτως
χρώμεθα, δίχα αὐτοῦ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκτείνοντες; Τοῦτο 18
γὰρ, οἶμαι, ἐστὶν, ὃ εὑρεθὲν ἀπαλλάσσει μανίας τοὺς μόνῳ τῷ
δοκεῖν μέτρῳ παραχρωμένους· ἵνα λοιπὸν, ἀπό τινων γνωρί-
μων καὶ διευκρινημένων ὁρμώμενοι, χρώμεθα ἐπὶ τῶν ἐπὶ
μέρους διηρθρωμέναις ταῖς προλήψεσι.

Τίς ὑποπέπτωκεν οὐσία, περὶ ἧς ζητοῦμεν; Ἡδονή. Ὕπαγε 19
αὐτὴν τῷ κανόνι, βάλε εἰς τὸν ζυγόν. Τὸ ἀγαθὸν δεῖ εἶναι 20
τοιοῦτον, ἐφ' ᾧ θαῤῥεῖν ἄξιον; Ναί. Καὶ ᾧ πεποιθέναι; Δεῖ.
Ἀβεβαίῳ τινὶ θαῤῥεῖν ἄξιον; Οὔ. Μή τι οὖν βέβαιον ἡ ἡδονή;
Οὔ. Ἆρον οὖν, καὶ βάλε ἔξω ἐκ τοῦ ζυγοῦ, καὶ ἀπέλασον τῆς 21
χώρας τῶν ἀγαθῶν μακράν. Εἰ δ' οὐκ ὀξὺ βλέπεις, καὶ ἕν σοι 22
ζυγὸν οὐκ ἀρκεῖ, φέρε ἄλλο. Ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ ἄξιον ἐπαίρεσθαι;
Ναί. Ἐφ' ἡδονῇ οὖν παρούσῃ ἄξιον ἐπαίρεσθαι; Βλέπε μὴ
εἴπῃς ὅτι ἄξιον· εἰ δὲ μὴ, οὐκέτι σε οὐδὲ τοῦ ζυγοῦ ἄξιον
ἡγήσομαι. Οὕτω κρίνεται τὰ πράγματα καὶ ἵσταται, τῶν κανό- 23
νων ἡτοιμασμένων. Καὶ τὸ φιλοσοφεῖν τοῦτό ἐστιν, ἐπισκέπτε- 24
σθαι καὶ βεβαιοῦν τοὺς κανόνας. Τὸ δ' ἤδη χρῆσθαι τοῖς 25
ἐγνωσμένοις, τοῦτο τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἔργον ἐστίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιϛ'.

Περὶ τοῦ διαλέγεσθαι.

Ἃ μὲν δεῖ μαθόντα εἰδέναι χρῆσθαι λόγῳ, ἠκρίβωται ὑπὸ
τῶν ἡμετέρων. Περὶ δὲ τὴν χρῆσιν αὐτῶν τὴν προσήκουσαν,
2 τελέως ἀγύμναστοί ἐσμεν. Δὸς γοῦν ᾧ θέλεις ἡμῶν, ἰδιώτην
τινὰ, τὸν προσδιαλεγόμενον, καὶ οὐχ εὑρίσκει χρήσασθαι αὐτῷ·
ἀλλὰ μικρὰ κινήσας τὸν ἄνθρωπον, ἂν παρὰ μέλος ἀπαντᾷ
ἐκεῖνος, οὐκέτι δύναται μεταχειρίσασθαι· ἀλλ' ἢ λοιδορεῖ λοι-
πὸν, ἢ καταγελᾷ, καὶ λέγει, Ἰδιώτης ἐστὶν, οὐκ ἔστιν αὐτῷ
3 χρήσασθαι. Ὁ δ' ὁδηγὸς, ὅταν λάβῃ τινὰ πλανώμενον, ἤγαγεν
ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν δέουσαν· οὐχὶ καταγελάσας ἢ λοιδορησάμενος
4 ἀπῆλθε. Καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολου-
θεῖ. Μέχρι δ' ἂν οὐ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνου καταγέλα, ἀλλὰ
μᾶλλον αἰσθάνου τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ.

5 Πῶς οὖν ἐποίει Σωκράτης; Αὐτὸν ἠνάγκαζε τὸν προσδια-
λεγόμενον αὐτῷ μαρτυρεῖν, ἄλλου δ' οὐδενὸς ἐδεῖτο μάρτυρας.
Τοιγαροῦν ἐξῆν αὐτῷ λέγειν, ὅτι, Τοὺς μὲν ἄλλους ἐῶ χαίρειν,
ἀεὶ δὲ τῷ ἀντιλέγοντι ἀρκοῦμαι μάρτυρι· καὶ τοὺς μὲν ἄλλους
6 οὐκ ἐπιψηφίζω, τὸν δὲ προσδιαλεγόμενον μόνον. Οὕτω γὰρ
ἐναργῆ ἐτίθει τὰ ἀπὸ τῶν ἐννοιῶν, ὥστε πάνθ' ὁντινοῦν, συν-
αισθανόμενον τῆς μάχης, ἀναχωρεῖν ἀπ' αὐτῆς. Ἆρά γε ὁ
7 φθονῶν χαίρει; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον λυπεῖται. Ἀπὸ τοῦ
ἐναντίου ἐκίνησε τὸν πλησίον. Τί δ'; ἐπὶ κακοῖς δοκεῖ σοι εἶναι
8 λύπη, ὁ φθόνος; καὶ τίς φθόνος ἐςὶ κακῶν; Οὐκοῦν ἐκεῖνον
ἐποίησεν εἰπεῖν, ὅτι λύπη ἐςὶν ἐπ' ἀγαθοῖς ὁ φθόνος. Τί δέ;
9 φθονοίη ἄν τις τοῖς οὐδὲν πρὸς αὐτόν; Οὐδαμῶς. Καὶ οὕτως
ἐκπεπληρωκὼς τὴν ἔννοιαν, καὶ διηρθρωκὼς, ἀπηλλάσσετο,

οὐ λέγων, Ὅτι ὅρισαί μοι τὸν φθόνον· εἶτα ὁρισαμένου, Κακῶς
ὡρίσω· οὐ γὰρ ἀντακολουθεῖ τῷ κεφαλαιώδει τὸ ὁρικόν·
ῥήματα τεχνικὰ, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἰδιώταις φορτικὰ καὶ δυσ- 10
παρακολούθητα, ὧν ἡμεῖς ἀποστῆναι οὐ δυνάμεθα. Ἐξ ὧν δ' 11
αὐτὸς ὁ ἰδιώτης, ἐπακολουθῶν ταῖς αὐτοῦ φαντασίαις, παρα-
χωρῆσαι δύναιτ' ἄν τι, ἢ ἀθετῆσαι, οὐδαμῶς διὰ τούτων αὐτὸν
κινῆσαι δυνάμεθα. Καὶ λοιπὸν εἰκότως συναισθανόμενοι ταύτης 12
ἡμῶν τῆς ἀδυναμίας, ἀπεχόμεθα τοῦ πράγματος, ὅσοις γ' ἐστί
τις εὐλάβεια. Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ εἰκαῖοι, συγκαθέντες εἴς τι 13
τοιοῦτον, φύρονται καὶ φύρουσι· καὶ τὰ τελευταῖα λοιδορήσαν-
τες καὶ λοιδορηθέντες, ἀπέρχονται.

Τὸ πρῶτον δὲ τοῦτο καὶ μάλιστα ἴδιον Σωκράτους, μηδέποτε 14
παροξυνθῆναι ἐν λόγοις, μηδέποτε λοίδορον προενέγκασθαι
μηδὲν, μηδέποθ' ὑβριστικὸν, ἀλλὰ τῶν λοιδορούντων ἀνέχεσθαι,
καὶ παύειν μάχην. Εἰ θέλετε γνῶναι, πόσην ἐν τούτῳ δύναμιν 15
εἶχεν, ἀνάγνωτε τὸ Ξενοφῶντος Συμπόσιον, καὶ ὄψεσθε πόσας
μάχας διαλέλυκε. Διὰ τοῦτο εἰκότως καὶ παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐν 16
μεγίστῳ ἐπαίνῳ λέλεκται, τό·

Αἶψά τε καὶ μέγα νεῖκος ἐπισταμένως κατέπαυσε.

Τί οὖν; οὐ λίαν ἐστὶ νῦν ἀσφαλὲς τὸ πρᾶγμα, καὶ μάλιστα ἐν 17
Ῥώμῃ. Τὸν γὰρ ποιοῦντα αὐτὸ, οὐκ ἐν γωνίᾳ δηλονότι δεήσει
ποιεῖν, ἀλλὰ προσελθόντα ὑπατικῷ τινι, ἂν οὕτω τύχῃ, ἢ
πλουσίῳ, πυθέσθαι αὐτοῦ· Ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ οὗτος, ᾧ τινι 18
τοὺς ἵππους τοὺς σεαυτοῦ παρέδωκας; Ἔγωγε. Ἆρα τῷ τυχόντι
καὶ ἀπείρῳ ἱππικῆς; Οὐδαμῶς. Τί δέ; ᾧ τινι τὸ χρυσίον, ἢ τὸ
ἀργύριον, ἢ τὴν ἐσθῆτα; Οὐδὲ ταῦτα τῷ τυχόντι. Τὸ σῶμα δὲ 19
τὸ σεαυτοῦ, ἤδη τινὶ ἔσκεψαι ἐπιτρέψαι εἰς ἐπιμέλειαν αὐτοῦ;
Πῶς γὰρ οὔ; Ἐμπείρῳ δηλονότι καὶ τούτῳ ἀλειπτικῆς ἢ ἰατρι-
κῆς; Πάνυ μὲν οὖν. Πότερον ταῦτά σοι τὰ κράτιστά ἐστιν, ἢ καὶ 20

ἄλλο τι ἐκτήσω τούτων ἄμεινον; Ποῖον καὶ λέγεις; Τὸ αὐτοῖς,
νὴ Δία, τούτοις χρώμενον, καὶ δοκιμάζον ἕκαστον, καὶ βουλευό-
21 μενον. Ἆρά γε τὴν ψυχὴν λέγεις; Ὀρθῶς ὑπέλαβες, ταύτην γάρ
τοι καὶ λέγω. Πολὺ, νὴ Δία, τῶν ἄλλων τοῦτο ἄμεινον δοκῶ
22 μοι κεκτῆσθαι. Ἔχεις οὖν ἡμῖν δεῖξαι ὅτῳ τρόπῳ τῆς ψυχῆς
ἐπιμεμέλησαι; οὐ γὰρ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν εἰκός σε, οὕτω σοφὸν
ὄντα, καὶ ἐν τῇ πόλει δόκιμον, τὸ κράτιστον τῶν σεαυτοῦ περι-
23 ορᾷν ἀμελούμενον καὶ ἀπολλύμενον. Οὐδαμῶς. Ἀλλ' αὐτὸς
ἐπιμεμέλησαι αὐτοῦ; πότερον μαθὼν παρά του, ἢ εὑρὼν αὐτός;
24 Ὧδε λοιπὸν ὁ κίνδυνος, μὴ πρῶτον μὲν εἴπῃ, Τί δέ σοι, βέλ-
τιστε μέλει; κριτής μου εἶ; Εἶτ', ἂν ἐπιμένῃς πράγματα παρέχων,
25 διαράμενος κονδύλους σοι δῷ. Τούτου τοῦ πράγματος ἤμην
ποτὲ ζηλωτὴς καὶ αὐτὸς, πρὶν εἰς ταῦτα ἐμπεσεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιγ'.

Περὶ τοῦ Ἀγωνιᾷν.

ὍΤΑΝ ἀγωνιῶντα ἴδω ἄνθρωπον, λέγω· Οὗτος τί ποτε
θέλει; εἰ μὴ τῶν οὐκ ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἠγωνία;
2 Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαρῳδὸς, μόνος μὲν ᾄδων, οὐκ ἀγωνιᾷ· εἰς
θέατρον δ' εἰσερχόμενος, κἂν λίαν εὔφωνος ᾖ, καὶ καλῶς
κιθαρίζῃ. Οὐ γὰρ ᾆσαι μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ εὐδοκι-
3 μῆσαι· τοῦτο δ' οὐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. Λοιπὸν, οὗ μὲν ἡ
ἐπιστήμη αὐτῷ πρόσεστιν, ἐκεῖ τὸ θάρσος. Φέρε ὃν θέλεις
ἰδιώτην, καὶ οὐκ ἐπιστρέφεται. Ὅπου δ' οὐκ οἶδεν, οὐδὲ μεμε-
4 λέτηκεν, ἐκεῖ ἀγωνιᾷ. Τί δ' ἔστι τοῦτο; Οὐκ οἶδε, τί ἐστιν
ὄχλος, ἢ τί ὄχλου ἔπαινος. Ἀλλὰ τὴν νήτην μὲν τύπτειν ἔμαθε,
καὶ τὴν ὑπάτην· ἔπαινος δ' ὁ παρὰ τῶν πολλῶν τί ἐστι, καὶ τίνα
δύναμιν ἔχει ἐν βίῳ, οὔτε οἶδεν, οὔτε μεμελέτηκεν αὐτό.

Ἀνάγκη λοιπὸν τρέμειν καὶ ὠχριᾷν. Κιθαρῳδὸν μὲν οὖν οὐ 5
δύναμαι εἰπεῖν μὴ εἶναι, ὅταν ἴδω τινὰ φοβούμενον· ἄλλο δέ
τι δύναμαι εἰπεῖν· καὶ οὐδὲ ἓν, ἀλλὰ πολλά. Καὶ πρῶτον 6
πάντων, ξένον καλῶ αὐτὸν, καὶ λέγω· Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ
οἶδε ποῦ τῆς γῆς ἐςιν, ἀλλ' ἐκ τοσούτου χρόνου ἐπιδημῶν,
ἀγνοεῖ τοὺς νόμους τῆς πόλεως καὶ τὰ ἔθη, καὶ τί ἔξεστι, καὶ
τί οὐκ ἔξεστιν· ἀλλ' οὐδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πώποτε, τὸν
ἐροῦντα αὐτῷ καὶ ἐξηγησόμενον τὰ νόμιμα. Ἀλλὰ διαθήκην μὲν 7
οὐ γράφει, μὴ εἰδὼς πῶς δεῖ γράφειν, ἢ παραλαβὼν τὸν
εἰδότα· οὐδ' ἐγγύην ἄλλως σφραγίζεται, ἢ ἀσφάλειαν γράφει.
Ὀρέξει δὲ χρῆται δίχα νομικοῦ, καὶ ἐκκλίσει, καὶ ὁρμῇ, καὶ
ἐπιβολῇ, καὶ προθέσει. Πῶς δίχα νομικοῦ; Οὐκ οἶδεν, ὅτι θέλει 8
τὰ μὴ διδόμενα, καὶ οὐ θέλει τὰ ἀναγκαῖα· καὶ οὐκ οἶδεν
οὔτε τὰ ἴδια, οὔτε τὰ ἀλλότρια. Εἰ δέ γ' ᾔδει, οὐδέ ποτ' ἂν
ἐνεποδίζετο, οὐδέ ποτ' ἐκωλύετο, οὐκ ἂν ἠγωνία. Πῶς γάρ; 9
Φοβεῖταί τις οὖν ὑπὲρ τῶν μὴ κακῶν; Οὔ. Τί δέ; ὑπὲρ τῶν
κακῶν μὲν, ἐπ' αὐτῷ δ' ὄντων ὥστε μὴ συμβῆναι; Οὐδαμῶς. 10
Εἰ οὖν τὰ μὲν ἀπροαίρετα οὔτ' ἀγαθὰ οὔτε κακὰ, τὰ προαιρετικὰ
δὲ πάντα ἐφ' ἡμῖν, καὶ οὔτ' ἀφελέσθαι τις ἡμῶν αὐτὰ δύναται,
οὔτε περιποιῆσαι ἃ οὐ θέλομεν αὐτῶν, ποῦ ἔτι τόπος ἀγωνίας;
Ἀλλὰ περὶ τοῦ σωματίου ἀγωνιῶμεν, ὑπὲρ τοῦ κτησειδίου, 11
περὶ τοῦ τί δόξει τῷ Καίσαρι· περὶ τῶν ἔσω δ' οὐδενός. Μή
τι περὶ τοῦ μὴ ψεῦδος ὑπολαβεῖν; Οὔ· ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. Μή
τι τοῦ ὁρμῆσαι παρὰ φύσιν; Οὐδὲ περὶ τούτου. Ὅταν οὖν ἴδῃς 12
τινὰ ὠχριῶντα· ὡς ὁ ἰατρὸς ἀπὸ τοῦ χρώματος λέγει, τούτου ὁ
σπλὴν πέπονθε, τούτου δὲ τὸ ἧπαρ· οὕτω καὶ σὺ λέγε, τούτου
ὄρεξις καὶ ἔκκλισις πέπονθεν, οὐκ εὐοδεῖ, φλεγμαίνει. Χρῶμα 13
γὰρ οὐ μεταβάλλει οὐδὲν ἄλλο, οὐδὲ τρόμον ποιεῖ, οὐδὲ ψόφον
τῶν ὀδόντων, οὐδὲ

— Μετοκλάζει, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους πόδας ἵζει.

14 Διὰ τοῦτο Ζήνων μὲν Ἀντιγόνῳ μέλλων ἐντυγχάνειν, οὐκ ἠγωνία· ἃ γὰρ οὗτος ἐθαύμαζε, τούτων οὐδενὸς εἶχεν ἐκεῖνος
15 ἐξουσίαν· ὧν δ' εἶχεν ἐκεῖνος, οὐκ ἐπεστρέφετο οὗτος. Ἀντίγονος δὲ Ζήνωνι μέλλων ἐντυγχάνειν, ἠγωνία· καὶ εἰκότως. ἤθελε γὰρ ἀρέσκειν αὐτῷ· τοῦτο δ' ἔξω ἔκειτο. Οὗτος δ' ἐκείνῳ οὐκ ἤθελεν· οὐδὲ γὰρ ἄλλος τις τεχνίτης τῷ ἀτέχνῳ.

16 Ἐγώ σοι ἀρέσαι θέλω; Ἀντὶ τίνος; οἶδας γὰρ τὰ μέτρα, καθ' ἃ κρίνεται ἄνθρωπος ὑπ' ἀνθρώπου; μεμελέτητό σοι γνῶναι, τί ἐστιν ἀγαθὸς ἄνθρωπος, καὶ τί κακὸς, καὶ πῶς ἑκάτερον γίνεται; Διατί οὖν σὺ αὐτὸς ἀγαθὸς οὐκ εἶ; Πῶς, φησὶν,
17 οὐκ εἰμί; Ὅτι οὐδεὶς ἀγαθὸς πενθεῖ, οὐδὲ στενάζει, οὐδεὶς οἰμώζει, οὐδεὶς ὠχριᾷ καὶ τρέμει, οὐδὲ λέγει, Πῶς μ' ἀποδέ-
18 ξεται; πῶς μου ἀκούσει; Ἀνδράποδον, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ. Τί οὖν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; νῦν οὐκ ἐκείνου ἁμάρτημά ἐστι, τὸ κακῶς ἀποδέξασθαι τὰ παρὰ σοῦ; Πῶς γὰρ οὔ; Δύναται δ' ἄλλου μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλου δὲ κακόν; Οὔ.
19 Τί οὖν ἀγωνιᾷς ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων; Ναί· ἀλλ' ἀγωνιῶ, πῶς ἐγὼ αὐτῷ λαλήσω. Εἶτ' οὐκ ἔστι σοι, ὡς θέλεις, αὐτῷ
20 λαλῆσαι; Ἀλλὰ δέδοικα, μὴ ἐκκρουσθῶ. Μή τι γράφειν μέλλων τὸ Δίωνος ὄνομα, δέδοικας μὴ ἐκκρουσθῇς; Οὐδαμῶς. Τί τὸ αἴτιον; οὐχ, ὅτι μεμελέτηκας γράφειν; Πῶς γὰρ οὔ; Τί δ', ἀναγινώσκειν μέλλων, οὐχ ὡσαύτως ἂν εἶχες; Ὡσαύτως. Τί τὸ αἴτιον; Ὅτι πᾶσα τέχνη ἰσχυρόν τι ἔχει, καὶ θαῤῥαλέον ἐν τοῖς
21 ἑαυτῆς. Λαλεῖν οὖν οὐ μεμελέτηκας; καὶ τί ἄλλα ἐμελέτας ἐν τῇ σχολῇ; Συλλογισμοὺς καὶ μεταπίπτοντας. Ἐπὶ τί; οὐχ ὥστε ἐμπείρως διαλέγεσθαι; τὸ δ' ἐμπείρως ἐστὶν, οὐχὶ εὐκαίρως, καὶ ἀσφαλῶς, καὶ συνετῶς, ἔτι δὲ ἀπταίστως, καὶ ἀπαραπο-
22 δίστως; ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τεθαῤῥηκότως; Ναί. Ἱππεὺς οὖν ὢν, εἰς πεδίον ἐληλυθὼς, πρὸς πεζὸν ἀγωνιᾷς, ὅπου σὺ μεμελέτηκας, ἐκεῖνος δ' ἀμελέτητός ἐστι; Ναί. Ἀλλὰ ἐξουσίαν

ἔχει ἀποκτεῖναί με. Λέγε οὖν τὰ ἀληθῆ, δύστηνε, καὶ μὴ 23
ἀλαζονεύου, μηδὲ φιλόσοφος εἶναι ἀξίου, μηδὲ ἀγνόει σου
τοὺς κυρίους· ἀλλὰ μέχρις ἂν ἔχῃς ταύτην τὴν λαβὴν τὴν ἀπὸ
τοῦ σώματος, ἀκολούθει παντὶ τῷ ἰσχυροτέρῳ. Λέγειν δὲ 24
Σωκράτης ἐμελέτα, ὁ πρὸς τοὺς τυράννους οὕτω διαλεγόμενος,
ὁ πρὸς τοὺς δικαστὰς, ὁ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ. Λέγειν Διογένης
μεμελετήκει, ὁ πρὸς Ἀλέξανδρον οὕτω λαλῶν, ὁ πρὸς Φίλιπ-
πον, ὁ πρὸς τοὺς πειρατὰς, ὁ πρὸς τὸν ὠνησάμενον αὐτόν.
Ἐκείνοις μεμελέτηται, τοῖς θαῤῥοῦσι. Σὺ δ' ἐπὶ τὰ σαυ- 25
τοῦ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀποστῇς μηδέποτε· εἰς τὴν γωνίαν 26
ἀπελθὼν κάθησο, καὶ πλέκε συλλογισμοὺς, καὶ ἄλλῳ πρότεινε.
Οὐκ ἔστι δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ. 27

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιδ'.

Πρὸς Νάσωνα.

Εἰσελθόντος τινὸς τῶν Ῥωμαϊκῶν μετὰ τοῦ υἱοῦ, καὶ
ἐπακούοντος ἑνὸς ἀναγνώσματος· Οὗτος, ἔφη, ὁ τρόπος ἐστὶ
τῆς διδασκαλίας· καὶ ἀπεσιώπησεν. Ἀξιοῦντος δ' ἐκείνου ἐρεῖν 2
τὰ ἑξῆς· Κόπον, ἔφη, ἔχει πᾶσα τέχνη τῷ ἰδιώτῃ καὶ ἀπείρῳ
αὐτῆς, ὅταν παραδιδῶται. Καὶ τὰ μὲν ἀπὸ τῶν τεχνῶν γινόμενα, 3
τήν τε χρείαν εὐθὺς ἐνδείκνυται πρὸς ὃ γέγονε, καὶ τὰ πλεῖστα
αὐτῶν ἔχει τι καὶ ἀγωγὸν καὶ ἐπίχαρι. Καὶ γὰρ, σκυτεὺς πῶς 4
μὲν μανθάνει τις παρεῖναι καὶ παρακολουθεῖν, ἀτερπές· τὸ δ'
ὑπόδημα χρήσιμον, καὶ ἰδεῖν ἄλλως οὐκ ἀηδές. Καὶ τέκτονος 5
ἡ μὲν μάθησις ἀνιαρὰ μάλιστα τῷ ἰδιώτῃ παρατυγχάνοντι, τὸ
δ' ἔργον ἐπιδείκνυσι τὴν χρείαν τῆς τέχνης. Πολὺ δὲ μᾶλλον 6
ἐπὶ μουσικῆς ὄψει αὐτό· ἂν γὰρ παρῇς τῷ διδασκομένῳ, φανή-
σεταί σοι πάντων ἀτερπέστατον τὸ μάθημα· τὰ μέντοι ἀπὸ

7 τῆς μουσικῆς, ἡδέα καὶ ἐπιτερπῆ τοῖς ἰδιώταις ἀκούειν. Καὶ ἐν-
ταῦθα, τὸ μὲν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος τοιοῦτόν τι φανταζόμεθα,
ὅτι δεῖ τὴν αὐτοῦ βούλησιν συναρμόσαι τοῖς γινομένοις, ὡς μήτε
τι τῶν γινομένων ἀκόντων ἡμῶν γίνεσθαι, μήτε τῶν μὴ γινομέ-
8 νων, θελόντων ἡμῶν μὴ γίνεσθαι. Ἐξ οὗ περίεστι τοῖς συστη-
σαμένοις αὐτὸ, ἐν ὀρέξει μὴ ἀποτυγχάνειν, ἐν ἐκκλίσει δὲ μὴ
περιπίπτειν· ἀλύπως, ἀφόβως, ἀταράχως διεξάγειν καθ' αὑτὸν,
μετὰ τῶν κοινωνῶν τηροῦντα τὰς σχέσεις τάς τε φυσικὰς καὶ
ἐπιθέτους, τὸν υἱὸν, τὸν πατέρα, τὸν ἀδελφὸν, τὸν πολίτην,
τὸν ἄνδρα, τὴν γυναῖκα, τὸν γείτονα, τὸν σύνοδον, τὸν ἄρχοντα,
9 τὸν ἀρχόμενον. Τὸ ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος τοιοῦτόν τι φαντα-
ζόμεθα. Λοιπὸν ἐφεξῆς τούτῳ ζητοῦμεν, πῶς ἔστι τοῦτο.

10 Ὁρῶμεν οὖν, ὅτι ὁ τέκτων, μαθών τινὰ, γίνεται τέκτων· ὁ
κυβερνήτης, μαθών τινὰ, γίνεται κυβερνήτης. Μή ποτ' οὖν καὶ
ἐνθάδε, οὐκ ἀπαρκεῖ τὸ βούλεσθαι καλὸν καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι,
11 χρεία δὲ καὶ μαθεῖν τινά; Ζητοῦμεν οὖν, τίνα ταῦτα. Λέγουσιν
οἱ φιλόσοφοι, ὅτι μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι Θεὸς, καὶ
προνοεῖ τῶν ὅλων· καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιοῦντα,
ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. Εἶτα, ποῖοί τινες εἰσίν.
12 Οἷοι γὰρ ἂν ἐκεῖνοι εὑρεθῶσι, τὸν ἐκείνοις ἀρέσοντα καὶ πεισθη-
σόμενον ἀνάγκη πειρᾶσθαι κατὰ δύναμιν ἐξομοιοῦσθαι ἐκείνοις.
13 Εἰ πιστόν ἐστι τὸ Θεῖον, καὶ τοῦτον εἶναι πιστόν· εἰ ἐλεύθερον,
καὶ τοῦτον ἐλεύθερον· εἰ εὐεργετικὸν, καὶ τοῦτον εὐεργετικόν·
εἰ μεγαλόφρον, καὶ τοῦτον μεγαλόφρονα. Ὡς Θεοῦ τοίνυν ζηλω-
τὴν, τὰ ἑξῆς πάντα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν.

14 Πόθεν οὖν ἄρξασθαι δεῖ; Ἂν συγκαθῇς, ἐρῶ σοι, ὅτι πρῶτον
15 δεῖ σε τοῖς ὀνόμασι παρακολουθεῖν. Ὥστ' ἐγὼ νῦν οὐ παρακο-
λουθῶ τοῖς ὀνόμασι; Οὐ παρακολουθεῖς. Πῶς οὖν χρῶμαι αὐ-
τοῖς; Οὕτως, ὡς οἱ ἀγράμματοι ταῖς ἐγγραμμάτοις φωναῖς, ὡς
τὰ κτήνη ταῖς φαντασίαις. Ἄλλο γάρ ἐστι χρῆσις, ἄλλο παρα-

κολούθησις. Εἰ δ' οἴει παρακολουθεῖν, φέρε ὃ θέλεις ὄνομα, 16
ἀγαθὸν καὶ κακὸν, καὶ βασανίσωμεν αὐτοὺς, εἰ παρακολουθοῦμεν. Ἀλλ' ἀνιαρὸν τὸ ἐξελέγχεσθαι πρεσβύτερον ἄνθρωπον 17
ἤδη, κἂν οὕτω τύχῃ, τὰς τρεῖς στρατείας ἐςρατευμένον. Οἶδα
κἀγώ. Νῦν γὰρ σὺ ἐλήλυθας πρὸς ἐμὲ, ὡς μηδενὸς δεόμενος. 18
Τίνος δ' ἂν καὶ φαντασθείης, ὡς ἐνδέοντος; πλουτεῖς, τέκνα
ἔχεις τυχὸν καὶ γυναῖκα, καὶ οἰκέτας πολλούς· ὁ Καίσαρ
σε οἶδεν, ἐν Ῥώμῃ πολλοὺς φίλους κέκτησαι, τὰ καθήκοντα
ἀποδίδως, οἶδας τὸν εὖ ποιοῦντα ἀντευποιῆσαι, καὶ τὸν κακῶς
ποιοῦντα κακῶς ποιῆσαι. Τί σοι λείπει; Ἂν οὖν σοι δείξω, ὅτι 19
τὰ ἀναγκαιότατα καὶ μέγιςα πρὸς εὐδαιμονίαν· καὶ ὅτι μέχρι
δεῦρο πάντων μᾶλλον ἢ τῶν προσηκόντων ἐπιμεμέλησαι· καὶ
τὸν κολοφῶνα ἐπιθῶ, οὔτε τί Θεός ἐςιν οἶδας, οὔτε τί ἄνθρωπος, οὔτε τί ἀγαθὸν, οὔτε τί κακόν· καὶ τὸ μὲν τῶν ἄλλων 20
ἴσως ἀνεκτὸν, ὅτι δ' αὐτὸς σαυτὸν ἀγνοεῖς, πῶς δύνασαι
ἀνασχέσθαι μου, καὶ ὑποσχεῖν τὸν ἔλεγχον, καὶ παραμεῖναι;
Οὐδαμῶς, ἀλλ' εὐθὺς ἀπαλλάσσῃ χαλεπῶς ἔχων. Καίτοι τί σοι 21
ἐγω κακὸν πεποίηκα; εἰ μὴ καὶ τὸ ἔσοπτρον τῷ αἰσχρῷ, ὅτι
δεικνύει αὐτὸν αὐτῷ, οἷός ἐςιν· εἰ μὴ καὶ ὁ ἰατρὸς τὸν νοσοῦντα
δοκεῖ ὑβρίζειν, ὅταν εἴπῃ αὐτῷ· Ἄνθρωπε, δοκεῖς μηδὲν ἔχειν;
πυρέσσεις δέ· ἀσίτησον σήμερον, ὕδωρ πίε. Καὶ οὐδεὶς
λέγει, Ὢ δεινῆς ὕβρεως. Ἐὰν δέ τινι εἴπῃς· Αἱ ὀρέξεις σου 22
φλεγμαίνουσιν, αἱ ἐκκλίσεις ταπειναί εἰσιν, αἱ ἐπιβολαὶ ἀνομολογούμεναι, αἱ ὁρμαὶ ἀσύμφωνοι τῇ φύσει, αἱ ὑπολήψεις εἰκαῖαι
καὶ ἐψευσμέναι· εὐθὺς ἐξελθὼν λέγει, Ὕβρισέ με.

Τοιαῦτά ἐστι τὰ ἡμέτερα, ὡς ἐν πανηγύρει. Τὰ μὲν κτήνη 23
πραθησόμενα ἄγεται, καὶ οἱ βόες· οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων,
οἱ μὲν ὠνησόμενοι, οἱ δὲ πωλήσοντες· ὀλίγοι δέ τινές εἰσιν, οἱ
κατὰ θέαν ἐρχόμενοι τῆς πανηγύρεως, πῶς τοῦτο γίνεται, καὶ
διατί, καὶ τίνες οἱ τιθέντες τὴν πανήγυριν, καὶ ἐπὶ τίνι. Οὕτω 24

καὶ ἐνθάδ᾽, ἐν τῇ πανηγύρει ταύτῃ· οἱ μέν τινες, ὡς κτήνη,
οὐδὲν πλέον πολυπραγμονοῦσι τοῦ χόρτου. Ὅσοι γὰρ περὶ κτῆ-
σιν καὶ ἀγροὺς καὶ οἰκέτας καὶ ἀρχάς τινας ἀναστρέφεσθε, ταῦτα
25 οὐδὲν ἄλλο ἢ χόρτος ἐστίν. Ὀλίγοι δ᾽ εἰσὶν οἱ πανηγυρίζοντες
ἄνθρωποι φιλοθεάμονες, τί ποτ᾽ οὖν ἐστιν ὁ κόσμος, τίς αὐτὸν
26 διοικεῖ. Οὐδείς; Καὶ πῶς οἷόν τε, πόλιν μὲν ἢ οἶκον μὴ δύνασθαι
διαμένειν, μηδ᾽ ὀλιγοστὸν χρόνον, δίχα τοῦ διοικοῦντος καὶ
ἐπιμελουμένου· τὸ δ᾽ οὕτω μέγα καὶ καλὸν κατασκεύασμα, εἰκῇ
27 καὶ ὡς ἔτυχεν οὕτως εὐτάκτως οἰκονομεῖσθαι; Ἔστιν οὖν ὁ
διοικῶν. Ποῖός τις, καὶ πῶς διοικῶν; ἡμεῖς δὲ, τίνες ὄντες ὑπ᾽
αὐτοῦ γεγόναμεν, καὶ πρὸς τί ἔργον; ἆρά γ᾽ ἔχομέν τινα
28 ἐπιπλοκὴν πρὸς αὐτὸν, καὶ σχέσιν, ἢ οὐδεμίαν; Ταῦτ᾽ ἐστὶν ἃ
πάσχουσιν οὗτοι οἱ ὀλίγοι· καὶ λοιπὸν τούτῳ μόνῳ σχολάζουσι,
29 τῷ τὴν πανήγυριν ἱστορήσαντας ἀπελθεῖν. Τί οὖν; καταγελῶνται
ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ γὰρ ἐκεῖ οἱ θεαταὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων·
καὶ εἰ τὰ κτήνη συναίσθησίν τινα εἶχε, κατεγέλα ἂν τῶν ἄλλο τι
τεθαυμακότων ἢ τὸν χόρτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιέ.

Πρὸς τοὺς σκληρῶς τισιν ὧν ἔκριναν ἐμμένοντας.

Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέβαιον εἶναι
δεῖ, καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει, καὶ ἀνανάγκαστον,
τὰ δ᾽ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, δοῦλα, ἀλλότρια· φαντάζονται
2 ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κριθέντι ὑπ᾽ αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. Ἀλλὰ
πρῶτον ὑγιὲς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. Θέλω γὰρ εἶναι τόνους ἐν
3 σώματι, ἀλλ᾽ ὡς ὑγιαίνοντι, ὡς ἀθλοῦντι. Ἂν δέ μοι φρενιτικοῦ
τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃ, καὶ ἀλαζονεύῃ ἐπ᾽ αὐτοῖς, ἐρῶ σοι, ὅτι,
4 Ἄνθρωπε ζήτει τὸν θεραπεύσοντα. Τοῦτο οὐκ εἰσὶ τόνοι, ἀλλ᾽

ἀτονία. Ἕτερον τρόπον, τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς πάσχουσιν
οἱ παρακούοντες τῶν λόγων τούτων. Οἷον καὶ ἐμός τις ἑταῖρος
ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἔκρινεν ἀποκαρτερεῖν. Ἔγνων ἐγὼ, ἤδη τρίτην 5
ἡμέραν ἔχοντος αὐτοῦ τῆς ἀποχῆς, καὶ ἐλθὼν ἐπυνθανόμην τί
ἐγένετο. Κέκρικα, φησίν. Ἀλλ' ὅμως τί σε ἦν τὸ ἀναπεῖσαν; 6
εἰ γὰρ ὀρθῶς ἔκρινας, ἰδοὺ παρακαθήμεθά σοι, καὶ συνεργοῦμεν
ἵνα ἐξέλθῃς· εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μετάθου. Τοῖς κριθεῖσιν 7
ἐμμένειν δεῖ. Τί ποιεῖς ἄνθρωπε; οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς.
Ἐπεὶ παθὼν ἄρτι ὅτι νύξ ἐστι· ἄν σοι δοκῇ, μὴ μετατίθεσο,
ἀλλ' ἔμμενε, καὶ λέγε, ὅτι, Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ. 8
Τί ποιεῖς ἄνθρωπε; οὐ πᾶσιν. Οὐ θέλεις τὴν ἀρχὴν ὑποστῆσαι
καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρῖμα σκέψασθαι πότερον ὑγιὲς ἢ οὐχ ὑγιὲς,
καὶ οὕτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφά-
λειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποστήσῃς καὶ καταπῖπτον οἰκοδόμημά 9
τι, οὐχ ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶτ-
τον κατενεχθήσεται; Ἄνευ πάσης αἰτίας ἐξάγῃς ἡμῖν ἄνθρωπον 10
ἐκ τοῦ ζῆν φίλον καὶ συνήθη, τῆς αὐτῆς πόλεως πολίτην, καὶ
τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς; εἶτα, φόνον ἐργαζόμενος, καὶ 11
ἀπολλύων ἄνθρωπον μηδὲν ἠδικηκότα, λέγεις, ὅτι τοῖς κριθεῖσιν
ἐμμένειν δεῖ; Εἰ δ' ἐπῆλθέ σοι πῶς ποτ' ἐμὲ ἀποκτεῖναι, ἔδει 12
σε ἐμμένειν τοῖς κριθεῖσιν;

Ἐκεῖνος μὲν οὖν μόγις μετεπείσθη. Τῶν δὲ νῦν τινας οὐκ 13
ἔστι μεταθεῖναι. Ὥστε μοι δοκῶ, ὃ πρότερον ἠγνόουν, νῦν εἰδέναι,
τί ἐστι τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ λεγόμενον, Μωρὸν οὔτε πεῖσαι οὔτε
ῥῆξαί ἐστι. Μή μοι γένοιτο φίλον ἔχειν σοφὸν μωρόν. Δυσ- 14
μεταχειριστότερον οὐδέν ἐστι. Κέκρικα. Καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι·
ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ οὐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος
ἐλλεβόρου δέονται. Οὐ θέλεις τὰ τοῦ νοσοῦντος ποιεῖν, καὶ 15
τὸν ἰατρὸν παρακαλεῖν; Νοσῶ, κύριε· βοήθησόν μοι· τί με
δεῖ ποιεῖν σκέψαι· ἐμόν ἐστι πείθεσθαί σοι. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα·

16 Ἃ δεῖ με ποιεῖν οὐκ οἶδα· ἐλήλυθα δὲ μαθησόμενος. Οὔ. ἀλλὰ
17 περὶ τῶν ἄλλων μοι λέγε. Τοῦτο δὲ κέκρικα. Περὶ ποίων ἄλ-
λων; τί γάρ ἐστι μεῖζον ἢ προὐργιαίτερον τοῦ πεισθῆναί σε,
ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι; Οὗτοι* οἱ*
18 μανικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. Ἀποθανεῖν θέλω, ἄν με τοῦτο
ἀναγκάσῃς. Διὰ τί ἄνθρωπε; Τί ἐγένετο; Κέκρικα. Ἐσώθην,
19 ὅτι οὐ κέκρικας ἐμὲ ἀποκτεῖναι. Ἀργύριον οὐ λαμβάνω. Διὰ τί;
Κέκρικα. Ἴσθι ὅτι ᾧ τόνῳ νῦν χρῇ πρὸς τὸ μὴ λαμβάνειν, οὐδὲν
κωλύει σε ἀλόγως ποτὲ ῥέψαι πρὸς τὸ λαμβάνειν, καὶ πάλιν
20 λέγειν, ὅτι Κέκρικα; Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ
σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ
ῥεῦμα· οὕτω καὶ ἀσθενὴς ψυχὴ, ὅπου μὲν κλίνει, ἄδηλον ἔχει·
ὅταν δὲ καὶ τόνος προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ φορᾷ, τότε
γίνεται τὸ κακὸν ἀβοήθητον καὶ ἀθεράπευτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιϛʹ.

Ὅτι οὐ μελετῶμεν χρῆσθαι τοῖς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν δόγμασιν.

ΠΟΥ͂ τὸ ἀγαθόν; Ἐν προαιρέσει. Ποῦ τὸ κακόν; Ἐν προαι-
2 ρέσει. Ποῦ τὸ οὐδέτερον; Ἐν τοῖς ἀπροαιρέτοις. Τί οὖν; μέ-
μνηταί τις ἡμῶν ἔξω τούτων τῶν λόγων; μελετᾷ τις αὐτὸς ἐφ'
ἑαυτοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ἀποκρίνεσθαι τοῖς πράγμασιν, ὡς
ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων; Ἆρά γε ἡμέρα ἐστί; Ναί. Τί δέ; νύξ
3 ἐστιν; Οὔ. Τί δέ; ἄρτιοί εἰσιν οἱ ἀστέρες; Οὐκ ἔχω λέγειν.
Ὅταν σοι προφαίνηται ἀργύριον, μεμελέτηκας ἀποκρίνεσθαι τὴν
δέουσαν ἀπόκρισιν, ὅτι οὐκ ἀγαθόν; Ἤσκηκας ἐν ταύταις ταῖς
4 ἀποκρίσεσιν; ἢ πρὸς μόνα τὰ σοφίσματα; Τί οὖν θαυμάζεις,
εἰ, ὅπου μὲν μεμελέτηκας, ἐκεῖ κρείττων γίνῃ σεαυτοῦ; ὅπου
5 δ' ἀμελετήτως ἔχεις, ἐκεῖ δ' ὁ αὐτὸς διαμένεις; Ἐπεὶ διὰ τί ὁ

ῥήτωρ, εἰδὼς ὅτι γέγραφε καλῶς, ὅτι ἀνείληφε τὰ γεγραμμένα, φωνὴν εἰσφέρων ἡδεῖαν, ὅμως ἔτι ἀγωνιᾷ; Ὅτι οὐκ ἀρκεῖται τῷ μελετῆσαι. Τί οὖν θέλει; Ἐπαινεθῆναι ὑπὸ τῶν παρόντων. 6
Πρὸς μὲν οὖν τὸ δύνασθαι μελετᾷν, ἤσκηται· πρὸς ἔπαινον δὲ καὶ ψόγον, οὐκ ἤσκηται. Πότε γὰρ ἤκουσε παρά τινος, τί 7
ἐστιν ἔπαινος; τί ἐστι ψόγος; τίς ἑκατέρου φύσις; τοὺς ποίους τῶν ἐπαίνων διωκτέον, ἢ τοὺς ποίους τῶν ψόγων φευκτέον: πότε δ' ἐμελέτησε ταύτην τὴν μελέτην, ἀκόλουθον τούτοις τοῖς λόγοις; Τί οὖν ἔτι θαυμάζεις, εἰ, ὅπου μὲν ἔμαθεν, ἐκεῖ διαφέρει τῶν 8
ἄλλων· ὅπου δ' οὐ μεμελέτηκεν, ἐκεῖ τοῖς πολλοῖς ὁ αὐτός ἐστιν; Ὡς ὁ κιθαρῳδὸς οἶδε κιθαρίζειν, ᾄδει καλῶς, στατὸν ἔχει 9
καλὸν, καὶ ὅμως εἰσερχόμενος τρέμει. Ταῦτα γὰρ οἶδεν· ὄχλος δὲ τί ἐστιν οὐκ οἶδεν, οὐδ' ὄχλου βοὴ, οὐδὲ κατάγελως. Ἀλλ' 10
οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀγωνιᾷν τί ἐστιν οἶδε, πότερον ἡμέτερον ἔργον ἐστὶν, ἢ ἀλλότριον, ἔστιν αὐτὸ παῦσαι, ἢ οὐκ ἔστι. Διὰ τοῦτο ἐὰν μὲν ἐπαινεθῇ, φυσηθεὶς ἐξῆλθεν· ἐὰν δὲ καταγελασθῇ, τὸ φυσημάτιον ἐκεῖνο ἐκεντήθη καὶ προσεκάθισε.

Τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. Τίνα θαυμάζομεν; Τὰ 11
ἐκτός. Περὶ τίνα σπουδάζομεν; Περὶ τὰ ἐκτός· Εἶτ' ἀποροῦμεν, πῶς φοβούμεθα, ἢ πῶς ἀγωνιῶμεν; Τί οὖν ἐνδέχεται, ὅταν 12
τὰ ἐπιφερόμενα, κακὰ ἡγώμεθα; Οὐ δυνάμεθα μὴ φοβεῖσθαι, οὐ δυνάμεθα μὴ ἀγωνιᾷν. Εἶτα λέγομεν, Κύριε ὁ Θεὸς, πῶς 13
μὴ ἀγωνιῶ; Μωρέ· χεῖρας οὐκ ἔχεις; οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ Θεός; εὔχου νῦν, καθήμενος, ὅπως αἱ μύξαι σου μὴ ῥέωσιν. Ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. Τί οὖν; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν 14
δέδωκεν; οὐ δέδωκέ σοι καρτερίαν; οὐ δέδωκέ σοι μεγαλοψυχίαν; οὐ δέδωκεν ἀνδρείαν; Τηλικαύτας ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; Ἀλλ' οὐδὲ μελετῶμεν ταῦτα, οὐδ' ἐπιςρεφό- 15
μεθα. Ἐπεὶ δότε μοι ἕνα ᾧ μέλει πῶς τι ποιήσει; ὃς ἐπιστρέφεται, οὐ τοῦ τυχεῖν τινος, ἀλλὰ τῆς ἐνεργείας τῆς αὐτοῦ; Τίς,

περιπατῶν, τῆς ἐνεργείας τῆς αὐτοῦ ἐπιστρέφεται; τίς, βουλευόμενος, αὐτῆς τῆς βουλῆς, οὐχὶ δὲ τοῦ τυχεῖν ἐκείνου περὶ
16 οὗ βουλεύεται; Κἂν μὲν τύχῃ, ἐπῆρται καὶ λέγει· Πῶς γὰρ ἡμεῖς καλῶς ἐϐουλευσάμεθα; οὐκ ἔλεγόν σοι, ἀδελφὲ, ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν, ἡμῶν τι σκεψαμένων, μὴ οὕτως ἐκϐῆναι; Ἂν δ' ἑτέρως χωρήσῃ, τεταπείνωται τάλας, οὐχ εὑρίσκει οὐδὲ τί εἴπῃ
17 περὶ τῶν γεγονότων. Τίς ἡμῶν τούτου ἕνεκα μάντιν παρέλαϐε; Τίς ἡμῶν ἐνεκοιμήθη ὑπὲρ ἐνεργείας. Τίς; ἕνα μοι δότε, ἵνα ἴδω τοῦτον, ὃν ἐκ πολλοῦ χρόνου ζητῶ, τὸν ταῖς ἀληθείαις εὐγενῆ καὶ εὐφυᾶ· εἴτε νέον, εἴτε πρεσϐύτερον, δότε.
18 Τί οὖν ἔτι θαυμάζομεν, εἰ περὶ μὲν τὰς ὕλας τετρίμμεθα, ἐν δὲ ταῖς ἐνεργείαις ταπεινοὶ, ἀσχήμονες, οὐδενὸς ἄξιοι, δειλοὶ, ἀταλαίπωροι, ὅλοι ἀτυχήματα; Οὐ γὰρ μεμέληκεν
19 ἡμῖν, οὐδὲ μελετῶμεν. Εἰ δὲ μὴ τὸν θάνατον ἢ τὴν φυγὴν ἐφοϐούμεθα, ἀλλὰ τὸν φόϐον, ἐμελετῶμεν ἂν ἐκείνοις μὴ περι-
20 πίπτειν ἃ φαίνεται ἡμῖν κακά. Νῦν δ' ἐν μὲν τῇ σχολῇ γοργοὶ καὶ κατάγλωσσοι· κἂν ζητημάτιον ἐμπέσῃ περί τινος τούτων, ἱκανοὶ τὰ ἑξῆς ἐπελθεῖν. Ἕλκυσον δ' εἰς χρῆσιν, καὶ εὑρήσεις τάλανας ναυαγούς. Προσπεσέτω φαντασία ταρακτικὴ, καὶ
21 γνώσῃ τί ἐμελετῶμεν, καὶ πρὸς τί ἐγυμναζόμεθα. Λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἀμελετησίας προσεπισωρεύομεν ἀεί τινα καὶ προσπλάσσομεν
22 μείζονα τῶν καθεστώτων. Εὐθὺς ἐγὼ, ὅταν πλέω, κατακύψας εἰς τὸν βυθὸν, ἢ τὸ πέλαγος περιϐλεψάμενος, καὶ μὴ ἰδὼν γῆν, ἐξίσταμαι, καὶ φανταζόμενος ὅτι ὅλον με δεῖ τὸ πέλαγος τοῦτο ἐκπιεῖν ἂν ναυαγήσω· οὐκ ἐπέρχεταί μοι, ὅτι μοι τρεῖς ξέσται ἀρκοῦσι. Τί οὖν με ταράσσει; Τὸ πέλαγος; Οὔ, ἀλλὰ τὸ
23 δόγμα. Πάλιν, ὅταν σεισμὸς γένηται, φαντάζομαι ὅτι ἡ πόλις ἐπιπίπτειν μοι μέλλει. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ μοι μικρὸν λιθάριον, ἵν' ἔξω μου τὸν ἐγκέφαλον βάλῃ;
24 Τίνα οὖν ἐστι τὰ βαροῦντα καὶ ἐξιστάντα ἡμᾶς; Τίνα γὰρ

ἄλλα, ἢ τὰ δόγματα; Τὸν γὰρ ἐξιόντα καὶ ἀπαλλαττόμενον τῶν
συνήθων καὶ ἑταίρων καὶ τόπων καὶ συναναστροφῆς, τί ἐστι τὸ
βαροῦν ἄλλο, ἢ δόγματα; Τὰ γοῦν παιδία εὐθὺς, ὅταν κλαύσῃ 25
μικρὰ τῆς τίτθης ἀπελθούσης, πλακούντιον λαβόντα, ἐπιλέλη-
σται. Θέλεις σε οὖν καὶ ἡμεῖς παιδίοις ὁμοιῶμεν; Οὐ, μὰ τὸν 26
Δία. Οὐ γὰρ ὑπὸ πλακουντίου τοῦτο πάσχειν ἀξιῶ, ἀλλ' ὑπὸ
δογμάτων ὀρθῶν. Τίνα δ' ἐστι ταῦτα; Ἃ δεῖ τὸν ἄνθρωπον ὅλην 27
τὴν ἡμέραν μελετῶντα, μηδενὶ προσπάσχειν τῶν ἀλλοτρίων,
μήθ' ἑταίρῳ, μήτε τόπῳ, μήτε γυμνασίοις, ἀλλὰ μηδὲ τῷ
σώματι τῷ αὐτοῦ· μεμνῆσθαι δὲ τοῦ νόμου, καὶ τοῦτον πρὸ
ὀφθαλμῶν ἔχειν. Τίς δ' ὁ νόμος ὁ θεῖος; Τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν 28
ἀλλοτρίων μὴ ἀντιποιεῖσθαι, ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ
διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν· ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι
εὐλύτως καὶ αὐτόθεν, χάριν εἰδότα οὗ ἐχρήσατο χρόνου, εἰ
θέλεις μὴ κλάειν τὴν τίτθην καὶ μάμμην. Τί γὰρ διαφέρει, τίνος 29
ἥττων ἐστὶ, καὶ ἐκ τίνος κρέμαται; Τί κρείττων εἶ τοῦ διὰ
κοράσιον κλάοντος, εἰ διὰ γυμνασίδιον, καὶ στωΐδια, καὶ
νεανισκάρια, καὶ τοιαύτην διατριβὴν πενθεῖς; Ἄλλος ἐλθὼν, ὅτι 30
οὐκέτι τὸ τῆς Δίρκης ὕδωρ πίνειν μέλλει. Τὸ γὰρ Μάρκιον
χεῖρόν ἐστι τοῦ τῆς Δίρκης; Ἀλλ' ἐκεῖνό μοι σύνηθες ἦν. Καὶ
τοῦτο πάλιν ἔσται σοι σύνηθες. Εἶτ', ἂν μὲν καὶ τούτῳ προσ- 31
παθῇς, καὶ τοῦτο πάλιν κλαῖε, καὶ ζήτει στίχον ὅμοιον τῷ Εὐρι-
πίδου ποιῆσαι,

Θερμάς τε τὰς Νέρωνος, Μάρκιόν θ' ὕδωρ.

Ἴδε πῶς τραγῳδία γίνεται, ὅταν εἰς μωροὺς ἀνθρώπους πράγματα τὰ τυγχάνοντ' ἐμπέσῃ.

Πότε οὖν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; Τάλας, 32
οὐκ ἀρκεῖ σοι ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν κρεῖττόν τι ἔχεις ἢ μεῖζον
ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης [τῶν κύκλων], τῶν ἄστρων, τῆς γῆς

33 ὅλης, τῆς θαλάσσης; Εἰ δὲ δὴ παρακολουθεῖς τῷ διοικοῦντι τὰ
Ὅλα, κἀκεῖνον ἐν σαυτῷ περιφέρεις, ἔτι ποθεῖς λιθάρια καὶ πέτραν
κομψήν; ὅταν οὖν μέλλῃς ἀπολιπεῖν αὐτὸν τὸν ἥλιον καὶ τὴν
34 σελήνην, τί ποιήσεις; κλαύσεις καθήμενος, ὡς τὰ παιδία; Τί
οὖν ἐν τῇ σχολῇ ἐποίεις; τί ἤκουες; τί ἐμάνθανες; τί σαυτὸν
φιλόσοφον ἐπέγραφες, ἐξὸν τὰ ὄντα ἐπιγράφειν; ὅτι, Εἰσαγω-
γάς ἔπραξά τινας, καὶ Χρυσίππεια ἀνέγνων, φιλοσόφου δ'
35 οὐδὲ θύραν παρῆλθον. Ποῦ γάρ μοι μέτεστι τούτου τοῦ πράγ-
ματος, οὗ Σωκράτει μετῆν, τῷ οὕτως ἀποθανόντι, οὕτω
36 ζήσαντι; οὗ Διογένει μετῆν; Ἐπινοεῖς τούτων τινὰ κλάοντα ἢ
ἀγανακτοῦντα, ὅτι τὸν δεῖνα οὐ μέλλει βλέπειν, οὐδὲ τὴν
δεῖνα, οὐδ' ἐν Ἀθήναις ἔσεσθαι, ἢ ἐν Κορίνθῳ, ἀλλ', ἂν οὕτω
37 τύχῃ, ἐν Σούσοις, ἢ ἐν Ἐκβατάνοις; Ὧ γὰρ ἔξεστιν, ὅταν
θέλῃ, ἐξελθεῖν τοῦ συμποσίου, καὶ μηκέτι παίζειν, ἔτι οὗτος
ἀνιᾶται μένων; οὐχὶ δ', ὡς παιδιᾷ, παραμένει μέχρις ἂν
38 ψυχαγωγῆται; Ταχύ γ' ἂν ὁ τοιοῦτος ὑπομείναι, φυγήν τινα
φυγεῖν εἰς ἅπαντα, ἢ τὴν ἐπὶ θανάτῳ κατακριθείς.

39 Οὐ θέλεις ἤδη, ὡς τὰ παιδία, ἀπογαλακτισθῆναι, καὶ
ἅπτεσθαι τροφῆς στερεωτέρας, μηδὲ κλάειν μάμμας καὶ τίτθας,
40 γραῶν ἀποκλαύματα; Ἀλλ' ἐκείνας ἀπαλλασσόμενος ἀνιάσω.
Σὺ αὐτὰς ἀνιάσεις; Οὐδαμῶς· ἀλλ' ὅπερ καὶ σὲ, τὸ δόγμα.
Τί οὖν ἔχεις ποιῆσαι; Τὸ σὸν ἔξελε· τὸ δ' ἐκείνων, ἂν εὖ
ποιῶσιν, αὗται ἐξελοῦσιν. Εἰ δὲ μὴ, οἰμώξουσι δι' αὐτάς.
41 Ἄνθρωπε· τὸ λεγόμενον τοῦτο, Ἀπονοήθητι ἤδη ὑπὲρ εὐροίας,
ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ μεγαλοψυχίας. Ἀνάτεινόν ποτε τὸν
42 τράχηλον, ὡς ἀπηλλαγμένος δουλείας. Τόλμησον ἀναβλέψας
πρὸς τὸν Θεὸν εἰπεῖν, ὅτι, χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς,
ὁμογνωμονῶ σοι, σός εἰμι. Οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούν-
των· ὅπου θέλεις, ἄγε· ἣν θέλεις ἐσθῆτα περίθες. Ἄρχειν με
θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πένεσθαι, πλουτεῖν; ἐγώ

σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι·
δείξω τὴν ἑκάστου φύσιν, οἷα ἐστίν. Οὔ· ἀλλ' ἐν βοὸς κοιλίᾳ 43
καθήμενος, ἐκδέχου σοῦ τὴν μάμμην μέχρις σε χορτάσῃ. Ὁ 44
Ἡρακλῆς, εἰ τοῖς ἐν οἴκῳ παρεκάθητο, τίς ἂν ἦν; Εὐρυσθεύς,
καὶ οὐχὶ Ἡρακλῆς. Ἄγε, πόσους δὲ, περιερχόμενος τὴν οἰκου-
μένην, συνήθεις ἔσχε καὶ φίλους; Ἀλλ' οὐδὲν φίλτερον τοῦ
Θεοῦ· διὰ τοῦτο ἐπιστεύθη Διὸς εἶναι υἱὸς, καὶ ἦν. Ἐκείνῳ
τοίνυν πειθόμενος, περιῄει καθαίρων ἀδικίαν καὶ ἀνομίαν. Ἀλλ' 45
οὐκ εἶ Ἡρακλῆς, καὶ οὐ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά;
ἀλλ' οὐδὲ Θησεὺς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; Τὰ σαυτοῦ
κάθαρον. Ἐντεῦθεν, ἐκ τῆς διανοίας, ἔκβαλε, ἀντὶ Προκρούστου
καὶ Σκίρωνος, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκα-
κίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. Ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν 46
ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἀποβλέποντα,
ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθω-
σιωμένον. Ἂν δ' ἄλλο τι θέλῃς, οἰμώζων καὶ στένων ἀκολουθή- 47
σεις τῷ ἰσχυροτέρῳ· ἔξω ζητῶν ἀεὶ τὴν εὔροιαν, καὶ μηδέ
ποτ' εὑρεῖν δυνάμενος. Ἐκεῖ γὰρ αὐτὴν ζητεῖς, οὗ μή ἐστιν,
ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιζ'.

Πῶς ἐφαρμοστέον τὰς προλήψεις τοῖς ἐπὶ μέρους.

Τί πρῶτόν ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος; Ἀποβαλεῖν οἴησιν.
Ἀμήχανον γὰρ ἅ τις εἰδέναι οἴεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν.
Τὰ μὲν οὖν ποιητέα καὶ οὐ ποιητέα, καὶ ἀγαθὰ καὶ κακὰ, καὶ 2
καλὰ καὶ αἰσχρὰ πάντες ἄνω καὶ κάτω λαλοῦντες ἐρχόμεθα
πρὸς τοὺς φιλοσόφους· ἐπὶ τούτοις ἐπαινοῦντες, ψέγοντες,
ἐγκαλοῦντες, μεμφόμενοι, περὶ ἐπιτηδευμάτων καλῶν καὶ

3 αἰσχρῶν ἐπικρίνοντες καὶ διαλαμβάνοντες. Τίνος δ' ἕνεκα προσ-
ερχόμεθα τοῖς φιλοσόφοις; Μαθεῖν θέλοντες ἃ οὐκ οἰόμεθα
εἰδέναι. Τίνα δ' ἐστὶ ταῦτα; Τὰ θεωρήματα. Ἃ γὰρ λαλοῦσιν οἱ
φιλόσοφοι, μαθεῖν θέλομεν, [οἱ μὲν] ὡς κομψὰ καὶ δριμέα· οἱ
4 δ' ἵν' ἀπ' αὐτῶν περιποιήσωνται. Γελοῖον οὖν τὸ οἴεσθαι, ὅτι ἄλλα
μέν τις μαθεῖν βούλεται, ἄλλα δὲ μαθήσεται· ἢ λοιπὸν, ὅτι
5 προκόψει τις ἐν οἷς οὐ μανθάνει. Τὸ δ' ἐξαπατῶν τοὺς πολλοὺς
ταῦτ' ἐστιν, ὅπερ καὶ Θεόπομπον τὸν ῥήτορα, ὅς που καὶ
6 Πλάτωνι ἐγκαλεῖ ἐπὶ τῷ βούλεσθαι ἕκαστα ὁρίζεσθαι. Τί γὰρ
λέγει; « Οὐδεὶς ἡμῶν πρὸ σοῦ ἔλεγεν ἀγαθὸν ἢ δίκαιον; ἢ μὴ
» παρακολουθοῦντες τί ἐστι τούτων ἕκαστον, ἀσήμως καὶ κενῶς
7 » ἐφθεγγόμεθα τὰς φωνάς; » Τίς γάρ σοι λέγει, Θεόπομπε, ὅτι
ἐννοίας οὐκ εἴχομεν ἑκάστου τούτων φυσικὰς, καὶ προλήψεις;
ἀλλ' οὐχ οἷόν τε ἐφαρμόζειν τὰς προλήψεις ταῖς καταλλήλοις
οὐσίαις, μὴ διαρθρώσαντα αὐτὰς· καὶ αὐτὸ τοῦτο σκεψάμενον,
8 ποίαν τινὰ ἑκάστῃ αὐτῶν οὐσίαν ὑποτακτέον. Ἐπεὶ τοιαῦτα λέγε
καὶ πρὸς τοὺς ἰατρούς. Τίς γὰρ ἡμῶν οὐκ ἔλεγεν ὑγιεινόν τι
καὶ νοσερὸν, πρὶν Ἱπποκράτη γενέσθαι; ἢ κενῶς τὰς φωνὰς
9 ταύτας ἀπηχοῦμεν; Ἔχομεν γάρ τινα καὶ ὑγιεινοῦ πρόληψιν,
ἀλλ' ἐφαρμόσαι οὐ δυνάμεθα. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν λέγει, ἀνάτεινον·
ὁ δὲ λέγει, δὸς τροφήν· καὶ ὁ μὲν λέγει, φλεβοτόμησον· ὁ δὲ
λέγει, σικύασον. Τί τὸ αἴτιον; ἄλλο γε, ἢ ὅτι τὴν τοῦ ὑγιεινοῦ
πρόληψιν οὐ δύναται καλῶς ἐφαρμόσαι ταῖς ἐπὶ μέρους;

10 Οὕτως ἔχει καὶ ἐνθάδε· περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ἀγαθῶν
καὶ κακῶν, καὶ συμφόρων καὶ ἀσυμφόρων, τίς ἡμῶν οὐ λαλεῖ;
τίς γὰρ ἡμῶν οὐκ ἔχει τούτων ἑκάστου πρόληψιν; Ἆρ' οὖν
11 διηρθρωμένην καὶ τελείαν; τοῦτο δεῖξον. Πῶς δείξω; Ἐφάρ-
μοσον αὐτὴν καλῶς ταῖς ἐπὶ μέρους οὐσίαις. Εὐθὺς, τοὺς
ὅρους Πλάτων μὲν ὑποτάσσει τῇ τοῦ χρησίμου προλήψει, σὺ δὲ
12 τῇ τοῦ ἀχρήστου. Δυνατὸν οὖν ἐστιν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ἐπι-

τυγχάνειν; Πῶς οἷόν τε; Τῇ δὲ τοῦ πλούτου οὐσίᾳ οὐχ' ὁ μέν
τις ἐφαρμόζει τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόληψιν, ὁ δ' οὔ; τῇ δὲ τῆς
ἡδονῆς; τῇ δὲ τῆς ὑγιείας; Καθόλου γάρ, εἰ πάντες οἱ τὰ 13
ὀνόματα λαλοῦντες ἱκανῶς ἴσμεν ἕκαστα τούτων, καὶ μηδεμιᾶς
ἐπιμελείας περὶ τὴν διάρθρωσιν τῶν προλήψεων δεόμεθα, τί
διαφερόμεθα; τί πολεμοῦμεν; τί ψέγομεν ἀλλήλους;

Καὶ τί μοι νῦν τὴν πρὸς ἀλλήλους μάχην παραφέρειν, καὶ 14
ταύτης μεμνῆσθαι; σὺ αὐτὸς, εἰ ἐφαρμόζεις καλῶς τὰς προ-
λήψεις, διατί δυσροεῖς; διατί ἐμποδίζῃ; Ἀφῶμεν ἄρτι τὸν 15
δεύτερον τόπον, τὸν περὶ τὰς ὁρμὰς, καὶ τὴν κατὰ ταύτας
περὶ τὸ καθῆκον φιλοτεχνίαν. Ἀφῶμεν καὶ τὸν τρίτον, τὸν
περὶ τὰς συγκαταθέσεις. Χαρίζομαί σοι ταῦτα πάντα. Στῶμεν 16
ἐπὶ τοῦ πρώτου, καὶ σχεδὸν αἰσθητὴν παρέχοντος τὴν ἀπόδειξιν
τοῦ μὴ ἐφαρμόζειν καλῶς τὰς προλήψεις. Νῦν σὺ θέλεις τὰ 17
δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; Τί οὖν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς;
Νῦν οὐ φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; Διὰ τί οὖν περιπίπτεις τινί; διὰ
τί δυστυχεῖς; διὰ τί θέλοντός σού τι, οὐ γίνεται; καὶ μὴ
θέλοντος, γίνεται; Ἀπόδειξις γὰρ αὕτη μεγίστη δυσροίας καὶ 18
κακοδαιμονίας· Θέλω τι, καὶ οὐ γίνεται. Καὶ τί ἐστιν ἀθλιώ-
τερον ἐμοῦ;

Τοῦτο καὶ ἡ Μήδεια οὐχ ὑπομείνασα, ἦλθεν ἐπὶ τὸ 19
ἀποκτεῖναι τὰ ἴδια τέκνα. Μεγαλοφυῶς, κατά γε τοῦτο. Εἶχε
γὰρ ἣν δεῖ φαντασίαν, οἷόν ἐστι τὸ, ἃ θέλει, τινὶ μὴ προχω-
ρεῖν. Εἶτα οὐ τιμωρήσομαι τὸν ἀδικήσαντά με καὶ ὑβρίσαντα; 20
Καὶ τί ὄφελος τοῦ κακῶς οὕτω διακειμένου; πῶς οὖν γένηται;
Ἀποκτείνω μου τὰ τέκνα· ἀλλὰ καὶ ἐμαυτὴν τιμωρήσομαι. Καὶ
τί μοι μέλει; Τοῦτ' ἐστιν ἔκπτωσις ψυχῆς, μεγάλα νεῦρα 21
ἐχούσης. Οὐ γὰρ ᾔδει, ποῦ κεῖται τὸ ποιεῖν ἃ θέλομεν, ὅτι
τοῦτο οὐκ ἔξωθεν δεῖ λαμβάνειν, οὐδὲ τὰ πράγματα μετα-
τιθέντα καὶ μεθαρμοζόμενον. Μὴ θέλε τὸν ἄνδρα, καὶ οὐδὲν ὧν 22

θέλεις οὐ γίνεται. Μὴ θέλε αὐτὸν ἐξάπαντός σοι συνοικεῖν. Μὴ
θέλε μένειν ἐν Κορίνθῳ. Καὶ ἁπλῶς μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ
Θεὸς θέλει. Καὶ τίς σε κωλύσει; τίς σε ἀναγκάσει; οὐ μᾶλλον
ἢ τὸν Δία.
23 Ὅταν τοιοῦτον ἔχῃς ἡγεμόνα, καὶ τοιούτῳ συνθέλῃς καὶ
24 συνορέγῃ, τί φοβῇ ἔτι μὴ ἀποτύχῃς; Χάρισαί σου τὴν ὄρεξιν
καὶ τὴν ἔκκλισιν πενίᾳ καὶ πλούτῳ, ἀποτεύξῃ, περιπτώσεις.
Ἀλλ' ὑγιείᾳ, δυστυχήσεις· ἀρχαῖς, τιμαῖς, πατρίδι, φίλοις,
25 τέκνοις, ἁπλῶς ἄν τινι τῶν ἀπροαιρέτων. Ἀλλὰ τῷ Διὶ χάρισαι
αὐτὰς, τοῖς ἄλλοις Θεοῖς· ἐκείνοις παράδος, ἐκεῖνοι κυβερνά-
26 τωσαν, μετ' ἐκείνων τετάχθωσαν· καὶ ποῦ ἔτι δυσροήσεις; Εἰ
δὲ φθονεῖς, ταλαίπωρε, καὶ ἐλεεῖς, καὶ ζηλοτυπεῖς, καὶ
τρέμεις, καὶ μίαν ἡμέραν οὐ διαλείπεις ἐν ᾗ οὐ κατακλάεις καὶ
27 σαυτοῦ καὶ τῶν Θεῶν, καὶ τί ἔτι λέγεις πεπαιδεῦσθαι; Ποίαν
παιδείαν ἄνθρωπε; ὅτι συλλογισμοὺς ἔπραξας μεταπίπτοντας;
οὐ θέλεις ἀπομαθεῖν, εἰ δυνατὸν, πάντα ταῦτα; καὶ ἄνωθεν
ἄρξασθαι, συναισθανόμενος, ὅτι μέχρι νῦν οὐδ' ἥψω τοῦ
28 πράγματος; καὶ λοιπὸν, ἔνθεν ἀρξάμενος, προσοικοδομεῖν τὰ
ἑξῆς, πῶς μηθὲν ἔσται, σοῦ μὴ θέλοντος· θέλοντος, μηθὲν
οὐκ ἔσται;

29 Δότε μοι ἕνα νέον κατὰ ταύτην τὴν ἐπιβολὴν ἐληλυθότα εἰς
σχολὴν, τούτου τοῦ πράγματος ἀθλητὴν γενόμενον, καὶ λέγοντα,
ὅτι, Ἐμοὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα χαιρέτω, ἀρκεῖ δ' εἰ ἐξέσται ποτὲ
ἀπαραποδίστως καὶ ἀλύπως διαγαγεῖν, καὶ ἀνατεῖναι τὸν
τράχηλον πρὸς τὰ πράγματα ὡς ἐλεύθερον, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν
ἀναβλέπειν ὡς φίλον τοῦ Θεοῦ, μηδὲν φοβούμενον τῶν συμ-
30 βῆναι δυναμένων. Δειξάτω τις ὑμῶν τὸν τοιοῦτον, ἵν' εἴπω·
Ἔρχου νεανίσκε εἰς τὰ σά. Σοὶ γὰρ εἵμαρται κοσμῆσαι φιλοσο-
φίαν. Σά ἐστι ταῦτα τὰ κτήματα, σὰ τὰ βιβλία, σοὶ οἱ λόγοι.
31 Εἶθ', ὅταν τοῦτον ἐκπονήσῃ καὶ καταθλήσῃ τὸν τόπον, πάλιν

ἐλθών μοι εἰπάτω· Ἐγὼ θέλω μὲν καὶ ἀπαθὴς εἶναι, καὶ
ἀτάραχος· θέλω δ', ὡς εὐσεβὴς καὶ φιλόσοφος καὶ ἐπιμελής,
εἰδέναι τί μοι πρὸς Θεούς ἐστι καθῆκον, τί πρὸς γονεῖς, τί πρὸς
ἀδελφούς, τί πρὸς πατρίδα, τί πρὸς ξένους. Ἔρχου καὶ ἐπὶ τὸν 32
δεύτερον τόπον· σός ἐστι καὶ οὗτος. Ἀλλ' ἤδη καὶ τὸν δεύτερον 33
τόπον ἐκμεμελέτηκα. Ἤθελον δ' ἀσφαλῶς ἔχειν καὶ ἀσείστως,
καὶ οὐ μόνον ἐγρηγορὼς, ἀλλὰ καὶ καθεύδων, καὶ οἰνωμένος,
καὶ ἐν μελαγχολίᾳ. Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε, σὺ μεγάλας ἔχεις
ἐπιβολάς.

Οὔ· ἀλλ' ἐγὼ θέλω γνῶναι, τί λέγει Χρύσιππος ἐν τοῖς 34
περὶ τοῦ Ψευδομένου. Οὐκ ἀπάγξῃ μετὰ τῆς ἐπιβολῆς ταύτης,
τάλας; Καὶ τί σοι ὄφελος ἔσται; Πενθῶν ἅπαν ἀναγνώσῃ, καὶ
τρέμων πρὸς ἄλλους ἐρεῖς. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. Θέλεις 35
ἀναγνῶ σοι, ἀδελφέ· καὶ σὺ ἐμοί; Θαυμαστῶς, ἄνθρωπε,
γράφεις· καὶ σὺ μεγάλως, εἰς τὸν Ξενοφῶντος χαρακτῆρα, σὺ
εἰς τὸν Πλάτωνος, σὺ εἰς τὸν Ἀντισθένους. Εἶτ' ἀλλήλοις 36
ὀνείρους διηγησάμενοι, πάλιν ἐπὶ ταὐτὰ ἐπανέρχεσθε· ὡσαύτως ὀρέγεσθε, ὡσαύτως ἐκκλίνετε, ὁμοίως ὁρμᾶτε, ἐπιβάλλεσθε, προτίθεσθε, ταὐτὰ εὔχεσθε, περὶ ταὐτὰ σπουδάζετε.
Εἶτα οὐδὲ ζητεῖτε τὸν ὑπομνήσοντα ὑμᾶς, ἀλλ' ἄχθεσθε ἐὰν 37
ἀκούητε τούτων. Εἶτα λέγετε, Ἀφιλόστοργος γέρων· ἐξερχομένου μου οὐκ ἔκλαυσεν, οὐδ' εἶπεν, Εἰς οἵαν περίστασιν
ἀπέρχῃ μοι, τέκνον· ἂν σωθῇς, ἅψω λύχνους. Ταῦτ' ἐστὶ τὰ 38
τοῦ φιλοστόργου. Μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσται σωθέντι. Τοιούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. Ἀθάνατον γὰρ εἶναί σε δεῖ, καὶ ἄνοσον.

Ταύτην οὖν, ὅπερ λέγω, τὴν οἴησιν, τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναι 39
τι τῶν χρησίμων, ἀποβάλλοντας, ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον, ὡς πρὸς τὰ γεωμετρικὰ προσάγομεν, ὡς πρὸς τὰ μουσικά·
εἰ δὲ μή, οὐδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τοῦ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς 40
εἰσαγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις τὰς Χρυσίππου μετὰ τῶν Ἀντιπάτρου καὶ Ἀρχεδήμου διέλθωμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιή.

Πῶς ἀγωνιστέον πρὸς τὰς φαντασίας.

ΠΑ͂ΣΑ ἕξις καὶ δύναμις ὑπὸ τῶν καταλλήλων ἔργων συνέχεται καὶ αὔξεται· ἡ περιπατητικὴ ὑπὸ τοῦ περιπατεῖν, ἡ
2 τροχαστικὴ ὑπὸ τοῦ τρέχειν. Ἂν θέλῃς ἀναγνωστικὸς εἶναι, ἀναγίνωσκε· ἂν γραφικὸς, γράφε. Ὅταν δὲ τριάκοντα ἐφεξῆς ἡμέρας μὴ ἀναγνῷς, ἀλλ' ἄλλο τι πράξῃς, γνώσῃ τὸ γινόμενον.
3 Οὕτω κἂν ἀναπέσῃς δέκα ἡμέρας, ἀναστὰς ἐπιχείρησον μακροτέραν ὁδὸν περιπατῆσαι, καὶ ὄψει πῶς σου τὰ σκέλη παρα-
4 λύεται. Καθόλου οὖν, εἴ τι ποιεῖν ἐθέλεις ἑκτικὸν, ποίει αὐτό· εἴ τι μὴ ποιεῖν ἐθέλεις, μὴ ποίει αὐτὸ, ἀλλ' ἔθισον ἄλλο τι
5 πράττειν μᾶλλον ἀντ' αὐτοῦ. Οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ψυχικῶν· ὅταν ὀργισθῇς, γίνωσκε ὅτι οὐ μόνον σοι τοῦτο γέγονε κακὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἕξιν ηὔξησας, καὶ ὡς πυρὶ φρύγανα παρέβαλες.
6 Ὅταν ἡττηθῇς τινος ἐν συνουσίᾳ, μὴ τὴν μίαν ἧτταν ταύτην λογίζου, ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν ἀκρασίαν σου τέτροφας, ἐπηύξησας.
7 Ἀδύνατον γὰρ, ἀπὸ τῶν καταλλήλων ἔργων μὴ καὶ τὰς ἕξεις καὶ τὰς δυνάμεις, τὰς μὲν ἐμφύεσθαι, μὴ πρότερον οὔσας, τὰς δ' ἐπιτείνεσθαι καὶ ἰσχυροποιεῖσθαι.

8 Οὕτως ἀμέλει καὶ τὰ ἀῤῥωστήματα ὑποφύεσθαι λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι. Ὅταν γὰρ ἅπαξ ἐπιθυμήσῃς ἀργυρίου, ἂν μὲν προσαχθῇ λόγος εἰς αἴσθησιν ἄξων τοῦ κακοῦ, πέπαυταί τε ἡ ἐπιθυμία, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν εἰς τὸ ἐξαρχῆς ἀποκατέστη.
9 Ἐὰν δὲ μηδὲν προσαγάγῃς εἰς θεραπείαν, οὐκέτι εἰς ταὐτὰ ἐπάνεισιν, ἀλλὰ πάλιν ἐρεθισθὲν ὑπὸ τῆς καταλλήλου φαντασίας, θᾶττον ἢ πρότερον ἐξήφθη πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ τούτου συνεχῶς γινομένου τυλοῦται λοιπὸν, καὶ τὸ ἀῤῥώστημα

βεβαιοῖ τὴν φιλαργυρίαν. Ὁ γὰρ πυρέξας, εἶτα παυσάμενος, 10
οὐχ ὁμοίως ἔχει τῷ πρὸ τοῦ πυρέξαι, ἂν μὴ θεραπευθῇ
εἰσάπαν. Τοιοῦτόν τι καὶ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν γίνεται. 11
Ἴχνη τινὰ καὶ μώλωπες ἀπολείπονται ἐν αὐτῇ, οὓς εἰ μή τις
ἐξαλείψει καλῶς, πάλιν κατὰ τῶν αὐτῶν μαστιγωθεὶς, οὐκέτι
μώλωπας, ἀλλ' ἕλκη ποιεῖ. Εἰ οὖν θέλεις μὴ εἶναι ὀργίλος, 12
μὴ τρέφε σοῦ τὴν ἕξιν, μηδὲν αὐτῇ παράβαλλε αὐξητικόν· τὴν
πρώτην ἡσύχασον, καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει ἃς οὐκ ὠργίσθης.
Καθ' ἡμέραν εἰώθειν ὀργίζεσθαι, νῦν παρ' ἡμέραν, εἶτα παρὰ 13
δύο, εἶτα παρὰ τρεῖς. Ἂν δὲ καὶ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον
τῷ Θεῷ. Ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην, εἶτα καὶ παντελῶς
ἀναιρεῖται. Σήμερον οὐκ ἐλυπήθην, οὐδ' αὔριον, οὐδ' ἐφεξῆς 14
διμήνῳ καὶ τριμήνῳ· ἀλλὰ προσέσχον, γενομένων τινῶν ἐρε-
θιστικῶν. Γίνωσκε ὅτι κομψῶς σοι ἐςι. Σήμερον καλὸν ἰδὼν ἢ 15
καλὴν, οὐκ εἶπον αὐτὸς ἐμαντῷ, ὅτι, Ὤφελόν τις μετὰ ταύτης
ἐκοιμήθη; καὶ, Μακάριος ὁ ἀνὴρ ὁ αὐτῆς (Ὁ γὰρ τοῦτ' εἰπὼν,
μακάριος καὶ ὁ μοιχός). Οὐδὲ τὰ ἑξῆς ἀναζωγραφῶ, παροῦσαν 16
αὐτὴν, καὶ ἀποδυομένην, καὶ παρακατακλινομένην. Καταψῶ 17
τὴν κορυφήν μου, καὶ λέγω· Εὖ Ἐπίκτητε, κομψὸν σοφισμά-
τιον ἔλυσας, πολλῷ κομψότερον τοῦ Κυριεύοντος. Ἂν δὲ καὶ 18
βουλομένου τοῦ γυναικαρίου, καὶ νεύοντος, καὶ προσπέμποντος,
ἂν δὲ καὶ ἁπτομένου καὶ συνεγγίζοντος, ἀπόσχωμαι καὶ νικήσω·
τοῦτο μὲν ἤδη τὸ σόφισμα ὑπὲρ τὸν Ψευδόμενον, ὑπὲρ τὸν
Ἡσυχάζοντα. Ἐπὶ τούτῳ καὶ μέγα φρονεῖν ἄξιον, οὐκ ἐπὶ τῷ
τὸν Κυριεύοντα ἐρωτῆσαι.

Πῶς οὖν γένηται τοῦτο; Θέλησον ἀρέσαι αὐτός ποτε σεαυτῷ, 19
θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ· ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ
καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Εἶθ' ὅταν προσ- 20
πίπτῃ σοί τις φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι, Ἴθι ἐπὶ τὰς
ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ Θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἱκέτης·

21 ἀρκεῖ κἂν ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας
ἀποχωρήσας, πρὸς τούτῳ γίνῃ ἀντεξετάζων, ἄν τε τῶν ζώντων
22 τινὰ ἔχῃς, ἄν τε τῶν ἀποθανόντων. Ἄπελθε πρὸς Σωκράτη,
καὶ ἴδε αὐτὸν συγκατακείμενον Ἀλκιβιάδῃ, καὶ διαπαίζοντα
αὐτοῦ τὴν ὥραν· ἐνθυμήθητι οἵαν νίκην ποτὲ ἔγνω ἐκεῖνος
νενικηκότα ἑαυτόν; οἷα Ὀλύμπια; πόστος ἀφ' Ἡρακλέους ἐγέ-
νετο; Ἵνα τις, νὴ τοὺς Θεοὺς, δικαίως ἀσπάζηται αὐτόν·
Χαῖρε, παράδοξε, οὐχὶ τοὺς σαπροὺς τούτους πύκτας καὶ
παγκρατιαστὰς νικήσας, οὐδὲ τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς τοὺς μονο-
23 μάχους. Ταῦτα ἀντιτιθεὶς, νικήσεις τὴν φαντασίαν, οὐχ'
24 ἑλκυσθήσῃ ὑπ' αὐτῆς. Τὸ πρῶτον δ' ὑπὸ τῆς ὀξύτητος μὴ
συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπέ· Ἔκδεξαί με μικρὸν, φαντασία· ἄφες
25 ἴδω τίς εἶ, καὶ περὶ τίνος· ἄφες σε δοκιμάσω. Καὶ τὸ λοιπὸν
μὴ ἐφῇς αὐτῇ προάγειν, ἀναζωγραφούσῃ τὰ ἑξῆς. Εἰ δὲ μὴ,
οἴχεταί σ' ἕλκουσα ὅπου ἂν θέλῃ. Ἀλλὰ μᾶλλον ἄλλην τινὰ
ἀντεισάγαγε καλὴν καὶ γενναίαν φαντασίαν, καὶ ταύτην τὴν
26 ῥυπαρὰν ἔκβαλε. Κἂν ἐθισθῇς οὕτω γυμνάζεσθαι, ὄψει οἷοι ὦμοι
γίνονται, οἷα νεῦρα, οἷοι τόνοι. Νῦν δὲ μόνον τὰ λογάρια, καὶ
πλέον οὐδέν.

27 Οὗτός ἐστιν ὁ ταῖς ἀληθείαις ἀσκητὴς, ὁ πρὸς τὰς τοιαύτας
28 φαντασίας γυμνάζων ἑαυτόν. Μεῖνον, τάλας· μὴ συναρπασθῇς.
Μέγας ὁ ἀγὼν ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ
29 ἐλευθερίας, ὑπὲρ εὐροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. Τοῦ Θεοῦ μέμνησο,
ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους
ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. Ποῖος γὰρ μείζων χειμὼν, ἢ ὁ ἐκ
φαντασιῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐκκρουστικῶν τοῦ λόγου; αὐτὸς γὰρ ὁ
30 χειμὼν τί ἄλλο ἐστὶν ἢ φαντασία; Ἐπεί τοι ἆρον τὸν φόβον
τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπὰς,
31 καὶ γνώσῃ ὅση γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. Ἂν δ'
ἅπαξ ἡττηθεὶς εἴπῃς, ὅτι ὕστερον νικήσεις, εἶτα πάλιν τὸ

αὐτὸ, ἴσθι, ὅτι οὕτω ποθ' ἕξεις κακῶς καὶ ἀσθενῶς, ὥστε μηδ' ἐφιστάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνεις, ἀλλὰ καὶ ἀπολογίας ἄρξῃ πορίζειν ὑπὲρ τοῦ πράγματος. Καὶ τότε βεβαιώσεις τὸ 32
τοῦ Ἡσιόδου ὅτι ἀληθές ἐστιν,

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιθ'.

Πρὸς τοὺς μέχρι λόγου μόνον ἀναλαμβάνοντας τὰ τῶν Φιλοσόφων.

Ὁ Κυριεύων λόγος ἀπὸ τοιούτων τινῶν ἀφορμῶν ἠρωτῆσθαι φαίνεται. Κοινῆς γὰρ οὔσης μάχης τοῖς τρισὶ τούτοις πρὸς ἄλληλα, τῷ, Πᾶν παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖον εἶναι· καὶ τῷ, Δυνατῷ ἀδύνατον μὴ ἀκολουθεῖν· καὶ τῷ, Δυνατὸν εἶναι ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς οὔτ' ἔσται· συνιδὼν τὴν μάχην ταύτην ὁ Διόδωρος, τῇ τῶν πρώτων δυοῖν πιθανότητι συνεχρήσατο πρὸς παράστασιν τοῦ, μηδὲν εἶναι δυνατὸν ὃ οὔτ' ἔστιν ἀληθὲς, οὔτ' ἔσται. Λοιπὸν ὁ μέν τις ταῦτα τηρήσει τῶν δυοῖν, ὅτι ἔςι 2
τέ τι δυνατὸν, ὃ οὔτ' ἔςιν ἀληθὲς, οὔτ' ἔσται· καὶ, δυνατῷ ἀδύνατον οὐκ ἀκολουθεῖ· οὐ πᾶν δὲ παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖόν ἐςι· καθάπερ οἱ περὶ Κλεάνθην φέρεσθαι δοκοῦσιν, οἷς ἐπιπολὺ συνηγόρησεν Ἀντίπατρος. Οἱ δὲ τἄλλα δύο· ὅτι 3
δυνατόν τ' ἐστὶν ὃ οὔτ' ἔςιν ἀληθὲς, οὔτ' ἔσται· καὶ, πᾶν παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖόν ἐςιν· δυνατῷ δ' ἀδύνατον ἀκολουθεῖ. Τὰ τρία δ' ἐκεῖνα τηρῆσαι ἀμήχανον, διὰ τὸ κοινὴν 4
εἶναι αὐτῶν [τὴν] μάχην.

Ἂν οὖν τίς μου πύθηται· Σὺ δὲ ποῖα αὐτῶν τηρεῖς; 5
ἀποκρινοῦμαι πρὸς αὐτὸν, ὅτι Οὐκ οἶδα· παρείληφα δ' ἱστορίαν τοιαύτην, ὅτι Διόδωρος μὲν ἐκεῖνα ἐτήρει, οἱ δὲ περὶ

Πανθοίδην οἶμαι καὶ Κλεάνθην τὰ ἄλλα, οἱ δὲ περὶ Χρύσιππον
6 τὰ ἄλλα. Σὺ οὖν τί; Οὐδὲ γέγονα πρὸς τούτῳ, τῷ βασανίσαι
τὴν ἐμαυτοῦ φαντασίαν, καὶ συγκρῖναι τὰ λεγόμενα, καὶ
δόγμα τι ἐμαυτοῦ ποιήσασθαι κατὰ τὸν τόπον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν
7 διαφέρω τοῦ γραμματικοῦ. Τίς ἦν ὁ τοῦ Ἕκτορος πατήρ;
Πρίαμος. Τίνες ἀδελφοί; Ἀλέξανδρος καὶ Δηΐφοβος. Μήτηρ δ'
αὐτῶν τίς; Ἑκάβη. Παρείληφα ταύτην τὴν ἱστορίαν. Παρὰ
τίνος; Παρ' Ὁμήρου. Γράφει δὲ περὶ τῶν αὐτῶν δοκῶ καὶ
8 Ἑλλάνικος, καὶ εἴ τις ἄλλος τοιοῦτος. Κἀγὼ περὶ τοῦ Κυριεύ-
οντος τί ἄλλο ἔχω ἀνωτέρω; Ἀλλ' ἂν ὦ κενὸς, μάλιστα ἐπὶ
συμποσίῳ, καταπλήσσομαι τοὺς παρόντας, ἐξαριθμούμενος
τοὺς γεγραφότας. Γέγραφε δὲ καὶ Χρύσιππος θαυμαστῶς ἐν
τῷ πρώτῳ περὶ Δυνατῶν. Καὶ Κλεάνθης δ' ἰδίᾳ γέγραφε περὶ
9 τούτου, καὶ Ἀρχέδημος. Γέγραφε δὲ καὶ Ἀντίπατρος, οὐ
μόνον δ' ἐν τοῖς περὶ Δυνατῶν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν ἐν τοῖς περὶ
10 τοῦ Κυριεύοντος. Οὐκ ἀνέγνωκας τὴν σύνταξιν; Οὐκ ἀν-
έγνωκα. Ἀνάγνωθι. Καὶ τί ὠφεληθήσεται; Φλυαρότερος ἔσται
καὶ ἀκαιρότερος, ἢ νῦν ἐστι. Σοὶ γὰρ τί ἄλλο προσγέγονεν
ἀναγνόντι; ποῖον δόγμα πεποίησαι κατὰ τὸν τόπον; Ἀλλ'
ἐρεῖς ἡμῖν Ἑλένην καὶ Πρίαμον, καὶ τὴν τῆς Καλυψοῦς νῆσον,
τὴν οὔτε γενομένην, οὔτ' ἐσομένην.

11 Καὶ ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν μέγα, τῆς ἱστορίας κρατεῖν, ἴδιον δὲ
δόγμα μηδὲν πεποιῆσθαι. Ἐπὶ τῶν ἠθικῶν δὲ πάσχομεν αὐτὸ
12 πολὺ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τούτων. Εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν.
Ἄκουε·

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν.

13 Τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δ' ἀδιάφορα.
Ἀγαθὰ μὲν οὖν αἱ ἀρεταὶ, καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν· κακὰ δὲ,
κακίαι, καὶ τὰ μετέχοντα κακίας· ἀδιάφορα δὲ, τὰ μεταξὺ

τούτων, πλοῦτος, ὑγίεια, ζωὴ, θάνατος, ἡδονὴ, πόνος. Πόθεν 14
οἶδας; Ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς. Τί γὰρ διαφέρει
τοῦτο εἰπεῖν, ἢ ὅτι Διογένης ἐν τῇ Ἠθικῇ, ἢ Χρύσιππος, ἢ
Κλεάνθης; Βεβασάνικας οὖν τι αὐτῶν, καὶ δόγμα σεαυτοῦ
πεποίησαι; Δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. Μέμνη- 15
σαι ταύτης τῆς διαιρέσεως, ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον, καὶ ἀνα-
κραυγάσαντί σοι κακόσχολος παραστὰς εἴπῃ, Λέγε μοι, τοὺς
Θεούς σοι, ἃ πρώην ἔλεγες· Μή τι κακία ἐςὶ τὸ ναυαγῆσαι;
μή τι κακίας μετέχον; Οὐκ ἄρας ξύλον ἐνσείσεις αὐτῷ; Τί ἡμῖν 16
καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀπολλύμεθα, καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. Ἂν δέ σε 17
ὁ Καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον, μέμνησαι τῆς διαι-
ρέσεως; ἄν τίς σοι εἰσιόντι καὶ ὠχριῶντι ἅμα καὶ τρέμοντι,
προσελθὼν εἴπῃ, Τί τρέμεις, ἄνθρωπε; περὶ τίνων σοί ἐστιν ὁ
λόγος; μή τι ἔσω ὁ Καῖσαρ ἀρετὴν καὶ κακίαν τοῖς εἰσερχο-
μένοις δίδωσι; Τί μοι ἐμπαίζεις καὶ σὺ πρὸς τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; 18
Ὅμως φιλόσοφε, εἰπέ μοι, τί τρέμεις; οὐχὶ θάνατός ἐστι τὸ
κινδυνευόμενον, ἢ δεσμωτήριον, ἢ πόνος τοῦ σώματος, ἢ φυγὴ,
ἢ ἀδοξία; Τί γὰρ ἄλλο; Μή τι κακία; μή τι μετέχον κακίας;
σὺ οὖν τίνα ταῦτα ἔλεγες; Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, ἄνθρωπε; ἀρκεῖ 19
ἐμοὶ τὰ ἐμὰ κακά. Καὶ καλῶς λέγεις. Ἀρκεῖ γάρ σοι τὰ σὰ
κακὰ, ἡ ἀγέννεια, ἡ δειλία, ἡ ἀλαζονεία, ἣν ἠλαζονεύου ἐν τῇ
σχολῇ καθήμενος. Τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐκαλλωπίζου; τί Στωϊκὸν
ἔλεγες σεαυτόν;

Τηρεῖτε οὕτως ἑαυτοὺς ἐν οἷς πράσσετε, καὶ εὑρήσετε τίνος 20
ἐσθ' αἱρέσεως. Τοὺς πλείστους ὑμῶν Ἐπικουρείους εὑρήσετε,
ὀλίγους τινὰς Περιπατητικοὺς, καὶ τούτους ἐκλελυμένους. Ποῦ 21
γὰρ ἵν' ὑμεῖς τὴν ἀρετὴν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἴσην, ἢ καὶ κρείττονα
ἔργῳ ὑπολάβητε; Στωϊκὸν δὲ δείξατέ μοι, εἴ τινα ἔχετε. Ποῦ; 22
ἢ πῶς; Ἀλλὰ τὰ λογάρια τὰ Στωϊκὰ λέγοντας μυρίους. Τὰ γὰρ
Ἐπικούρεια αὐτοὶ οὗτοι χεῖρον λέγουσι; τὰ γὰρ Περιπατητικὰ

23 οὐ καὶ αὐτὰ ὁμοίως ἀκριβοῦσι; Τίς οὖν ἐστι Στωϊκός; ὡς
λέγομεν ἀνδριάντα Φειδιακὸν τὸν τετυπωμένον κατὰ τὴν τέχνην
τοῦ Φειδίου · οὕτω τινά μοι δείξατε κατὰ τὰ δόγματα ἃ λαλεῖ
24 τετυπωμένον. Δείξατέ μοι τινὰ νοσοῦντα καὶ εὐτυχοῦντα,
κινδυνεύοντα καὶ εὐτυχοῦντα, ἀποθνήσκοντα καὶ εὐτυχοῦντα,
πεφυγαδευμένον καὶ εὐτυχοῦντα, ἀδοξοῦντα καὶ εὐτυχοῦντα.
25 Δείξατ' · ἐπιθυμῶ τινα, νὴ τοὺς Θεούς, ἰδεῖν Στωϊκόν. Ἀλλ'
οὐκ ἔχετε τὸν τετυπωμένον δεῖξαι · τόν γε τυπούμενον δείξατε,
τὸν ἐπὶ ταῦτα κεκλικότα. Εὐεργετήσατέ με · μὴ φθονήσητε ἀν-
26 θρώπῳ γέροντι, ἰδεῖν θέαμα ὃ μέχρι νῦν οὐκ εἶδον. Οἴεσθε
ὅτι τὸν Δία τὸν Φειδίου δείξετε, ἢ τὴν Ἀθηνᾶν, ἐλεφάντινον
καὶ χρυσοῦν κατασκεύασμα; ψυχὴν δειξάτω τις ὑμῶν ἀνθρώπου,
θέλοντος ὁμογνωμονῆσαι τῷ Θεῷ, καὶ μηκέτι μήτε Θεὸν μήτ'
ἄνθρωπον μέμφεσθαι, μὴ ἀποτυχεῖν τινος, μὴ περιπεσεῖν τινι,
27 μὴ ὀργισθῆναι, μὴ φθονῆσαι, μὴ ζηλοτυπῆσαι (τί γὰρ δεῖ
περιπλέκειν), Θεὸν ἐξ ἀνθρώπου ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι, καὶ
ἐν τῷ σωματίῳ τούτῳ τῷ νεκρῷ περὶ τῆς πρὸς τὸν Δία κοινω-
28 νίας βουλευόμενον. Δείξατε. Ἀλλὰ οὐκ ἔχετε. Τί οὖν αὑτοῖς
ἐμπαίζετε, καὶ τοὺς ἄλλους κυβεύετε; καὶ περιθέμενοι σχῆμα
ἀλλότριον, περιπατεῖτε κλέπται καὶ λωποδύται τούτων τῶν
οὐδὲν ὑμῖν προσηκόντων ὀνομάτων καὶ πραγμάτων;

29 Καὶ νῦν ἐγὼ μὲν παιδευτής εἰμι ὑμέτερος · ὑμεῖς δὲ παρ'
ἐμοὶ παιδεύεσθε. Κἀγὼ μὲν ἔχω ταύτην τὴν ἐπιβολὴν, ἀπο-
τελέσαι ὑμᾶς ἀκωλύτους, ἀναναγκάστους, ἀπαραποδίστους,
ἐλευθέρους, εὐροοῦντας, εὐδαιμονοῦντας, εἰς τὸν Θεὸν ἀφο-
ρῶντας ἐν παντὶ μικρῷ καὶ μεγάλῳ. Ὑμεῖς δὲ ταῦτα μαθησόμενοι
30 καὶ μελετήσοντες πάρεστε. Διὰ τί οὖν οὐκ ἀνύεται τὸ ἔργον; Εἰ
καὶ ὑμεῖς ἔχετε ἐπιβολὴν, οἵαν δὴ κἀγὼ, [καὶ] πρὸς τῇ ἐπιβολῇ καὶ
31 παρασκευὴν *οἵαν δεῖ*, τί τὸ λεῖπόν ἐστιν; Ὅταν ἴδω τέκτονα,
καὶ ὕλην παρακειμένην, ἐκδέχομαι τὸ ἔργον. Καὶ ἐνθάδε τοίνυν

ὁ τέκτων ἐστὶν, ἡ ὕλη ἐστί· τί ἡμῖν λείπει; Οὐκ ἔστι διδακτὸν 32 τὸ πρᾶγμα; Διδακτόν. Οὐκ ἔστιν οὖν ἐφ' ἡμῖν; Μόνον μὲν οὖν τῶν ἄλλων πάντων. Οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὔθ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. Τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. Διὰ τί οὖν οὐκ ἀνύεται; εἴπατέ μοι τὴν αἰτίαν. Ἢ γὰρ παρ' ἐμὲ 33 οὐκ ἀνύεται, ἢ παρ' ὑμᾶς, ἢ παρὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐνδεχόμενον, καὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν. Λοιπὸν οὖν ἢ παρ' ἐμέ ἐστιν, ἢ παρ' ὑμᾶς, ἢ, ὅπερ ἀληθέστερον, παρ' ἀμφοτέρους. Τί οὖν; θέλετε ἀρξώμεθά ποτε τοιαύτην ἐπιβολὴν 34 κομίζειν ἐνταῦθα· τὰ μέχρι νῦν ἀφῶμεν. Ἀρξώμεθα μόνον, πιστεύσατέ μοι, καὶ ὄψεσθε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κ'.

Πρὸς Ἐπικουρείους καὶ Ἀκαδημαϊκούς.

Τοῖς ὑγιέσι καὶ ἐναργέσιν ἐξανάγκης καὶ οἱ ἀντιλέγοντες προσχρῶνται. Καὶ σχεδὸν τοῦτο μέγιστον ἄν τις ποιήσαιτο τεκμήριον τοῦ ἐναργές τι εἶναι, τὸ ἐπάναγκες εὑρίσκεσθαι καὶ τῷ ἀντιλέγοντι συγχρήσασθαι αὐτῷ. Οἷον, εἴ τις ἀντιλέγοι τῷ 2 εἶναί τι καθολικὸν ἀληθές· δῆλον ὅτι τὴν ἐναντίαν ἀπόφασιν οὗτος ὀφείλει ποιήσασθαι, Οὐδέν ἐστι καθολικὸν ἀληθές. Ἀνδράποδον, 3 οὐδὲ τοῦτο. Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τοῦτο, ἢ οἷον, Εἴ τί ἐστι καθολικὸν, ψεῦδός ἐστι; Πάλιν, ἄν τις παρελθὼν λέγῃ· 4 Γίνωσκε ὅτι οὐδέν ἐστι γνωστὸν, ἀλλὰ πάντα ἀτέκμαρτα. Ἢ ἄλλος· ὅτι, Πίστευσόν μοι, καὶ ὠφεληθήσῃ· οὐδὲν δεῖ ἀνθρώπῳ πιστεύειν· ἢ πάλιν ἄλλος· Μάθε παρ' ἐμοῦ, ἄνθρωπε, ὅτι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν· ἐγώ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω σε, ἐὰν θέλῃς. Τίνι οὖν τούτων διαφέρουσιν οὗτοι, τίνες ποτέ; 5

οἱ *Ἀκαδημαϊκοὺς αὐτοὺς* λέγοντες; Ὦ ἄνθρωποι, συγκατάθεσθε ὅτι οὐδεὶς συγκατατίθεται· πιστεύσατε ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει οὐδενί.

6 Οὕτω καὶ Ἐπίκουρος, ὅταν ἀναιρεῖν θέλῃ τὴν φυσικὴν κοινωνίαν ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους, αὐτῷ τῷ ἀναιρουμένῳ
7 συγχρῆται. Τί γὰρ λέγει; Μὴ ἐξαπατᾶσθε, ἄνθρωποι, μηδὲ παράγεσθε, μηδὲ διαπίπτετε· οὐκ ἔστι φυσικὴ κοινωνία τοῖς λογικοῖς πρὸς ἀλλήλους· πιστεύσατέ μοι. Οἱ δὲ τὰ ἕτερα
8 λέγοντες, ἐξαπατῶσιν ὑμᾶς, καὶ παραλογίζονται. Τί οὖν σοι μέλει; ἄφες ἡμᾶς ἐξαπατηθῆναι. Μήτι χεῖρον ἀπαλλάξεις, ἐὰν πάντες οἱ ἄλλοι πεισθῶμεν ὅτι φυσική ἐστιν ἡμῖν κοινωνία πρὸς ἀλλήλους, καὶ ταύτην δεῖ παντὶ τρόπῳ φυλάσσειν; Καὶ πολὺ
9 κρεῖσσον καὶ ἀσφαλέστερον. Ἄνθρωπε, τί ὑπὲρ ἡμῶν φροντίζεις; τί δι' ἡμᾶς ἀγρυπνεῖς; τί λύχνον ἅπτεις; τί ἐπανίστασαι; τί τηλικαῦτα βιβλία συγγράφεις, μή τις ἡμῶν ἐξαπατηθῇ περὶ Θεῶν, ὡς ἐπιμελουμένων ἀνθρώπων; ἢ, μή τις ἄλλην
10 οὐσίαν ὑπολάβῃ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ ἡδονήν; Εἰ γὰρ οὕτω ταῦτα ἔχει, βαλὼν κάθευδε, καὶ τὰ τοῦ σκώληκος ποίει, ὧν ἄξιον ἔκρινας σεαυτόν· ἔσθιε, καὶ πῖνε, καὶ συνουσίαζε, καὶ ἀφό-
11 δευε, καὶ ῥέγκε. Τί δέ σοι μέλει, πῶς οἱ ἄλλοι ὑπολήψονται περὶ τούτων; πότερον ὑγιῶς, ἢ οὐχ ὑγιῶς; Τί γάρ σοὶ καὶ ἡμῖν; Τῶν γὰρ προβάτων σοι μέλει, ὅτι παρέχει ἡμῖν αὐτὰ καρησόμενα, καὶ ἀμελχθησόμενα, καὶ τὸ τελευταῖον κατα-
12 κοπησόμενα. Οὐχὶ δ' εὐκταῖον ἦν, εἰ ἐδύναντο οἱ ἄνθρωποι κατακηληθέντες καὶ ἐπαεισθέντες ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν ἀπονυστάζειν, καὶ παρέχειν σοι καὶ τοῖς ὁμοίοις καρησομένους καὶ ἀμελχθη-
13 σομένους ἑαυτούς; Πρὸς γὰρ τοὺς Συνεπικουρείους ἔδει σε ταῦτα λέγειν· οὐχὶ δὲ πρὸς ἐκείνους ἀποκρύπτεσθαι; πολὺ μάλιστ' ἐκείνους πρὸ πάντων ἀναπείθειν, ὅτι φύσει κοινωνικοὶ γεγόναμεν, ὅτι ἀγαθὸν ἡ ἐγκράτεια· ἵνα σοι πάντα τηρῆται;

Ἢ πρὸς τινὰς μὲν δεῖ φυλάττειν ταύτην τὴν κοινωνίαν, πρὸς 14
τινὰς δ' οὔ; Πρὸς τίνας οὖν δεῖ τηρεῖν; πρὸς τοὺς ἀντιτηροῦντας,
ἢ πρὸς τοὺς παραβατικῶς αὐτῆς ἔχοντας; Καὶ τίνες παρα-
βατικώτερον αὐτῆς ἔχουσιν ὑμῶν τῶν ταῦτα διειληφότων;

Τί οὖν ἦν τὸ ἐγεῖρον αὐτὸν ἐκ τῶν ὕπνων, καὶ ἀναγκάζον 15
γράφειν ἃ ἔγραφε; Τί γὰρ ἄλλο, ἢ τὸ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώ-
ποις ἰσχυρότατον, ἡ φύσις, ἕλκουσα ἐπὶ τὸ αὐτῆς βούλημα
ἄκοντα καὶ στένοντα; Ὅτι γὰρ δοκεῖ σοι ταῦτα *τὰ* ἀκοινώνητα, 16
γράψον αὐτὰ, καὶ ἄλλοις ἀπόλιπε, καὶ ἀγρύπνησον δι' αὐτὰ,
καὶ αὐτὸς ἔργῳ κατήγορος γενοῦ τῶν σαυτοῦ δογμάτων. Εἶτα 17
Ὀρέστην μὲν ὑπὸ Ἐριννύων ἐλαυνόμενον φῶμεν ἐκ τῶν ὕπνων
ἐξεγείρεσθαι· τοῦτον δ' οὐ χαλεπώτεραι Ἐριννύες καὶ Ποιναὶ
ἐξήγειρον καθεύδοντα, καὶ οὐκ εἴων ἠρεμεῖν, ἀλλ' ἠνάγκαζον
ἐξαγγέλλειν τὰ αὐτοῦ κακὰ, ὥσπερ τοὺς Γάλλους ἡ μανία καὶ ὁ
οἶνος; Οὕτως ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἡ ἀνθρω- 18
πίνη. Πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ'
ἐλαϊκῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαϊκῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; Ἀμήχα-
νον, ἀδιανόητον. Οὐ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωπον οἷόν τε παντελῶς 19
ἀπολέσαι τὰς κινήσεις τὰς ἀνθρωπικάς· καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι,
τάς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι οὐ δύνανται.
Οὕτω καὶ Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάντ' ἀπεκόψατο, καὶ τὰ 20
οἰκοδεσπότου, καὶ πολίτου καὶ φίλου· τὰς δὲ προθυμίας τὰς
ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο· οὐ γὰρ ἠδύνατο· οὐ μᾶλλον ἢ οἱ
ταλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὑτῶν ἀποβαλεῖν
ἢ ἀποτυφλῶσαι δύνανται, καίτοι τοῦτο μάλιστα πάντων
ἐσπουδακότες.

Τίς ἡ ἀτυχία; λαβών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρα καὶ κανόνας 21
εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐ προσφιλοτεχνεῖ τούτοις προσ-
θεῖναι καὶ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα· ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον,
εἴ τι καὶ ἐστὶ γνωριστικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται, καὶ

22 ἀπολλύειν. Τί λέγεις, φιλόσοφε; τὸ εὐσεβὲς καὶ τὸ ὅσιον, ποῖόν τί σοι φαίνεται; Ἂν θέλῃς, κατασκευάσω ὅτι ἀγαθόν; Ναί, κατασκεύασον· ἵν' οἱ πολῖται ἡμῶν ἐπιστραφέντες τιμῶσι τὸ Θεῖον, καὶ παύσωνταί ποτε ῥαθυμοῦντες περὶ τὰ μέγιστα.
23 Ἔχεις οὖν τὰς κατασκευάς; Ἔχω, καὶ χάριν οἶδα. Ἐπεὶ οὖν ταῦτά σοι λίαν ἀρέσκει, λάβε τὰ ἐναντία· ὅτι θεοὶ οὔτ' εἰσίν, εἴτε καὶ εἰσίν, οὐκ ἐπιμελοῦνται ἀνθρώπων, οὐδὲ κοινόν τι ἡμῖν ἐστι πρὸς αὐτούς· τό τ' εὐσεβὲς τοῦτο καὶ ὅσιον, παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις λαλούμενον, κατάψευσμά ἐστιν ἀλαζόνων ἀνθρώπων καὶ σοφιστῶν, ἢ, νὴ Δία, νομοθετῶν, εἰς φόβον καὶ
24 ἐπίσχεσιν τῶν ἀδικούντων. Εὖ, φιλόσοφε· ὠφέλησας ἡμῶν τοὺς πολίτας, ἀνεκτήσω τοὺς νέους, ῥέποντας ἤδη πρὸς κατα-
25 φρόνησιν τῶν θείων. Τί οὖν; οὐκ ἀρέσκει σοι ταῦτα; Λάβε νῦν, πῶς ἡ δικαιοσύνη οὐδέν ἐστι, πῶς ἡ αἰδὼς μωρία ἐστί,
26 πῶς πατὴρ οὐδέν ἐστι, πῶς ὁ υἱὸς οὐδέν ἐστιν. Εὖ, φιλόσοφε· ἐπίμενε, πεῖθε τοὺς νέους, ἵνα πλείονας ἔχωμεν ταὐτά σοι πεπονθότας καὶ λέγοντας. Ἐκ τούτων τῶν λόγων ηὐξήθησαν ἡμῖν αἱ εὐνομούμεναι πόλεις· Λακεδαίμων διὰ τούτους τοὺς λόγους ἐγένετο· Λυκοῦργος ταῦτα τὰ πείσματα ἐνεποίησεν αὐτοῖς διὰ τῶν νόμων αὐτοῦ καὶ τῆς παιδείας, ὅτι οὔτε τὸ δουλεύειν αἰσχρόν ἐστι μᾶλλον ἢ καλόν, οὔτε τὸ ἐλευθέρους εἶναι καλὸν μᾶλλον ἢ αἰσχρόν· οἱ ἐν Θερμοπύλαις ἀποθανόντες, διὰ ταῦτα τὰ δόγματα ἀπέθανον· Ἀθηναῖοι δὲ τὴν πόλιν
27 διὰ ποίους ἄλλους λόγους ἀπέλιπον; Εἶτα οἱ λέγοντες ταῦτα, γαμοῦσι, καὶ παιδοποιοῦνται, καὶ πολιτεύονται, καὶ ἱερεῖς καθιστᾶσιν αὑτοὺς καὶ προφήτας. Τίνων; τῶν οὐκ ὄντων; καὶ τὴν Πυθίαν ἀνακρίνουσιν αὐτοί, ἵνα τὰ ψευδῆ πύθωνται· καὶ ἄλλοις τοὺς χρησμοὺς ἐξηγῶνται. Ὢ μεγάλης ἀναισχυντίας καὶ γοητείας!

28 Ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχεις καθ' ἡμέραν,

καὶ οὐ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; Ἐσθίων, ποῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λουόμενος, ποῦ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν εἶπες λοπάδα, ἢ
τὴν τορύνην ὀβελίσκον; Εἴ τινος αὐτῶν δοῦλος ἤμην, εἰ καὶ 29
ἔδει με καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐστρέβλουν αὐτόν. Βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. Ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ κατέχεον. Τί τοῦτο; Φαντασία μοι ἐγένετο ἐλαίου ἀδιάκριτος, ὁμοιοτάτη, νὴ
τὴν σὴν Τύχην. Δὸς ὧδε τὴν πτισάνην. Ἤνεγκα ἂν αὐτῷ 30
γεμίσας παροψίδα ὀξυγάρου. Οὐκ ᾔτησα τὴν πτισάνην; Ναὶ κύριε· τοῦτο πτισάνη ἐστί. Τοῦτο οὐκ ἔστιν ὀξύγαρον; Τί μᾶλλον ἢ πτισάνη; Λάβε καὶ ὀσφράνθητι, λάβε καὶ γεῦσαι.
Πόθεν οὖν οἶδας, εἰ αἱ αἰσθήσεις ἡμᾶς ψεύδονται; Τρεῖς, 31
τέσσαρας τῶν συνδούλων εἰ ἔσχον ὁμονοοῦντας, ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον, ἢ μεταθέσθαι. Νῦν δ' ἐντρυφῶσιν ἡμῖν, τοῖς μὲν παρὰ τῆς φύσεως διδομένοις πᾶσι χρώμενοι, λόγῳ δ' αὐτὰ ἀναιροῦντες.

Εὐχάριστοί γ' ἄνθρωποι καὶ αἰδήμονες, εἰ μηδὲν ἄλλο, καθ' 32
ἡμέραν ἄρτους ἐσθίοντες, τολμῶσι λέγειν, ὅτι οὐκ οἴδαμεν, εἰ
ἔστι τις Δημήτηρ, ἢ Κόρη, ἢ Πλούτων. Ἵνα μὴ λέγω, νυκτὸς 33
καὶ ἡμέρας ἀπολαύοντες, καὶ μεταβολῶν τοῦ ἔτους, καὶ ἄστρων, καὶ θαλάσσης, καὶ γῆς, καὶ τῆς παρὰ ἀνθρώπων συνεργίας, ὑπ' οὐδενὸς τούτων οὐδὲ κατὰ ποσὸν ἐπιστρέφονται· ἀλλὰ μόνον ἐξεμέσαι τὸ προβλημάτιον ζητοῦσι, καὶ τὸν στόμαχον
γυμνάσαντες, ἀπελθεῖν ἐν βαλανείῳ. Τί δ' ἐροῦσι, καὶ περὶ 34
τίνων, ἢ πρὸς τίνας, καὶ τί ἔσται αὐτοῖς ἐκ τῶν λόγων τούτων, οὐδὲ κατὰ βραχὺ πεφροντίκασι· μή τις νέος εὐγενὴς ἀκούσας τῶν λόγων τούτων πάθῃ τι ὑπ' αὐτῶν, ἢ καὶ παθὼν πάντα
ἀπολέσῃ τὰ τῆς εὐγενείας σπέρματα· μή τινι μοιχεύοντι 35
ἀφορμὰς παράσχωμεν τοῦ ἀπαναισχυντῆσαι πρὸς τὰ γινόμενα·

μή τις τῶν νοσφιζομένων τὰ δημόσια, εὑρεσιλογίας τινὸς
ἐπιλάβηται ἀπὸ τῶν λόγων τούτων· μή τις, τῶν αὐτοῦ γονέων
36 ἀμελῶν, θράσος τι καὶ ἀπὸ τούτων προσλάβῃ. Τί οὖν κατὰ σὲ
κακὸν ἢ ἀγαθόν; [αἰσχρὸν] ἢ καλόν; Ταῦτα, ἢ ταῦτα; — Τί
οὖν ἔτι τούτων τις ἀντιλέγει τινί; ἢ λόγον δίδωσιν, ἢ λαμβάνει,
37 ἢ μεταπείθειν πειρᾶται; Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους
ἐλπίσαι τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμέ-
νους καὶ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κα'.

Περὶ Ἀνομολογίας.

Τὰ μὲν ῥᾳδίως ὁμολογοῦσιν ἄνθρωποι, τὰ δ' οὐ ῥᾳδίως.
Οὐδεὶς οὖν ὁμολογήσει, ὅτι ἄφρων ἐστὶν, ἢ ἀνόητος· ἀλλὰ πᾶν
τοὐναντίον, πάντων ἀκούσεις λεγόντων, Ὄφελον, ὡς φρένας
2 ἔχω, οὕτω καὶ τύχην εἶχον. Δειλοὺς δὲ ῥᾳδίως ἑαυτοὺς ὁμολο-
γοῦσι, καὶ λέγουσιν· Ἐγὼ δειλότερός εἰμι, ὁμολογῶ· τὰ δ'
3 ἄλλα οὐχ εὑρήσεις με μωρὸν ἄνθρωπον. Ἀκρατῆ οὐ ῥᾳδίως
ὁμολογήσει τις· ἄδικον, οὐδ' ὅλως· φθονερὸν οὐ πάνυ, ἢ
4 περίεργον· ἐλεήμονα οἱ πλεῖστοι. Τί οὖν τὸ αἴτιον; Τὸ μὲν
κυριώτατον, ἀνομολογία καὶ ταραχὴ ἐν τοῖς περὶ ἀγαθῶν καὶ
κακῶν. Ἄλλοις δ' ἄλλα αἴτια. Καὶ σχεδὸν ὅσα ἂν αἰσχρὰ φαντά-
5 ζωνται, ταῦτα οὐ πάνυ ὁμολογοῦσι. Τὸ δὲ δειλὸν εἶναι, εὐγνώ-
μονος ἤθους φαντάζονται, καὶ τὸ ἐλεήμονα· τὸ δ' ἠλίθιον
εἶναι, παντελῶς ἀνδραπόδου. Καὶ τὰ περὶ κοινωνίαν δὲ πλημ-
6 μελήματα οὐ πάνυ προσίενται. Ἐπὶ δὲ τῶν πλείστων ἁμαρτη-
μάτων, κατὰ τοῦτο μάλιστα φέρονται ἐπὶ τὸ ὁμολογεῖν αὐτὰ,
ὅτι φαντάζονταί τι ἐν αὐτοῖς εἶναι ἀκούσιον, καθάπερ ἐν τῷ
7 δειλῷ καὶ ἐλεήμονι. Κἂν ἀκρατῆ που παρομολογῇ τις αὑτὸν,

ἔρωτα προσείληφεν, ὥστε συγγνωσθῆναι ὡς ἐπ' ἀκουσίῳ. Τὸ δ' ἄδικον, οὐδαμῶς φαντάζονται ἀκούσιον. Ἔνι τι καὶ τῷ ζηλοτύπῳ, ὡς οἴονται, τοῦ ἀκουσίου· διὸ καὶ περὶ τούτου παρομολογοῦσιν.

Ἐν οὖν τοιούτοις ἀνθρώποις ἀναστρεφόμενον, οὕτω τετα- 8
ραγμένοις, οὕτως οὐκ εἰδόσιν, οὔθ' ὅ τι λέγουσιν, οὔθ' ὅ τι
ἔχουσι κακὸν, ἢ οὐκ ἔχουσιν, ἢ παρὰ τί ἔχουσιν, ἢ πῶς παύ-
σονται αὐτῶν, καὶ αὐτὸν οἶμαι ἐφιστάνειν ἄξιον συνεχῶς· Μή 9
που καὶ αὐτὸς εἷς εἰμι ἐκείνων; τίνα φαντασίαν ἔχω περὶ
ἐμαυτοῦ; πῶς ἐμαυτῷ χρῶμαι; μή τι καὶ αὐτὸς ὡς φρονίμῳ;
μή τι καὶ αὐτὸς ὡς ἐγκρατεῖ; μὴ καὶ αὐτὸς λέγω ποτὲ ταῦτα,
ὅτι εἰς τὸ ἐπιὸν πεπαίδευμαι; ἔχω ἣν δεῖ συναίσθησιν τὸν μηδὲν 10
εἰδότα, ὅτι οὐδὲν οἶδα; ἔρχομαι πρὸς τὸν διδάσκαλον, ὡς ἐπὶ
τὰ χρηστήρια, πείθεσθαι παρεσκευασμένος; ἢ καὶ αὐτὸς κορύζης
μεστὸς εἰς τὴν σχολὴν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησό-
μενος, καὶ τὰ βιβλία νοήσων ἃ πρότερον οὐκ ἐνόουν, ἂν δ'
οὕτω τύχῃ καὶ ἄλλοις ἐξηγησόμενος; Ἄνθρωπε, ἐν οἴκῳ δια- 11
πεπύκτευκας τῷ δουλαρίῳ, τὴν οἰκίαν ἀνάστατον πεποίηκας,
τοὺς γείτονας συντετάραχας· καὶ ἔρχῃ μοι καταστολὰς ποιήσας
ὡς σοφός; καὶ καθήμενος κρίνεις πῶς ἐξηγησάμην τὴν λέξιν;
πρὸς τί ποτ' ἐφλυάρησα τὰ ἐπελθόντα μοι; Φθονῶν ἐλήλυθας, 12
τεταπεινωμένος, ὅτι σοι ἐξ οἴκου φέρεται οὐδέν· καὶ κάθῃ,
μεταξὺ λεγομένων τῶν λόγων αὐτὸς οὐδὲν ἄλλο ἐνθυμούμενος,
ἢ πῶς ὁ πατὴρ τὰ πρός σε, ἢ πῶς ὁ ἀδελφός; Τί λέγουσιν οἱ 13
ἐκεῖ ἄνθρωποι περὶ ἐμοῦ; νῦν οἴονταί με προκόπτειν, καὶ λέγου-
σιν, ὅτι, ἥξει ἐκεῖνος πάντα εἰδώς. Ἤθελόν πως ποτὲ πάντα 14
μαθὼν ἐπανελθεῖν· ἀλλὰ πολλοῦ πόνου χρεία, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν
πέμπει, καὶ ἐν Νικοπόλει σαπρῶς λούει τὰ βαλανεῖα, ἐν οἴκῳ
κακῶς, καὶ ὧδε κακῶς.

Εἶτα λέγουσιν, Οὐδεὶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς σχολῆς. Τίς γὰρ ἔρχεται 15

εἰς σχολὴν [ὡς σχολάσων]; τίς γὰρ ὡς θεραπευθησόμενος; τίς ὡς
παρέξων αὑτοῦ τὰ δόγματα ἐκκαθαρθησόμενα; τίς συναισθη-
16 σόμενος τίνων δεῖται; Τί οὖν θαυμάζετε, εἰ, ἃ φέρετ' εἰς τὴν
σχολὴν, αὐτὰ ταῦτα ἀποφέρετε πάλιν; Οὐ γὰρ ὡς ἀποθησό-
μενοι, ἢ ἐπανορθώσοντες, ἢ ἄλλα ἀντ' αὐτῶν ληψόμενοι,
17 ἔρχεσθε. Πόθεν; οὐδ' ἐγγύς. Ἐκεῖνο γοῦν βλέπετε μᾶλλον, εἰ,
ἐφ' ὃ ἔρχεσθε, τοῦτο ἡμῖν γίνεται. Θέλετε λαλεῖν περὶ τῶν
θεωρημάτων. Τί οὖν; οὐ φλυαρότεροι γίνεσθε; οὐχὶ δὲ παρέ-
χει τινὰ ὕλην ἡμῖν πρὸς τὸ ἐπιδείκνυσθαι τὰ θεωρημάτια; οὐ
συλλογισμοὺς ἀναλύετε μεταπίπτοντας; οὐκ ἐφοδεύετε ψευδο-
μένου λήμματα; ὑποθετικούς; Τί οὖν ἔτι ἀγανακτεῖτε, εἰ, ἐφ'
18 ἃ πάρεστε, ταῦτα λαμβάνετε; Ναί. Ἀλλ' ἂν ἀποθάνῃ μου τὸ
παιδίον, ἢ ὁ ἀδελφὸς, ἢ ἐμὲ ἀποθνήσκειν δέῃ, ἢ στρεβλοῦσθαι,
19 τί με ταῦτα ὠφελήσει; Μὴ γὰρ ἐπὶ τοῦτο ἦλθες; μὴ γὰρ
τούτου ἕνεκά μοι παρακάθησαι; μὴ γὰρ διὰ τοῦτό ποτε λύχνον
ἧψας, ἢ ἠγρύπνησας; ἢ εἰς τὸν περίπατον ἐξελθὼν, προέβαλές
ποτε σαυτῷ φαντασίαν τινὰ ἀντὶ συλλογισμοῦ, καὶ ταύτην
20 κοινῇ ἐφωδεύσατε; ποῦ ποτέ; Εἶτα λέγετε, Ἄχρηστα τὰ θεω-
ρήματα. Τίσι; Τοῖς οὐχ ὡς δεῖ χρωμένοις. Τὰ γὰρ κολλύρια
οὐκ ἄχρηστα τοῖς ὅτε δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, ἐγχριομένοις. Τὰ μα-
λάγματα δ' οὐκ ἄχρηστα· οἱ ἁλτῆρες οὐκ ἄχρηστοι· ἀλλὰ τισὶν
21 ἄχρηστοι, τισὶ πάλιν χρήσιμοι. Ἄν μου πυνθάνῃ νῦν, χρήσιμοί
εἰσιν οἱ συλλογισμοί; Ἐρῶ σοι, ὅτι χρήσιμοι· κἂν θέλῃς,
ἀποδείξω. Πῶς ἐμὲ οὖν οὔ τι ὠφελήκασιν; Ἄνθρωπε, μὴ γὰρ
ἐπύθου εἰ σοὶ χρήσιμοι, ἀλλὰ καθόλου; Πυθέσθω μου καὶ ὁ
22 δυσεντερικὸς, εἰ χρήσιμον τὸ ὄξος, ἐρῶ, ὅτι χρήσιμον. Ἐμοὶ
οὖν χρήσιμον; Ἐρῶ, οὔ. Ζήτησον πρῶτον σταλῆναί σου τὸ
ῥεῦμα, τὰ ἑλκύδρια ἀπουλωθῆναι. Καὶ ὑμεῖς, ἄνδρες, τὰ ἕλκη
πρῶτον θεραπεύσατε, τὰ ῥεύματα ἐπιστήσατε, ἠρεμήσατε τῇ
διανοίᾳ, ἀπερίσπαστον αὐτὴν ἐνέγκατε εἰς τὴν σχολήν· καὶ
γνώσεσθε οἵαν ἰσχὺν ὁ λόγος ἔχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κϐ΄.

Περὶ φιλίας.

Περὶ ἅ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα εἰκότως. Μή τι οὖν περὶ τὰ κακὰ ἐσπουδάκασιν οἱ ἄνθρωποι; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ μή τι περὶ τὰ μηδὲν πρὸς αὐτούς; Οὐδὲ περὶ ταῦτα. Ὑπολείπεται 2
τοίνυν, περὶ μόνα τὰ ἀγαθὰ ἐσπουδακέναι αὐτούς· εἰ δ' ἐσπουδακέναι, καὶ φιλεῖν ταῦτα. Ὅστις οὖν ἀγαθῶν ἐπιστήμων 3
ἐστὶν, οὗτος ἂν καὶ φιλεῖν εἰδείη. Ὁ δὲ μὴ δυνάμενος διακρῖναι τὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν κακῶν, καὶ τὰ οὐδέτερα ἀπ' ἀμφοτέρων, πῶς ἂν ἔτι οὗτος φιλεῖν δύναιτο; Τοῦ φρονίμου τοίνυν ἐστὶ μόνου, τὸ φιλεῖν.

Καὶ πῶς; φησίν· ἐγὼ γὰρ, ἄφρων ὢν, ὅμως φιλῶ μου τὸ 4
παιδίον. Θαυμάζω μὲν, νὴ τοὺς Θεοὺς, πῶς καὶ τὸ πρῶτον 5
ὡμολόγηκας ἄφρονα εἶναι σεαυτόν. Τί γάρ σοι λείπει; οὐ χρῇ αἰσθήσει; οὐ φαντασίας διακρίνεις; οὐ τροφὰς προσφέρεις τὰς ἐπιτηδείους τῷ σώματι; οὐ σκέπην; οὐκ οἴκησιν; Πόθεν οὖν 6
ὁμολογεῖς ἄφρων εἶναι; Ὅτι, νὴ Δία, πολλάκις ἐξίστασαι ὑπὸ τῶν φαντασιῶν, καὶ ταράσσῃ, καὶ ἡττῶσί σε αἱ πιθανότητες αὐτῶν· καὶ ποτὲ μὲν ταῦτα ἀγαθὰ ὑπολαμβάνεις, εἶτα ἐκεῖνα αὐτὰ κακὰ, ὕστερον δ' οὐδέτερα· καὶ ὅλως λυπῇ, φοβῇ, φθονεῖς, ταράσσῃ, μεταβάλλῃ· διὰ ταῦτα ὁμολογεῖς ἄφρων εἶναι. Ἐν δὲ τῷ φιλεῖν οὐ μεταβάλλῃ; Ἀλλὰ πλοῦτον μὲν, καὶ 7
ἡδονὴν, καὶ ἁπλῶς αὐτὰ τὰ πράγματα, ποτὲ μὲν ἀγαθὰ ὑπολαμβάνεις εἶναι, ποτὲ δὲ κακά; ἀνθρώπους δὲ τοὺς αὐτοὺς οὐχὶ ποτὲ μὲν ἀγαθοὺς, ποτὲ δὲ κακούς; καὶ ποτὲ μὲν οἰκείως ἔχεις, ποτὲ δ' ἐχθρῶς αὐτοῖς; καὶ ποτὲ μὲν ἐπαινεῖς, ποτὲ δὲ ψέγεις; Ναὶ, καὶ ταῦτα πάσχω. Τί οὖν; ὁ ἐξηπατημένος περί 8

τινος, δοκεῖ σοι φίλος εἶναι αὐτοῦ; Οὐ πάνυ. Ὁ δ' εὐμεταπτώτως ἑλόμενος αὐτὸν, εἶναι εὔνους αὐτῷ; Οὐδ' οὗτος. Ὁ δὲ νῦν
9 λοιδορῶν μέν τινα, ὕστερον δὲ θαυμάζων; Οὐδ' οὗτος. Τί οὖν; κυνάρια οὐδέποτ' εἶδες σαίνοντα καὶ προσπαίζοντα ἀλλήλοις, ἵν' εἴπῃς, οὐδὲν φιλικώτερον; ἀλλ', ὅπως ἴδῃς τί ἐστι φιλία, βάλε
10 κρέας εἰς μέσον, καὶ γνώσῃ. Βάλε καὶ σοῦ καὶ τοῦ παιδίου μέσον ἀγρίδιον, καὶ γνώσῃ πῶς σε τὸ παιδίον ταχέως κατορύξαι θέλει, καὶ σὺ τὸ παιδίον εὔχῃ ἀποθανεῖν. Εἶτα σὺ πάλιν·
11 Οἷον ἐξέθρεψα τέκνον, πάλαι ἐκφέρει. Βάλε κορασίδιον κομψὸν· καὶ αὐτὸς ὁ γέρων φιλεῖ, κἀκεῖνος ὁ νέος. Ἂν δὲ δοξάριον. Ἂν δὲ κινδυνεῦσαι δέῃ, ἐρεῖς τὰς φωνὰς τὰς τοῦ Ἀδμήτου πατρός·

Χαίρεις ὁρῶν φῶς, πατέρα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς;
*Θέλεις βλέπειν φῶς, πατέρα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς; *

12 Οἴει, ὅτι ἐκεῖνος οὐκ ἐφίλει τὸ ἴδιον παιδίον, ὅτε μικρὸν ἦν; οὐδὲ πυρέσσοντος αὐτοῦ ἠγωνία; οὐδ' ἔλεγε πολλάκις, ὅτι, Ὄφελον ἐγὼ μᾶλλον ἐπύρεσσον; Εἶτα, ἐλθόντος τοῦ πράγματος
13 καὶ ἐγγίσαντος, ὅρα οἵας φωνὰς ἀφιᾶσιν. Ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης οὐκ ἦσαν ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρός; οὐκ ἦσαν συντεθραμμένοι, συμβεβιωκότες, συμπεπωκότες, συγκεκοιμημένοι, πολλάκις ἀλλήλους καταπεφιληκότες; ὥστ', εἴ τις οἶμαι εἶδεν αὐτοὺς, κατεγέλασεν ἂν τῶν φιλο-
14 σόφων, ἐφ' οἷς περὶ φιλίας παραδοξολογοῦσιν. Ἀλλ' ἐμπεσούσης εἰς τὸ μέσον ὥσπερ κρέως τῆς τυραννίδος, ὅρα οἷα λέγουσι·

Πολ. Ποῦ ποτε στήσῃ πρὸ πύργων;
Ετ. Ὡς τί μ' ἱστορεῖς τόδε;
Πολ. Ἀντιτάξομαι κτενῶν σε.
Ετ. Κἀμὲ τοῦδ' ἔρως ἔχει.

Καὶ εὔχονται εὐχὰς τοιάσδε.

Καθόλου γὰρ (μὴ ἐξαπατᾶσθε) πᾶν ζῶον οὐδενὶ οὕτως 15
ᾠκείωται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. Ὅ τι ἂν οὖν πρὸς τοῦτο
φαίνηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἄν τ' ἀδελφὸς ᾖ ταῦτα, ἄν τε
πατὴρ, ἄν τε τέκνον, ἄν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραστὴς, μισεῖ,
προβάλλεται, καταρᾶται. Οὐδὲν γὰρ οὕτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς 16
τὸ αὐτοῦ συμφέρον· τοῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς,
καὶ πατρὶς, καὶ Θεός. Ὅταν οὖν εἰς τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ 17
Θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδοροῦμεν, καὶ τὰ ἱδρύματα αὐτῶν
καταστρέφομεν, καὶ τοὺς ναοὺς ἐμπιπρῶμεν· ὥσπερ Ἀλέξαν-
δρος ἐκέλευσεν ἐμπρησθῆναι τὰ Ἀσκληπεῖα, ἀποθανόντος τοῦ
ἐρωμένου. Διὰ τοῦτο, ἂν μὲν ἐν τῷ αὐτῷ τις θῇ τὸ συμφέρον, 18
καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ πατρίδα, καὶ γονεῖς, καὶ
φίλους, σώζεται ταῦτα πάντα· ἂν δ' ἀλλαχοῦ μὲν τὸ συμφέρον,
ἀλλαχοῦ δὲ τοὺς φίλους, καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τοὺς συγγενεῖς,
καὶ αὐτὸ τὸ δίκαιον, οἴχεται ταῦτα πάντα, καταβαρούμενα
ὑπὸ τοῦ συμφέροντος. Ὅπου γὰρ ἂν ᾖ τὸ Ἐγὼ, καὶ τὸ Ἐμὸν, 19
ἐκεῖ ἀνάγκη ῥέπειν τὸ ζῶον· εἰ ἐν σαρκὶ, ἐκεῖ τὸ κυριεῦον
εἶναι· εἰ ἐν προαιρέσει, ἐκεῖ εἶναι· εἰ ἐν τοῖς ἐκτὸς, ἐκεῖ. Εἰ 20
τοίνυν ἐκεῖ εἰμι Ἐγὼ, ὅπου ἡ προαίρεσις, οὕτω μόνως καὶ
φίλος ἔσομαι οἷος δεῖ, καὶ υἱὸς, καὶ πατήρ. Τοῦτο γάρ μοι
συνοίσει, τηρεῖν τὸν πιστὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν ἀνεκτικὸν, τὸν
ἀφεκτικὸν, καὶ συνεργητικὸν, φυλάσσειν τὰς σχέσεις. Ἂν δ' 21
ἀλλαχοῦ μὲν ἐμαυτὸν θῶ, ἀλλαχοῦ δὲ τὸ καλὸν, οὕτως ἰσχυρὸς
γίνεται ὁ Ἐπικούρου λόγος, ἀποφαίνων ἢ μηδὲν εἶναι τὸ καλὸν,
ἢ [εἰ] ἄρα τὸ ἔνδοξον.

Διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν, καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι 22
διεφέροντο, καὶ Θηβαῖοι πρὸς ἀμφοτέρους, καὶ Μέγας βασι-
λεὺς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ Μακεδόνες πρὸς ἀμφοτέρους, καὶ
νῦν Ῥωμαῖοι πρὸς Γέτας· καὶ ἔτι πρότερον τὰ ἐν Ἰλίῳ διὰ
ταῦτα ἐγένετο. Ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Μενελάου ξένος ἦν· καὶ εἴ 23

τις αὐτοὺς εἶδε φιλοφρονουμένους ἀλλήλους, ἠπίστησεν ἂν τῷ
λέγοντι, οὐκ εἶναι φίλους αὐτούς. Ἀλλ' ἐβλήθη εἰς τὸ μέσον
24 μερίδιον, κομψὸν γυναικάριον, καὶ περὶ αὐτοῦ πόλεμος. Καὶ
νῦν, ὅταν ἴδῃς φίλους, ἀδελφοὺς, ὁμονοεῖν δοκοῦντας, μὴ
αὐτόθεν ἀποφήνῃ περὶ τῆς φιλίας τι αὐτῶν, μηδ' ἂν ὀμνύωσι,
25 μηδ' ἂν ἀδυνάτως ἔχειν λέγωσιν ἀπηλλάχθαι ἀλλήλων. Οὐκ
ἔστι πιστὸν τὸ τοῦ φαύλου ἡγεμονικὸν, ἀβέβαιόν ἐστιν, ἄκριτον,
26 ἄλλοθ' ὑπ' ἄλλης φαντασίας νικώμενον. Ἀλλ' ἐξέτασον, μὴ
ταῦθ' ἃ οἱ ἄλλοι, εἰ ἐκ τῶν αὐτῶν γονέων, καὶ ὁμοῦ ἀνατε-
θραμμένοι, καὶ ὑπὸ τῷ αὐτῷ παιδαγωγῷ· ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον,
ποῦ τὸ συμφέρον αὐτοῖς τίθενται, πότερον ἐκτὸς, ἢ ἐν προ-
27 αιρέσει. Ἂν ἐκτὸς, μὴ εἴπῃς φίλους, οὐ μᾶλλον ἢ πιστοὺς, ἢ
βεβαίους, ἢ θαῤῥαλέους, ἢ ἐλευθέρους· ἀλλὰ μηδ' ἀνθρώπους,
28 εἰ νοῦν ἔχεις. Οὐ γὰρ ἀνθρωπικὸν δόγμα ἐστὶ, τὸ ποιοῦν δά-
κνειν ἀλλήλους, καὶ λοιδορεῖσθαι, καὶ τὰς ἐρημίας καταλαμβά-
νειν, ἢ τὰς ἀγορὰς, ὡς τὰ ὄρη, καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις
ἀποδείκνυσθαι τὰ λῃστῶν· οὐδὲ τὸ ἀκρατεῖς καὶ μοιχοὺς καὶ
φθορεῖς ἀπεργαζόμενον, οὐδ' ὅσ' ἄλλα πλημμελοῦσιν ἄνθρωποι
κατ' ἀλλήλων δι' ἓν καὶ μόνον τοῦτο δόγμα, τὸ ἐν τοῖς ἀπρο-
29 αιρέτοις τίθεσθαι αὐτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν. Ἂν δ' ἀκούσῃς, ὅτι
ταῖς ἀληθείαις οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ μόνον οἴονται τὸ ἀγαθὸν,
ὅπου προαίρεσις, ὅπου χρῆσις ὀρθὴ φαντασιῶν· μηκέτι πολυ-
πραγμονήσῃς, μήτ' εἰ υἱὸς καὶ πατήρ ἐστι, μήτ' εἰ ἀδελ-
φοὶ, μήτ' εἰ πολὺν χρόνον συμπεφοιτηκότες καὶ ἑταῖροι·
ἀλλὰ, μόνον αὐτὸ τοῦτο γνοὺς, θαῤῥῶν ἀποφαίνου, ὅτι
30 φίλοι, ὥσπερ ὅτι πιστοὶ, ὅτι δίκαιοι. Ποῦ γὰρ ἀλλαχοῦ φιλία,
ἢ ὅπου πίστις, ὅπου αἰδὼς, ὅπου δόσις τοῦ καλοῦ, τῶν δ'
ἄλλων οὐδενός;

31 Ἀλλὰ τεθεράπευκέ με τοσούτῳ χρόνῳ· καὶ οὐκ ἐφίλει με;
Πόθεν οἶδας, ἀνδράποδον, εἰ οὕτω τεθεράπευκεν, ὡς τὰ

ὑποδήματα σπογγίζει τὰ ἑαυτοῦ; ὡς τὸ κτῆνος; Πόθεν οἶδας,
εἰ τὴν χρείαν σ' ἀποβαλόντα τὴν τοῦ σκευαρίου ῥίψει ὡς κατεα-
γὸς πινάκιον; Ἀλλὰ γυνή μου ἐστὶ, καὶ τοσούτῳ χρόνῳ συμβε- 32
βιώκαμεν. Πόσῳ δ' ἡ Ἐριφύλη μετὰ τοῦ Ἀμφιαράου, καὶ τέκνων
μήτηρ καὶ πολλῶν; ἀλλ' ὅρμος ἦλθεν εἰς τὸ μέσον. Τί δ' ἐστὶν 33
ὅρμος; Τὸ δόγμα, τὸ περὶ τῶν τοιούτων. Ἐκεῖνο ἦν τὸ θηριῶδες,
ἐκεῖνο τὸ διακόπτον τὴν φιλίαν, τὸ οὐκ ἐῶν εἶναι τὴν γυναῖκα
γαμετὴν, τὴν μητέρα μητέρα. Καὶ ὑμῶν ὅστις ἐσπούδακεν ἢ 34
αὐτός τινι εἶναι φίλος, ἢ ἄλλον κτήσασθαι φίλον, ταῦτα τὰ
δόγματα ἐκκοπτέτω, ταῦτα μισησάτω, ταῦτα ἐξελασάτω ἐκ τῆς
ψυχῆς τῆς ἑαυτοῦ. Καὶ οὕτως ἔσται πρῶτον μὲν αὐτὸς ἑαυτῷ 35
μὴ λοιδορούμενος, μὴ μαχόμενος, μὴ μετανοῶν, μὴ βασανίζων
ἑαυτόν. Ἔπειτα καὶ ἑτέρῳ, τῷ μὲν ὁμοίῳ, παντὶ ἁπλῶς· τοῦ 36
δ' ἀνομοίου ἀνεκτικὸς, πρᾶος πρὸς αὐτὸν, ἥμερος, συγγνω-
μονικὸς ὡς πρὸς ἀγνοοῦντα, ὡς πρὸς διαπίπτοντα περὶ τῶν
μεγίστων· οὐδενὶ χαλεπὸς, ἅτ' εἰδὼς ἀκριβῶς τὸ τοῦ Πλάτω-
νος, ὅτι Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα στέρεται τῆς ἀληθείας. Εἰ δὲ μὴ, 37
τὰ μὲν ἄλλα πράξετε πάντα ὅσα οἱ φίλοι, καὶ συμπιεῖσθε, καὶ
συσκηνήσετε, καὶ συμπλεύσετε, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν γεγεννημένοι
ἔσεσθε· καὶ γὰρ οἱ ὄφεις· φίλοι δ' οὔτ' ἐκεῖνοι, οὔθ' ὑμεῖς,
μέχρις ἂν ἔχητε τὰ θηριώδη ταῦτα καὶ μιαρὰ δόγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κγ'.

Περὶ τῆς τοῦ λέγειν δυνάμεως.

ΒΙΒΛΙΟΝ πᾶς ἂν ἥδιον ἀναγνώη καὶ ῥᾷον, τὸ εὐσημο-
τέροις γράμμασι γεγραμμένον. Οὐκοῦν καὶ λόγους πᾶς ἄν τις
ῥᾷον ἀκούσαι, τοὺς εὐσχήμοσιν ἅμα καὶ εὐπρεπέσιν ὀνόμασι
σεσημασμένους. Οὐκ ἄρα τοῦτο ῥητέον, ὡς οὐδεμία δύναμίς 2

ἐςὶν ἀπαγγελτικῆ. Τοῦτο γὰρ ἅμα μὲν ἀσεβοῦς ἐςὶν ἀνθρώπου, ἅμα δὲ δειλοῦ. Ἀσεβοῦς μὲν, ὅτι τὰς παρὰ τοῦ Θεοῦ χάριτας ἀτιμάζει· ὥσπερ εἰ ἀνῄρει τὴν εὐχρηστίαν τῆς ὁρατικῆς, ἢ τῆς
3 ἀκουστικῆς δυνάμεως, ἢ αὐτῆς τῆς φωνητικῆς. Εἰκῆ οὖν σοι ὁ Θεὸς ὀφθαλμοὺς ἔδωκεν; εἰκῆ πνεῦμα ἐνεκέρασεν αὐτοῖς οὕτως ἰσχυρὸν καὶ φιλότεχνον, ὥστε μακρὰν ἐξικνούμενον ἀναμάσσεσθαι τοὺς τύπους τῶν ὁρωμένων; [καὶ] ποῖος ἄγγελος οὕτως
4 ὠκὺς καὶ ἐπιμελής; Εἰκῆ δὲ καὶ τὸν μεταξὺ ἀέρα οὕτως ἐνεργὸν ἐποίησε καὶ ἔντονον, ὥστε δι' αὐτοῦ τεινομένου πως διικνεῖσθαι τὴν ὅρασιν; εἰκῆ δὲ φῶς ἐποίησεν, οὗ μὴ παρόντος, οὐδενὸς τῶν ἄλλων ὄφελος ἦν;

5 Ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν κρεισσόνων. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾷν καὶ ἀκούειν, καὶ νὴ Δία ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίου, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ·
6 μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἁπάντων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάσον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου
7 λογιούμενον. Τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μή τι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μή τι τῆς ὁρατικῆς ποτ' ἤκουσας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μή τι τῆς ἀκουστικῆς; μή τι πυρῶν; μή τι κριθῶν; μή τι ἵππου; μή τι κυνός; Ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ δοῦλαι τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντα-
8 σιῶν. Κἂν πύθῃ πόσου ἕκαστον ἄξιόν ἐστι· τίνος πυνθάνῃ; τίς σοι ἀποκρίνεται; Πῶς οὖν δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διακόνοις χρῆται, καὶ
9 δοκιμάζει αὐτὴ ἕκαστα, καὶ ἀποφαίνεται; τίς γὰρ ἐκείνων οἶδε, τίς ἐστιν αὐτὴ, καὶ πόσου ἀξία; τίς ἐκείνων οἶδεν, ὁπότε δεῖ χρῆσθαι αὐτῇ, καὶ πότε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀφ' ὧν οὐ δεῖ ἀποστρέφουσα, τοῖς δὲ

προσάγουσα; ἡ ὁρατική; Οὔ· ἀλλ' ἡ προαιρετική. Τίς ἡ τὰ 10
ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; τίς, καθ' ἣν περίεργοι καὶ
πευθῆνες, ἢ πάλιν ἀκίνητοι ὑπὸ λόγου; ἡ ἀκουστική; Οὐκ ἄλλη
ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις. Εἶτα αὐτὴ, ἰδοῦσα, ὅτι ἐν τυφλαῖς 11
καὶ κωφαῖς ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις δυνάμεσίν ἐστι, μηδέν τι ἄλλο
συνορᾷν δυναμέναις, πλὴν αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἔργα ἐφ' οἷς τεταγ-
μέναι εἰσὶ διακονεῖν ταύτῃ καὶ ὑπηρετεῖν, αὐτὴ δὲ μόνη ὀξὺ
βλέπει, καὶ τὰς ἄλλας καθορᾷ πόσου ἑκάστη ἀξία· καὶ αὐτὴ
μέλλει ἡμῖν ἄλλο τι ἀποφαίνεσθαι τὸ κράτιστον εἶναι ἢ αὐτήν;
Καὶ τί ποιεῖ ἄλλο ὁ ὀφθαλμὸς ἀνοιχθεὶς, ἢ ὁρᾷ; εἰ δὲ δεῖ τὴν 12
τοῦ τινὸς ἰδεῖν γυναῖκα, καὶ πῶς, τίς λέγει; Ἡ προαιρετική.
Εἰ δὲ δεῖ πιστεῦσαι τοῖς λεχθεῖσιν, ἢ ἀπιστῆσαι, καὶ πιστεύ- 13
σαντα ἐρεθισθῆναι ἢ μὴ, τίς λέγει; οὐχ ἡ προαιρετική; Ἡ δὲ 14
φραστικὴ αὕτη, καὶ καλλωπιστικὴ τῶν ὀνομάτων, εἴ τις ἄρα
ἰδία δύναμις, τί ἄλλο ποιεῖ, ἢ, ὅταν ἐμπέσῃ λόγος περί τινος,
καλλωπίζει τὰ ὀνομάτια, καὶ συντίθησιν, ὥσπερ οἱ κομμωταὶ
τὴν κόμην; Πότερον δ' εἰπεῖν ἄμεινον ἢ σιωπῆσαι, καὶ οὕτως 15
ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦτο πρέπον ἢ οὐ πρέπον, καὶ τὸν
καιρὸν ἑκάστου, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει, ἢ ἡ
προαιρετική; Θέλεις οὖν αὐτὴν παρελθοῦσαν αὐτῆς κατα-
ψηφίσασθαι;

Τί οὖν; φησίν· εἰ οὕτω τὸ πρᾶγμα ἔχει, καὶ δύναται τὸ 16
διακονοῦν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ; ὁ ἵππος τοῦ
ἱππέως; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαριστοῦ;
ἢ οἱ ὑπηρέται τοῦ βασιλέως; Τί ἐστι τὸ χρώμενον; Προαί- 17
ρεσις. Τί ἐπιμελεῖται πάντων; Προαίρεσις. Τί ὅλον ἀναιρεῖ
τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, ποτὲ δ' ἀγχόνῃ, ποτὲ δὲ
κατὰ κρημνοῦ; Προαίρεσις. Εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἐν 18
ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὰ κωλυόμενα;
Τῇ ὁρατικῇ δυνάμει τίνα πέφυκεν ἐμποδίζειν; Καὶ προαίρεσις, 19

καὶ ἀπροαίρετα. Τῇ ἀκουστικῇ ταὐτὰ, τῇ φραστικῇ ὡσαύτως.
Προαιρέσει δὲ τί ἐμποδίζειν πέφυκεν; Ἀπροαίρετον οὐδέν·
αὐτὴ δ' ἑαυτὴν, διαστραφεῖσα. Διὰ τοῦτο κακία μόνη αὕτη
γίνεται, ἡ ἀρετὴ μόνη.

20 Εἶτα, τηλικαύτη δύναμις οὖσα, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις
ἐπιτεταγμένη, παρελθοῦσα ἡμῖν λεγέτω, κράτιστον εἶναι τῶν
ὄντων τὴν σάρκα. Οὐδὲ εἰ αὐτὴ ἡ σὰρξ ἑαυτὴν ἔλεγεν εἶναι
21 κράτιστον, ἠνέσχετο ἄν τις αὐτῆς. Νῦν δὲ τί ἐστιν, Ἐπίκουρε,
τὸ ταῦτα ἀποφαινόμενον, τὸ περὶ Τέλους συγγεγραφὸς, τὸ τὰ
Φυσικὰ, τὸ περὶ Κανόνος; τὸ τὸν πώγωνα καθιεικός; τὸ
γράφον, ὅτε ἀπέθνησκεν, ὅτι τὴν τελευταίαν ἄγοι θ' ἅμα καὶ
22 μακαρίαν ἡμέραν; Ἡ σὰρξ, ἢ ἡ προαίρεσις; Εἶτα τούτου τι
κρεῖσσον ἔχειν ὁμολογεῖς, καὶ οὐ μαίνῃ; οὕτω τυφλὸς ταῖς
ἀληθείαις, καὶ κωφὸς εἶ;

23 Τί οὖν; ἀτιμάζει τις τὰς ἄλλας δυνάμεις; Μὴ γένοιτο.
Λέγει τις μηδεμίαν εἶναι χρείαν ἢ προαγωγὴν τῆς φραστικῆς
δυνάμεως; Μὴ γένοιτο. Ἀνόητον, ἀσεβὲς, ἀχάριστον πρὸς τὸν
24 Θεόν. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν. Ἔστι γάρ τις καὶ
ὄνου χρεία, ἀλλ' οὐχ ἡλίκη βοός· ἔστι καὶ κυνὸς, ἀλλ' οὐχ
ἡλίκη οἰκέτου· ἔστι καὶ οἰκέτου, ἀλλ' οὐχ ἡλίκη τῶν πολιτῶν·
25 ἔστι καὶ τούτων, ἀλλ' οὐχ ἡλίκη τῶν ἀρχόντων. Οὐ μέντοι
διὰ τὸ ἄλλα εἶναι κρείττονα, καὶ ἣν παρέχει τὰ ἕτερα χρείαν,
ἀτιμαστέον. Ἔστι τις ἀξία καὶ τῆς φραστικῆς δυνάμεως, ἀλλ'
26 οὐχ ἡλίκη τῆς προαιρετικῆς. Ὅταν οὖν ταῦτα λέγω, μή τις
οἰέσθω, ὅτι ἀμελεῖν ὑμᾶς ἀξιῶ φράσεως· οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμῶν,
οὐδ' ὤτων, οὐδὲ χειρῶν, οὐδὲ ποδῶν, οὐδ' ἐσθῆτος, οὐδ'
27 ὑποδημάτων. Ἀλλ' ἄν μου πυνθάνῃ, τί οὖν ἐστι κράτιστον τῶν
ὄντων, τί εἴπω; Τὴν φραστικὴν οὐ δύναμαι, ἀλλὰ τὴν προαι-
28 ρετικὴν, ὅταν ὀρθὴ γένηται. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κἀκείνῃ χρώ-
μενον, καὶ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις καὶ μικραῖς καὶ μεγάλαις

δυνάμεσι. Τούτου κατορθωθέντος, οὐκ ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ἀγαθὸς γίνεται. Ἀποτευχθέντος δὲ, κακὸς ἄνθρωπος γίνεται· παρ' 29
ὃ ἀτυχοῦμεν, εὐτυχοῦμεν, μεμφόμεθ' ἀλλήλοις, εὐαρεστοῦμεν· ἁπλῶς, ὃ ληλησθὸς μὲν κακοδαιμονίαν ποιεῖται, τυχὸν δ' ἐπιμελείας, εὐδαιμονίαν.

Τὸ δὲ αἴρειν τὴν δύναμιν τῆς φραστικῆς, καὶ λέγειν μὴ εἶναι 30
μηδεμίαν ταῖς ἀληθείαις, οὐ μόνον ἀχαρίστου ἐστὶ πρὸς τοὺς δεδωκότας, ἀλλὰ καὶ δειλοῦ. Ὁ γὰρ τοιοῦτος φοβεῖσθαί μοι 31
δοκεῖ, μὴ, εἴπερ ἐστί τις δύναμις κατὰ τὸν τόπον, οὐ δυνηθῶμεν αὐτῆς καταφρονῆσαι. Τοιοῦτοί εἰσι καὶ οἱ λέγοντες, 32
μηδεμίαν εἶναι παραλλαγὴν κάλλους πρὸς αἶσχος. Εἶτα ὁμοίως ἦν κινηθῆναι τὸν Θερσίτην ἰδόντα, καὶ τὸν Ἀχιλλέα; ὁμοίως τὴν Ἑλένην, καὶ ἣν ἔτυχε γυναῖκα; Καὶ ταῦτα μωρὰ καὶ 33
ἄγροικα, καὶ οὐκ εἰδότων τὴν ἑκάστου φύσιν, ἀλλὰ φοβουμένων μὴ ἄν τις αἴσθηται τῆς διαφορᾶς, εὐθὺς συναρπασθεὶς καὶ ἡττηθεὶς ἀπέλθῃ. Ἀλλὰ τὸ μέγα, τοῦτο· ἀπολιπεῖν ἑκάστῳ τὴν 34
αὐτοῦ δύναμιν ἣν ἔχει, καὶ ἀπολιπόντα ἰδεῖν τὴν ἀξίαν τῆς δυνάμεως, καὶ τὸ κράτιστον τῶν ὄντων καταμαθεῖν, καὶ τοῦτο ἐν παντὶ μεταδιώκειν, περὶ τοῦτο ἐσπουδακέναι, πάρεργα τἄλλα πρὸς τοῦτο πεποιημένον, οὐ μέντοι ἀμελοῦντα οὐδ' ἐκείνων κατὰ δύναμιν. Καὶ γὰρ ὀφθαλμῶν ἐπιμελητέον, ἀλλ' 35
οὐχ ὡς τοῦ κρατίστου, ἀλλὰ καὶ τούτων διὰ τὸ κράτιστον· ὅτι ἐκεῖνο οὐκ ἄλλως ἕξει κατὰ φύσιν, εἰ μὴ ἐν τούτοις εὐλογιστοῦν, καὶ τὰ ἕτερα παρὰ τὰ ἕτερα αἱρούμενον.

Τί οὖν ἐστι τὸ γινόμενον; Οἷον εἴ τις ἀπιὼν εἰς τὴν πα- 36
τρίδα τὴν ἑαυτοῦ, καὶ διοδεύων πανδοκεῖον καλὸν, ἀρέσαντος αὐτῷ τοῦ πανδοκείου, καταμένοι ἐν τῷ πανδοκείῳ. Ἄνθρωπε, 37
ἐπελάθου σου τῆς προθέσεως· οὐκ εἰς τοῦτο ὥδευες, ἀλλὰ διὰ τούτου. Ἀλλὰ κομψὸν τοῦτο. Πόσα δ' ἄλλα πανδοκεῖα κομψά; πόσοι δὲ λειμῶνες; ἀλλ' ἁπλῶς ὡς δίοδος. Τὸ δὲ προκείμενον, 38

ἐκεῖνο· εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν, τοὺς οἰκείους ἀπαλλάξαι δέους, αὐτὸν τὰ τοῦ πολίτου ποιεῖν, γῆμαι, παιδοποιεῖσθαι,
39 ἄρξαι τὰς νομιζομένας ἀρχάς. Οὐ γὰρ τοὺς κομψοτέρους ἡμῖν τόπους ἐκλεξόμενος ἐλήλυθας· ἀλλ', ἐν οἷς ἐγένου, καὶ ὧν κατατέταξαι πολίτης, ἐν τούτοις ἀναστραφησόμενος. Τοιοῦτόν
40 τι καὶ ἐνταῦθά ἐστι τὸ γινόμενον. Ἐπεὶ διὰ λόγου καὶ τοιαύτης παραδόσεως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον δεῖ, καὶ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν ἐκκαθᾶραι, καὶ τὴν δύναμιν τὴν χρηστικὴν τῶν φαντασιῶν ὀρθὴν κατασκευάσαι· ἀνάγκη δὲ τὴν παράδοσιν γίνεσθαι τῶν θεωρημάτων καὶ διὰ λέξεως ποιᾶς, καὶ μετά τινος ποικιλίας
41 καὶ δριμύτητος * τῶν θεωρημάτων·* ὑπ' αὐτῶν τινες τούτων ἁλισκόμενοι καταμένουσιν αὐτοῦ, ὁ μὲν ὑπὸ τῆς λέξεως, ὁ δ' ὑπὸ συλλογισμῶν, ὁ δ' ὑπὸ μεταπιπτόντων, ὁ δ' ὑπ' ἄλλου τινὸς τοιούτου πανδοκείου· καὶ προσμείναντες κατασήπονται, ὡς παρὰ ταῖς Σειρῆσιν.
42 Ἄνθρωπε, τὸ προκείμενον ἦν σοι, κατασκευάσαι σαυτὸν χρηστικὸν ταῖς προσπιπτούσαις φαντασίαις κατὰ φύσιν, ἐν ὀρέξει ἀναπότευκτον, ἐν δ' ἐκκλίσει ἀπερίπτωτον, μηδέποτε ἀτυχοῦντα, μηδέποτε δυστυχοῦντα, ἐλεύθερον, ἀκώλυτον, ἀναγκαστον, συναρμόζοντα τῇ τοῦ Διὸς διοικήσει, ταύτῃ πειθόμενον, ταύτῃ εὐαρεστοῦντα, μηδένα μεμφόμενον, μηδένα αἰτιώμενον, δυνάμενον εἰπεῖν τούτους τοὺς στίχους ἐξ ὅλης ψυχῆς,

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη.

43 Εἶτα, τοῦτο τὸ προκείμενον ἔχων, ἀρέσαντός σοι λεξειδίου, ἀρεσάντων θεωρημάτων τινῶν, αὐτοῦ καταμένεις, καὶ κατοικεῖν προαιρῇ, ἐπιλαθόμενος τῶν ἐν οἴκῳ, καὶ λέγεις, ταῦτα κομψά ἐστι; Τίς γὰρ λέγει μὴ εἶναι αὐτὰ κομψά; ἀλλ' ὡς δίοδον, ὡς
44 πανδοκεῖα. Τί γὰρ κωλύει, φράζοντα ὡς Δημοσθένης, ἀτυχεῖν;

τί δὲ κωλύει, συλλογισμοὺς ἀναλύοντα ὡς Χρύσιππος, ἄθλιον εἶναι, πενθεῖν, φθονεῖν, ἁπλῶς ταράσσεσθαι, κακοδαιμονεῖν; Οὐδὲ ἕν. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι πανδοκεῖα ἦν ταῦτα οὐδενὸς ἄξια· τὸ 45
δὲ προκείμενον ἄλλο ἦν. Ταῦτα ὅταν λέγω πρός τινας, οἴονταί 46
με καταβάλλειν τὴν περὶ τὸ λέγειν ἐπιμέλειαν, ἢ τὴν περὶ τὰ θεωρήματα. Ἐγὼ δ' οὐ ταύτην καταβάλλω, ἀλλὰ τὸ περὶ ταῦτα καταληκτικῶς ἔχειν, καὶ ἐνταῦθα τίθεσθαι τὰς αὑτῶν ἐλπίδας. Εἴ τις τοῦτο παριστὰς βλάπτει τοὺς ἀκούοντας, κἀμὲ 47
τίθεσθε ἕνα τῶν βλαπτόντων. Οὐ δύναμαι δ' ἄλλο βλέπων τὸ κράτιστον καὶ τὸ κυριώτατον, ἄλλο λέγειν εἶναι, ἵν' ὑμῖν χαρίσωμαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κδ'.

Πρός τινα τῶν οὐκ ἠξιωμένων ὑπ' αὐτοῦ.

Εἰπόντος αὐτῷ τινος, ὅτι, Πολλάκις ἐπιθυμῶν σου ἀκοῦσαι ἦλθον πρός σε, καὶ οὐδέποτέ μοι ἀπεκρίνω· καὶ νῦν, εἰ δυνατὸν, παρακαλῶ σε εἰπεῖν τί μοι. Δοκεῖ σοι, ἔφη, καθάπερ 2
ἄλλου τινὸς εἶναι τέχνη, οὕτω δὴ καὶ τοῦ λέγειν· ἣν ὁ μὲν ἔχων, ἐμπείρως ἐρεῖ, ὁ δὲ μὴ ἔχων, ἀπείρως; Δοκεῖ. Οὐκοῦν ὁ 3
μὲν διὰ τοῦ λέγειν αὐτός τε ὠφελούμενος, καὶ ἄλλους οἷός τε ὢν ὠφελεῖν, οὗτος ἐμπείρως ἂν λέγοι· ὁ δὲ βλαπτόμενος μᾶλλον, καὶ βλάπτων, οὗτος ἄπειρος ἂν εἴη τῆς τέχνης ταύτης τῆς τοῦ λέγειν; Εὕροις δ' ἂν τοὺς μὲν βλαπτομένους, τοὺς δ' ὠφελουμένους. Οἱ δ' ἀκούοντες πάντες ὠφελοῦνται ἀφ' ὧν 4
ἀκούουσιν; ἢ καὶ τούτων εὕροις ἂν τοὺς μὲν ὠφελουμένους, τοὺς δὲ βλαπτομένους; Καὶ τούτων, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα ὅσοι μὲν ἐμπείρως ἀκούουσιν, ὠφελοῦνται, ὅσοι δ' ἀπείρως, βλάπτονται; Ὡμολόγει. Ἔστιν ἄρα τις ἐμπειρία, καθάπερ τοῦ 5

6 λέγειν, οὕτω καὶ τοῦ ἀκούειν; Ἔοικεν. Εἰ δὲ βούλει, καὶ
οὕτω σκέψαι αὐτό. Τὸ μουσικῆς ἅψασθαι, τίνος σοι δοκεῖ;
7 Μουσικοῦ. Τὸ δὲ τὸν ἀνδριάντα ὡς δεῖ κατασκευάσαι, τίνος σοι
φαίνεται; Ἀνδριαντοποιοῦ. Τὸ δ' ἰδεῖν ἐμπείρως, οὐδεμιᾶς σοι
8 προσδεῖσθαι φαίνεται τέχνης; Προσδεῖται καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν,
εἰ καὶ τὸ λέγειν ὡς δεῖ τοῦ ἐμπείρου ἐστὶν, ὁρᾷς ὅτι καὶ τὸ
9 ἀκούειν ὠφελίμως τοῦ ἐμπείρου ἐστί; Καὶ τὸ μὲν τελείως καὶ
ὠφελίμως, εἰ βούλει, πρὸς τὸ παρὸν ἀφῶμεν, ἐπεὶ καὶ
10 μακρὰν ἐσμὲν ἀμφότεροι παντὸς τοιούτου. Ἐκεῖνο δὲ πᾶς ἂν
τις ὁμολογῆσαί μοι δοκεῖ, ὅτι ποσῆς γέ τινος τριβῆς περὶ τὸ
ἀκούειν προσδεῖται ὁ τῶν φιλοσόφων ἀκουσόμενος. Ἢ γὰρ οὔ;
11 Περὶ τίνος οὖν λέγω πρός σε, δεῖξόν μοι· περὶ τίνος
ἀκοῦσαι δύνασαι; Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; Τίνος; ἆρά γε
ἵππου; Οὔ. Ἀλλὰ βοός; Οὔ. Τί οὖν; Ἀνθρώπου; Ναί.
12 Οἴδαμεν οὖν, τί ἐστιν ἄνθρωπος; τίς ἡ φύσις αὐτοῦ; τίς ἡ
ἔννοια, ἣν ἔχομεν; ἢ ἔχομεν καὶ κατὰ ποσὸν περὶ τοῦτο τὰ
ὦτα τετριμμένα; Ἀλλὰ, φύσις τί ἐστιν, ἐννοεῖς; ἢ δύνασαι καὶ
κατὰ ποσὸν ἀκολουθῆσαί μοι λέγοντι; Ἀλλ' ἀποδείξει χρήσομαι
13 πρὸς σέ; Πῶς; Παρακολουθεῖς γὰρ αὐτῷ τούτῳ, τί ἐστιν
ἀπόδειξις, ἢ πῶς τι ἀποδείκνυται, ἢ διὰ τίνων; ἢ τίνα ὅμοια
14 μὲν ἀποδείξει ἐστὶν, ἀπόδειξις δ' οὐκ ἔστι; Τί γάρ ἐστιν
ἀληθὲς οἶδας, ἢ τί ἐστι ψεῦδος; τί τίνι ἀκολουθεῖ; τί τίνι
15 μάχεται, ἢ ἀνομολογούμενόν ἐστιν, ἢ ἀσύμφωνον; Ἀλλὰ
κινῶ σε πρὸς φιλοσοφίαν; πῶς; Παραδεικνύω σοι τὴν μάχην
τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καθ' ἣν διαφέρονται περὶ ἀγαθῶν καὶ
κακῶν, καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων· αὐτὸ τοῦτο, τί ἐστι
μάχη, οὐκ εἰδότι; Δεῖξον οὖν μοι, τί περανῶ διαλεγόμενός σοι.
16 Κίνησόν μοι προθυμίαν. Ὡς ἡ κατάλληλος πόα τῷ προβάτῳ
φανεῖσα, προθυμίαν αὐτῷ κινεῖ πρὸς τὸ φαγεῖν· ἂν δὲ λίθον
ἢ ἄρτον παραθῇς, οὐ κινηθήσεται· οὕτως εἰσί τινες ἡμῖν

φυσικαὶ προθυμίαι καὶ πρὸς τὸ λέγειν, ὅταν ὁ ἀκουσόμενος φανῇ τις, ὅταν αὐτὸς ἐρεθίσῃ. Ἂν δ' ὡς λίθος ἢ χόρτος ᾖ παρακείμενος, πῶς δύναται ἀνθρώπῳ ὄρεξιν κινῆσαι; Ἡ 17
ἄμπελος μή τι λέγει τῷ γεωργῷ, Ἐπιμελοῦ μου; ἀλλ' αὐτὴ δι' αὐτῆς ἐμφαίνουσα, ὅτι ἐπιμεληθέντι λυσιτελήσει αὐτῷ, ἐκκαλεῖται πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν; Τὰ παιδία τὰ πιθανὰ καὶ 18
δριμέα, τίνα οὐκ ἐκκαλεῖται πρὸς τὸ συμπαίζειν αὐτοῖς, καὶ συνέρπειν, καὶ πρὸς τὸ συμψελλίζειν; ὄνῳ δὲ τίς προθυμεῖται συμπαίζειν, ἢ συνογκᾶσθαι; καὶ γὰρ εἰ μικρὸν, ὅμως ὀνάριόν ἐστιν.

Τί οὖν μοι οὐδὲν λέγεις; Ἐκεῖνο μόνον ἔχω σοι εἰπεῖν, ὅτι 19
ὁ ἀγνοῶν τίς ἐστι, καὶ ἐπὶ τί γέγονε, καὶ ἐν τίνι τούτῳ τῷ κόσμῳ, καὶ μετὰ τίνων κοινωνῶν, καὶ τίνα τὰ ἀγαθά ἐστι καὶ τὰ κακὰ, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ, καὶ μήτε λόγῳ παρακολουθῶν, μήτ' ἀποδείξει, μήτε τί ἐστιν ἀληθὲς ἢ τί ψεῦδος, μήτε διακρῖναι ταῦτα δυνάμενος, οὔτ' ὀρέξεται κατὰ φύσιν, οὔτ' ἐκκλινεῖ, οὔθ' ὁρμήσει, οὔτ' ἐπιβαλεῖται, οὐ συγκαταθήσεται, οὐκ ἀνανεύσει, οὐκ ἐφέξει· τὸ σύνολον, κωφὸς καὶ τυφλὸς περιελεύσεται, δοκῶν μέν τις εἶναι, ὢν δ' οὐδείς. Νῦν γὰρ 20
πρῶτον τοῦθ' οὕτως ἔχει; οὐχὶ ἐξ οὗ γένος ἀνθρώπων ἐστὶν, ἐξ ἐκείνου πάντα τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα παρὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν γεγένηται; Ἀγαμέμνων καὶ Ἀχιλλεὺς διὰ τί ἀλλή- 21
λοις διεφέροντο; οὐχὶ διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, τίνα ἐστὶ συμφέροντα καὶ ἀσύμφορα; οὐχὶ ὁ μὲν λέγει, ὅτι συμφέρει ἀποδοῦναι τῷ πατρὶ τὴν Χρυσηΐδα· ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐ συμφέρει; οὐχὶ ὁ μὲν λέγει, ὅτι δεῖ αὐτὸν λαβεῖν τὸ ἄλλου γέρας· ὁ δὲ, ὅτι οὐ δεῖ; οὐχὶ διὰ ταῦτα ἐπελάθοντο, καὶ τίνες ἦσαν, καὶ ἐπὶ τί ἐληλύθεσαν; Ἔα, ἄνθρωπε, ἐπὶ τί ἐλήλυθας; ἐρωμένας κτησόμενος, 22
ἢ πολεμήσων; Πολεμήσων. Τίσι; τοῖς Τρωσὶν, ἢ τοῖς Ἕλλησι; Τοῖς Τρωσίν. Ἀφεὶς οὖν τὸν Ἕκτορα, ἐπὶ τὸν βασιλέα τὸν

23 σαυτοῦ σπᾷς τὸ ξίφος; Σὺ δ', ὦ βέλτιστε, ἀφεὶς τὰ τοῦ
βασιλέως ἔργα,

οἷ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε·

περὶ κορασιδίου διαπυκτεύεις τῷ πολεμικωτάτῳ τῶν συμμάχων,
ὃν δεῖ παντὶ τρόπῳ περιέπειν καὶ φυλάττειν; καὶ χείρων γίνῃ
κομψοῦ ἀρχιερέως, ὃς τοὺς καλοὺς μονομάχους διὰ πάσης ἐπι-
μελείας ἔχει; Ὁρᾷς οἷα ποιεῖ ἄγνοια περὶ τῶν συμφερόντων;

24 Ἀλλὰ κἀγὼ πλούσιός εἰμι. Μή τι οὖν τοῦ Ἀγαμέμνονος
πλουσιώτερος; Ἀλλὰ καὶ καλός εἰμι. Μή τι οὖν τοῦ Ἀχιλλέως
καλλίων; Ἀλλὰ καὶ κόμιον κομψὸν ἔχω. Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς οὐ
κάλλιον, καὶ ξανθόν; καὶ οὐκ ἐκτένιζεν αὐτὸ κομψῶς, οὐδὲ
25 ἔπλασσεν. Ἀλλὰ καὶ ἰσχυρός εἰμι. Μή τι οὖν δύνασαι λίθον ἆραι
ἡλίκον ὁ Ἕκτωρ ἢ ὁ Αἴας; Ἀλλὰ καὶ εὐγενής. Μή τι ἐκ Θεᾶς
μητρός; μή τι πατρὸς ἐκγόνου Διός; Τί οὖν ἐκεῖνον ὠφελεῖ
ταῦτα, ὅταν καθήμενος κλαίῃ διὰ τὸ κορασίδιον; Ἀλλὰ ῥήτωρ
26 εἰμί. Ἐκεῖνος δ' οὐκ ἦν; Οὐ βλέπεις πῶς κέχρηται τοῖς δεινο-
τάτοις τῶν Ἑλλήνων περὶ λόγους, Ὀδυσσεῖ καὶ Φοίνικι; πῶς
αὐτοὺς ἀστόμους πεποίηκε;

27 Ταῦτά σοι μόνα ἔχω εἰπεῖν, καὶ οὐδὲ ταῦτα προθύμως. Διὰ
28 τί; Ὅτι με οὐκ ἠρέθισας. Εἰς τί γὰρ ἀπιδὼν ἐρεθισθῶ, ὡς οἱ
ἱππικοὶ περὶ τοὺς ἵππους τοὺς εὐφυεῖς; Εἰς τὸ σωμάτιον;
Αἰσχρῶς αὐτὸ πλάσσεις. Εἰς τὴν ἐσθῆτα; Καὶ ταύτην τρυφερὰν
29 ἔχεις. Εἰς σχῆμα; εἰς βλέμμα; Εἰς οὐδέν. Ὅταν ἀκοῦσαι θέλῃς
φιλοσόφου, μὴ λέγε αὐτῷ, ὅτι, Οὐδέν μοι λέγεις· ἀλλὰ μόνον
δείκνυε σαυτὸν τοῦ ἀκούειν ἄξιον ἢ ἐπιτήδειον· καὶ ὄψει, πῶς
κινήσεις τὸν λέγοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κε'.

Πῶς ἀναγκαῖα τὰ Λογικά.

ΤΩΝ παρόντων δέ τινος εἰπόντος· Πεῖσόν με, ὅτι τὰ λογικὰ χρήσιμά ἐστι· Θέλεις, ἔφη, ἀποδείξω σοι τοῦτο; Ναί. Οὐκοῦν 2
λόγον μ' ἀποδεικτικὸν διαλεχθῆναι δεῖ. Ὁμολογήσαντος δέ·
Πόθεν οὖν εἴσῃ, ἄν σε σοφίσωμαι; Σιωπήσαντος δὲ τοῦ ἀνθρώ- 3
που, Ὁρᾷς, ἔφη, πῶς αὐτὸς ὁμολογεῖς, ὅτι ταῦτα ἀναγκαῖά ἐστιν· εἰ χωρὶς αὐτῶν οὐδ' αὐτὸ τοῦτο δύνασαι μαθεῖν, πότερον ἀναγκαῖα ἢ οὐκ ἀναγκαῖα ἐστίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κϛ'.

Τί τὸ ἴδιον τοῦ Ἁμαρτήματος.

ΠΑΝ ἁμάρτημα μάχην περιέχει. Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἁμαρτάνων οὐ θέλει ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ κατορθῶσαι· δῆλον, ὅτι, ὃ μὲν θέλει οὐ ποιεῖ. Τί γὰρ ὁ κλέπτης θέλει πρᾶξαι; Τὸ αὐτῷ συμφέρον. 2
Οὐκοῦν, εἰ ἀσύμφορον αὐτῷ ἐστι τὸ κλέπτειν, ὃ μὲν θέλει, οὐ
ποιεῖ. Πᾶσα δὲ ψυχὴ λογικὴ φύσει διαβέβληται πρὸς μάχην· καὶ 3
μέχρι μὲν ἂν μὴ παρακολουθῇ τούτῳ, ὅτι ἐν μάχῃ ἐστὶν, οὐδὲν κωλύεται τὰ μαχόμενα ποιεῖν· παρακολουθήσαντα δὲ, πολλὴ ἀνάγκη ἀποστῆναι τῆς μάχης, καὶ φυγεῖν οὕτως, ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ ψεύδους ἀνανεῦσαι πολλὴ ἀνάγκη τῷ αἰσθανομένῳ ὅτι ψεῦδός ἐστι· μέχρι δ' ἂν τοῦτο μὴ φαντάζηται, ὡς ἀληθεῖ ἐπινεύει αὐτῷ. Δεινὸς οὖν ἐν λόγῳ, ὁ δ' αὐτὸς καὶ προ- 4
τρεπτικὸς καὶ ἐλεγκτικὸς, οὗτος, ὁ δυνάμενος ἑκάστῳ παραδεῖξαι τὴν μάχην καθ' ἣν ἁμαρτάνει, καὶ σαφῶς παραστῆσαι πῶς ὃ

5 θέλει οὐ ποιεῖ, καὶ ὃ μὴ θέλει ποιεῖ. Ἂν γὰρ τοῦτο δείξῃ τις, αὐτὸς ἀφ' αὑτοῦ ἀποχωρήσει· μέχρι δὲ μὴ δεικνύῃς, μὴ θαύμαζε εἰ ἐπιμένει. Κατορθώματος γὰρ φαντασίαν λαμβάνων,
6 ποιεῖ αὐτό. Διὰ τοῦτο καὶ Σωκράτης ταύτῃ τῇ δυνάμει πεποιθὼς, ἔλεγεν· ὅτι, Ἐγὼ ἄλλον μὲν οὐδένα εἴωθα παρέχειν μάρτυρα ὧν λέγω· ἀρκοῦμαι δ' ἀεὶ τῷ προσδιαλεγομένῳ, καὶ ἐκεῖνον ἐπιψηφίζω καὶ καλῶ μάρτυρα· καὶ εἷς ὢν οὗτος ἀρκεῖ
7 μοι ἀντὶ πάντων. Ἤδει γὰρ, ὑπὸ τίνος λογικὴ ψυχὴ κινεῖται ζυγῷ, ἐπὶ τίνα ῥέψει, ἄν τε θέλῃ, ἄν τε μή. Λογικῷ ἡγεμονικῷ δεῖξον μάχην, καὶ ἀποστήσεται. Ἂν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐτὸς σαυτῷ μᾶλλον ἐγκάλει, ἢ τῷ μὴ πειθομένῳ.

ΑΡΡΙΑΝΟΥ

ΤΩΝ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ α'.

Περὶ Καλλωπισμοῦ.

Εἰσιόντος τινὸς πρὸς αὐτὸν νεανίσκου ῥητορικοῦ, περι-
εργότερον ἠσκημένου τὴν κόμην, καὶ τὴν ἄλλην περιβολὴν κατα-
κοσμοῦντος· Εἰπέ μοι, ἔφη, εἰ οὐ δοκοῦσί σοι κύνες τ' εἶναι
καλοί τινες καὶ ἵπποι, καὶ οὕτω τῶν ἄλλων ζώων ἕκαστον;
Δοκοῦσιν, ἔφη, Οὐκοῦν καὶ ἄνθρωποι οἱ μὲν καλοί, οἱ δὲ 2
αἰσχροί; Πῶς γὰρ οὔ; Πότερον οὖν κατὰ τὸ αὐτὸ ἕκαστα
τούτων ἐν τῷ αὐτῷ γένει καλὰ προσαγορεύομεν, ἢ ἰδίως
ἕκαστον; οὕτω δ' ὄψει αὐτό. Ἐπειδὴ πρὸς ἄλλο μὲν ὁρῶμεν 3
κύνα πεφυκότα, πρὸς ἄλλο δ' ἵππον, πρὸς ἄλλο δ', εἰ οὕτω
τύχοι, ἀηδόνα· καθόλου μὲν οὐκ ἀτόπως ἀποφήναιτ' ἄν τις
ἕκαστον τηνικαῦτα καλὸν εἶναι, ὁπότε κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν
κράτιστ' ἔχει· ἐπεὶ δ' ἡ φύσις ἑκάστου διάφορός ἐστι, δια-
φόρως εἶναί μοι δοκεῖ ἕκαστον αὐτῶν καλόν. Ἢ γὰρ οὔ; Ὡμολόγει.

4 Οὐκοῦν ὅπερ κύνα ποιεῖ καλόν, τοῦτο ἵππον αἰσχρόν· ὅπερ δ'
ἵππον καλὸν, τοῦτο κύνα αἰσχρόν· εἴ γε διάφοροι αἱ φύσεις
5 εἰσιν αὐτῶν. Ἔοικε. Καὶ γὰρ τὸ παγκρατιαστὴν οἶμαι ποιοῦν
καλὸν, τοῦτο παλαιστὴν οὐκ ἀγαθὸν ποιεῖ· δρομέα δὲ, καὶ
γελοιότατον. Καὶ ὁ πρὸς πενταθλίαν καλὸς, ὁ αὐτὸς οὗτος πρὸς
6 πάλην αἴσχιστος. Οὕτως, ἔφη. Τί οὖν ποιεῖ ἄνθρωπον καλὸν, ἢ
ὅπερ τῷ γένει καὶ κύνα καὶ ἵππον; Τοῦτο, ἔφη. Τί οὖν ποιεῖ
κύνα καλόν; Ἡ ἀρετὴ ἡ κυνὸς παροῦσα. Τί ἵππον; Ἡ ἀρετὴ ἡ
ἵππου παροῦσα. Τί οὖν ἄνθρωπον; Μή ποθ' ἡ ἀρετὴ ἡ
7 ἀνθρώπου παροῦσα; Καὶ σὺ οὖν εἰ θέλεις καλὸς εἶναι,
8 νεανίσκε, τοῦτο ἐκπόνει, τὴν ἀρετὴν τὴν ἀνθρωπικήν. Τίς δ'
ἐστιν αὕτη; Ὅρα τίνας αὐτὸς ἐπαινεῖς, ὅταν δίχα πάθους τινὰς
ἐπαινῇς· πότερα τοὺς δικαίους, ἢ τοὺς ἀδίκους; Τοὺς δικαίους.
Πότερον τοὺς σώφρονας, ἢ τοὺς ἀκολάστους; Τοὺς σώφρονας.
9 Τοὺς ἐγκρατεῖς δ', ἢ τοὺς ἀκρατεῖς; Τοὺς ἐγκρατεῖς. Οὐκοῦν
τοιοῦτόν τινα ποιῶν σαυτὸν, εἴσῃ ὅτι καλὸν ποιήσεις. Μέχρι
δ' ἂν τούτων ἀμελῇς, αἰσχρόν σ' εἶναι ἀνάγκη, κἂν πάντα
μηχανᾷ ὑπὲρ τοῦ φαίνεσθαί σε καλόν.

10 Ἐντεῦθεν οὐκέτι ἔχω σοι πῶς εἴπω· ἄν τε γὰρ λέγω ἃ
φρονῶ, ἀνιάσω σε, καὶ ἐξελθὼν τάχα οὐδ' εἰσελεύσῃ· ἄν τε
μὴ λέγω, ὅρα οἷον ποιήσω, εἰ σὺ μὲν ἔρχῃ πρὸς ἐμὲ ὠφελη-
θησόμενος, ἐγὼ δ' οὐκ ὠφελήσω σ' οὐδέν· καὶ σὺ μὲν ὡς πρὸς
11 φιλόσοφον, ἐγὼ δ' οὐδὲν ἐρῶ σοι ὡς φιλόσοφος. Πῶς δὲ καὶ
[οὐκ] ὠμόν ἐστι πρὸς αὐτόν σε, τὸ περιιδεῖν ἀνεπανόρθωτον; ἄν
12 ποθ' ὕστερον φρένας σχῇς, εὐλόγως μοι ἐγκαλέσεις· Τί εἶδεν ἐν
ἐμοὶ ὁ Ἐπίκτητος, ἵνα βλέπων με τοιοῦτον εἰσερχόμενον πρὸς
αὐτὸν, οὕτως αἰσχρῶς ἔχοντα, περιίδῃ, καὶ μηδέποτε μηδὲ
13 ῥῆμα εἴπῃ; οὕτω μου ἀπέγνω; νέος οὐκ ἤμην; οὐκ ἤμην λόγου
ἀκουστικός; πόσοι δ' ἄλλοι νέοι ἐφ' ἡλικίας πολλὰ τοιαῦτα
14 διαμαρτάνουσι; Τινά ποτ' ἀκούω Πολέμωνα ἐξ ἀκολαστοτάτου

νεανίσκου τοσαύτην μεταβολὴν μεταβαλεῖν. Ἔστω, οὐκ ᾤετό με
Πολέμωνα ἔσεσθαι· τὴν μὲν κόμην ἐδύνατό μου διορθῶσαι, τὰ
δὲ περιάμματά μου περιελεῖν, φιλούμενόν με παῦσαι ἠδύνατο.
Ἀλλὰ βλέπων με τίνος εἴπω σχῆμα ἔχοντα, ἐσιώπα. Ἐγὼ οὐ 15
λέγω τίνος ἐστὶ τὸ σχῆμα τοῦτο· σὺ δ' αὐτὸ ἐρεῖς τόθ'
ὅταν εἰς ἑαυτὸν ἔλθῃς, καὶ γνώσῃ οἷόν ἐστι, καὶ τίνες αὐτὸ
ἐπιτηδεύουσι.

Τοῦτό μοι ὕστερον ἢν ἐγκαλῇς, τί ἕξω ἀπολογήσασθαι; Ναί· 16
ἀλλ' ἐρῶ, καὶ οὐ πεισθήσεται. Τῷ γὰρ Ἀπόλλωνι ἐπείσθη ὁ
Λάϊος; οὐκ ἀπελθὼν καὶ μεθυσθεὶς, χαίρειν εἶπε τῷ χρησμῷ;
τί οὖν; παρὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων τὰς ἀληθείας;
Καίτοι ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, οὔτ' εἰ πεισθήσῃ μοι, οὔτ' εἰ μή· 17
ἐκεῖνος δ' ἀκριβέστατα ᾔδει, ὅτι οὐ πεισθήσεται, καὶ ὅμως
εἶπε. Διὰ τί δ' εἶπε; Διὰ τί δὲ Ἀπόλλων ἐστί; διὰ τί δὲ 18
χρησμῳδεῖ; διὰ τί δ' εἰς ταύτην τὴν χώραν ἑαυτὸν κατατέτα-
χεν, ὥστε μάντις εἶναι, καὶ πηγὴ τῆς ἀληθείας, καὶ πρὸς
αὐτὸν ἔρχεσθαι τοὺς ἐκ τῆς οἰκουμένης; διὰ τί δὲ προγέγραπται
τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ, μηδενὸς αὐτὸ νοοῦντος;

Σωκράτης πάντας ἔπειθε τοὺς προσιόντας, ἐπιμελεῖσθαι 19
ἑαυτῶν; Οὐδὲ τὸ χιλιοστὸν μέρος. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ εἰς
ταύτην τὴν τάξιν ὑπὸ τοῦ Δαιμονίου, ὥς φησιν αὐτὸς, κατε-
τάχθη, μηκέτι ἐξέλιπεν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δικαστὰς τί
λέγει; Ἄν μ' ἀφῆτε, φησὶν, ἐπὶ τούτοις, ἵνα μηκέτι ταῦτα 20
πράσσω ἃ νῦν, οὐκ ἀνέξομαι, οὐδ' ἀνήσω· ἀλλὰ καὶ νέῳ καὶ
πρεσβυτέρῳ, καὶ ἁπλῶς ἀεὶ τῷ ἐντυγχάνοντι προσελθὼν,
πεύσομαι ταῦτα ἃ καὶ νῦν πυνθάνομαι· πολὺ δὲ μάλιστα
ὑμῶν, φησὶ, τῶν πολιτῶν, ὅτι ἐγγυτέρω μου γένει ἐστέ.
Οὕτω περίεργος εἶ, ὦ Σώκρατες, καὶ πολυπράγμων; τί δέ 21
σοί μέλει τί ποιοῦμεν; Οἷον καὶ λέγεις; κοινωνός μου ὢν καὶ
συγγενὴς, ἀμελεῖς σεαυτοῦ, καὶ τῇ πόλει παρέχεις πολίτην

κακὸν, καὶ τοῖς συγγενέσι συγγενῆ, καὶ τοῖς γείτοσι γείτονα.
22 Σὺ οὖν τίς εἶ; Ἐνταῦθα μέγα ἐστὶ τὸ εἰπεῖν, ὅτι, Οὗτός εἰμι,
ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. Οὐδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοΐδιον
τολμᾷ ἀντιστῆναι· ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνθίστηται,
λέγε αὐτῷ, ἄν σοι δόξῃ, Σὺ δὲ τίς εἶ; καὶ, Τί σοὶ μέλει;
23 Ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύεταί τι ἐξαίρετον· ἐν βουσὶν, ἐν
κυσὶν, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵπποις. Μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ,
Σὺ οὖν τίς εἶ; εἰ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φωνήν ποθεν λαβών· Ἐγώ
εἰμι τοιοῦτον, οἷον ἐν ἱματίῳ πορφύρα· μή μ' ἀξίου ὅμοιον
εἶναι τοῖς ἄλλοις· ἢ τῇ φύσει μου μέμφου, ὅτι με διαφέροντα
παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε.
24 Τί οὖν; ἐγὼ τοιοῦτος; Πόθεν; Σὺ γὰρ τοιοῦτος, οἷος
ἀκούειν τἀληθῆ; Ὄφελεν! Ἀλλ' ὅμως ἐπεί πως κατεκρίθην
πώγωνα ἔχειν πολιὸν, καὶ τρίβωνα, καὶ σὺ εἰσέρχῃ πρὸς ἐμὲ
ὡς πρὸς φιλόσοφον, οὐ χρήσομαί σοι ὠμῶς, οὐδ' ἀπογνωστι-
κῶς, ἀλλ' ἐρῶ· Νεανίσκε, τίνα θέλεις καλὸν ποιεῖν; γνῶθι
25 πρῶτον τίς εἶ, καὶ οὕτω κόσμει σεαυτόν. Ἄνθρωπος εἶ· τοῦτο
δ' ἐστὶ θνητὸν ζῶον, χρηστικὸν φαντασίαις λογικῶς. Τὸ δὲ
λογικῶς, τί ἐστί; [τῇ] Φύσει ὁμολογουμένως, καὶ τελείως. Τί οὖν
ἐξαίρετον ἔχεις; Τὸ ζῶον; Οὔ. Τὸ θνητόν; Οὔ. Τὸ χρηστικὸν
26 φαντασίαις; Οὔ. Τὸ λογικὸν ἔχεις ἐξαίρετον· τοῦτο κόσμει καὶ
καλλώπιζε· τὴν κόμην δ' ἄφες τῷ πλάσαντι ὡς αὐτὸς ἠθέλησεν.
27 Ἄγε, τίνας ἄλλας ἔχεις προσηγορίας; Ἀνὴρ εἶ, ἢ γυνή; Ἀνήρ.
Ἄνδρα οὖν καλλώπιζε, μὴ γυναῖκα. Ἐκείνη φύσει λεία γέγονε,
καὶ τρυφερά· κἂν ἔχῃ τρίχας πολλὰς, τέρας ἐστὶ, καὶ ἐν τοῖς
28 τέρασιν ἐν Ῥώμῃ δείκνυται. Τοῦτο δ' ἐπ' ἀνδρός ἐστι τὸ μὴ
ἔχειν. Κἂν μὲν φύσει μὴ ἔχῃ, τέρας ἐστίν· ἂν δ' αὐτὸς ἑαυτοῦ
ἐκκόπτῃ καὶ ἀποτίλλῃ, τί αὐτὸν ποιήσομεν; ποῦ αὐτὸν δείξο-
μεν; καὶ τί προγράψομεν; Δείξω ὑμῖν ἄνδρα, ὃς θέλει μᾶλλον
29 γυνὴ εἶναι ἢ ἀνήρ. Ὢ δεινοῦ θεάματος! Οὐδεὶς οὐχὶ θαυμάσει

τὴν προγραφήν. Νὴ τὸν Δία, οἶμαι ὅτι αὐτοὶ οἱ τιλλόμενοι, οὐ παρακολουθοῦντες ὅτι τοῦτ' αὐτό ἐστιν ὃ ποιοῦσι, ποιοῦσιν.
Ἄνθρωπε, τί ἔχεις ἐγκαλέσαι σου τῇ φύσει; Ὅτι σε ἄνδρα 30
ἐγέννησε; Τί οὖν; πάσας ἔδει γυναῖκας γεννῆσαι; καὶ τί ἂν ὄφελος ἦν σοι τοῦ κοσμεῖσθαι; τίνι ἂν ἐκοσμοῦ, εἰ πάντες ἦσαν
γυναῖκες; Ἀλλ' οὐκ ἀρέσκει σοι τὸ πραγμάτιον· ὅλον δι' 31
ὅλων αὐτὸ ποίησον· ἆρον — τί ποτ' ἐκεῖνο; — Τὸ αἴτιον τῶν τριχῶν· ποίησον εἰς ἅπαντα σαυτὸν γυναῖκα, ἵνα μὴ πλανώμεθα· μὴ τὸ μὲν ἥμισυ ἀνδρὸς, τὸ δ' ἥμισυ γυναικός.
Τίνι θέλεις ἀρέσαι; Τοῖς γυναικαρίοις; Ὡς ἀνὴρ αὐτοῖς ἄρεσον. 32
Ναί· ἀλλὰ τοῖς λείοις χαίρουσιν. Οὐκ ἀπάγξῃ; καὶ εἰ τοῖς
κιναίδοις ἔχαιρον, ἐγένου ἂν κίναιδος; Τοῦτό σοι τὸ ἔργον ἐστίν; 33
ἐπὶ τοῦτο ἐγεννήθης, ἵνα σοι αἱ γυναῖκες αἱ ἀκόλαστοι χαίρωσι;
Τοιοῦτόν σε θῶμεν πολίτην Κορινθίων; κἂν οὕτω τύχῃ, 34
ἀστυνόμον, ἢ ἐφήβαρχον, ἢ στρατηγὸν, ἢ ἀγωνοθέτην; Ἄγε, 35
καὶ γαμήσας τίλλεσθαι μέλλεις; Τίνι, καὶ ἐπὶ τί; Καὶ παιδία ποιήσας, εἶτα κἀκεῖνα τιλλόμενα ἡμῖν εἰσάξεις εἰς τὸ πολίτευμα; Καλὸς πολίτης, καὶ βουλευτὴς, καὶ ῥήτωρ. Τοιούτους δεῖ νέους εὔχεσθαι ἡμῖν φύεσθαι καὶ ἀνατρέφεσθαι;

Μή· τοὺς Θεούς σοι, νεανίσκε. Ἀλλ' ἅπαξ ἀκούσας τῶν 36
λόγων τούτων, ἀπελθὼν σαυτῷ εἰπὲ, Ταῦτά μοι Ἐπίκτητος οὐκ εἴρηκε (πόθεν γὰρ ἐκείνῳ;), ἀλλὰ Θεός τίς ποτ' εὐμενὴς δι' ἐκείνου. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπῆλθεν Ἐπικτήτῳ ταῦτα εἰπεῖν, οὐκ
εἰωθότι λέγειν πρὸς οὐδένα. Ἄγε οὖν, τῷ Θεῷ πεισθῶμεν, ἵνα 37
μὴ θεοχόλωτοι ὦμεν. Οὔ· ἀλλ' ἂν μὲν κόραξ κραυγάζων σημαίνῃ σοί τι, οὐχ ὁ κόραξ ἐστὶν ὁ σημαίνων, ἀλλ' ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ· ἂν δὲ δι' ἀνθρωπίνης φωνῆς σημαίνῃ τι, τὸν ἄνθρωπον οὐ ποιήσει λέγειν σοι ταῦτα, ἵνα γνοίης τὴν δύναμιν τοῦ δαιμονίου, ὅτι τοῖς μὲν οὕτως, τοῖς δ' ἐκείνως σημαίνει, περὶ δὲ τῶν
μεγίστων καὶ κυριωτάτων, διὰ καλλίστου ἀγγέλου σημαίνει; Τί 38
ἐστιν ἄλλο ὃ λέγει ὁ ποιητής·

. . . . . Ἐπεὶ πρό οἱ εἴπομεν ἡμεῖς,
Ἑρμείαν πέμψαντες ἐΰσκοπον Ἀργειφόντην,
Μήτ' αὐτὸν κτείνειν, μήτε μνάασθαι ἄκοιτιν.

39 Ὁ Ἑρμῆς καταβὰς ἔμελλεν αὐτῷ λέγειν ταῦτα; καὶ σοὶ νῦν λέγουσιν οἱ Θεοὶ ταῦτα, Ἑρμείαν πέμψαντες διάκτορον Ἀργειφόντην· Μὴ ἐκστρέφειν τὰ καλῶς ἔχοντα, μηδὲ περιεργάζεσθαι· ἀλλ' ἀφεῖναι τὸν ἄνδρα, ἄνδρα· τὴν γυναῖκα, γυναῖκα· τὸν καλὸν ἄνθρωπον ὡς καλὸν ἄνθρωπον, τὸν αἰσχρὸν ὡς ἄνθρωπον
40 αἰσχρόν. Ὅτι οὐκ εἶ κρέας, οὐδὲ τρίχες, ἀλλὰ προαίρεσις·
41 ταύτην ἂν σχῇς καλὴν [ποτε], τότ' ἔσῃ καλός. Μέχρι δὲ νῦν οὐ τολμῶ σοι λέγειν, ὅτι αἰσχρὸς εἶ. Δοκεῖς γάρ μοι πάντα θέλειν
42 ἀκοῦσαι, ἢ τοῦτο. Ἀλλ' ὅρα, τί λέγει Σωκράτης τῷ καλλίστῳ πάντων καὶ ὡραιοτάτῳ Ἀλκιβιάδῃ· Πειρῶ οὖν καλὸς εἶναι. Τί αὐτῷ λέγει; Πλάσσε σου τὴν κόμην, καὶ τίλλε σου τὰ σκέλη; Μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ κόσμει σου τὴν προαίρεσιν, ἔξαιρε τὰ
43 φαῦλα δόγματα. Τὸ σωμάτιον οὖν πῶς; Ὡς πέφυκεν. Ἄλλῳ
44 τούτων ἐμέλησεν· ἐκείνῳ ἐπίτρεψον. Τί οὖν; ἀκάθαρτον δεῖ εἶναι; Μὴ γένοιτο. Ἀλλ' ὃς εἶ καὶ πέφυκας, τοῦτον κάθαιρε· ἄνδρα, ὡς ἄνδρα καθάριον εἶναι· γυναῖκα, ὡς γυναῖκα· παιδίον,
45 ὡς παιδίον. Οὔ· ἀλλὰ καὶ τοῦ λέοντος ἐκτίλλωμεν τὴν κόμην, ἵνα μὴ ἀκάθαρτος ᾖ· καὶ τοῦ ἀλεκτρυόνος τὸν λόφον· δεῖ γὰρ καὶ τοῦτον καθάριον εἶναι. Ἀλλ' ὡς ἀλεκτρυόνα, καὶ ἐκεῖνον ὡς λέοντα, καὶ τὸν κυνηγετικὸν κύνα ὡς κυνηγετικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ β'.

Περὶ τίνα ἀσκεῖσθαι δεῖ τὸν Προκόψοντα· καὶ, ὅτι τῶν κυριωτάτων ἀμελοῦμεν.

Τρεῖς εἰσι τόποι, περὶ οὓς ἀσκηθῆναι δεῖ τὸν ἐσόμενον καλὸν καὶ ἀγαθόν· ὁ περὶ τὰς ὀρέξεις καὶ τὰς ἐκκλίσεις, ἵνα μήτ' ὀρεγόμενος ἀποτυγχάνῃ, μήτ' ἐκκλίνων περιπίπτῃ· ὁ 2
περὶ τὰς ὁρμὰς καὶ ἀφορμὰς, καὶ ἁπλῶς ὁ περὶ τὸ καθῆκον, ἵνα τάξει, ἵνα εὐλογίστως, ἵνα μὴ ἀμελῶς· τρίτος ἐστὶν, ὁ περὶ τὴν ἀνεξαπατησίαν καὶ ἀνεικαιότητα, καὶ ὅλως ὁ περὶ τὰς συγκαταθέσεις. Τούτων κυριώτατος, καὶ μάλιστα ἐπείγων ἐστὶν 3
ὁ περὶ τὰ πάθη. Πάθος γὰρ ἄλλως οὐ γίνεται, εἰ μὴ ὀρέξεως ἀποτυγχανούσης, ἢ ἐκκλίσεως περιπιπτούσης. Οὗτός ἐστιν ὁ ταραχὰς, θορύβους, ἀτυχίας, ὁ δυστυχίας ἐπιφέρων· ὁ πένθη, οἰμωγὰς, φθόνους· ὁ φθονεροὺς, ὁ ζηλοτύπους ποιῶν· δι' ὃν οὐδ' ἀκοῦσαι λόγων δυνάμεθα. Δεύτερός ἐστιν, ὁ περὶ 4
τὸ καθῆκον. Οὐ δεῖ γάρ με εἶναι ἀπαθῆ ὡς ἀνδριάντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηροῦντα τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιθέτους, ὡς εὐσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην.

Τρίτος ἐστὶν, ὁ ἤδη τοῖς προκόπτουσιν ἐπιβάλλων, ὁ περὶ 5
τὴν αὐτῶν τούτων ἀσφάλειαν, ἵνα μηδ' ἐν ὕπνοις λάθῃ τις ἀνεξέταστος παρελθοῦσα φαντασία, μηδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. Τοῦτο ὑπὲρ ἡμᾶς, φησὶν, ἐστίν. Οἱ δὲ νῦν 6
φιλόσοφοι, ἀφέντες τὸν πρῶτον τόπον καὶ τὸν δεύτερον, καταγίνονται περὶ τὸν τρίτον· μεταπίπτοντας ἐρωτᾶσθαι, περαίνοντας, ὑποθετικοὺς, ψευδομένους. Δεῖ γὰρ, φησὶ, καὶ ἐν ταῖς 7
ὕλαις ταύταις γενόμενον διαφυλάξαι τὸ ἀνεξαπάτητον. Τίνα; Τὸν καλὸν καὶ ἀγαθόν. Σοὶ οὖν τοῦτο λείπει· τὰς ἄλλας ἐκ- 8

πεπόνηκας; περὶ κερμάτιον ἀνεξαπάτητος εἶ; ἐὰν ἴδῃς κοράσιον
καλὸν, ἀντέχεις τῇ φαντασίᾳ; ἂν ὁ γείτων σου κληρονομήσῃ,
9 οὐ δάκνῃ; νῦν οὐδὲν ἄλλο σοι λείπει, ἢ ἀμεταπτωσία; Τάλας,
αὐτὰ ταῦτα τρέμων μανθάνεις, καὶ ἀγωνιῶν, μή τίς σου κατα-
10 φρονήσῃ· καὶ πυνθανόμενος, μή τίς τι περὶ σοῦ λέγῃ. Κἂν τις
ἐλθὼν εἴπῃ σοι, ὅτι, λόγου γενομένου, τίς ἄριστός ἐστι τῶν
φιλοσόφων, παρών τις ἔλεγεν, ὅτι εἷς φιλόσοφος ὁ δεῖνα· γέγονέ
σου τὸ ψυχάριον ἀντὶ δακτυλιαίου δίπηχυ. Ἂν δ' ἄλλος παρὼν
εἴπῃ, Οὐδὲν εἴρηκας, οὐκ ἔστιν ἄξιον τοῦ δεῖνος ἀκροᾶσθαι·
τί γὰρ οἶδε; τὰς πρώτας ἀφορμὰς ἔχει, πλέον δ' οὐδέν· ἐξ-
έστηκας, ὠχρίακας, εὐθὺς κέκραγας, Ἐγὼ αὐτῷ δείξω τίς εἰμι,
11 ὅτι μέγας φιλόσοφος. Βλέπεται ἐξ αὐτῶν τούτων. Τί θέλεις ἐξ
ἄλλων δεῖξαι; Οὐκ οἶδας, ὅτι Διογένης τῶν σοφιστῶν τινα
οὕτως ἔδειξεν, ἐκτείνας τὸν μέσον δάκτυλον; εἶτα ἐκμανέντος
12 αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν, ἔφη, ὁ δεῖνα· ἔδειξα ὑμῖν αὐτόν. Ἄνθρωπος
γὰρ δακτύλῳ οὐ δείκνυται, ὡς λίθος, ἢ ὡς ξύλον· ἀλλ' ὅταν
τις τὰ δόγματα αὐτοῦ δείξῃ, τότε αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον ἔδειξε.
13 Βλέπωμεν καὶ σοῦ τὰ δόγματα. Μὴ γὰρ οὐ δῆλόν ἐστιν,
ὅτι σὺ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτοῦ, ἐν οὐδενὶ τίθεσαι, ἔξω δὲ
βλέπεις εἰς τὰ ἀπροαίρετα, τί ἐρεῖ ὁ δεῖνα; καὶ τίς εἶναι δόξεις;
εἰ φιλόλογος; εἰ Χρύσιππον ἀνέγνως, ἢ Ἀντίπατρον; εἰ μὲν
14 γὰρ καὶ Ἀρχέδημον, ἀπέχεις ἅπαντα. Τί ἔτι ἀγωνιᾷς, μὴ οὐ
δείξῃς ἡμῖν τίς εἶ; Θέλεις σοι εἴπω τίνα ἡμῖν ἔδειξας; Ἄνθρω-
πον παριόντα ταπεινὸν, μεμψίμοιρον, ὀξύθυμον, δειλὸν, πάντα
μεμφόμενον, πᾶσιν ἐγκαλοῦντα, μηδέποτε ἡσυχίαν ἄγοντα,
15 πέρπερον· ταῦτα ἡμῖν ἔδειξας. Ἄπελθε οὖν, καὶ ἀναγίνωσκε
Ἀρχέδημον· εἶτα, μῦς ἂν καταπέσῃ καὶ ψοφήσῃ, ἀπέθανες.
Τοιοῦτος γάρ σε μένει θάνατος, οἷον καὶ τὸν — τίνα ποτ'
ἐκεῖνον; — τὸν Κρίνιν. Καὶ ἐκεῖνος μέγα ἐφρόνει, ὅτι ἐνόει
16 Ἀρχέδημον. Τάλας, οὐ θέλεις ἀφεῖναι ταῦτα τὰ μηδὲν πρὸς

σέ; Πρέπει ταῦτα τοῖς δυναμένοις δίχα ταραχῆς αὐτὰ μανθάνειν· οἷς ἔξεστιν εἰπεῖν, Οὐκ ὀργίζομαι, οὐ λυποῦμαι, οὐ φθονῶ, οὐ κωλύομαι, οὐκ ἀναγκάζομαι. Τί μοι λοιπόν; εὐσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. Ἴδωμεν, πῶς περὶ τὰς μεταπτώσεις τῶν 17
λόγων δεῖ ἀναστρέφεσθαι· ἴδωμεν, πῶς ὑπόθεσίν τις λαβὼν, εἰς οὐδὲν ἄτοπον ἀπαχθήσεται. Ἐκείνων ἐστὶ ταῦτα. Τοῖς 18
εὐπλοοῦσι προσήκει πῦρ καίειν, ἀριστᾷν, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ᾄδειν, καὶ ὀρχεῖσθαι· βυθιζομένου δὲ τοῦ πλοίου, σύ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τοὺς σιφάρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ γ'.

Τίς ὕλη τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ πρὸς τί μάλιστα ἀσκητέον.

Ὕλη τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τὸ ἴδιον ἡγεμονικόν· τὸ σῶμα δ', ἰατροῦ καὶ ἀλείπτου· ὁ ἀγρὸς, γεωργοῦ ὕλη. Ἔργον δὲ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τὸ χρῆσθαι ταῖς φαντασίαις κατὰ φύσιν.
Πέφυκε δὲ πᾶσα ψυχὴ, ὥσπερ τῷ ἀληθεῖ ἐπινεύειν, πρὸς τὸ 2
ψεῦδος ἀνανεύειν, πρὸς τὸ ἄδηλον ἐπέχειν· οὕτω πρὸς μὲν τὸ ἀγαθὸν ὀρεκτικῶς κινεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸ κακὸν ἐκκλιτικῶς, πρὸς δὲ τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν οὐδετέρως. Ὡς γὰρ τὸ τοῦ 3
Καίσαρος νόμισμα οὐκ ἔξεστιν ἀποδοκιμάσαι τῷ τραπεζίτῃ, οὐδὲ τῷ λαχανοπώλῃ, ἀλλ' ἂν δείξῃς, θέλει οὐ θέλει, προέσθαι αὐτὸν δεῖ τὸ ἀντ' αὐτοῦ πωλούμενον· οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς. Τὸ ἀγαθὸν φανὲν, εὐθὺς ἐκίνησεν ἐφ' αὐτὸ, τὸ κακὸν ἀφ' 4
αὐτοῦ. Οὐδέποτε δ' ἀγαθοῦ φαντασίαν ἐναργῆ ἀποδοκιμάσει ψυχὴ, οὐ μᾶλλον ἢ τὸ Καίσαρος νόμισμα. Ἔνθεν ἐξήρτηται πᾶσα κίνησις καὶ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ.

Διὰ τοῦτο πάσης οἰκειότητος προκρίνεται τὸ ἀγαθόν. Οὐδὲν 5
ἐμοὶ καὶ τῷ πατρὶ, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ. Οὕτως εἶ σκληρός;

6 Οὕτω γὰρ πέφυκα· τοῦτό μοι τὸ νόμισμα δέδωκεν ὁ Θεός. Διὰ
τοῦτο εἰ τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου τὸ ἀγαθὸν ἕτερόν ἐστιν, οἴχε-
ται καὶ πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ πατρὶς, καὶ πάντα τὰ πράγ-
7 ματα. Ἀλλὰ τὸ ἐμὸν ἐγὼ ἀγαθὸν ὑπερίδω, ἵνα σὺ σχῇς; καὶ
παραχωρήσω σοι; Ἀντὶ τίνος; Πατήρ σου εἰμί. Ἀλλ' οὐκ
8 ἀγαθόν. Ἀδελφός σου εἰμί. Ἀλλ' οὐκ ἀγαθόν. Ἐὰν δ' ἐν ὀρθῇ
προαιρέσει θῶμεν, αὐτὸ τὸ τηρεῖν τὰς σχέσεις ἀγαθὸν γίνεται·
καὶ λοιπὸν, ὁ τῶν ἐκτός τινων ἐκχωρῶν, οὗτος τοῦ ἀγαθοῦ
9 τυγχάνει. Αἴρει τὰ χρήματα ὁ πατήρ. Ἀλλ οὐ βλάπτει. Ἕξει τὸ
πλέον τοῦ ἀγροῦ ὁ ἀδελφός. Ὅσον καὶ θέλει. Μή τι οὖν τοῦ
10 αἰδήμονος; μή τι τοῦ πιστοῦ; μή τι τοῦ φιλαδέλφου; Ἐκ ταύτης
γὰρ τῆς οὐσίας τίς δύναται ἐκβαλεῖν; οὐδ' ὁ Ζεύς. Οὐδὲ γὰρ
ἠθέλησεν· ἀλλ' ἐπ' ἐμοὶ αὐτὸ ἐποίησε, καὶ ἔδωκεν οἷον εἶχεν
αὐτὸς, ἀκώλυτον, ἀναναγκαστον, ἀπαραπόδιστον.

11 Ὅταν οὖν ἄλλῳ ἄλλο τὸ νόμισμα ᾖ, ἐκεῖνό τις δείξας, ἔχει
12 τὸ ἀντ' αὐτοῦ πιπρασκόμενον. Ἐλήλυθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν
κλέπτης ἀνθύπατος. Τίνι νομίσματι χρῆται; Ἀργυρίῳ. Δεῖξον,
καὶ ἀπόφερε ὃ θέλεις. Ἐλήλυθε μοιχός. Τίνι νομίσματι χρῆται;
Κορασιδίοις. Λάβε * φησὶ * τὸ νόμισμα, πώλησόν μοι τὸ πραγ-
13 μάτιον. Δὸς, καὶ ἀγόραζε. Ἄλλος περὶ παιδάρια ἐσπούδακε.
Δὸς αὐτῷ τὸ νόμισμα, καὶ λάβε ὃ θέλεις. Ἄλλος φιλόθηρος.
Δὸς ἱππάριον καλὸν, ἢ κυνάριον· οἰμώζων καὶ στένων πωλήσει
ἀντ' αὐτοῦ ὃ θέλεις. Ἄλλος γὰρ αὐτὸν ἀναγκάζει ἔσωθεν, ὁ
τὸ νόμισμα τοῦτο τεταχώς.

14 Πρὸς τοῦτο μάλιστα τὸ εἶδος αὐτὸν γυμναστέον. Εὐθὺς
ὄρθρου προελθὼν, ὃ ἂν ἴδῃς, ὃ ἂν ἀκούσῃς, ἐξέταζε, ἀπο-
15 κρίνου ὡς πρὸς ἐρώτημα, Τί εἶδες; καλὸν ἢ καλήν; Ἔπαγε τὸν
κανόνα. Ἀπροαίρετον, ἢ προαιρετικόν; Ἀπροαίρετον. Αἶρε ἔξω.
Τί εἶδες; Πενθοῦντα ἐπὶ τέκνου τελευτῇ. Ἔπαγε τὸν κανόνα.
Ὁ θάνατός ἐστιν ἀπροαίρετον. Αἶρε ἐκ τοῦ μέσου. Ἀπήντησέ

σοι ὕπατος; Ἔπαγε τὸν κανόνα. Ὑπατεία ποῖόν τι ἐστίν;
Ἀπροαίρετον, ἢ προαιρετικόν; Ἀπροαίρετον. Αἶρε καὶ τοῦτο,
οὐκ ἔστι δόκιμον· ἀπόβαλε, οὐδὲν πρὸς σέ. Καὶ τοῦτο εἰ 16
ἐποιοῦμεν, καὶ πρὸς τοῦτο ἠσκούμεθα καθ' ἡμέραν ἐξ ὄρθρου
μέχρι νυκτὸς, ἐγίνετο ἄν τι, νὴ τοὺς Θεούς. Νῦν δ' εὐθὺς 17
ὑπὸ πάσης φαντασίας κεχηνότες λαμβανόμεθα· καὶ μόνον, εἴ-
περ ἄρα, ἐν τῇ σχολῇ μικρόν τι διεγειρόμεθα· εἶτ' ἐξελθόντες,
ἂν ἴδωμεν πενθοῦντα, λέγομεν, Ἀπώλετο· ἂν ὕπατον, Μα-
κάριος· ἂν ἐξωρισμένον, Ταλαίπωρος· ἂν πένητα, Ἄθλιος, οὐκ
ἔχει πόθεν φάγῃ. Ταῦτ' οὖν ἐκκόπτειν δεῖ τὰ πονηρὰ δόγματα, 18
περὶ τοῦτο συντετάσθαι. Τί γάρ ἐστι τὸ κλαίειν καὶ οἰμώζειν;
Δόγμα. Τί δυστυχία; Δόγμα. Τί στάσις; τί διχόνοια; τί μέμ-
ψις; τί κατηγορία; τί ἀσέβεια; τί φλυαρία; Ταῦτα πάντα 19
δόγματά ἐστι, καὶ ἄλλο οὐδέν· καὶ δόγματα περὶ τῶν ἀπρο-
αιρέτων, ὡς ὄντων ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Ταῦτά τις ἐπὶ τὰ προ-
αιρετικὰ μεταθέτω, κἀγὼ αὐτὸν ἐγγυῶμαι ὅτι εὐσταθήσει, ὡς ἂν
ἔχῃ τὰ περὶ αὐτόν.

Οἷόν ἐστιν ἡ λεκάνη τοῦ ὕδατος, τοιοῦτον ἡ ψυχή· οἷον ἡ 20
αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. Ὅταν 21
οὖν τὸ ὕδωρ κινηθῇ, δοκεῖ μὲν καὶ ἡ αὐγὴ κινεῖσθαι, οὐ μέντοι
κινεῖται. Καὶ ὅταν τοίνυν σκοτωθῇ τις, οὐχ αἱ τέχναι καὶ αἱ 22
ἀρεταὶ συγχέονται, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἐφ' οὗ εἰσί· καταστάντος
δὲ, καθίσταται κἀκεῖνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ δ'.

Πρὸς τὸν ἀκόσμως ἐν θεάτρῳ σπουδάσαντα.

Τοῦ δ' ἐπιτρόπου τῆς Ἠπείρου ἀκοσμότερον σπουδάσαντος κωμῳδῷ τινι, καὶ ἐπὶ τούτῳ δημοσίᾳ λοιδορηθέντος, εἶτα ἑξῆς ἀπαγγείλαντος πρὸς αὐτὸν ὅτι ἐλοιδορήθη, καὶ ἀγανακτοῦντος

πρὸς τοὺς λοιδορήσαντας· Καὶ τί κακὸν, ἔφη, ἐποίουν; ἐσπού-
2 δαζον καὶ οὗτοι, ὡς καὶ σύ. Εἰπόντος δ᾿ ἐκείνου, Οὕτως οὖν
τις σπουδάζει; Σὲ, ἔφη, βλέποντες τὸν αὐτῶν ἄρχοντα, τοῦ
Καίσαρος φίλον καὶ ἐπίτροπον, οὕτω σπουδάζοντα, οὐκ ἔμελ-
3 λον καὶ αὐτοὶ οὕτω σπουδάζειν; εἰ γὰρ μὴ δεῖ οὕτω σπουδάζειν,
μηδὲ σὺ σπούδαζε· εἰ δὲ δεῖ, τί χαλεπαίνεις, εἴ σε ἐμιμήσαν-
το; τίνας γὰρ ἔχουσι μιμήσασθαι οἱ πολλοὶ, ἢ τοὺς ὑπερέχον-
τας ὑμᾶς; εἰς τίνας ἀπίδωσιν ἐλθόντες εἰς τὰ θέατρα, ἢ ὑμᾶς;
4 Ὅρα πῶς ὁ ἐπίτροπος τοῦ Καίσαρος θεωρεῖ· κέκραγε· κἀγὼ
τοίνυν κραυγάσω. Ἀναπηδᾷ· κἀγὼ ἀναπηδήσω. Οἱ δοῦλοι
αὐτοῦ διακάθηνται κραυγάζοντες, ἐγὼ δ᾿ οὐκ ἔχω δούλους·
5 ἀντὶ πάντων αὐτὸς, ὅσον δύναμαι, κραυγάσω. Εἰδέναι σε οὖν
δεῖ, ὅταν εἰσέρχῃ εἰς τὸ θέατρον, ὅτι κανὼν εἰσέρχῃ καὶ παρά-
6 δειγμα τοῖς ἄλλοις, πῶς αὐτοὺς δεῖ θεωρεῖν. Τί οὖν σε ἐλοι-
δόρουν; Ὅτι πᾶς ἄνθρωπος μισεῖ τὸ ἐμποδίζον. Ἐκεῖνοι στε-
φανωθῆναι ἤθελον τὸν δεῖνα, σὺ ἕτερον. Ἐκεῖνοι σοὶ ἐνεπόδιζον,
καὶ σὺ ἐκείνοις. Σὺ εὑρίσκου ἰσχυρότερος· ἐκεῖνοι ὃ ἐδύναντο
7 ἐποίουν· ἐλοιδόρουν τὸ ἐμποδίζον. Τί οὖν θέλεις; ἵνα σὺ μὲν
ποιῇς ὃ θέλεις, ἐκεῖνοι δὲ μηδ᾿ εἴπωσιν ἃ θέλουσι; Καὶ τί
θαυμαστόν; Οἱ γεωργοὶ τὸν Δία οὐ λοιδοροῦσιν, ὅταν ἐμπο-
δίζωνται ὑπ᾿ αὐτοῦ; οἱ ναῦται οὐ λοιδοροῦσι; τὸν Καίσαρα
8 παύονται λοιδοροῦντες; Τί οὖν; οὐ γινώσκει ὁ Ζεύς; τῷ Καί-
σαρι οὐκ ἀπαγγέλλονται τὰ λεγόμενα; Τί οὖν ποιεῖ; οἶδεν,
ὅτι, ἂν πάντας τοὺς λοιδοροῦντας κολάσῃ, οὐχ ἕξει τίνων
9 ἄρξει. Τί οὖν; ἔδει εἰσερχόμενον εἰς τὸ θέατρον οὐ τοῦτο εἰ-
πεῖν, Ἄγε ἵνα Σώφρων στεφανωθῇ· ἀλλ᾿ ἐκεῖνο, Ἄγε ἵνα τηρήσω
τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης κατὰ φύσιν ἔχου-
10 σαν. Ἐμοὶ παρ᾿ ἐμὲ φίλτερος οὐδείς. Γελοῖον οὖν, ἵν᾿ ἄλλος
11 νικήσῃ κωμῳδῶν, ἐμὲ βλάπτεσθαι. Τίνα οὖν θέλω νικῆσαι;
Τὸν νικῶντα. Καὶ οὕτως ἀεὶ νικήσει, ὃν θέλω. Ἀλλὰ θέλω

στεφανωθῆναι Σώφρονα. Ἐν οἴκῳ ὅσους θέλεις ἀγῶνας ἄγων, ἀνακήρυξον αὐτὸν Νέμεα, Πύθια, Ἴσθμια, Ὀλύμπια. Ἐν φανερῷ δὲ μὴ πλεονέκτει, μηδ' ὑφάρπαζε τὸ κοινόν. Εἰ δὲ μὴ, ἀνέχου λοιδορούμενος. Ὡς ὅταν ταὐτὰ ποιῇς τοῖς πολλοῖς, εἰς 12
ἴσον ἐκείνοις καθιστᾷς σεαυτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ε'.

Πρὸς τοὺς διὰ νόσον ἀπαλλαττομένους.

Νοσῶ, φησὶν, ἐνθάδε, καὶ βούλομαι ἀπιέναι εἰς οἶκον. Ἐν
οἴκῳ γὰρ ἄνοσος ἦσθα σύ; οὐ σκοπεῖς, εἴ τι ποιεῖς ἐνθάδε τῶν 2
πρὸς τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτοῦ φερόντων, ἵν' ἐπανορθωθῇ; εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ἀνύεις, περισσῶς καὶ ἦλθες. Ἄπιθι, ἐπιμελοῦ
τῶν ἐν οἴκῳ. Εἰ γὰρ μὴ δύναταί σου τὸ ἡγεμονικὸν σχεῖν κατὰ 3
φύσιν, τό γ' ἀγρίδιον δυνήσεται, τό γε κερμάτιον αὐξήσεις, τὸν πατέρα γηροκομήσεις, ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀναστραφήσῃ, ἄρξεις·
κακὸς κακῶς τί ποτε ποιήσεις τῶν ἑξῆς. Εἰ δὲ παρακολουθεῖς 4
σαυτῷ, ὅτι ἀποβάλλεις τινὰ δόγματα φαῦλα, καὶ ἄλλα ἀντ' αὐτῶν ἀναλαμβάνεις, καὶ τὴν σαυτοῦ στάσιν μετατέθεικας ἀπὸ τῶν ἀπροαιρέτων ἐπὶ τὰ προαιρετικά· κἂν ποτ' εἴπῃς Οἴμοι, οὐ λέγεις διὰ τὸν πατέρα, διὰ τὸν ἀδελφὸν, ἀλλὰ, δι' ἐμέ· ἔτι
ὑπολογίζῃ νόσον; Οὐκ οἶδας, ὅτι καὶ νόσος καὶ θάνατος κατα- 5
λαβεῖν ἡμᾶς ὀφείλουσί τί ποτε ποιοῦντας; τὸν γεωργὸν, γεωργοῦντα καταλαμβάνουσι· τὸν ναυτικὸν, πλέοντα. Σὺ τί θέλεις 6
ποιῶν καταληφθῆναι; τί ποτε μὲν γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καταληφθῆναι. Εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιῶν καταληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο.

Ἐμοὶ μὲν γὰρ καταληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπι- 7
μελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώ-

8 λυτος, ἵν' ἀνανάγκαστος, ἵν' ἐλεύθερος. Ταῦτα ἐπιτηδεύων
θέλω εὑρεθῆναι, ἵν' εἰπεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ· Μή τι παρέβην
σου τὰς ἐντολάς; μή τι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ἀφορμαῖς
ἃς ἔδωκας; μή τι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μή τι ταῖς προλήψεσι;
μή τι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μή τί σου ἐμεμψάμην τὴν διοίκησιν;
9 Ἐνόσησα, ὅτι ἠθέλησας· καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ἐγὼ ἑκών. Πένης
ἐγενόμην, σοῦ θέλοντος, ἀλλὰ χαίρων. Οὐκ ἦρξα, ὅτι σὺ οὐκ
ἠθέλησας· οὐδέποτ' ἐπεθύμησα ἀρχῆς. Μή τί με τούτου ἕνεκα
στυγνότερον εἶδες; μὴ οὐ προσῆλθόν σοί ποτε φαιδρῷ τῷ προσ-
10 ώπῳ, ἕτοιμος εἴ τι ἐπιτάσσεις, εἴ τι σημαίνεις; Νῦν με θέλεις
ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι· χάριν σοι ἔχω πᾶσαν,
ὅτι ἠξίωσάς με συμπανηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σὰ, καὶ
11 τῇ διοικήσει σου συμπαρακολουθῆσαι. Ταῦτά με ἐνθυμού-
μενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καταλάβοι ὁ
θάνατος.

12 Ἀλλ' ἡ μήτηρ μου τὴν κεφαλὴν νοσοῦντος οὐ κρατήσει.
Ἄπιθι τοίνυν πρὸς τὴν μητέρα· ἄξιος γὰρ εἶ τὴν κεφαλὴν κρα-
13 τούμενος νοσεῖν. Ἀλλ' ἐπὶ κλιναρίου κομψοῦ ἐν οἴκῳ κατεκεί-
μην. Ἄπιθί σου ἐπὶ τὸ κλινάριον· καὶ ὑγιαίνων ἄξιος εἶ ἐπὶ
τοιούτου κατακεῖσθαι. Μὴ τοίνυν ἀπόλλυε ἃ δύνασαι ἐκεῖ
ποιεῖν.

14 Ἀλλ' ὁ Σωκράτης τί λέγει; Ὥσπερ ἄλλος τις, φησὶ, χαίρει
τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον· οὕτως
ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γινο-
15 μένῳ. Πρὸς τί; μή τι πρὸς λεξείδια; Ἄνθρωπε, εὐφήμει. Μή
16 τι πρὸς θεωρημάτια; Τί ποιεῖς; Καὶ μὴν οὐ βλέπω τί ἐστιν
ἄλλο, περὶ ὃ ἀσχολοῦνται οἱ φιλόσοφοι. Οὐδέν σοι δοκεῖ εἶναι,
τὸ μηδέποτ' ἐγκαλέσαι τινί; μὴ Θεῷ, μὴ ἀνθρώπῳ; μὴ μέμ-
ψασθαι μηδένα; τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσ-
17 φέρειν; Ταῦτα ἦν ἃ ᾔδει Σωκράτης· καὶ ὅμως οὐδέποτε εἶπεν,

ὅτι οἶδέ τι, ἢ διδάσκει. Εἰ δέ τις λεξείδια ἤτει ἢ θεωρημάτια, ἀπῆγε πρὸς Πρωταγόραν, πρὸς Ἱππίαν. Καὶ γὰρ εἰ λάχανά τις ζητῶν ἐλήλυθε, πρὸς τὸν κηπουρὸν ἂν αὐτὸν ἀπήγαγε. Τίς 18
οὖν ὑμῶν ἔχει ταύτην τὴν ἐπιβολήν; ἐπεί τοι, εἰ εἴχετε, καὶ ἐνοσεῖτε ἂν ἡδέως, καὶ ἐπεινᾶτε, καὶ ἀπεθνήσκετε. Εἴ τις ὑμῶν 19
ἠράσθη κορασίου κομψοῦ, οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ϛ'.

Σποράδην τινά.

Πυθομένου δέ τινος, πῶς τοῖς νῦν μᾶλλον ἐκπεπονημένου τοῦ λόγου, πρότερον μείζονες προκοπαὶ ἦσαν· Κατὰ 2
τί, ἔφη, ἐκπεπόνηται; καὶ κατὰ τί μείζους αἱ προκοπαὶ τότε ἦσαν; καθ' ὃ γὰρ νῦν ἐκπεπόνηται, κατὰ τοῦτο καὶ προκοπαὶ νῦν εὑρεθήσονται. Καὶ νῦν μὲν ὥστε συλλογισμοὺς ἀναλύειν 3
ἐκπεπόνηται, καὶ προκοπαὶ γίνονται. Τότε δ', ὥστε τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ φύσιν ἔχον τηρῆσαι, καὶ ἐξεπονεῖτο, καὶ προκοπαὶ ἦσαν. Μὴ οὖν ἐνάλλασσε, μηδὲ ζήτει, ὅταν ἄλλο ἐκπονῇς, ἐν 4
ἄλλῳ προκόπτειν. Ἀλλ' ἴδε, εἴ τις ἡμῶν, πρὸς τούτῳ ὢν, ὥστε *καὶ* κατὰ φύσιν ἔχειν καὶ διεξάγειν, οὐ προκόπτει. Οὐδένα γὰρ εὑρήσεις.

Ὁ σπουδαῖος ἀήττητος· καὶ γὰρ οὐκ ἀγωνίζεται, ὅπου 5
μὴ κρείσσων ἐστίν. Εἰ τὰ κατὰ τὸν ἀγρὸν θέλεις, λάβε· λάβε 6
τοὺς οἰκέτας, λάβε τὴν ἀρχὴν, λάβε τὸ σωμάτιον. Τὴν δ' ὄρεξιν οὐ ποιήσεις ἀποτευκτικὴν, οὐδὲ τὴν ἔκκλισιν περιπτωτικήν. Εἰς τοῦτον μόνον τὸν ἀγῶνα καθίησι, τὸν περὶ τῶν προαιρετι- 7
κῶν· πῶς οὖν οὐ μέλλει ἀήττητος εἶναι;

Πυθομένου δέ τινος, τί ἐστιν ὁ Κοινὸς Νοῦς· Ὥσπερ, 8
φησὶ, κοινή τις ἀκοὴ λέγοιτ' ἂν, ἡ μόνον φωνῶν διακριτική· ἡ

δὲ τῶν φθόγγων, οὐκέτι κοινὴ, ἀλλὰ τεχνική· οὕτως ἐστί τινα, ἃ οἱ μὴ παντάπασι διεστραμμένοι τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰς κοινὰς ἀφορμὰς ὁρῶσιν. Ἡ τοιαύτη κατάστασις, Κοινὸς Νοῦς καλεῖται.

9 ΤΩΝ νέων τοὺς μαλακοὺς οὐκ ἔστι προτρέψαι ῥᾴδιον. Οὐδὲ
γὰρ τυρὸν ἀγκίστρῳ λαβεῖν. Οἱ δ' εὐφυεῖς, κἂν ἀποτρέπῃς,
10 ἔτι μᾶλλον ἔχονται τοῦ λόγου. Διὸ καὶ ὁ Ῥοῦφος τὰ πολλὰ
ἀπέτρεπε, τούτῳ δοκιμαστηρίῳ χρώμενος τῶν εὐφυῶν καὶ
ἀφυῶν. Ἔλεγε γὰρ, ὅτι, ὡς ὁ λίθος, κἂν ἄνω βάλῃς, ἐνεχθήσεται κάτω ἐπὶ γῆν τῇ αὐτοῦ κατασκευῇ· οὕτω καὶ ὁ εὐφυὴς, ὅσῳ μᾶλλον ἀποκρούεταί τις αὐτὸν, τοσούτῳ μᾶλλον νεύει ἐφ' ὃ πέφυκεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ζ΄.

Πρὸς τὸν διορθωτὴν τῶν ἐλευθέρων πόλεων, Ἐπικούρειον ὄντα.

ΤΟΥ δὲ διορθωτοῦ εἰσελθόντος πρὸς αὐτὸν (ἦν δ' οὗτος
Ἐπικούρειος), Ἄξιον, ἔφη, τοὺς ἰδιώτας ἡμᾶς παρ' ὑμῶν τῶν
φιλοσόφων πυνθάνεσθαι, καθάπερ τοὺς εἰς ξένην πόλιν ἐλθόντας
παρὰ τῶν πολιτῶν καὶ εἰδότων, τί κράτιστόν ἐστιν ἐν κόσμῳ,
ἵνα καὶ αὐτοὶ ἱστορήσαντες μετίωμεν, ὡς ἐκεῖνοι τὰ ἐν ταῖς
2 πόλεσι, καὶ θεώμεθα. Ὅτι μὲν γὰρ τρία ἐστὶ περὶ τὸν ἄνθρω-
πον, ψυχὴ, καὶ σῶμα, καὶ τὰ ἐκτὸς, σχεδὸν οὐδεὶς ἀντιλέγει.
Λοιπὸν ὑμέτερόν ἐστιν ἀποκρίνασθαι, τί ἐστι τὸ κράτιστον;
3 Τί ἐροῦμεν τοῖς ἀνθρώποις; Τὴν σάρκα; Καὶ διὰ ταύτην Μά-
ξιμος ἔπλευσε μέχρι Κασσιόπης χειμῶνος μετὰ τοῦ υἱοῦ, προ-
4 πέμπων, ἵν' ἡσθῇ τῇ σαρκί; Ἀρνησαμένου δ' ἐκείνου, καὶ
εἰπόντος, Μὴ γένοιτο· Οὐ προσήκει οὖν, ἔφη, περὶ τὸ κράτι-
στον ἐσπουδακέναι; Πάντων μάλιστα προσήκει. Τί οὖν κρεῖσσον

ἔχομεν τῆς σαρκός; Τὴν ψυχὴν, ἔφη. Ἀγαθὰ δὲ τὰ τοῦ κρατί-
στου κρείττονά ἐστιν, ἢ τὰ τοῦ φαυλοτέρου; Τὰ τοῦ κρατίστου. 5
Ψυχῆς δὲ ἀγαθὰ πότερον προαιρετικά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα;
Προαιρετικά. Προαιρετικὸν οὖν ἐστιν ἡ ἡδονὴ ἡ ψυχική; Ἔφη.
Αὕτη δ' ἐπὶ τίσι γένηται; πότερον ἐφ' αὑτῇ; ἀλλ' ἀδιανόητόν 6
ἐστι. Προηγουμένην γάρ τινα ὑφεστάναι δεῖ οὐσίαν τοῦ ἀγα-
θοῦ, ἧς τυγχάνοντες ἡσθησόμεθα κατὰ ψυχήν. Ὁμολόγει καὶ
τοῦτο. Ἐπὶ τίνι οὖν ἡσθησόμεθα ταύτην τὴν ψυχικὴν ἡδονήν; 7
εἰ γὰρ ἐπὶ τοῖς ψυχικοῖς, εὕρηται ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ. Οὐ γὰρ
δύναται ἄλλο μὲν εἶναι ἀγαθὸν, ἄλλο δ' ἐφ' ᾧ εὐλόγως ἐπαιρό-
μεθα· οὐδὲ τοῦ προηγουμένου μὴ ὄντος ἀγαθοῦ, τὸ ἐπιγέννημα
ἀγαθὸν εἶναι. Ἵνα γὰρ εὔλογον ᾖ τὸ ἐπιγέννημα, τὸ προηγού-
μενον δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. Ἀλλ' οὐ μὴ εἴπητε, φρένας ἔχοντες· 8
ἀνακόλουθα γὰρ ἐρεῖτε καὶ Ἐπικούρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑμῶν
δόγμασιν. Ὑπολείπεται λοιπὸν, ἐπὶ τοῖς σωματικοῖς ἥδεσθαι τὴν 9
κατὰ ψυχὴν ἡδονήν· πάλιν ἵν' ἐκεῖνα γένηται προηγούμενα, καὶ
οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ.

Διὰ τοῦτο ἀφρόνως ἐποίησε Μάξιμος, εἰ δι' ἄλλο τι ἔπλευ- 10
σεν, ἢ διὰ τὴν σάρκα· τοῦτ' ἔστι, διὰ τὸ κράτιστον. Ἀφρόνως 11
δὲ ποιεῖ καὶ εἰ ἀπέχεται τῶν ἀλλοτρίων, δικαστὴς ὢν, καὶ δυ-
νάμενος λαμβάνειν. Ἀλλ', ἂν σοι δόξῃ, ἐκεῖνο μόνον σκεπτώ-
μεθα, ἵνα κεκρυμμένως, ἵν' ἀσφαλῶς, ἵνα μή τις γνῷ. Τὸ γὰρ 12
κλέψαι οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἐπίκουρος ἀποφαίνει κακὸν, ἀλλὰ τὸ
ἐμπεσεῖν· καὶ ὅτι πίστιν περὶ τοῦ λαθεῖν λαβεῖν ἀδύνατον, διὰ
τοῦτο λέγει, Μὴ κλέπτετε. Ἀλλ' ἐγώ σοι λέγω, ὅτι ἐὰν κομψῶς 13
καὶ περιεσταλμένως γένηται, λησόμεθα. Εἶτα καὶ φίλους ἐν τῇ
Ῥώμῃ ἔχομεν δυνατοὺς, καὶ φίλας, καὶ οἱ Ἕλληνες ἀδρανεῖς
εἰσιν· οὐδεὶς τολμήσει ἀναβῆναι τούτου ἕνεκα. Τί ἀπέχῃ τοῦ 14
ἰδίου ἀγαθοῦ; Ἄφρον ἐστὶ τοῦτο, ἠλίθιόν ἐστιν. Ἀλλ' οὐδ', ἂν
λέγῃς μοι ὅτι ἀπέχῃ, πιστεύσω σοι. Ὡς γὰρ ἀδύνατόν ἐστι τῷ 15

ψευδεῖ φαινομένῳ συγκαταθέσθαι, καὶ ἀπὸ ἀληθοῦς ἀπονεῦσαι· οὕτως ἀδύνατόν ἐςι τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ ἀποστῆναι. Ὁ πλοῦτος δ' ἀγαθὸν, καὶ τὸ ποιητικώτατόν γε τῶν ἡδονῶν. Διὰ
16 τί μὴ περιποιήσῃ αὐτόν; Διὰ τί δὲ μὴ τὴν τοῦ γείτονος γυναῖκα διαφθείρωμεν, ἂν δυνώμεθα λαθεῖν; ἂν δὲ φλυαρῇ ὁ ἀνὴρ, καὶ
17 αὐτὸν προσεκτραχηλίσωμεν; Εἰ θέλεις εἶναι φιλόσοφος οἷος δεῖ, εἴ γε τέλειος, εἰ ἀκολουθῶν σου τοῖς δόγμασιν· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν διοίσεις ἡμῶν τῶν λεγομένων Στωϊκῶν. Καὶ αὐτοὶ γὰρ ἄλλα
18 λέγομεν, ἄλλα δὲ ποιοῦμεν. Ἡμεῖς λέγομεν τὰ καλὰ, ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. Σὺ τὴν ἐναντίαν διαστροφὴν ἔσῃ διεςραμμένος, δογματίζων τὰ αἰσχρὰ, ποιῶν τὰ καλά.

19 Τὸν Θεόν σοι, ἐπινοεῖς Ἐπικουρείων πόλιν; Ἐγὼ οὐ γαμῶ. Οὐδ' ἐγώ· οὐ γὰρ γαμητέον. Ἀλλ' οὐδὲ παιδοποιητέον· ἀλλ' οὐδὲ πολιτευτέον. Τί οὖν γένηται; Πόθεν οἱ πολῖται; τίς αὐτοὺς παιδεύσει; τίς ἐφήβαρχος; τίς γυμνασίαρχος; τί δὲ καὶ παιδεύσει αὐτούς; ἃ Λακεδαιμόνιοι ἐπαιδεύοντο, ἢ ἃ Ἀθη-
20 ναῖοι; Λάβε μοι νέον, ἄγαγε κατὰ τὰ δόγματά σου. Πονηρά ἐςι τὰ δόγματα, ἀνατρεπτικὰ πόλεως, λυμαντικὰ οἴκων, οὐδὲ
21 γυναιξὶ πρέποντα. Ἄφες ταῦτ', ἄνθρωπε. Ζῇς ἐν ἡγεμονευούσῃ πόλει· ἄρχειν σε δεῖ, κρίνειν δικαίως, ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων, σοὶ καλὴν γυναῖκα φαίνεσθαι μηδεμίαν ἢ τὴν σὴν, καλὸν
22 παῖδα μηδένα, καλὸν ἀργύρωμα μηδὲν, χρύσωμα μηδέν. Τούτοις σύμφωνα δόγματα ζήτησον, ἀφ' ὧν ὁρμώμενος ἡδέως ἀφέξῃ πραγμάτων οὕτω πιθανῶν πρὸς τὸ ἀγαγεῖν καὶ νικῆσαι.
23 Ἂν δὲ πρὸς τῇ πιθανότητι τῇ ἐκείνων, καὶ φιλοσοφίαν τινά ποτε ταύτην ἐξευρηκότες ὦμεν, συνεπωθοῦσαν ἡμᾶς ἐπ' αὐτὰ καὶ
24 ἐπιῤῥωννύουσαν, τί ἂν γένηται; Ἐν τορεύματι τί κράτιστόν ἐςιν; ὁ ἄργυρος, ἢ ἡ τέχνη; Χειρὸς οὐσία μὲν ἡ σάρξ· προη-
25 γούμενα δὲ, τὰ χειρὸς ἔργα. Οὐκοῦν καὶ καθήκοντα τρισσά· τὰ μὲν, πρὸς τὸ εἶναι· τὰ δὲ, πρὸς τὸ ποῖα εἶναι· τὰ δ', αὐτὰ

τὰ προηγούμενα. Οὕτω καὶ ἀνθρώπου οὐ τὴν ὕλην δεῖ τιμᾷν, τὰ σαρκίδια, ἀλλὰ τὰ προηγούμενα. Τίνα ἐςὶ ταῦτα; Πολιτεύε- 26
σθαι, γαμεῖν, παιδοποιεῖσθαι, Θεὸν σέβειν, γονέων ἐπιμελεῖσθαι, καθόλου, ὀρέγεσθαι, ἐκκλίνειν, ὁρμᾷν, ἀφορμᾷν, ὡς ἕκαςον τούτων δεῖ ποιεῖν, ὡς πεφύκαμεν. Πεφύκαμεν δὲ πῶς; 27
Ὡς ἐλεύθεροι, ὡς γενναῖοι, ὡς αἰδήμονες. Ποῖον γὰρ ἄλλο ζῶον ἐρυθριᾷ; ποῖον γὰρ ἄλλο αἰσχροῦ φαντασίαν λαμβάνει; Τὴν δ' 28
ἡδονὴν ὑποτάξαι τούτοις ὡς διάκονον, ὡς ὑπηρέτιν, ἵνα προθυμίαν ἐκκαλέσηται, ἵν' ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔργοις παρακρατῇ.

Ἀλλ' ἐγὼ πλούσιός εἰμι, καὶ οὐδενὸς χρεία μοι ἐςί. Τί οὖν 29
ἔτι προσποιῇ φιλοσοφεῖν; ἀρκεῖ τὰ χρυσώματα καὶ τὰ ἀργυρώματα· τίς σοι χρεία δογμάτων; Ἀλλὰ καὶ κριτής εἰμι τῶν Ἑλλή- 30
νων. Οἶδας κρίνειν; τίς σε ἐποίησεν εἰδέναι; Καῖσαρ μοι κωδίκελλον ἔγραψε. Γραψάτω σοι, ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μουσικῶν, 31
καὶ τί σοι ὄφελος; Ὅμως δὲ πῶς κριτὴς ἐγένου; τὴν τίνος χεῖρα καταφιλήσας; τὴν Συμφόρου, ἢ τὴν τοῦ Νουμηνίου; τίνος πρὸ τοῦ κοιτῶνος κοιμηθείς; τίνι πέμψας δῶρα; εἶτα οὐκ αἰσθάνῃ, ὅτι τοσούτου ἄξιόν ἐστι κριτὴν εἶναι ὅσου Νουμήνιος;
Ἀλλὰ δύναμαι, ὃν θέλω, εἰς φυλακὴν βαλεῖν. Ὡς λίθον. Ἀλλὰ 32
δύναμαι ξυλοκοπῆσαι ὃν θέλω. Ὡς ὄνον. Οὐκ ἔςι τοῦτο ἀν- 33
θρώπων ἀρχή. Ὡς λογικῶν ἡμῶν ἄρξον· δείκνυε ἡμῖν τὰ συμφέροντα, καὶ ἀκολουθήσομεν· δείκνυε τὰ ἀσύμφορα, καὶ ἀποστραφησόμεθα. Ζηλωτὰς ἡμᾶς κατασκεύασον σεαυτοῦ, ὡς 34
Σωκράτης ἑαυτοῦ. Ἐκεῖνος ἦν ὁ ὡς ἀνθρώπων ἄρχων, ὁ κατεσκευακὼς ὑποτεταχότας αὐτῷ τὴν ὄρεξιν τὴν αὑτῶν, τὴν ἔκκλισιν, τὴν ὁρμὴν, τὴν ἀφορμήν. Τοῦτο ποίησον, τοῦτο μὴ 35
ποιήσῃς· εἰ δὲ μὴ, εἰς φυλακήν σε βαλῶ. Οὐκέτι ὡς λογικῶν ἡ ἀρχὴ γίνεται. Ἀλλ', ὡς ὁ Ζεὺς διέταξε, τοῦτο ποίησον· ἂν 36
δὲ μὴ ποιήσῃς, ζημιωθήσῃ, βλαβήσῃ. Ποίαν βλάβην; ἄλλην οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὸ μὴ ποιῆσαι ἃ δεῖ· ἀπολέσεις τὸν πιςὸν, τὸν

αἰδήμονα, τὸν κόσμιον· Τούτων ἄλλας βλάβας μείζονας μὴ ζήτει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ή.

Πῶς πρὸς τὰς Φαντασίας γυμναστέον.

Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιςικὰ γυμναζόμεθα, οὕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει γυμνάζεσθαι. Προ-
2 τείνουσι γὰρ ἡμῖν καὶ αὗται ἐρωτήματα. Ὁ υἱὸς ἀπέθανε τοῦ δεῖνος. Ἀπόκριναι, ἀπροαίρετον, οὐ κακόν. Ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀποκληρονόμον κατέλιπε. Τί σοι δοκεῖ; Ἀπροαίρετον, οὐ κα-
3 κόν. Καίσαρ αὐτὸν κατέκρινεν. Ἀπροαίρετον, οὐ κακόν. Ἐλυπήθη ἐπὶ τούτοις. Προαιρετικὸν, κακόν. Γενναίως ὑπέμεινε.
4 Προαιρετικὸν, ἀγαθόν. Κἂν οὕτως ἐθιζώμεθα, προκόψομεν. Οὐδέποτε γὰρ ἄλλῳ συγκαταθησόμεθα, ἢ οὗ φαντασία κατα-
5 ληπτικὴ γίνεται. Ὁ υἱὸς ἀπέθανε. Τί ἐγένετο; Ὁ υἱὸς ἀπέθανεν. Ἄλλο οὐδέν; Οὐδέν. Τὸ πλοῖον ἀπώλετο. Τί ἐγένετο; Τὸ πλοῖον ἀπώλετο. Εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονεν; Εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τὸ δ', ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὑτοῦ ἕκαςος προςτί-
6 θησιν. Ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς ταῦτα ὁ Ζεὺς ποιεῖ. Διὰ τί; ὅτι σε ὑπομενητικὸν ἐποίησεν; ὅτι μεγαλόψυχον; ὅτι ἀφεῖλεν αὐτῶν τὸ εἶναι κακά; ὅτι ἔξεςί σοι, πάσχοντι ταῦτα, εὐδαιμονεῖν; ὅτι σοι τὴν θύραν ἤνοιξεν, ὅταν σοι μὴ ποιῇ; Ἄνθρωπε, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει.

7 Πῶς ἔχουσι Ῥωμαῖοι πρὸς φιλοσόφους ἂν θέλῃς γνῶναι, ἄκουσον. Ἰταλικὸς, ὁ μάλιςα δοκῶν αὐτῶν φιλόσοφος εἶναι, παρόντος ποτέ μου χαλεπήνας τοῖς ἰδίοις, ὡς ἀνήκεςα πάσχων, Οὐ δύναμαι, ἔφη, φέρειν· ἀπόλλυτέ με· ποιήσετέ με τοιοῦτον γενέσθαι· δείξας ἐμέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ θ'.

Πρός τινα Ῥήτορα, ἀνιόντα εἰς Ῥώμην ἐπὶ δίκῃ.

Εἰσελθόντος δέ τινος πρὸς αὐτὸν, ὃς εἰς Ῥώμην ἀνῄει δίκην ἔχων περὶ τιμῆς τῆς αὐτοῦ, πυθόμενος τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἄνεισιν, ἐπερωτήσαντος ἐκείνου τίνα γνώμην ἔχει περὶ τοῦ πράγματος· Εἴ μου πυνθάνῃ, τί πράξεις ἐν Ῥώμῃ, φησί, 2
πότερον κατορθώσεις ἢ ἀποτεύξῃ, θεώρημα πρὸς τοῦτο οὐκ ἔχω. Εἰ δέ μου πυνθάνῃ πῶς πράξεις, τοῦτο εἰπεῖν· ὅτι εἰ μὲν ὀρθὰ δόγματα ἔχεις, καλῶς· εἰ δὲ φαῦλα, κακῶς. Παντὶ γὰρ αἴτιον τοῦ πράσσειν τι, δόγμα. Τί γάρ ἐςι, δι' ὃ ἐπεθύμησας 3
προστάτης χειροτονηθῆναι Κνωσίων; Τὸ δόγμα. Τί ἐςι, δι' ὃ νῦν ἀνέρχῃ εἰς Ῥώμην; Τὸ δόγμα. Καὶ μετὰ χειμῶνος, καὶ κινδύνου καὶ ἀναλωμάτων; Ἀνάγκη γάρ ἐςι. Τίς σοι λέγει τοῦ- 4
το; Τὸ δόγμα. Οὐκοῦν εἰ πάντων αἴτια τὰ δόγματα, φαῦλα δέ τις ἔχει δόγματα, οἷον ἂν ᾖ τὸ αἴτιον, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀποτελούμενον. Ἆρ' οὖν πάντες ἔχομεν ὑγιῆ δόγματα, καὶ σὺ καὶ 5
ὁ ἀντίδικός σου; Καὶ πῶς διαφέρεσθε; Ἀλλὰ σὺ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος; Διὰ τί; Δοκεῖ σοι. Κἀκείνῳ, καὶ τοῖς μαινομένοις. Τοῦτο 6
πονηρὸν κριτήριον. Ἀλλὰ δεῖξόν μοι, ὅτι ἐπίσκεψίν τινα καὶ ἐπιμέλειαν πεποίησαι τῶν σαυτοῦ δογμάτων. Καὶ, ὡς νῦν εἰς Ῥώμην πλεῖς ἐπὶ τῷ προστάτης εἶναι Κνωσίων, καὶ οὐκ ἐξαρκεῖ σοι μένειν ἐν οἴκῳ τὰς τιμὰς ἔχοντι ἃς εἶχες, ἀλλὰ μείζονός τινος ἐπιθυμεῖς καὶ ἐπιφανεστέρου· πότε οὕτως ἔπλευσας ὑπὲρ τοῦ τὰ δόγματα ἐπισκέψασθαι τὰ σαυτοῦ, καὶ, εἴ τι φαῦλον ἔχεις, ἐκβαλεῖν; Τίνι προσελήλυθας τούτου ἕνεκα; ποῖον χρόνον ἐπέ- 7
ταξας σαυτῷ; ποίαν ἡλικίαν; ἔπελθέ σου τοὺς χρόνους, εἰ ἐμὲ αἰσχύνῃ, αὐτὸς πρὸς αὐτόν. Ὅτε παῖς ἦς, ἐξήταζες τὰ σαυτοῦ 8

δόγματα; οὐχὶ δ' ὡς πάντα ποιεῖς, ἐποίεις· ἃ ἐποίεις; ὅτε δὲ
μειράκιον ἤδη, καὶ τῶν ῥητόρων ἤκουες, καὶ αὐτὸς ἐμελέτας,
9 τί σοι λείπειν ἐφαντάζου; Ὅτε δὲ νεανίσκος, καὶ ἤδη ἐπολι-
τεύου, καὶ δίκας αὐτὸς ἔλεγες, καὶ εὐδοκίμεις, τίς σοι ἔτι ἴσος
ἐφαίνετο; ποῦ δ' ἂν ἠνέσχου ὑπό τινος ἐξεταζόμενος, ὅτι πονη-
10 ρὰ ἔχεις δόγματα; Τί οὖν σοι θέλεις εἴπω; Βοήθησόν μοι εἰς
τὸ πρᾶγμα. Οὐκ ἔχω πρὸς τοῦτο θεωρήματα. Οὐδὲ σὺ, εἰ
τούτου ἕνεκα ἐλήλυθας πρὸς ἐμὲ, ὡς πρὸς φιλόσοφον ἐλή-
11 λυθας, ἀλλ' ὡς πρὸς λαχανοπώλην, ἀλλ' ὡς πρὸς σκυτέα. Πρὸς
τί οὖν ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι θεωρήματα; Πρὸς τοῦτο, ὅ τι ἂν
ἀποβῇ, τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν κατὰ φύσιν ἔχειν καὶ διεξάγειν.
Μικρόν σοι δοκεῖ τοῦτο; Οὔ· ἀλλὰ τὸ μέγιστον. Τί οὖν; ὀλίγου
χρόνου χρείαν ἔχει; καὶ ἔστι παρερχόμενον αὐτὸ λαβεῖν; Εἰ
δύνασαι, λάμβανε.

12 Εἶτ' ἐρεῖς, Συνέβαλον Ἐπικτήτῳ ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι.
Εἶδες γάρ με, καὶ πλέον οὐδέν. Ἀνθρώπῳ δ' ὡς ἀνθρώπῳ
συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ καταμανθάνων, καὶ ἐν τῷ
13 μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. Κατάμαθέ μου τὰ δόγματα. Δεῖξόν
μοι τὰ σά. Καὶ οὕτω λέγε, συμβεβληκέναι μοι. Ἐλέγξωμεν
ἀλλήλους· εἴ τι ἔχω κακὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό· εἴ τι ἔχεις,
14 θὲς εἰς τὸ μέσον. Τοῦτό ἐστι φιλοσόφῳ συμβάλλειν. Οὔ· ἀλλὰ
πάροδός ἐστι, καὶ, ἕως τὸ πλοῖον μισθούμεθα, δυνάμεθα καὶ Ἐπί-
κτητον ἰδεῖν. Ἴδωμεν τί ποτε λέγει. Εἶτ' ἐξελθὼν, Οὐδὲν ἦν ὁ
Ἐπίκτητος, ἐσολοίκιζεν, ἐβαρβάριζε. Τίνος γὰρ ἄλλου κριταὶ
15 εἰσέρχεσθε; Ἀλλ' ἂν πρὸς τούτοις, φησὶν, ὦ, ἀγρὸν οὐχ ἔξω, ὡς
οὐδὲ σύ· ποτήρια ἀργυρᾶ οὐχ ἕξω, ὡς οὐδὲ σύ· κτήνη καλὰ,
16 ὡς οὐδὲ σύ. Πρὸς ταῦτα ἴσως ἀρκεῖ ἐκεῖνο εἰπεῖν, ὅτι, Ἀλλὰ
χρείαν αὐτῶν οὐκ ἔχω· σὺ δ', ἂν πολλὰ κτήσῃ, ἄλλων χρείαν
17 ἕξεις· θέλεις, οὐ θέλεις, πτωχότερός μου εἶ. Τίνος οὖν ἔχω
χρείαν; Τοῦ σοὶ μὴ παρόντος· τοῦ εὐσταθεῖν, τοῦ κατὰ φύσιν

ἔχειν τὴν διάνοιαν, τοῦ μὴ ταράσσεσθαι. Πάτρων, οὐ πάτρων, 18
τί μοι μέλει; σοὶ μέλει. Πλουσιώτερός σου εἰμί· οὐκ ἀγωνιῶ τί
φρονήσει περὶ ἐμοῦ ὁ Καίσαρ· οὐδένα κολακεύω τούτου ἕνεκα.
Ταῦτα ἔχω ἀντὶ τῶν ἀργυρωμάτων, ἀντὶ τῶν χρυσωμάτων. Σὺ
χρυσᾶ σκεύη· ὀςράκινον τὸν λόγον, τὰ δόγματα, τὰς συγκατα-
θέσεις, τὰς ὁρμὰς, τὰς ὀρέξεις. Ὅταν δὲ ταῦτα ἔχω κατὰ 19
φύσιν, διὰ τί μὴ φιλοτεχνήσω καὶ περὶ τὸν λόγον; εὐσχολῶ
γάρ· οὐ περισπᾶταί μου ἡ διάνοια. Τί ποιήσω, μὴ περισπώ-
μενος; τούτου τί ἀνθρωπικώτερον ἔχω; Ὑμεῖς, ὅταν μηδὲν 20
ἔχητε, ταράσσεσθε, εἰς θέατρον εἰσέρχεσθε, ἢ ἀλύετε· διὰ τί
ὁ φιλόσοφος μὴ ἐξεργάσηται τὸν αὑτοῦ λόγον; Σὺ κρυςάλλινα, 21
ἐγὼ τὰ τοῦ ψευδομένου· σὺ μούῤῥινα, ἐγὼ τὰ τοῦ ἀποφάσκον-
τος. Σοὶ πάντα μικρὰ φαίνεται ἃ ἔχεις, ἐμοὶ τὰ ἐμὰ πάντα
μεγάλα. Ἀπλήρωτός σου ἐςὶν ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἐμὴ πεπλήρωται.
Παιδίοις εἰς ςενόβρογχον κεράμιον καθιεῖσι τὴν χεῖρα, καὶ ἐκφέ- 22
ρουσιν ἰσχαδοκάρυα, τοῦτο συμβαίνει, ἂν πληρώσῃ τὴν χεῖρα,
ἐξενεγκεῖν οὐ δύναται, εἶτα κλάει. Ἄφες ὀλίγα ἐξ αὐτῶν, καὶ
ἐξοίσεις. Καὶ σὺ ἄφες τὴν ὄρεξιν· μὴ πολλῶν ἐπιθύμει, καὶ
οἴσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ι'.

Πῶς δεῖ φέρειν τὰς Νόσους.

Ἑκάστου δόγματος ὅταν ἡ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ· ἐπ' ἀρίςῳ, τὰ περὶ ἀρίςου· ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου· ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης.

Μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι, 2
Πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων λογίσασθαι ἕκαστα·
Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; 3
Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι· καὶ μετέπειτα,
Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας, ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου.

4 Καὶ τούτους τοὺς ςίχους κατέχειν χρηςικῶς, οὐχ ἵνα δι' αὐτῶν
5 ἀναφωνῶμεν, ὡς διὰ τοῦ Παιὰν Ἄπολλον. Πάλιν ἐν πυρετῷ,
τὰ πρὸς τοῦτο· μή, ἂν πυρέξωμεν, ἀφιέναι πάντα, καὶ ἐπι-
λανθάνεσθαι. Ἂν ἐγὼ ἔτι φιλοσοφήσω, ὃ θέλει γινέσθω. Ποῦ
ποτ' ἀπελθόντα, τοῦ σωματίου ἐπιμελεῖσθαί με δεῖ, καὶ πυρετὸς
6 οὐκ ἔρχεται. Τὸ δὲ φιλοσοφῆσαι τί ἐςιν; Οὐχὶ παρασκευάσα-
σθαι πρὸς τὰ συμβαίνοντα; Οὐ παρακολουθεῖς οὖν, ὅτι τοιοῦ-
τόν τι λέγεις; ἂν ἔτι ἐγὼ παρασκευάσωμαι πρὸς τὸ πρᾴως φέ-
ρειν τά συμβαίνοντα, ὃ θέλει γινέσθω, Οἷον εἴ τις, πληγὰς
7 λαβὼν, ἀποςαίη τοῦ παγκρατιάζειν. Ἀλλ' ἐκεῖ μὲν ἔξεςι κατα-
λῦσαι, καὶ μὴ δαίρεσθαι. Ἐνθάδε δ' ἂν καταλύσωμεν φιλοσο-
φοῦντες, τί ὄφελος; Τί οὖν δεῖ λέγειν αὐτὸν ἐφ' ἑκάςου τῶν
8 τραχέων; Ὅτι ἕνεκα τούτου ἐγυμναζόμην, ἐπὶ τοῦτο ἤσκουν. Ὁ
Θεός σοι λέγει, Δός μοι ἀπόδειξιν, εἰ νομίμως ἤθλησας, εἰ
ἔφαγες ὅσα δεῖ, εἰ ἐγυμνάσθης, εἰ τοῦ ἀλείπτου ἤκουσας. Εἶτ'
ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἔργου καταμαλακίζῃ; Νῦν τοῦ πυρέττειν καιρός
ἐςι. Τοῦτο καλῶς γινέσθω· τοῦ διψᾷν, δίψα καλῶς· τοῦ πεινᾷν,
9 πείνα καλῶς. Οὐκ ἔςιν ἐπὶ σοί; τίς σε κωλύσει; Ἀλλὰ πιεῖν μὲν
κωλύσει ὁ ἰατρός· καλῶς δὲ διψᾷν, οὐ δύναται. Καὶ φαγεῖν μὲν
κωλύσει· πεινᾷν δὲ καλῶς, οὐ δύναται.

10 Ἀλλ' οὐ φιλολογῶ. Τίνος δ' ἕνεκα φιλολογεῖς; Ἀνδράπο-
δον, οὐχ ἵνα εὐροῇς; οὐχ ἵνα εὐςαθῇς; οὐχ ἵνα κατὰ φύσιν
11 ἔχῃς καὶ διεξάγῃς; Τί κωλύει πυρέσσοντα κατὰ φύσιν ἔχειν τὸ
ἡγεμονικόν; Ἐνθάδ' ὁ ἔλεγχος τοῦ πράγματος, ἡ δοκιμασία
τοῦ φιλοσοφοῦντος. Μέρος γάρ ἐςι καὶ τοῦτο τοῦ βίου, ὡς
12 περίπατος, ὡς πλοῦς, ὡς ὁδοιπορία, οὕτω καὶ πυρετός. Μή τι
περιπατῶν ἀναγινώσκεις; Οὔ. Οὕτως οὐδὲ πυρέσσων. Ἀλλ' ἂν
καλῶς περιπατῇς, ἔχεις τὸ τοῦ περιπατοῦντος. Ἂν καλῶς
13 πυρέξῃς, ἔχεις τὸ τοῦ πυρέσσοντος. Τί ἐςι καλῶς πυρέσσειν;
Μὴ Θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον· μὴ θλιβῆναι ὑπὸ τῶν

γινομένων, εὖ καὶ καλῶς προσδέχεσθαι τὸν θάνατον, ποιεῖν τὰ προστασσόμενα· ὅταν ὁ ἰατρὸς εἰσέρχηται, μὴ φοβεῖσθαι τί εἴπῃ· μηδ', ἂν εἴπῃ, κομψῶς ἔχεις, ὑπερχαίρειν. Τί γάρ σοι ἀγαθὸν
εἶπεν; ὅτε γὰρ ὑγίαινες, τί σοι ἦν ἀγαθόν; Μηδ', ἂν εἴπῃ, 14
κακῶς ἔχεις, ἀθυμεῖν. Τί γάρ ἐστι τὸ κακῶς ἔχειν; ἐγγίζειν τῷ διαλυθῆναι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος; Τί οὖν δεινόν ἐστιν; ἐὰν νῦν μὴ ἐγγίσῃς, ὕστερον οὐκ ἐγγιεῖς; ἀλλὰ ὁ κόσμος μέλλει ἀνατρέπεσθαι, σοῦ ἀποθανόντος; Τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρόν;
Τί λέγεις, Ἐὰν σὺ θέλῃς, κύριε, καλῶς ἕξω. Τί παρέχεις 15
αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπᾶραι ὀφρύν; Οὐχὶ δὲ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν αὐτῷ ἀποδίδως, ὡς σκυτεῖ περὶ τὸν πόδα, ὡς τέκτονι περὶ τὴν οἰκίαν, οὕτω καὶ τῷ ἰατρῷ περὶ τὸ σωμάτιον, τὸ οὐκ ἐμὸν, τὸ φύσει νεκρόν; Τούτων ὁ καιρός ἐστι τῷ πυρέσσοντι· ἂν ταῦτα
ἐκπληρώσῃ, ἔχει τὰ αὐτοῦ. Οὐ γάρ ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσόφου, 16
ταῦτα τὰ ἐκτὸς τηρεῖν, οὔτε τὸ οἰνάριον, οὔτε τὸ ἐλάδιον, οὔτε τὸ σωμάτιον, ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἡγεμονικόν. Τὰ δ' ἔξω, πῶς;
Μέχρι τοῦ μὴ ἀλογίστως κατὰ ταῦτα ἀναστρέφεσθαι. Ποῦ οὖν 17
ἔτι καιρὸς τοῦ φοβεῖσθαι; ποῦ οὖν ἔτι καιρὸς ὀργῆς; ποῦ φόβου
περὶ τῶν ἀλλοτρίων, περὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων; Δύο γὰρ ταῦτα 18
πρόχειρα ἔχειν δεῖ· ὅτι ἔξω τῆς προαιρέσεως οὐδέν ἐστιν οὔτε ἀγαθὸν, οὔτε κακόν· καὶ, ὅτι οὐ δεῖ προηγεῖσθαι τῶν πραγμά-
των, ἀλλ' ἐπακολουθεῖν. Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν 19
ἀδελφόν. Οὔ· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. Ἐγὼ δ', ὡς ἂν
προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. Τοῦτο 20
γὰρ ἐμόν ἐστιν, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον· τοῦτο οὐδεὶς κωλῦσαι δύναται, ἐκεῖνο κωλύεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ια'.

Σποράδην τινά.

Εἰσί τινες ὡς ἐκ νόμου διατεταγμέναι κολάσεις τοῖς ἀπει-
2 θοῦσι τῇ θείᾳ διοικήσει. Ὅς ἂν ἄλλο τι ἡγήσηται ἀγαθὸν παρὰ
τὰ προαιρετικὰ, φθονείτω, ἐπιθυμείτω, κολακευέτω, ταρασ-
σέσθω· ὃς ἂν ἄλλο κακὸν, λυπείσθω, πενθείτω, θρηνείτω,
3 δυστυχείτω. Καὶ ὅμως, οὕτω πικρῶς κολαζόμενοι, ἀποστῆναι
οὐ δυνάμεθα.

4 Μέμνησο, τί λέγει ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ ξένου,

Ξεῖν', οὔ μοι θέμις ἔστ', οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι.

5 Τοῦτο οὖν καὶ ἐπὶ πατρὸς πρόχειρον ἔχειν· Οὔ μοι θέμις ἔστ',
οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι, πατέρ' ἀτιμῆσαι· πρὸς γὰρ Διός
6 εἰσιν ἅπαντες τοῦ Πατρῴου. Καὶ ἐπ' ἀδελφῷ· πρὸς γὰρ Διός
εἰσιν ἅπαντες τοῦ Ὁμογνίου. Καὶ οὕτω κατὰ τὰς ἄλλας σχέσεις
εὑρήσομεν ἐπόπτην τὸν Δία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιβ'.

Περὶ Ἀσκήσεως.

Τὰς ἀσκήσεις οὐ δεῖ διὰ τῶν παρὰ φύσιν καὶ παραδόξων
ποιεῖσθαι· ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν οὐδὲν διοίσομεν, οἱ
2 λέγοντες φιλοσοφεῖν. Δύσκολον γάρ ἐστι καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίου
περιπατεῖν· καὶ οὐ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον.
Τούτου ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίου περιπατεῖν, ἢ
3 φοίνικα ἱστάνειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; οὐδαμῶς. Οὐκ

ἐστι τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν· ἀλλὰ τὸ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκπονηθῆναι. Τί δ' ἐστὶ τὸ 4
προκείμενον ἐκπονηθῆναι; Ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναςρέφεσθαι. Τοῦτο δὲ τί ἐστι; Μήτε ὀρεγόμενον ἀποτυγχάνειν, μήτ' ἐκκλίνοντα περιπίπτειν. Πρὸς τοῦτο οὖν καὶ τὴν ἄσκησιν ῥέπειν δεῖ. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἀναπότευκτον σχεῖν τὴν ὄρεξιν, 5
καὶ τὴν ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον, ἄνευ μεγάλης καὶ συνεχοῦς ἀσκήσεως· ἴσθι, ὅτι, ἐὰν ἔξω ἐάσῃς ἀποστρέφεσθαι αὐτὴν ἐπὶ τὰ ἀπροαίρετα, οὔτε τὴν ὄρεξιν ἐπιτευκτικὴν ἕξεις, οὔτε τὴν ἔκκλισιν ἀπερίπτωτον. Καὶ ἐπεὶ τὸ ἔθος ἰσχυρὸν προηγεῖται, 6
πρὸς μόνα ταῦτα εἰθισμένων ἡμῶν χρῆσθαι ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει· δεῖ τῷ ἔθει τούτῳ ἐναντίον ἔθος ἀντιθεῖναι, καὶ ὅπου ὁ πολὺς ὄλισθος τῶν φαντασιῶν, ἐκεῖ ἀντιτιθέναι τὸ ἀσκητικόν.

Ἑτεροκλινῶς ἔχω πρὸς ἡδονήν· ἀνατοιχήσω ἐπὶ τὸ ἐναντίον 7
ὑπὲρ τὸ μέτρον, τῆς ἀσκήσεως ἕνεκα. Ἐκκλιτικῶς ἔχω πόνου· τρίψω μου καὶ γυμνάσω πρὸς τοῦτο τὰς φαντασίας, ὑπὲρ τοῦ ἀποστῆναι τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ παντὸς τοῦ τοιούτου. Τίς γάρ ἐςιν 8
ἀσκητής; Ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι, καὶ μελετῶν μᾶλλον ἐν τοῖς δυσκαταπονήτοις. Καθ' ὃ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλα μᾶλλον ἀσκητέον. Τί οὖν ὧδε ποιεῖ τὸ φοίνικα στῆσαι, ἢ τὸ στέγην δερματίνην 9
καὶ ὅλμον καὶ ὕπερον περιφέρειν; Ἄνθρωπε, ἄσκησον, εἰ 10
γοργὸς εἶ, λοιδορούμενος ἀνέχεσθαι, ἀτιμασθεὶς μὴ ἀχθεσθῆναι. Εἶθ' οὕτω προβήσῃ, ἵνα, κἂν πλήξῃ σέ τις, εἴπῃς αὐτὸς πρὸς αὑτὸν, ὅτι, Δόξον ἀνδριάντα περιειληφέναι. Εἶτα καὶ οἰναρίῳ 11
κομψῶς χρῆσθαι, μὴ εἰς τὸ πολὺ πίνειν (καὶ γὰρ περὶ τοῦτο ἐπαρίστεροι ἀσκηταί εἰσιν), ἀλλὰ πρῶτον εἰς τὸ ἀποσχέσθαι, καὶ κορασιδίου ἀπέχεσθαι, καὶ πλακουνταρίου. Εἶτά ποτε ὑπὲρ δοκιμασίας, εἰ ἄρα, καθήσεις εὐκαίρως αὐτὸς σαυτὸν, ὑπὲρ τοῦ γνῶναι εἰ ὁμοίως ἡττῶσί σε αἱ φαντασίαι. Τὰ πρῶτα δὲ 12

φεῦγε μακρὰν ἀπὸ τῶν ἰσχυροτέρων. Ἄνισος ἡ μάχη κορασιδίῳ
κομψῷ πρὸς νέον, ἀρχόμενον φιλοσοφεῖν· χύτρα, φασὶ, καὶ
πέτρα οὐ συμφωνεῖ.
13 Μετὰ τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν ἔκκλισιν, δεύτερος τόπος ὁ περὶ τὴν
ὁρμὴν καὶ ἀφορμήν· ἵν' εὐπειθὴς τῷ λόγῳ, ἵνα μὴ παρὰ
καιρὸν, μὴ παρὰ τόπον, μὴ παρὰ ἄλλην τινὰ τοιαύτην συμ-
14 μετρίαν. Τρίτος, ὁ περὶ τὰς συγκαταθέσεις, ὁ πρὸς τὰ πιθανὰ
15 καὶ ἑλκυστικά. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέταστον βίον μὴ
ζῆν· οὕτως ἀνεξέταστον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι, ἀλλὰ
λέγειν, Ἔκδεξαι, ἄφες ἴδω τίς εἶ, καὶ πόθεν ἔρχῃ· ὡς οἱ νυκτο-
φύλακες, Δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα. Ἔχεις τὸ παρὰ τῆς
φύσεως σύμβολον, ὃ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν;
16 Καὶ λοιπὸν, ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων
αὐτὸ, ἂν μὲν ὧδέ που ῥέπῃ, πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν
καὶ αὐτὰ ἀσκητικά· ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἔξω νενευκότος ἐστὶ,
καὶ ἄλλο τι θηρωμένου, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τοὺς ἐροῦντας,
17 Ὦ μεγάλου ἀνθρώπου! Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Ἀπολλώνιος ἔλεγεν,
ὅτι, Ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διψῶν ποτε καύματος, ἐφέλ-
κυσαι βρόγχον ψυχροῦ, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιγ'.

Τί ἐστιν Ἐρημία, καὶ ποῖος Ἔρημος.

Ἐρημία ἐστὶ, κατάστασίς τις ἀβοηθήτου. Οὐ γὰρ ὁ μόνος
ὢν, εὐθὺς καὶ ἔρημος· ὥσπερ οὐδ' ὁ ἐν πολλοῖς ὢν, οὐκ
2 ἔρημος. Ὅταν γοῦν ἀπολέσωμεν ἢ ἀδελφὸν, ἢ υἱὸν, ἢ φίλον ᾧ
προσανεπαυόμεθα, λέγομεν ἀπολελεῖφθαι ἔρημοι, πολλάκις ἐν
Ῥώμῃ ὄντες, τοσούτου ὄχλου ἡμῖν ἀπαντῶντος, καὶ τοσούτων
3 συνοικούντων, ἔσθ' ὅτε [καὶ] πλῆθος δούλων ἔχοντες. Θέλει γὰρ ὁ

ἔρημος, κατὰ τὴν ἔννοιαν, ἀϐοήθητός τις εἶναι, καὶ ἐκκείμενος τοῖς βλάπτειν βουλομένοις. Διὰ τοῦτο, ὅταν ὁδεύωμεν, τότε μάλιστα ἐρήμους λέγομεν ἑαυτοὺς ὅταν εἰς λῃστὰς ἐμπέσωμεν. Οὐ γὰρ ἀνθρώπου ὄψις ἐξαιρεῖται ἐρημίας, ἀλλὰ πιστοῦ καὶ αἰδήμονος, καὶ ὠφελίμου. Ἐπεὶ εἰ τὸ μόνον εἶναι ἀρκεῖ πρὸς τὸ 4
ἔρημον εἶναι, λέγε ὅτι καὶ ὁ Ζεὺς ἐν τῇ ἐκπυρώσει ἔρημός ἐστι, καὶ καταχλαίει αὐτὸς ἑαυτοῦ· Τάλας ἐγὼ, οὔτε τὴν Ἥραν ἔχω, οὔτε τὴν Ἀθηνᾶν, οὔτε τὸν Ἀπόλλωνα, οὔτε ὅλως ἢ ἀδελφὸν, ἢ υἱὸν, ἢ ἔγγονον, ἢ συγγενῆ. Ταῦτα καὶ λέγουσί τινες ὅτι ποιεῖ 5
μόνος ἐν τῇ ἐκπυρώσει. Οὐ γὰρ ἐπινοοῦσι διεξαγωγὴν μόνου, καὶ ἀπό τινος φυσικοῦ ὁρμώμενοι, ἀπὸ τοῦ φύσει κοινωνικοῦ εἶναι καὶ φιλαλλήλου, καὶ ἡδέως συναναστρέφεσθαι ἀνθρώποις. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον δεῖ τινα καὶ πρὸς τοῦτο παρασκευὴν ἔχειν, τὸ 6
δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ ἀρκεῖν, δύνασθαι αὐτὸν ἑαυτῷ συνεῖναι. Ὡς ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἑαυτῷ σύνεστι, καὶ ἡσυχάζει ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ 7
ἐννοεῖ τὴν διοίκησιν τὴν ἑαυτοῦ οἵα ἐστὶ, καὶ ἐν ἐπινοίαις γίνεται πρεπούσαις ἑαυτῷ· οὕτω καὶ ἡμᾶς δύνασθαι δεῖ αὐτοὺς ἑαυτοῖς λαλεῖν, μὴ προσδεῖσθαι ἄλλων, διαγωγῆς μὴ ἀπορεῖν· ἐφιστάνειν τῇ θείᾳ διοικήσει, τῇ αὐτῶν πρὸς τἄλλα σχέσει· 8
ἐπιϐλέπειν, πῶς πρότερον εἴχομεν πρὸς τὰ συμϐαίνοντα, πῶς νῦν· τίνα ἐστὶν ἔτι τὰ θλίϐοντα· πῶς ἂν θεραπευθῇ καὶ ταῦτα, πῶς ἐξαιρεθῇ· εἴ τινα ἐξεργασίας δεῖται, κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον ἐξεργάζεσθαι.

Ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι εἰρήνην μεγάλην ὁ Καίσαρ ἡμῖν δοκεῖ παρ- 9
έχειν, ὅτι οὐκ εἰσὶν οὐκέτι πόλεμοι, οὐδὲ μάχαι, οὐδὲ λῃστήρια μεγάλα, οὐδὲ πειρατικά· ἀλλ' ἔξεστι πάσῃ ὥρᾳ ὁδεύειν, πλεῖν ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμάς. Μή τι οὖν καὶ ἀπὸ πυρετοῦ δύναται 10
ἡμῖν εἰρήνην παρασχεῖν; μή τι καὶ ἀπὸ ναυαγίου; μή τι ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, ἢ ἀπὸ σεισμοῦ, ἢ ἀπὸ κεραυνοῦ; Ἄγε, ἀπ' ἔρωτος; Οὐ δύναται. Ἀπὸ πένθους; Οὐ δύναται. Ἀπὸ φθόνου; Οὐ

11 δύναται. Ἀπὸ οὐδενὸς ἁπλῶς τούτων. Ὁ δὲ λόγος ὁ τῶν φιλοσόφων ὑπισχνεῖται καὶ ἀπὸ τούτων εἰρήνην παρέχειν. Καὶ τί λέγει; Ἄν μοι προσέχητε, ὦ ἄνθρωποι, ὅπου ἂν ἦτε, ὅ τι ἂν ποιῆτε, οὐ λυπηθήσεσθε, οὐκ ὀργισθήσεσθε, οὐκ ἀναγκασθήσεσθε, οὐ κωλυθήσεσθε, ἀπαθεῖς δὲ καὶ ἐλεύθεροι διάξετε ἀπὸ
12 πάντων. Ταύτην τὴν εἰρήνην τις ἔχων, οὐχὶ κεκηρυγμένην ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (πόθεν γὰρ αὐτῷ ταύτην κηρύξαι;), ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεκηρυγμένην διὰ τοῦ λόγου, οὐκ ἀρκεῖται ὅταν ᾖ μόνος;
13 ἐπιβλέπων, καὶ ἐνθυμούμενος· Νῦν ἐμοὶ κακὸν οὐδὲν δύναται συμβῆναι, ἐμοὶ λῃστὴς οὐκ ἔστιν, ἐμοὶ σεισμὸς οὐκ ἔστιν, πάντα εἰρήνης μεστὰ, πάντα ἀταραξίας· πᾶσα ὁδὸς, πᾶσα πόλις, πᾶσα σύνοδος, γείτων, κοινωνὸς, ἀβλαβής. Ἄλλος παρέχει τροφὰς, ᾧ μέλει, ἄλλος ἐσθῆτα, ἄλλος αἰσθήσεις ἔδωκεν,
14 ἄλλος προλήψεις. Ὅταν δὲ μὴ παρέχῃ τἀναγκαῖα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, Ἔρχου. Ποῦ; Εἰς οὐδὲν δεινόν· ἀλλ' ὅθεν ἐγένου, εἰς τὰ φίλα καὶ συγγενῆ,
15 εἰς τὰ στοιχεῖα. Ὅσον ἦν ἐν σοὶ πυρὸς, εἰς πῦρ ἄπεισιν· ὅσον ἦν γηδίου, εἰς γήδιον· ὅσον πνευματίου, εἰς πνευμάτιον· ὅσον ὑδατίου, εἰς ὑδάτιον. Οὐδεὶς Ἅδης, οὐδ' Ἀχέρων, οὐδὲ Κωκυτὸς, οὐδὲ Πυριφλεγέθων· ἀλλὰ πάντα Θεῶν μεστὰ καὶ Δαιμό-
16 νων. Ταῦτά τις ἐνθυμεῖσθαι ἔχων, καὶ βλέπων τὸν ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, καὶ γῆς ἀπολαύων καὶ θαλάσσης, ἔρημός
17 ἐστιν οὐ μᾶλλον ἢ καὶ ἀβοήθητος. Τί οὖν; ἄν τις ἐπελθὼν μόνῳ ἀποσφάξῃ με; Μωρὲ, σὲ οὐ· ἀλλὰ τὸ σωμάτιον.

18 Ποία οὖν ἔτι ἐρημία; ποία ἀπορία; τί χείρονας ἑαυτοὺς ποιοῦμεν τῶν παιδαρίων; ἅτινα ὅταν ἀπολειφθῇ μόνα, τί ποιεῖ; ἄραντα ὀστράκια καὶ σποδὸν, οἰκοδομεῖ τί ποτε, εἶτα καταστρέφει, καὶ πάλιν ἄλλο οἰκοδομεῖ· καὶ οὕτως οὐδέποτε ἀπορεῖ
19 διαγωγῆς. Ἐγὼ οὖν, ἂν πλεύσητε ὑμεῖς, μέλλω καθήμενος κλαίειν, ὅτι μόνος ἀπελείφθην καὶ ἔρημος; Οὕτως οὐκ ὀστράκια

ἔξω; οὐ σποδόν; Ἀλλ' ἐκεῖνα ὑπ' ἀφροσύνης ταῦτα ποιεῖ, ἡμεῖς
δ' ὑπὸ φρονήσεως δυστυχοῦμεν;

Πᾶσα μεγάλη δύναμις ἐπισφαλὴς τῷ ἀρχομένῳ. Φέρειν οὖν 20
δεῖ τὰ τοιαῦτα κατὰ δύναμιν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν.... Ἀλλ' οὐχὶ τῷ
φθισικῷ. Μελέτησόν ποτε διαγωγὴν ὡς ἄῤῥωστος, ἵνα ποθ' ὡς 21
ὑγιαίνων διαγάγῃς. Ἀσίτησον, ὑδροπότησον· ἀπόσχου ποτὲ
παντάπασιν ὀρέξεως, ἵνα ποτὲ καὶ εὐλόγως ὀρεχθῇς. Εἰ δ' εὐλό-
γως, ὅταν ἔχῃς τι ἐν σεαυτῷ ἀγαθόν, εὖ ὀρεχθήσῃ. Οὔ· ἀλλ' 22
εὐθέως ὡς σοφοὶ διάγειν ἐθέλομεν, καὶ ὠφελεῖν ἀνθρώπους.
Ποίαν ὠφέλειαν; τί ποιεῖς; σαυτὸν γὰρ ὠφέλησας; Ἀλλὰ
προτρέψαι αὐτοὺς θέλεις. Σὺ γὰρ προτέτρεψαι; Θέλεις αὐτοὺς 23
ὠφελῆσαι. Δεῖξον αὐτοῖς ἐπὶ σεαυτοῦ, οἵους ποιεῖ φιλοσοφία·
καὶ μὴ φλυάρει. Ἐσθίων, τοὺς συνεσθίοντας ὠφέλει· πίνων,
τοὺς πίνοντας· εἴκων πᾶσι, παραχωρῶν, ἀνεχόμενος, οὕτως
αὐτοὺς ὠφέλει· καὶ μὴ κατεξέρα αὐτῶν τὸ σαυτοῦ φλέγμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιδ'.

Σποράδην τινά.

Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾆσαι οὐ δύνανται, ἀλλὰ μετὰ
πολλῶν· οὕτως ἔνιοι μόνοι περιπατῆσαι οὐ δύνανται. Ἄνθρωπε, 2
εἴ τι εἶ, καὶ μόνος περιπάτησον, καὶ σαυτῷ λάλησον, καὶ μὴ ἐν
τῷ χορῷ κρύπτου. Σκόπει τί ποτε, περίβλεψαι, ἐνσείσθητι, ἵνα 3
γνῷς τίς εἶ.

Ὅταν τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικόν, ἐκ πάσης ἀφορ- 4
μῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. Διὰ γὰρ τοῦτο 5
ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; Ἄνθρωπε, εἴ σοι λυσιτελεῖ
πίνειν, πίνε· εἰ δὲ μή, γελοίως ποιεῖς. Εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ 6

πίνεις, σιώπα πρὸς τοὺς δυσαρεστοῦντας τοῖς ἀνθρώποις. Τί οὖν; αὐτοῖς τούτοις ἀρέσκειν θέλεις;

7 Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγουμένως πράττεται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπεριφορὰν, τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν.

8 Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, οἴησιν καὶ ἀπιστίαν. Οἴησις μὲν οὖν ἐστι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι· ἀπιστία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν μὴ δυνατὸν εἶναι εὐροεῖν σε τοσούτων
9 περιεστηκότων. Τὴν μὲν οὖν οἴησιν ἔλεγχος ἐξαιρεῖ. Καὶ τοῦτο πρῶτον ποιεῖ Σωκράτης. Ὅτι δ' οὐκ ἀδύνατόν ἐστι τὸ πρᾶγμα,
10 σκέψαι καὶ ζήτησον. Οὐδέν σε βλάψει ἡ ζήτησις αὕτη· καὶ σχεδὸν τὸ φιλοσοφεῖν τοῦτ' ἔστι, ζητεῖν πῶς ἐνδέχεται ἀπαραποδίστως ὀρέξει χρῆσθαι καὶ ἐκκλίσει.

11 Κρείσσων εἰμί σου, ὁ γάρ πατήρ μου ὑπατικός ἐστιν.
12 Ἄλλος λέγει, Ἐγὼ δεδημάρχηκα, σὺ δ' οὔ. Εἰ δ' ἵπποι ἦμεν, ἔλεγες ἂν, ὅτι, Ὁ πατήρ μου ὠκύτερος ἦν; ὅτι, ἐγὼ ἔχω πολλὰς κριθὰς καὶ χόρτον, ἢ ὅτι, κομψὰ περιτραχήλια; Εἰ οὖν ταῦτά σου λέγοντος, εἶπον, ὅτι ἔστω ταῦτα, τρέχωμεν οὖν.
13 Ἄγε, ἐπ' ἀνθρώπου οὖν οὐδέν ἐστι τοιοῦτον οἷον ἐφ' ἵππου δρόμος, ἐξ οὗ γνωσθήσεται ὁ κρείττων καὶ ὁ χείρων; Μήποτ'
14 ἔστιν αἰδὼς, πίστις, δικαιοσύνη; Τούτοις δείκνυε κρείττονα σεαυτὸν, ἵν' ὡς ἄνθρωπος ᾖς κρείττων. Ἂν μοι λέγῃς, ὅτι μεγάλα λακτίζω, ἐρῶ σοι κἀγὼ, ὅτι ἐπὶ ὄνου ἔργῳ μέγα φρονεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιε'.

Ὅτι δεῖ Περιεσκεμμένως ἔρχεσθαι ἐφ' ἕκαστα.

Ἑκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ἀκόλουθα, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό. Εἰ δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην ἥξεις

προθύμως, ἅτε μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐντεθυμημένος· ὕςερον δ' ἀναφανέντων τινῶν, αἰσχρῶς ἀποςήσῃ. Θέλω Ὀλύμπια νικῆσαι 2
[Κἀγὼ, νὴ τοὺς Θεούς· κομψὸν γάρ ἐςιν]. Ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηγούμενα αὐτοῦ, καὶ τὰ ἀκόλουθα· καὶ οὕτως, ἄν σοι λυσιτελῇ, ἅπτου τοῦ ἔργου. Δεῖ σε εὐτακτεῖν, ἀναγκοφαγεῖν, ἀπέχεσθαι 3
πεμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, [ἐν] ὥρᾳ τεταγμένῃ, ἐν καύματι, ἐν ψύχει· μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὅτ' ἔτυχεν· ἁπλῶς, ὡς ἰατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιςάτῃ· εἶτα, 4
ἐν τῷ ἀγῶνι, παρορύσσεσθαι, ἔςιν ὅτε χεῖρα ἐκβαλεῖν, σφυρὸν ςρέψαι, πολλὴν ἁφὴν καταπιεῖν, μαςιγωθῆναι, καὶ μετὰ τούτων πάντων ἔσθ' ὅτε νικηθῆναι. Ταῦτα λογισάμενος, ἂν ἔτι 5
θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. Εἰ δὲ μὴ, ὅρα ὅτι ὡς τὰ παιδία ἀναςραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν ἀθλητὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ, ὅ,τι ἂν ἴδῃ καὶ θαυμάσῃ. Οὕτω καὶ σύ· νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα φιλόσοφος, 6
εἶτα ῥήτωρ· ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν. Ἀλλ', ὡς ὁ πίθηκος, πᾶν ὃ ἂν ἴδῃς μιμῇ, καὶ ἀεί σοι ἄλλο ἐξ ἄλλου ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. Οὔτε γὰρ μετὰ σκέψεως ἦλθες ἐπί τι, οὐδὲ περι- 7
οδεύσας ὅλον τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ βασανίσας, ἀλλ' εἰκῆ καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. Οὕτω τινὲς, ἰδόντες φιλόσοφον, καὶ ἀκού- 8
σαντές τινος οὕτω λέγοντος, ὡς Εὐφράτης λέγει, (καίτοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος;), θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

Ἄνθρωπε, σκέψαι πρῶτον, τί ἐςι τὸ πρᾶγμα· εἶτα καὶ τὴν 9
σαυτοῦ φύσιν, τί δύνασαι βαςάσαι. Εἰ παλαιςὴς, ἰδοῦ σου τοὺς ὤμους, τοὺς μηροὺς, τὴν ὀσφύν. Ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο τι πέφυκε. Δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶν δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς, 10
ὅτι δύνασαι ὡσαύτως ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; Ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί 11
τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίου

καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ
12 ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ. Ταῦτα περισκεψά-
μενος, εἴ σοι δοκεῖ, προσέρχου· εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι
τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. Εἰ δὲ μὴ, μὴ πρόσ-
αγε· μὴ, ὡς τὰ παιδία, νῦν μὲν φιλόσοφος, ὕϛερον δὲ τελώνης,
13 εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. Ταῦτα οὐ συμφωνεῖ.
Ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον εἶναι, ἢ ἀγαθὸν, ἢ κακόν· ἢ τὸ ἡγεμονι-
κόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ τὰ ἔσω
φιλοπονεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω· τοῦτ᾽ ἔϛι, φιλοσόφου ϛάσιν ἔχειν,
ἢ ἰδιώτου.

14 Ῥούφῳ τις ἔλεγε, Γάλβα σφαγέντος, ὅτι, Νῦν προνοίᾳ ὁ κόσμος διοικεῖται; Ὁ δὲ, Μὴ γὰρ ἐγώ σοί ποτ᾽, ἔφη, ἀπὸ Γάλβα κατεσκεύασα, ὅτι προνοίᾳ ὁ κόσμος διοικεῖται;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιϛʹ.

Ὅτι εὐλαβῶς δεῖ συγκαθιέναι εἰς Συμπεριφοράν.

ἈΝΑΓΚΗ τὸν συγκαθιέντα τισὶν ἐπιπλέον, ἢ εἰς λαλιὰν, ἢ
εἰς συμπόσια, ἢ ἁπλῶς εἰς συμβίωσιν, ἢ αὐτὸν ἐκείνοις ἐξ-
2 ομοιωθῆναι, ἢ ἐκείνους μεταθεῖναι ἐπὶ τὰ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἄν-
θρακα ἀπεσβεσμένον ἂν θῇ παρὰ τὸν καιόμενον, ἢ αὐτὸς ἐκεῖνον
3 ἀποσβέσει, ἢ ἐκεῖνος τοῦτον ἐκκαύσει. Τηλικούτου οὖν τοῦ
κινδύνου ὄντος, εὐλαβῶς δεῖ τοῖς ἰδιώταις συγκαθιέναι εἰς τὰς
τοιαύτας συμπεριφορὰς, μεμνημένους, ὅτι ἀμήχανον, τὸν
συνανατριβόμενον τῷ ἠσβολωμένῳ, μὴ καὶ αὐτὸν ἀπολαῦσαι τῆς
4 ἀσβόλης. Τί γὰρ ποιήσεις, ἂν περὶ μονομάχων λαλῇ, ἂν περὶ
ἵππων, ἂν περὶ ἀθλητῶν, ἂν, τὸ ἔτι τούτων χεῖρον, περὶ ἀν-
θρώπων; Ὁ δεῖνα κακὸς, ὁ δεῖνα ἀγαθός· τοῦτο καλῶς ἐγένετο,
τοῦτο κακῶς. Ἔτι, ἂν σκώπτῃ, ἂν γελοιάζῃ, ἂν κακοηθίζηται;

Ἔχει τις ὑμῶν παρασκευὴν, οἵαν ὁ κιθαριστικὸς τὴν λύραν 5
λαβὼν, ὥστ' εὐθὺς ἀψάμενος τῶν χορδῶν, γνῶναι τὰς ἀσυμ-
φώνους, καὶ ἁρμόσασθαι τὸ ὄργανον; οἵαν εἶχε Σωκράτης δύνα-
μιν, ὥστ' ἐν πάσῃ συμπεριφορᾷ ἄγειν ἐπὶ τὸ αὑτοῦ τοὺς
συνόντας; Πόθεν ὑμῖν; ἀλλ' ἀνάγκη ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν ὑμᾶς 6
περιάγεσθαι.

Διὰ τί οὖν ἐκεῖνοι ὑμῶν ἰσχυρότεροι; Ὅτι ἐκεῖνοι μὲν τὰ 7
σαπρὰ ταῦτα ἀπὸ δογμάτων λαλοῦσιν· ὑμεῖς δὲ τὰ κομψὰ
ἀπὸ τῶν χειλῶν· διὰ τοῦτο ἄτονά ἐστι, καὶ νεκρά· καὶ σικχᾶ-
ναί ἐστιν ἀκούοντα ὑμῶν τοὺς προτρεπτικοὺς, καὶ τὴν ἀρετὴν
τὴν ταλαίπωρον, ἣ ἄνω κάτω θρυλλεῖται. Οὕτως ὑμᾶς οἱ 8
ἰδιῶται νικῶσι. Πανταχοῦ γὰρ ἰσχυρὸν τὸ δόγμα, ἀνίκητον τὸ
δόγμα. Μέχρις ἂν οὖν παγῶσιν ἐν ὑμῖν αἱ κομψαὶ ὑπολήψεις, 9
καὶ δύναμίν τινα περιποιήσησθε εἰς ἀσφάλειαν, συμβουλεύω
ὑμῖν, εὐλαβῶς τοῖς ἰδιώταις συγκαταβαίνειν. Εἰ δὲ μὴ, καθ'
ἡμέραν, ὡς κηρὸς ἐν ἡλίῳ, διατακήσεται ὑμῶν εἴ τινα ἐν τῇ
σχολῇ ἐγγράφετε. Μακρὰν οὖν ἀπὸ τοῦ ἡλίου πού ποτε ὑπάγετε, 10
μέχρις ἂν κηρίνας τὰς ὑπολήψεις ἔχητε. Διὰ τοῦτο καὶ τῶν 11
πατρίδων συμβουλεύουσιν ἀποχωρεῖν οἱ φιλόσοφοι, ὅτι τὰ πα-
λαιὰ ἔθη περισπᾷ, καὶ οὐκ ἐᾷ ἀρχὴν γενέσθαί τινα ἄλλου ἐθισμοῦ,
οὐδὲ φέρομεν τοὺς ἀπαντῶντας καὶ λέγοντας, Ἴδ' ὁ δεῖνα φιλο-
σοφεῖ, ὁ τοῖος καὶ ὁ τοῖος. Οὕτω καὶ οἱ ἰατροὶ τοὺς μακρονο- 12
σοῦντας ἐκπέμπουσιν εἰς ἄλλην χώραν καὶ ἄλλον ἀέρα· καλῶς
ποιοῦντες. Καὶ ὑμεῖς ἀντεισαγάγετε ἄλλα ἔθη· πήξατε ὑμῶν τὰς 13
ὑπολήψεις, καὶ ἐναθλεῖτε αὐταῖς. Οὔ· ἀλλ' ἔνθεν ἐπὶ θεωρίαν, 14
εἰς μονομαχίαν, εἰς ξυστὸν, εἰς κίρκον· εἶτ' ἐκεῖθεν ὧδε, καὶ
πάλιν ἔνθεν ἐκεῖ οἱ αὐτοί. Καὶ ἔθος κομψὸν οὐδὲν, οὔτε προσ- 15
οχὴ, οὔτ' ἐπιστροφὴ ἐφ' αὑτὸν, καὶ παρατήρησις· πῶς χρῶμαι
ταῖς προσπιπτούσαις φαντασίαις; κατὰ φύσιν, ἢ παρὰ φύσιν;
πῶς ἀποκρίνομαι πρὸς αὐτάς; ὡς δεῖ, ἢ ὡς οὐ δεῖ; ἐπιλέγω

16 τοῖς ἀπροαιρέτοις, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐμέ; Εἰ γὰρ μή πω οὕτως ἔχετε, φεύγετε ἔθη τὰ πρότερον, φεύγετε τοὺς ἰδιώτας, εἰ θέλετε ἄρξασθαί ποτε τινὲς εἶναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιζ'.

Περὶ Προνοίας.

ὍΤΑΝ τι τῇ Προνοίᾳ ἐγκαλῇς, ἐπιστράφηθι, καὶ γνώσῃ,
2 ὅτι κατὰ λόγον γέγονε. Ναὶ, ἀλλ' ὁ ἄδικος πλέον ἔχει. Ἐν τίνι; Ἐν ἀργυρίῳ. Πρὸς γὰρ τοῦτό σου κρείττων ἐστιν, ὅτι κολακεύει,
3 ἀναισχυντεῖ, ἀγρυπνεῖ. Τί θαυμαστόν; Ἀλλ' ἐκεῖνο βλέπε, εἰ ἐν τῷ πιστὸς εἶναι πλέον σου ἔχει, εἰ ἐν τῷ αἰδήμων. Οὐ γὰρ εὑρήσεις· ἀλλ' ὅπου σὺ κρείττων, ἐκεῖ σαυτὸν εὑρήσεις πλέον
4 ἔχοντα. Κἀγώ ποτ' εἶπόν τινι, ἀγανακτοῦντι ὅτι Φιλόστοργος εὐτυχεῖ· Ἤθελες ἂν σὺ μετὰ Σούρα κοιμᾶσθαι; Μὴ γένοιτο,
5 φησὶν, ἐκείνη ἡ ἡμέρα! Τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι ἀνθ' οὗ πωλεῖ; ἢ πῶς μακαρίζεις τὸν διὰ τούτων, ἃ σὺ ἀπεύχῃ, κτώμενον ἐκεῖνα; ἢ τί κακὸν ποιεῖ ἡ Πρόνοια, εἰ τοῖς κρείττοσι τὰ κρείττω δίδωσιν; Ἢ οὐκ ἔστι κρεῖττον, αἰδήμονα εἶναι ἢ πλούσιον; Ὡμολόγει. Τί οὖν ἀγανακτεῖς, ἄνθρωπε, ἔχων τὸ
6 κρεῖττον; Μέμνησθε οὖν ἀεὶ, καὶ πρόχειρον ἔχετε, ὅτι νόμος οὗτος φυσικός· Τὸν κρείττονα τοῦ χείρονος πλέον ἔχειν, ἐν ᾧ κρείττων ἐστί· καὶ οὐδέποτ' ἀγανακτήσετε. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι
7 κακῶς χρῆται. Καλῶς. Ἄν τίς σου πυνθάνηται, τί ἐστὶ τοῦτο; λέγε, Ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο οὖν οὐδέν; Οὐδέν. Ὁ
8 πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσιν [Τί ἔστι τοῦτο; Ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δίδωσι. Ἄλλο οὖν οὐδέν; Οὐδέν]· ὅτι δὲ κακόν ἐστι, τί τοῦτο
9 ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι, καὶ προσκαταψεύσασθαι; Διὰ τοῦτο οὐ δεῖ τὴν πενίαν ἐκβάλλειν, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ αὐτῆς· καὶ οὕτως εὐροήσομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιη'.

Ὅτι οὐ δεῖ πρὸς τὰς Ἀγγελίας ταράσσεσθαι.

Ὅταν σοί τι προσαγγελθῇ ταρακτικὸν, ἐκεῖνο ἔχε πρόχειρον,
ὅτι ἀγγελία περὶ οὐδενὸς προαιρετικοῦ γίνεται. Μή τι γὰρ 2
δύναταί σοι τὶς ἀγγεῖλαι, ὅτι κακῶς ὑπέλαβες, ἢ κακῶς ὠρέ-
χθης; Οὐδαμῶς. Ἀλλ', ὅτι ἀπέθανέ τις. Τί οὖν πρὸς σέ; Ὅτι
σε κακῶς τις λέγει. Τί οὖν πρὸς σέ; Ὅτι ὁ πατὴρ τάδε τινὰ 3
ἑτοιμάζεται. Ἐπὶ τίνα; μή τι ἐπὶ τὴν προαίρεσιν; πόθεν δύνα-
ται; ἀλλ' ἐπὶ τὸ σωμάτιον, ἐπὶ τὸ κτησείδιον; ἐσώθης, οὐκ
ἐπὶ σέ. Ἀλλ' ὁ κριτὴς ἀποφαίνεται ὅτι ἠσέβησας. Περὶ Σωκρά- 4
τους δ' οὐκ ἀπεφήναντο οἱ δικασταί; Μή τι σὸν ἔργον ἐστὶ, τὸ
ἐκεῖνον ἀποφήνασθαι; Οὔ. Τί οὖν ἔτι σοι μέλει; Ἔστι τι τοῦ 5
πατρός σου ἔργον, ὃ ἂν μὴ ἐκπληρώσῃ, ἀπώλεσε τὸν πατέρα,
τὸν φιλόστοργον, τὸν ἥμερον. Ἄλλο μηδὲν ζήτει τούτου ἕνεκα
αὐτὸν ἀπολέσαι. Οὐδέποτε γὰρ ἐν ἄλλῳ μέν τις ἁμαρτάνει,
εἰς ἄλλο δὲ βλάπτεται. Πάλιν σὸν ἔργον τὸ ἀπολογηθῆναι εὐ- 6
σταθῶς, αἰδημόνως, ἀοργήτως. Εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας καὶ σὺ
τὸν υἱὸν, τὸν αἰδήμονα, τὸν γενναῖον. Τί οὖν; Ὁ κριτὴς ἀκίνδυ- 7
νός ἐστιν; Οὔ· ἀλλὰ κἀκείνῳ τὰ ἴσα κινδυνεύεται. Τί οὖν ἔτι
φοβῇ, τί ἐκεῖνος κρινεῖ; Τί σοὶ καὶ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; Σὸν 8
κακόν ἐστι, τὸ κακῶς ἀπολογηθῆναι· τοῦτο φυλάσσου μόνον.
Κριθῆναι δ', ἢ μὴ κριθῆναι, ὥσπερ ἄλλου ἐστὶν ἔργον, οὕτω
κακὸν ἄλλου ἐστίν. Ἀπειλεῖ σοι ὁ δεῖνα. Ἐμοί; Οὔ. Ψέγει σε. 9
Αὐτὸς ὄψεται, πῶς ποιεῖ τὸ ἴδιον ἔργον. Μέλλει σε κατακρινεῖν
ἀδίκως. Ἄθλιος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιθʹ.

Τίς στάσις Ἰδιώτου καὶ Φιλοσόφου.

Ἡ πρώτη διαφορὰ ἰδιώτου καὶ φιλοσόφου· ὁ μὲν λέγει,
Οὐαί μοι διὰ τὸ παιδάριον, διὰ τὸν ἀδελφὸν, οὐαὶ διὰ τὸν
πατέρα. Ὁ δ᾽, ἄν ποτ᾽ εἰπεῖν ἀναγκασθῇ, Οὐαί μοι, ἐπιστήσας
2 λέγει, δι᾽ ἐμέ. Προαίρεσιν γὰρ οὐδὲν δύναται κωλῦσαι ἢ βλά-
3 ψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτήν. Ἂν μὲν οὖν ἐπὶ τοῦτο
ῥέψωμεν καὶ αὐτοὶ, ὥσθ᾽, ὅταν δυσοδῶμεν, ἑαυτοὺς αἰτιᾶσθαι,
καὶ μεμνῆσθαι, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστασίας
αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα· ὀμνύω ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς, ὅτι
4 προεκόψαμεν. Νῦν δ᾽ ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐληλύθαμεν. Εὐθὺς,
ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων, ἡ τίτθη, εἴ ποτε προσεπταίσαμεν
χάσκοντες, οὐχὶ ἡμῖν ἐπέπλησσεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. Τί
γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τοῦ παιδίου σου μωρίαν, ἔδει
5 μεταβῆναι αὐτόν; Πάλιν, ἂν μὴ εὕρωμεν φαγεῖν ἐκ βαλανείου,
οὐδέποθ᾽ ἡμῶν καταστέλλει τὴν ἐπιθυμίαν ὁ παιδαγωγὸς, ἀλλὰ
δαίρει τὸν μάγειρον. Ἄνθρωπε, μὴ γὰρ ἐκείνου σε παιδαγωγὸν
κατεστήσαμεν, ἀλλ᾽ οὐ τοῦ παιδίου ἡμῶν; τοῦτο ἐπανόρθου,
6 τοῦτο ὠφέλει. Οὕτω καὶ αὐξηθέντες, φαινόμεθα παιδία. Παῖς
γὰρ ἐν μουσικοῖς, ὁ ἄμουσος· ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος·
ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κ'.

Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν Ἐκτός ἐστιν ὠφελεῖσθαι.

Ἐπὶ τῶν θεωρητικῶν φαντασιῶν, πάντες σχεδὸν τὸ ἀγαθὸν
καὶ τὸ κακὸν ἐν ἡμῖν ἀπέλιπον, οὐχὶ δ' ἐν τοῖς ἐκτός. Οὐδεὶς 2
λέγει ἀγαθὸν, τὸ ἡμέραν εἶναι· κακὸν, τὸ νύκτα εἶναι· μέγιστον
δὲ κακὸν, τὸ τρία τέσσαρα εἶναι. Ἀλλὰ τί; Τὴν μὲν ἐπιστήμην 3
ἀγαθὸν, τὴν δ' ἀπάτην κακόν. Ὥστε καὶ περὶ τὸ ψεῦδος αὐτὸ
ἀγαθὸν συνίστασθαι, τὴν ἐπιστήμην τοῦ ψεῦδος εἶναι αὐτό. Ἔδει 4
οὖν οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ βίου. Ὑγεία ἀγαθόν; νόσος δὲ κακόν;
Οὔ, ἄνθρωπε. Ἀλλὰ τί; Τὸ καλῶς ὑγιαίνειν, ἀγαθόν· τὸ
κακῶς, κακόν· ὥστε καὶ ἀπὸ νόσου ἐστὶν ὠφεληθῆναι. Τὸν Θεόν
σοι· ἀπὸ θανάτου γὰρ οὐκ ἔστιν; ἀπὸ πηρώσεως γὰρ οὐκ
ἔστι; Μικρά σοι δοκεῖ ὁ Μενοικεὺς ὠφεληθῆναι, ὅτ' ἀπέθνη- 5
σκε; Τοιαῦτά τις εἰπὼν, ὠφεληθείη οἷα ἐκεῖνος ὠφελήθη; Ἔα,
ἄνθρωπε, οὐκ ἐτήρησε τὸν φιλόπατριν; τὸν μεγαλόφρονα; τὸν
πιστόν; τὸν γενναῖον; ἐπιζήσας δὲ, οὐκ ἀπώλλυε ταῦτα πάντα;
οὐ περιεποιεῖτο τὰ ἐναντία; τὸν δειλὸν οὐκ ἀνελάμβανε; τὸν 6
ἀγεννῆ; τὸν μισόπατριν; τὸν φιλόψυχον; Ἄγε, δοκεῖ σοι μικρὰ
ὠφεληθῆναι ἀποθανών; Οὔ· ἀλλ' ὁ τοῦ Ἀδμήτου πατὴρ μεγάλα 7
ὠφελήθη, ζήσας οὕτως ἀγεννῶς καὶ ἀθλίως; ὕστερον γὰρ οὐκ
ἀπέθανε; Παύσασθε, τοὺς Θεοὺς ὑμῖν, τὰς ὕλας θαυμάζοντες. 8
Παύσασθ' ἑαυτοὺς δούλους ποιοῦντες, πρῶτον τῶν πραγμά-
των, εἶτα δι' αὐτὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ταῦτα περιποιεῖν
ἢ ἀφαιρεῖσθαι δυναμένων.

Ἔστιν οὖν ἀπὸ τούτων ὠφεληθῆναι; Ἀπὸ πάντων. Καὶ ἀπὸ 9
τοῦ λοιδοροῦντος; Τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζό-

μενος; Τὰ μέγιστα. Καὶ οὗτος ἐμοῦ προγυμναστὴς γίνεται· τι
10 ἀνεκτικόν μου γυμνάζει, τὸ ἀόργητον, τὸ πρᾷον. Οὔ· ἀλλ' ὁ
μὲν τὸν τράχηλον καθαπτῶν, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τοὺς
ὤμους καταρτίζων, ὠφελεῖ με· καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶ
λέγει, Ἆρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας· καὶ, ὅσον βαρύτερός ἐστιν
ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελοῦμαι ἐγώ· εἰ δέ τις πρὸς
11 ἀοργησίαν με γυμνάζει, οὐκ ὠφελεῖ με; Τοῦτ' ἔστι τὸ μὴ
εἰδέναι ἀπ' ἀνθρώπων ὠφελεῖσθαι. Κακὸς γείτων; Αὐτῷ· ἀλλ'
ἐμοὶ ἀγαθός· γυμνάζει μου τὸ εὔγνωμον, τὸ ἐπιεικές. Κακὸς
12 πατήρ; Αὐτῷ· ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. Τοῦτ' ἔστι τὸ τοῦ Ἑρμοῦ
ῥαβδίον. Οὗ θέλεις, φησὶν, ἅψαι, καὶ χρυσοῦν ἔσται. Οὔ·
ἀλλ' ὃ θέλεις φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. Φέρε νόσον,
φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην τὴν περὶ
τῶν ἐσχάτων· πάντα ταῦτα τῷ ῥαβδίῳ τοῦ Ἑρμοῦ ὠφέλημα
13 ἔσται. Τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοσμήσῃ,
ἢ ἵνα δείξῃς ἔργῳ δι' αὐτοῦ, τί ἐστιν ἄνθρωπος τῷ βουλή-
14 ματι τῆς φύσεως παρακολουθῶν. Τὴν νόσον τί ποιήσεις; Δείξω
αὐτῆς τὴν φύσιν, διαπρέψω ἐν αὐτῇ, εὐσταθήσω, εὐροήσω,
15 τὸν ἰατρὸν οὐ κολακεύσω, οὐκ εὔξομαι μὴ ἀποθανεῖν. Τί ἔτι ἄλλο
ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῷς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, εὐδαιμο-
νικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν.

16 Οὔ· ἀλλὰ βλέπε μὴ νοσήσῃς· κακόν ἐστιν. Οἷον εἴ τις
ἔλεγε, Βλέπε μὴ λάβῃς ποτὲ φαντασίαν τοῦ τὰ τρία τέσσαρα
εἶναι· κακόν ἐστιν. Ἄνθρωπε, πῶς κακόν; Ἂν ὃ δεῖ περὶ αὐτοῦ
17 ὑπολάβω, πῶς ἔτι με βλάψει; οὐχὶ δὲ μᾶλλον καὶ ὠφελήσει; Ἂν
οὖν περὶ πενίας ὃ δεῖ ὑπολάβω, ἂν περὶ νόσου, ἂν περὶ
ἀναρχίας, οὐκ ἀρκεῖ μοι; οὐκ ὠφέλημα ἔσται; Πῶς οὖν ἔτι ἐν
18 τοῖς ἐκτὸς τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ δεῖ με ζητεῖν; Ἀλλὰ τί; ταῦτα
μέχρι ὧδε, εἰς οἶκον δ' οὐδεὶς ἀποφέρει· ἀλλ' εὐθὺς πρὸς τὸ
παιδάριον πόλεμος, πρὸς τοὺς γείτονας, πρὸς τοὺς σκώψαντας

πρὸς τοὺς καταγελάσαντας. Καλῶς γένοιτο Λεσβίῳ, ὅτι με 19
καθημέραν ἐξελέγχει μηδὲν εἰδότα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κα'.

Πρὸς τοὺς εὐκόλως ἐπὶ τὸ Σοφιστεύειν ἐρχομένους.

Οἱ τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, εὐθὺς αὐτὰ ἐξεμέσαι θέλουσιν, ὡς οἱ στομαχικοὶ τὴν τροφήν. Πρῶτον αὐτὸ πέψον, 2
εἶθ' οὕτω μὴ ἐξεμέσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἔμετος τῷ ὄντι γίνεται, πρᾶγμα ἀκάθαρτον καὶ ἄβρωτον. Ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδοθέντων 3
δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τοῦ σεαυτοῦ· ὡς οἱ ἀθληταὶ τοὺς ὤμους, ἀφ' ὧν ἐγυμνάσθησαν, καὶ ἔφαγον· ὡς οἱ τὰς τέχνας ἀναλαβόντες, ἀφ' ὧν ἔμαθον. Οὐκ ἔρχεται ὁ τέκτων καὶ λέγει, Ἀκούσατέ μου διαλεγομένου περὶ τῶν τεκτο- 4
νικῶν· ἀλλ', ἐκμισθωσάμενος οἰκίαν, ταύτην κατασκευάσας, δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τέχνην. Τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον· 5
φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, κοσμήθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι· ἀνάσχου λοιδορίας, ἔνεγκαι ἀδελφὸν ἀγνώμονα, ἔνεγκαι πατέρα, ἔνεγκαι υἱὸν, γείτονα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δεῖξον, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς ἀληθείαις τι 6
τῶν φιλοσόφων. Οὔ· ἀλλ' ἐλθόντες ἀκούσατέ μου σχόλια λέγοντος. Ὕπαγε, ζήτει τίνων κατεξεράσεις. Καὶ μὴν ἐγὼ ὑμῖν 7
ἐξηγήσομαι τὰ Χρυσίππεια, ὡς οὐδείς· τὴν λέξιν διαλύσω καθαρώτατα· προσθήσω ἄν που καὶ Ἀντιπάτρου καὶ Ἀρχεδήμου φοράν.

Εἶτα τούτου ἕνεκα ἀπολίπωσιν οἱ νέοι τὰς πατρίδας, καὶ 8
τοὺς γονεῖς τοὺς αὐτῶν, ἵν' ἐλθόντες λεξείδιά σου ἐξηγουμένου ἀκούσωσιν; Οὐ δεῖ αὐτοὺς ὑποστρέψαι ἀνεκτικοὺς, συνεργη- 9
τικοὺς, ἀπαθεῖς, ἀταράχους, ἔχοντάς τι ἐφόδιον τοιοῦτον εἰς

τὸν βίον, ἀφ' οὗ ὁρμώμενοι φέρειν δυνήσονται τὰ συμπίπτοντα
10 καλῶς, καὶ κοσμεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν; Καὶ πόθεν σοι μεταδιδόναι
τούτων, ὧν οὐκ ἔχεις; Αὐτὸς γὰρ ἄλλο τι ἐποίησας ἐξ ἀρχῆς,
ἢ περὶ ταῦτα κατετρίβης, πῶς οἱ συλλογισμοὶ ἀναλυθήσονται,
πῶς οἱ μεταπίπτοντες, πῶς οἱ τῷ ἠρωτῆσθαι περαίνοντες;
11 Ἀλλ' ὁ δεῖνα σχολὴν ἔχει· διὰ τί μὴ κἀγὼ σχῶ; Οὐκ εἰκῆ
ταῦτα γίνεται, ἀνδράποδον, οὐδ' ὡς ἔτυχεν· ἀλλὰ καὶ ἡλικίαν
12 εἶναι δεῖ, καὶ βίον, καὶ Θεὸν ἡγεμόνα. Οὔ· ἀλλ' ἀπὸ λιμένος
μὲν οὐδεὶς ἀνάγεται, μὴ θύσας τοῖς Θεοῖς, καὶ παρακαλέσας
αὐτοὺς βοηθούς· οὐδὲ σπείρουσιν ἄλλως οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ
τὴν Δήμητραν ἐπικαλεσάμενοι· τηλικούτου δ' ἔργου ἀψάμε-
νός τις, ἄνευ Θεῶν ἀσφαλῶς ἅψεται; καὶ οἱ τούτῳ προσιόντες
13 εὐτυχῶς προσελεύσονται; Τί ἄλλο ποιεῖς, ἄνθρωπε, ἢ τὰ
μυστήρια ἐξορχῇ; καὶ λέγεις, Οἴκημά ἐστι καὶ ἐν Ἐλευσῖνι·
ἰδοὺ καὶ ἐνθάδε. Ἐκεῖ ἱεροφάντης· καὶ ἐγὼ ποιήσω ἱεροφάντην.
Ἐκεῖ κήρυξ· κἀγὼ κήρυκα καταστήσω. Ἐκεῖ δᾳδοῦχος· κἀγὼ
δᾳδοῦχον. Ἐκεῖ δᾷδες· καὶ ἐνθάδε. Αἱ φωναὶ αἱ αὐταὶ, τὰ
14 γινόμενα· τί διαφέρει ταῦτα ἐκείνων; Ἀσεβέστατε ἄνθρωπε, οὐ-
δὲν διαφέρει; Καὶ παρὰ τόπον ταῦτα ὠφελεῖ, καὶ παρὰ καιρόν·
καὶ μετὰ θυσίας δὲ, καὶ μετ' εὐχῶν, καὶ προηγνευκότα, καὶ
προδιακείμενον τῇ γνώμῃ, ὅτι ἱεροῖς προσελεύσεται, καὶ ἱεροῖς
15 παλαιοῖς. Οὕτως ὠφέλιμα γίνεται τὰ μυστήρια, οὕτως εἰς
φαντασίαν ἐρχόμεθα, ὅτι ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπανορθώσει τοῦ βίου
16 κατεστάθη πάντα ταῦτα ὑπὸ τῶν παλαιῶν. Σὺ δ' ἐξαγγέλλεις
αὐτὰ καὶ ἐξορχῇ, παρὰ καιρὸν, παρὰ τόπον, ἄνευ θυμάτων,
ἄνευ ἁγνείας· οὐκ ἐσθῆτα ἔχεις ἣν δεῖ τὸν ἱεροφάντην, οὐ κόμην,
οὐ στρόφιον οἷον δεῖ, οὐ φωνὴν, οὐχ ἡλικίαν, οὐχ ἥγνευκας ὡς
ἐκεῖνος· ἀλλ' αὐτὰς μόνας τὰς φωνὰς ἀνειληφὼς λέγεις, Ἱεραί
εἰσιν αἱ φωναὶ αὗται καθ' αὑτάς.

17 Ἄλλον δεῖ τρόπον ἐπὶ ταῦτα ἐλθεῖν· μέγα ἐστὶ τὸ πρᾶγμα,

μυστικόν ἐστιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ τῷ τυχόντι δεδομένον.
Ἀλλ' οὐδὲ σοφὸν εἶναι τυχὸν ἐξαρκεῖ πρὸς τὸ ἐπιμεληθῆναι νέων· 18
δεῖ δὲ καὶ προχειρότητα εἶναι τινὰ, καὶ ἐπιτηδειότητα πρὸς
τοῦτο, νὴ τὸν Δία, καὶ σῶμα ποιὸν, καὶ πρὸ πάντων τὸν Θεὸν
συμβουλεύειν ταύτην τὴν χώραν κατασχεῖν· ὡς Σωκράτει 19
συνεβούλευε τὴν ἐλεγκτικὴν χώραν ἔχειν, ὡς Διογένει τὴν
βασιλικὴν καὶ ἐπιπληκτικὴν, ὡς Ζήνωνι τὴν διδασκαλικὴν καὶ
δογματικήν. Σὺ δ' ἰατρεῖον ἀνοίγεις, ἄλλο οὐδὲν ἔχων ἢ φάρ- 20
μακα· ποῦ δὲ ἢ πῶς ἐπιτίθεται ταῦτα μήτε εἰδὼς, μήτε πολυ-
πραγμονήσας. Ἰδοὺ ἐκεῖνος ταῦτα [τὰ] κολλύρια· κἀγὼ ἔχω. Μή 21
τι οὖν καὶ τὴν δύναμιν τὴν χρηστικὴν αὐτοῖς; μή τι οἶδας καὶ πότε
καὶ πῶς ὠφελήσει, καὶ τίνας; Τί οὖν κυβεύεις ἐν τοῖς μεγίστοις; 22
τί ῥᾳδιουργεῖς; τί ἐπιχειρεῖς πράγματι μηδέν σοι προσήκοντι;
Ἄφες αὐτὸ τοῖς δυναμένοις, τοῖς κοσμοῦσι. Μὴ προστρίβου καὶ
αὐτὸς αἶσχος φιλοσοφίᾳ διὰ σαυτοῦ· μηδὲ γίνου μέρος τῶν
διαβαλλόντων τὸ ἔργον. Ἀλλὰ, εἴ σε ψυχαγωγεῖ τὰ θεωρήματα, 23
καθήμενος αὐτὰ στρέφε αὐτὸς ἐπὶ σεαυτοῦ· φιλόσοφον δὲ
μηδέποτ' εἴπῃς σεαυτὸν, μὴ δ' ἄλλου ἀνάσχῃ λέγοντος, ἀλλὰ
λέγε, Πεπλάνηται· ἐγὼ γὰρ οὔτ' ὀρέγομαι ἄλλως ἢ πρότερον,
οὐδ' ὁρμῶ ἐπ' ἄλλα, οὐδὲ συγκατατίθεμαι ἄλλοις, οὐδ' ὅλως
ἐν χρήσει φαντασιῶν παρήλλαχά τι ἀπὸ τῆς πρότερον καταστά-
σεως. Ταῦτα φρόνει καὶ λέγε περὶ σεαυτοῦ, εἰ θέλεις τὰ κατ' 24
ἀξίαν φρονεῖν· εἰ δὲ μὴ, κύβευε, καὶ ποίει ἃ ποιεῖς. Ταῦτα
γάρ σοι πρέπει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κβʹ.

Περὶ Κυνισμοῦ.

ΠΥΘΟΜΕΝΟΥ δὲ τῶν γνωρίμων τινὸς αὐτοῦ, ὃς ἐφαίνετο
ἐπιῤῥεπῶς ἔχων πρὸς τὸ Κυνίσαι, ποῖόν τινα εἶναι δεῖ τὸν
Κυνίζοντα, καὶ τίς ἡ πρόληψις ἡ τοῦ πράγματος· Σκεψόμεθα,
2 ἔφη, κατὰ σχολήν. Τοσοῦτον δ' ἔχω σοι νῦν εἰπεῖν, ὅτι ὁ
δίχα Θεοῦ τηλικούτῳ πράγματι ἐπιβαλλόμενος, θεοχόλωτός
3 ἐστι, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ δημοσίᾳ θέλει ἀσχημονεῖν. Οὐδὲ γὰρ
ἐν οἰκίᾳ καλῶς οἰκουμένῃ παρελθών τις αὐτὸς ἑαυτῷ λέγει, Ἐμὲ
δεῖ οἰκονόμον εἶναι· εἰ δὲ μή, ἐπιστραφεὶς ὁ κύριος, καὶ ἰδὼν
4 αὐτὸν σοβαρῶς διατασσόμενον, ἑλκύσας ἔτεμεν. Οὕτω γίνεται
καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ. Ἔστι γάρ τις καὶ ἐνθάδ' οἰκο-
5 δεσπότης, ἕκαστα διατάσσων. Σὺ ἥλιος εἶ· δύνασαι περιερχό-
μενος ἐνιαυτὸν ποιεῖν καὶ ὥρας, καὶ τοὺς καρποὺς αὔξειν καὶ
τρέφειν, καὶ ἀνέμους κινεῖν καὶ ἀνιέναι, καὶ τὰ σώματα τῶν
ἀνθρώπων θερμαίνειν συμμέτρως· ὕπαγε, περιέρχου, καὶ οὕτω
6 διακόνει ἀπὸ τῶν μεγίστων [ἐπὶ] τὰ μικρότατα. Σὺ μοσχάριον
εἶ· ὅταν ἐπιφανῇ λέων, τὸ σαυτοῦ πρᾶσσε· εἰ δὲ μή, οἰμώξεις.
Σὺ ταῦρος εἶ, προσελθὼν μάχου· σοὶ γὰρ τοῦτο ἐπιβάλλει καὶ
7 πρέπει, καὶ δύνασαι αὐτὸ ποιεῖν. Σὺ δύνασαι ἡγεῖσθαι τοῦ
στρατεύματος ἐπὶ Ἴλιον· ἴσθι Ἀγαμέμνων. Σὺ δύνασαι τῷ
8 Ἕκτορι μονομαχῆσαι· ἴσθι Ἀχιλλεύς. Εἰ δὲ Θερσίτης παρελθὼν
ἀντεποιεῖτο τῆς ἀρχῆς, ἢ οὐκ ἂν ἔτυχεν, ἢ τυχὼν ἂν ἠσχημό-
νησεν ἐν πλείοσι μάρτυσι.

9 Καὶ σὺ βούλευσαι περὶ [τοῦ] πράγματος ἐπιμελῶς· οὐκ ἔστιν
10 οἷον δοκεῖ σοι. Τριβώνιον καὶ νῦν φορῶ, καὶ τότε ἕξω· κοιμῶμαι
καὶ νῦν σκληρῶς, καὶ τότε κοιμήσομαι· πηρίδιον προσλήψομαι

καὶ ξύλον, καὶ περιερχόμενος αἰτεῖν ἄρξομαι, καὶ τοὺς
ἀπαντῶντας λοιδορεῖν· κἂν ἴδω τινὰ δρωπακιζόμενον, ἐπι-
τιμήσω αὐτῷ, κἂν τὸ κόμιον πεπλακότα, ἢ ἐν κοκκίνοις περι-
πατοῦντα. Εἰ τοιοῦτόν τι φαντάζῃ τὸ πρᾶγμα, μακρὰν ἀπ' 11
αὐτοῦ· μὴ προσέλθῃς, οὐδέν ἐςι πρὸς σέ. Εἰ δ' οἷόν ἐςι 12
φανταζόμενος, οὐκ ἀπαξιοῖς σεαυτὸν, σκέψαι ἡλίκῳ πράγματι
ἐπιχειρεῖς.

Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, οὐκέτι δεῖ σε ὅμοιον ἐν οὐδενὶ 13
φαίνεσθαι οἷς νῦν ποιεῖς· οὐ Θεῷ ἐγκαλοῦντα, οὐκ ἀνθρώπῳ·
ὄρεξιν ἆραί σε δεῖ παντελῶς, ἔκκλισιν ἐπὶ μόνα μεταθεῖναι τὰ
προαιρετικά· σοὶ μὴ ὀργὴν εἶναι, μὴ μῆνιν, μὴ φθόνον, μὴ
ἔλεον· μὴ κοράσιόν σοι φαίνεσθαι καλὸν, μὴ δοξάριον, μὴ
παιδάριον, μὴ πλακουντάριον. Ἐκεῖνο γὰρ εἰδέναι δεῖ, ὅτι οἱ 14
ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας,
καὶ τὸ σκότος, ὅταν τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψοντα
πολλὰ ἔχουσι. Κέκλεικε τὴν θύραν, ἔστησέ τινα πρὸ τοῦ
κοιτῶνος· ἄν τις ἔλθῃ, λέγε ὅτι ἔξω ἐςὶν, οὐ σχολάζει. Ὁ 15
Κυνικὸς δ' ἀντὶ πάντων τούτων ὀφείλει τὴν αἰδῶ προβεβλῆσθαι·
εἰ δὲ μὴ, γυμνὸς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ ἀσχημονήσει. Τοῦτο οἰκία
ἐςὶν αὐτοῦ, τοῦτο θύρα, τοῦτο οἱ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος, τοῦτο
σκότος. Οὔτε γὰρ θέλειν τι δεῖ ἀποκρύπτειν αὐτὸν τῶν ἑαυτοῦ. 16
Εἰ δὲ μὴ, ἀπῆλθεν, ἀπώλεσε τὸν Κυνικὸν, τὸν ὕπαιθρον, τὸν
ἐλεύθερον· ἦρκταί τι τῶν ἐκτὸς φοβεῖσθαι, ἦρκται χρείαν ἔχειν
τοῦ ἀποκρύψοντος, οὔτε ὅταν θέλῃ δύναται. Ποῦ γὰρ αὐτὸν
ἀποκρύψει, καὶ πῶς; Ἂν δ' ἀπὸ τύχης ἐμπέσῃ ὁ παιδευτὴς ὁ 17
κοινὸς, ὁ παιδαγωγὸς, οἷα πάσχειν ἀνάγκη; Ταῦτ' οὖν δεδοι- 18
κότα, ἐπιθαῤῥεῖν οἷόν τ' ἔτι ἐξ ὅλης ψυχῆς, ἐπιστατεῖν τοῖς
ἄλλοις ἀνθρώποις; Ἀμήχανον, ἀδύνατον. Πρῶτον οὖν τὸ ἡγε- 19
μονικόν σε δεῖ τὸ σαυτοῦ καθαρὸν ποιῆσαι, καὶ τὴν ἔνςασιν
ταύτην· Νῦν ἐμοὶ ὕλη ἐςὶν ἡ ἐμὴ διάνοια, ὡς τῷ τέκτονι τὰ 20

ξύλα, ὡς τῷ σκυτεῖ τὰ δέρματα· ἔργον δ', ὀρθὴ χρῆσις τῶν
21 φαντασιῶν. Τὸ σωμάτιον δὲ οὐδὲν πρὸς ἐμέ· τὰ τούτου μέρη
οὐδὲν πρὸς ἐμέ. Θάνατος; Ἐρχέσθω ὅταν θέλῃ, εἴτε ὅλου,
22 εἴτε μέρους τινός. Φεῦγε. Καὶ ποῦ, δύναταί τις ἐκβαλεῖν ἔξω
τοῦ κόσμου; οὐ δύναται. Ὅπου δ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ὁ ἥλιος,
ἐκεῖ ἡ σελήνη, ἐκεῖ ἄστρα, ἐνύπνια, οἰωνοὶ, ἡ πρὸς Θεοὺς
ὁμιλία.

23 Εἶθ' οὕτω παρασκευασάμενον, οὐκ ἔστι τούτοις ἀρκεῖσθαι
τὸν ταῖς ἀληθείαις Κυνικόν· ἀλλ' εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἄγγελος ἀπὸ
τοῦ Διὸς ἀπέσταλται πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, περὶ ἀγαθῶν καὶ
κακῶν ὑποδείξων αὐτοῖς, ὅτι πεπλάνηνται, καὶ ἀλλαχοῦ ζητοῦσι
τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ὅπου οὐκ ἔστιν, ὅπου δ'
24 ἔστιν, οὐκ ἐνθυμοῦνται· καὶ, ὡς ὁ Διογένης ἀπαχθεὶς πρὸς
Φίλιππον μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, κατάσκοπος εἶναι. Τῷ
γὰρ ὄντι κατάσκοπός ἐστιν ὁ Κυνικὸς, τοῦ τίνα ἐστὶ τοῖς
25 ἀνθρώποις φίλα, καὶ τίνα πολέμια. Καὶ δεῖ αὐτὸν ἀκριβῶς
κατασκεψάμενον, ἐλθόντ' ἀπαγγεῖλαι τἀληθῆ· μηδ' ὑπὸ φόβου
ἐκπλαγέντα, ὥστε τοὺς μὴ ὄντας πολεμίους δεῖξαι· μήτε τινὰ
ἄλλον τρόπον ὑπὸ τῶν φαντασιῶν παραχθέντα, ἢ συγ-
χυθέντα.

26 Δεῖ οὖν αὐτὸν δύνασθαι ἀνατεινάμενον, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ
ἐπὶ σκηνὴν τραγικὴν ἀνερχόμενον, λέγειν τὸ τοῦ Σωκράτους·
Ὦ ἄνθρωποι, ποῖ φέρεσθε; τί ποιεῖτε; ὦ ταλαίπωροι· ὡς
τυφλοὶ ἄνω καὶ κάτω κυλίεσθε· ἄλλην ὁδὸν ἀπέρχεσθε, τὴν
οὖσαν ἀπολελοιπότες· ἀλλαχοῦ ζητεῖτε τὸ εὔρουν καὶ τὸ
εὐδαιμονικὸν, ὅπου οὐκ ἔστιν· οὐδ' ἄλλου δεικνύοντος πιστεύ-
27 ετε. Τί αὐτὸ ἔξω ζητεῖτε; Ἐν σώματι; Οὐκ ἔστιν. Εἰ ἀπιστεῖτε,
ἴδετε Μύρωνα, ἴδετε Ὀφέλλιον. Ἐν κτήσει; Οὐκ ἔστιν. Εἰ δ'
ἀπιστεῖτε, ἴδετε Κροῖσον· ἴδετε τοὺς νῦν πλουσίους, ὅσης
οἰμωγῆς ὁ βίος αὐτῶν μεστός ἐστιν. Ἐν ἀρχῇ; οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ

μή γε, ἔδει τοὺς δὶς καὶ τρὶς ὑπάτους εὐδαίμονας εἶναι· οὐκ εἰσὶ δέ. Τίσι περὶ τούτου πιςεύσομεν; Ὑμῖν τοῖς ἔξωθεν τὰ 28
ἐκείνων βλέπουσι, καὶ ὑπὸ τῆς φαντασίας περιλαμπομένοις, ἢ αὐτοῖς ἐκείνοις; Τί λέγουσιν; Ἀκούσατε αὐτῶν ὅταν οἰμώ- 29
ζωσιν, ὅταν ςένωσιν, ὅταν δι' αὐτὰς τὰς ὑπατείας καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀθλιώτερον οἴωνται καὶ ἐπικινδυνότερον ἔχειν. Ἐν βασιλείᾳ; Οὐκ ἔστιν. Εἰ δὲ μὴ, Νέρων ἂν εὐδαίμων 30
ἐγένετο, καὶ Σαρδανάπαλος. Ἀλλ' οὐδ' Ἀγαμέμνων εὐδαίμων ἦν, καίτοι κομψότερος ὢν Σαρδαναπάλου καὶ Νέρωνος· ἀλλὰ τῶν ἄλλων ῥεγκόντων, ἐκεῖνος τί ποιεῖ;

Πολλὰς ἐκ κεφαλῆς προθελύμνους ἕλκετο χαίτας.

Καὶ αὐτὸς τί λέγει:

Πλάζομαι ὧδε,

φησί, καὶ

. . . ἀλαλύκτημαι· κραδίη δέ μοι ἔξω
Στηθέων ἐκθρώσκει. . . .

Τάλας, τί τῶν σῶν ἔχει κακῶς; Ἡ κτῆσις; Οὐκ ἔχει. Τὸ σῶμα; 31
Οὐκ ἔχει. Ἀλλὰ πολύχρυσος εἶ καὶ πολύχαλκος. Τί οὖν σοι κακόν ἐςιν; Ἐκεῖνο, ὅ τι ποτὲ, ἠμέληταί σου καὶ κατέφθαρται, ᾧ ὀρεγόμεθα, ᾧ ἐκκλίνομεν, ᾧ ὁρμῶμεν καὶ ἀφορμῶμεν. Πῶς 32
ἠμέληται; Ἀγνοεῖ τὴν οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς ἣν πέφυκε, καὶ τὴν τοῦ κακοῦ· καὶ τί ἴδιον ἔχει, καὶ τί ἀλλότριον. Καὶ ὅταν τι τῶν ἀλλοτρίων κακῶς ἔχῃ, λέγει, Οὐαί μοι, οἱ γὰρ Ἕλληνες κινδυνεύουσι. Ταλαίπωρον ἡγεμονικὸν, καὶ μόνον ἀτημέλητον 33
καὶ ἀθεράπευτον. Μέλλουσιν ἀποθνήσκειν, ὑπὸ τῶν Τρώων ἀναιρεθέντες. Ἂν δ' αὐτοὺς οἱ Τρῶες μὴ ἀποκτείνωσιν, οὐ μὴ ἀποθάνωσι; Ναὶ, ἀλλ' οὐχ' ὑφ' ἓν πάντες. Τί οὖν διαφέρει; εἰ γὰρ κακόν ἐςι τὸ ἀποθανεῖν, ἄν τε ὁμοῦ, ἄν τε καθ' ἕνα, ὁμοίως κακόν ἐςι. Μή τοι ἄλλο τι μέλλει γίνεσθαι ἢ τὸ σωμάτιον χωρίζεσθαι καὶ ἡ ψυχή; Οὐδέν. Σοὶ δὲ, ἀπολλυμένων τῶν 34

Ἑλλήνων, ἡ θύρα κέκλεισται; οὐκ ἔξεστιν ἀποθανεῖν; Ἔξεστι.
Τί οὖν πενθεῖς; Οὐᾶ· βασιλεύς, καὶ τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον
ἔχων. Ἀτυχὴς βασιλεὺς οὐ γίνεται, οὐ μᾶλλον ἢ ἀτυχὴς Θεός.
35 Τί οὖν εἶ; Ποιμὴν ταῖς ἀληθείαις· οὕτω γὰρ κλάεις, ὡς οἱ
ποιμένες, ὅταν λύκος ἁρπάσῃ τι τῶν προβάτων αὐτῶν. Καὶ
36 οὗτοι δὲ πρόβατά εἰσιν οἱ ὑπὸ σοῦ ἀρχόμενοι. Τί δὲ καὶ ἤρχου;
Μή τι ὀρέξεις ὑμῖν ἐκινδυνεύετο; μή τι ἔκκλισις; μή τι ὁρμή;
μή τι ἀφορμή; Οὔ, φησίν· ἀλλὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου τὸ γυναικά-
37 ριον ἡρπάγη. Οὐκοῦν κέρδος μέγα, ϛερηθῆναι μοιχικοῦ γυναι-
καρίου. Καταφρονηθῶμεν οὖν ὑπὸ τῶν Τρώων; Τίνων ὄντων;
φρονίμων ὄντων, ἢ ἀφρόνων; εἰ φρονίμων, τί αὐτοῖς πολε-
μεῖτε; εἰ δ' ἀφρόνων, τί ὑμῖν μέλει;
38 Ἐν τίνι οὖν ἐϛὶ τὸ ἀγαθὸν, ἐπειδὴ ἐν τούτοις οὐκ ἔϛιν;
Εἰπὲ ἡμῖν, κύριε ἄγγελε, καὶ κατάσκοπε. Ὅπου οὐ δοκεῖτε,
οὐδὲ θέλετε ζητῆσαι αὐτό. Εἰ γὰρ ἠθέλετε, εὕρετε ἂν αὐτὸ ἐν
ὑμῖν ὄν· οὐδ' ἂν ἔξω ἐπλάζεσθε, οὐδ' ἂν ἐζητεῖτε τὰ ἀλλότρια
39 ὡς ἴδια. Ἐπιστρέψατε αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτούς· καταμάθετε τὰς
προλήψεις ἃς ἔχετε. Ποῖόν τι φαντάζεσθε τὸ ἀγαθόν; Τὸ εὔρουν,
τὸ εὐδαιμονικὸν, τὸ ἀπαραπόδιστον. Ἄγε, μέγα δ' αὐτὸ φυσι-
κῶς οὐ φαντάζεσθε; ἀξιόλογον οὐ φαντάζεσθε; ἀβλαβὲς οὐ
40 φαντάζεσθε; Ἐν ποίᾳ οὖν ὕλῃ δεῖ ζητεῖν τὸ εὔρουν καὶ ἀπαρα-
πόδιϛον; ἐν τῇ δούλῃ, ἢ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ; Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ. Τὸ
σωμάτιον οὖν ἐλεύθερον ἔχετε, ἢ δοῦλον; Οὐκ ἴσμεν· Οὐκ
ἴϛε, ὅτι πυρετοῦ δοῦλόν ἐϛι, ποδάγρας, ὀφθαλμίας, δυσεν-
τερίας, τυράννου, πυρὸς, σιδήρου, παντὸς τοῦ ἰσχυροτέρου;
41 Ναὶ δοῦλον. Πῶς οὖν ἔτι ἀνεμπόδιϛον εἶναί τι δύναται τῶν τοῦ
σώματος; πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἡ γῆ, ὁ
42 πηλός; Τί οὖν; οὐδὲν ἔχετε ἐλεύθερον; Μήποτε οὐδέν. Καὶ
τίς ὑμᾶς ἀναγκάσαι δύναται συγκαταθέσθαι τῷ ψευδεῖ φαινο-
μένῳ; Οὐδείς. Τίς δὲ, μὴ συγκαταθέσθαι τῷ φαινομένῳ ἀληθεῖ;

Οὐδείς. Ἐνθάδ' οὖν ὁρᾶτε ὅτι ἐςί τι ἐν ὑμῖν ἐλεύθερον φύσει. Ὀρέγεσθαι δ', ἢ ἐκκλίνειν, ἢ ὁρμᾷν, ἢ ἀφορμᾷν, ἢ παρασκευά- 43
ζεσθαι, ἢ προτίθεσθαι, τίς ὑμῶν δύναται, μὴ λαβὼν φαντασίαν λυσιτελοῦς, ἢ μὴ καθήκοντος; Οὐδείς. Ἔχετε οὖν καὶ ἐν τούτοις ἀκώλυτόν [τι] καὶ ἐλεύθερον. Ταλαίπωροι, τοῦτο ἐξεργάζεσθε, 44
τούτου ἐπιμέλεσθε, ἐνταῦθα ζητεῖτε τὸ ἀγαθόν.

Καὶ πῶς ἐνδέχεται, μηδὲν ἔχοντα, γυμνὸν, ἄοικον, ἀνέςιον, 45
αὐχμῶντα, ἄδουλον, ἄπολιν, διεξάγειν εὐρόως; Ἰδοὺ ἀπέςαλκεν 46
ὑμῖν ὁ Θεὸς τὸν δείξοντα ἔργῳ, ὅτι ἐνδέχεται. Ἴδετέ με, ὅτι 47
ἄπολίς εἰμι, ἄοικος, ἀκτήμων, ἄδουλος· χαμαὶ κοιμῶμαι· οὐ γυνὴ, οὐ παιδία, οὐ πραιτωρίδιον, ἀλλὰ γῆ μόνον καὶ οὐρανὸς, καὶ ἓν τριϐωνάριον. Καὶ τί μοι λείπει; οὐκ εἰμὶ ἄλυπος; οὐκ 48
εἰμὶ ἄφοϐος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; Πότε ὑμῶν εἶδέ μέ τις ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνοντα; πότ' ἐν ἐκκλίσει περιπίπτοντα; πότ' ἐμεμψάμην ἢ Θεὸν, ἢ ἄνθρωπον; πότ' ἐνεκάλεσά τινι; μή τις ὑμῶν ἐσκυθρωπακότα με εἶδε; Πῶς δ' ἐντυγχάνω τούτοις, 49
οὓς ὑμεῖς φοϐεῖσθε καὶ θαυμάζετε; Οὐχ ὡς ἀνδραπόδοις; Τίς, μὲ ἰδὼν, οὐχὶ τὸν βασιλέα τὸν ἑαυτοῦ ὁρᾷν οἴεται καὶ δεσπότην;

Ἴδε Κυνικαὶ φωναί, ἴδε χαρακτὴρ, ἴδ' ἐπιϐολή. Οὔ· ἀλλὰ 50
πηρίδιον, καὶ ξύλον, καὶ γνάθοι μεγάλαι· καταφαγεῖν πᾶν ὃ ἐὰν δῷς, ἢ ἀποθησαυρίσαι, ἢ τοῖς ἀπαντῶσι λοιδορεῖσθαι ἀκαίρως, ἢ καλὸν τὸν ὦμον δεικνύειν. Τηλικούτῳ πράγματι ὁρᾷς 51
πῶς μέλλεις ἐγχειρεῖν; Ἔσοπτρον πρῶτον λάϐε· ἴδε σου τοὺς ὤμους· κατάμαθε τὴν ὀσφὺν, τοὺς μηρούς. Ὀλύμπια μέλλεις ἀπογράφεσθαι, ἄνθρωπε· οὐχί τινά ποτε ἀγῶνα ψυχρὸν καὶ ἀταλαίπωρον. Οὐκ ἔςιν ἐν Ὀλυμπίοις νικηθῆναι μόνον, καὶ 52
ἐξελθεῖν· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὅλης τῆς οἰκουμένης βλεπούσης δεῖ ἀσχημονῆσαι, οὐχὶ Ἀθηναίων μόνον, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ Νικοπολιτῶν· εἶτα καὶ δαίρεσθαι δεῖ τὸν εἰκῆ εἰσελθόντα·

πρὸ δὲ τοῦ δαρῆναι, διψῆσαι, καυματισθῆναι, πολλὴν ἀφὴν
καταπιεῖν.
53 Βούλευσαι ἐπιμελέστερον, γνῶθι σαυτὸν, ἀνάκρινον τὸ δαι-
μόνιον, δίχα Θεοῦ μὴ ἐπιχειρήσῃς. Ἂν γὰρ συμβουλεύσῃ, ἴσθι,
54 ὅτι μέγαν σε θέλει γενέσθαι, ἢ πολλὰς πληγὰς λαβεῖν. Καὶ γὰρ
λίαν τοῦτο κομψὸν τῷ Κυνικῷ παραπέπλεκται· δαίρεσθαι δεῖ
αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτοὺς τοὺς δαίροντας,
55 ὡς πατέρα πάντων, ὡς ἀδελφόν. Οὔ· ἀλλ' ἄν τίς σε δαίρῃ,
κραύγαζε στὰς ἐν τῷ μέσῳ, Ὦ Καῖσαρ, ἐν τῇ σῇ εἰρήνῃ οἷα
56 πάσχω; Ἄγωμεν ἐπὶ τὸν ἀνθύπατον. Κυνικῷ δὲ Καῖσαρ τίς
ἐστιν, ἢ ἀνθύπατος ἄλλος, ἢ ὁ καταπεπομφὼς αὐτὸν, καὶ
ᾧ λατρεύει, ὁ Ζεύς; Ἄλλον τινὰ ἐπικαλεῖται, ἢ ἐκεῖνον; Οὐ
πέπεισται δ', ὅ τι ἂν πάσχῃ τούτων, ὅτι ἐκεῖνος αὐτὸν γυμνάζει;
57 Ἀλλ' ὁ μὲν Ἡρακλῆς, ὑπὸ Εὐρυσθέως γυμναζόμενος, οὐκ
ἐνόμιζεν ἄθλιος εἶναι, ἀλλ' ἀόκνως ἐπετέλει πάντα τὰ προστασσό-
μενα· οὗτος δ' ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀθλούμενος καὶ γυμναζόμενος,
μέλλει κεκραγέναι καὶ ἀγανακτεῖν, ἄξιος φορεῖν τὸ σκῆπτρον τοῦ
58 Διογένους; Ἄκουε τί λέγει ἐκεῖνος, πυρέσσων, πρὸς τοὺς
παριόντας· Κακαί, ἔφη, κεφαλαί, οὐ μενεῖτε; Ἀλλ' ἀθλητῶν
μὲν ὄλεθρον ἢ μάχην ὀψόμενοι, ἄπιτε ὁδὸν τοσαύτην εἰς
Ὀλυμπίαν· πυρετοῦ δὲ καὶ ἀνθρώπου μάχην ἰδεῖν οὐ βούλεσθε;
59 Ταχύ γ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐνεκάλεσε τῷ Θεῷ, τῷ καταπεπομφότι
αὐτὸν, ὡς παρ' ἀξίαν αὐτῷ χρωμένῳ, ὅς γε ἐνεκαλλωπίζετο ταῖς
περιστάσεσι· καὶ θέαμα εἶναι ἠξίου τῶν παριόντων. Ἐπὶ τίνι γὰρ
ἐγκαλέσει; ὅτι εὐσχημονεῖ; ἐπὶ τίνι κατηγορήσει; ὅτι λαμπροτέ-
60 ραν ἐπιδείκνυται τὴν ἀρετὴν τὴν ἑαυτοῦ; Ἄγε, περὶ πενίας δὲ τί
λέγει; περὶ θανάτου; περὶ πόνου; Πῶς συνέκρινε τὴν εὐδαιμο-
νίαν τὴν ἑαυτοῦ τῇ μεγάλου βασιλέως; μᾶλλον δ' οὐδὲ συγ-
61 κριτὸν ᾤετο εἶναι. Ὅπου γὰρ ταραχαί, καὶ λῦπαι, καὶ φόβοι, καὶ
ὀρέξεις ἀτελεῖς, καὶ ἐκκλίσεις περιπίπτουσαι, καὶ φθόνοι καὶ

ζηλοτυπίαι, ποῦ ἐκεῖ πάροδος εὐδαιμονίας; Ὅπου δ' ἂν ᾖ σαπρὰ δόγματα, ἐκεῖ πάντα ταῦτα εἶναι ἀνάγκη.

Πυθομένου δὲ τοῦ νεανίσκου, εἰ νοσήσας, ἀξιοῦντος φίλου 62
πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν ὥςε νοσοκομηθῆναι, ὑπακούσει· Ποῦ δὲ φίλον
μοι δώσεις Κυνικοῦ; ἔφη. Δεῖ γὰρ αὐτὸν ἄλλον εἶναι τοιοῦτον, 63
ἵν' ἄξιος ᾖ φίλος αὐτοῦ ἀριθμεῖσθαι. Κοινωνὸν αὐτὸν εἶναι δεῖ
τοῦ σκήπτρου καὶ τῆς βασιλείας, καὶ διάκονον ἄξιον, εἰ μέλλει
φιλίας ἀξιωθήσεσθαι· ὡς Διογένης Ἀντισθένους ἐγένετο, ὡς
Κράτης Διογένους. Ἢ δοκεῖ σοι, ὅτι, χαίρειν ἂν αὐτῷ λέγῃ 64
προσερχόμενος, φίλος ἐςὶν αὐτοῦ, κἀκεῖνος αὐτὸν ἄξιον ἡγή-
σεται τοῦ πρὸς αὐτὸν εἰσελθεῖν; Ὥςε, ἄν σοι δοκῇ, καὶ ἐνθυμή- 65
θητί [τι] τοιοῦτον· κοπρίαν μᾶλλον περιβλέπου κομψὴν, ἐν ᾗ
πυρέξεις, ἀποσκέπουσαν τὸν βορέαν, ἵνα μὴ περιψυγῇς. Σὺ δέ 66
μοι δοκεῖς θέλειν εἰς οἶκόν τινος ἀπελθὼν διὰ χρόνου χορτασθῆ-
ναι. Τί οὖν σοι καὶ ἐπιχειρεῖν πράγματι τηλικούτῳ;

Γάμος δ', ἔφη, καὶ παῖδες προηγουμένως παραληφθήσονται 67
ὑπὸ τοῦ Κυνικοῦ; Ἄν μοι σοφῶν, ἔφη, δῷς πόλιν, τάχα μὲν
οὐδ' ἥξει τις ῥᾳδίως ἐπὶ τὸ Κυνίζειν. Τίνων γὰρ ἕνεκα ἂν δέξηται
ταύτην τὴν διεξαγωγήν; Ὅμως δ' ἂν ὑποθώμεθα, οὐδὲν 68
κωλύσει καὶ γῆμαι αὐτὸν, καὶ παιδοποιήσασθαι. Καὶ γὰρ ἡ
γυνὴ αὐτοῦ ἔσται ἄλλη τοιαύτη, καὶ ὁ πενθερὸς ἄλλος τοιοῦτος,
καὶ τὰ παιδία οὕτως ἀνατραφήσεται. Τοιαύτης δ' οὔσης κατα- 69
στάσεως, οἵα νῦν ἐςιν, ὡς ἐν παρατάξει· μήποτ' ἀπερίσπα-
ςον εἶναι δεῖ τὸν Κυνικὸν ὅλον πρὸς τῇ διακονίᾳ τοῦ Θεοῦ,
ἐπιφοιτᾷν ἀνθρώποις δυνάμενον, οὐ προσδεδεμένον καθήκουσιν
ἰδιωτικοῖς, οὐδ' ἐμπεπλεγμένον σχέσεσιν, ἃς παραβαίνων
οὐκέτι σώσει τὸ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ πρόσωπον: τηρῶν δ'
ἀπολεῖ τὸν ἄγγελον, καὶ κατάσκοπον, καὶ κήρυκα τῶν Θεῶν;
Ὅρα γὰρ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποδεικνύναι τινὰ τῷ πενθερῷ, χρὴ 70
ἀποδιδόναι τοῖς ἄλλοις συγγενέσι τῆς γυναικὸς, αὐτῇ τῇ γυναικί.

71 Εἰς νοσοκομίας λοιπὸν ἐκκλείεται, εἰς πορισμόν. Ἵνα τἄλλα
ἀφῶ, δεῖ αὐτὸν κουκούμιον ἔχειν, ὅπου τὸ θερμὸν ποιήσει τῷ
παιδίῳ, ἵν' αὐτὸ λούσῃ εἰς σκάφην· ἐρίδια τεκούσῃ τῇ γυναικὶ,
ἔλαιον, κραββάτιον, ποτήριον· γίνεται ἤδη πλείω σκευάρια·
72 τὴν ἄλλην ἀσχολίαν, τὸν περισπασμόν. Ποῦ μοι λοιπὸν ἐκεῖνος
ὁ βασιλεὺς, ὁ τοῖς κοινοῖς προσευκαιρῶν;

> Ὧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλεν;

ὃν δεῖ τοὺς ἄλλους ἐπισκοπεῖν, τοὺς γεγαμηκότας, τοὺς πεπαι-
δοποιημένους· τίς καλῶς χρῆται τῇ αὐτοῦ γυναικὶ, τίς κακῶς·
73 τίς διαφέρεται· ποία οἰκία εὐσταθεῖ, ποία οὔ· ὡς ἰατρὸν περι-
ερχόμενον, καὶ τῶν σφυγμῶν ἁπτόμενον; Σὺ πυρέττεις, σὺ
κεφαλαλγεῖς, σὺ ποδαγρᾷς· σὺ ἀνάτεινον, σὺ φάγε, σὺ
74 ἀλούτησον· σὲ δεῖ τμηθῆναι, σὲ δεῖ καυθῆναι. Ποῦ σχολὴ τῷ εἰς
τὰ ἰδιωτικὰ καθήκοντα ἐνδεδεμένῳ; οὐ δεῖ αὐτὸν πορίσαι ἱματί-
δια τοῖς παιδίοις; ἄγε, πρὸς γραμματιστὴν ἀποστεῖλαι πινακίδια
ἔχοντα, γραφεῖα, τυλάρια; καὶ τούτοις κραββάτιον ἑτοιμάσαι;
οὐ γὰρ ἐκ τῆς κοιλίας ἐξελθόντα δύναται Κυνικὰ εἶναι· εἰ δὲ
μὴ, κρεῖσσον ἦν αὐτὰ γενόμενα ῥίψαι, ἢ οὕτως ἀποκτεῖναι.
75 Σκόπει, ποῦ κατάγομεν τὸν Κυνικόν· πῶς αὐτοῦ τὴν βασιλείαν
76 ἀφαιρούμεθα. Ναί· ἀλλὰ Κράτης ἔγημε. Περίστασίν μοι λέγεις
ἐξ ἔρωτος γενομένην, καὶ γυναῖκα τίθης ἄλλον Κράτητα. Ἡμεῖς
δὲ περὶ τῶν κοινῶν γάμων καὶ ἀπεριστάτων ζητοῦμεν· καὶ
οὕτω ζητοῦντες, οὐχ εὑρίσκομεν ἐν ταύτῃ τῇ καταστάσει προ-
ηγούμενον τῷ Κυνικῷ τὸ πρᾶγμα.

77 Πῶς οὖν ἔτι, φησὶ, διασώσει τὴν κοινωνίαν; Τὸν Θεόν σοι
μεῖζον δ' εὐεργετοῦσιν ἀνθρώπους οἱ δύο ἢ τρία κακόρυγχα
παιδία ἀνθ' αὑτῶν εἰσάγοντες, ἢ οἱ ἐπισκοποῦντες πάντας κατὰ
δύναμιν ἀνθρώπους, τί ποιοῦσι, πῶς διάγουσι, τίνος ἐπιμε-
78 λοῦνται, τίνος ἀμελοῦσι παρὰ τὸ προσῆκον; Καὶ Θηβαίους

μείζονα ὠφέλησαν ὅσοι τεκνία αὐτοῖς κατέλιπον, Ἐπαμινώνδου
τοῦ ἀτέκνου ἀποθανόντος; Καὶ Ὁμήρου πλείονα τῇ κοινωνίᾳ
συνεβάλετο Πρίαμος ὁ πεντήκοντα γεννήσας περικαθάρματα,
ἢ Δαναὸς, ἢ Αἴολος; Εἶτα ϛρατηγία μὲν ἢ σύνταγμά τινα 79
ἀπείρξει γάμου ἢ παιδοποιίας, καὶ οὐ δόξει οὗτος ἀντ' οὐδενὸς
ἠλλάχθαι τὴν ἀτεκνίαν· ἡ δὲ τοῦ Κυνικοῦ βασιλεία οὐκ ἔϛαι
ἀνταξία; Μήποτε οὐκ αἰσθανόμεθα τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, οὐδὲ 80
φανταζόμεθα κατ' ἀξίαν τὸν χαρακτῆρα τὸν Διογένους· ἀλλ' εἰς
τοὺς νῦν ἀποβλέπομεν, τοὺς τραπεζῆας πυλαωροὺς, οἳ οὐδὲν
μιμοῦνται ἐκείνους, ἢ, εἰ ἄρα, ὅτι πόρδωνες γίνονται, ἄλλο δ'
οὐδέν. Ἐπεὶ οὐκ ἂν ἡμᾶς ἐκίνει ταῦτα, οὐδ' ἂν ἐπεθαυμάζομεν 81
εἰ μὴ γαμήσει, ἢ παιδοποιήσεται. Ἄνθρωπε, πάντας ἀνθρώπους
πεπαιδοποίηται, τοὺς ἄνδρας υἱοὺς ἔχει, τὰς γυναῖκας θυγα-
τέρας· πᾶσιν οὕτω προσέρχεται, οὕτω πάντων κήδεται. Ἢ σὺ 82
δοκεῖς ὑπὸ περιεργίας λοιδορεῖσθαι τοῖς ἀπαντῶσιν; Ὡς πατὴρ
αὐτὸ ποιεῖ, ὡς ἀδελφὸς, καὶ τοῦ κοινοῦ πατρὸς ὑπηρέτης τοῦ
Διός.

Ἂν σοι δόξῃ, πυθοῦ μου καὶ εἰ πολιτεύσεται. Σαννίων, 83
μείζονα πολιτείαν ζητεῖς, ἧς πολιτεύεται; εἰ ἐν Ἀθηναίοις παρ- 84
ελθὼν ἐρεῖ τι περὶ προσόδων ἢ πόρων; ὃν δεῖ πᾶσιν ἀνθρώποις
διαλέγεσθαι, ἐπίσης μὲν Ἀθηναίοις, ἐπίσης δὲ Κορινθίοις,
ἐπίσης δὲ Ῥωμαίοις, οὐ περὶ πόρων, οὐδὲ περὶ προσόδων,
οὐδὲ περὶ εἰρήνης ἢ πολέμου, ἀλλὰ περὶ εὐδαιμονίας καὶ κακο-
δαιμονίας, περὶ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας, περὶ δουλείας καὶ
ἐλευθερίας. Τηλικαύτην πολιτείαν πολιτευομένου ἀνθρώπου, 85
σύ μου πυνθάνῃ, εἰ πολιτεύσεται; πυθοῦ μου καὶ, εἰ ἄρξει·
πάλιν ἐρῶ σοι, Μωρὲ, ποίαν ἀρχὴν μείζονα, ἧς ἄρχει;

Χρεία μέν τοι καὶ σώματος ποιοῦ τῷ τοιούτῳ. Ἐπεί τοι, ἂν 86
φθισικὸς προέρχηται, λεπτὸς, καὶ ὠχρὸς, οὐκέτι ὁμοίαν ἔμφασιν
ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἔχει. Δεῖ γὰρ αὐτὸν οὐ μόνον τὰ τῆς ψυχῆς 87

ἐπιδεικνύοντα παριςάνειν τοῖς ἰδιώταις, ὅτι ἐνδέχεται δίχα τῶν
θαυμαζομένων ὑπ' αὐτῶν εἶναι καλὸν καὶ ἀγαθόν· ἀλλὰ καὶ
διὰ τοῦ σώματος ἐνδείκνυσθαι, ὅτι ἡ ἀφελὴς καὶ λιτὴ καὶ
88 ὕπαιθρος δίαιτα οὐδὲ τὸ σῶμα λυμαίνεται. Ἰδοὺ καὶ τούτου
μάρτυς εἰμὶ ἐγὼ, καὶ τὸ σῶμα τὸ ἐμόν. Ὡς Διογένης ἐποίει·
ςίλβων γὰρ περιήρχετο, καὶ καθ' αὐτὸ τὸ σῶμα ἐπέςρεφε τοὺς
89 πολλούς. Ἐλεούμενος δὲ Κυνικὸς, ἐπαίτης δοκεῖ· πάντες
ἀποστρέφονται, πάντες προσκόπτουσιν. Οὐδὲ γὰρ ῥυπαρὸν
αὐτὸν δεῖ φαίνεσθαι, ὡς μηδὲ κατὰ τοῦτο τοὺς ἀνθρώπους
ἀποσοβεῖν· ἀλλ' αὐτὸν τὸν αὐχμὸν αὐτοῦ δεῖ καθαρὸν εἶναι, καὶ
ἀγωγόν.

90 Δεῖ δὲ καὶ χάριν προσεῖναι πολλὴν φυσικὴν τῷ Κυνικῷ, καὶ
ὀξύτητα· εἰ δὲ μὴ, μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν· ἵνα ἑτοίμως
91 δύνηται καὶ παρακειμένως πρὸς τὰ ἐμπίπτοντα ἀπαντᾷν. Ὡς
Διογένης πρὸς τὸν εἰπόντα, Σὺ εἶ ὁ Διογένης, ὁ μὴ οἰόμενος
92 εἶναι Θεούς; Καὶ πῶς; ἔφη· σὲ Θεοῖς ἐχθρὸν νομίζων. Πάλιν
Ἀλεξάνδρῳ ἐπιστάντι αὐτῷ κοιμωμένῳ, καὶ εἰπόντι,

Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα,

ἔνυπνος ἔτι ὢν, ἀπήντησεν,

Ὧ λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε.

93 Πρὸ πάντων δὲ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ δεῖ καθαρώτερον εἶναι
τοῦ ἡλίου· εἰ δὲ μὴ, κυβευτὴν ἀνάγκη καὶ ῥᾳδιουργὸν εἶναι,
ὅστις, ἐνεχόμενός τινι αὐτὸς κακῷ, ἐπιτιμήσει τοῖς ἄλλοις.
94 Ὅρα γὰρ, οἷόν ἐςι. Τοῖς βασιλεῦσι τούτοις καὶ τυράννοις οἱ
δορυφόροι καὶ τὰ ὅπλα παρέχει τὸ ἐπιτιμᾷν τισι, καὶ δύνασθαι
καὶ κολάζειν τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ αὐτοῖς οὖσι κακοῖς· τῷ δὲ
Κυνικῷ ἀντὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν δορυφόρων, τὸ συνειδὸς τὴν
95 ἐξουσίαν ταύτην παραδίδωσιν. Ὅταν ἴδῃ, ὅτι ὑπερηγρύπνηκεν

ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ πεπόνηκεν, καὶ καθαρὸς μὲν κεκοίμηται, καθαρώτερον δ' αὐτὸν ἔτι ὁ ὕπνος ἀφῆκεν, ἐντεθύμηται δ' ὅσα ἐντεθύμηται ὡς φίλος τοῖς Θεοῖς, ὡς ὑπηρέτης, ὡς μετέχων τῆς ἀρχῆς τοῦ Διός· πανταχοῦ δ' αὐτῷ πρόχειρον τὸ,

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη·

καὶ ὅτι, Εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω· διὰ τί μὴ 96
θαῤῥήσῃ παῤῥησιάζεσθαι πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἑαυτοῦ, πρὸς τὰ τέκνα, ἁπλῶς πρὸς τοὺς συγγενεῖς; Διὰ τοῦτο οὔτε 97
περίεργος οὔτε πολυπράγμων ἐστὶν ὁ οὕτω διακείμενος. Οὐ γὰρ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμονεῖ, ὅταν τὰ ἀνθρώπινα ἐπισκοπῇ, ἀλλὰ τὰ ἴδια. Εἰ δὲ μὴ, λέγε καὶ τὸν ϛρατηγὸν πολυπράγμονα, ὅταν τοὺς ϛρατιώτας ἐπισκοπῇ, καὶ ἐξετάζῃ, καὶ παραφυλάσσῃ, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας κολάζῃ. Ἐὰν δ' ὑπὸ μάλης ἔχων πλα- 98
κουντάριον, ἐπιτιμᾷς ἄλλοις, ἐρῶ σοι, Οὐ θέλεις μᾶλλον ἀπελθὼν εἰς γωνίαν καταφαγεῖν ἐκεῖνο ὃ κέκλοφας; τί δέ σοι καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις; Τίς γὰρ εἶ; ὁ ταῦρος εἶ, ἢ ἡ βασίλισσα τῶν 99
μελισσῶν; Δεῖξόν μοι τὰ σύμβολα τῆς ἡγεμονίας, οἷα ἐκείνη ἐκ φύσεως ἔχει. Εἰ δὲ κηφὴν εἶ, ἐπιδικαζόμενος τῆς βασιλείας τῶν μελισσῶν, οὐ δοκεῖς ὅτι καὶ σὲ καταβαλοῦσιν οἱ συμπολιτευόμενοι, ὡς αἱ μέλισσαι τοὺς κηφῆνας;

Τὸ μὲν γὰρ ἀνεκτικὸν τοσοῦτον ἔχειν δεῖ τὸν Κυνικὸν, ὥστ' 100
αὐτὸν ἀναίσθητον δοκεῖν τοῖς πολλοῖς, καὶ λίθον· οὐδεὶς αὐτὸν λοιδορεῖ, οὐδεὶς τύπτει, οὐδεὶς ὑβρίζει· τὸ σωμάτιον δ' αὐτοῦ δέδωκεν αὐτὸς χρῆσθαι τῷ θέλοντι, ὡς βούλεται. Μέμνηται 101
γὰρ, ὅτι τὸ χεῖρον ἀνάγκη νικᾶσθαι ὑπὸ τοῦ κρείττονος, ὅπου χεῖρόν ἐϛι· τὸ δὲ σωμάτιον τῶν πολλῶν χεῖρον, τὸ ἀσθενέϛερον τῶν ἰσχυροτέρων. Οὐδέποτ' οὖν εἰς τοῦτον καταβαίνει τὸν 102
ἀγῶνα, ὅπου δύναται νικηθῆναι· ἀλλὰ τῶν ἀλλοτρίων εὐθὺς ἐξίσταται, τῶν δούλων οὐκ ἀντιποιεῖται. Ὅπου δὲ προαίρεσις 103

καὶ χρῆσις τῶν φαντασιῶν, ἐκεῖ ὄψει ὅσα ὄμματα ἔχει· ἵν'
104 εἴπῃς, ὅτι Ἄργος τυφλὸς ἦν πρὸς αὐτόν. Μή που συγκατάθεσις προπετής; μή που ὁρμὴ εἰκαία; μή που ὄρεξις ἀποτευκτική; μή που ἔκκλισις περιπτωτική; [ἢ] ἐπιβολὴ ἀτελής· μή που μέμψις;
105 μή που ταπείνωσις, ἢ φθόνος; ὧδε ἡ προσοχὴ ἡ πολλὴ, καὶ σύντασις· τῶν δ' ἄλλων ἕνεκα, ὕπτιος ῥέγκει· εἰρήνη πᾶσα. Ληστὴς προαιρέσεως οὐ γίνεται, τύραννος οὐ γίνεται. Σωματίου
106 δέ; Ναί. Καὶ κτησειδίου δέ; Ναί. Καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν. Τί οὖν αὐτῷ τούτων μέλει; Ὅταν οὖν τις διὰ τούτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε, ζήτει τὰ παιδία· ἐκείνοις τὰ προσωπεῖα φοβερά ἐστιν, ἐγὼ δ' οἶδα ὅτι ὀστράκινά ἐστιν, ἔσωθεν δὲ οὐδὲν ἔχει.

107 Περὶ τοιούτου πράγματος βουλεύῃ. Ὥστε, ἐάν σοι δόξῃ, τὸν Θεόν σοι, ὑπέρθου, καὶ ἰδοῦ σου πρῶτον τὴν παρασκευήν.
108 Ἰδοὺ γὰρ, τί καὶ ὁ Ἕκτωρ λέγει τῇ Ἀνδρομάχῃ· Ὕπαγε, φησί, μᾶλλον εἰς οἶκον, καὶ ὕφαινε·

. . . Πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει
Πᾶσιν, ἐμοὶ δὲ μάλιστα.

109 Οὕτω καὶ τῆς ἰδίας παρασκευῆς συνῄσθετο, καὶ τῆς ἐκείνης ἀδυναμίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κγ'.

Πρὸς τοὺς Ἀναγινώσκοντας καὶ Διαλεγομένους ἐπιδεικτικῶς.

Τίς εἶναι θέλεις, σαυτῷ πρῶτον εἰπέ· εἶθ' οὕτω ποίει ἃ ποιεῖς. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἁπάντων οὕτως ὁρῶμεν
2 γινόμενον. Οἱ ἀθλοῦντες, πρῶτον κρίνουσι τίνες εἶναι θέλουσιν, εἶθ' οὕτω τὰ ἑξῆς ποιοῦσιν. Εἰ δολιχοδρόμος, τοιαύτη τροφὴ, τοιοῦτος περίπατος, τοιαύτη τρίψις, τοιαύτη γυμνασία· εἰ

ϛαδιοδρόμος, πάντα ταῦτα ἀλλοῖα· εἰ πένταθλος, ἔτι ἀλλοιότερα. Οὕτως εὑρήσεις καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν. Εἰ τέκτων, τοιαῦτα 3
ἕξεις· εἰ χαλκεὺς, τοιαῦτα. Ἕκαστον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῆ ποιήσομεν· ἐὰν δ' ἐφ' ὃ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. Λοιπὸν, ἡ μέν τίς ἐστι κοινὴ 4
ἀναφορὰ, ἡ δ' ἰδία. Πρῶτον, ἵν' ὡς ἄνθρωπος. Ἐν τούτῳ τί περιέχεται; Μὴ ὡς πρόβατον, εἰ καὶ ἐπιεικής· ἢ βλαπτικὸς, ὡς θηρίον. Ἡ δ' ἰδία, πρὸς τὸ ἐπιτήδευμα ἑκάϛου καὶ τὴν 5
προαίρεσιν. Ὁ κιθαρῳδὸς, ὡς κιθαρῳδός· ὁ τέκτων, ὡς τέκτων· ὁ φιλόσοφος, ὡς φιλόσοφος· ὁ ῥήτωρ, ὡς ῥήτωρ. Ὅταν οὖν 6
λέγῃς, Δεῦτε καὶ ἀκούσατέ μου ἀναγινώσκοντος ὑμῖν· σκέψαι πρῶτον μὴ εἰκῆ αὐτὸ ποιεῖν· εἶτ', ἂν εὕρῃς [ἐφ'] ὅ τι ἀναφέρῃς, σκέψαι εἰ ἐφ' ὃ δεῖ. Ὠφελῆσαι θέλεις; ἢ ἐπαινεθῆναι; Εὐθὺς 7
ἀκούεις λέγοντος, Ἐμοὶ δὲ τοῦ παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαίνου τίς λόγος; Καὶ καλῶς λέγει. Οὐδὲ γὰρ τῷ μουσικῷ, καθὸ μουσικός ἐστιν, οὐδὲ τῷ γεωμετρικῷ. Οὐκοῦν ὠφελῆσαι θέλεις; πρὸς τί; 8
εἰπὲ καὶ ἡμῖν, ἵνα καὶ αὐτοὶ τρέχωμεν εἰς τὸ ἀκροατήριόν σου. Νῦν δύναταί τις ὠφελῆσαι καὶ ἄλλους, μὴ αὐτὸς ὠφελημένος; Οὔ· οὐδὲ γὰρ εἰς τεκτονικὴν ὁ μὴ τέκτων, οὐδ' εἰς σκυτικὴν ὁ μὴ σκυτεύς.

Θέλεις οὖν γνῶναι, εἰ ὠφέλησαι; Φέρε σου τὰ δόγματα, 9
φιλόσοφε. Τίς ἐπαγγελία ὀρέξεως; Μὴ ἀποτυγχάνειν. Τίς ἐκκλίσεως; Μὴ περιπίπτειν. Ἄγε, πληροῦμεν αὐτῶν τὴν ἐπαγ- 10
γελίαν; εἰπέ μοι τἀληθῆ· ἂν δὲ ψεύσῃ, ἐρῶ σοι, Πρώην ψυχρότερόν σοι τῶν ἀκροατῶν συνελθόντων, καὶ μὴ ἐπιβοησάντων σοι, τεταπεινωμένος ἐξῆλθες· Πρώην ἐπαινεθεὶς, περιήρχου, καὶ 11
πᾶσιν ἔλεγες, Τί σοι ἔδοξα; Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμὴν σοι σωτηρίαν. Πῶς δ' εἶπον ἐκεῖνο; Τὸ ποῖον; Ὅπου διέγραψα τὸν Πᾶνα καὶ τὰς Νύμφας. Ὑπερφυῶς. Εἶτά μοι λέγεις, [ὅτι] ἐν ὀρέξει 12
καὶ ἐκκλίσει κατὰ φύσιν ἀναστρέφῃ; Ὕπαγε, ἄλλον πεῖθε. Τὸν

13 δεῖνα δὲ πρώην οὐκ ἐπῄνεις παρὰ τό σοι φαινόμενον; τὸν δεῖνα
δ' οὐκ ἐκολάκευες τὸν συγκλητικόν; Ἤθελές σου τὰ παιδία εἶναι
14 τοιαῦτα; Μὴ γένοιτο. Τίνος οὖν ἕνεκα ἐπῄνεις καὶ περιεῖπες
αὐτόν; Εὐφυὴς νεανίσκος, καὶ λόγων ἀκουστικός. Πόθεν τοῦτο;
Ἐμὲ θαυμάζει. Εἴρηκας τὴν ἀπόδειξιν. Εἶτα τί δοκεῖ σοι; αὐτοί
15 σου οὗτοι οὐ καταφρονοῦσι λεληθότως; Ὅταν οὖν ἄνθρωπος
συνειδὼς ἑαυτῷ μηδὲν ἀγαθὸν μήτε πεποιηκότι, μήτε ἐνθυ-
μουμένῳ, εὕρῃ φιλόσοφον τὸν λέγοντα, Μεγαλοφυὴς, καὶ
ἁπλοῦς, καὶ ἀκέραιος· τί δοκεῖς ἄλλο αὐτὸν λέγειν, ἢ, Οὗτός
16 τινά μου ποτὲ χρείαν ἔχει; Ἢ εἰπέ μοι, τί μεγαλοφυοῦς ἔργον
ἐπιδέδεικται; ἰδοὺ σύνεστί σοι τοσούτῳ χρόνῳ· διαλεγομένου
σου ἀκήκοεν, ἀναγινώσκοντός σου ἀκήκοε· κατέσταλται; ἐπέ-
στραπται ἐφ' αὐτόν; ᾔσθηται ἐν οἵοις κακοῖς ἐστιν; ἀποβέβληκεν
17 οἴησιν; ζητεῖ τὸν διδάξοντα; Ζητεῖ, φησί. Τὸν διδάξοντα
πῶς δεῖ βιοῦν; οὔ, μωρέ· ἀλλὰ, πῶς δεῖ φράζειν· τούτου γὰρ
ἕνεκα καὶ σὲ θαυμάζει. Ἄκουσον αὐτοῦ, τίνα λέγει. Οὗτος ὁ
ἄνθρωπος πάνυ τεχνικώτατα γράφει, Δίωνος πολὺ κάλλιον.
18 Ὅλον ἄλλο ἐστί. Μή τι λέγει· Ὁ ἄνθρωπος αἰδήμων ἐστὶν οὗτος,
πιστός ἐστιν, ἀτάραχός ἐστιν; Εἰ δὲ καὶ ἔλεγεν, εἶπον ἂν αὐτῷ·
Ἐπειδὴ οὗτος πιστός ἐστιν, οὗτος ὁ πιστὸς τί ἐστί; Καὶ, εἰ
μὴ εἶχεν εἰπεῖν, προσέθηκα ἂν, ὅτι, Πρῶτον μάθε τί λέγεις,
εἶθ' οὕτω λέγε.

19 Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος, καὶ χάσκων περὶ τοὺς ἐπαι-
νέσοντας, καὶ ἀριθμῶν τοὺς ἀκούοντάς σου, θέλεις ἄλλους
ὠφελεῖν; Σήμερόν μου πολλῷ πλείονες ἤκουσαν. Ναί, πολλοί·
δοκοῦμεν ὅτι πεντακόσιοι. Οὐδὲν λέγεις· θὲς αὐτοὺς χιλίους.
Δίωνος οὐδέποτε ἤκουσαν τοσοῦτοι. Πόθεν αὐτῷ; Καὶ κομψῶς
αἰσθάνονται λόγων. Τὸ καλὸν, κύριε, καὶ λίθον κινῆσαι δύναται.
20 Ἰδοὺ φωναὶ φιλοσόφου, ἰδοὺ διάθεσις ὠφελήσοντος ἀνθρώπους·
ἰδοὺ ἀκηκοὼς ἄνθρωπος λόγου, ἀνεγνωκὼς τὰ Σωκρατικὰ ὡς

Σωκρατικὰ, οὐχὶ δ' ὡς Λυσίου, καὶ Ἰσοκράτους. « Πολλάκις » ἐθαύμασα, τίσι ποτε λόγοις ». Οὔ· ἀλλὰ, « Τίνι ποτὲ λόγῳ ». Τοῦτ' ἐκείνου τελειότερον. Μὴ γὰρ ἄλλως αὐτὰ ἀνεγνώκατε, 21
ἢ ὡς ᾠδάρια; Ὡς εἴ γε ἀνεγινώσκετε ὡς δεῖ, οὐκ ἂν πρὸς τούτοις ἐγίνεσθε, ἀλλ' ἐκεῖνο μᾶλλον ἐβλέπετε, Ἐμὲ δ' Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δ' οὔ· καὶ ὅτι, Ὡς ἐγὼ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος μηδενὶ προσέχειν τῶν ἐμῶν, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἄν μοι σκοπουμένῳ βέλτιστος φαίνηται. Διὰ τοῦτο, τίς 22
ἤκουσε Σωκράτους ποτὲ λέγοντος, ὅτι, Οἶδά τι καὶ διδάσκω; ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ἔπεμπε. Τοιγαροῦν ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις ὑπ' αὐτοῦ συσταθῆναι· κἀκεῖνος ἀπῆγε, καὶ συνίστανεν. Οὔ· ἀλλὰ προπέμπων ἔλεγεν, Ἄκουσόν μου 23
σήμερον διαλεγομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ Κοδράτου; Τί σου ἀκούσω; ἐπιδεῖξαί μοι θέλεις, ὅτι κομψῶς συντιθεῖς τὰ ὀνόματα; συντιθεῖς, ἄνθρωπε· καὶ τί σοι ἀγαθόν ἐστιν; Ἀλλ' ἐπαίνεσόν με. Τί λέγεις τὸ ἐπαίνεσον; Εἰπέ μοι, Οὐᾶ· καὶ, Θαυμαστῶς. 24
Ἰδοὺ λέγω. Εἰ δ' ἔστιν ἔπαινος ἐκεῖνο, ὅ τι ποτὲ λέγουσιν οἱ φιλόσοφοι τῇ τοῦ ἀγαθοῦ κατηγορίᾳ, τί σε ἔχω ἐπαινέσαι; Εἰ ἀγαθόν ἐστι τὸ φράζειν ὀρθῶς, δίδαξόν με, καὶ ἐπαινέσω. Τί 25
οὖν; ἀηδῶς δεῖ τῶν τοιούτων ἀκούειν; Μὴ γένοιτο. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ κιθαρῳδοῦ ἀηδῶς ἀκούω· μή τι οὖν τούτου ἕνεκα κιθαρῳδεῖν με δεῖ στάντα; Ἄκουσον τί λέγει Σωκράτης· Οὐδὲ γὰρ ἂν πρέποι, ὦ ἄνδρες, τῇδε τῇ ἡλικίᾳ, ὥσπερ μειρακίῳ πλάττοντι λόγους, εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. Ὥσπερ μειρακίῳ, φησίν. Ἔστι γὰρ 26
τῷ ὄντι κομψὸν τὸ τέχνιον, ἐκλέξαι ὀνομάτια, καὶ ταῦτα συνθεῖναι, καὶ παρελθόντα εὐφυῶς ἀναγνῶναι ἢ εἰπεῖν, καὶ μεταξὺ ἀναγινώσκοντα ἐπιφθέγξασθαι, ὅτι, Τούτοις οὐ πολλοὶ δύνανται παρακολουθεῖν, μὰ τὴν ὑμετέραν σωτηρίαν.

Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόασιν παρακαλεῖ; Οὐχὶ δ', ὡς ὁ ἥλιος 27
ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἢ ἡ τροφὴ, οὕτω δὴ καὶ οὗτος ἄγει τοὺς

ὠφεληθησομένους; Ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπ' αὐτοῦ θεραπευθῇ; Καίτοι νῦν ἀκούω, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν
28 ἐν Ῥώμῃ· πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. Παρακαλῶ σε ἐλθόντα ἀκοῦσαι, ὅτι σοι κακῶς ἐστι, καὶ πάντων μᾶλλον ἐπιμελῇ ἢ οὗ δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὅτι ἀγνοεῖς τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ, καὶ κακοδαίμων εἶ καὶ δυστυχής. Κομψὴ παράκλησις. Καὶ μὴν, ἂν μὴ ταῦτα ἐμποιῇ ὁ τοῦ φιλοσόφου λόγος, νεκρός ἐστι καὶ αὐτὸς,
29 καὶ ὁ λέγων. Εἴωθε λέγειν ὁ Ῥοῦφος· Εἰ εὐσχολεῖτε ἐπαινέσαι με, ἐγὼ *δ'* οὐδὲν λέγω. Τοιγαροῦν οὕτως ἔλεγεν, ὥσθ' ἕκαστον ἡμῶν καθήμενον οἴεσθαι, ὅτι τίς ποτε αὐτὸν διαβέβληκεν· οὕτως ἥπτετο τῶν γινομένων, οὕτω πρὸ ὀφθαλμῶν ἐτίθει τὰ ἑκάστου
30 κακά. Ἰατρεῖόν ἐστιν, ἄνδρες, τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον· οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. Ἔρχεσθε γὰρ οὐχ ὑγιεῖς· ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ
31 σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. Εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω νοημάτια καὶ ἐπιφωνημάτια, ἵν' ὑμεῖς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήνεγκεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν
32 ὡσαύτως ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ τὸ ἀπόστημα; Εἶτα τούτου ἕνεκα ἀποδημήσουσιν ἄνθρωποι νεώτεροι; καὶ τοὺς γονεῖς τοὺς αὑτῶν ἀπολίπωσι, καὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὸ κτησείδιον, ἵνα σοι Οὐᾶ φῶσιν, ἐπιφωνημάτια λέγοντι; Τοῦτο Σωκράτης ἐποίει; τοῦτο Ζήνων; τοῦτο Κλεάνθης;

33 Τί οὖν; οὐκ ἔστιν ὁ προτρεπτικὸς χαρακτήρ; Τίς γὰρ οὐ λέγει; ὡς ὁ ἐλεγκτικὸς, ὡς ὁ διδασκαλικός. Τίς οὖν πώποτε
34 τέταρτον εἶπε μετὰ τούτων, τὸν ἐπιδεικτικόν; Τίς γάρ ἐστιν ὁ προτρεπτικός; δύνασθαι καὶ ἑνὶ καὶ πολλοῖς δεῖξαι τὴν μάχην ἐν ᾗ κυλίονται· καὶ ὅτι μᾶλλον πάντων φροντίζουσιν ἢ ὧν θέλουσι. Θέλουσι μὲν γὰρ τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἀλλαχοῦ δ'
35 αὐτὰ ζητοῦσι. Τοῦτο ἵνα γένηται, δεῖ τεθῆναι χίλια βάθρα, καὶ παρακληθῆναι τοὺς ἀκουσομένους, καὶ σὲ ἐν κομψῷ στολίῳ

ἢ τριβωναρίῳ ἀναβάντα ἐπὶ πούλβινον, διαγράφειν πῶς Ἀχιλλεὺς ἀπέθανε. Παύσασθε, τοὺς Θεοὺς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς. Οὐδὲν ἂν προ- 36
τρεπτικώτερον, ἢ ὅταν ὁ λέγων ἐμφαίνῃ τοῖς ἀκούουσιν, ὅτι
χρείαν αὐτῶν ἔχει. Ἢ εἰπέ μοι, τίς, ἀκούων ἀναγινώσκοντός 37
σου ἢ διαλεγομένου, περὶ αὐτοῦ ἠγωνίασεν, ἢ ἐπεστράφη εἰς αὐτόν; ἢ ἐξελθὼν εἶπεν, ὅτι καλῶς μου ἥψατο ὁ φιλόσοφος;
οὐκέτι δεῖ ταῦτα ποιεῖν. Οὐχὶ δ', ἂν λίαν εὐδοκιμῇς, λέγει πρός 38
τινα, κομψῶς ἔφρασε τὰ περὶ τὸν Ξέρξην· ἄλλος, οὔ· ἀλλὰ τὴν ἐπὶ Πύλαις μάχην. Τοῦτό ἐστιν ἀκρόασις φιλοσόφου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κδ'.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν Προσπάσχειν τοῖς Οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

Τὸ ἄλλῳ παρὰ φύσιν, σοὶ κακὸν μὴ γινέσθω. Οὐ γὰρ συνταπεινοῦσθαι πέφυκας, οὐδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. Ἂν δέ τις ἀτυχῇ, μέμνησο ὅτι παρ' αὐτὸν ἀτυχεῖ. Ὁ 2
γὰρ Θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ
εὐσταθεῖν ἐποίησε. Πρὸς τοῦτο ἀφορμὰς ἔδωκε· τὰ μέν, ἴδια 3
δοὺς ἑκάστῳ, τὰ δ', ἀλλότρια· τὰ μὲν κωλυτὰ καὶ ἀναγκαστὰ καὶ ἀφαιρετά, οὐκ ἴδια· τὰ δὲ ἀκώλυτα, ἴδια· τὴν δ' οὐσίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὥσπερ ἦν ἄξιον τὸν κηδόμενον ἡμῶν
καὶ πατρικῶς προϊστάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. Ἀλλ' ἀποκεχώρηκα 4
τοῦ δεῖνος, καὶ ὀδυνᾶται. Διὰ τί γὰρ τὰ ἀλλότρια ἴδια ἡγήσατο; διὰ τί, ὅτε σε βλέπων ἔχαιρεν, οὐκ ἐπελογίζετο, ὅτι θνητὸς εἶ, ἀποδημητικὸς εἶ; Τοιγαροῦν τίνει δίκας τῆς αὐτοῦ μωρίας.
Σὺ δ' ἀντὶ τίνος, ἐπὶ τί κλαίεις σεαυτόν; Ἢ οὐδὲ σὺ ταῦτα ἐμελέτη- 5
σας; ἀλλ', ὡς τὰ γύναια τὰ οὐδενὸς ἄξια, πᾶσιν οἷς ἔχαιρες, ὡς ἀεὶ συνεσόμενος συνῆς, τοῖς τόποις, τοῖς ἀνθρώποις, ταῖς

διατριβαῖς; καὶ νῦν κλαίων ἐκάθισας, ὅτι μὴ τοὺς αὐτοὺς
6 βλέπεις καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις διατρίβεις. Τούτου γὰρ ἄξιος εἶ, ἵνα καὶ τῶν κοράκων καὶ κορωνῶν ἀθλιώτερος ᾖς, οἷς ἔξεστιν ἵπτασθαι ὅπου θέλουσι, καὶ μετοικοδομεῖν τὰς νεοσσιὰς, καὶ τὰ πελάγη διαπερᾷν, μὴ στένουσι, μηδὲ ποθοῦσι τὰ πρῶτα.
7 Ναί· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἄλογα εἶναι πάσχει αὐτά. Ἡμῖν οὖν ὁ λόγος ἐπὶ ἀτυχίᾳ καὶ κακοδαιμονίᾳ δέδοται ὑπὸ τῶν Θεῶν, ἵν'
8 ἄθλιοι, ἵνα πενθοῦντες διατελῶμεν; Ἢ πάντες ἔστωσαν ἀθάνατοι, καὶ μηδεὶς ἀποδημείτω· μηδ' ἡμεῖς που ἀποδημῶμεν, ἀλλὰ μένωμεν ὡς τὰ φυτὰ προσεῤῥιζωμένοι· ἂν δέ τις ἀποδημήσῃ τῶν συνήθων, καθήμενοι κλαίωμεν· καὶ πάλιν, ἂν ἔλθῃ, ὀρχώμεθα, καὶ κροτῶμεν, ὡς τὰ παιδία;

9 Οὐκ ἀπογαλακτίσομεν ἤδη ποθ' ἑαυτοὺς, καὶ μεμνησόμεθα
10 ὧν ἠκούσαμεν παρὰ τῶν φιλοσόφων; εἴ γε μὴ ὡς ἐπαοιδῶν αὐτῶν ἠκούομεν, ὅτι ὁ κόσμος οὗτος μία πόλις ἐστὶ, καὶ ἡ οὐσία ἐξ ἧς δεδημιούργηται μία· καὶ ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι, καὶ παραχώρησιν ἄλλων ἄλλοις, καὶ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δ'
11 ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. Πάντα δε φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν Θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων· καὶ δεῖ τοὺς μὲν παρεῖναι ἀλλήλοις, τοὺς δ' ἀπαλλάττεσθαι, τοῖς μὲν συνοῦσι χαίροντας, τοῖς δ'
12 ἀπαλλαττομένοις μὴ ἀχθομένους. Ὁ δ' ἄνθρωπος, πρὸς τῷ φύσει μεγαλόφρων εἶναι, καὶ πάντων τῶν ἀπροαιρέτων καταφρονητικὸς, ἔτι κακεῖνο ἔσχηκε, τὸ μὴ ἐῤῥιζῶσθαι, μηδὲ προσπεφυκέναι τῇ γῇ, ἀλλὰ ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλους ἴεσθαι τόπους, ποτὲ μὲν χρειῶν τινων ἐπειγουσῶν, ποτὲ δὲ καὶ αὐτῆς τῆς θέας ἕνεκα.

13 Καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ τὸ συμβὰν τοιοῦτόν τι ἦν·

Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω·

καὶ ἔτι πρόσθεν τῷ Ἡρακλεῖ, περιελθεῖν τὴν οἰκουμένην ὅλην,

Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντα·

καὶ τὴν μὲν ἐκβάλλοντα καὶ καθαίροντα, τὴν δ' ἀντεισάγοντα.
Καίτοι πόσους οἴει φίλους ἔσχεν ἐν Θήβαις; πόσους ἐν 14
Ἄργει, πόσους ἐν Ἀθήναις; πόσους δὲ περιερχόμενος ἐκτήσατο;
ὅς γε καὶ ἐγάμει, ὅπου καιρὸς ἐφάνη αὐτῷ, καὶ ἐπαιδοποιεῖτο,
καὶ τοὺς παῖδας ἀπέλειπεν, οὐ ςένων, οὐδὲ ποθῶν, οὐδ' ὡς
ὀρφανοὺς ἀφιείς. Ἤδει γὰρ ὅτι οὐδείς ἐςιν ἄνθρωπος ὀρφανὸς, 15
ἀλλὰ πάντων ἀεὶ καὶ διηνεκῶς ὁ πατήρ ἐςιν ὁ κηδόμενος.
Οὐ γὰρ μέχρι λόγου ἠκηκόει, ὅτι πατήρ ἐςιν ὁ Ζεὺς τῶν ἀνθρώ- 16
πων, ὅς γε καὶ αὐτοῦ πατέρα ᾤετο αὐτὸν, καὶ ἐκάλει, καὶ πρὸς
ἐκεῖνον ἀφορῶν ἔπραττεν ἃ ἔπραττε. Τοιγάρτοι πανταχοῦ ἐξῆν
αὐτῷ διάγειν εὐδαιμόνως. Οὐδέποτε δ' ἐστὶν οἷόν τ' εἰς τὸ αὐτὸ 17
ἐλθεῖν εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν οὐ παρόντων. Τὸ γὰρ εὐδαι-
μονοῦν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένῳ τινὶ ἐοικέναι·
οὐ δίψος δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, οὐ λιμόν. Ἀλλ' Ὀδυσσεὺς ἐπεπόν- 18
θει πρὸς τὴν γυναῖκα· καὶ ἔκλαιεν ἐπὶ πέτρας καθεζόμενος. Σὺ
δ' Ὁμήρῳ πάντα προσέχεις, καὶ τοῖς μύθοις αὐτοῦ; Ἤ, εἰ ταῖς
ἀληθείαις ἔκλαιε, τί ἄλλο ἢ ἐδυστύχει; Τίς δὲ καλός τε καὶ
ἀγαθὸς δυστυχεῖ; Τῷ ὄντι κακῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ 19
ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὦσιν ὅμοιοι αὐτῷ
εὐδαίμονες. Ἀλλὰ ταῦτα οὐ θεμιτὰ, οὐδ' ὅσια, ἐνθυμηθῆναι.
Ἀλλ' Ὀδυσσεὺς, εἰ μὲν ἔκλαε καὶ ὠδύρετο, οὐκ ἦν ἀγαθός. Τίς 20
γὰρ ἀγαθός ἐςιν, οὐκ εἰδὼς ὅς ἐςι; τίς δ' οἶδε τοῦτο, ἐπιλελη-
σμένος ὅτι φθαρτὰ τὰ γενόμενα, καὶ ἄνθρωπον ἀνθρώπῳ συνεῖναι
οὐ δυνατὸν ἀεί; Τὸ οὖν τῶν μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραπο- 21
δῶδες καὶ ἠλίθιον· ξένου, θεομαχοῦντος, ὡς μόνον οἷόν τε, τοῖς
δόγμασι τοῖς ἑαυτοῦ.

Ἀλλ' ἡ μήτηρ μου ςένει, μὴ ὁρῶσά με. Διὰ τί γὰρ οὐκ 22

ἔμαθε τούτους τοὺς λόγους; καὶ οὐ τοῦτό φημι, ὅτι οὐκ ἐπι-
μελητέον τοῦ μὴ οἰμώζειν αὐτήν· ἀλλ', ὅτι οὐ δεῖ θέλειν τὰ ἀλ-
23 λότρια ἐξ ἅπαντος. Λύπη δ' ἡ ἄλλου ἀλλότριόν ἐστιν· ἡ δ'
ἐμὴ, ἐμόν. Ἐγὼ οὖν τὸ μὲν ἐμὸν παύσω ἐξ ἅπαντος· ἐπ' ἐμοί
γάρ ἐστι· τὸ δ' ἀλλότριον πειράσομαι κατὰ δύναμιν, ἐξ ἅπαν-
24 τος δ' οὐ πειράσομαι. Εἰ δὲ μὴ, θεομαχήσω, ἀντιθήσω πρὸς
τὸν Δία, ἀντιδιατάξομαι αὐτῷ πρὸς τὰ ὅλα· καὶ τἀπίχειρα τῆς
θεομαχίας ταύτης καὶ ἀπειθείας οὐ μόνον παῖδες παίδων ἐκτί-
σουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐγὼ, μεθ' ἡμέραν τε, καὶ νυκτὸς, διὰ
τῶν ἐνυπνίων ἐκπηδῶν, ταρασσόμενος, πρὸς πᾶσαν ἀπαγγελίαν
τρέμων, ἐξ ἐπιστολῶν ἀλλοτρίων ἠρτημένην ἔχων τὴν ἐμαυτοῦ
25 ἀπάθειαν. Ἀπὸ Ῥώμης τις ἥκει. Μόνον μή τι κακόν. Τί δὲ κακὸν
ἐκεῖ σοι συμβῆναι δύναται, ὅπου μὴ εἶ; Ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος.
Μόνον μή τι κακόν. Οὕτω σοι πᾶς τόπος δύναται δυστυχίας
26 εἶναι αἴτιος. Οὐχ ἱκανὸν, ἐκεῖ σε ἀτυχεῖν ὅπου αὐτὸς εἶ, ἀλλὰ
καὶ πέραν θαλάσσης, καὶ διὰ γραμμάτων; Οὕτως ἀσφαλῶς
27 σοι τὰ πράγματα ἔχει; Τί οὖν, ἂν ἀποθάνωσιν οἱ ἐκεῖ φίλοι;
Τί γὰρ ἂν ἄλλο, ἢ οἱ θνητοὶ ἀπέθανον; Ἢ πῶς ἅμα μὲν
γηράσαι θέλεις, ἅμα δὲ μηδενὸς τῶν στεργομένων μὴ ἰδεῖν
28 θάνατον; οὐκ οἶσθ' ὅτι ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ καὶ ποικίλα
ἀποβαίνειν ἀνάγκη; τοῦ μὲν πυρετὸν γενέσθαι κρείττονα, τοῦ
29 δὲ λῃστὴν, τοῦ δὲ τύραννον; Τοιοῦτο γὰρ τὸ περιέχον, τοιοῦτοι
οἱ συνόντες, ψύχη, καὶ καύματα, καὶ τροφαὶ ἀσύμμετροι, καὶ
ὁδοιπορίαι, καὶ πλοῦς, καὶ ἄνεμοι, καὶ περιστάσεις ποικίλαι,
τὸν μὲν ἀπώλεσαν, τὸν δ' ἐξώρισαν, τὸν δ' εἰς πρεσβείαν,
30 ἄλλον δ' εἰς στρατείαν ἐνέβαλον. Κάθησο τοίνυν, πρὸς πάντα
ταῦτα ἐπτοημένος, πενθῶν, ἀτυχῶν, δυστυχῶν, ἐξ ἄλλου
ἠρτημένος, καὶ τούτου οὐχ ἑνὸς ἢ δυοῖν, ἀλλὰ μυρίων ἐπὶ
μυρίοις.

31 Ταῦτα ἤκουες παρὰ τοῖς φιλοσόφοις; ταῦτ' ἐμάνθανες;

οὐκ οἶσθ', ὅτι ϛρατεία τὸ χρῆμα ἐϛί; τὸν μὲν δεῖ φυλάττειν, τὸν δὲ κατασκοπήσοντα ἐξιέναι, τὸν δὲ καὶ πολεμήσοντα; οὐχ οἷόν τ' εἶναι πάντας ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδ' ἄμεινον. Σὺ δ', ἀφεὶς 32
ἐκτελεῖν τὰ προστάγματα τοῦ στρατηγοῦ, ἐγκαλεῖς ὅταν τί σοι προσταχθῇ τραχύτερον· καὶ οὐ παρακολουθεῖς, οἷον ἀποφαίνες (ὅσον ἐπὶ σοί) τὸ στράτευμα· ὅτι, ἂν σε πάντες μιμήσωνται, οὐ τάφρον σκάψει τις, οὐ χάρακα περιβαλεῖ, οὐκ ἀγρυπνήσει, οὐ κινδυνεύσει, ἀλλὰ ἄχρηστος δόξει ϛρατεύεσθαι. Πάλιν ἐν 33
πλοίῳ, ναύτης ἂν πλέῃς, μίαν χώραν κάτεχε, καὶ ταύτῃ προσλιπάρει· ἂν δ' ἐπὶ τὸν ἱϛὸν ἀναβῆναι δέῃ, μὴ θέλε· ἂν εἰς τὴν πρώραν διαδραμεῖν, μὴ θέλε· καὶ τίς ἀνέξεταί σου κυβερνήτης; οὐχὶ δ' ὡς σκεῦος ἄχρηστον ἐκβαλεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐμπόδιον καὶ κακὸν παράδειγμα τῶν ἄλλων ναυτῶν; Οὕτω δὲ 34
καὶ ἐνθάδε· ϛρατεία τίς ἐϛιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. Τηρεῖν σε δεῖ τὸ τοῦ στρατιώτου, καὶ πρὸς νεῦμα τοῦ ϛρατηγοῦ πράσσειν ἕκαστα· εἰ οἷόν τε, μαντευόμενον ἃ θέλει. Οὐδὲ γὰρ ὅμοιος ἐκεῖνος ὁ ϛρατηγὸς καὶ οὗτος, οὔτε 35
κατὰ τὴν ἰσχὺν, οὔτε κατὰ τὴν τοῦ ἤθους ὑπεροχήν. Τέταξαι 36
ἐν πολλῇ ἡγεμονίᾳ, καὶ οὐκ ἐν ταπεινῇ τινι χώρᾳ· ἀλλ' οὐκ εἶ βουλευτής. Οὐκ οἶσθ', ὅτι τὸν τοιοῦτον ὀλίγα μὲν δεῖ οἰκονομεῖν, τὰ πολλὰ δ' ἀποδημεῖν, ἄρχοντα, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ὑπηρετοῦντά τινι ἀρχῇ, ἢ ϛρατευόμενον, ἢ δικάζοντα; Εἶτά μοι θέλεις, ὡς φυτὸν, προσηρτῆσθαι τοῖς αὐτοῖς τόποις, καὶ προσερριζῶσθαι; Ἡδὺ γάρ ἐστι. Τίς οὔ φησιν; ἀλλὰ καὶ ζωμὸς ἡδύς 37
ἐστι, καὶ γυνὴ καλὴ ἡδύ ἐϛι. Τί ἄλλο λέγουσιν οἱ τέλος ποιούμενοι τὴν ἡδονήν;'

Οὐκ αἰσθάνῃ τίνων ἀνθρώπων φωνὴν ἀφῆκας; ὅτι Ἐπικου- 38
ρείων καὶ κιναίδων; εἶτα τὰ ἐκείνων ἔργα πράσσων, καὶ τὰ δόγματα ἔχων, τοὺς λόγους ἡμῖν λέγεις τοὺς Ζήνωνος καὶ Σωκράτους; οὐκ ἀποῤῥίψεις ὡς μακροτάτω τὰ ἀλλότρια οἷς

39 κοσμῇ, μηδὲν σοι προσήκουσιν; Ἢ τί ἄλλο θέλουσιν ἐκεῖνοι, ἢ καθεύδειν ἀπαραποδίστως καὶ ἀναναγκάστως· καὶ ἀναστάντες ἐφ' ἡσυχίας χασμήσασθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἀποπλῦναι, εἶτα γράψαι καὶ ἀναγνῶναι ἃ θέλουσιν· εἶτα φλυαρῆσαί τί ποτ', ἐπαινούμενοι ὑπὸ τῶν φίλων ὅ τι ἂν λέγωσιν· εἶτα εἰς περίπατον προελθόντες, καὶ ὀλίγα περιπατήσαντες λούσασθαι, εἶτα φαγεῖν, εἶτα κοιμηθῆναι, οἵαν δὴ κοίτην καθεύδειν τοὺς τοιού-
40 τους εἰκός· τί ἂν τις λέγοι; ἔξεστι γὰρ τεκμαίρεσθαι. Ἄγε, φέρε μοι καὶ σὺ τὴν σαυτοῦ διατριβὴν ἣν ποθεῖς, ζηλωτὰ τῆς ἀληθείας καὶ Σωκράτους καὶ Διογένους. Τί θέλεις ἐν Ἀθήναις
41 ποιεῖν; ταῦτα αὐτά· μή τι ἕτερα; Τί οὖν Στωϊκὸν σαυτὸν εἶναι λέγεις; Εἶτα οἱ μὲν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας καταψευδόμενοι, κολάζονται πικρῶς· τοὺς δ' οὕτω μεγάλου καὶ σεμνοῦ καταψευδομένους πράγματος καὶ ὀνόματος, ἀθώους ἀπαλλάτ-
42 τεσθαι δεῖ; Ἢ τοῦτό γε οὐ δυνατὸν, ἀλλὰ νόμος θεῖος καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἀναπόδραστος οὗτός ἐστιν, ὁ τὰς μεγίστας εἰσπρασσόμενος κολάσεις παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ἁμαρτανόντων; Τί γὰρ
43 λέγει; Ὁ προσποιούμενος τὰ μηδὲν πρὸς αὐτὸν, ἔστω ἀλαζὼν, ἔστω κενόδοξος· ὁ ἀπειθῶν τῇ θείᾳ διοικήσει, ἔστω ταπεινὸς, ἔστω δοῦλος, λυπείσθω, φθονείτω, ἐλεείτω· τὸ κεφάλαιον πάντων, δυστυχείτω, θρηνείτω.

44 Τί οὖν; θέλεις με τὸν δεῖνα θεραπεύειν; ἐπὶ θύρας αὐτοῦ πορεύεσθαι; Εἰ τοῦτο αἱρεῖ λόγος, ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τῶν συγγενῶν, ὑπὲρ ἀνθρώπων, διὰ τί μὴ ἀπέλθῃς; ἀλλ' ἐπὶ μὲν τὰς τοῦ σκυτέως οὐκ αἰσχύνῃ πορευόμενος, ὅταν δέῃ ὑποδημάτων, οὐδ' ἐπὶ τὰς τοῦ κηπουροῦ, ὅταν θριδάκων· ἐπὶ
45 δὲ τὰς τῶν πλουσίων, ὅταν τινὸς ὁμοίου δέῃ; Ναί· τὸν σκυτέα γὰρ οὐ θαυμάζω. Μηδὲ τὸν πλούσιον. Οὐδὲ τὸν κηπουρὸν
46 κολακεύσω. Μηδὲ τὸν πλούσιον. Πῶς οὖν τύχω οὗ δέομαι; Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι, ὡς τευξόμενος ἀπέρχου; οὐχὶ δὲ μόνον,

ἵνα πράξῃς τὸ σαυτῷ πρέπον; Τί οὖν ἔτι πορεύομαι; Ἵν' 47
ἀπέλθῃς, ἵνα ἀποδεδωκὼς ᾖς τὰ τοῦ πολίτου ἔργα, τὰ ἀδελφοῦ,
τὰ φίλου. Καὶ λοιπὸν μέμνησο, ὅτι πρὸς σκυτέα ἀφῖξαι, πρὸς 48
λαχανοπώλην, οὐδενὸς μεγάλου ἢ σεμνοῦ ἔχοντα τὴν ἐξουσίαν,
κἂν αὐτὸ πολλοῦ πωλῇ. Ὡς ἐπὶ τὰς θρίδακας ἀπέρχῃ· ὀβολοῦ
γάρ εἰσι, ταλάντου δ' οὐκ εἰσίν· οὕτω κἀνταῦθα. Τοῦ ἐπὶ 49
θύρας ἐλθεῖν ἄξιον τὸ πρᾶγμα· ἔστω, ἀφίξομαι. Τοῦ διαλεχ-
θῆναι· οὕτως ἔστω, διαλεχθήσομαι. Ἀλλὰ καὶ τὴν χεῖρα δεῖ
καταφιλῆσαι, καὶ θωπεῦσαι δι' ἐπαίνου. Ἄπαγε, ταλάντου ἐστίν·
οὐ λυσιτελεῖ μοι, οὐδὲ τῇ πόλει, οὐδὲ τοῖς φίλοις, ἀπολέσαι
καὶ πολίτην ἀγαθὸν καὶ φίλον.

Ἀλλὰ δόξεις μὴ προτεθυμῆσθαι, μὴ ἀνύσας. Πάλιν ἐπε- 50
λάθου, τίνος ἕνεκα ἐλήλυθας; οὐκ οἶσθ' ὅτι ἀνὴρ καλὸς καὶ
ἀγαθὸς οὐδὲν ποιεῖ τοῦ δόξαι ἕνεκα, ἀλλὰ τοῦ πεπρᾶχθαι καλῶς;
Τί οὖν ὄφελος αὐτῷ τοῦ πρᾶξαι καλῶς; Τί δ' ὄφελος τῷ 51
γράφοντι τὸ Δίωνος ὄνομα, ὡς χρὴ γράφειν αὐτό; Τὸ γράψαι.
Ἔπαθλον οὖν οὐδέν; Σὺ δὲ ζητεῖς ἔπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον,
τοῦ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; Ἐν Ὀλυμπίᾳ δ' οὐ θέλεις ἄλλο 52
οὐδέν· ἀλλ' ἀρκεῖν σοι δοκεῖ τὸ ἐστεφανῶσθαι Ὀλύμπια. Οὕτω
σοι μικρὸν καὶ οὐδενὸς ἄξιον εἶναι φαίνεται, τὸ εἶναι καλὸν καὶ
ἀγαθὸν καὶ εὐδαίμονα; Πρὸς ταῦτα ὑπὸ Θεῶν εἰς τὴν πόλιν 53
ταύτην εἰσηγμένος, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπτε-
σθαι, τίτθας ἔτι ποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπτει σε καὶ ἀπο-
θηλύνει κλαίοντα γύναια μωρά; οὕτως οὐδέποτε παύσῃ παιδίον
ὢν νήπιον; οὐκ οἶσθ' ὅτι ὁ τὰ παιδίου ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερος,
τοσούτῳ γελοιότερος;

Ἐν Ἀθήναις δ' οὐδένα ἑώρακας, εἰς οἶκον αὐτοῦ φοιτῶν; Ὃν 54
ἐβουλόμην. Καὶ ἐνθάδε τοῦτον θέλε ὁρᾶν, καὶ ὃν βούλει ὄψει·
μόνον μὴ ταπεινῶς, μὴ μετ' ὀρέξεως ἢ ἐκκλίσεως, καὶ ἔσται
τὰ σὰ καλῶς. Τοῦτο δ' οὐκ ἐν τῷ ἐλθεῖν ἐστίν, οὐδ' ἐν τῷ ἐπὶ 55

56 θύραις στῆναι, ἀλλ' ἔνδον ἐν τοῖς δόγμασιν. Ὅταν τὰ ἐκτὸς καὶ
ἀπροαίρετα ἠτιμακὼς ᾖς, καὶ μηδὲν αὐτῶν σὸν ἡγημένος,
μόνα δ' ἐκεῖνα σὰ, τὸ κρῖναι καλῶς, τὸ ὑπολαβεῖν, τὸ
ὁρμῆσαι, τὸ ὀρεχθῆναι, τὸ ἐκκλῖναι· ποῦ ἔτι κολακείας τόπος;
ποῦ ταπεινοφροσύνης; τί ἔτι πυθεῖς τὴν ἡσυχίαν τὴν ἐκεῖ;
57 τί τοὺς συνήθεις τόπους; Ἔκδεξαι βραχὺ, καὶ τούτους πάλιν
ἕξεις συνήθεις. Εἶτα, ἂν οὕτως ἀγεννῶς ἔχῃς, πάλιν καὶ
τούτων ἀπαλλαττόμενος, κλαῖε καὶ στένε.
58 Πῶς οὖν γένωμαι φιλόστοργος; Ὡς γενναῖος, ὡς εὐτυχής.
Οὐδέποτε γὰρ αἱρεῖ ὁ λόγος ταπεινὸν εἶναι, οὐδὲ κατακλᾶσθαι,
οὐδ' ἐξ ἄλλου κρέμασθαι, οὐδὲ μέμψασθαί ποτε Θεὸν ἢ ἄν-
59 θρωπον. Οὕτω μοι γίνου φιλόστοργος, ὡς ταῦτα τηρήσων.
Εἰ δὲ διὰ τὴν φιλοστοργίαν ταύτην, ἥν τινά ποτε καλεῖς
φιλοστοργίαν, δοῦλος μέλλεις εἶναι καὶ ἄθλιος, οὐ λυσιτελεῖ
60 φιλόστοργον εἶναι. Καὶ τί κωλύει φιλεῖν τινα ὡς θνητὸν, ὡς
ἀποδημητικόν; Ἢ Σωκράτης οὐκ ἐφίλει τοὺς παῖδας τοὺς
ἑαυτοῦ; ἀλλ' ὡς ἐλεύθερος, ὡς μεμνημένος ὅτι πρῶτον δεῖ
61 Θεοῖς εἶναι φίλον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν παρέβη τῶν πρεπόντων
ἀνδρὶ ἀγαθῷ, οὔτ' ἀπολογούμενος, οὔθ' ὑποτιμώμενος, οὔτ'
62 ἔτι πρόσθεν, βουλεύων, ἢ στρατευόμενος. Ἡμεῖς δὲ πάσης
προφάσεως πρὸς τὸ ἀγεννεῖς εἶναι εὐποροῦμεν· οἱ μὲν διὰ
63 παῖδα, οἱ δὲ διὰ μητέρα, ἄλλοι δὲ δι' ἀδελφούς. Δι' οὐδένα δὲ
προσήκει δυστυχεῖν, ἀλλὰ εὐτυχεῖν διὰ πάντας, μάλιστα δὲ
64 διὰ τὸν Θεὸν, τὸν ἐπὶ τοῦτο ἡμᾶς κατασκευάσαντα. Ἄγε,
Διογένης δ' οὐκ ἐφίλει οὐδένα, ὃς οὕτως ἥμερος ἦν καὶ φιλάν-
θρωπος, ὥστε ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων τοσούτους πόνους
65 καὶ ταλαιπωρίας τοῦ σώματος ἄσμενος ἀναδέχεσθαι; Ἀλλ' ἐφίλει
πῶς; ὡς τοῦ Διὸς διάκονον ἔδει, ἅμα μὲν κηδόμενος, ἅμα δ'
66 ὡς τῷ Θεῷ ὑποτεταγμένος. Διὰ τοῦτο πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν
ἐκείνῳ *μόνῳ*, ἐξαίρετος δ' οὐδεμία· καὶ ἁλοὺς, οὐκ ἐπόθει

τὰς Ἀθήνας, οὐδὲ τοὺς ἐκεῖ συνήθεις καὶ φίλους, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς πειραταῖς συνήθης ἐγίνετο, καὶ ἐπανορθοῦν ἐπειρᾶτο· καὶ πραθεὶς ὕστερον, ἐν Κορίνθῳ διῆγεν οὕτως, ὡς πρόσθεν ἐν Ἀθήναις· καὶ εἰς Περραιβοὺς δ' ἂν ἀπελθὼν, ὡσαύτως εἶχεν. Οὕτως ἐλευθερία γίνεται. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν, ὅτι, Ἐξ οὗ μ' 67
Ἀντισθένης ἠλευθέρωσεν, οὐκέτι ἐδούλευσα. Πῶς ἠλευθέρωσεν; 68
Ἄκουε τί λέγει· Ἐδίδαξέ με τὰ ἐμὰ, καὶ τὰ οὐκ ἐμά. Κτῆσις οὐκ ἐμή· συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, φήμη, συνήθεις τόποι, διατριβὴ, πάντα ταῦτα ὅτι ἀλλότρια. Σὸν οὖν τί; Χρῆσις 69
φαντασιῶν. Ταύτην ἔδειξέ μοι ὅτι ἀκώλυτον ἔχω, ἀναγκαστον, οὐδεὶς ἐμποδίσαι δύναται, οὐδεὶς βιάσασθαι ἄλλως χρήσασθαι ἢ ὡς θέλω. Τίς οὖν ἔτι ἔχει μου ἐξουσίαν; Φίλιππος, ἢ 70
Ἀλέξανδρος, ἢ Περδίκκας, ἢ ὁ μέγας βασιλεύς; Πόθεν αὐτοῖς; Τὸν γὰρ ὑπ' ἀνθρώπου μέλλοντα ἡττᾶσθαι, πολὺ πρότερον ὑπὸ τῶν πραγμάτων δεῖ ἡττᾶσθαι. Οὗ τινος οὖν οὐχ ἡδονὴ 71
κρείττων ἐστὶν, οὐ πόνος, οὐ δόξα, οὐ πλοῦτος, δύναται δ', ὅταν αὐτῷ δόξῃ, τὸ σωμάτιον ὅλον προσπτύσας τινὶ ἀπελθεῖν, τίνος ἔτι οὗτος δοῦλός ἐστι; τίνι ὑποτέτακται; Εἰ δ' ἡδέως ἐν 72
Ἀθήναις διῆγε, καὶ ἥττητο ταύτης τῆς διατριβῆς, ἐπὶ παντὶ ἂν ἦν τὰ ἐκείνου πράγματα· ὁ ἰσχυρότερος κύριος ἂν ἦν λυπῆσαι αὐτόν. Πῶς ἂν δοκεῖς τοὺς πειρατὰς ἐκολάκευεν, ἵν' αὐτὸν 73
Ἀθηναίων τινὶ πωλήσωσιν; ἵν' ἴδῃ ποτὲ τὸν Πειραιᾶ τὸν καλὸν, καὶ τὰ μακρὰ τείχη, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; Τίς ὢν ἴδῃς; Ἀνδρά- 74
ποδον, δοῦλος, καὶ ταπεινός. Καὶ τί σοι ὄφελος; Οὔ, ἀλλ' ἐλεύθερος. Δεῖξον, πῶς ἐλεύθερος.

Ἰδοὺ ἐπείληπταί σου τίς ποτε οὗτος, ὁ ἐξάγων σε ἀπὸ τῆς 75
συνήθους σοι διατριβῆς, καὶ λέγει, Δοῦλος ἐμὸς εἶ· ἐπ' ἐμοὶ γάρ ἐστι κωλῦσαι σε διάγειν ὡς θέλεις, ἐπ' ἐμοὶ τὸ ἀνεῖναί σε, τὸ ταπεινοῦν· ὅταν θέλω, πάλιν εὐφραίνῃ, καὶ μετέωρος πορεύῃ εἰς Ἀθήνας. Τί λέγεις πρὸς τοῦτον τὸν δουλαγωγοῦντά 76

σε; ποῖον αὐτῷ καρπιστὴν δίδως; ἢ οὐδ᾽ ὅλως ἀντιβλέπεις; ἀλλ᾽
77 ἀφεὶς τοὺς πολλοὺς λόγους, ἱκετεύεις ἵνα ἀφεθῇς; Ἄνθρωπε,
εἰς φυλακήν σε δεῖ χαίροντα ἀπιέναι, σπεύδοντα, φθάνοντα
τοὺς ἀπάγοντας. Εἶτά μοι σὺ μὲν ἐν Ῥώμῃ διάγειν ὀκνεῖς, τὴν
Ἑλλάδα ποθεῖς; ὅταν δ᾽ ἀποθνήσκειν δέῃ, καὶ τότε μέλλεις
ἡμῶν κατακλαίειν, ὅτι τὰς Ἀθήνας οὐ μέλλεις βλέπειν, καὶ ἐν
78 Λυκείῳ οὐ περιπατήσεις; Ἐπὶ τούτῳ ἀπεδήμησας; τούτου ἕνεκα
ἐζήτησάς τινι συμβαλεῖν, ἵν᾽ ὠφεληθῇς ὑπ᾽ αὐτοῦ; Ποίαν
ὠφέλειαν; Συλλογισμοὺς ἵν᾽ ἀναλύσῃς ἑκτικώτερον, ἢ ἐφοδεύσῃς
ὑποθετικούς; καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἀδελφὸν ἀπέλιπες,
79 πατρίδα, φίλους, οἰκείους, ἵνα ταῦτα μαθὼν ἐπανέλθῃς; Ὥστ᾽
οὐχ ὑπὲρ εὐσταθείας ἀπεδήμεις, οὐχ ὑπὲρ ἀταραξίας, οὐχ ἵν᾽
ἀβλαβὴς γενόμενος μηκέτι μηδένα μέμφῃ, μηδενὶ ἐγκαλῇς,
μηδείς σε ἀδικῇ, καὶ οὕτω τὰς σχέσεις ἀποσώζῃς ἀπαραποδί-
80 στως; Καλὴν ἐστείλω ταύτην τὴν ἐμπορίαν, συλλογισμοὺς καὶ
μεταπίπτοντας καὶ ὑποθετικούς. Κἄν σοι φανῇ, ἐν τῇ ἀγορᾷ
81 καθίσας πρόγραψον, ὡς οἱ φαρμακοπῶλαι. Οὐκ ἀρνήσῃ καὶ
ὅσα ἔμαθες εἰδέναι, ἵνα μὴ διαβάλῃς τὰ θεωρήματα ὡς ἄχρη-
στα; Τί σοι κακὸν ἐποίησε φιλοσοφία; τί σε ἠδίκησε Χρύσιππος,
ἵν᾽ αὐτοῦ τοὺς πόνους ἔργῳ αὐτὸς ἀχρήστους ἐξελέγχῃς; οὐκ
ἤρκει σοι τὰ ἐκεῖ κακά, ὅσα εἶχες αἴτια τοῦ λυπεῖσθαι καὶ
82 πενθεῖν, εἰ καὶ μὴ ἀπεδήμησας; ἀλλὰ πλείω προσέλαβες; Κἂν
ἄλλους πάλιν ἔχῃς συνήθεις καὶ φίλους, ἕξεις πλείονα τοῦ
οἰμώζειν αἴτια· κἂν πρὸς ἄλλην χώραν προσπαθῇς. Τί οὖν
ζῇς, ἵνα λύπας ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις περιβάλλῃ, δι᾽ ἃς ἀτυχεῖς;
83 Εἶτά μοι καλεῖς τοῦτο φιλοστοργίαν; Ποίαν, ἄνθρωπε, φιλο-
στοργίαν; Εἰ ἀγαθόν ἐστιν, οὐδενὸς κακοῦ αἴτιον γίνεται· εἰ
κακόν ἐστιν, οὐδὲν μοὶ καὶ αὐτῇ. Ἐγὼ πρὸς τὰ ἀγαθὰ τὰ
ἐμαυτοῦ πέφυκα, πρὸς κακὰ οὐ πέφυκα.

84 Τίς οὖν ἡ πρὸς τοῦτο ἄσκησις; Πρῶτον μέν, ἡ ἀνωτάτω

καὶ κυριωτάτη, καὶ εὐθὺς ὥσπερ ἐν πύλαις, ὅταν τινὶ προσ-
πάσχῃς, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλά τινι τοιούτῳ γένει,
οἷόν ἐστι χύτρα, οἷον ὑάλινον ποτήριον· ἵν', ὅταν καταγῇ,
μεμνημένος μὴ ταραχθῇς. Οὕτω καὶ ἐνθάδε· ἐὰν παιδίον σαυτοῦ 85
καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν
φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφ'
ὅσον αὐτὴ θέλει· ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, οἷον οἱ τοῖς
θριαμβεύουσιν ἐφεστῶτες ὄπισθεν, καὶ ὑπομιμνήσκοντες ὅτι
ἄνθρωποι εἰσί. Τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ὑπομίμνησκε σεαυτόν· ὅτι 86
θνητὸν φιλεῖς, οὐδὲν τῶν σεαυτοῦ φιλεῖς· ἐπὶ τοῦ παρόντος σοι
δέδοται, οὐκ ἀναφαίρετον, οὐδ' εἰς ἅπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς
σταφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους· ἂν δὲ χειμῶνος ἐπι-
ποθῇς, μωρὸς εἶ. Οὕτω κἂν τὸν υἱὸν ἢ τὸν φίλον τότε ποθῇς ὅτε 87
οὐ δέδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνος σῦκον ἐπιποθεῖς. Οἷον γάρ
ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι πᾶσα ἡ ἀπὸ τῶν ὅλων
περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναιρούμενα. Καὶ λοιπὸν, ἐν 88
αὐτοῖς οἷς χαίρεις τινὶ, τὰς ἐναντίας φαντασίας σαυτῷ πρόβαλλε.
Τί κακόν ἐστι, μεταξὺ καταφιλοῦντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντά
λέγειν, Αὔριον ἀποθανῇ· τῷ φίλῳ ὡσαύτως, Αὔριον ἀποδημή-
σεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ οὐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; Ἀλλὰ 89
δύσφημά ἐστι ταῦτα. Καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἔνια· ἀλλ' ὅτι
ὠφελοῦσιν, οὐκ ἐπιστρέφομαι, μόνον ὠφελείτω. Σὺ δὲ δύσφημα
καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακοῦ τινος σημαντικά; Δύσφημόν ἐστι 90
δειλία, δύσφημον ἀγέννεια, πένθος, λύπη, ἀναισχυντία. Ταῦτα
τὰ ὀνόματα δύσφημά ἐστι. Καίτοι γε οὐδὲ ταῦτα ὀκνεῖν δεῖ
φθέγγεσθαι, ὑπὲρ φυλακῆς τῶν πραγμάτων. Δύσφημον δέ μοι 91
λέγεις ὄνομα φυσικοῦ τινος πράγματος σημαντικόν; λέγε δύσ-
φημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τοὺς στάχυας· ἀπώλειαν γὰρ
σημαίνει τῶν σταχύων· ἀλλ' οὐ τοῦ κόσμου. Λέγε δύσφημον
καὶ τὸ φυλλοῤῥοεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκου, καὶ

92 ἀσταφίδας ἐκ τῆς σταφυλῆς. Πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προτέρων
εἰσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί· οὐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις
93 οἰκονομία καὶ διοίκησις. Τοῦτ' ἔστιν ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ
μικρά· τοῦτο θάνατος, μεταβολὴ μείζων, οὐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος
94 εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. Οὐκέτι οὖν ἔσομαι; Οὐκ
ἔσῃ· ἀλλ' ἄλλο τι, οὗ νῦν ὁ κόσμος χρείαν ἔχει. Καὶ γὰρ
σὺ ἐγένου οὐχ ὅτε σὺ ἠθέλησας, ἀλλ' ὅτε ὁ κόσμος χρείαν
ἔσχε.

95 Διὰ τοῦτο ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος τίς τ' ἐστὶ, καὶ
πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐστὶ,
πῶς τὴν αὐτοῦ χώραν ἐκπληρώσῃ εὐτάκτως καὶ εὐπειθῶς τῷ
96 Θεῷ. Ἔτι μ' εἶναι θέλεις; Ὡς ἐλεύθερος, ὡς γενναῖος, ὡς σὺ
97 ἠθέλησας. Σὺ γάρ με ἀκώλυτον ἐποίησας ἐν τοῖς ἐμοῖς. Ἀλλ'
οὐκέτι μου χρείαν ἔχεις; Καλῶς σοι γένοιτο· καὶ μέχρι νῦν διὰ
σὲ ἔμενον, δι' ἄλλον οὐδένα· καὶ νῦν σοι πειθόμενος ἀπέρχομαι.
98 Πῶς ἀπέρχῃ; Πάλιν ὡς σὺ ἠθέλησας, ὡς ἐλεύθερος, ὡς ὑπη-
ρέτης σὸς, ὡς ᾐσθημένος σου τῶν προσταγμάτων καὶ ἀπαγο-
99 ρευμάτων. Μέχρι δ' ἂν οὗ διατρίβω ἐν τοῖς σοῖς, τίνα με
θέλεις εἶναι; ἄρχοντα, ἢ ἰδιώτην; βουλευτὴν, ἢ δημότην;
στρατιώτην, ἢ στρατηγόν; παιδευτὴν, ἢ οἰκοδεσπότην; ἣν ἂν
χώραν καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, ὡς λέγει ὁ Σωκράτης, μυριάκις
100 ἀποθανοῦμαι πρότερον, ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. Ποῦ δέ μ', εἶναι
θέλεις; ἐν Ῥώμῃ, ἢ ἐν Ἀθήναις, ἢ ἐν Θήβαις, ἢ ἐν Γυάροις;
101 Μόνον ἐκεῖ μου μέμνησο. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμπῃς, ὅπου κατὰ φύσιν
διεξαγωγὴ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπων, οὐ σοὶ ἀπειθῶν ἔξειμι, ἀλλ' ὡς
σοῦ μοι σημαίνοντος τὸ ἀνακλητικόν· οὐκ ἀπολείπω σε (μὴ
102 γένοιτο!), ἀλλ' αἰσθάνομαι, ὅτι μου χρείαν οὐκ ἔχεις. Ἂν δὲ
δίδωται κατὰ φύσιν διεξαγωγὴ, οὐ ζητήσω ἄλλον ἢ ἐν ᾧ εἰμι,
ἢ ἄλλους ἀνθρώπους ἢ μεθ' ὧν εἰμί.

103 Ταῦτα νυκτὸς, ταῦτα ἡμέρας πρόχειρα ἔστω· ταῦτα γράφειν,

ταῦτα ἀναγινώσκειν· περὶ τούτων τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, αὐτὸν
πρὸς αὐτὸν, πρὸς ἕτερον. Μή τι ἔχεις μοι πρὸς τοῦτο βοηθῆσαι;
καὶ πάλιν ἄλλῳ ἐλθεῖν καὶ ἄλλῳ. Εἶτα, ἄν τι γίνηται τῶν λεγομέ- 104
νων ἀβουλήτων, εὐθὺς ἐκεῖνο πρῶτον ἐπικουφίσει σε, ὅτι οὐκ
ἀπροσδόκητον. Μέγα γὰρ ἐπὶ πάντων τὸ, Ἤδειν θνητὸν γεγεν- 105
νηκώς. Οὕτω γὰρ ἐρεῖς καὶ σὺ, ὅτι, ᾔδειν θνητὸς ὤν, ᾔδειν
ἀποδημητικὸς ὤν, ᾔδειν ἔκβλητος ὤν, ᾔδειν εἰς φυλακὴν ἀπα-
κτὸς ὤν. Εἶτ', ἂν ἐπιστραφῇς κατὰ σαυτὸν, καὶ ζητήσῃς τὴν 106
χώραν ἐξ ἧς ἐστι τὸ συμβεβηκὸς, εὐθὺς ἀναμνησθήσῃ, ὅτι
ἐκ τῆς τῶν ἀπροαιρέτων, τῶν οὐκ ἐμῶν. Τί οὖν πρὸς ἐμέ;
Εἶτα, τὸ κυριώτατον· Τίς δ' αὐτὸ καὶ ἐπιπέπομφεν; Ὁ ἡγεμὼν, 107
ἢ ὁ στρατηγὸς, ἡ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. Δὸς οὖν αὐτό·
δεῖ γάρ με ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. Εἶθ', ὅταν σε ἡ 108
φαντασία δάκνῃ (τοῦτο γὰρ οὐκ ἐπὶ σοί), ἀναμάχου τῷ λόγῳ,
καταγωνίζου αὐτήν· μὴ ἐάσῃς ἐνισχύειν, μηδὲ προάγειν ἐπὶ τὰ 109
ἑξῆς, ἀναπλάσσουσαν ὅσα θέλει, καὶ ὡς θέλει. Ἂν ἐν Γυάροις
ᾖς, μὴ ἀνάπλασσε τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριβὴν, καὶ ὅσαι διαχύσεις
ἦσαν ἐκεῖ διάγοντι, καὶ ὅσαι γένοιντ' ἂν ἐπανελθόντι· ἀλλ'
ἐκεῖ τέτασο, ὅπως δεῖ τὸν ἐν Γυάροις διάγοντα, ἐν Γυάροις
ἐρρωμένως διάγειν. Κἂν ἐν Ῥώμῃ ᾖς, μὴ ἀνάπλασσε τὴν ἐν
Ἀθήναις διατριβὴν, ἀλλὰ περὶ μόνης τῆς ἐκεῖ μελέτα

Εἶτ' ἀντὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν διαχύσεων ἐκείνην ἀντεισάγε, 110
τὴν ἀπὸ τοῦ παρακολουθεῖν ὅτι πείθῃ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐ λόγῳ,
ἀλλ' ἔργῳ τὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἐκτελεῖς. Οἷον γάρ ἐστιν, 111
αὐτὸν αὑτῷ δύνασθαι εἰπεῖν· Νῦν ἃ ἂν οἱ ἄλλοι ἐν ταῖς σχολαῖς
σεμνολογῶσι, καὶ παραδοξολογεῖν δοκῶσι, ταῦτα ἐγὼ ἀπιτελῶ·
κἀκεῖνοι καθήμενοι τὰς ἐμὰς ἀρετὰς ἐξηγοῦνται, καὶ περὶ ἐμοῦ
ζητοῦσι, καὶ ἐμὲ ὑμνοῦσι· καὶ τούτου με ὁ Ζεὺς αὐτὸν παρ' 112
ἐμαυτοῦ λαβεῖν ἀπόδειξιν ἠθέλησε, καὶ αὐτὸς δὲ γνῶναι, εἰ
ἔχει στρατιώτην οἷον δεῖ, πολίτην οἷον δεῖ, καὶ τοῖς ἄλλοις

ἀνθρώποις προάγειν με μάρτυρα τῶν ἀπροαιρέτων· Ἴδετε, ὅτι εἰκῆ φοβεῖσθε, μάτην ἐπιθυμεῖτε ὧν ἐπιθυμεῖτε. Τὰ ἀγαθὰ ἔξω
113 μὴ ζητεῖτε, ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε· εἰ δὲ μὴ, οὐχ εὑρήσετε. Ἐπὶ τούτοις με νῦν μὲν ἐνταῦθα ἄγει, νῦν δ' ἐκεῖ πέμπει, πένητα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, δίχα ἀρχῆς, νοσοῦντα· εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. Οὐ μισῶν· μὴ γένοιτο! τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν τῶν ἑαυτοῦ; οὐδ' ἀμελῶν· ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ· ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ
114 μάρτυρι πρὸς τοὺς ἄλλους χρώμενος. Εἰς τοιαύτην ὑπηρεσίαν κατατεταγμένος, ἔτι φροντίζω ποῦ εἰμὶ, ἢ μετὰ τίνων, ἢ τί περὶ ἐμοῦ λέγουσιν; οὐχὶ δ' ὅλος πρὸς τὸν Θεὸν τέταμαι, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς, καὶ τὰ προστάγματα;

115 Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, οὐδέποτε δεήσῃ τοῦ παραμυθουμένου, τοῦ
116 ἐπιῤῥωννύντος. Καὶ γὰρ αἰσχρὸν, οὐ τὸ φαγεῖν μὴ ἔχειν· ἀλλὰ τὸ λόγον μὴ ἔχειν ἀρκοῦντα πρὸς ἀφοβίαν, πρὸς ἀλυπίαν.
117 Ἂν δ' ἅπαξ περιποιήσῃ τὸ ἄλυπον καὶ ἄφοβον, ἔτι σοι τύραννος ἔσται τις, ἢ δορυφόρος, ἢ Καισαριανοί; ἢ ὀρδινατίων δήξεταί σε, ἢ οἱ ἐπιθύοντες ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἐπὶ τοῖς ὀπτικίοις, τὸν
118 τηλικαύτην ἀρχὴν παρὰ τοῦ Διὸς εἰληφότα; Μόνον μὴ πόμπευε αὐτὴν, μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ. Ἀλλ' ἔργῳ δείκνυε· κἂν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κε'.

Πρὸς τοὺς Ἀποπίπτοντας ὧν προέθεντο.

Σκέψαι, ὧν προέθου ἀρχόμενος, τίνων μὲν ἐκράτησας, τίνων δ' οὔ· καὶ πῶς ἐφ' οἷς μὲν εὐφραίνῃ ἀναμιμνησκόμενος, ἐφ' οἷς δ' ἄχθῃ· καὶ, εἰ δυνατὸν, ἀνάλαβε κἀκεῖνα ὧν ἀπώλισθες.

Οὐ γὰρ ἀποκνητέον τὸν ἀγῶνα τὸν μέγιστον ἀγωνιζομένοις, 2
ἀλλὰ καὶ πληγὰς ληπτέον. Οὐ γὰρ ὑπὲρ πάλης καὶ παγκρατίου 3
ὁ ἀγὼν πρόκειται· οὗ καὶ τυχόντι, καὶ μὴ τυχόντι ἔξεστι μὲν
πλείστου ἀξίῳ, ἔξεστι δὲ ὀλίγου εἶναι, καὶ νὴ Δία ἔξεστι μὲν
εὐτυχεστάτῳ, ἔξεστι δὲ κακοδαιμονεστάτῳ εἶναι· ἀλλ' ὑπὲρ
αὐτῆς εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας. Τί οὖν; οὐδ', ἂν ἀπαυδήσωμεν 4
ἐνταῦθα, κωλύει τις πάλιν ἀγωνίζεσθαι· οὐδὲ δεῖ περιμεῖναι
τετραετίαν ἄλλην, ἵν' ἔλθῃ ἄλλα Ὀλύμπια. Ἀλλ' εὐθὺς ἀνα-
λαβόντι καὶ ἀνακτησαμένῳ ἑαυτὸν, καὶ τὴν αὐτὴν εἰσφέροντι
προθυμίαν, ἔξεστιν ἀγωνίζεσθαι· κἂν πάλιν ἀπείπῃς, πάλιν
ἔξεστι· κἂν ἅπαξ νικήσῃς, ὅμοιος εἶ τῷ μηδέποτε ἀπειπόντι.
Μόνον μὴ ὑπὸ ἔθους τοῦ αὐτοῦ ἡδέως αὐτὸ ἄρξῃ ποιεῖν, καὶ 5
λοιπὸν ὡς κακὸς ἀθλητὴς περιέρχῃ νικώμενος τὴν περίοδον,
ὅμοιος τοῖς ἀποφυγοῦσιν ὄρτυξιν. Ἡττᾷ με φαντασία παιδισκα- 6
ρίου καλοῦ. Τί γάρ; πρώην οὐχ ἡττήθην; Προθυμία μοι
ἐγγίνεται ψέξαι τινά. Πρώην γὰρ οὐκ ἔψεξα; Οὕτως ἡμῖν λαλεῖς, 7
ὡς ἀζήμιος ἐξεληλυθώς· οἷον εἴ τις τῷ ἰατρῷ, κωλύοντι λού-
σασθαι, λέγοι, Πρώην γὰρ οὐκ ἐλουσάμην; Ἂν οὖν ὁ ἰατρὸς
αὐτῷ ἔχῃ λέγειν, Ἄγε, λουσάμενος οὖν τί ἔπαθες; οὐκ
ἐπύρεξας; οὐκ ἐκεφαλάλγησας; Καὶ σὺ ψέξας πρώην τινὰ, οὐ 8
κακοήθους ἔργον ἔπραξας; οὐ φλυάρου; οὐκ ἔθρεψάς σου τὴν
ἕξιν ταύτην, παραβάλλων αὐτῇ τὰ οἰκεῖα ἔργα; Ἡττηθεὶς δὲ τοῦ
παιδισκαρίου, ἀπῆλθες ἀζήμιος; Τί οὖν τὰ πρώην λέγεις; ἔδει 9
δ' οἶμαι μεμνημένον, ὡς οἱ δοῦλοι τῶν πληγῶν, ἀπέχεσθαι
τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων. Ἀλλ' οὐχ ὅμοιον· ἐνταῦθα μὲν γὰρ 10
ὁ πόνος τὴν μνήμην ποιεῖ· ἐπὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων ποῖος πόνος;
ποία ζημία; πότε γὰρ εἰθίσθης φεύγειν τὸ κακῶς ἐνεργῆσαι;
Οἱ πόνοι ἄρα οἱ τῶν πειρατηρίων, ἑκόντων ἢ ἀκόντων ἡμῶν, 11
ὠφέλιμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ κϛ'.

Πρὸς τοὺς τὴν Ἀπορίαν δεδοικότας.

Οὐκ αἰσχύνῃ δειλότερος ὢν καὶ ἀγεννέστερος τῶν δραπετῶν; Πῶς ἐκεῖνοι φεύγοντες ἀπολείπουσι τοὺς δεσπότας; ποίοις ἀγροῖς πεποιθότες, ποίοις οἰκέταις; Οὐχὶ δ' ὀλίγον ὅσον πρὸς τὰς πρώτας ἡμέρας ὑφελόμενοι, εἶθ' ὕστερον διὰ γῆς ἢ καὶ διὰ θαλάττης φέρονται, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀφορμὴν πρὸς τὸ δια-
2 τρέφεσθαι φιλοτεχνοῦντες; Καὶ τίς πώποτε δραπέτης λιμῷ ἀπέθανε; Σὺ δὲ τρέμεις, μή σοι λίπῃ τὰ ἀναγκαῖα, καὶ τὰς νύκτας
3 ἀγρυπνεῖς. Ταλαίπωρε, οὕτω τυφλὸς εἶ; καὶ τὴν ὁδὸν οὐχ ὁρᾷς, ὅποι φέρει ἡ τῶν ἀναγκαίων ἔνδεια; Ποῦ γὰρ φέρει; Ὅπου καὶ ὁ πυρετὸς, ὅπου καὶ λίθος ἐπιπεσών· εἰς θάνατον. Τοῦτο οὖν οὐ πολλάκις αὐτὸς εἶπες πρὸς τοὺς ἑταίρους; πολλὰ δ' ἀνέγνως τοιαῦτα, πολλὰ δ' ἔγραφες; ποσάκις δ' ἠλαζονεύσω, ὅτι πρός
4 γε τὸ ἀποθανεῖν μετρίως ἔχεις; Ναί· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ πεινήσουσι. Τί οὖν; μή τι καὶ ὁ ἐκείνων λιμὸς ἀλλαχοῦ που φέρει;
5 οὐχὶ καὶ ἡ αὐτή που κάθοδος; τὰ κάτω τὰ αὐτά; Οὐ θέλεις οὖν ἐκεῖ βλέπειν, θαῤῥῶν πρὸς πᾶσαν ἀπορίαν καὶ ἔνδειαν, ὅπου καὶ τοὺς πλουσιωτάτους, καὶ τοὺς ἀρχὰς τὰς μεγίστας ἄρξαντας, καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς καὶ τυράννους δεῖ κατελθεῖν; ἢ σὲ πεινῶντα, ἂν οὕτω τύχῃ, ἐκείνους δὲ διαῤῥαγέντας
6 ὑπὸ ἀπεψιῶν καὶ μέθης; Τίνα πώποτ' ἐπαίτην ῥᾳδίως εἶδες μὴ γέροντα; τίνα δ' οὐκ ἐσχατόγηρων; ἀλλὰ ῥιγῶντες τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας, καὶ χαμαὶ ἐῤῥιμμένοι, καὶ ὅσον αὐτὸ τὸ ἀναγκαῖον σιτούμενοι, ἐγγὺς ἥκουσι τοῦ μηδ' ἀποθανεῖν δύνασθαι.
7 Οὐ γράφειν; οὐ παιδαγωγεῖν; οὐ θύραν ἀλλοτρίαν φυλάττειν; Ἀλλὰ αἰσχρὸν, εἰς ταύτην ἐλθεῖν τὴν ἀνάγκην. Μάθε οὖν πρῶ-

τον, τίνα τὰ αἰσχρά ἐστι, καὶ οὕτως ἡμῖν λέγε σαυτὸν φιλόσοφον.
Τὸ νῦν δὲ, μηδ' ἂν ἄλλος τις εἴπῃ σε ἀνέχου.

Αἰσχρόν ἐστί σοι τὸ μὴ σὸν ἔργον, οὗ σὺ αἴτιος οὐκ εἶ, ὃ 8
ἄλλως ἀπήντηκέ σοι, ὡς κεφαλαλγία, ὡς πυρετός; εἴ σου οἱ γονεῖς
πένητες ἦσαν, [ἢ] ἄλλους γε κληρονόμους ἀπέλιπον, [ἢ] καὶ
ζῶντες οὐκ ἐπαρκοῦσιν οὐδὲν, σοὶ ταῦτα αἰσχρά ἐστι; Ταῦτα 9
ἐμάνθανες παρὰ τοῖς φιλοσόφοις; οὐδέποτε ἤκουσας, ὅτι τὸ
αἰσχρὸν ψεκτὸν, τὸ δὲ ψεκτὸν ἄξιόν ἐστι τοῦ ψέγεσθαι; Τίνα
ἐπὶ τῷ μὴ αὐτοῦ ψέγεις ἔργῳ, ὃ αὐτὸς οὐκ ἐποίησε; Σὺ οὖν 10
ἐποίησάς σου τὸν πατέρα τοιοῦτον; ἢ ἔξεστί σοι ἐπανορθῶσαι
αὐτόν; δέδοταί σοι τοῦτο; Τί οὖν; δεῖ σε θέλειν τὰ μὴ δεδομένα,
ἢ μὴ τυγχάνοντα αὐτῶν αἰσχύνεσθαι; Οὕτω δὲ καὶ εἰθίζου 11
φιλοσοφῶν, ἀφορᾷν εἰς ἄλλους, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἐλπίζειν ἐκ
σεαυτοῦ; Τοιγαροῦν οἴμωζε, καὶ στένε, καὶ ἔσθιε δεδοικὼς μὴ 12
οὐ σχῇς τροφὰς αὔριον. Περὶ τῶν δουλαρίων τρέμε, μὴ κλέψῃ,
μὴ φύγῃ, μὴ ἀποθάνῃ. Οὕτω σὺ ζῆθι, καὶ μὴ παύσῃ μηδέποτε· 13
ὅστις ὀνόματι μόνῳ πρὸς φιλοσοφίαν προσῆλθες, καὶ τὰ θεωρήματα αὐτῆς ὅσον ἐπὶ σοὶ κατῄσχυνας, ἄχρηστα ἐπιδείξας καὶ
ἀνωφελῆ τοῖς ἀναλαμβάνουσιν· οὐδέποτε δ' εὐσταθείας ὠρέχθης, ἀταραξίας, ἀπαθείας· οὐδένα τούτου ἕνεκα ἐθεράπευσας,
συλλογισμῶν δ' ἕνεκα πολλούς· οὐδέποτε τούτων τινὰ τῶν
φαντασιῶν διεβασάνισας αὐτὸς ἐπὶ σεαυτοῦ, Δύναμαι φέρειν,
ἢ οὐ δύναμαι *φέρειν*; τί μοι τὸ λοιπόν ἐστιν; Ἀλλ' ὡς πάντων 14
ἐχόντων σοι καλῶς καὶ ἀσφαλῶς, περὶ τὸν τελευταῖον κατεγίνου
τόπον, τὸν τῆς ἀμεταπτωσίας· ἵν' ἀμετάπτωτα σχῇς τίνα; τὴν
δειλίαν, τὴν ἀγένειαν, τὸν θαυμασμὸν τῶν πλουσίων, τὴν
ἀτελῆ ὄρεξιν, τὴν ἀποτευκτικὴν ἔκκλισιν; περὶ τῆς τούτων
ἀσφαλείας ἐφρόντιζες.

Οὐκ ἔδει [τι] προσκτήσασθαι πρῶτον ἐκ τοῦ λόγου, εἶτα τούτῳ 15
περιποιεῖν τὴν ἀσφάλειαν; Καὶ τίνα πώποτ' εἶδες θριγκὸν

περιοικοδομοῦντα, μηδενὶ τειχίῳ περιβαλλόμενον αὐτόν; ποῖος
16 δὲ θυρωρὸς καθίσταται ἐπὶ οὐδεμιᾷ θύρᾳ; Ἀλλὰ σὺ μελετᾷς
ἀποδεικνύειν δύνασθαι· τίνα; μελετᾷς μὴ ἀποσαλεύεσθαι διὰ
17 σοφισμάτων· ἀπὸ τίνων; Δεῖξόν μοι πρῶτον, τί τηρεῖς, τί
μετρεῖς, ἢ τί ἱστάνεις· εἶθ᾽ οὕτως ἐπιδείκνυε τὸν ζυγὸν, ἢ τὸν
18 μέδιμνον. Ἢ μέχρι τίνος μετρήσεις τὴν σποδόν; Οὐ ταῦτά σε
ἀποδεικνύειν δεῖ, ἃ ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαίμονας· ἃ ποιεῖ
προχωρεῖν αὐτοῖς τὰ πράγματα ὡς θέλουσι· δι᾽ ἃ οὐ δεῖ
μέμφεσθαι οὐδενὶ, ἐγκαλεῖν οὐδενὶ, προσθέσθαι τῇ διοικήσει τῶν
19 ὅλων; ταῦτά μοι δείκνυε. Ἰδοὺ δεικνύω, φησίν· ἀναλύσω σοι
συλλογισμούς. Τοῦτο τὸ μετροῦν ἐστιν, ἀνδράποδον· τὸ
20 μετρούμενον δ᾽ οὐκ ἔστι. Διὰ ταῦτα νῦν τίνεις δίκας ὧν ἠμέλη-
σας φιλοσοφίας· τρέμεις, ἀγρυπνεῖς, μετὰ πάντων βουλεύῃ·
κἂν μὴ πᾶσιν ἀρέσκειν μέλλῃ τὰ βουλεύματα, κακῶς οἴει
βεβουλεῦσθαι.

21 Εἶτα φοβῇ λιμὸν, ὡς δοκεῖς. Σὺ δ᾽ οὐ λιμὸν φοβῇ, ἀλλὰ
δέδοικας μὴ οὐ σχῇς μάγειρον, μὴ οὐ σχῇς ἄλλον ὀψωνητὴν,
ἄλλον τὸν ὑποδήσοντα, ἄλλον τὸν ἐνδύσοντα, ἄλλους τοὺς τρί-
22 ψοντας, ἄλλους τοὺς ἀκολουθήσοντας· ἵν᾽ ἐν τῷ βαλανείῳ
ἐκδυσάμενος, καὶ ἐκτείνας σεαυτὸν ὡς οἱ ἐσταυρωμένοι, τρίβῃ
ἔνθεν καὶ ἔνθεν· εἶθ᾽ ὁ ἀλείπτης ἐπιστὰς λέγῃ, Μετάβηθι, δὸς
πλευρόν· κεφαλὴν αὐτοῦ λάβε, παράθες τὸν ὦμον· εἶτ᾽, ἐλθὼν
ἐκ τοῦ βαλανείου εἰς οἶκον, κραυγάσῃς, Οὐδεὶς φέρει φαγεῖν;
23 εἶτ᾽, Ἆρον τὰς τραπέζας, σπόγγισον. Τοῦτο φοβῇ; μὴ οὐ
δύνῃ ζῆν ἀῤῥώστου βίον. Ἐπεί τοι τὸν τῶν ὑγιαινόντων μάθε
πῶς οἱ δοῦλοι ζῶσι, πῶς οἱ ἐργάται, πῶς οἱ γνησίως φιλοσο-
φοῦντες· πῶς Σωκράτης ἔζησεν, ἐκεῖνος μὲν καὶ μετὰ γυναικὸς
καὶ παίδων· πῶς Διογένης· πῶς Κλεάνθης, ἅμα σχολάζων
24 καὶ ἀντλῶν. Ταῦτα ἂν θέλῃς ἔχειν, ἕξεις πανταχοῦ, καὶ ζήσεις
θαῤῥῶν. Τίνι; Ὧι μόνῳ θαῤῥεῖν ἐνδέχεται· τῷ πιστῷ, τῷ

ἀκωλύτῳ, τῷ ἀναφαιρέτῳ· τοῦτ' ἔστι, τῇ προαιρέσει τῇ σεαυ- 25
τοῦ. Διὰ τί δ' οὕτως ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ σαυτὸν παρεσκεύ-
ασας, ἵνα μηδείς σε εἰς οἰκίαν θέλῃ δέξασθαι, μηδεὶς ἐπι-
μεληθῆναι; ἀλλὰ σκεῦος μὲν ὁλόκληρον καὶ χρήσιμον ἔξω ἐῤῥιμ-
μένον, πᾶς τις εὑρὼν ἀναιρήσεται, καὶ κέρδος ἡγήσεται· σὲ δ'
οὐδείς, ἀλλὰ πᾶς ζημίαν. Οὕτως οὐδὲ κυνὸς δύνασαι χρείαν 26
παρασχεῖν, οὐδ' ἀλεκτρυόνος; Τί οὖν ἔτι ζῆν θέλεις, τοιοῦτος ὤν;
Φοβεῖταί τις ἀνὴρ ἀγαθὸς, μὴ λίπωσιν αὐτῷ τροφαί; Τοῖς 27
τυφλοῖς οὐ λείπουσι, τοῖς χωλοῖς οὐ λείπουσι· λείψουσιν ἀνδρὶ
ἀγαθῷ; Καὶ στρατιώτῃ μὲν ἀγαθῷ οὐ λείπει ὁ μισθοδοτῶν,
οὐδ' ἐργάτῃ, οὐδὲ σκυτεῖ· τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; Οὕτως ὁ 28
Θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὑτοῦ ἐπιτηδευμάτων, τῶν διακόνων, τῶν
μαρτύρων, οἷς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαι-
δεύτους, ὅτι καὶ ἐστὶ, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα, καὶ οὐκ ἀμε-
λεῖ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ οὐδὲν
ἐστι κακὸν, οὔτε ζῶντι, οὔτε ἀποθανόντι; Τί οὖν, ὅταν μὴ 29
παρέχῃ τροφάς; Τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς τὸ
ἀνακλητικόν μοι σεσήμαγκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν
τὸν ἡγεμόνα, ὑμνῶν αὐτοῦ τὰ ἔργα. Καὶ γὰρ ἦλθον ὅτ' ἐκείνῳ 30
ἔδοξε, καὶ ἄπειμι πάλιν ἐκείνῳ δοκοῦν· καὶ ζῶντός μου τοῦτο
τὸ ἔργον ἦν, ὑμνεῖν τὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸν ἐπ' ἐμαυτοῦ, καὶ πρὸς
ἕνα, καὶ πρὸς πολλούς. Οὐ παρέχει μοι πολλὰ, οὐκ ἄφθονα, 31
τρυφᾶν με οὐ θέλει· οὐδὲ γὰρ τῷ Ἡρακλεῖ παρεῖχε, τῷ υἱῷ
τῷ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ἄλλος ἐβασίλευσεν Ἄργους καὶ Μυκηνῶν, ὁ
δ' ἐπετάσσετο, καὶ ἐπόνει, καὶ ἐγυμνάζετο. Καὶ ἦν Εὐρυσθεὺς 32
μὲν ὃς ἦν, οὔτε Ἄργους, οὔτε Μυκηνῶν βασιλεὺς, ὅς γ'
οὐδ' αὐτὸς ἑαυτοῦ· ὁ δ' Ἡρακλῆς ἁπάσης γῆς καὶ θαλάττης
ἄρχων καὶ ἡγεμὼν ἦν, καθαρτὴς ἀνομίας καὶ ἀδικίας, εἰσαγω-
γεὺς δὲ δικαιοσύνης καὶ ὁσιότητος· καὶ ταῦτα ἐποίει καὶ
γυμνὸς καὶ μόνος. Ὁ δ' Ὀδυσσεὺς, ὅτε ναυαγὸς ἐξεῤῥίφθη, μὴ 33

τι ἐταπείνωσεν αὐτὸν ἡ ἀπορία; μή τι ἐπέκλασεν; ἀλλὰ πῶς ἀπῄει πρὸς τὰς παρθένους αἰτήσων τὰ ἀναγκαῖα, ὧν αἴσχιστον εἶναι δοκεῖ δεῖσθαι παρ' ἄλλου;

— Ὥστε λέων ὀρεσίτροφος ἀλκὶ πεποιθώς.

34 Τίνι πεποιθώς; Οὐ δόξῃ, οὐδὲ χρήμασιν, οὐδ' ἀρχαῖς, ἀλλ' ἀλκῇ τῇ ἑαυτοῦ, τοῦτ' ἔστι, δόγμασι τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ οὐκ ἐφ'
35 ἡμῖν. Ταῦτα γάρ ἐστι μόνα τὰ τοὺς ἐλευθέρους ποιοῦντα, τὰ τοὺς ἀκωλύτους, τὰ τὸν τράχηλον ἐπαίροντα τῶν τεταπεινωμένων, τὰ ἀντιβλέπειν ποιοῦντα ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς
36 τοὺς πλουσίους, πρὸς τοὺς τυράννους. Καὶ τὸ τοῦ φιλοσόφου δῶρον τοῦτο ἦν. Σὺ δ' οὐκ ἐξελεύσῃ θαῤῥῶν, ἀλλὰ περιτρέμων τοῖς ἱματιδίοις, καὶ τοῖς ἀργυρωματίοις. Δύστηνε, οὕτως ἀπώλεσας τὸν μέχρι νῦν χρόνον;

37 Τί οὖν, ἂν νοσήσω; Νοσήσεις καλῶς. Τίς με θεραπεύσει; Ὁ Θεός, οἱ φίλοι. Σκληρῶς κατακείσομαι. Ἀλλ' ὡς ἀνήρ. Οἴκημα ἐπιτήδειον οὐχ ἕξω. Ἐν ἀνεπιτηδείῳ νοσήσεις. Τίς μοι ποιήσει τὰ τροφεῖα; Οἱ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιοῦντες. Ὡς Μάνης
38 νοσήσεις. Τί δὲ καὶ τὸ πέρας τῆς νόσου; Ἄλλο τι ἢ θάνατος; Ἆρ' οὖν ἐνθυμῇ, ὅτι κεφάλαιον τοῦτο πάντων τῶν κακῶν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ ἀγεννείας καὶ δειλίας οὐ θάνατός ἐστι, μᾶλλον δ'
39 ὁ τοῦ θανάτου φόβος; Ἐπὶ τοῦτον οὖν μοι γυμνάζου· ἐνταῦθα νευέτωσαν οἱ λόγοι πάντες, τὰ ἀκούσματα, τὰ ἀναγνώσματα· καὶ εἴσῃ, ὅτι οὕτω μόνως ἐλευθεροῦνται οἱ ἄνθρωποι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.

